

**BIBLIOTECA UNIVERSITARIA
DE ZARAGOZA**

SIGNATURA: I – 208

*Ficinus Marsilius. Theologia Platonica de
inmortalitate animorum. Florentiae. 7
noviembre 1482.*

7
 12to
 Capitula librorum theologie de immortalitate animorū Martilii ficini
 florentini diuise in libros. xviii. Primus liber adscendit usq; ad deū.
 Capitula primi libri.

- Cap. i. Si animus nō eēt immortalis nullū aīal eēt infelicis hoīe.
- Cap. ii. Corpus natura sua nihil agit.
- Cap. iii. Supra formā diuisā in corpe extat forma indiuidua. i. aīa
- Cap. iii. Aīa rōnalis p substantiā immobilis ē: p opationē est mobi-
 lis: p uitutē est partim immobilis-partim mobilis.
- Cap. v. Sup animā mobilem est immobilis angelus.
- Cap. vi. Sup angelū ē deus. Quoniā aīa ē mobilis multitudo: An-
 gelus multitudo immobilis. Deus immobilis unitas.

Angelo
 unitas
 unitas
 unitas

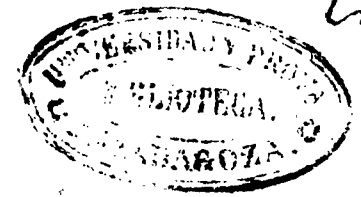
SECUNDVS Liber disputat de deo iam inuento.

- Cap. i. Unitas/ueritas/bonitas/idem sunt: & sup ea nihil est.
- Cap. ii. Non sunt dii plures inter se equales.
- Cap. iii. Non sunt dii plures alius sup alium sine fine.
- Cap. iii. Dei uirtus est infinita.
- Cap. v. Deus semper est.
- Cap. vi. Deus est ubiq;
- Cap. vii. Deus omnia agit & seruat: & in omnibus oīa operat.
- Cap. vii. Deus agit per suum esse quicquid agit.
- Cap. viii. Deus intelligit se ipsum primo ac etiā singula.
- Cap. x. Deus intelligit infinita.
- Cap. xi. Deus uoluntatē habet: perq; illā extra se efficit omnia.
- Cap. xii. Voluntas dei necessaria simul & libera est & agit libere.
- Cap. xiii. Deus amat & puidet.

TERTIVS LIBER descendit a deo & comparat inuicem gra-
 dus rerum ad medium gradum & hunc ad alios.

- Cap. i. Descensus p quinq; gradus fit: p quos ē factus ascensus:
 Qui gradus inuicem congrue comparantur.
- Cap. ii. Anima est medius rerum gradus atq; omnes gradus tam
 superiores q̄ inferiores cōnectit in unum: dum ipsa & ad
 supos adscendit & descendit ad inferos.

37 I 201
 208

1021. 1791

QVARTVS Liber diuidit i species suas gradum rerum me-
dium. i. animam.

- Cap. i. Tres sunt animarum rationalium gradus. In primo est
anima mundi. In secundo anime sperarum. In tertio anime
animalium que in speris singulis continentur.
- Cap. ii. Anime sperarum mouet speras per legem fatalem: & mo-
uent in circulum: quia ipse sunt circuli.

QVINTVS Liber. Tractat de immortalitate anime per ratio-
nes communes.

- Cap. i. Omnis rationalis anima est immortalis. Prima ratio quia
p se mouetur & in circulum.
- Cap. ii. Secunda ratio: quia stat p substantiam.
- Cap. iii. Tertia ratio: quia heret diuinis.
- Cap. iiii. Quarta ratio: quia materie dominaf.
- Cap. v. Quinta ratio: quia est a materia libera.
- Cap. vi. Sexta ratio: quia est indiuidua.
- Cap. vii. Septima ratio: quia esse suum habet in sua essentia.
- Cap. viii. Octaua ratio: quia esse proprium habet: & nuquam a sua
forma discedit.
- Cap. iiii. Nona ratio: quia sibi per se conuenit esse.
- Cap. x. Decima ratio: quia per se refertur ad deum.
- Cap. xi. Vndecima ratio: quia non componitur ex aliqua potetia
in quam possit resolui.
- Cap. xii. Duodecima ratio: quia non habet in se potetia ad no ee.
- Cap. xiii. Tertiadecima ratio: quia esse a deo accipit sine medio.
- Cap. xiiii. Quartadecima ratio: quia est per se uita.
- Cap. xv. Quintadecima ratio: quia uita est prestatior corpore.

SEXTVS Liber. Tractat de anima per rationes proprias q
sit indiuisibilis quantum ad partem uegetatiua.

- Cap. i. Reductio opinionum de anima in quinque capita.
- Cap. ii. Plebei philosophi non ratione aliqua persuasi sed praua
decepti consuetudine corporalem animam posuerunt.

Cap. iii. Anima no est corpus: aut forma diuisa in corpore: ut ostē
ditur p uirtutem anime naturalem.

Cap. iiii. Prima ratio: quia anima est principium nutriendi: & quo
modocunq aliter operandi.

Cap. v. Secunda ratio: neq corpus animatu est: neq inanimatu.

Cap. vi. Tertia ratio: neq crassum corpus est neq subtile.

Cap. vii. Quarta ratio. Corpus ex materia & forma componit.

Cap. viii. Quinta ratio. Corpus natura sua dispersum est.

Cap. iiii. Sexta ratio. Duo corpora non sunt in eodem loco.

Cap. x. Septima ratio. Corpus no est simul totum in pluribus.

Cap. xi. Octaua ratio. Anima est uita aut fons uite.

Cap. xii. Nona ratio. Corpus se ipsum no mouet.

Cap. xiii. Decima ro. Aia no crescit ad corporis huius augumentu.

7. SEPTIMVS Liber. De anima q sit indiuisibilis quantum ad
partem sensitiuam.

Cap. i. Anima no est corpus: aut forma diuisa in corpore: aut ta-
lis forme punctum aliquod: sed est forma i qualibet par-
te corporis tota: ut ostenditur per potentiam sentiendi.

Cap. ii. Secunda ratio. Oportet quinque sensus ad unum centrum
conduci.

Cap. iii. Terna ratio. Quo angustior sensus est: eo e perspicacior.

Cap. iiii. Quarta ratio. Si sensus diuiduus sit: in eo imago sensibi-
lis diuidetur.

Cap. v. Quinta ratio. Anima sentit ubiq tota.

Cap. vi. Sexta ratio. Anima no necessario patitur sentiendo.

Cap. vii. Septima ratio. Rationes proprie per naturalem & sensiti-
uam aie uim q aia non sit forma diuidua: quia qualitatis
opus unum est.

Cap. viii. Octaua ro. Complexio agit p uim. qualitarum.

Cap. iiii. Nona ro. Complexio est accidentalis forma.

Cap. x. Decima ro. Harmonia complexionis nihil agit in corpus.

Cap. xi. Vndecima ratio. In omni corpore coposito est harmonia.

- Cap. xii. Duodecima ratio. Harmonia intelligitur: aut compositio ipsa membrorum: aut aliqua compositionis ratio.
- Cap. xiii. Tertiadecima ratio. Harmonia humorū nihil capit absq̄ materia.
- Cap. xiiii. Quartadecima ratio. Que magis concinit / magis est harmonia.
- Cap. xv. Quintadecima ratio. Harmonia nihil admittit dissonū.
- OCTAVVS Liber de anima quantum ad partem intellectuam quum indivisibilis sit & ideo immortalis.
- Cap. i. Prima ratio. Anima ē forma individua ubiq̄ tota: & nullam trahit originem a materia / ideoq̄ immortalis est / ut ostenditur per intelligendi uirtutē. Animus per quatuor gradus adscendit ad spiritum.
- Cap. ii. Secunda ratio. Anima alitur ueritate.
- Cap. iii. Tertia ratio. Virtus anime quia indivisibilis ē / corporis qualitas esse nequit.
- Cap. iiii. Quarta ratio. Spēs conceptioq̄ intelligibilis suscipi non potest a corpore.
- Cap. v. Quinta ratio. Si mens est corpus / tangendo intelligit & currendo.
- Cap. vi. Sexta ratio. Intellectus accipit secundum se totum qcq̄d capit: quod nō facit si fuerit corporalis.
- Cap. vii. Septima ratio. Intellectus accipiendo rerum formas non amittit suam. Corpora contra.
- Cap. viii. Octava ratio. Forma est in mente uniuersalis. Talis in corpore esse non potest.
- Cap. iiii. Nona ratio. Mentes se inuicem complectuntur. Corpora nequaquam.
- Cap. x. Decima rō. Mens p̄ oīa corpora operat̄ & supra corpora.
- Cap. xi. Undecima ratio. Mens statu p̄ficit. Corpus motu.
- Cap. xii. Duodecima ratio. Que ī materia sunt contraria non sunt ī mēte contraria.
- Cap. xiii. Tertia decima ratio. Mens accipiendo formas nō mutat̄

- Cap. xiiii. Quartadecima ratio: operatio corporis tendit ad rem cōpositam. Mentis ad simplicia.
- Cap. xv. Quintadecima ratio: operatio mentis finitur in operatione: operatio corporis in opere.
- Cap. xvi. Sextadecima ratio: Forma corporalis non habet uim infinitam. Mens habet.
9. NONVS Liber. Quod sit immortalis efficacius non modo ex eo q̄ est in diuisibilis: sed etiam ex eo q̄ a corpore nō dependet.
- Cap. i. Probat̄ per rationalem uirtutem. Animam non modo esse formam individua: Verum etiam a corpore nō pendere ut euidentius immortalitas demonstraretur. Prima ratio: quia mens reflectitur in se ipsam.
- Cap. ii. Secūda ratio: Mens quo magis sepat̄ a corpore: eo melius se habet.
- Cap. iii. Tertia ratio. Mens repugnat corpori.
- Cap. iiii. Quarta ratio. Anima libere operatur.
- Cap. v. Quinta ratio. Mens absq̄ corpore operatur.
- Cap. vi. Sexta ratio. Anima conuenit partim cum diuinis partim uero cum brutis.
- Cap. vii. Obiectio epicureorum: & responsio de rerū temptatione.
- DECIMVS Liber. Quod sit immortalis quantum ad ordinem rerum.
- Cap. i. Prima rō. Sicut ultimū in ordine corporum ē incorruptibile: sic & ultimum in ordine mentium.
- Cap. ii. Obiectio epicuri & responsio de rerū serie.
- Cap. iii. Secūda ratio: Sicut in rebus naturalibus fit solutio ad primam materiam immortalem: sic ad formam ultimam immortalem.
- Cap. iiii. Obiectio epicuri & responsio de formis deo simillimis.
- Cap. v. Responsio planior de formarū gradibus.
- Cap. vi. Obiectio lucretii: & responsio q̄ mens potest absq̄ corpore operari.
- 10.

Cap.vii. Obiectio epicuri:& responsio q̄ deus nō facit mentem nī
si ex se ipso & per se ipsum.

Cap.viii. Obiectio panerii : & responsio quod anima sine medio ē
ex deo.

Cap.viii. Tertia ratio:quale est obiectum/talis ē potentia.

VNDECIMUS liber. Quod sit immortalis inquantum unitur
cū obiectis eternis:& spēs inde accipit absolutas.

Cap.i. Prima ratio.Mens unitur obiecto p̄petuo/& spēs suscipit
absolutas:rationesq̄ sempiternas.

Cap.ii. Obiectio & responsio de unione mentis cū speciebus ab
solutis & rationibus sempiternis.

Cap.iii. Obiectio epicuri:& responsio q̄ spēs innate sunt menti.

Cap.iiii. Confirmatio superiorū atq̄ insup de ideis.

Cap.v. Confirmatio superiorum p̄ signa.

Cap.vi. Ratio secunda.Mens ē subiectum ueritatis eterne.

Cap.vii. Obiectio scepticorum:& responsio q̄ aliquid certū sciaŕ.

Cap.viii. Obiectio penpateticorum:& responsio q̄ ueritas animum
familiariter habitat.

DVODECIMUS liber. Quod sit immortalis:quia formatur di
uina mente.

Cap.i. Rationes multe & signa:Mens humana intelligēdo men
te diuina formatur.

Cap.ii. Questio prima de ascensu ad deum.i. quomō mens in di
uinā eleuatur ideam.

Cap.iii. Questio secunda. Quam ob cām in eo statu deum nos ui
dere nequaq̄ animaduertimus.

Cap.iiii. Questio tertia: Quo pacto deus nobis intelligentiam in
fundit assidue.

Cap.v. Confirmatio superioris rōnis/prima per uisum.

Cap.vi. Secunda confirmatio p̄ auditum secundum augustinum.

Cap.vii. Tertia confirmatio per mentem secundum augustinum.

TERTIUSDECIMUS liber. Qd̄ sit immortalis p̄ quatuor signa. s.
a phātasie affectibus/rōnis/ effectibus/artibus miraculis.

Cap.i. Quantum anima corpori dominatur a multis ostēditur
signis:ac primū ab affectibus phantasie.

Cap.ii. Signum secundū ab effectibus rōnis:& uaticinio.

Cap.iii. Tertium signum: ab artium & gubernationis industria

Cap.iiii. Signum quartum:ab effectu miraculorum.

Cap.v. Questiones sex de miraculis & solutiones.

QUARTUSDECIMUS liber. Quod sit immortalis secundum
duodecim dei dotes:quas aia imitarur.

Cap.i. Qd̄ aia nitatur deus fieri ostendimus signis duodecim
secundum duodecim dei dotes.

Cap.ii. Quintū immortalitatis signū ab eo q̄ aia appetit primū
uerum & primum bonum.

Cap.iii. Sextum signum:quia aius conatur omnia fieri.

Cap.iiii. Septimū signū & octauum:quoniā aius conat̄ facere oīa:
atq̄ item omnia superare.

Cap.v. Nonum signum & decimum:q̄ homo affectat ubiq̄ esse:
atq̄ item esse semper.

Cap.vi. Signum.xi.xii.xiii.xiiii. q̄ cupimus quattuor dei uirtu
tes assequi.

Cap.vii. Xv.signum:qd̄ aius summam expetit opulentiam & uo
luptatem.

Cap.viii. Xvi.signum:q̄ colimus nos ipsos ac deum.

Cap.iiii. Religionem esse humano generi maxime omniū ppriam
& ueridicam.

Cap.x. Tres obiectiones lucretianorum:& solutiones prima.

QUINTUSDECIMUS liber. Soluit questiones auerois de in
tellectu.

Cap.i. Sequūtur questiones quinque de aia. Prima utrum sit unus
cunctorum hoīum intellectus.

Cap.ii. Confutatio Auerois q̄ mens sit forma corporis patet pri
mum ex ordine nature.

Cap.iii. Quomodo mēs propinquat corpori.

Cap.iiii. Quomodo mens adsit corpori.

- Cap. v. Quomodo mens insit corpori.
 Cap. vi. Quid mens sit forma corporis patet ex opinionibus actionibusque humanis. Ratio prima quia homo est animal rationale.
 Cap. vii. Ratio secunda quia homo intelligit.
 Cap. viii. Ratio tertia: quia homo libere se ipsum mouet.
 Cap. viii. Ratio. iiii. quia uires anime se uicissim rum impediunt tunc mouent
 Cap. x. Ratio quinta: quia separata mens non indiget phantasia.
 Cap. xi. Ratio sexta: quia intellectus uterque est uirtus in anima.
 Cap. xii. Solutio rationum aueroricarum de mente separata.
 Cap. xiii. Solutio rationum aueroricarum de mente unica.
 Cap. xiiii. Signa quod non sit mens una tantum.
 Cap. xv. Rationes quod non sit mens una. Prima quia septem inde conringunt superflua.
 Cap. xvi. Secunda quia mens spiritus seruat: ac iandiu plena omnium debet esse.
 Cap. xvii. Tertia quia quotiens duo rem eandem intelligunt: totiens omnino secum absurda.
 Cap. xviii. Quarta quia uel eadem esset multorum hominum scientia: uel superflue qualitates in eodem.
 Cap. xix. Quinta quia contradictoria in eodem essent.
- 16.
- SEXTVS Decimus liber. Questiones soluit epycureorum.
- Cap. i. Sequitur secunda questio: Cur animi terrenis corporibus sint inclusi. Ratio prima ut cognoscant singula.
 Cap. ii. Secunda ratio: Ut forme singulares cum uniuersalibus formis conciliantur.
 Cap. iii. Tertia ratio: Ut tam radius diuinus quam eius formule reflectantur in deum.
 Cap. iiii. Quarta ratio: Ut anima fiat beatior.
 Cap. v. Quinta ratio: Ut uires anime inferiores ad effectum progrediantur.
 Cap. vi. Sexta ratio. Ut mundus ornetur colatur deus.

- Cap. vii. Tertia questio. Quam ob causam animi si diuini sunt perturbationibus afficiuntur.
 Cap. viii. Quarta questio: Quare animi a corporibus inuiti discedunt.
 -17.
- SEPTIMVS Decimus liber. Soluit questiones platonicas.
 Quinta questio: Qualis sit anime status ante quam ad corpus accedat: Qualis & post discessum.
 Cap. i. Ordo sex priscorum theologorum & sex academiarum.
 Cap. ii. Expositio platonis de anima secundum duas academias ultimas. De compositione anime.
 Cap. iii. Spiritus & circuitus animarum secundum duas similiter academias ultimas.
 Cap. iiii. Quid plato rectius exponat more academiarum quattuor precedentium presertim prime & quarte.
 -18.
- OCTAVVS Decimus liber. Sententiam fert de anima ex communi theologorum omnium consensu. a ff. 282.
- Cap. i. Quod plato non prohibet fide adhibere theologie ebreorum/christianorum/arabumque communi.
 Cap. ii. Angelos & animas non semper fuisse.
 Cap. iii. Anime creantur quotidie.
 Cap. iiii. Unde anima descendit in corpus.
 Cap. v. Qua parte celi anime creantur: Qua uel descendunt.
 Cap. vi. Quando infunditur anima corpori: & quo in corpore uiuens ducitur.
 Cap. vii. Qua parte corporis anima ingreditur. Qua egreditur: Et quo duce progreditur.
 Cap. viii. Vbi est anima pura & qualis corpore mortuo.
 Cap. iiii. Status anime pure.
 Cap. x. Status anime impure.
 Cap. xi. Status anime medie. i. infantum atque similibus.
 Cap. xii. Conclusio exhortatoria.

FINIS.

QVEDAM ADDITA ET QVEDAM EMENDATA

Carta secunda Facie prima scriptū est consumere. Scribe consumere.
Eiusdem charte facie. ii. Si beneficio. Sic beneficio.
Car. iiii. fa. ii. Nunc quid. Nunquid. Car. v. fa. i. affixum. ad fixū.
Item uniuersi & oio. uniuersi & mēs. item cuius firmitate. cuius sim-
plicitate. item fa. ii. ude sequi. unde. item quiddam aliter. quidam.
Car. vi. facie prima. substantialē illi. substantialē ignis. item fa. ii. que
pprie. ppria. item simul q̄ritateq̄. quāritateq̄. itē materialia. materialia.
Car. vii. fa. i. aut aliter. haud. item uero ostendit. extendit. item fa. ii.
ita habeamus. abeamus. itē unquā. n. unquā nisi. Car. viii. fa. i. dixe-
nt corporis. dixerit adultā corporis. itē. fa. ii. se illius. ullius. itē reuerta-
mus. reuertamur. Car. viii. facie. ii. ad quod. adde q̄. Car. x. fa. i. alias
alitur. aliter. item fa. ii. spēm suā. dele suam / scribe aīalis. item neget ī
corpore. incorporeē. Car. xi. fa. ii. dimensio in rebus. interpone id.
Car. xvi. fa. i. illis naturate. nature. Car. xviii. fa. ii. in greco γεναρα.
γεναρα. Car. xxi. fa. ii. desinissent. desiuissent. itē in greco κρατων.
κρατων. Car. xxiii. fa. ii. p̄ q̄. quam. Car. xxiiii. fa. i. mētis abiectum.
obiectū. item abiectum. obiectū. itē omnia in mensum. in imensum.
Car. xxv. fa. i. Aueroi finē. fidē. itē quelibet uiliora. interpone. &. itē
in greco χειρ δετα. δε τε. Itē παθοα λησ. πανθοα λησ. Itē αρμοσεισ.
αρμοσεισ. Car. xxvi. fa. i. siue occidētales. accidētales. Car. xxviii. fa.
i. ubi scribit̄ natura sensus. desūt deinceps hec uerba q̄ subscribo hoc
modo. s. intellectus absens bonū appetit / presens amplectit̄. Totum
hoc natura sensus. Car. xxx. fa. i. est esse. interpone re ipsa. Car. xxxi.
fa. i. hoc igit̄ est. deme igit̄. item facie. ii. qd̄ non uult. qd̄ uero uult.
Car. xxxii. fa. i. dei finem. sui finē. item atq̄ sūmū. interpone ipse. itē
a diuine. a diuina. itē fa. ii. intus haberet. haberent. itē quīs. quauis.
Car. xxxiii. fa. i. in greco. scribe στροφα λιγγι θοον. itē fa. ii. & aīantes
quarū. aīalia quorū. item melius ista. hec. Car. xxxiiii. fa. ii. Deus no-
strarū. naturarū. Car. xxxv. fa. ii. deus ipse. ipsa. Car. xxxvii. fa. i. ī gre-
co ουδε δυνα μει. interpone ενει. Car. xxxviii. fa. i. mouet̄ mouet̄. dele
secūdum mouet̄. Item fa. ii. angelus ista. hec. Car. xli. fa. i. priusq̄ mo-

rus. primusq̄. Itē fa. ii. definito. definitio. Car. xlii. f. i. ni. nisi. itē ubi
scribit̄: ut instrumētū. desunt multa: que hic ita subscribo. s. Sed neq̄
etiā ullo pacto generabit̄ ipse. Cum. n. nihil ultra pprium agar gradū
nullo modo pōt accidens generare substantiā: sed materiā dūtaxat
accidētalem quadā preparatione disponere. Seq̄ in textu oportere &c.
Itē fa. ii. ita ut in naturali arte. dele ut. Car. xliii. fa. i. ubi dicit̄ habeat
actū. subiunge. Neq̄ sufficere purādū est: si uniuersalis remoraq̄ cau-
sa tantū sit prestantior. Alioquin impfectissime queq̄ apud nos cau-
se possent in uirtute celestium pfectissima queq̄ pducere. Sequit̄. hec
oīa &c. item fa. ii. fecundiam. facundiā. item infusam & corpusculis.
deme &. Car. xliiii. f. ii. terra & aque. aqua. itē acro. octo. Car. xlv. f. i. si-
dera. siderea. itē fa. ii. simplicem. simplicē. item. xii. presint. presūt. item
denariis. duodenariis. Car. xlvi. f. i. cedamus. redeamus. item perag-
mus. pgamus. Car. xlviii. f. i. unde natura. unde nam? Itē. f. ii. uniuers-
so corpore. in uniuerso. itē triū principiū. principū. item plato noster.
plato uideē. Car. li. fa. i. in mundo talem. telā. item fa. ii. in fine huic.
infime. Car. liii. f. i. ubi scribit̄ / desinit uiuere. subiunge hec. Si enī qd̄
mouet̄ ab alio q̄ diu adheret motori / tā diu mouet̄: multo magis qd̄
a se ipso mouet̄: q̄ idem ē atq̄ motor / nunq̄ a motore desertū / moue-
ri desinit nūquā. Sequit̄. preterea &c. Itē spiritalis. spiritales. itē ipsis
spiritalē. interpone facere. itē. f. ii. Quarta rō q̄. qa. Item & humiditas
interpone si. Car. liiii. fa. ii. ad angelū. ad agendum. itē a medio. e me-
dio. item istuc. istud. item materiam q̄dem. materiā pdere. Car. lv. f. i.
materie ordinet. ordinem. Car. lvi. f. i. a furore. & furore. Car. lvii. fa. i.
ad nō esse nō ex eo. ad non eē uero ex eo. Car. lviii. f. i. & quia. etiam
qa. item fa. ii. proponatur. primo ponat̄. Car. lx. fa. i. sane in essentia.
deme in: interpone est. Car. lxi. f. i. secunda sed prima. secundaq̄ sed
prima. Car. lxiii. f. ii. an omnes. ante omnes. Car. lxiiii. f. i. aeris potē-
tie. potentia. item utraq̄ constat. constanr. Car. lxvi. fa. ii. materie he-
rent. materie herere uidentur. Car. lxviii. f. ii. profecto corpora. corpo-
rea. Car. lxviii. f. i. primo illo. ex primo illo. Car. lxxi. fa. ii. critolaus
q̄. critolausq̄. Car. lxxii. f. ii. luteū & spōderet. respōderet. Car. lxxiiii.
fa. ii. corporis prouidere. peruidere. item apparent respicere. asplicere.

Car. lxxv. f. ii. effundē. offūde. Car. lxxvi. f. i. igneīq. eneiq. itē ea ue
re. uero. Car. lxxvii. f. i. alicubi. alibi. itē iudicabimur. iudicabitur.
Car. lxxviii. fa. i. ac uite rōnes. opationes. Car. lxxix. fa. ii. ab aie ter
re. ab aia. Car. lxxx. f. ii. pueniret. pueniret. Car. lxxx. f. i. unū aliqd
aliqd. Car. lxxxiii. f. i. nū imaginabili. nō. itē fa. ii. nō aduētitia. iter
pone enī. Car. lxxxiiii. f. ii. ad corporalia. ad icorporalia. Car. lxxxv
f. ii. figurare eqdē. quidē. Car. lxxxvi. fa. ii. animali specuo. speculo.
Car. lxxxvii. f. ii. substanite. substantie. Car. lxxxix. f. i. ubiq. fir. fir.
Car. lxxxix. fa. ii. sapit qui quod. sapit q. quod. Car. lxxxix. fa. i.
augura. introspicit. dele hoc uerbū introspicit. Car. lxxxv. f. ii. con
trano. cōtrana. Car. lxxxvi. f. i. nō tamē. nō tam. Car. lxxxvii. f. i.
fir. ueritas. fir. ueritas. Car. lxxxix. fa. ii. solum icorporalia. interpo
ne enim. Car. c. f. i. alioquin nos. nō. item. f. ii. lara. fir. fir. Car. c. ii. f. ii.
firum. scitum. item fir. sciti. Car. c. iii. fa. ii. nō dispartit. disperit. Car.
c. iii. f. i. diffusa corporis. p. corporis. itē actu. tactu. Car. c. v. fa. i. intel
lectus i hoc. intellectus non hoc. Car. c. vi. f. ii. effici gerere. effingere.
Car. c. vii. f. ii. attribuitur. tribuit. Car. c. viii. fa. i. uel eandem. eadem.
Item proficit. pficit. Car. c. x. fa. i. corporalem eē. interpone presertim
elementalē. itē in eadem. in eandem. item fa. ii. odonbus. coloribus.
Item sub qualibet. sub quolibet. Car. c. xi. f. i. currit per immensum.
percurrit immē. Car. c. xiii. fa. ii. accedent. acceperit. nō mane. inane.
Car. c. xiiii. f. i. diei. dei. item infinita. infinitam. item que unitas. quia
unitas. Car. c. xv. f. ii. uniuersaliū rōnum. in uniuersalium. Car. c. xvi.
fa. ii. negant. nequeat. item appetionis. appetitionis. item appetio.
appetio. Car. c. xx. f. i. impulsu. impulsui. Car. c. xxi. fa. i. despicit. di
spicit. Car. c. xxii. f. ii. cognoscit. cognosci. Car. c. xxiii. f. ii. uiuendi. ui
dendi. itē perit corpus. corporis. itē ut nō philosophare. uel nō &c.
Itē ad diuesa. ad diuersa. Car. c. xxiiii. f. i. inteditur. intedit. item ubi
scribit occupata. subde hec uerba. Atq. circa plurima a diuinis remo
ta distrahitur. ideo. Post hec sequitur ad diuinorū &c. item retrahere
tur. retrahetur. item fa. ii. respiciunt. respiscunt. Car. c. xxvi. f. i. spera
mus. spiramus. item que natura. que nā. item incorporabili. incōpara
bili. Car. c. xxvii. f. ii. emancipata. mācipata. Car. c. xxviii. f. i. a diuina

uirtute. unitate. item uaris. uariis. item unde merito. ut merito. Car.
c. xxx. f. i. instructioe. antepone &. itē plaga ēe malos. dele ēe: antepo
ne etiā. Car. c. xxxi. f. i. nunq. tamē. dele tamē. itē fa. ii. crescēs. arecēs.
Car. c. xxxii. f. i. abundātia. abūdāria. Car. c. xxxiii. fa. i. reditura. reli
ctura. itē semota. semotā. itē. f. ii. ut tāq. deme ut. Car. c. xxxv. f. i. inq.
unq. Car. c. xxxvi. f. i. plāta. smata. phāta. smata. Car. c. xxxvii. f. ii. sue.
sua. Car. c. xxxviii. f. i. inspiciat. cōspiciat. itē inspiciantur. inspiciant.
Car. c. xl. f. i. habitura. habitatura. item in sextodecimo. secundo. item
fa. ii. arbitrantur. arbitrat. Car. c. xli. fa. i. perierat. periter. Car. c. xlii.
fa. ii. pulularent. pulularūt. item forme. ferme. Car. c. xliii. fa. i. tibi ē.
interpone omnino. item tibi est. interpone quodāmodo. Car. c. xliiii.
fa. ii. p. naturam accōmodaram. accommodata. item potentia ē intel
lectus. intellecturus. Car. c. xlv. fa. i. sit a mēte. interpone habet. item
fa. ii. qd. autē illo? illa. Car. c. xlvi. fa. i. muscicule. muscipule. item ca
loris. coloris. Car. c. xlvii. f. i. aduentitia nominat. nominantur. Car.
c. xlviii. f. ii. efficiendum efficiendam. item ideo. ideoq. Car. c. li. fa. i.
in aliquo earum. in aliquo rerū. item rum. naturam. materiam. itē pul
chra mutant. mutantur. item ideo mutabilis. imutabilis. item incor
pora. incorporea. item quoq. alia. alio. item fa. ii. ac deum. ac demum
Item intelligibile quidam. quidem. Car. c. liiii. fa. i. plura tamen. plu
ra inde. Car. c. lv. f. i. ne irrationali. nature irrationali. item motiones.
notiones. Car. c. lvi. f. ii. pulchre referre. pulchra. Car. c. lvii. f. i. nō men
tiuntur. nō meriuntur. item fa. ii. nec ne. hec ne. item talis ergo. talia
ergo. Car. c. lviii. f. ii. iandudum iādiu. Car. c. lviii. f. ii. sericii uermes.
dele hec duo uerba: scribe insecta sericia. Car. c. lx. f. i. hec complexio.
& complexio. item facie. ii. a natura. antea. Car. c. lxi. fa. i. atq. atqui.
Item i greco κατὸντα. κατὰντα. item fa. ii. elisimus. eligimus. Car.
c. lxii. f. i. mensuraret. mensurasset. item fa. ii. quod. quid. Car. c. lxiii.
fa. ii. at. autem. Car. c. lxv. fa. ii. propositione. positione. Car. c. lxvii.
fa. i. disceptio. discretio. Car. c. lxviii. f. i. algarelis. algātelis. item ā. ē.
Car. c. lxx. f. ii. scribitur: recti rrianguli longius. dele hec: & scribe lon
gius rrianguli illius quem rectangulum nomināt. Sequi. rranrū &c.
Car. c. lxxi. f. ii. e naturali. & naturali. Car. c. lxxiii. f. i. secūdā. fecūdā.

Item in hominis mentem. mente. Car. clxxv. f. ii. fiat. fiant. item for
re disiungantur. disiunguntur. Car. clxxvii. fa. i. rectus fit. sit. Car.
clxxviii. fa. i. anima intelligo. aïo. item facie. ii. cui ista. cur ista. Car.
clxxix. f. i. agnoscis. cognoscis. Car. clxxx. f. ii. conueniente. conue
nientie. Car. clxxxii. f. i. delectare. delectaret. item fa. ii. quod. quid.
Car. clxxxiii. f. i. affector. effector. item fa. ii. homo igitur. non igitur.
Car. clxxxiiii. f. i. petentia. potentia. item fa. ii. se habet animus: si ha
bet animus. Car. clxxxvi. facie. ii. Cap. ii. subiunge de philosophis.
Car. clxxxvii. f. i. ita se colligit. deme se: interpone ipsos i se spiritus.
Car. clxxxviii. f. i. harmoniam. harmonia. Car. clxxxix. fa. i. pëdem.
pedem. item illa. ipsa. Car. clxxxxi. f. ii. oppilentur. opplentur. Car.
clxxxii. fa. i. asseruari. asseuerari. itē deo ita: deme ira. item fa. ii. pul
monem. pollicem. Car. clxxxiiii. f. i. minime. numine. item uoluit.
noluit. item spem. specie. Car. clxxxv. fa. ii. indibilis. indebilis.
Car. clxxxvii. facie. i. tenebat. tenebant. Car. cc. facie. i. negligit.
negligat. item fa. ii. harmonia. harmoniam. Car. cci. f. ii. corpora. cor
porea. Car. cciii. f. i. pp eadem. ppeandem. item amittitur. annitur.
Item fa. ii. amitti. anniti. item suppremis autē terminis. suppremus
aut terminus. Car. ccviii. fa. ii. superlit eternus. deme eternus. Car.
ccx. f. i. si. sicut. Car. ccxi. fa. ii. unidicantes. uindicantes. Car. ccxiii.
fa. ii. si iuuat. sed iuuar. Car. ccxiiii. f. i. minima. numina. item omni
hac. deme omni: & scribe i hac. Car. ccxv. f. ii. suppositiōe. suspitione.
Car. ccxvi. fa. ii. perfectissimus qua. interpone est. item pnuntiantur.
prenuntiantur. Car. ccxix. f. i. contrariam. contrarium. item fa. ii. sed
moribus. morbus. Car. ccxx. f. i. more. in orbe. item minima. numina
Car. ccxxiii. f. i. Alexander afrodisius platonius. dele platonius.
Item tanquā platonius in secūdo problematum suorum libro. dele
hoc totum: & scribe in questionibus naturalibus. Car. ccxxv. fa. i.
mentes & deme &. Car. ccxxvi. f. i. mouet ante. mouet autē. Car. cc
xxviii. f. i. in infinitum. infinitū. Car. ccxxxii. f. ii. precedit. recedit.
Car. ccxxxvi. f. i. ostendet. ostendēt. item ideo. ideoq;. item fa. ii. mo
uēdi. nutriendi. item in sextodecimo. in secundo. Car. ccxxxvii. f. ii
quid opus. interpone igitur. Car. ccxxxix. fa. i. in anima sit. sint. itē

hic. hinc. Car. ccxl. f. i. sic ita. deme sic. item fa. ii. eas animi. eas cū. itē
uidet. uideat. Car. ccxli. f. ii. esse acrus. eē acru. Car. ccxliii. f. i. mouē
re. manente. Car. ccxlv. fa. i. uanescat. euanescat. item eorum spirituū
qui sunt. Adde in cerebro sicut affectus phātasie comitatur agitatio
spirituum eorū qui sunt. Sequitur in corde &c. item fa. ii. in libro de
sonno. interpone animalium &. Car. ccxvi. fa. i. quod. quid. Car. cc
xlvii. f. i. que brutis. in brutis. Car. ccxlviii. fa. ii. singularia. singula.
Car. ccl. f. i. inuenas. in inuenas. Car. ccli. f. ii. bona. bonas. Car. cc
lii. fa. i. a natura. antea. item fa. ii. oculos. oculus. item uidit. uidet.
Car. ccliii. f. i. dantur. datur. item simulacia. simulacra. item fa. ii. cere
rum. certum. item fa. ii. confert. conferet. Car. ccliiii. fa. ii. ab infectio
nibus. ab infectionibus. Car. cclvi. fa. i. in rubrica scribitur in eadem.
scribe in eodē. Car. cclviii. fa. i. naturam. naturatum. Car. cclviii. f. i.
qua ratio. qua ratione. item fa. ii. Quod. Quot. item intelligentia. in
intelligentia. Car. cclx. f. ii. egrotum. ergo rum. Car. cclxi. f. i. conti
ner. continent. Car. cclxiii. fa. i. firmarum. formarū. item descendūt.
discedūt. item uidemur. uidētur. Car. cclxiiii. f. i. anima. animam. itē
utinam. ut. item sine corpore. replica iterum sic. f. sine corpore inquā.
Item ascendant. ascēdat. item p aere. p aerem. Car. cclxv. f. i. expleat.
explet. Car. cclxvi. f. i. duximus. dux unus. Car. cclxvii. f. i. lumen
calefactoria. interpone cuius. item matere urit. interpone uehemen
tius. item hic & illud. hinc & illud. Car. cclxviii. f. ii. neq; tam. tamē.
Car. cclxix. fa. ii. terra. terram. Car. ccclxx. f. i. compensarent. compen
saret. Car. ccclxxi. f. i. cohitur. cogitur. Car. ccclxxii. f. ii. quando. quo
niam. Car. ccclxxv. f. i. in parmenide in timeo. interpone &. item tum
ad aliam. tum ad alia. item incorpora. incorporea. item missa. missam
Item fa. ii. similitudo. si multitudo. Car. ccclxxvi. fa. i. deniq; referas.
conferas. item statu. statui. item obtinet. obtinent. Car. ccclxxvii. f. i
generat harmonia. harmoniam. item und sequi. unde. Car. ccclxxix.
fa. ii. Ac. At. itē explicauitq;. explicuitq;. Car. ccclxxx. fa. i. discrepāt.
discrepabant. Car. ccclxxxi. fa. i. syrianumq; puduit. interpone & her
miam. item muscarum. dele muscarum: scribe bestiarum. item eleatā.
eleatem. item illum ullum. item fa. ii. nihil nihil. dele hoc nihil quod

secundo reperitur. item ignorat. ignoret. Car. cclxxxii. f. ii. in greco
απολειχασ. απολειψασ. item in greco ανατηκασ. αναγκασ. item sole
mus. soleamus. Car. cclxxxiii. fa. i. defunt in rubrica hec uerba. f.
mūdum fuisse creatum. item ideo φ. ideo φ. Car. cclxxxv. f. i. affluere.
effluere. item fa. ii. quiquis. quisquis. item nascentem. nascente.
Car. cclxxxvii. f. ii. materie. inest. Car. cclxxxviii. f. ii. in infinitā. infi
nitā. Car. cclxxxix. f. ii. & momēroφ. deme &. itē de generatione &.
deme &. Car. cclxxxix. f. i. euenesceret. euanesceret. Car. cclxxxxi. f. i.
falli dent. falli debet. item in singula. inde singula. item fa. ii. turbā.
turba. item uūero numero. Car. cclxxxixii. f. i. lumen purū: interpo
ne solis. item sed illi. interpone hec. Car. cclxxxixiii. fa. i. eo enim. de
le enim: scribe scilicet. item fa. ii. dinumeratur. dinumerantur. Car. ccl
xxxixiiii. facie. i. illa quasi. interpone quidem. Car. cclxxxixv. f. i. ut
formam. ut forma. Car. cclxxxixvi. f. ii. tamen potest. tamen penitus
Car. cclxxxixvii. f. i. mox tamē. mox inde. itē fa. ii. hec coniunctius.
heconiunctius. Car. cclxxxixviii. fa. i. illic nobis. illic mobilis. item
fundamentum fundatum. item defutura preuidet. defuturam preui
det. Car. cclxxxixix. f. ii. prospicacia. pspicacia. Car. ccc i. fa. i. consuli
tur. consulatur. Car. ccc ii. fa. i. ait incidere. interpone murato genio.
Item f. ii. beatissimis. beatissimi. itē cōiunctos. conuictos. Car. ccc iii.
fa. ii. perq; ipsam. p q; ipsum. Car. ccc iii. f. i. deuincuntur. deuincun
tur. item anime que. animas que. item solus restat. solius. item pfun
dis habitus. hiatibus. item per infimam. p infima. item fa. ii. ex pre.
ex pres. Car. ccc v. f. ii. mere. materie. item miris ut inquit modis. dele
id totum. Car. ccc vi. f. i. talia. alia. item fa. ii. quidē. quod. Car. ccc vii
fa. i. modis molefcere miris. dele id totum. scribe oīo deleri.

MARSILII FICINI FLORENTINI PROHEMIVM IN PLA
TONICAM THEOLOGIAM DE ANIMORVM IM
MORTALITATE AD LAVRENTIVM MEDI
CEM VIRVM MAGNANIMVM,

LATO, PHILOSOPHORUM pater Maganime Lau
renti / Cum intelligeret / quemadmodū se habet
uisus ad solis lumē / ita se habere mētes oēs ad
deū / ideoq; eas nihil unq; sine dei lumine posse
cognoscere / merito iustū piūq; censuit : ut mēs
humana sicut a deo haber oia / sic ad deum oia
referat . Igitur siue circa mores philosophemur /
animum esse purgādum : ut tandem factus sere
nior / diuinum percipiat lumē / deumq; colat. Siue rerum causas per
scrutemur / causas esse querendas : ut ipsam deniq; causarum causam
inueniamus / inuentamq; ueneremur. Neq; solum ad id pietatis offi
cium Plato noster ceteros adhortat / uerū etiā ipse maxime prestat .
Quo factū est / ut & ipse sine controuersia diuinus / & doctrina eius
apud omnes gentes theologia nuncuparetur : cum nihil usquā siue
morale siue dialecticum / aut mathematicum / aut physicum tracteret
quin mox ad cōtemplationem cultūq; dei summa cum pietate redu
cat. Quoniam uero animū esse tanquā speculum arbitratur / in quo
facile diuini uultus imago reluceat / iccirco dum per uestigia singu
la deum ipsum diligenter indagat / in animi speciem ubiq; diuertit :
intelligens oraculum illud (nosce te ipsum) id potissimū admonere
ut quicumq; deū oprat agnoscere / se ipsum ante cognoscat . Quam
ob rem quisquis platonica / que iā diu oia latina feci / diligentissime
legerit / consequetur quidem cuncta / sed duo hec ex omnibus potis
sima : & pium cogniti dei cultum & animorum diuinitatem . In qui
bus uniuersa consistit rerum perceptio / & omnis institutio uite / rō
raq; felicitas : presertim cum plato de his ita sentiat : ut aurelius Au
gustinus eum tanquā christiane ueritati omnium proximū ex omni
philosophorū numero elegerit imitandum : asseruentq; platonico

mutatis paucis christianos fore. Ego uero cū iāptidem aureliana auctoritate frerus / summaq; in genus humanū charitate adductus / platonis ipsius simulacrū quoddā christiane ueritati simillimū exprime re statuisse / ad illa que dixi / duo precerens diligenter incubui / ideoq; uniuersum opus / platonica theologia de immortalitate animorū inscriberidū esse censui. In quo quidē cōponendo id precipue cōsiliū fuit: ut in ipsa create mentis diuinitate / ceu speculo rerum omnium medio / creatoris ipsius rū opa speculemur / cum mentē cōtēplemur / atq; colamus. Reor autē (nec uana fides) hoc puidencia diuina decretū / ut & pueris multorū ingenia / que soli diuine legis auctoritati haud facile cedūt / platonis saltē rōnibus religioni admodū suffragantibus acquiescant: & quicūq; philosophie studiū imple nimitū a sancta religione se iungunt / agnoscant aliquando se nō aliter aberrare: q̄ si quis uel amorē sapientie / a sapientie ipsius honore: uel intelligentiā uerā a recta uoluntate disiunxerit. Deniq; ut qui ea solū cogitant / que circa corpora sētūtur / rerūq; ipsarū umbras rebus ueris infeliciter preferunt: platonica tandē rōne cōmoniti / & preter sensum sublimia cōtēplent: & res ipsas umbris feliciter anteponant. Hoc in primis omnipotens deus iubet. Hoc oīo humana res postulat. Hoc celestis plato quondam suis facile deo aspirante pegit. Hoc tandem & ipsi nostris platonē quidē imitati / sed diuina dūtaxat ope cōfisi / o pōso hoc ope moliti sumus: sed utinā tanta ueritate id perfecimus / quanta ueritatis diuine ueneratione tractauimus: adeo ut non aliter / quod uis apud nos pbatum esse uelimus / q̄ diuina lex comprober. Opus autem ipsum tibi Magnanime Laurenti iudicauit preceteris dedicādū: non ut philosophica tibi aperiam: de quibus iandiu ita disputas: ut nō tam tibi qui hec iam uideris miro quodā ingenio consequutus / q̄ ceteris pncorū arcana uidear editurus. Sed q̄ & nos beneficio tuo id ocium / quo facilius philosophari possemus / consecuti simus. Et Plato noster hoc nostro erga te officio gratulaturus admodū uideatur. Quoniam quod ille in magnis quondā uiris potissimū exoptabat / ipse philosophiam una cū summa in rebus publicis auctoritate coniunxerit.

Tristes
presta.

Li. 19

† IN OMNIBVS (QVE AVT HIC AVT ALIBI A ME TRACTANTVR) TANTVM ASSERTVM ESSE VOLO QVANTVM AB ECCLESIA COMPROBATVR.

† MARSILII FICINI FLORENTINI PLATONICA THEOLOGIA DE IMMORTALITATE ANIMORVM · AD LAURENTIUM MEDICEM · V · MAGNANIMVM,

¶ Si animus nō esset immortalis: nullū aīal esset infelicius hoīe. Cap. i.

¶ VM GENVS HVManum propter inquietudinem animi imbecillitatemq; corporis / & rerum omnium indigentia duriorem q̄ bestie uitam agat i terris: si terminū uiuēdi natura illi eundē penitus / atq; ceteris animāribus tribuisset: nullū aīal esset infelicius hoīe. Quoniam uero fieri nequit: ut homo / q̄ dei cultu ppius cunctis mortalibus accedit ad deū beatitudinis auctore oīo sit omnium infelicissimus: solū autē post mortē corporis beator effici pōt / necessariū esse uideat animis nostris ab hoc carcere discedēribus lucē aliq̄ supesse. At si lucē suā humane mētes nequaq̄ respiciūt clause tenebrō & carcere ceco. Vnde se penumero cogimur pprie diuinitati diffidere. Soluamus obsecro celestes aī celestis patrie cupidī soluamus q̄ primū uincula cōpedū terrenarū: ut alis sublatis platonis: ac deo duce in sedē etheream liberius puolemus: ubi statim nostri generis excellentiā feliciter cōtemplabimur. Ceterū ut euidenter appareat qua rōne potissimū mentes hominū mortalia claustra resoluerē: immortalitatem suā cernere: beatitudinē attingere ualeant: conabimur sequenti disputatione p uiribus demonstrare: preter pigram hanc molem corporū: qua democritionū: cirenaicorum: epicureorum consideratio finiebat eē efficacē qualitātē aliq̄ atq; uirtutem: ad quā stoicorū cynicorūq; inuestigatio sese contulit. Supra qualitātē uero / que cū materie dimēsiōne diuidit: & muratur oīo / formā quandā prestantiore existere: que licet mureat quodā mō: diuisionē tamē i cor

pore nō admittit. In ea forma rationalis aīe sedem ueteres theologi posuere. Hucusq; Heraclitus: Marcus uarro: Marcusq; manilius ascēderūt. Sup aīam rōnalem extare mētē angelicā nō indiuiduā mō: sed ēr imutabilē: in qua uident Anaxagoras & Ermostimus quēuisse.

Huius deniq; mētis oculo: q; cupit ueritatis lumē: & capit: solem ipsum preesse diuinū: i que Plato noster purgatā mētis aciē dirigere iussit: docuit & cōtendit. Proinde cū huc ascenderimus hos q; nq; rerū omniū gradus corporis uidelicet molē: qualitatē: aīam: angelū deū inuicē cōparabimus. Quoniā autē ipsū rōnalis aīe genus inter gradus huiusmodi mediū obtinēs uinculū nature totius apparet: regit qualitates: & corpora: angelo se iūgit: & deo: ostēdemus id eē prius indissolubile: dū gradus nature cōnectit: prestantissimū: dum mūdi machine presidet: beatissimū dum se diuinis insinuat. Ita uero nostrū animū se habere: atq; esse talē rōnibus. Primo cōibus: secūdo argumentationibus p;ptis: tertio signis: quarto solutionibus questionum asseuerabimus.

Corpus natura sua nihil agit. Cap. ii.

q; Voniā corpus apud Platonem ex materia quadā constat: & quātitate: atq; ad materiā extrēdi: & affici p;tinēt solū: & ipsa ex renfio/affectioq; passiones quedā sūt: Quātitas autē aut nihil ē aliud q; extrēio ipsa materie: aut si qd aliud ē: est tamē res quedā talis: ut & diuisiōi subiecta sit sēp: & materiā sequētib; oībus subiiciat passio nibus: & nihil effundat i materiā alienā: cōsequēs ē: ut corpus ipsum quatenus corpus: agar qdē nihil: sed soli passioni subiiciat. Idem quoq; ex eo patet: quod ad actionis cuiusq; naturalis p;fectionē tria potissimū exigūt. Primū: ut agēs i se ipso potētissimū sit: secūdū: ut ad motū p;mpriissimū. Tertiu: ut facile penetret patiēs: atq; ipsum patiēs agēti p;xie uniat. His oībus moles corporis ipedimēto eē uideēt: primū: q; cū i partes plurimas porrigit: uirtus agēs in ea disp;sa ē: & a se ipsa distās: & distracta q; plurimum. Virtus uero: sicut unione auget: ita disp;siōne minuit. Iccirco siccitas uim tū caloris tū frigoris auget quia unit. Humiditas uero debilitat: q; disp;git. Deinde quo maius corpus ē: eo secūdū se ipsū pigrius/inepriusq; ad motū. Igit quāto

magis auget corpus: tāto magis retardat motum: ac differt diutius actionē. Nepe uis leuitatis surū tollit scintillā uelocius q; flammā. Vis grauitatis celerius deorsū trahit lignum: si acutū fuerit q; si latū. Postremo cū corpus quodlibet suū impleat locū: ac locus unus duobus corponibus nequaq; sufficiat: cōmigrare i unū corpora nequeūt. Ac ēr soliditate dēsitareq; sua penerrationē mutuā p;hibent. Itaq; distātia partiū uirtutē agēdi debilitat. Molis amplitudo retardat motū. Crassitudo penetrationē corporū ipedit. Et quod deterius ē: si distractas corporis alicuius p;tes natura coarctet ad augēdā ex unioe uirtutē: interim crassius corpus ipsū euadit: & ineptius ad ingressū. Ac si rarefaciat ipsū ad acq;redā motus: penetratiōisq; facilitatē: statū uirtus agēdi disp;git. Quapp; cū tres eē debeāt perfecte actiōis cōditionēs: corpus aut hēt tres alias illis aduersas: aut unā illarū accipiēdo: nō accipit aliā. Oporteret q;ppe breuitatē simul hēre: leuitatē & raritatē. Que qdē tria ad icorporalē quedā habitū corpus ipsū reducunt: ut oīs agēdi uirtus sit ad naturā icorporē referenda. Nō ne ex ipsa quātitate. multitudo partiū ē tū in agēte: tum i patiēto: tū in medio horū spatio. At p; primū illud remissior actio est: q; aliter eēt admodū uehemētor. Propter secūdū paulatim transigit. Quod subito impleret. Propter tertiu sero peragit: quod cito cōsumeret. Quapp; ad uim quādā icorporalē pertinere uideēt uehēmēs: cita & subita operatio. Idē nobis ostēdit ignis: q; sua tenuitate pre ceteris elemētis nature spiritali p;pinquat. Est autē efficacissimus omniū. Momēto. n. pene facit: quod alia corpora longo tēpore. Admixtionē in se aliorū nō patiēt: qualē cetera corpora patiūt. Scintilla ignis si deēt materia totū ferme occupabit orbē. Reliqua elemēta nō tātū: nō tā cito: nō tam uehēmēter se ipsa diffundūt. Hic autē q; tenuis ē: fit potēs. Quia potēs fit: latus euadit: potius q; cōuerso. Fit ēr luminis quod icorporale dicit: capax: cuius actio fit momēto & modicus aer i uasis summo uas i aque sūmo substinet: etiā si multorū lapidū pōdere oneret. In fulgure quoq; & boarda plane perspiciēt: quātū ignis aerq; ualeant. Deniq; celum quāto minus crassū ē: q; cetera: tāto luce: motu: effectū ē mirabilius. Si igit corpus quāto p;pinquius sit icorporēis: tanto

Consumaretur
2. q. corpus nā sua nichil agit.

Consumaretur.

3. v. 1. p. 1. 1. 1.

3. v. 1.

3. v. 1. 1. 1.

3. v. 1.

ad agendū fit efficacius / q̄s nō uideat agēdi uim ī natura īcorporali
cōsistere? Quod hīc ē ītuen licet q̄ sicut primū in natura q̄ deus ē
agit ī oīa nihil patiēta ultimū q̄d ē materia corporalis pati oportet
ab oībus: agere uero p se ī aliud minie: cū nihil sit īfra ipsā quod ab
ipsa patiat. Ac si ī sūma ī finita q̄ unitate ī finita ē agēdi uirtus / ī mul-
titudine ī finita nulla ē uirtus agēdi: sed ī finita patiēdi natura. In fini-
tā multitudinē corpus eē pythagorici arbitrat̄: quoniā absq̄ fine di-
uidit̄. Si q̄d igit̄ agere corpora uideat̄ nō ex ipsa sui mole: ut demo-
criti: cirenaici: epicurei putauerūt. Sed ex aliq̄ ui & q̄litate illis īfita
operat̄. Nec iniuria. Vbi. n. cōtrariorum orī oppositio: ibi naturalīū
corporū edī actio. Oppositio illa nascit̄ ī genere q̄litarū. Adde q̄
materia sub oībus his corporibus una ē. Vna quoq̄ interminata di-
mētio. Si igit̄ actio a materia pueniret aut dimētiōe / una esset omniū
opatio. Nūc uero cū diuerse appareāt diuersorū corporū actiōes / nō
p materia dimētiōe ue unā / sed per uanas ipsorū formas / q̄litates q̄
operat̄. Merito quoniā qua rōne sūt / eadē agūt. Sūt aut̄ nō per molē ī
specie hac aut illa: sed per hāc formā aut illā. Per formā igit̄ operant̄.
P̄sertim cū agēs patiēti p̄p̄quet p forme q̄litates prius q̄ per ter-
minos q̄ritatis. Ac per forme uim trāseat in materiā alienā potius q̄
per q̄ritatis dimētiōe & singula materie p̄cta nō dimētiōe attingat
sed q̄litate. Sic p frigiditatē aqua frigefacit. Ignis p caliditatē cale-
facit potius q̄ p molē. Ignis. n. nō q̄ amplissimus / sed q̄ feruentissi-
mus unit. Ac si totus eius calor quasi ad p̄ctū sui redigat̄ / p̄pter ma-
ximā unionē potētissimus erit ad cōburēdū. Si beneficio q̄litaris pre-
sertim ī angustū coacte p̄ueit actio. Hinc fit ut cause naturales / ef-
fectus pducāt suos q̄litate similes causarū / potius q̄ eq̄les q̄titate.
Ac si cōtingat interdū equales p̄ueire: necesse ē prius apparuisse p si-
miles. Quasi p qualitates actio peragat̄: postq̄ necessario ī eis atq̄ p
eas effectus cās referūt. Ideo filii statim nati pene oēs cōplexione &
figura parētū similes sūt: equales aut̄ magnitudie rariū & posteriū.
Sed q̄s hec nō uiderit? Neq̄. n. si corpori magno p̄p̄quas magnus
efficiens. At si calido certe calefcis: neq̄ ullo sensu p̄cipis q̄titatē / nisi
prius sensū q̄litas mouerit. Quis. n. q̄ magnus sit paties / iudicabit.

nisi hāc ipsā magnitudinē color / lumenq̄ ad oculū usq̄ p̄duxerit? Ac
iudiciū q̄ritatis magis prius q̄ p̄pter distātiā perdit̄ q̄ luminis & co-
loris: quasi sit efficacia motionis ī qualitate. Quod hīc perspicue cō-
firmat̄ q̄ res quelibet appetitū rōne boni (q̄ qualitas ē) semp mouet
nō rōne magni aut multi. Alioq̄n semp q̄ maiora / plura ue sunt / eli-
geremus. Nūc uero in iis q̄ mala putamus / minora / pauciora ue eligi-
mus. Qualitas aut̄ ideo corpus eē nō p̄t / q̄a duo corpora eodē ī
loco sine mutua offensione oīo cōflari nō possunt. Qualitates uero
plures ī eodē pariter confundūt. Si q̄d ē ī mellis materia color flauus
dulcedo / & odor tres q̄litates ubiq̄ simul reperiūt. Queq̄. n. guttula
mellis flaua dulcis / naribusq̄ suauis. Accedit ad hec q̄ omne cor-
pus natura sua ī lōgū / latū / p̄fundū / extēdit̄. Qualitas aut̄ nō sua na-
tura uideat̄ extēdi. Nulla. n. eēt qualitas alicubi nō extēsa. Insunt ta-
mē p̄cto: unitati: numero: harmonie uirtutibus qualitates alique
nō extēse. Qualitas igit̄ nō ē corpus. P̄sertim q̄a si naturalis ipsi
eēt extēsiō / q̄ro latior fieret / tāto fieret & robustior. Fit aut̄ disp̄sione
debilior. Igit̄ qualitas p se quodā mō indiuidua ī corporis dimētiōe
diuidit̄. Si q̄d ē rōne q̄ritatis solū fit diuisio: cū diuisio ex uno semp
deducat̄ in plura. Seruat tamē q̄litas ē ī corpore quādā īdiuisibilis
nature p̄p̄rietatē. Nā ut platonici arbitrat̄ / albedo que ē ī p̄-quauis
corporis albi nō p̄p̄rie dicēda ē ps albedinis illius / q̄ est ī corpore ro-
to. Immo p̄tis albedo dici debet potius / q̄ pars albedinis. Nepe si al-
bū corpus plures ī partes diuiseris / ī singulis partibus eadē restabit
albedinis rō. Vis quoq̄ & actio similis. Non tamē amplitudo eadē
uel equalis. Ideo nō ad q̄litatē p̄p̄sed ad corpus ratione q̄ritatis
diuisio p̄tinet. Ad qualitātē p̄cipue ī exiguū redactā p̄tinet actio.
Hec utiq̄ corpus nō ē ac maxie / cū ad punctū colligit̄ fit īcorporea.
Quo fit ut īcorporealis nature uirtute non ex materia corporum p-
ueniat operatio.

Supra formā diuisam ī corpore extat forma
indiuidua. i. anima Cap. iii.

i Am igit̄ a corpore ad q̄litatē ascēdimus. Qualitatē uero more
platonico omnē formā diuisā ī corpore appellamus. Sed nūq̄d
ī ea stoicorū / cynicorūq̄ more sistendus ē gradus / Minime. Qualitas

forma quedā ē. Forme natura simplex/efficax/agilis ad agendū. Vnde forma a physicis actus sepe uocatur. Natura huiusmodi in materie in
cui gremio: ex simplici diuisibilis imputatur: ex actiua passiōi obnoxia/
ex agili fit inepta. Ideo neque mera forma hec ē: neque uera/ neque perfecta.
Nō potest hec prima forma esse/ si mera nō ē. Vnūquodque enim prius sit/ sal-
tē secundū genus/ oportet/ quā inquinetur. Itē nō potest esse forma prima/ si
nō ē uera. Vnde enim mens hanc formā arguit nō oīo uerā esse/ nisi inde ubi
ipsa cernit aliquē ueriores: ad quā cōparata hec deficit: & falsa quodamō
esse conuincitur. Vbi nā mens uerā ipsā uidet formā/ perfectio aut extra se:
aut intus eā cōspicit. Si extra se p̄spicit/ certe alicubi in natura ē forma
quedā uera/ superior q̄litate. Si in se ipsa mens intuetur eā: nō deest menti ue-
ra forma: non ergo deest mūdo. Preterea ualidior quod uentus est/ fal-
sum: cū ueritas esse sine falso possit: falsum absque ueritate consistere ne-
queat. Non enim falsū quicquid dicitur/ nisi saltē uerū sit/ illud esse falsū. Neque ua-
let quicquid nisi uerū sit/ ipsū ualere/ neque uere intelligitur esse falsū nisi per ueri-
tatē. Neque falsū dicitur/ nisi quod fallit: neque fallit nisi per imaginē uerita-
tis. Si igitur ueritas ē falso ualidior/ & forma minus uera/ uidelicet q̄li-
tas in ordine rerū ē aliquid multo magis uera forma in rerū ordine reperitur.
Preferim cū quanto intellectus prestantior/ uerioresque sensus/ tanto intel-
ligibilis forma prestantior/ uerioresque forma sensibilis esse debeat. Per
hec patuit qualitatē nō posse esse primā formā/ rā quia mera nō ē/ rā quia
nō uera. Cōstat idē quoque quoniā nō perfecta. Primū enim in quolibet
genere/ totius generis ē principiū. Quod est aliorū principiū/ sequen-
tia continet. Nihil igitur sui generis deest illi/ quod ē in suo genere pri-
mū. Quēadmodū sol/ si inter lucida primū ē/ nullo caret luminis gra-
du. Cetera sub eo lucida/ ut sidera atque elementa/ non totā capiūt lumi-
nis plenitudinē. Quoniā igitur prima forma/ oēs formarū perfectiones
cōplectitur: atque ideo imperfecta esse neque recte concluditur formā illā/ que
dicitur imperfecta/ primā esse non posse. Adde quod qualitas quia ita inheret
materie: ut cum ea dilatur & diuidatur/ materialis ut ita dixerim p̄sus
euadit. Ac si a materia separetur/ corrumpitur. Quocirca se ipsā nō substi-
neret: sed a materia tanquam subiecto substinetur. Quod uero se ipsū substi-
nere non potest/ multo minus ex se ipso subsistere. Itaque cū in alio ia-

ceat/ ab alio certe dependet. Oritur enim qualitas aliquando cū mater
& pereat. Nihil autē aliquando ontur a se ipso. Quod enim genito pre-
stat initium/ generato precedat/ oportet. Nihil autē sibi ipsi precedit.
Qualitas igitur/ cum ab alio oriatur: & nihil omni nisi a superiori ali-
quo ualeat/ non potest esse nature principium. Verum unde trahit ori-
ginem? Nunquid a materia? Nequaquam. Quoniam cum materia cōmu-
ne & informe subiectum sit atque ideo/ quantum in se est/ semper &
ubique ad omnes formas eque se habeat/ unde nam id prouenit/ ut
alias & alibi aliis formis ornetur/ nisi ab aliquo superiore. Quod eā
& alibi & alias aliter afficit. Preterea si materia sibi ipsi darura sit for-
mam. Querimus utrum ipsa uirtute sua prius habeat eam formam:
quam sibi sit prebitura: aut non habeat. Si non habet/ neque concipe-
re quidem potest. Si habet/ non est utique materia prima: sed aliquid
ex materia & forme uirtute compositum. Atque de hac ipsa uirtute si-
militer inquiremus nunquid eam habeat a se ipsa/ an ab alio. Quod
si habet ab alio/ ab alio quoque habet formam. Si a se/ nunquid hanc
similiter habet per aliam uirtutem/ sibi itidem propriam/ atque ita in-
finitum progrediemur. An potius uirtutem illam non per aliam possi-
det uirtutem/ sed per essentiam? Si ita est essentia materie idem erit:
ac uirtus/ siue substantia effectiua formarum. Et fons erit formarum
potius quam subiectum. Immo erit forma potius quam materia/ & forma
omnium prestantissima. Forma omnis diuisionis impatiens: neque
fluctuabit ut nunc labentium uarietate formarum/ sed per essentiam
sempiternam/ formis erit predita sempiternis. Ex his colligitur mate-
riam non habere suapte natura uim ullam formarum procreatricem.
Quia formare se ipsum non potest informe subiectum. Cum nihil
omnino agere queat: siquidē actio a forma prouenit: a qua prouenit
esse. Ac si materia que subest arti/ quanuis forma non careat/ non ta-
men a se ipsa/ sed ab artis forma ad formam ducitur artificii/ certe ma-
teria/ que nature subicitur/ cū sit informis/ non a se ipsa sed a natura
forme ad formam ducitur naturalem. Vnde igitur erit qualitas:
forsitam ab alia qualitate/ puta quod ignis alius alium generet? Neque id
quidē. Nā qualitas quia esse nequit absque fomēto materie: ideo materie sue
a iiii

nō dominaſ. Multo minus dominabit̄ aliene. Non igiſ pōt corporis
alicuius q̄litas corpus aliud ſola ſua poteſtate formare. Corpus qdē
naturale p̄ ipſam molē que ſoli paſſioni ſubicit̄ agit nihil. Per quali
tarē uero nō agit ſufficienter. Hec. n. quādoqdē nō hēt ſufficientiā exi
ſtendi: nō preſtat corpori ſufficientiam opandi. Profecto q̄a ignis
prius genitus fuit ab aliquo/ quā ipſe aliud generaret/ prius ſibi con
uenit ut ſit effectus/ q̄ ut efficiens. Effectui conditio hec innata ē: ut
pēdeat aliūde. Quapp̄ quonēs ignis aliqd̄ opaſ: agit tanq̄ ſuperioris
cauſe inſtrumētū. Si. n. ignis hic aut ille eēt cauſa generādi ignis pri
ma. i. ſūma. cū a eā alicuius generis prima genus p̄fluat uniuerſū / to
tū ubiq̄ ac ſemp̄ ignē efficeret. Itaq̄ faceret cū ſe ipſū tum ignē quelibet
q̄ ante ipſū fuit: & q̄ poſt erit. Cū igiſ ignis hic aut ille non ſit
prima generatiōis huiusmodi cā-querimus cuius ſit cauſe inſtrumē
tū. Nūc qd̄ ignis alterius? Nequaq̄. Primo q̄a equa ē illa cā nō ſupe
rior. Deinde q̄a uel extinctus ē iam ignis ille unde hic ante manau
erat uel remotiſſimus. An forte inſtrumētū ē aliorū elemētōrū: neq̄ id
qdē. Nō eſt. n. in diſſimilibus & cōtrariis elementis ulla ignis gene
randi rō: cui ignis hic aliū generaturus tanq̄ inſtrumētū ſubiciat̄.
Num igiſ inſtrumētū ſit celi? Minime. Non. n. ignis hic remotiſſimi
illius corporis inſtrumētū fieri pōt aliter q̄ p̄ mediū. Media uero hec
corpora ſūt inepta. Ac potius iter celū ſiue ignis ſperat̄ atq̄ diſſimilia
elemēta ad ignē hūc i terra gignēdū interponēdus ē ignis aliq̄s hūc
ignē generaturus q̄ cōuerſo. Similiter i ſingulis rerū naturaliū ſpetie
bus argumētābimur. Quāobrē preter oēs huiusmodi formas in eſſe
oportet omnibus & preeſſe ſubſtātiā quādā incorporeā p̄ corpora pe
netrāre: cuius inſtrumēta ſint corporee q̄litates. Quo. n. pacto q̄li
tates ſingule que ſuapte natura inſtabiles inordinateq̄ ſūt aut ſtabi
lē ordinē i generatiōis ſucceſſiōe ſeruarēt/ niſi p̄ ordinē aliorū cauſe
ſtabilem regerent̄: aut ad eoſdem effectus ſtatutis temporum curricu
lis ſemp̄ reuerterent̄: niſi una eadēq̄ cauſa eſſet/ que illas quouis tem
pore ducens ſtatutis rēporibus ſimiliter duceret. Mens humana
quotidie a particularibus formis ad uniuerſales abſolutaſq̄ ſe cōfert.
Item ſup̄ naturales formas certis aſtrictas materiis p̄ mathematicas

q̄bus incerta materia ſufficit ad methaphyſicas: que neq̄ certa neq̄
incerta materia indigent: aſcendere ſolet. Preterea a dimensionibus
que tā ſitu q̄ p̄ribus egēt ad punctū ſine p̄ribus: ſed quodāmodo circa
ſitū: ruruſ a p̄ctis ad numeros q̄ p̄ribus qdē indigent/ ſitu uero ne
quaq̄: demū a nūeris ad unitatē cui neq̄ ſitu neq̄ p̄ribus ullis opus
eſt/ ſeſe atollit. Atq̄ ultra unitatē indiuiduā: ſed accidētālē ad ſubſtā
rialē ſe unitatē. i. formā tranſfert indiuiduāq̄ eſſentiā/ accidētū fūda
mentū/ ſimulatq̄ originē tanquā aſſiſſum quendā/ & in ſe ipſo manē
rē accidētū p̄ ſe mutabilitū alteriq̄ ſemp̄ herentium cardinē. Si tantā
ad aſcenſum rōnalem mēs humana potētiam hēt: q̄ & pars quedā eſt
uniuerſi & oīo corporeis uinculis ipedita: multo certe maiorē ad idē
in ſe ipſo poſſidet uniuerſum. Preſertim cū in fine mētis ordo ab uni
uerſi ordine trahat originē. Vbi uero ad agēdū potētia maior uiget
ibidē naturaliter & magis & citius p̄ditur in actū. Accedit ad hec
q̄ ſi quelibet rerū genera ad unū qdā in ſuo genere quodāmodo indi
uiſibile reducunt̄/ cuius firmitate conſiſtunt: ut puta motus rēpusq̄
ad momentum forma naturalis ad gradum minimum naturalem.
Geometrice dimensiones ad ſignum. Numeri ad unitatem: cur non
etiam ſubſtātie genus ad indiuiſibilem ſubſtātiā redigatur? Vt
quemadmodum figure omnes que inequalitatis participes ſunt ad
circularem omnium equaliſſimam referuntur/ circularis ad indiuiſibi
le centrum totius equalitatis initium: ita forme accidentales diuiſi
bilesq̄ ad ſubſtātiāle diuiſibilemq̄ formam. Forma huiusmodi
ad ſubſtātiāle & indiuiſibilem reducat̄. Atq̄ ut ultra qualita
tem que non deſcemēto ſolum ſed etiam remiſſiōi ſubiecta eſt/ ſub
ſtātiāle corporaliſq̄ forma ē que a remiſſiōe ē libera q̄uis decreſcat/ ita
ſup̄ hanc eē debet ſubſtātiāle forma: que neq̄ remittat̄ neq̄ deſce
ſcat. Vt aſcenſus qui i melius p̄ficat̄/ p̄ficiatur i optimo. Talis erit
ſubſtātiā incorporea: q̄ i primis hoc hēt: ut natura ſua minui nequeat.

Quā oportet alicubi ſecūdū propriam formā in natura ſubſiſtere.
Indiuidua ſiqdē & ſimplicia diuiduis neceſſario precedūt atq̄ cōpo
ſitis. Vnūquodq̄. n. ante ſit oportet q̄ p̄tendat̄ & rumeat. Indigent
quoq̄ hec illis nō cōuerſo. Ab illis enim hec ſummunt exordium &

terminant ad illa. Quapp si hec secundū propriā formā in rerū natura
subsistūt: multo magis oportet illorū quoq; genus: alicubi secundū
formā propriā repiri. Nepe ex eo q; natura efficacius meliusq; ma-
teriā suā mouet q; ars suā / conicimus principalē formā in natura ma-
terie sue magis dominari q; principalem formā in arte materie sue. Si
dominat magis / duo cōcludunt: tū q; ppius q; ars adest materie secu-
dū sitū: tū q; magis q; ars secundū substantiā excellit materie sue ma-
gisq; pōt p se sine illa existere. Mouet autē ad idē me talis rō pluri-
mū q; q;litares oēs qa forme i alio sūt / quotiēs generāt / formas i alio
generāt. Non. n. possunt liberiorē plem q; ipse sint gignere. Generāt
formas i materie gremio. Materiā uero ipsam que i alio minime iacet
sola illa facit seruatq; forma que nō iacet i alio. Materia. n. neq; ex se
est / cū impfecta sit / & nō agat ex se. Neq; ex q;litatibus / quas antecē-
dit ipsa. Sed ex forma quadā que materiā antecedit. Talis ē penitus
incorporea. In talis forme uirtute opationeq; fundant qualitatū uir-
tutes opationesq;. Postq; i illius ope / opa semp fundant illarū. Sed
de hoc alias. Nūc autē meminisse oportet / materiā ipsā : ut Mercurius
trismegistus Timeusq; putāt eē informe nō nihil nihilo pximū: qd
primo infiniteq; sit patiēs. Vde seq; Plotinus existimat: ut ppinqua
ipsius materie dispositio. i. dimētio q;litatē & uanissimū qdā sit &
quātulūcūq; ē / totū sit passio qdā. Dimēsiōes. n. nihil eē aliud q; mate-
rie ipsius extrēsiōes / q;litates uero nihil aliud preter eiusdē affectiōes.
Affectiōes uidelicet umbratiles & labētes rāq; umbras quasdā emi-
nentiū arborū / in torrēte. Demū cōcludit neq; materiā: cū sit primū pa-
tiēs / neq; dimēsiōes q;litates ue / cū sint primi patiētis passiōes primer
eē prima actionū principia posse. Ita plotinus. Alii uero qdā aliter
q;uis ad eundē finē ita distingūt. Profecto autē materiā ipsā agere ni-
hil posse. Quantitatē quoq; si est extensio ipsa passiuā materie pfici-
scēs a cā quadā materiā extēdēte / agere nihil. cū sit primi patiētis ppe-
rui passio. Sin autē ē quasi forma quedā / p quā cā materie motrix ex-
tēdit materiā agere forte nō nihil in materiā ppiā / qa sit mediū quo
cā illa materiā uideat extēdere. Sed i materiā alienā nihil pētur opari
quoniā sēp distare cogit agēs a patiēte / qd ipedit actionē. Qualitatē

uero i materiā tam alienā q; ppiā secundū pipatericos aliqd opari.
Quod si a materia que i neutriā agit materiā / ad q;litatē / q; quodāmō
mouet utrāq; / p mediā q;ritatem que solū in alterā. i. ppiā quodāmō
operat / nos ratio ducit / nunquid a quantitate que nullo modo mo-
uet / materiā alienā / absq; medio ullo ad rem illam transibimus: que
oīo moueat alienā / nequaq;. Qualitas autē ē pxima quantitati. Itaq;
nō est oīo sufficiens qualitas ad extrinsecam actionē. Si ergo claudi-
cat ad agendū: a substantia superiore dirigit: que oīo sit potēs. Meri-
to qualitas claudicat. Quoniā eo ipso momēto quo nascit / spargit p
materie latitudinē pfunditatēq; & quasi lertheo flumie mergit. Quo-
fit / ut anteq; ipsa agat q; q; a materia quasi inficiēte quodāmō super.
Nunq; ergo uis eius uincit p se materiā. Iccirco nūq; p se mouebit: ni-
si a superiore cā roboret. Roborat pfecto: & ducit a uita quadā: que
etiā ex luto nō uiuēte quādo rane generant: & mulce uita gignit / ac
sensū: ex una deformiq; materia fimi uarios spetiosissimosq; pcreat
flores / per uaria & spetiosissima semina / que cū sepe nō inueniant in
fimo / necessario in uita ipsa sunt. Spargas quoq; materias cogit in or-
dinem. Ordo a rōne procedit. Ratio consistit in uita. Vita in uirtute
quadā indiuisibili. Siquidē mors diuisione & resolutione cōtingit.
Rursus ex frigidorū corporum collisione generat ignem. Et quando
reflexio radiorū in speculo aut calēs ferrū p q;litatē ignis accidētalē /
calefacit lanam: uita illa p uitalia ignis semina substantialem illi spe-
tiē pducit in lana. Quid deniq; i nobis putamus eē: Quod nutrimē-
tū haud uiolēter cōsumit: sed suauiter & ordinate cōcoqt & digerit?
Quod tam mirabiliter ad uiuā redigit formam / alimenta non- uiua?
Quod grauiā sursum leuia deorsum absq; manifesta uiolētia preter:
imo super illorū naturā put usus uite postulat / continue transfert?
Quod pugnantia inter se cōciliat: uincitq; i unū: certe nō simplex ca-
lor igneus. Nō alia qualitas ulla pugnantū. Non natura diuidua. Nō
nuda nature ppietas. Immo uero superior qdā & indiuidua & uiuifica
uirtus. Sicut autē i nobis / ita & i uniuerso cōsidera. Atq; ex his oibus
collige formas corporales nō habere ex se inuicē generationem suffi-
cientē. Sed cām postulare insuper aliquā aliorē. Que qdē superior cā si

rursus forma esset similiter iuncta materie: ab alia iterum substantia superiore descenderet. Tandem ne fiat in infinitum progressio / ad formam aliquam perueniendum est: que nullis sit mixta corporibus. Tanta uero est in genere formarum uirtus ad id: ut a materia separate esse possint. Ut etiam si quis illas esse quidem coniunctas ex se dixerit / uerum ex ipsa meritiu concupiscentie seiungi / hinc saltem fateri cogam merites ipsas esse seiunctas quando quidem ipse alia separant. Quod hinc rursus apparet: quia substantia per naturam & dignitatem prior est quantitate ac reliquis accidentibus. Et quia quod prius est potest esse a posteriore seorsum / potest esse substantia quedam sine quantitatis diuisione si potest utique est aliquando. Ne de sit nature ista perfectio. Ne frustra sit ista potentia. Nam in his (que ad precipuum uniuersi ordinem pertinent) ita se res habent: ut quicquid potest esse / aut iam sit / ut physici opinantur / ne contingat in eternis mutatio / aut saltem sit aliquando / ne aliquid sit semper inane. Ac si uita que sola origine naturali antecedit sensum / iam nunc per se existit alicubi sine sensu: multo magis substantia que quantitati tam dignitate quam origine prestat / consistit nunc in rerum ordine seorsum a quantitate. Presertim cum perfectius sit uniuersum / si substantie quedam sint solute a uinculis quantitatis / quam que sint uite quedam sensus expertes. Auerois ex Aristotelis sententia probat corpoream substantialemque celi formam carere materia. Quia uidelicet ibi nulla sit ad diuersas formas potentia: que proprie est natura materie. Ibi tamen dimensio est: eiusmodi formam inter naturales formas atque diuinas esse mediam arbitratur: quia naturales forme cum materia simul quantitasque sint: diuine ab utrisque penitus absolute: celi uero forma utrarumque media sit. Ne ab extremo ad extremum sine medio transeat. Quapropter eam cum quantitate quidem esse / sed sine materia consentaneum esse censet. Hinc nos hunc modum argumentamur. Cum substantialis forma soleat in materia potius quam in quantitate iacere: atque habeat secundum generis natureque ordinem / maiorem cum materia quam cum quantitate proportionem / si alicubi absque materia potest esse / multo magis alicubi seorsum a quantitate consistere potest. Preterea ut proculo placet tria sunt genera corporum. Sunt enim quedam ut eius uerbis utar materialia simul atque composita. Qualia sunt que ex elementis

quatuor componuntur. Sunt ulterius elementorum sperie materiales quidem / sed quodammodo simplices. Sunt denique celestia corpora & simplicia & imaterialia simul. Tria quoque formarum genera ponit. Aut aliter quam Auerois. Vult enim generale formarum definitionem eiusmodi esse. Forma est id quo aliquid distincte & actu est & agit. In hac autem definitione dimensiones omnino nullas includi: subiectum tamen quodammodo forte significari: dum uidelicet dicitur quo aliquid & cetera que sequuntur. Unde concludit si que forme sine subiecta materia sint sicut celestes: multo magis & multo plures absque dimensione esse posse simul atque debere. Item sic proculus & sirianus ad idem argumentantur. Quod ab alio semper extenditur: necessario dimensionibus est astricium. Quod uero ostendit / minime. Materia igitur cum semper ab alio extendatur / necessario dimensionibus obnoxia est. Quia tamen unumquodque prius in se est quodammodo quam extendatur / materia potest indiuidua cogitari. Quapropter principium illud a quo extenditur / multo magis potest sine dimensionibus non modo cogitari sed esse. Preterea omne diuiduum est quiddam totum unum ex pluribus partibus constitutum. Que partes nisi haberent in se unum aliquid atque idem cunctis commune / nunquam totum illud conficerent. Non enim fit unum nisi ab uno. Rursum nisi essent participes unitatis nulla partium esset unum / sed plura in infinitum. Et quelibet pars innumere infinita. Vnum illud partibus infinitum / non est diuiduum singulatum in singulis. Egeret enim ipsum quoque alio copulante. Ergo est idem totumque in singulis. Tale quiddam incorporale esse necesse est. Item cum omne corporale sit unum quiddam totum ex partibus quidnam illius unionis causa est. An totum ipsum unit partes: uel partes totum ununt? Vel superius aliquid quod neque pars sit uel illius neque totum ex partibus partes unit inuicem & ad totum: totum partes sequitur potius quam uniat. Ac si admittatur quod unit partes / incorporale erit: si enim sit ipsum quoque diuiduum eger alio similiter uniente. Si partes ununt totum / absurdum id quidem. Quod a multitudine unitati opposita fiat unio: que fieri debet ab unitate. Reliquum est ut preter partes singulas atque totum adsit aliquid unum conpirationis illius causa. Quod quidem sit incorporale:

Proculg.
Sirianus.

Auerois.

Proculg.

ne cogat ipsū quoq; copula indigere. Atq; ita habeamus in infinitū. Quapropter non est putandum formam aliquam diuisam in corpore / apicem eē nature rerumq; principium. Presertim cum oporteat principium rerum ui sua sempiternum fuisse & fore: fuisse quidem semper: nā neq; potuit ex se aliquando p̄disse. Fuisset enim ipsum ante se ipsum: neq; ex alio nihil enim ante primum. Reliqua uero nō essent unquam enim prius fuisset primum: fore quoq; semper. Quoniam extincto principio / corruunt uniuersa. Neque ipsum amplius: neque aliud quicquā renasci pōt. Habeat ergo necesse est uim infinitam: per quam ex se infinire uiuat. hanc non habebit: si fuerit corporeale. Nam si dimensiones habuerit infinitas: nihil erit i rebus aliud preter ipsum. Si finitas / uim quoq; finitā habebit. Mirro quod alias ostendemus / neq; corpus neq; corpoream formam & indigam & mutabilem / sufficiens motionis principium esse posse: sed omne corporeum ab alio agitari. Atq; opificem (qui opificio miscetur inficiturq; non posse operi dominari: opificēq; esse perfectum / primum ue mundani operis architectum. Ergo formā corpoream transcendamus / & consideremus nunc primam: que deinceps obcurrit. Ut sicut a corpore tanquam infimo / ascendimus ad formā corpoream quasi mediā: quia habet corporis aliquid dum dilaturatur in corpore. Aliquid uero non habet: siquidem ipsa non est aliquid ex materia & forma compositum / ita nunc ab hoc medio ad formam sublimiorem incorpoream. s. p̄uehamur: que nihil habeat corporis: que corporibus distribuat qualitates. Que quoniam per se subsistit / uera forma & essentia nominatur. Tertia inq; essentia. Quam etiā suo loco rationalem animam appellabimus. Quam ita irrationalis anima comitatur: ut corpus umbra. Essentia illa & uera & immortalis a platonice ideo iudicatur: quia neque partibus indiget: in quas aliquando dissolui possit: & per quas dispersa uirtus debilitetur. Neq; subiecto astringitur: a quo deferta aliquando euanescat. Neque contrarie forme miscetur: qua infici possit: neque uel loco clauditur: uel tempori uel motui ob indiuiduam & in se manentem simplicitatem substantie subest.

Vera forma et essentia

Substantia immobilis
 op̄atioes immobilis
 uirtus immobilis
 actio immobilis

Anima rationalis per substantiam immobilis est: p̄ operatio- nem est mobilis. Per uirtutem est partim immobilis / partim mobilis; Cap. iiii.

• t Erte huius essentie naturā qualē eē dicemus: Immobilem ne pr̄sus / an potius mobile: Certe non oio imobile: quia ipsa fons est qualitatū fluentium in materā: que omni quiete carent. Omnis autē causa secūdū naturā ppriam agit. Ideoq; oportet in ope uim aliquam & imaginem cause referuari. Si essentia illa que ē causa qualitarum / esset pr̄sus imobilis / quia p̄ naturam suā oio imobilem ageret: qualitas inde descendens imobilem in se naturam aliquā retineret.

• Contra uero contingit. Nam tria in qualitate sunt: essentia: uirtus: & actio. hec omnia uerlantur in motu. Essentia eius generatur atq; corrumpit̄. Generatio & corruptio p̄ motum efficiunt̄. Virtus quoq; nature sue intendit̄ atq; remittitur pura calor magis minus ue feruet. Quod autē magis minus ue diuersis temporibus calet / p̄culdubio permutatur. Actio quoq; idem patitur. Ignis siquidem actio calefactio est. Aquam non momento calefacit: sed tempore. Actio temporalis motus ab omnibus nominatur. Ideo qualitas omni ex parte subicitur motui. Quod hinc rursus apparet perspicue q̄ affectio corporis (que per qualitates efficitur) non potest per aliquam temporis moram eadē penitus & similis permanere. Ac semper rum in aliā atq; aliam graduum p̄portionem / rum in melius uel deterius p̄mutatur. Nempe si quis dixerit corporis affectionem permanisse per horam Platonice ita interrogabunt illum: hora finita / nunquid par sit tunc in illa affectione uirtus: ac i hore principio / si non sit par uirtus: certe non stetit horam: cum in ea hora sit secundum potentiam permutata. Si par uirtus dicatur inesse / affectio illa horam rursus aliam perdurabit. Equales enim uires equalia faciunt. Igitur si per tantam uim permāsit horam per equalem rursus aliā p̄manebit. Hora secūda expleta similiter de uirtute illa interrogabūt: par ne sit an ipar. Si impar / nō stetit. Sin par / stabit quoq; rātūde. Deiceps i infinitū similiter p̄cedēt: mōstrabuntq; naturā illam corporis: si modo horam aut hore dimidiū steterit / perpetuo permansuram. Perpetuo uero nō uiget

essentia
 uirtus
 actio

No

corporis secundum se illius complexio cum breui omnes extinguantur
& pereant. Itaque uix momentum temporis eadem perseuerant. Et
quia in eodem momento incipiunt atque desinunt in incipiendo autem & desi-
nendo integerrimus existendi habitus minime possidet. Integro ue-
ro existendi actu opus est ad agendum ideo confirmari uidentur quod in supe-
riori disputatione probauimus non esse in qualitatibus sufficiens agendi
principium. Sed (ut ad questionem hic propositam reuertamur) si est in qua-
litatibus (quantum ad eas attinet) motio status omnis quodammodo expers;
quoniam pacto ab ea causa gigni proxime possunt que tanto ab ipsis
intervallo distat: ut statum habeat omnis motionis expertem? Si ab ex-
tremo ad extremum omnia per media transeunt: ut ab hieme per uer in-
estatem ab estate in hiemem per autumnum. Certe inter qualitatem pe-
nitens mobile atque essentiam prorsus immobilem necessario ponendum.
est aliquid quod partim immobile sit partim etiam mobile. Itaque substan-
tia illa qualitatibus proxime genitrix omnino immobilis esse non potest.
Quid ergo dicemus? An istam quoque substantiam omnino mobilem asse-
remus? Minime. Nam uel esset in genere corporaliu[m] qualitatibus. In eo ta-
men genere sistere gradum non possumus. Vel causa (que in genere superio-
re locatur) effectum suum sufficienti perfectione non excederet si substan-
tia (que qualitatis est) non minus quam qualitas uacillaret. Quocirca
substantia illa partim stat: partim uero mouetur. Tria quidem in se ha-
bet & ipsa: essentiam: uirtutem: operationem. Quid horum stabit?
quid mouebitur? operatio quidem stare non potest: si duo precedentia
permouentur. Neque moueri essentia quin sequentia moueantur. Stabit
ergo primum. scilicet ipsa essentia. Mutabitur ultimum: uidelicet operatio.
Sed medium utroque uirtus quod? Stabit & ipsa partim: partim quoque
mutabitur.

Sup[er] animam mobilem est immobilis angelus Cap. v.

h[ab] Actenus formam quadam supra corporis complexione inuenimus:
quam rationale animam appellabimus: cuius essentia semper eadem
permanet: quod significat stabilitas uoluntatis atque memorie. Opera-
tio autem ex eo mutatur quod non simul cogitat omnia: sed grada-
tim: neque momento alit[er] auget: & generat corpus: sed tempore. Naturalis

uirtus manet: quia naturalis eius uigor uiget perhennis: neque interdi-
neque remittit. Virtus acquisita mutat: quia ex potentia in actum: ex actu
transit in habitum atque conuerso. Hucusque ascendit Heraclitus: Varro atque
Manilius. Ceterum aliter ascendendum. Si quidem forma hec non potest esse ro-
tius nature principium. Perfectior enim est operatio stabilis: quam uno momē-
to perfectissime suum opus absoluit: que indiget tempore. Integrior ui-
ta: que tota simul est unita secunda se ipsa non distat: que per diuersa tempo-
rum momenta perfecta secundum actus affectusque intrinsecos quodammodo
a semet ipsa distrahitur. Igitur super hanc formam (cuius operatio extrinseca ua-
gat per tempora: cuius uita. i. intrinseca operatio quasi quodam fluxu di-
spersa) ponenda est alia quodam forma sublimior: cuius operatio stabilis sit:
cuius uita: tota simul unita. Si quidem perfecta semper sunt imperfectis antepo-
nenda. Propterea quod sicut perfecta in aliquo genere sunt illa: que per suam
naturam sunt talia: sic imperfecta sunt que per se talia non sunt: aliogenere
integerrime talia. Si itaque imperfecta non sunt per se ipsa: per superiora co-
gruunt esse. Item quod mouetur ex potentia & otio: primum in actum & terminum
aliquem sui motus ac finem experit: quasi sibi ipsi minus sufficiat: sed il-
lo egeat: ad quod motione sua se confert. At uero super id (quod ex
otio migrat in actum) existit aliquid semper: quod actus plenus est atque perhen-
nis. Super id quod propter indigentiam transmutatur: existit aliquid necessario:
quod quia uel nullius unquam indigentem est: uel iam plenissimum non mouetur. Pre-
sertim cum id quod mouetur per appetitum perficendi mouetur: neque possit ali-
ter quam melioris prestantiorisque nature ad perfectionem perficere. Neque habeat
re illam quam querit per motionem: sed post motum adipiscatur. Non quidem a se
ipso: quod enim mutari oportuisset: sed ab alio quodam uberiore. Quod
enim sui natura caret termino: ab alio perfectiore terminandum est. Res mo-
bilis ex se caret termino: quia non quiescit in semet ipsa. Ac si res quedam
talis sit rerum principium: quia per operationem suam mutabilem effi-
ciet omnia: nullus erit status in rebus. Nunc uero usque adeo necessa-
rius est aliquis in rebus status: ut etiam motus ipse statu non careat.
Nisi enim res (que per motum aliter atque aliter affici dicitur) maneat in
substantia per aliquod tempus eadem nec mutabit affectiones: nec
uariabit paulatim: sed momento tota cessabit. Et ipsa ordinatissima

Heraclitus
Varro
Manilius

mutabilis
acquisita

celorum circa idē centrū eosdēq; polos reuolutio. Motionū equali-
tas syderū restitutio/alicuius status ē particeps. Atq; quemadmodū
quod stat/stat propter uniratē/& unī in statu:quod alias declarabi-
mus/ita quod mouet/mouet ppter statum/& stat in motu. Mouet
inq; ppter statum.i. ppter quādā motricis uirtutis stabilitatē:q; nisi
in suo uigore maneret/non seruares ordo ullus in motu:immo neq;
morus/uel parūp continuare. Rursus stat ī motu.i. pseuerat in nor-
ma eadem uel equali uel simili motionis. Multa etiam sunt:que &
si secundum aliquā spēm motus mouent:tamē secundum spēs alias
non mouent. Partim ergo mouent/partim uero quiescunt. Ad q; cum
prima rerum materia sit sempiterna/quod per substantialem mutat
formam/interea tamen pmanere cogit p materiā. Itaq; multo magis
quod secundum quantitatem:qualitatem locum mutat/manere po-
test imo & debet interim p substantiam:qd plura/quod nullo pacto
manet/dum admittit statum/totum simul & motum amittere cogit.
Si itaq; est aliqua in rebus stabilitas/nō potest rerum principū mo-
bile esse. Quare quod mobile est/non est nature principium. Igi-
tur est aliquid sup animā /ut aīa(que natura sua ad intelligēdum &
non intelligendum est indifferens/cum uicissim ab altero permutes
in alterum/p eius influxum ad intelligendum determinet)quod in
tali genere seper ē actu. Tale ē quod ē seper itelligēs/siue semp itelli-
gibile actu:quod ē idē. Preterea qcqd secūdu partē tale ē/per illud
duraxat.tale ē/quod tale secūdu se totū existit: sicut lignū ex parte
calidū per ignē calescit:q; ex toto calet. Quia quod tale ē per naturā
suā puta calidū sicut totū a natura ppria cōprehēdit/ita totū ab hu-
iusmodi qualitate. Atq; cōtra q; per partē ē tale/nō ē tale p semetipsū.
Tertia uero essentia illa.s. aīa nō ē secūdu se totā intelligentia. Ha-
bet enī alias quasdā naturas preter intelligētiā/exptes intelligētie.
Ergo mēs in aīa/pars quidē est aīe. Pars quoq; ē mētis quodāmodo
mētis inq; altioris q; tota/solaq; mēs ē. Quippe si aīa mētē haberet
a semetipsa/in aīe substātia rō propagande mētis inesset. Vnde & to-
ta aīa esset mens/& mens quidē tota atq; perfecta. Et omnis anima
mentem haberet:quia in qualibet anima rō anime reperitur. Et sicut

10
mouere corpus/qa p naturā suā aīe conuenit/aīabus singulis inest/
ita intelligendi facultas aīabus inesset omnibus ēt bestiarū/si per na-
turā suā cōpetēt aīe. Ac si super naturā minime efficacē eē efficacio-
rē aliquā necesse ē/& mēs que est ī aīa/neq; solo sui actu ullū extra se
opus efficit neq; efficaci sue aīe potentie iperat oportet super eā/esse
mētē suo actu alicuius operis effectricē/& efficaci potētie dominā.

Merito sicut aīe caput ē mēs hec/pars eius excellētissima:sic mētis
huius q; nō sui ipsius ē sed aīe non absoluta/sed ad aīe huius tracta-
capacitatē:nō clara sed obscura & quodāmō dubia huius inq; mētis
caput ē mēs qdā q; ī se ipsa ē liberaq; & lucida. In quo sane illud ma-
gorū enoda ēnigma. Est res undiq; lucida. Est res ūdiq; obscura. Est
media lucida partim primq; obscura. In ordie corporū res undiq; lu-
cida ē stella quelibet sup lunā. Obscurus undiq; ē aer. Media luna. In
ordine uero spiritūū. Mēs ē luīe plena. Aīa inrōnalis uacua. Rōnalis
tenet mediū. Partē habet intellectualis luīs:parte caret. Ac partē quā
haberet a deo/ceu luna a sole alias alitur accipit:mutatq; figurā. Ideo
merito sup eā ē angelus:q; rāq; stella quelibet sup lunā & totus sem-
per & eodem pacto sui solis luce refulget. Profecto ubi natura supe-
rior tangit inferiorē/ibi ex ifimo sui gradu supremū inferioris attrin-
git. Puta infimū ignis aeris attingit supremum. Natura uero intelle-
ctualis corporali est natura superior:tangitq; illā a deo:ut quod inter
corpora prestantissimum est/intellectualis sit aīe particeps. Inferiora
uero(que plurima sunt)nequaquā. Prestantissima uero corpora sunt
apud platonicos celicolarum demonumq; & hominum. Sed nunqd
mentes que corporibus huiusmodi tribute sunt/mētium altissime
sunt/nequaquam. Alioquin natura inferior superioris absq; medio
summum cōsequeretur. Ergo quemadmodum sub corporibus mēte
preditis/q; plurima corpora sunt expertia mentis/si super mentes
corporibus insiras q; plurime mentes sunt nullis attribute corpori-
bus. Atq; etiam multo plures sunt q; corporum species. Quoniam
(ut alias ostendemus) rationales anime inter eternitatem tempusq;
sunt constitute. Eternitatis uero excellentia uideretur exigere ut plu-
res in ea quodāmō spēs perfectionesq; q; in tempore sint. Mitto q;
alias demonstrabimus) interuallum inter aīas primumq; principium

infinītū esse. Sed spatium inter ipsas atq; materiā esse finitū: ut nemi
ni mirū uideri debeat / super aīas plures admodū angelorum gradus
q̄ gradus formatū īfra aīas esse posse. Prererea quādo ex duobus
fit unū & alterū illorū (quod minus perfectū est) reperit̄ alicubi per se
manere seorsum ab altero / multo magis alterum illud p̄fectius & mi
nus egenū / esse alicubi sine altero poterit. Fit aut̄ aīal unū ex intelle
ctuali substātia. i. aīa rōnali & corpore. Corpora multa uidemus sine
huiusmodi intellectu esse ac uiuere. Quid igit̄ prohibet esse mentes
plurimas corporibus nō unitas? Tales quidem erunt super aīas / que
sunt unire corporibus. Proinde mentes cōiuncte corporibus / quare
nus tales sunt / spēm suā sole nō complēt. Sed cōposite spēs sunt par
tes: atq; ut plurimū ut intelligant / in ea (que sensibilia sunt) aspiciunt.
Quare & imp̄fecte quodā mō sunt: & imp̄fecte agūt. Si igit̄ ab imp̄
fectis ī quolibet genere ad perfecta (que priora natura sunt) est ascen
dendū / cōsequens est / ut super coniūctas mētes ad separatas rō nos
perducatur. Que & spēs ipse sufficienter suas cōpleant: & intelligendo
ad illa (que per se intelligibilia sunt) aspiciant. Mens ipsa (q̄a per in
telligentiam & uoluntatē nō necessario dependet a corpore & natu
raliter formas separat / atq; circa separatas uersat / & quiete potius q̄
motu p̄ficiat / per naturā est a corpore motuq; libera. Iccirco magis na
ture sue cōuenit / ut uiuat seorsum a corpore motuq; q̄ ut uiuat ī cor
pore atq; motu. Multe tamē mentes ī corporibus mobilē uitā du
cūt. Quare multo magis & multo plures immobilem uitā agūt absq;
corporibus. Quis neget in corpore substantie secūdm generis sui
naturā conuenire magis / ut extra corpus sit q̄ ut in corpore? Ideoq;
plures illius spēs a corpore seiunctas q̄ cōiunctas eē debere. Quod
enim generi cuiuslibet naturalius est / id in eo existit ut plurimū. Ta
les quidem sunt angeli / q̄ si corpora mundi mouent / ipsi motis cor
poribus nullo modo mouent̄. Anime tamen dum corpora transfe
runt / ipse quoq; ferūt̄. Motor (qui una cum moto corpore peruagat̄)
perpetuum stabilēq; tenorē & ordinē mouendi nō seruat / nisi p̄sit
illi motor immobilis. Ideo mūdane reuolutionis perpetuus ordo / re
statut̄ esse aliquos super aīas motores immobiles. Elementa (quoniā
exfluitante materia constant / seq; muruo semper inficiunt) nullum

ex se ordinē obseruarēt: nisi a lege celestis motus ordinatissima rege
rētur. Cū uero & celum p̄ se sit perpetuo mobile ideoq; indigū / ordo
in suo motu stabilis nō ex ipso prouenit: sed a supno motore p̄sus
īmobili atq; indiuiduo. Non enī in rebus tam diuersis mobilibus q;
stabilis unio p̄seuerat / nisi a stabilissimo & unitissimo cardine: q̄ tan
dē ad unitatē ipsam statūq; referit̄. Sane sicut mobile se habet ad mo
bile / ita motor ē ad motorē. Ergo sicut elementū quod mouet̄ mobi
liter / ad celum quod mouet̄ stabiliter. Sic motor celi mobilis uanulq;
ad motorē stabilē unitumq; stabile deniq; & unitum ad statū ipsum
unitatēq; reducit̄. Profecto motorē seq; actio illa q̄ mouere dicit̄.
Actionē hāc seq; illa passio q̄ moueri: neq; fit cōtra. Nō. n. priora a po
sterioribus ducūt / sed cōuerso. Pōt igit̄ multo magis eē alicubi actio
illa q̄ dicit̄ mouere sine passiōe illa que ē moueri / q̄ passio huiusmōi
seorsum ab actiōe. Tamē passio talis ī corporibus ē seorsū ab actiōe.
Igit̄ alicubi erit actio p̄cul a passiōe. Ut sicut corpora mouent̄ qdē nō
mouēt̄: sic angeli moueāt nō moueāt̄. De q̄bus iquit Zoroaster πωσ
ἐχει κόσμος νοερὸν ἀνόχησ ἀκαμπεισ̄. Mūdos hēt̄ intellectuales re
ctores immobiles. Igit̄ sicut q̄litates oīo mobiles antecedūt aīe partim
mobiles partim immobiles: sic aīas ācedūt oīo immobiles āgeli. An
gelos esse / atq; eē multos Anstoreles in libro. xi. diuinorū ita p̄bat.
Motū celi continuum / ordinatū / & quantū in se est / indeficientē oportet
a motore fieri: qui neq; in se neq; p̄ accidens moueāt̄. Cū uero mo
tus huiusmodi ī celo sint multi inter se discreti: sp̄tieq; & uirtute di
uersi / oportet eos a pluribus eiusmodi motoribus fieri: q̄ uidelicet
neq; corpora sint / ne cogant̄ dū mouent̄ / ab alio interim ipsi moueri /
atq; ita in infinitum necessatio procedat̄. Neq; rursus forme in corpo
re: ne eas una cū moto corpore moueri contingat. Oportet. n. ad mo
torē p̄fectissimum. i. immobilem puenire: ne in motibus ulla unquam
transgressio fiat. Motores eiusmodi mentes sunt / siquidē in formis a
materia oīo solutis intelligibile atq; intellectus est idē. Hec Aristote
les. Ebrei posterioresq; philosophi mentes illas angelos / nuntiosq;
nominant. Quorū precipuos nō esse pauciores q̄ decē alicubi dispu
tat Auicenna. Alibi uero multo plures significare uideit̄. Aristoteles

Zoroaster.

An.

Az. li. ii. diuorū

no. q.

Ebrei posteriores
p̄bi
Auicenna

aút haud quaquam pauciores esse quam celestes motus. Eumque numerum probabili se ratione computauisse fateatur. Quod autem necessarium sit/sapientioribus se dimittere. Quasi qui suspicabatur: ne forte mentes ille secundum actionem suam propriam precipuamque. i. intelligentiam potius quam secundum actionem communem atque posteriorem. i. motum essent dinumerande. Preterea cum ille sint motionum fines/forte uaticinabatur non esse ad motionum numerum numerandas. Atque posse mentes esse quam plurimas/que non sint mouendis corporibus distribute. Quobrem non iniuria angelos esse pene innumeros & supra significauimus: & in presertim sic ostendimus. Si spiritus rerum naturalium in materia quis in subiecto angustius sint: tamen inter se non per subiectum sed per se distinguuntur: atque in numerum quam plurimum dilatantur multo magis substantie ipse que super materiam in se ipsis uiuunt/per se ipsas distincte sunt: atque mira quadam absoluti generis sui fecunditate in spiritus quasi innumeras prorsus amplificate. Preterea intelligibile genus suapte natura magis multiplicabile: quam corporeum esse uideatur: Si quidem numeri dimensioes: figure: proportiones: raritas corporum: uelocitas motionum in ipsis corporibus sepe terminata sunt: in mente tamen absque termino per arbitrium procedunt. Rursus que in materia periculosa sunt: in mente uniuersalia fiunt. Denique intellectus ultra corpora contra/alia per arbitrium innumera rationa incorporea quam corporea cogitat. Cum ergo intelligibile genus magis admodum quam sensibile amplificari possit/potentiaque rationa bona in uniuerso sepe inanis esse non debeat/perculdubio iam actu sunt substantiarum spiritus separatum multo plures quam spiritus corporaliu. Presertim cum potentia presertim & magis & prius in uniuerso actu sibi suum asciscat/que debilius. Denique uniuersi ordo cum sub infinito bono quam optime dispositus sit/exigere oio uideatur: ut qui in ipso sunt meliora/quatenus fieri poterit/super deteriorum quantitate multiplicentur. Precipue cum inferiora superiorum gratia sint constituta. Quod quidem in ipsis mundi spiritus manifeste uidemus. Quo. n. nobilior spiritus est/eo & amplior. Adeo ut terra & aqua si ad superiora conferantur quasi punctum ad circumferentiam sese habere putentur. Quod autem in corporibus est dimensio/in rebus incorporeis numerus esse uideatur. Quapp consensaneum est: ut intellectuales substantie utpote que optime sunt ac per se existunt: finesque sunt corporaliu oium qui illarum gratia sunt precreata/longe plures numero sint quam & spatum motus

q. sub fine angelorum
est q. infante.

Dam.

& corpora oia. Quod Dionysius areopagita testatur dicens plures esse intellectualium spiritus separatas quam corporaliu. Merito potentissimus uniuersi creator opus sibi suum quam simillimum reddere & potuit: & sciuit: & uoluit. Simillimum uero in hoc ipso potentissimum precreauit/que absolutas mentes que ipsi omnium simillime sunt/ultra coniunctas materie formas imenso ut ita dixerim spatio dilatauit. Hinc illud Danielis prophete. Milia milium ministrabant ei: & decies cetena milia assistebant ei. In distinguendis autem ordinibus angelorum Dionysius ternario nouenarioque numero in primis/necnon interdum septenario utitur. Quin et duodenarium in christianorum mysteriis reperimus. Idem & iamblicus pculusque platonici post Dionysium obseruarunt. Supremos. n. & medios angelos ternario & nouenario diuidunt. Sequentes autem septenario. Postremos denique duodenario ordinum numero partiunt. Quonia uero apud platonicos gradus corporum sunt rationalium aiarum umbre. Aiarum uero gradus sunt imagines angelorum: iccirco nonnulli angelorum ordines secum dum ordines corporum simul aiarumque distinguunt. Sed de his alias.

Sup angelum est deus. Quonia aia est mobilis multitudo. Angelus multitudo immobilis. Deus immobilis unitas. Cap. vi.

a Ngelum prorsus immobile esse platonici arbitrantur: eentia: uirtute: actione. Quonia sepe sit idem. Eque possit. Intelligat sepe oia simul: & uelit eadem: & quantum in se est/agar subito quicquid agit. hec platonici. Quid uero dicant alii/alias dicant. Nodum tamen quiescere hic cum Anaxagora & hermotimo ratione nos permittit. Sed altius iubet ascendere. Porro aia quia mobilis est/ab alio praesertim in aliud. Igitur aliud in se habet & aliud. Quod hec habet/habet & multitudinem. Quapp aia in se ipsa multitudo quedam est/multitudo inquam mobilis. Angelus (qui per se hanc antecedit) esse neque immobilis unitas: Quia due quedam huiusmodi res/quatuor una sit mobilis multitudo/& altera immobilis unitas longissime inter se distare uidentur. Unitas siquidem multitudini opponitur. Immobile mobili. Quonia ergo res ille ab oia parte inuicem opponuntur: per se sibi non succedunt: sed medio quodam indiget copulante. Animam uero ipsam (que est mobilis multitudo) angelus absque medio antecedit. Ideo non potest angelus esse immobilis unitas: ne duo extrema sine medio coniungantur. Immobilis certe est: ut supra

multitudo
unitas immobilis

b ii

Dionysius areopagita

Angustia igne et
aia sunt

pbauimus. Ergo nō unitas. Restat ut sit angelus imobilis multitu-
do. Vbi cū aia cōuenit i eo qd ipse multitudo ē sicut & illa. Discrepat
aut qā illa ē mobilis/hic imobilis. Multitudinē certe aliquā ponere i
angelo cogimur. At qualē? Qualis cōuenit intellectu: hoc ē: ut eēntiā
hēat/atq; esse/uim intelligēdi. Intellectionis actū: rēūq; intellectarū
spēs plurimas. Cū uero āgelus nō sit simplex oīo: sed hēat numerū:
sup numerū autē unitas eē debeat: qā unitas ē nūeri totius origo: &
unionē nō indiget/multitudo autē natura sua idiget unionē/necessa-
riū est sup angelū eē aliud qddā: quod nō modo imobile sit: sed unū
penitus atq; simplex. Ille qdē ē deus: rāto rerū potentissimus omniū
quāto ē omniū simplicissimus. Si qdem i simplicitate cōsistit unio. In
unitate potestas. Deū nemo dicere audeat ex pluribus esse cōposi-
tū. Quia si modo recte compositus fuerit: ex aliquo cōstabit: qd erit
rāq; subiectū/ & aliquo/ qd erit rāq; forma. Itaq; nō erit deus undiq; p-
fectissimus: cū i eo sit ps altera ipfectior altera: & qlibet ps ipfectior
ipso toto. Nō erit agēs sūmū: qā nō p se totū ager qd ager. Sed p
partē alterā. i. formā. Non erit beatissimus: qā nō fruet ubiq; se ipso.
Nō. n. se totū i mēbro quolibet cōplectē. Videbit aut i se aliqd aliud
preter deū. Quoniā nō idē pars ē & totū. Beatior certe futurus est: si
quicqd ipse uidebit i se/ sit ipse. Nusq; sibi desit: sed sibi met totus ob-
currat ubiq;. Deniq; ps illa/ q; ponebat in deo quasi subiectū/ qā secū
dū se cogitat i formis/ se ipsā formare nō pōt: ps insup altera/ q; uicem
forme gerebat: qā nō cōsistit i se/ multo minus ex se pōt existere: for-
mabit ergo deus iste cōpositus a forma quadā superiore. Atq; illa po-
rius erit deus. Hec aut ē prima discursio: p quā pbamus sup angelū
eē deū. Preterea quēadmodū se hēt tuus oculus ad corpus tuū/ sic
tua mēs ad aiam tuā. Est. n. mēs/ tue aie oculus. Rursus quēadmodū
se hēt lumē solis ad oculū corporis: sic ueritatis lumen ad aie oculū.
Itaq; sicut oculus corporis nō ē lumē/ sed uirtus luminis capax: Ita
mēs/ que ē oculus aie/ nō ē ueritas/ licet capiat ueritatē. Mēs. n. tua ue-
ritatē querit. Nō tamē querit se ipsā ueritas: neq; admittit ueritas fal-
sum: per quod sepe tuus aius fallit. Finge aīo oculū tuū usq; adeo
exrescere: ut totū occupet tuū corpus: & sublata uaria membrorum

esse qd scilicet
in quocumque

epi.

est deo.

spetie/uniuersū corpus/ unus sit oculus. Si amplius hic oculus uide-
bit quicq; nō aliud certe uidebit q lumē idem solis quod angustus
dū erat/ pspiciebat. Verū accipiet lumē idē uberius/ & colores corpo-
rū in ipso lumē conspiciet undiq;. Vno pspectu simul oēs/ neq; uer-
te huc aut illuc ut uideat: sed qescēdo oēs panter cōtuebit. Aliud ta-
mē adhuc lumē erit/ aliud oculus. Si. n. uisus ad lumē cōprehenden-
dū est institutus/ aliud uisus ē/ aliud lumē. Et lumini nihil ē opus ui-
su: cū ipsi lumini nihil sit luminis capiēdū. Finge iterum mentem
tuā usq; adeo sup aiam inualescere/ ut deleas reliquis aie pibus ad
phanthasiā sensū generationēq; prinētibus tota aia mēs una sit atq;
sola. Hec mēs sola puraq; relicta āgelus erit. Hec inq; mēs ampla ean-
dē ueritatē intuebit/ quā angusta mens uiderat. Sed accipiet illā ube-
rius: atq; in ea res oēs ueras unico intuitu cōspiciet: ut platonice lo-
quar: neq; modo unā aucupabit/ modo aliā. Aliud tamē adhuc mēs
erit/ aliud ueritas. Quod sic aperit Zoroaster *μάνθάνε τὸ νοῦτον ἐπεὶ
ἐξω νοοῦ ὑπάρχει. i. Scito intelligibile ipsū esse extra mētem. Quippe*
si ad ueritatem percipiendam instituta mens est/ aliud est mens indi-
ga ueritatis/ aliud ueritas. Neq; ipsi ueritati opus est mente: p quā ca-
piat ueritatē. Atq; si ipsa mēs idē esset atq; ipsa ueritas: mēs quelibet
ueridica eēt: & omne uerum/ particeps foret mētis. Nūc autē & mētes
humane fallunt: & multe res uere sunt quodāmō: que mente carent.
Veritas nō modo aliud ē q mēs: sed & supius aliqd. Eget quippe
mēs ueritate. Veritas mēte nō indiget. Ac latius se fūdit ueritatis q
mētis ipenū. Ars. n. intellectualis/ informis singulis inuenit. In ma-
terea uero informi nequaq;. Vere tamē materia dicit: & omniū natura
liū reuera subiectū. At uero si ueritas ē supra mēte: & quod supius
est/ nō catet bonis inferioribus/ nō deest mētis pspicacia ueritati. Neq;
tamē duo quedā sunt in ipsa/ pspicacia uidelicet atq; ueritas. Sed sim-
plicissima ueritas/ se ipsam minime latens: p inde ac si lumē quanuis
nō habeat oculū a se distinctū/ tamē nō lateat semetipsum. Est enim
deus perspicacissima ueritas/ & uerissima perspicacia/ siue perspectio.
Lux se ipsa uidēs. Visus se ipso lucens: intellectualis pspicacie lumi-
nisq; fons: cuius lumine & cuius lumen dumtaxat mētis pspicacia

perspicit. Et sicut lignū p participationē quādā calidū dicitur: ignis
uero secundū formā calens: sol deniq; excellentiori modo secundū
eminentē uirtutē causamq; calor: sic aīa mētis partem: angelus mē-
tis formā hēt: Deus ē efficacissima mētis origo. Atq; ut more plotini
loquar: deus ipsa intellectio ē / nō in aliquo intellectu tanq; potētia
nō ueritatis uelut obiecti: sed in se ipsa suiq; ipsius existens. Quē ad
modū si uisio neq; eēt in uisu aliquo / neq; luminis alieni uisio esset:
sed in se ipsa maneret / suiq; ipsius uisio foret. Vbiq; enī intellectus
quasi intelligēdi potentia ponit / ēt si intelligat semetipsū / tamē qua-
rōne intelligibilis ē / prior quodā mō se ipso dicit / qua rōne intellectu-
lis cōsideratur. Intelligibile. n. tanq; prius atq; prestantius / intellectu-
lē uirtutē quasi posteriorem inferioremq; mouet: & format: & pficit.
Itarco quidā deū potius siue intelligibilis siue intellectiōis q̄ intel-
lectus noiē nuncupant: q̄ hęc ēt noiā deo haud ppria oīo rōne cō-
ueniunt. Sed de his alias. [¶] Accedit ad hęc: q̄ aīe opus ē / uitalē mo-
tū prebere. Siquidē ipsa uita quedā est. Mentis aut opus / ordinare p
formas. Ipsa enī spēs quedā est: & secundū spēs opat: quod in nostra
mēte cōspicimus. Vitalis ille motus p oīa uiuentia fundit. Rebus ca-
rētibus uita nō cōpetit. Ordinatio uero p formas cōuenit rebus etiā
nō uiuentibus. He siquidē ordine / spētēq; nō carēt. Tāto interuallo
mēs aīam supat / q̄to latius fundit formatū ordo q̄ uita. Quoniā ue-
ro ultra formatū ordinē / est prima illa informis rerū materia: i qua la-
tēt quedā / ut ita loquar / formatū pululantū semina / mentis munus
quod terminat formis / hęc informia nō cōplectit. Ipsa tamē materia
bona ē quodā mō: q̄a boni. i. forme appetens: q̄a ad bonū suscipiēdū
exposita: q̄a bono necessaria mūdo. Semina quoq; sunt bona: q̄a sūt
formatū bonarū incohaētionē. Tanto saltē interuallo bonitas mē-
tē supat / q̄to lōgius boni q̄ spētēdit largitio. Quo. n. res queq; po-
tentior ē / eo lōgius opat. Accedunt ad hęc huiusmodi rōnes. Oīa
bonū appetūt. Mētē uero nō oīa: nō enī assequi mētē & sapientiā
oīa possunt: Ideoq; multa sūt que eam nō appetunt: ne frustra appe-
rant. Si oīa appetendo cōuertunt ad bonū / non ad mētē oīa: & quo
cōuersio rerū ē / illinc est & pfectio / oīa a bono pcedunt: nō a mēte.

129

18

Quare bonū potius q̄ mēs ē cā prima rerū. Rursus que mētē hēt /
nōdū tamē cessant: sed adhuc bonū querūt. Mentis enī proprium ē /
nexus quidā ad intelligēdū. Aut post hunc nexū deterius se mens
habet / aut melius / aut eque. Non deterius: quia opatio ipsa pfectio
quedā est. Et ad deterius nihil nisi aut uī aut inscitia labit. Quorum
neutrū in ipsam cadit mētē purā & liberā: nō eque. Frustra. n. nitit qd
nihil pficit: & nihil ad id quod hēt adnitit. Ergo ut melius se hēat /
conat. Nō igitur ipsum bonū est: nihil. n. bono melius. Sic mens intelli-
gēdo haurit bonitatē. Aliunde aut haurit. Si. n. in se haberet / non eēt
nexus opus ut opando pferet. Illud unde haurit bonitatē / ipsū bo-
nū est: quod & sup eā extat: cū i eā pfectionis sue liquorē infundat.
¶ Quinetiā sapientiā mētēq; solo petimus rōnis ipulsiu. Bonū uero ēt
ante omne rōnis incitamentū. Oīs q; noster appetitus semp ē ad bo-
nū: nō oīs semp ad mētē: & intelligentiā rōne boni appetimus: nō
cōuersio. Pluris ergo natura facit bonū q̄ mētē. Cū & prius & sepius
& potius trahat ad bonū. Vnde nōnulli satis in philosophia hēre se
putāt: si sapientiā uideant hēre: ēt si nō habeāt. Nō tamē satis in uita
nisi reuera id possideāt / quod sibi precipue iudicāt eē bonū. Si bo-
num naturali instinctu pretiosius mēte censet: censet & eminentius.
Hinc fit ut id quod intelligere ē / nō sufficiat nobis / nisi & bene & bo-
nū intelligamus. Sepe. n. ad rēpus cognitionē respuimus: si eā suspi-
camur nobis malā fore atq; molestā. Bonū uero ipsum respuere nūq;
possumus. Sepe ēt rerū speculatiōi anteponimus uolupratē. Ipsi aut
bono qua rōne bonū est / nihil unq; possumus anteponere. Nihil ma-
gis necessariū est q̄ incitamentū boni: cū bonū ipsum nullus possit
nolle. Nihil magis uoluntariū est q̄ boni incitamentū. Nā pp bonū
oīa: imo bonū in oībus ubiq; uolumus / tam libēter tamq; iocunde:
ut uelimus insup nō posse nolle. Cū ergo i bono sūma necessitas cū
sūma libertate cōcurrat / boniq; imperiū summope necessariū sit subie-
ctis & summope uoluntariū / cōstat hinc oīa tanq; a parte originē du-
cere: atq; huc oīa tanq; ad patriā aspirare.

LIBER SECVNDVS.

Vnitas: ueritas: bonitas idē sunt: & sup ea nihil est.

Cap. i.

b iiii

t Ribus iam argumētis ostendimus eē aliqd sup angelū. Primo qdē eē mōstrauimus sup ipsū/simplicissimā unitatē: secūdo ueritatē:tertio bonitatē. Tria hec unū sūt. Nihil. n. aliud ē sūma unitas q̄ sūma simplicitas. Propter hāc unitatis simplicitatē/res q̄libet pura ueraq; ē. Verū qppe uinū ē quod purū ē uinū. Sic ueritas rerū ī simplici illa unitate cōsistit. Atq; pp eandē simplici purāq; unitatē res quelibet sūt bone. Quodlibet. n. tūc se hēt bene/quādo sibi ipsi atq; p̄cipio suo unitū ē:purūq; manet:neq; rebus deterioribus cōmiscet. Ac si ī rebus circa idē cōsistit unitas rerū ueritasq; & bonitas/merito sup ipsas idē est primū ipsum unū uerūq; & bonū. Qd̄ ī iis sit rerū p̄cipiū/illud argumēto ē qd̄ horū uestigia in cūctis reperiunt/quali ab his cūcta manauerint/& oīa hec cupiūt: utpote que suū p̄cipiū reperiūt. Singula. n. unitatis/ueritatis/bonitatis/& p̄cipia sūt & auida. Sup unitatē nihil ē aliud:qa nihil est unitate potētius. Quādoqdē unio p̄fectionē cūctis prestat:atq; potētia. Verū sup eā si uis/sit aliquid. Duo statim sequent absurda. Si. n. unitas sub aliquo ē superiore p̄cipio/certe superioris illius sit p̄iceps. Inferiora. n. a superioribus causis semp aliqd capiūt. Sic nō erit hec unitas ipsa: sed aliqd ex unitate quadā & ui supne accepta compositū: eritq; multitudo quedam nō unitas. Ac ēt quod unitati preponitur/nullius erit p̄iceps unitatis. Nā supius p̄cipiū ab inferiori quo ad naturā suā suscipit nihil. Igit̄ erit aut nihil aut multitudo oī penitus unione priuata. Cuius nulla ps unum aliquid erit. Neq; tota multitudo erit una: neq; ulla inerit cōmunio p̄ribus/uel ad se inuicē/uel ad totū. Rursus sup ueritatē est nihil. Nā simili rōne hec nō eēt ueritas ipsa: sed uerū aliqd ex ueritate quadā & superioris illius portione cōpositum. Et illud qd̄ sup eā locat: cū neq; sit ueritas/nec p̄iceps ueritatis/falsum ē p̄cipiū atq; nihil. Neq; eē p̄t ueritate prestātius nisi p ueritatis uim uerū pculdubio sit/illud eē prestātius. Similiter sup bonitatem nō ē aliquid. Nā & hec nō pura eēt bonitas: sed bonū aliqd: ac bonitas quedam cōmixtiōe alterius inquinata. Et illud quod bonitati preponit̄ penitus erit malū. Nō enī bonū erit: cū sit ultra terminos bonitatis. Neq; melius bonitate: cū nihil nisi p̄ maiorē bonitatis portionē sit

2
19
melius. Quomō aut̄ malū excedat bonitatē: nō uideo. Cū excessus atq; īperū ad bonitatē p̄tineat. Sūt. n. appetibilia tāq; bona. Ergo malū p naturā bonitatis supabit bonitatē. Et bonitas malo uim prestat bit īperii. Prererea si ē aliud rerū p̄cipiū sup ipsā bonitatē/ipsū certe aliquod ex se munus rebus imp̄t̄: sicut oīs cā solet. Porro bonitas ipsa munus suū imp̄t̄ oībus. i. unicuiq; aliq; bonitatem. Querimus aut̄ de illo munere/qd̄ a superiore descēdit p̄cipio/utrū sit bonitate donata melius/nec ne. Melius qd̄ eē neq; . Quicqd. n. melius dicit̄/maiori bonitatis portioē/melius appellat̄. Tamē absurdū ē/superioris p̄cipii munus nō eē melius inferioris cause munere. Accedit qd̄ cū oīa bonū appetāt: si sit aliud p̄cipiū sup ipsū bonū/interrogamus utrū ipsū appetāt/an nō. Si appetere dicāt: sequit̄ qd̄ aliqd experit̄/ultra & plusq; bonū. Si negēt illud experere: stultū id qd̄ dictū/qd̄ effectus cām primā qua seruant̄/nō appetāt. Quinet̄ ipsa bonitas supius p̄cipiū cupē cōpelleat: licet absurdū id sit. Nā omnis rō appetēdi ipsa claudit̄ bonitate. Nihil igit̄ sup bonitatē extat: quod amari queat. Nullū ergo ē p̄cipiū sup ipsā. Quāob̄re ipsa unitas/ueritas/bonitas/quā inuenimus sup angelum/ex mente Platonis omniū est p̄cipiū: Deus unus/uerusq; & bonus.

Nō sunt dii plures inter se equales

Cap. ii.

p Rofecto dii plures nō sunt: qa nequeunt plura esse p̄cipia. Verū sint: si placet: dii gemini: duo. s. totius mundi p̄cipia: hoc & illud. Querimus nūquid hoc sub illo sit: an sub hoc illud? An equalia utraq;? Si alterutrū sub altero sit: qd̄ p̄t̄: plane erit p̄cipiū: alterū minime. Si equalia sūt: interrogamus utrū oīo iter se differāt. An oīo cōueniant. An p̄t̄ differāt: p̄t̄ uero cōueniant. Primū nō cōcedet̄. Nā saltē in eo cōueniunt: qd̄ utraq; sunt/aguntq; & rerum p̄cipia eque dicuntur. Ac si nullo pacto congruerent: nulla esset ī machina mundi concordia. Si secūndū illud admittimus/qd̄ oīo cōueniant: non duo sunt iam: sed ut cupimus/unum. Sin derur tertiū quod partim congruant in natura: partim discrepent: tunc sane quia nequeunt per idē consentire & dissentire: una quedā inest natura cōmunis utrisq;: p̄ quā cōueniūt. Due prererea ī duobus illis naturate

pprie ultra cōem naturā p quas discrepāt. Ergo neutrum illorum erit simplex: sed utrūq; ex cōi natura & pprietate compositū. Neutrū erit primū: qā pēdet ex illo q pres inter se diuersas cōciliauit ī unū. Neutrū p se sufficiens: cū & totū egeat ptribus / & alia ps egeat alia. Neutrū potentissimū: cū nō sit p̄sus unitū. Atq; illa natura cōis p quā utrisq; equalē utraq; hēnt hoc ut sint eque principia / principiū erit potius q̄ illa duo. Immo illud erit p̄cipiū quod illis inter se diuersis naturā dedit cōem. Nā una hec natura que ī aliis iacet / & aliorū angustiis circūscribit / ab ipsa p̄fluit unitate: que ī se ipsa cōsistens nullo limite coarctat. Sic ergo natura illa cōis & una utrisq; puenit aliunde / & ab altiori principio. Quin ēr nature ille due pprie p quas differunt / extrinsecus illis adueniunt. Nā preter illas nihil reliquū ē in utrisq; nisi natura cōis & una: a qua si absolute nascant nature ille pprie que due addiciunt / nō amplius erunt diuersae: ut metaphysici arbitrant: sed una eadēq; erit utriusq; pprietas eadē uena scaturiens. Scaturiet enim p absolutū mere nature modū: & refluat intro. Si itaq; due illis insunt absolute pprietates / necessario accedūt extrinsecus. Quapp utrunq; eēntie sue proprietatē accipit aliūde. Et qā propriā sui naturā aliunde sortit utrūq; / neutrū p se existit: sed fit a principio altiore.

In quolibet rerū genere illud quod ē generis illius summū / unum est dūtaxat. Si. n. sunt due summe luces: utraq; ī eo quod sūma lux ē cōuenit: atq; ē unū. Quod si ēt duo quedā sūt / p aliā naturā potius q̄ p lucē differunt. Ergo alia insup adest natura a luce diuersa: cuius cōtagione lux fiat opaca: neq; sit summa. Sic & summus calor ē q; frigori aut aliis nō misceat. Quia si misceat: utiq; ipeditur: & uehementior fieri pōt: si mō purgeat. Itaq; sūmū in quouis genere & unū ē solūmodo: & unius dūtaxat illius nature. Puta sūma lux & una ē / nō due luces: & sola lux ē nō lux simul & aliud qddā. Deus sūmū ē rerū oīum. Vnus ergo ē deus & simplex. Nēpe una sūma unitas. Vna sūma ueritas / atq; bonitas: deus unus. Vnus inq; ap̄d platonicos triplici rōne. Primo qā sūma ē unitas. Nam si quodlibet sūmū / est unicum / qd magis unicū est / q̄ summa unitas. Propria quelibet rerū innumerabiliū multitudo ad propriam redigitur unitatē. Multitudo innumerabiliū

2
16
hominū ad unā humanā spēm. Equorū ad unā eqnā: similiter aliorū. Accipe deinde omnes pprias unitates que certo sunt numero terminate. i. rerum speties: easq; ad unā cōem collige unitatem. i. deū principē spetierū. Ut sicut multitudines singularium infinite ad finitas unitates spetierū / sic unitates spetierū finite ad unicā sup spēs unitatē referant. Par ē ut sicut pprius quisq; rerū ordo ad propriū sui principū unū dirigūt / sic uniuersus ordo rerū ad unum referat uniuersale principū. Et sicut singule materie ad materiā unā / oīa membra mūdi ad unū corpus / sic oēs mundi nature ad naturā unā / oēs mundi uite ad unā uitam / oēs motus ad unū motum / oēs motores ad unū mundi motorē. Porro quando plura quedā & inter se secundū naturā diuersa p̄ordine quodā uno mutuoq; conspirant / necessariū est / ut ordo huiusmodi in illis sit p̄ ordinē: quē ad unū aliquid habeat: qualis ē ordo partium exercitus inuicem: qui est p̄ ordinē totius exercitus ad ducē unū. Nam q̄ aliqua que diuersa inter se sunt / nanciscantur hoc / ut cōmunionē mutua uniant / nō prouenit ex ppriis eorum naturis: p quas sunt diuersa. Nam ex iis potius disiungunt. Neq; ēt prouenit ex diuersis quibusdā ordinatoribus. Hi sane p naturas eorū discrepātes p̄t discrepāt ad unū ordinē nō incūbūt. Atq; ita ordo ille pluriū mutuus uel casu obtigit: uel ab uno ac primo ordinatore ē institutus ad unū finē oīa dirigere. Oēs uero pres mūdi quibus diuerse ordine mutuo cōciliant: qā unū cōstituūt corpus: mutant inuicē naturas / & mutant. Inferiora corpora p superiora mouent. Superiora p naturā icorporalē. Neq; casu cōtingit hic ordo. Quia idē sēp & similis est: qā similē sēp retexit telā atq; similiter. Deus igit mūdi unius ordinator ē unus. Vnus inq; prima platoniconū rōne: qā ē unitas. Est ēt unus. secunda eorū rōne: qā ē ueritas. Sūma. n. ueritas una ē. Nā si due sūme ueritates eē dicāt: aut una earū hēt qcqd hēt altera: aut nō. Si primū dat. Vna ē / nō due. Si secūdam neutra ē summa. Deest enim isti illud ueritatis quod in illa est: & illi quod est in ista. Iterum ē unus deus tertia ratione platoniconum: quia summa est bonitas. Summa quippe bonitas quicquid boni reperiri usquam potest complectit. Ergo si duas induxeris bonitates sūmas qcqd boni ī una ē /

est & i altera: alioquin neutra esset summa: & secundum boni ipsius naturam unum sunt non duo. Neque est aliquid aliud illis admixtum preter bonitatis naturam: quia summe non essent: sed inquinatae. Unum igitur sunt omnino.

Denique si dii duo sunt & uterque potest eque mundum hunc totum efficere: aut neuter faciet mundum: ac frustra erit in utroque potentia: neque usque mundus erit. Aut alter creabit mundum: ac frustra erit in altero potentia generandi. Aut generabit uterque totum. Atque ita duo erunt mundi equales omnino inuicem & simillimi. Quorum alter sufficiet. Superfluous erit alter. Sin alter totum ualeat: alter uero solummodo partem quae non ualeat totum conficere: non est deus. Et frustra generabit mundi partem: quam alter simul cum toto fabricat mundo. Si autem uterque ad dimidiam mundi partem creandam uim habet: neuter cunctorum erit principium. Et quia ille partes in uno toto ad unum finem concurrunt communione nature: oportebit binos illos deos ad deum unum referri superiorum. Ut motus ad unum: qui fit per duos: ducatur ex communione duorum ab uno quodam superiore deducta. Quod si quis asserat: a diis geminis duos construi mundos omnino inter se diuersos atque dissimiles: cogere fatentur deos illos tum mundos nullo modo inter se conuenire. Quo igitur pacto aut uterque illorum est: atque est deus unus: uiuit: intelligit: operatur: aut uterque istorum est mundus unus: opus & corporale: itaque conuenient mundi gemini inuicem. At una natura in qua conueniunt: ab uno eodem principio trahitur: non duobus. Rursus si dii ambo eundem semper finem appetunt: aut alter erit ab altero. Aut uterque ab uno superiore. Aut saltem in una substantia ambo. Nisi enim ita congruerent: ad eundem finem minime conspirarent. Vt cumque sit unus solus est deus. Sin opus idem semper alter uult: alter non uult: sequitur opus illud & fieri simul & non fieri: esse atque non esse. Si modo eque ualeat huius dei uelle atque illius nolle. Ille enim solus esset deus: cuius semper preuuleret affectus. At si modo consentiant inuicem: modo dissentiant: & nunc huius nunc illius conatus exuperet: est uterque mutabilis. Neque assentiendum est maniceis gnosticisque philosophis: duos esse deos asseuerantibus. Quorum alter sit bonorum omnium auctor. Alter uero malorum. Nam sicut deus quod bonorum est auctor: summum bonum est: mali totius expers: ita contrarius: summum malum: omni bono priuatum. Hic igitur neque ager quicquam: neque cognosceret: neque

17
uiuet: neque erit omnino. Si quidem esse uiuere: cognoscere: bona experendaque sunt.

Non sunt dii plures: alius super alium sine fine Cap. iiii.

Et iterum concedet forsitan nobis aliquis esse quidem deum super angelum: & unum esse deum ita ut non sint dii plures equales inuicem: esse tamen deum alium super alium sine fine. Hoc licet arbitremur ex superioribus confutatum: aliis tamen rationibus clarius refellemus. Si dii sic innumerabiles sint: erunt rerum cause infinite se gradatim innumere superantes: si quidem ipsi dii rerum cause sunt & innumere alii aliis preponuntur. Si ita erunt quoque effectus in mundo innumerabiles. Quelibet enim causa suam aliquam in rerum ordine producit effectum. Atque sicut cause se iter se superant: ita se superant & effectus. Igitur infiniti erunt effectus in descendendo: & innumere deficient sub se deinceps: si cause sunt infinite: innumere se superantes. Et cum superior causa semper longius uirtutem suam in producendis effectibus iaciat quam inferior: infinitum erit iactus effectuum: si causarum fuerit infinitus ascensus. Hoc quod absurdum sit quis non uiderit? Primo quidem: si non sit in rebus primum aliquid: non erunt sequentia ulla. Cum tamen trahuntur a primo. Quod quidem si nusquam extet: non erit: unde effluxus rerum aliunde fluentium unquam exordia. Deinde uidemus in rebus alias esse aliis perfectiores: perfectionisque uirtutem ascendendo crescere: descendere descendendo. Quo fit ut uis naturalis rerum descendendo sensim debilescat. Unde cogitur alicubi omnino deficere: postquam minuit paulatim. Ideoque non potest res alia esse sine fine sub alia. Itaque non erunt effectus innumeri. Non erunt igitur innumere cause. Si quidem eo ipso quod ascendendo crescit perfectio: perspicue constat: illam quandoque ad summum uerturam fore. Cur iudicamus animam corpore meliorem: nisi quia sit summe bonitati propinquior? Si nusquam esset bonitas summa sed in infinitum de bono ascendere: in bonum: per infinitum interuallum omnino distaret a summa bonitate corpus. Per infinitum similiter anima. Infinitum alterum non est aut amplius aut angustius altero infinito. Neque erit usquam ratio mensuraque idealis: per quam alia aliis preferatur. Quare nihilo uel propinquior uel conuenientior esset anima ipsi bonitati quam corpus. Igitur neque melior. Neque angelus melior anima. Proinde quicquid fluit ab alio: natura sua fluitat. Quonia & secundum se nihil est: & per fluxum quandam potest inesse. Si non sit in rebus primum aliquid: res quelibet

emanabit ab alia. Omnes igitur fluitabunt. Quapropter nusquam erit unitas: equalitas: similitudo: status: ordo & restitutio. Nunc uero quia hec rebus insunt: oportet rerum ab alio manantium fluxum duci & cohiberi statu cardinis alicuius ab alio non manantis: p inde ut interminatum fluxum corporum liquidorum terminari necesse est non alio corpore liquido similiter diffluere: sed corpore solido. Denique superior quilibet gradus in inferiorem aliquid operatur: & a superiori accipit aliquid. Si nullus sit gradus in rebus primus: nullusque sit ultimus: quilibet gradus medius a gradibus infinitis superioribus dependebit: ac rursus gradus infinitos producet inferiores. Quapropter accipiet a superioribus perfectiones innumeras: cum accipiat a quolibet sui causa boni non nihil. Et infinita munera inferioribus exhibebit. Cuiusque. n. aliquid largietur. Quapropter erit in se uirtutis: & perfectionum plenus infinitarum. Sic res omnes eque erunt infinitae. Non erit res alia pretiosior alia: non erit causa suo opere melior: Vel forte res quaelibet innumere finita erit: quia innumere ab antecedentibus excedet. Rursus erit quaelibet infinita: quia sequentia innumerabilia superabit. Nec erit usquam ulla uera scientia: cum nequeat infinite rerum cause comprehendere. Neque erit in uniuerso quod appetitum moueat: aut sistat: si non sit principium primum ultimusque finis. Huius. n. uirtute mouetur appetitus omnis: atque firmatur. Unum igitur omnino sit rerum principium. Vocetur unitas: quia per excellentissimam simplicitatem supereminet omnia. Veritas: quia produciendo esse dat omnibus: bonitas: quia producta ad se reuocando prestat & bene esse. Atque ut tradit Iohannis apostoli theologia: theologorum omnium diuinissimi quem platonius Amelius libenter amplectitur. Unitatem uocato principium. Veritatem principii rationem. Bonitatem denique principii rationalis amorem. Atque hec ipsa substantia. scilicet unitas. uera bona: seu ueritas una bona. Siue bonitas una uera: sit unus bonus uerusque deus. Sed quia unitas est: ideo sit ueritas: quia unitas uera: ideo bonitas. In unitate implicat cuncta. Explicat in ueritate. Effundit per bonitatem. Cuncta uero postquam inde fluxerunt: refluunt per bonitatem. Reformantur per ueritatem. Restituuntur in unum per unitatem.

Dei uirtus est infinita

Cap. iiii.

¶ Sicut in summa dispersione est imbecillitas infinita: sic in unitate summa infinita potestas. Actus natura sua terminum non includit: Nam

subici terminus passio est: quod actui est opposita. Actus ergo non patitur terminum: nisi quantum subiecto cuidam: ubi aliquid passive potentie est initium. Actus uero diuinus in se ipso subsistit. Virtus ipsa efficax: quatenus uirtus est: certum graduum numerum non includit. Quid. n. prohibet in alio numero sicut in alio uirtute ipsa: ut uirtus est & cogitari: & esse? Quapropter non aliunde graduum accipit terminum: quod uel a passiva potentia: cui miscetur: uel a causa terminante. Diuina uero uirtus pura est atque summa. Esse ipsam put absolute considerat est in se ipsum: quia & infinitis rebus: & innumerabilibus modis communicari potest: & cogitari. Igitur si alicuius esse sit finitum: oportet illud esse finitum uel per ipsius causam uel subiectum. Neutrū contingit deo. In ipso autem infinito esse: ita est infinita uirtus: sicut in esse finito: finita. In ipso puro nihil: nullus eandem est habitus: siue uerus: siue imaginarius. Quis. n. sub eandem ratione definiat nihilum? Ergo in ipso esse puro nihil est uel priuationis eandem: uel potentie ad non eandem aut uera aut imaginaria ratione. Igitur neque potest uel cogi uel cogitari non esse: quod ad eius spectat eternitatem: neque potest deesse illi uirtutis gradus ullus: qui mente queat effingi.

Alioquin mens quod dei effectus est: ultra deum sese posset extendere: quod quolibet finito graduum numero ualeat sepe ampliore aliquo cogitare. Immo est frustra ad infinitam progressionem esse mens ordinata: nisi inueniret terminum aliquem infinitum. Et quia nihil ueri bonique ueritati ipsi deest & bonitati omnes in ea gradus insunt: quocumque & intelligi ratione ueri possunt: & appeti ratione boni: Tales sunt gradus innumerabiles. Omne agens ratio est ualidius quanto remotiore ab actu potentiam patendi producit in actum: maiore siquidem uirtute opus est ad aquam calefaciendam quam ad aerem. Sed illud quod omnino non est infinite distat ab actu: nec ullam ad esse ipsius actum suscipiendum habet potentiam: de quo planius in sequentibus differemus. Siue igitur deus aliquid creat nunc ex nihilo: siue continue materiam primam corporum atque eandem materiam aeternamque ex nullo antiquiore subiecto edit & seruat: semper ab actu primo. id est diuino pendente: perculdubio immensam possidet agendi uirtutem. Quid plura? Motus ordoque tam equalis per tot secula huius tam ingentis tam multiplicis machine docet infatigabilem esse: ideoque infinitam in gubernatore potentiam: finita namque potentia tempore infinito: immo est logo quanuis finito fatigatur & claudicat.

Ab infinita igitur potentia dei intellectus omnes accipiunt ut semper firmiterque intelligant. Aie ut sine fine discurrere ualeant. Materia ut iterminata habeat potentiam capiendi. Motus tempusque ut absque termino fluere possint. Generatio quoque rerum sicut placet physicis / ut alterna & interminabili successione queat continuari. Actionem. n. motionemque infinitam ab infinita putant uirtute originem ducere. Et quecumque uel potentia uel quomocumque aliter quodammodo infinita dicuntur esse per summam actuum existentem infinitatem talia esse atque iudicari. Hinc diuina natura ab Orpheo ἀτελής τε τελευτή. i. infinitus finis cognominatur.

Deus est semper.

Cap. v.

¶ Tres quelibet tanto est diuturnior quanto uirtus per quam permanet seruatque potenter est / deus per infinitam uirtutem suam in infinitum & ipse permanet: & cetera seruat. Item diuina ueritas omne rerum antecedit initium: omni rerum fini succedit / nam & ante cuiusque initium / uerum erat initium illud fore: & post omnem cuiusque finem uerum erit finem illud fuisse: quicquid autem aliquando uerum est / est ueritate uerum. Si autem ueritas ipsa incepisse dicatur aliquando / longe antea / per eandem ueritatem uerum fuerat / ueritatem illam aliquando incepturam. Ac si desinere fingatur / adhuc postea per eandem ueritatem uerum erit / ueritatem illam desinuisse. Veritas igitur / neque incipere unquam neque desinere cogitari potest. Rursum si deus super motum tempusque existit omnino / temporalem mutationem a priore in posterius secundum esse atque non esse non suscipit. Accedit quod si deus est summa essendi necessitas quod in sequentibus ostendemus: nunquam potuit / poterit uel non esse. Denique si quicquid aliquando nascitur: ab aliquo fit priore / & quicquid resoluitur in aliquid quod antiquius est / resoluitur / non potest incepisse aut desinere quod est primum. Cogitamus sepe numero mente durationem quandam simplicem absque principio atque fine: appellamusque eam / ut ita loquar / sempiternitatem: que quidem ipse est deus: etiam si minime discernamus. Omnis enim simplex infinitas deus ipse est. Discernere autem tunc prohibet phantasia: que mox sempiternitatem ipsam simplicem atque consistentem fluxu quodam multiplici induit / & confundit. Itaque fallit nos nimirum: dum ad accidentalem temporis fluxum trahit quod est substantialis status eternitatis. Atque ita impellit ut quod deus est

tempus esse puremus. Deus ergo eternus tunc se nobis offert: sed tempore inuolutus. Nemo uero dubitare debet / deum semper esse: quando deus est ipsum / semper: imo sempiternitas ipsa / est ipse deus. Et que sempiterna dicuntur: illa sunt proprie que deus propagat per se ipsum: & in se ipsum.

Deus est ubique

Cap. vi.

¶ X superioribus probare possumus / ubique esse deum. Quemadmodum corpus tangit illud in quo est / per quantitatis dimensiones / ita incorporea substantia per uirtutem. Quomobrem sicut si est in natura dimensio aliqua corporis infinita / esset ubique: ita postquam est aliqua imensa incorporealis substantie uirtus / necessario hec est ubique. Et quemadmodum particularis causa particulari effectui adest / ceu ignis ignito ligno / ita uniuersalis uniuersali. Vbicumque igitur reperitur uel cogitur esse / quod est uniuersalis effectus / ibidem est & deus: quia uniuersalis est causa. Vbicumque est opus aliquod: quod per certam causam solam & sine medio fieri necessarium est. Ibidem eius causa debet esse: est autem ubique aliquid: quod per solum deum / modo quodam creationis potest subsistere. Id uero est materia prima in corporibus: essentia in spiritibus. Appetibile est tanquam bonum ubique simul adesse / ferme non minus / quam semper esse: primo autem bono nihil deest boni. Non prohibetur deus ab aliquo penetrare per omnia: infinite. n. puritati uirtutisque resistit nihil. Non patitur natura dei circa se loci terminum: sicut non patitur in se terminum dignitatis. Quia si summa ipsa infinitas / nihil finiti patitur / fit ut deus ita non habeat finitam presentiam spatii / sicuti non habet uim / actionem / durationemque finitam. Nec putandum est ipsum bonum minus toti adesse mundo quam toti corpori animam. Minus enim est mundus ad deum quam corpus ad animam: magisque eget deo mundus quam corpus anima. Bonum latius est quam uita: quia pluribus conuenit. Magis quoque necessarium mundo quam uita. Vita enim sublata / cessaret mundus moueri. Sublato bono / esse desineret. Si ergo in uno mundi corpore uiuente / una quedam uita ubique est / quod alias ostendemus / multo magis unum ipsum bonum est ubique / etiam extra mundum. Si primum patiens quod est materia & essentia / per omnia propagatur: multo amplius per omnia & ultra omnia sese propagat primum agens: quod est deus. Non decet mentis machinationem ulterius quam boni presentiam persequi.

1
Illa uero progreditur per inensum. Ac decere platonici putant in finitum bonum per inensum exuberando ita sese integrum fundere / ut nullam uel imaginariam inensam particulam siue in mundo sit / siue cogitetur extra mundum / reliquat sua presentia destituta. Quippe si natura boni est se ipsum amplificare / infinitum bonum ampliat infinite se ipsum.

Difficile reperitur ubi sit deus : quia nusquam est quod nullius uel subiecti uel loci limite cohibetur. Difficilius reperitur ubi non sit : quia in omnibus est illud in quo sunt per quod fiunt / per quod seruantur quelibet ubique. Deus ideo est in omnibus / quia omnia in eo sunt / que nisi essent in eo / essent nusquam : & omnino non essent. Per deum hoc ipsum / ubi est diciturque ubique. Per deum ratio ducitur & ratio lucem agit / & querit quodcumque agit quicquid : & querit alicubi. Non desideratur usquam nisi bonum : non reperitur usquam nisi uerum. Deus est omne bonum : deus est omne uerum. Adde quod deus amplitudo & plenitudo ipsa est / non uideo igitur / cur non amplifiet per cuncta se ipsum & singula impleat. Si uisibile lumen quod alicuius est : & in aliquo atque finitum per totum dilatare se mundum potest / certe lumen inuisibile quod sui ipsius & in se ipso infinitum est per mundum se amplifiat & extra mundum. lux enim finita sicut ab infinita nascitur ut luceat / & ut plurimum luceat : ita ut latissime luceat. Si absente ad breuissimum tempus / siue per eclipsim / siue per noctem solis lumine / tam male se res habent : quam pessime se res : si deus ab eis semper absit / habituras esse putamus : cur non potius si absit per momentum / id quod ipsum esse est reperere in nihilum ruituras. Sapienter orpheus in Saturni hymno inquit. *ὅσων αἰῶνος κατὰ παντὸς αἰῶνος κοσμοῖο γενάρχῃς*. i. Qui omnes mundi partes habitas generationis princeps. Cogitamus sepe purissimam quandam capacitatem quam nulli usquam limites capiant / que capiat quecumque possunt esse uel fingi. Quonia uero pura ipsa infinitas nihil aliud est quam deus / quando illam cogitamus capacitatem / tunc deum ipsum excogitamus : & si minus animaduertimus. Fallit. n. mox suis nos prestigiis phantasia / subito per diuinis radiis adducens tractum aliquem linearum in longum / latum / atque profundum atque ita compellens dimensionem nobis aliquam uel inane uideri quod diuinum est lumen. fallit nos iterum quando consideramus deum omnia prorsus implere : tunc enim illa persuadet eum in rebus

2
20
quodammodo collocati. Sed re uera ille sic ubique est / ut in eo sit illud quod ubique appellatur / imo ut ipse sit ipsum ubique : quod capit se ipsum & reliqua : & que preter illud dicuntur ubique esse / ea sunt proprie / que illud per se ipsum amplificat in se ipso. Ratio dicitur id quod ubique notatur nihil esse aliud quam uniuersam naturam rerum eaque esse deum. Ideoque quando dicimus deum ubique esse / intelligi debere eum in se ipso esse atque conuerso. Nusquam preterea abesse deum / si nusquam abest ipsum quod ubique uocatur. phantasia uero cum putet naturam rerum esse solum hanc machinam corporalem / clamat id quod notatur ubique nihil aliud esse quam totam corporaliu rerum extensionem. quam cum opinetur esse amplissimam / diffidit deum hanc omnem posse replere. Ratio contra reclamatur corporalem machinam umbram quamdam exilem & exiguam esse : que innumerabiliter in paruas partes / partiumque particulas diuidatur / habeatque paruitatem interminabilem magnitudinem teratam. Magnam autem re uera asserit esse illud / in quo nihil est paruum / in quo quicquid est totum est magnumque eque. Et sicut totum replicatur per omne quod est itus / sic explicatur totum per omne quod extra. Consistens itaque deus in se existit ubique. Nec per mundum deus / sed mundus per deum quatenus potest / extenditur. Et sicut uim diuinam / que infinita est / mundus assequitur modo finito / ita presentiam eius / que per inensum undique fulget / finito quodam situ consequitur. Non progreditur per rectam lineam mundus / ut attingat deum / quod nusquam abest : sed conuoluitur per uiribus circa illum / imo reuoluitur in illo / ubi dum taxat / ubi diuina lege situs ei motusque prescribitur. Anebon & Abammon : Egyptii sacerdotes : Plotinus quoque : Iamblicusque : & Iulianus platonici / non deum tantum / sed omnem quoque mentem / siue angelicam siue aialem per inensum se integrum fundere uoluerunt. Ita ut huiusmodi spiritus absque mutua confusione sibi inuicem insint ubique : quemadmodum diuersi habitus uirtutum in anima & diuersa simulacra colorum in aere. Quorum sententia his fundamentis innititur. Forme spiritu rationali inferiores / quia ex certis terminatisque materiis oriuntur : nondum necessario cohibentur. Spiritus autem rationales quoniam nullo pacto pululatur ex materia / ideo neque in se certam habent dimensionem : neque dimensionem alicui alligantur. Quae cum eque qualibet spatii cuiuslibet parte respiciant / aut nusquam sunt / aut sunt in uniuerso : non est dicendum omnino nusquam adesse / que re uera

existunt: nusquam igitur absunt. Mens omnis aliquo modo eterna est. Quod
eternum est / quod indivisibile sit secundum tempus / tamen per omnem cursum tem-
poris se ipsum porrigit. Sic rursus quavis indivisibile sit secundum spaci-
um: tamen per omnem spatium dilatare. Et sicut se habet tempus ad eterni-
tatem / ita temporale ad eternum. At momenta temporis momentum eterni-
tatis reperiunt semper: puncta igitur corporis temporalis punctum ubique
spiritus eterni reperiunt. Eterna res quemadmodum extra tempus est sem-
per: ita extra locum esse videtur ubique. Quocumque momenta temporis fluunt /
in punctum eternitatis incurunt. Quocumque trahit linea punctum attingit
Quocumque tendit spatium / reperit rem eternam. Quid est potissimum: quod
potest ubique esse? Id certe: cui non repugnat quantitas dimensio. Quid
rursus / quod potest esse semper? Id maxime: quod qualitatis actio non
expugnat. Quonia vero qualitas quantitate admodum efficacior est / quod
quid non prohibente qualitate semper esse potest / multo magis potest /
non prohibente dimensione ubique esse. Localis motus / qui extrinsecus
motus est / tanto in re qualibet perfectior apparet / quanto intrinseca rei natu-
ra est efficacior. Ideo propagare se per omnia / quod motum localem imitatur:
exigit ut in re ipsa prius sit uirtus ipsius perpetuo conservatrix: que
quidem intrinseca perfectio dicitur / & cui hec intrinseca perfectio competit:
consequenter conuenit extrinseca per uniuersale spatium dilatio. Pre-
stantius est semper esse: quod est tanquam intrinsecum / quam ubique esse: quod tanquam
extrinsecum est. Idcirco quod potest esse semper: multo magis ubique esse
potest. Facilius est. n. pigras dimensiones excedere / quam motionem quali-
tatis & temporis efficacem. Mens ratio sibi quam aliis preceteris significat
naturam: consilium: affectum dei. prodit ergo ex deo tanquam uerbum: im-
mo tanquam uerbi significatio a loquente deo. Quonia uero ubicumque est
qui loquitur / illic & uerbum: sequitur ut ubique sit mens sicut ubique deus
Mens cogitatione affectuque imensa est / per ut imensa machinatur &
uult: perque imensum sua operatione discunt. Non potest autem ibi lucere
operarique ubi non est: neque potest operatio talis latior esse quam essentia. Est
igitur in immenso. Finis ignis est ultimi celi concavum. Ideo flamma quoli-
bet si nihil prohiberet / illuc usque euolaret / & quando concavum illud at-
tingeret / si dimensionem haberet sufficientem / se per totum illud amplificaret:

21
ut toto eo quod sibi naturale est / fruere. Quod si esset indivisibilis / co-
nare esse in quolibet illius puncto tota: ut tota fruere ubique. Scopos
finisque mentis est ipsum uerum bonumque. i. deus. Huc essentiali quodam
instinctu ignis istar currit priusquam uitali: & uitali priusquam intellectuali
Nihil est autem quod obsistat qui essentia mentis usque ad deum penetret / cor-
pus enim spiritui non resistit / multoque minus spiritus. Ac deus omnia pe-
netrat. Attingit ergo mens per instinctum essentialem / semper deum: adde & ubique: nam
& ad hoc ipsum nititur: & non habet uel assignatam dimensionem uel situs
alicuius indigentiam naturalem: per quam ubique esse prohibeatur. Et quia ubicumque
que est aliquid agit / sequitur ut uiuat intelligatque ubique semper in deo. Quia
uis autem sint mentes quelibet per imensum / uidentur tamen alie ad aliam
imensam regionem manifestius actiones quasdam dirigere / mentes quidem a
gelice gubernando / aiales uiuificando / perinde ac si multe candelae in
eadem aula accedant / quarum singula lumina totam impleant aulam: iuncta quod
de iuicem: sed non permixta. potest. n. lumen a luce separari: lumina hec &
si per totam aulam diffunduntur / singula tamen ad candelas singulas di-
riguntur. Fieri uero potest ut mens aliqua putet in eo se tantum corpore
esse quod regit / licet sit ultra corpus ubique. Sicut mens nostra quis in
toto hoc corpore sit: tamen apud multos philosophos in corde tan-
tum esse se putat. Hec illi de mente. Nos autem reuertamur ad deum.

Deus omnia agit / & seruat / & in omnibus omnia operatur. Cap. vii.

Se deum / & esse unum / primumque & infinitum uirtute / duratorem / spatio
per superiora monstrauimus: ex quibus confirmatum est illud quod in
libro de ueritate & opinione dixit de deo parmenides pythagoreus
ὄν ἐν ἀκίνητον ἀπεῖρον .i. ens unum immobile infinitum. Huc uero deum age-
re omnia & seruare & in omnibus omnia operari / deinceps ita probabimus.
Si deus est unitas simplicissima: atque hec una sola in natura est: quia est
summa: quod quid est preter deum / multiplex est & compositum. Multitudo au-
tem omnis ab unitate & omnis compositio a simplicium puritate descendit. Si
deus est summa ueritas: & sine ueritate esse potest nihil: quomodo enim erit quod
quam / nisi & re uera sit id quod esse dicitur / & uerum sit ipsum esse? A deo
cuncta proficiunt. Si deus est summa bonitas / atque hec per sui na-
turam summo se se comunicat / cunctis / sese deus impartit. Ideoque bonum
cui

appetūt oīa: quoniā cū a bono sit nata / suam originē reperūt: ut ūde effecta sunt / inde pficiant. Res quelibet semp aliquid agūt: atq; eo tēpore magis / quo meliores ī sua spetie sunt. Et ille maxime: que in meliori sunt spetie. Et qlibet p uiribus sibi similia operant / similia etiā si possunt ī spetie. Et boni gratia opant. Quapp a bono p bonū ad bonū fit oīs ī rebus quibuslibet actio. Igit summa bonitas / quia bonitas ē agit / quia summa agit semp: quia nō ē ī spetie aliqua terminata: sed eq; cōis ē oibus spetiebus / agit in oēs. Prererea quoniam deus nō misceat alicui / nullius pprius dux: sed comunis existit. Si ē comunis / comune sibi cōpetit munus. Esse ipsum rebus oibus ē cōe. Esse igit ubicūq; sit: pender ex deo. Quod mystice tetigit Zoroaster. *ΕΙΣΙ ΠΑΝΤΑ ΤΩΡΘΟΣ ΕΝΟΣ ΕΥΥΕΥΑΩΤΑ* .i. oīa sunt ex uno igne genita.

Insup inferiora mundi corpora de non eē migrant inesse & de esse trāseunt in non eē. Superiora de alio eē mutant ī aliud. Seu de alio eēndi mō mutant in aliū. Propterea hec oīa eque se hēt p naturam suam ad esse atq; nō eē. Si nihil aliud sit sup huiusmōi corpora / uel non accepissent eē unq;. Vel siquādo accepissent / iā dudū eē oīa definissent. Nō accepissent / quoniā si eq; se habēt p naturā suā ad esse atq; nō eē / se ipsa ad esse nequaq; determināt. Iā pridē definissent / qa cum fluant natura sua / si nō ab alio stabiliore detinerent / iā dudū in nihilū defluxissent. Preest ergo mobilibus mūdi corporibus substātia ī corporalis & stabilis. Hec si eque se hēt ad eē atq; nō esse ut corpora rursus idiger alio termināte. Tādem una quedā substātia sit oportet: que sit necessario p se ipsam. hec simplex erit oīo. Quippe si cōponeret ex partibus nō p se eēt quidē / sed p partiū cōspiratōem / atq; p illum / qui diuersas iter se partes cōciliauisset. Immo eque dissolutioni partiū subiecta foret ac fuit subiecta cōnexioni. Ideoq; nō esset ex necessitate / cū pdissolutionē posset ēt quādoq; nō eē: Talis ē utiq; deus / substātia simplex necessario p se subsistēs. Quā ob cām orpheus deū appellauit necessitatē. *ΔΕΙΝΗ ΓΑΡ ΑΝΑΓΚΗ ΠΑΝΤΑ ΚΡΑΤΩΕΙ* .i. Fortis necessitas oibus doīat. Si summa eēndi necessitas deus est: & quod ē summū ī quolibet genere / unū ē dumtaxat / nulla res preter deū erit talis eēndi necessitas. Népe si talē quoq; eē uis āgelū ita ut

2

due sint summe necessitates / deus & āgelus / declarare cogaris qua ī re angelus differt a deo. Nō .n. ī ipsa eēndi necessitate. Nā ī hac unū abste ponunt esse. Igit erit aliquid aliud preter ipsam necessitatē ī angelo p quod a deo differre queat. Quapp nō erit āgelus summa necessitas / quādo ē nō necessitas pura & sola / sed mixta. Quicqd aut ē ī aliquo genere summū / purā debet hēre generis illius naturā rebus aliis nō imixtā: ne minuat p mixtionē. Cogens ēt respōdere / ūde hēat āgelus illam necessitati additā pprietatē / utrū a sui ipsius necessitate an aliūde: Si primū deī eādē pprietatē hēbit deus / a simili sui ipsius necessitate pueniētē. Ergo p illā a deo angelus nō distiguit. Si cōcedat alterū / sequit ut aliūde ppria angeli ipsius natura nascat: q̄ ab angelo: qa pprietatē p quā distiguit extrinsecus adipiscit. Quod aliūde pēdet: nō ē necessario p se ipsum. Nō ē igit āgelus aut aliud quod uis eēndi necessitas. Sed solus deus. Si nihil aliud preter deū existit necessario p se ipsū / a deo cūcta accipiūt eē. Hic phisicorū quorūdā pphana sentētia cōdēnat: qui materiā: mūdū: mētē: nō solū semp fuit se opinant / uerū ēt nullo mō ex deo secūdū eēntiā depēdere: quis se cūdū actū ide pēdeant. Moueri .n. opariq; ad bonū oīa fatent tanq; ad finē: cōsiderare debebāt / qcqd sibi ī opando nō pōt sufficere / sed ab extrinseco fine sufficiētā exigit / multo minus ī essentia sibi posse sufficere ut pote quod ab extrinseco pncipio hēt eēnciam. Quippe si eiusdē ē pficere / cuius efficere atq; cōuerso: sicut oīa bono pficiuntur tanq; fine / sic ab eodē tanq; pncipio efficiunt. Et cū eēntia ī fonte suo pfectissima sit / si quodlibet illorū triū eēntie sue fons eēt / cuiuslibet illorū substātia eq; pfecta eēt tū ad se iuicē tū ad deū / neq; ad deum / sed ad se ipsa tanq; ad finē pfectōemq; suā cōuerterent. Sicut se habet ars ad naturā: sic & natura ad deū. Artiū opa eatenus pmanēt ī corrupta / quatenus ui nature seruant: ut statura cōstat diu p naturalē lapidis aut eris soliditatē. Similiter naturalia queq; eatenus manēt / quatenus dei seruant ī fluxu. Et sicut natura opibus suis infert mortū / sic deus nature prestat eē. Tā diu opa nature mouēt: q̄ diu natura mouet. Tā diu igit existit natura / q̄ diu deus seruat eā ī existēdo. Prererea uniuersum hoc opus dei / uel fuit semp / uel aliquādo ī cepit eē. Si fuit semp / primū momētā assignari nō pōt / ī quo pre cete

ris eē a deo accepit. Ergo aut ī nullo accepit: quod ē falsū. Aut quōlibet momento accipit īde. hoc aut nihil aliud est: q̄ ab eo continue conseruari. Si uero esse īcepit aliquādo: multo magis deo eget tanq̄ cōseruatore: siquidē egeret ē: si ponere ē eternū. Oīo aut quod alicui secūdu naturam suā cōuenit: prius cōuenit q̄ quod aduenit aliūde. Sed op̄i secūdu se cōuenit non eē. postq̄ nō accedēre cā nō fuisset. p̄ causā uero cōuenit eē. prius igit̄ illi ut nō sit cōuenit: q̄ ut sit. Quā p̄pter prius illi cōpet̄ ut a cā seruet̄ q̄ ut a se ipso. Et q̄a quod naturale ē nunq̄ amittit̄: semp̄ tale ē: ut subnota cause uirtute: nō pseueret ī esse: postq̄ tale fuit ab initio naturaliter: ut non p̄dideret ī eē seorsum a cause actōe. Cām uero p̄prie deū uocamus. Qui solus rē quālibet efficit totam: neq̄ cogit̄ aut alterius auxilio īdigeret: aut aliūde materiā mutuari. Sed cogit̄ res quelibet īde tota p̄dere semper ut a corpore umbra. Quippe quādo cā effectū efficit ipsa totū: atq̄ effectus si ad substātiā cause cōparet̄: imaginariū quiddā ē & uanū potius quā substātiāle: nūc sane effectus tanq̄ p̄ se uanus cōtinuo cause subsidio indiget. Et cā que fecit totū: conseruat totū. Mūdus aut si cōparet̄ ad deum: finitus uidelicet ad īfinitū: uanior ē magisq̄ umbra tilis: q̄ si finiti corporis umbra finita cōparet̄ ad corpus. Deniq̄ summa cā rerū sic rebus penitus domina: si res nō semel mō ab illa manauerint: sed & assidue pendeant: sicut imagines a corporibus nūnt ac seruant̄ ī speculo. Quoniā deus agit seruatq̄ oīa: ideo in omnibus opat̄. i. cause rerū sequētes deū: nihil agūt absq̄ uirtute actōe q̄ diuina. Si deus angelo eē actūq̄ largit̄ & seruat: largit̄ ē agēdi uirtutē. Largit̄ & actōem atq̄ conseruat. Ita q̄cquid angelus naturaliter opat̄: dei operat̄ uirtute: tanq̄ instrumentū uirtute agit opificis. Ergo deus agit non angelū solū uerū ē: ipsum angeli opus: & multo magisq̄ angelus: opus efficit angeli: cū ipse sit prima actionis origo: Si opus hoc quod ē factū ab angelo: agitet ipsum aliquid: p̄ eandem agit dei uirtutē: p̄ quā & ipsum factū fuit ab angelo. Quāobrē dei uirtute fit: q̄cqd ubiq̄ fit a quocūq̄ fiat. Presertim cū oīa que aliqd agūt eē quodāmō suo op̄i p̄beant. Esse in quā hoc aut illud. Tale uel tale. Ita cūtra que sub deo sunt agētia: ad unū cōem .s. eēndi cōcurrūt effectū. Agentia uero plurima & diuersa ī unū opus quod est

23

esse nō conspirāt: nisi quia ipsa sunt unū: neq̄ unū sunt nisi quia sub uno sunt atq̄ ad unum. Vnius itaq̄ dei agētis primi uirtute agētia reliqua opant̄. Nōne secūdu ordinē effectū: ordinē causam disponimus? Primū omnū effectū ē eē: reliq̄ siq̄ dē effectus: nihil aliud sunt: quā quedā ipsius eē determinatōes & proprietates. Prius .n. est unū quodq̄ secūdu naturā. Deide ē hoc aut illud. Tale uel tale. Ad de q̄ & ultimū quod amittit̄ ē esse: prius enī amittit̄ eē tale: quā simpliciter eē. Quare eē ipsum p̄prie ē illius agentis effectus: quod est p̄cipiū finisq̄ omnū. Atq̄ ad id cetera agentia siquid cōducūt: primi agentis uirtute cōducūt. Et ipsa tāquam īferiora: angustiorisq̄ īperii: nihil agūt aliud: nisi q̄ uniuersalē illā dei uī actōemq̄ ubiq̄ ad esse uniuersalē rēdentē: distingūt: passim adiuuāre deo: & affectiōes quāsdā eē ipsius īducunt potiusquā essendi naturā. Immo diuina uirtus puatia media se ipsam ad uarios distīguat effectus: sicuti solis lumen: quod p̄ se ad quēlibet colorē eque se hēt: si p̄ duas fenestras uitreas penetrauerit: quātū altera rubra sit: altera uiridis: duos ī paui mēto splēdores efficit: rubrum .s. atq̄ uiridē. Quod quidē uterq̄ sit splēdor: simpliciter habebit a luie. Quod uero alter rubeus sit: uiridis alter: a lumine rursus hēbit: sed quātū p̄ tale uitrū penerrans aut tale: aliter aliterq̄ se format. Cōcludamus primō quod cā prima uehemētius agit ī quo uis effectū: quā relique cause: quia uestigium quod ab ea imprimit̄ .s. esse: & prius iprimit̄ & posterius delet̄ quam reliquarū uestigia causant̄: quāsi fortius iprimat̄. Deide quod ceterae cause sup̄ uestigiū prime cause sua firmāt uestigia. Que sicut omnia sua opa necessario ī opere cause prime fundant: sic uirtutes: actionesq̄ suas in illius uirtute actioneq̄ stabiliunt.

Deus agit per suum esse quicquid agit.

Cap. viii.

Ed neq̄ epicureus deū dicat: si multa egerit: sollicitari cōsilio: & ope onerari: meminisse oportet deū quia p̄ suū esse solū: opus suū pōt efficere: cōsilio & electōe nō īdigeret. Nā si ipsū eē diuinū nō rāti eēt: ut ualeret p̄ se opari: sed cōsilio quodā quod ab ipso eē sit differēs: īdigeret: nullius certe rei eē p̄ se quā opare. Nūc aut corporū q̄lirates agūt ī se iuicē absq̄ cōsilio. Nunq̄d sol illuminat mundū

& ignis calefacit & aia alit corpus p̄electōem potiusq̄ p̄ esse. Proinde illa etiā que p̄ electionē agūt/aliqd̄ ē p̄ esse suum faciūt naturale. i. p̄ uirtutē ipsi eē ifitam naturaliter. Quippe hoīs aia licet multa p̄ electionem agar: corpori tamē sine electōe ipso eē dat uirā. Nōne ē electio ipsa quodā mō opus est animi? Atq̄ huiusmōi opus ab ipso esse aie est absq̄ precedēte electōe: ne similiter illa precedēs electō electōe alia idigeat precedente: & alia rursus alia. Sic opus quodlibet animi requireret ante se electiones Inuēras priusq̄ iciperet fieri. Neq̄ iciperet unq̄ fieri/ quoniā ifinita trāsire nō licet. Colligamus ita. Si actio q̄ p̄ eē ipsum naturale pagitur/ iest omnibus: nō aut actio illa que fit eligēdo / q̄a corpora nihil eligūt. Atq̄ etiā actōem ipsam electōis consiliq̄ antecedit semp̄ actio que fit p̄ eē ipsum atq̄ naturā: cōstat plane actionē hanc/ que ipso eē fit cause uniuersali & prime q̄ deus. ē cōuenite: ut prima communisq̄ actio primi sit & cōmunis agētis. Actō que fit per eē/ fit absq̄ cura atq̄ labore. Sic sol uno acru facillime illuminat quodā mō ifinita: & gignit illuminādo. Ignis plurima facillime calefacit. Aia nutrit corpus/ digeritq̄ in ipso multa simul absq̄ sollicitudine atq̄ labore. Sic deus p̄ eē suum quod ē simplicissimum quodā rerū cētū/ a quo reliqua tanq̄ linee deducunt/ facillimo nutu uibrat quicqd̄ ide depēdēt. Hoc autē itere est iter agens primū & agētia reliqua. Quod primū agēs ita p̄ esse dicit̄ opari ut p̄ eē purum agar. reliqua uero p̄ eē. i. p̄ uirtutē aliquā naturalē siue ut ita loquar eēntialē. Itaq̄ opatōem que a cōsilio pficiscit̄ antecedit opatio que a uirtute eēntiali pagit̄. Hāc rursus illa que a puro fit eē. Et quāto que uirtute fit: faciliōr ē q̄ que fit cōsilio/ tanto que puro esse expletur faciliōr est q̄ que uirtute.

Deus intelligit se ipsum primo ac etiam singula. Cap. viiii.
Intellectus nunq̄ fieret rei itelligende capax/ nisi eēt aliqua sibi cū re ipsa cognatio. Quapp̄ cū sit iter intellectū & rē itelligēdā cognatio/ qua uia aliqd̄ pficit ad hoc ut itelligibile fiat/ eadē pficit ut sit intellectus. Sed discessus a materia/ uicā uia ē p̄ q̄ res q̄q̄ eū adipisci r̄ rerium/ ut itelligēda itelligibilisq̄ sit. i. talis ut pp̄rie possit itelligi q̄a r̄e pp̄rie res itelligūt quādo seorsū a materia ac matene cōdictōibus cogitāt. Itaq̄ p̄ eūdē discessū ad id p̄ueire q̄ p̄t ut sit intellectus

2
27
Sane si separari a materia cā est ut forma quelibet unū q̄ddā fiat cū intellectu multo prius magisq̄ semotū eē a materia cā est/ ut res aliq̄ intellectus sit & itelligens. Quia uero nullus a materia remotior ē q̄ deus/ exactius nullus itelligit. Rursus itelligētia appenibilis ē tanq̄ bonū. p̄ eam. n. res queq̄ se ipsa frui p̄t ac ceteris omnibus. primo autem bono. i. deo nihil deest boni. Adde q̄ cā oīs p̄ formā agit. Et q̄to amplior cā est/ tanto p̄ ampliorē agit formā. Amplissima cā deus est. Amplissima igit̄ forma ē i deo. Nusq̄ uero est forma amplior q̄ i mēte. Deus igit̄ habet mētē. Quod ide etiam p̄bat/ q̄a nō decet mētes instrumenta eē eius motoris/ qui mente careat. Oēs aut mētes dei sunt instrumenta. Ad idem illud quoq̄ cōfert/ q̄ cū in deo idē sit essentia & operatio/ cōsequens est ut eius operatio ex earū genere sit que i extemam materiam nō trāsunt/ sed in agēte manent tanq̄ ipsius p̄fectōes/ potiusq̄ materie. Talis ē cognitio & appetitio. In deo igit̄ saltē cognitio ē. itelligentia. i. uel emunērior q̄ ipsa itelligentia. Et quoniā itelligētia dei/ prima itelligētia est: & qcquid est i aliquo genere primum purum ē & solū & in se ipso. Ideo idē ē ibi penitus esse & itelligere: ne si aliud eē sit aliud itelligere/ cogamur itelligētiā illā i alio. i. in eēntia collocare. Itē si prima ibi itelligentia ē/ ē utiq̄ p̄fectissima. Talis est plane que illi obiecto quod ē p̄ ipsam cōprehendendum/ q̄ p̄xima est. Sic. n. certa ē p̄sus nullius idiga atq̄ plenissima. Illa uero itelligentia rei cognoscēde ē p̄xima/ p̄ quā res itelligēs itelligit semetipsam. Propria igit̄ itelligentia dei ē/ ut se ipsum itelligat. Prefertim q̄a si ab externo quodā obiecto itelligentia dei p̄ficere/ ab eodem p̄ficere/ essentia dei: que eadē est cū illa: fieretq̄ deus ab alio. Quis dixerit diuinā mētē extema sequi ut itelligat: cum extema diuinam mentē sequi cogantur/ ut sint. Quis pp̄riū diuine mentis abiectū posuerit extra deū? Cū nulla uirtus abiectū suū excedere ualeat. Deus aut̄ excedat oīa immensum. Cū deo intellectus & itelligētie nomen tribuimus/ sic accipiendum ē/ ut huiusmōi appellatōes secūdū cām potius q̄ per formam itelligātur. Proprie nāq̄ āgelū mētē eē putamus. Deū uero supra mētū genus: ita ut mēs sit mētū/ lumēq̄ luminū. Intelligit uero deus qcquid itelligit mō quodā sup̄ itelligētiā: atq̄ ut ad rē nostrā ueniamus itelligit singula.

Nā quicquid intellectus agit / sua agit natura: atque ita agit intelligendo
Ergo quecumque facit intelligit: quod patet in artibus & consiliis. Cū ergo
deus per eē suū agat. Idque esse nō careat intellectu / imo uero esse & intelli-
gere per summā dei simplicitatē idē sit / oportet ut opere intelligēdo .
Eatenus uero cognitio eius extēdit: quatenus opatio / cū in deo sim-
plicissimo sit uoluntaria cognitio & opatio idē. Opatio per oīa usque
ad res extēdit minimas. Ergo minimas res oēs deus intelligit. Eo ma-
xime: quod quicquid rerū minimarum cās oēs cognoscit / res intelligit mini-
mas. Deus autē nullas ignorat: cognoscit quippe se ipsum. Ipse ē oīum
causa. Ergo primā & summā causarū & rerū oīum causam noscēs / no-
scit oēs. Noscit itaque distincte atque clarissime. Nā dum se uidet quod angeli cā
est / uidet clarissime angelū. Dū angelū intuetur per eum si opus sit / illius
opa ut per causam propriā intuetur. Per illa rursus opa illorū planissime. Ita
rerū infimarū tenet causam summā cās medias atque proximās . Ideoque
illas clare dinoscit. Quāquā nō opus ē ut extra se deus in causis sequē-
tibus / ultimos intueatur effectus: cū ipse sit prius ipsius eē origo / & cā ef-
fendi sequētibz oībus. Idcirco dū se inspicit totū esse rerū quarūlibet
inspicit. Totū inque eē plane: atque distincte . Nā si se ipsum perfecte cogno-
scit / totā suā potētiam cōprehēdit. Potētia sua per singula dilatait. Cogno-
scit itaque singula. Itē dum uidet eētiam suā & bonitatē rebus comuni-
cādā / uidet quot modis sua illa bonitas possit rebus comunicari: res
autē tā uarie in natura fiūt quā uariis modis diuina eētia bonitasque co-
municat. Igitur per distinctā bonitatis sue cognitiōem distinctas rerū singu-
larū uidet proprietates. Nullū enī deesse debet summe intelligētie geūs
intelligēdi . Quapp nō solū intelligētiā deus habet generū spectierūque
ut aliqui uoluerūt sed rerū ē singularū . Cuiusque .n. rei cognitio appe-
tibilis ē: tanquā bonū aliquod: bonū uero nullū deest deo. Adde quod uir-
tus superior debet nosse quicquid inferior / & aliquid ultra / quod in animis
nostris apparet . Que enī singuli quinque sensus accipiūt singularim
phantasia summatim discernit: & aliquid excellentius. quod phantasia uidet in
pluribus imaginibus intellectus in una uidet & clarius / uidet singula quod &
phantasia / uidet insuper rerū rōes uniuersales / quod illa nescit. Ita deus uni-
ca uirtute cognoscit quicquid nos: tribus uirtutibus .i. sensibus phā-

24
rasia & intellectu cognoscimus. Ergo & uniuersalia intuetur & singula /
intuetur inque oēs essendi modos / qui originem uidet essendi & totam
comprehēdit ipsius eē naturam. Si ita est / inspicit utique singula: que
per uarios essendi modos inuicem distinguntur. hinc Orpheus.

καὶ Διὸς ὄμμα τέλειον ἐπειγῶσα γιγνέται ἡμεῖν μοῖρά τε καὶ Διὸς οἱ
Δενοοσ Διά παντοσ ἀπαντα. .i. iouis perfectus oculus. Quoniam que-
cumque apud nos fiunt / fatum iouisque mēs per uniuersum inspicit oīa .

Nemo igitur epicuro & aueroi finem adhibeat dicentibus / rerū ui-
lissimarū notitiā maiestate diuina indignam esse. Deus .n. res non in
se ipsis: sed in se ipso. non per earū imagines / sed per suam eētiam intuetur.
Nō distrahitur circa plurima: sed cuncta conspiciunt tanquā unū . Nō labo-
rat unquam: quia non querit: sed possidet. Non diuertitur a grauioribus
ut consideret leuiores. Quoniam eodē intuitu hec uidet & illa: istar
oculi / qui uno intuitu stellas in celo plurimas contuetur. An ignoras
Auerois impie bonum ipsum ordinis uniuersi esse cuiuslibet partif
qualitate prestantius? Quippe cū & aristoteles tuus in libro diuinorū
xi. affirmet partes singulas referri ad bonū ordinis quod in toto est tanquā
ad finē. Si igitur deus aliam ullā cognoscit rem nobilē / quod tu nō ne-
gas / maxime ordinē uniuersi cognoscet. Ordo huiusmodi nō aliter in-
telligi potest: quā si pretiosiora quelibet uiliora inter se discernant: in quo-
rum interuallis proportionibusque totius ordo consistit. Memēto autē
hec ipsa que uulgo uilissima nūcupantur / singula exactissima quadā
arte constructa fuisse. quēadmodū & illa que habent pretiosissima:
Rursus que dum sola considerantur minus formosa uideri solēt / in or-
dine tamen hoc toto & in ipso totius ordinatore / tam sibi quā ceteris
aptissime cōsonare. Totū hoc ita in apollinis hymno cecinit orpheus
εχεισ Δετὰ πειρατα κόσμον παντοσ σοι Δαρχήτε τελευτή τέστι μελο-
υσα πάτοθα λησ σν Δέ παντα πολον κιθαρη πολυκρετω αρμοσεισ .i.
tu hēs mūdi terminos uniuersi: Tibi cure ē principiū atque finis: pre-
uiescūt oīa. Tu spem totā cithara resonante contemperas.

Deus intelligit infinita. Cap. x.

Era nos rō docet / deū nō solū singula & infima quecumque / uerū etiā in-
finita cognoscere . Si deus potētiam suā perfecte cognoscit / nouit

difficte oia ad que potentiam habet. Na potētie quātitas secundū
eorū que pōt quātitatē cōsiderā. Virtus autē dei cū sit īfinita ad in
numerabilia se extendit. Innumerabilia igit̄ deus cognoscit. Dei
cognitio per omnia illa se penitus porrigit/que esse dicunt̄/quomō
cūq̄ sint aut dicant̄. Itaq̄ oportet ut plane ītelligat non mō illa que
actu existunt / uerum etiā quecūq̄ potētia esse dicunt̄. In rebus aut̄
naturalibus sunt nō nulla/ & si non actu/ saltē potentia īfinita. Ca
pacitas uidelicet materię. Progressio motus actēporis generationis
successio. Diuisio cōtinui. Multiplicatio numēri. Deus igit̄ plane ī
telligit īfinita. Quēadmodū unitas/ que ē p̄cipiū numerorū / īfini
tos uideret numeros actu/ si eos numeros qui ī ea secundū potētiā
sunt/ uideret. Est enī unitas secūdum potētiā numerus oīs. Deus
p̄ eēntiā suam quasi quoddā exēplar/ oia conspicit. Cū uero ī hac es
sentia sit p̄fectio īfinita/ īnumerabiles ad eius similitudinem res expri
mi possūt / ita ut p̄ īnumerabiles p̄fectōis gradus ī melius paulatī p̄
grediant̄: q̄a neq̄ una res qdā īde formata/ neq̄ quātalibet finita re
rum huiusmōi multirudo īfiniti exemplaris ītegram usurpare pōt p̄
fectiōem. Atq̄ ita semp absq̄ fine ullo nouus superest modus/ quo
aliquid aliud ultra exēplar ipsum ualeat imitari. Deus igit̄ p̄ īnūme
rabiles īfiniti exēplaris gradus īnumerabiles ītuet̄ imagines. Es
se in deo atq̄ ītelligere idē est oio. Ideoq̄ sicut esse eius īfinitū ē/ ita
ītelligere īfinitū. Cū ītellectus humanus uī habeat ad ea cogno
scenda/ que sunt potētia īfinita / pōt ī īfinitū spēs numerorū mul
tiplicare/ & ī aliis multis absq̄ fine p̄ arbitrio progredi. Quod si ītel
lectus diuinus res actu īfinitas non ītelligit/ sed certū dūtaxat nu
merum ītuet̄/ quero nunqd̄ ulterius ītelligere queat: an nequeat.
Si pōt/ deus non ītelligit illa actu oia: ad que ītelligēda uim pos
sidet. si nō potest ītellectus humanus plura cognoscere ualeat q̄ di
uinus. Vtrunq̄ absurdum ē. Res igitur actu īfinitas ītelligit. Qua
propter diuina mens cum sit īfinita / merito nominatur ab Orphi
cis ἀπειρον ὄμμα .i. oculus īfinitus. Ex iis eorum philoso
phorum impius error arguitur: qui finita dum taxat uidere deum
existimarunt: quia quecunq̄ uidentur ab eo comprehendantur:

2
26
& que cōprehēdunt̄ necessario finiant̄. His ī presentia respōdemus:
idē esse deū & que ī ipso deo uident̄ ab ipso. Quisq̄ ergo dicit hac
a deo cōprehēdi nihil dicit aliud q̄ hac cōprehēdi a semet ipsis. Ab
surdū quidē esset/ rē īfinitā ab alio cōprehēdi: Cōprehēdi autē a se
ipsa nō est absurdum. Hoc uero nihil est aliud quā ipsam p̄ se porri
gi. Et sibi met penitus adēquari. Nō ergo finit se īfinitus deus / cū
se modo īfinito īspicit īfinitū. Immo suā cōfirmat īfinitatē. Neq̄ ab
surdum est deū īnumerabilia cernere. Non. n. cernit ea gradatī enu
merando: sed intuēdo summatim. Et sicut plura uidet tanq̄ unum/
dū illa p̄ unam specię actu unico speculat̄/ sic īfinitam multitudinē
uidet rāquam finitam. .i. rāquam rē quādā essentia oio simplicem/
sed quodāmodo ratione multiplicē. Quia formā suam reuera unā
uigore & respectu quodam cōsiderat omniformē. Per idē ac si solis
lux/ colorū fons omnium/ que ut ita loquar unicolor est/ se tanquā
omnicolorem percipiat.

Deus uolūtātē habet: p̄ q̄ illam extra se efficit omnia. Cap. xi.

Mnis causa p̄ aliquam agit formā & agit effectum ipsius in for
ma quodāmodo similem. Ideoq̄ oportet effectus formā a causa
cōprehēdi. Cū uero deus sit omnium causa/ necessariū est in eo omnium
formas esse. Est ergo deus essentia omniformis. Vnde orphicū illud
Ζεὺς εἶδος πάντων .i. iupiter spēs oium: quēadmodū uero ī poten
tia pura. .i. materia sunt omnes naturales forme secundum cōfusam
quandam potētiā/ sic oportet in actu puro. .i. deo oēs secūdū actum
distinctū formas esse. Sed nunquid he forme ī deo difficte sunt secū
dū quēdam nature modū. Quēadmodū ī igne lux: calor: siccitas: le
uitas: p̄q̄ eas agit ductus quādā nature sue necessitate: nequaquā.

Prima rō deus cū oia faciat/ si p̄ formas huiusmōi opat̄/ multo ma
gis multiplex cōpositusq̄ erit/ q̄ quis alia causa: siue illę formę ī eo
essentiales sint/ siue occidētales. Oportet tamē illū eē oium simplicis
simū. p̄ inde neq̄ essentiales eē possunt. nulla. n. essentia usq̄ minus
una ī se esset q̄ diuina. Neq̄ rursus accidētales. Nam quo pacto po
test deus capere qualitates/ non aliunde: cum pati aliqd̄ ab aliquo
nequeat. Non a se ipso. Quippe si a se illas accipit/ quantum eas dat

uicem gerit efficientis: quantum capit/gerit subiecti uicē. Conditiō
nē uero subiecti subire nō pōt agens primū purusq; actus: cui subie
cta sunt oīa. Item substantia nō dependet ab accidente: quanuis acci
dens depēdeat a substātia. Quod nō pēdet ex alio/seorsum ab alio
quandoq; existere ualet. Igit̄ potest substātia quedā seorsum ab acci
dentiū conditionibus limitibusq; existere. Quicquid libertatis bo
niq; esse pōt usq; id totū per summi principis boniq; potentiā eē po
test. Quamobrē deus iam actu illa ipsa substantia est/que potest eē:
imo que est/ab accidentibus libera. Cōducit ad idem q; effectus mo
do quodā prestantiore ī superioribus causis q̄ in se ipsis eē reperun
tur: atq; iccirco in causa summa modo aliquo prestantissimo. Cū ue
ro effectus dei in se ipsis substantie sint: nullo modo ī deo tanq̄ acci
dentia eē debent. Nō tamen illic multe substantie sunt. Itaq; sūt illic
una quedā. i. ipsamet dei substantia. Quandoquidē oportet in deo
cuncta modo q̄ perfectissimo inueniri. Atq; uniti illi sibiq; inuicem
pfectissime. Nequeunt aut̄ mō sublimiore in deo esse: atq; sublimius
uniti tum deo tum sibi ipsis q̄ si in deo sint ipse deus. Non sunt igit̄
in deo rerum forme secundū modū nature distincte: p̄ quas naturali
quadā necessitate non aliter ducā ad operandū q̄ ignis ad cōburen
dum. Secunda ratio. Natura cuiusq; ē una quedā forma uirtusq;
ad unū quoddā opus certo modo determinata/ toto suo impetu fa
ciens quicquid facit: et faciens necessario. Natura siquidem ignis ca
lida unū quoddam/ caloris uidelicet opus facit precipue: atq; eodē
semp̄ calefacit tenore: et quantū in se est/ oēs caloris gradus exercet
ubiq;. Igit̄ q; uno gradu ab ea calefiat materia hec / & duobus gradi
bus illa nō ex agentis ordinatione pcedit: sed ex ordine graduum:
q; in preparationibus materiā reperiunt̄. Itaq; ignis toti operi non
dominat̄. Non. n. auctor est ordinis graduū: qui sunt in opere. Ac si
calores duos generaret extra subiecta: q̄a se toto ageret utrosq; eēnt
equales utriq;. Immo & nunc in subiectis oīo similibus/ similes oīo
equalesq; generat. Pōt utiq; natura uel p̄ diuersa media/ uel ex diuer
sis materiis diuersa facere. Sublata uero mediōrū materiāq; diuersi
tate/ uel unicū uel simillimū operat̄. Neq; pōt quando adest materia:

27
nō operari. Deus aut̄ solus materiā primam corporū & eēntias men
rium animorūq; q̄ plurimas absq; medio subiectoq; pcreat. Que q̄
dem iter se longe diuersę sunt: multisq; pfectionis gradibus inter se
discrete. Merito deus quia primū agens ē usq; adeo uniuerso ipsius
opi dominat̄ ut ipse met & formas & formatū ordinē: graduūq; di
stictōem efficere ualet. Nullum uero agens/ effectus & pauciores &
minus uarios faceret q̄ deus / imo unicū p̄fus ageret deus/ si p̄ solū
mere nature modū oparet̄: cū diuina natura sit omniū simplicissima
Nō ergo naturali instinctu impellit̄ ad agendū. Tertia ratio. Si itel
ligētia ī nobis est efficax: & in angelis efficacior/ oportet itelligētia
ī deo efficacissimam eē. Idē in deo ē natura eius atq; itelligentia. Idē
quoq; opationis naturalis modus atq; opatōis intellectualis ubiq;
eē solet. Siq; dem tam natura q̄ itelligentia p̄ formā agit: & simile ali
quid opatur ī forma. Nō ergo dicendus ē deus aut̄ p̄ nudā naturā
aut p̄ aduentitiam itelligentiā opari. Immo p̄ naturā intellectualem
& itelligentiā naturalē. Deo quia causa prima cōisq; & felicissima est
opatio conuenit naturalis/ que ceteris prior est/ cōmuniōr & faciliōr
Rufus q̄a causa pretiosissima ē cōuenit opatio intellectualis: que
prior est dignitate in nobis/ quāuis non tēpore. Ideoq; ē in rerū or
dine prima. Et tanq̄ pretiosa prestātionibus dūtaxat congruit specie
bus: Propria igit̄ opatio dei ē opatio utraq;. Est aut̄ apud platoicos
unica diuine eēntie p̄t deus est/ pprietas. Est igit̄ utraq; ī deo eadē
opatio. Quarta ratio. Natura nuda bonum hoc respicit aut illud
Natura itlectualis utruersale bonū. Causa igit̄ que p̄ nudā agit na
turā/ ita cōparatur ad causam que p̄ naturam agit itlectualē / sicut
particularis causa ad uniuersalem. Et minister ad architectū. Mundi
itaq; architectus p̄ naturā itlectualē quantū itlectualis ē/ operat̄.

Quinta rō. Illa pre ceteris opatio deo congruit/ p̄ quā deus neq;
ex suo statu/ neq; ex sua simplicitate labat̄. Talis ī primis ē operatio
mētis. Operatio naturalis ab agente quidē incipit: sed desinit in id
quod patit̄: sicut calefactio ab igne in lignum. Intellectualis autem
utrunq; terminū retinet in agente. Per hanc. n. deus dum se speculā
do uersat̄ secū/ undiq; uersat̄ externa. Atq; ut Parmenides pythagō
d

reus iquit rerum orbē mobilē rotat/ dum se seruat imobilē. Opor
ret preterea deū esse penitus uniformē/ quia sup omniū formas exi
stir. Immo & omniformē: quia formator est omniū. Quod uniformis
simul & omniformis eē queat/ sola intellectualis natura facit: p hāc
forma dei se ipsam intuendo se cōcipit tanq̄ propriam formatū om
nium rationē. Videt enī i se quicq̄d est cuiq̄ propriū: dū cernit quo
gradu diuinam formā/ quodlibet imitari queat/ quoue deficere. Ut
ecce: dū intelligit formam suam p modum uite/ nō autē cognitionis
ut ita loquat/ imitabilem/ cōcipit formam ideamq̄ plantanū. Dū ue
ro imitabilem per modum cognitōis quidē: sed nō intelligētie/ ppri
am animalis ideā. Atq̄ ceteras eodē pacto pfecto in omnibus q̄ nō
casu/ sed uel natura uel proposito fiūt/ necesse ē effectōnis finē esse
effecti operis formam. Causa uero agēs/ actionem ad formā non ob
aliud qcq̄ dirigit/ q̄ per formam i ipsa manentē. Neq̄ ad certas diri
git formas aliter q̄ uel p certas formas uel p certas formatū rōes i se
ipsa conceptas. Cū igit̄ mirabilis ordo mundi casu ordinis ex parte
constare non possit: necesse ē in opificis ipsius itelligentia formā eē
ad cuius similitudinē sit effectus. Et quoniā dei pposito uniuersi or
do potissimus est: p̄cipalis penes illum idea est/ idea ordinis uni
uersi. Ratio uero ordinis atq̄ totius haberi non pōt/ nisi rōes pprie
partium omniū ex q̄bus totū constituit̄ habeant. Quēadmodū ar
chitectus edificiū spēm non pōt concipere/ nisi proprias partiū eius
cōceperit rōes. proprie igit̄ in deo sunt omniū rōes: neq̄ aliūde rerū
spēs habent/ ut disticte/ sint/ q̄ unde habēt/ ut sint. Neq̄ diuina sim
plicitas ob idearū multitudinē minus ē simplex. Cū per formā unā
unoq̄ ituitu oēs contueatur. Neq̄ dicitur idea diuina essentia/ pro
ut simpliciter est eēntia/ sed quantum huius speciei uel illius est exē
plar. Quo circa quatenus rationes ex una essentia plures itelligunt̄
Eatenus plures dicuntur idee. Respectusq̄ huiusmōi/ quibus multi
plicantur idee nō a rebus ipsis efficiuntur/ imo ab intellectu diuino
suam ad res eēntiam comparante/ neq̄ sunt ut ita dicā reales respec
tus huiusmōi/ quales illi quibus p̄sone distingui dicunt̄/ sed potius
intellecti. Sub una idea multa & cognoscunt̄ & fiunt. Nō nulla ē

28
per ideam aliorum perspiciuntur: ut pote per ideam boni atq̄ habi
tus malum atq̄ priuatio. Et ut quidam putant/ per ideam forme ma
teria. proprietates quoq̄ substantie per ideam substantie cognoscū
tur. Qualitates uero communes propriis designantur ideis. Quem
admodum architectus per domus ipsius formam omnia efficit acci
dentia/ que domum a principio comitantur. Sed que domui iam fa
cte contingunt/ pura picture atq̄ similia/ per alias disponuntur ide
as. Sed iam diffusius quā proposuimus de ideis/ hic quasi casu quo
dam occasionem nacti tractauimus. Hec autem est/ & si canes quidā
aliter latrāt/ certissima platonis nostri platoniorūq̄ sentētia. Quod
& supra tetigimus/ & alias latius declarabimus.

Robauimus hactenus primam causam uarios effectus suos per
multiplicem sapiētie ordinem operari potiusq̄ per nude simpli
cisq̄ nature necessitatem. Probabimus deinceps uolente deo/ non
operari eum extremos effectus per meram itelligentiam/ nisi accedat
uoluntatis assensus. Quod quidem disputationis huius erat pro
positum. Prima ratio. Causa prima omnia per se/ ut in sequētibus
ostendemus/ ad finem optimum. per uias rectissimas: modo cōgru
entissimo dirigit. Hoc facere nequit/ nisi per intellectum anticipet fi
nem. Discernat uias: metiatur proportionem que inter uias est ac fi
nem. per uoluntatem rursus finem approbet. Ac uiam talem pre ce
teris eligat. hic plato intimeo: phedone: philebo: politico illos phi
losophos detestā/ qui naturalū rerum causas uel ad fortunā uel ad
ipsam siue materie siue nature necessitatē referūt. Ipse uero naturalia
qdē existimat istrumēta qdā itelligentie potiusq̄ agētia. singulosq̄
effectus precipue ad finalē: efficientē. formalē causam ubiq̄ reducit.
Quāobriē siq̄s querat/ quā ob causam terra sit rotūda. Respōdet: quā
uidelicet rotūditatis idea participat: ad cuius similitudinem sapiētia
mūdi artifex iccirco terrā disposuit: quoniā iudicauit uoluitq̄ boni
ipsius gratia fore melius ita sese habere. Secūda ratio. Quod comi
tāt qcq̄d ē/ id enti/ quantum ens ē/ cōuenit. Quod tale ē/ ideo quod pri
mū ens ē/ repiāt oportet. At qcq̄d ē/ hoc habet/ ut & absens bonū ap
petat: & i presenti bono libentissime cōquiescat. pfecto natura: sēsuf
d ii

expers per inclinationem quādam facit. Sensus per appetitum. Intellectus per uoluntatem. Ergo cum deus sit/ ut per ipaterico more loquar ens primum/ quis diuinū intellectum negabit presens bonum suum/ quod ē omne bonum / p uoluntatē libenter amplecti? Sicut ī sua ueritate uidet oīa uera que ipsa illuminante fiunt uera/ ita ī sua bonitate uult bona oīa/ que & ipsius propagatōe nascunt: & ipsa perficiente fiunt bona. Mens autē queliber uolendo facit opa potiusquē uidendo. Vidēdo enī replicat formas intus. Volendo/ eas explicat extra. Videndo respicit uerum. Cui propria puritas est. Volēdo attingit bonum cui propria est diffusio. Tertia ratio. Sensus intellectusque ipsius cognitio quia tanquē imaginariū quiddam ī creaturis est/ nullum substantialem effectum efficit/ nisi per affectum/ quod essentialiale quiddā esse uidetur/ unde quanto uehementius afficitur/ tanto potentius operatur. Quod quidem idicat quodammodo strutiū oculus auidissime intentus ī ouum. Si intelligentia dei in creando efficacior ē quē strutiū intuitus in fouendo/ immo si immense est efficacie/ quod patet ex eo/ quod neque subiecto neque instrumento: neque tempore indiget in creando/ coniectari possumus uoluntatis affectum esse ī diuina intelligentia potentissimum: Adde & iocundissimum/ si mō intelligentia que perfectissima est/ que ue i regerimo & perfectissimo obiecto semp & undique fruitur/ suauissima esse debet. Quarta ratio Vbi non est uoluntas/ que est inclinatio mentis ad bonum/ ibi nō est mentis uoluptas: que est dilatatio uoluntatis ī bonum: & quies uoluntatis in bono. Si non est ibi uoluptas/ ubi est ipsum bonum/ nusquam uoluptas erit/ que ubicunque est/ fit ratione boni. In ipso igitur bono uoluptas est & uoluntas. Affectus huiusmodi si in creaturis ē generationis initium/ certe in creatore ipso ē creationis origo. Quarta ratio. Si agentia omnia tam secundum naturam quā secundum artē opera sua semp ad finem. i. ad bonum ordinant: & bonitate sua id faciunt: accipiunt autē operandi ordinem ab agente primo/ atque illud est ipsum bonum. Constat ipsum opera sua ad finem optimum ordinare. Si enim bona particularia quia bona sunt & quia ordinantur a summo bono/ ad bonum aliquod ordinant singula/ quanto magis

29
uniuersale bonum ordinabit ad bonum cuncta: uidelicet ad uniuersale bonum. Deus igitur ad se ipsum tanquē finem ducit omnia. Nullus enim actionis diuine finis est extra deum. Quoniam finis in eodem ordine locatur una cum eo quod agit ad finem. Estque bonū quiddam: & causam mouet agentem. Nihil autem in eodem ordine cum deo locatur/ nisi ipse deus. Deus alieno non seruit bono. Nunquam enim particulari bono seruit omne bonum. Deus insuper non mouetur ab aliquo. Si dei finis est/ ipsa sua bonitas/ deus suo modo suam appetit & diligit bonitatem. Cum uero & deus sit intellectualis/ & bonitas eius/ intelligibilis/ intellectuali dilectione diligit eā. Dilectio huiusmodi in uoluntate uersatur. Deus igitur uult se ipsum. Vult inquam se tanquam finem sui ipsius & omnium. Ex uoluntate autem finis/ prouenit operatio circa illa que diriguntur ad finem. Quapropter diuina uoluntas ut plato in timeo inquit creaturarū omnium ē initium. Idem apud mercurium trismegistum sepiissime legitur. Putant enim principium uniuersi/ perfectissimum actionis modum habere debere. i. ut uoluntate sua omnino sit effectiois dominus/ qui omnino est dominus effectorum: dominus inquam libera uoluntate disponens. Nam si necessitate uel nature uel intelligentie ageret/ ageret simul omnia atque infinita simul. Singula quoque cogeret/ & momento raptaret.

Volūtas dei necessaria simul & libera ē & agit liberē. Cap. xii
s Atis probatum arbitror deū nō necessitate nature aut intelligētie/ sed uoluntatis imperio singula procreare. Quēadmodum uero uoluntas eius necessaria simul & libera sit/ in presentia demonstrandum esse censeo. Ratio prima. Caueat quisque diligentissime. ne ī ram temerariam impietatem fortuito incidat/ ut aliquando suspicetur/ deum ita esse operarique/ ut forte contigerit. Si nulli unquam rei forte contingit esse operarique/ id quod naturaliter est operaturque/ puta igni non contingit sorte/ sed oportet quod calidus sit & calefaciat. Summo autem enti naturale est ut sit: & summo actui naturale est/ ut agat/ sequitur deum/ qui summum ens/ & plusquam ens: & summus actus existit/ nullo modo secundum contingentiam esse uel agere.
d iiii

Si ubi plus est rationis / ibi fortis est minus / in deo qui summa ratio est / uel fons rationis / nihil potest cogitari fortuitum. Si fortuna non efficit rationem / cum eius contraria sit / imo sit priuatio rationis siue defectus / quoniam pacto producit aut deum aut diuinam aliquam actionem / qualibet ratione superiorem. Si deus est illa ipsa regula ita rerum omnium ordinatrix ut ab eis que proxime secuntur eam / omnem contingentiam auferat / quomodo eum forte quadam obrigit sic esse uel operari? Quamobrem deus non ut obrigit / ita existit : & agit / alioquin nullus usque ordo reperiretur unquam / sed ut decuit. immo ut decet. Decet autem quia decorum. Ipse uero decor / est ipse deus : a quo & per quem omnia decentia fiunt. Immo uero est agitque / ut necesse est. Necesse est per ipsam necessitatem. Necessitas autem ipse est deus. per quem & cetera necessaria sunt / quecunque sunt necessaria. Igitur ita est deus / ut est. Ita agit ut agit. Et quoniam necessitari nulla preest necessitas / ideo ibi est summa libertas. Libertas est appetibilis tanquam bonum. In summa uero bonitate est quicquid usque desiderari potest tanquam bonum. Liber est quicumque uiuit ut uult. Viuit ut uult pre ceteris / ipsa bonitas : cuius uitam uult uoluntas omnis : preterquam nihil aliqua uult uoluntas. Est deus id quod est / ita ut aliud non potuerit esse : quia est / ut ita dicam / omne est omnisque potestas. immo neque uoluerit : quia est omne bonum. Posse autem aut uelle aliter se habere / imbecillitas esset insipientiaque in deterius / imo in nihilum ruitura. Ratio secunda. Si incitamentum boni in singulis maxime omnium necessarium est / & maxime omnium uoluntarium spontaneumque / certe in ipso bono summa nature necessitas una cum summa uoluntatis libertate concurrat : ut alias probauimus. Atque ibi nature necessitas uoluntatis confirmat libertatem : & libertas necessitati consentit / usque adeo ut necessario liber uoluntariusque deus sit : & uoluntarie necessarius. Ratio tertia. Quamdiu res aliqua boni ipsius quasi est expers / tam diu sibi displicet : & aliud quiddam preter se expetit. Quando uero fit boni particeps / iam sibi ipsi placet / seque uult. & talis est iam / qualis uult esse : & quo magis hoc assequitur / eo magis sibi placet : magisque talis est / qualem se esse

2 30
uult ipsa. Quapropter ipsum bonum in primis hoc habet : ut se uelit summope : sibi que placeat. Et tale sit omnino / quale uult ipsum. Ratio quarta. Si quanto magis aliqua deo propinquant / tanto minus seruilia sunt / magisque sui iuris euadunt. Deus sui iuris est maxime / ut non modo qualis ipse suapte natura est / talia uelit / uerum etiam qualiter uult / talis sit omnino : rursus qualia uult / talia quoque faciat / & cuius gratia : nullum enim agens usque uel sue actionis liberum principium erit uel finem sue actioni prescribet / nisi principium finisque uniuersi / & sue actionis sit dominus & finem sue statuerit actioni. Sed ad propositum redeamus. Ratio quinta. In quibus tria hec. scilicet esse : intelligere : uelle / re ipsa inter se discrepant / in iis non est absoluta libertas. Quoniam in rebus huiusmodi modus uolendi sequitur intelligendi normam : hec essendi conditionem : esse denique sequitur eum qui dedit esse. At in deo idem est esse : intelligere : uelle. Quamobrem ita est per uoluntatem suam intelligentie essentieque sue compos / ut non modo sicut est & sicut intelligit suapte natura / ita quoque uelit / uerum etiam sicuti uult / ita intelligat atque existat. Ob hanc forsitan rationem Zoroastri sectatores tradunt deum quodammodo agere semetipsum. Quod in hunc ferme modum quem dicam plotinus exposuit. Deus est actus / non alterius / non circa alterum : sed suimet & circa se ipsum. Est enim actus intra se manens. Quoniam uero actus est propter naturam infiniti boni / infinite secundus : ideo non caret actio. scilicet genito : actio. scilicet infinito. At quoniam & per actum in tantum fit aliquid intimum / & solus deus est infinitus / quod inde actum. scilicet genitum est intra deum / est ipsemet deus. Deus est actus peruigil atque perpetuus : ex se : in se : circa se penitus. Ergo ut agit & uigilat / ita profus existit. Totus nixus diuini actus circa se uertitur. At dum sibi innititur quodammodo se ipsum agit. scilicet gignit : quasi respexerit alio / se perdet. Quapropter esse diuinum / actus est ad se ipsum : quando non esse diuinum foret actus ad aliud. Deus uult se ipsum. Velle autem & agere immo etiam esse idem est omnino. Igitur se uolendo / se agit. scilicet producit / imo se iam ponit uel signat in esse. Ex iis confici uult plotinus / deum non ita esse : ut forte obrigit : uel ut

d.iii

coegit necessitas / sed ut uigilat / agit atq; uult ipse. Sed hec deus ipse uiderit. A nobis uero id tantū ubiq; affirmari optamus / quod deo sit dignum. Quale est quod ante proposuimus / in deo uidelicet cū summa necessitate summam congregari libertatem. Ratio sexta. Sola diuina bonitas est absolutum diuine mentis obiectum. Nā que liber uis equari obiecto potest: excedere minime. Nihil autem extra deum est quod deus excedere nequeat. Vult autem se ipsum deus absoluta quadam uoluntatis necessitate. Vltimum nanq; finem suum necessario uolunt omnia. Diuina bonitas / dei finis est ultimus cuius gratia uult quicquid uult. Aut ergo fatēdum est deum nihil uelle / atq; esse gustus omnis expertem: quod est absurdum: aut affirmādum / siquid uult / necessario uelle se ipsum: presertim cum in deo esse ac uelle sit idem. Volendo se / uult reliqua omnia: que pro ut in deo sunt / sunt ipse deus: pro ut ex deo manant / sunt diuini uultus imagines. Atq; ad diuinam bonitatem referendam comprobādāq; tanq̄ ad finem precipuum ordinantur. At uero ille diuine uoluntatis actus / qui pro ut diuinā respicit bonitatem / absolute necessarius est / ille inquam prout respicit creaturas / a quibusdam non absolute necessarius appellatur. Nam quāuis uoluntas finem ipsum necessario uelit omnino / ea tamen que diriguntur ad finem / conditionali quadam necessitate uult: imo etiam nōnunq̄ nulla necessitate uult siquid ex illis est: sine quo finis possideri queat. Diuina autem bonitas non indiget creaturis. Ratio septima. Conducit ad hec / q̄ deus uolendo propriam bonitatem / non ob aliud uult alia bona: nisi tanq̄ ipsius imagines. Cum aut diuina bonitas immensa sit innumerabiles ad eius exemplar effingi imagines possunt: innumerabiles inquam preter eas insup que in his seculis effiguntur. Itaq; si ex eo q̄ propriam uult bonitatem / necessario esse uellet singula / que imitari eam possunt / certe uellet infinitas creaturas existere / ī finis mōis diuinam bonitatem representantes. Si autē uellet / utiq; eēt. Sed hac in re meminisse oportet / ut placet diuino Tōme aquinati nostro / splendori theologie / quanq̄ diuine uoluntatis actus secundū

2
31
conditionem positionem uē quadam dici potest rem hāc aut illā necessario uelle: uidelicet postq̄ semel eam uoluit / cum sit diuina uoluntas non aliter immutabilis q̄ essentia: ipsum tamen suapte natura non habere eum necessitatis absolute respectum ad effectus suos quem ad se ipsum habet. Ratio octaua. Si deus est perfecta entis causa / atq; ens proprius est effectus dei / eo usq; saltem dei actus amplificare se potest / quousq; entis potentia potest amplificari. Presertim cum passiuam potentiam ab actu superiore duci oporteat: at in huiusmodi potentia entis continetur quicquid rationi entis non aduersatur: quemadmodum in potētia corporalis nature sunt / que cunq; naturam non auferunt corporalem. Nihil autem effingi pōt: quod entis rationi repugnet / nisi eius oppositum. Hoc igitur est: quod dicitur non ens. Contradictio sola rationem non entis includit. Quecunq; igitur contradictionem nullam includunt / ut peripatetici putant / in entis potentia includuntur. Atq; ea omnia potest deus efficere: quod inde confirmatur: quod mens exclusa contradictione potest per omnem / immo per immensam entis latitudinem se porrigere. Non debet autem effectrix dei potestas minus ampla esse / q̄ mentis potētia machinatrix. Adde q̄ si diuinus intellectus bona innumerabilia intueret: uoluntas autem eius ad omnia illa se potest conuerrere / que intellectus offert tanq̄ bona / consequens ē: ut uoluntas dei finitis obiectis non adstringatur. Igitur & potestas eius ad infinita se porrigit. Quorsum hec? Ut intelligas quicquid contradictionē non includit / diuine potentie subici. Atq; cum multa non sint in natura rerum / que tamen si essent / contradictionem nullam inferent / quod patet precipue circa numerum: magnitudinem ī reruallaq; stellarum / scias plunima sub diuina potentia contineri / q̄ tamen in rerum ordine nunquam reperiuntur. Et cum deus eorum que pōt quedā faciat / quedam nō faciat / eū nulla uel nature uel intelligentie uel uolūtatis necessitate / sed libera uolūtatis electione talia opari. Rō nona. Nō iūria deus electōe ut ita dixerit q̄dā opari dicens ē. Siqdem agentia oīa quecunq; p̄ aliud agunt / ducunturq; ad

operandum/reducenda sunt ad agens primum/quod ita per se agat ut se ipsum ad agendum ducat. Ergo ut in actionem suam penitus se conuertat. Ergo ut intelligat uelitque operari aut non operari: rursumque ita uel aliter operari. Que autem hoc modo proficiscuntur a deo nullus ignorat electione libera proficisci. Nullus tamen sapiens nescit/electionem in deo ab essentia non differre.

Erum ne putet forte aliquis/ diuinam uoluntatem/ si ad creata respexerit/ singulis uim inferre/ meminisse oportet uoluntatem dei malle uniuersi bonum/ quod apparet alicuius particule commodum. Nam in illo bono expressior fulget diuine bonitatis imago: bonum illud in ordine quodam uidetur consistere. Exactus ordo requirit: ut omnes rerum gradus in uniuerso contineantur: ita ut quedam sint cause stabiles: quedam mobiles. Et ille que mobiles sunt/ effectus producant in super magis uagos/ & quodam uariabili modo. Nam effectus proximarum causarum modum potiusquam remotarum imitari uidentur. Deus autem non modo res ipsas uult esse/ uerum etiam eandem diuinos modos/ qui ad eas per consequentiam requiruntur. Cum uero rebus quibusdam secundum nature sue modum conueniat: ut sint quodammodo contingentes. Deus eligit aliquid/ ut theologi quidam inquirunt/ quodammodo secundum contingentiam euenire. Nihil tamen ita preuaticatur/ ut uel ordinem uniuersi perturbet: uel ordinatoris effugiat prouidentiam.

Deus amat & prouidet.

Cap. xiii.

I deus sibi ipse placet/ si amat se ipsum/ profecto imagines suas & sua diligit opera. Diligit faber opera sua: que ex materia fecit externa. Amat multo magis filium genitor: quem ex materia intrinseca generauit: quamuis eam prius acceperit/ dum comederet/ aliunde. Amat deus ardentius sua quamlibet opera: cum non accepit aliunde materiam sed ipse idem materiam creauerit/ & forauit/ quo fit ut & solus & totius operis causa fuerit. Si deus usque adeo amat opera sua bona illis uult: quod non uult consequi. Igitur bene illa disponit: & summa sui bonitate disponit quod operi

me. Sicut enim fecunditas procliuitasque ad agendum agentibus omnibus ab agentis primi fecunditate/ ingenita est/ sic diligentia in custodiendis operibus inserta est/ singulis a diligentia prima agentis primi omnium tanquam filiorum procuratoris. In quo quanto maior fecunditas est quam in ceteris/ tanto & diligentior prouidentia.

Rursus deus sui gratia facit cuncta: quia si ad alium finem preter se ipsum ageret/ ab illo fine penderet actio dei. Ergo & ab eodem agentis diuinitas. Ab eodem quoque deus: cum idem sit deus deique uoluntas. Si ad dei finem facit omnia/ atque summum est bonum/ ad bonum ut plato uult in timeo/ cuncta disponit: ita ut singula pro natura sua diuinam capiant bonitatem. Preterea cum omnia bonum appetant/ bonique appetitio bona sit/ & ideo ab ipso sit primo bono/ unde sunt bona omnia/ sequitur ut a diuine bonitate illecta/ diuinam appetant bonitatem. Quis igitur negauerit deum res gubernare/ cum ad bonum dirigat finem. Elementa membraque mundi contraria/ sua inter se natura forme uirtutisue pugnantia/ quo pacto coirent in unum/ Ac manerent tam diu inuicem copulata/ mutuarereturque sibi uicissim naturas motusque/ & mutuareretur/ nisi ab una aliqua excellentiori uirtute connecterentur/ Porro si mundi gubernatio his membris eius inter se contrariis relinquatur/ hec ponderibus librata suis locisque disiuncta inuicem non miscebuntur. Ac si misceantur/ nihil aliud agent/ quam calida/ frigida/ sicca/ humida/ rara uel densa/ & reliqua generis eiusdem. Ordinem uero formarum/ figurarum/ reuolutionum nullum constituent. Siquidem & in artibus/ huiusmodi ordinem non materia facit: non instrumenta/ sed sola artificis cogitatio. Et si celum quodammodo elementa regit/ non tamen ita regit/ quin ipsum aliunde regatur. Tanta enim in ipso diuersitas formarum/ uirtutum/ motionum non ab ipsis celi corporibus suapte natura diuersis mobilibusque/ sed a uirtute quadam superiore/ per se una profus & stabili in ordinem unum stabilemque dirigitur. Denique naturale agens siue elementale siue celeste/ tum quia mobile est/ ideoque egenum imperfectumque semper aliunde dependet: tum quia necessitate nature/ sequitur toto agit quicquid agit/ ideo mensuram modumque agendi per certos

gradus certo fini conuenientem a rectore quodam superno sortitur. Calidum enim seu secundum formam siue secundum uirtutem simpliciter ubiq; & omnino dissoluit: frigidum uero condensat. Quod igitur tam illud utiliter conuenienterq; dissoluat: q̄ hoc simili ratioe condenset: idq; continue & ordinatissime faciant: non a natura simplici: non a casu: sed a causa superna suscipiunt. Et quia spere continuo motu continue a presenti habitu digredientes: in se ipsis non quiescunt: ideo & sunt & mouentur ab alio: penes quem sit finis: cuius gratia mouentur & agunt. siquidem finis motiones ad finem intentione quadam necessario antecedit: hinc aristoteles in libris diuinorum ait: sicut ordo partium exercitus inuicem & ad totum: procedit ex ordine totius adducem unum: ita ordo mundanarum partium inuicem & ad totum: pendet ex ordine totius ad deum. Vnde concludit: sicut exercitus ordo est in duce: ita mundi totius ordinē esse in deo uno tantū principe mundi. Proinde partes mundi & corpuscula quelibet ad certum finem per uiam ordinatissimam & commodissimos modos aut semper aut plurimum ita proficiscuntur: ut peragant sepiissime opera sua quanto melius effici possunt: perinde ac si artem intus haberet: & artem quidem absolutissimam. Immo tam mirabili ratione progrediuntur: ut humanam artem rationemq; exuperent. Et cum ipsa corpora sui motus ignara sint: ac propterea finē ad quem non casu: sed necessario tendunt: sibi ipsa prescribere nesciant: habeant tamen prescriptum: alioquin non ad hūc magis finem q̄ ad alium pergerent: constat eis ab alio quodam finē prescribi quē appetant: a cuius sapientia ita ducantur ad finem: sicuti sagitte ad signum a prudentia sagittarū diriguntur. Vbi nam hec sapientia est? Si in summo deo: prouidet rebus deus: cum conciliet inuicem repugnantia: ne se uicissim intermānt. atq; ad fines optimos cuncta perducit. Sin in alia quāuis infra deum angelica mente uel anima: sciro deum omnia quae infra se sunt mouere. Quare si angelica: mens aut anima quedam regit mundum: ducitq; ad bonum: certe & ducta a deo & dei uirtute id agit. Quapropter deus primus ac summus est rector: q̄ prouidere potest omnibus: si potest per intellectū oīa face-

2

33

re: cum prestantius sit per intelligentiam facere quam considerare & conseruare iam facta. Scit etiam regere cuncta: si facere non nesciuit. Vult deniq; gubernare & custodire: que sua sunt: que fecit ipse quibus nō inuider bene essendi dona: postquam non inuidit munus essendi.

Gubernat autem quelibet facilitate mirabili. Neq; enim alienas tractat materias quas acceperit aliunde: sed suas: quas facit ipse. Neq; attingit extrinsecus: sed intrinsecus agit. Inest namq; rerū omnium penentralibus. Neq; laborat circa plurima: sed per ipsum eē suum: qui uniuersalis omnium cardo ē: sequentes uersat cardines. i. eētiam uitā: mentem: animā: naturā: materiam. Atq; ut platonius aliquis diceret: per cardinem quoq; cuiusq; ordinis propriū: ipsum propriū uersat ordinē. i. per unā eētiam eētias oēs: per uitā unam: uitas: per mētē mentes. per unam similiter animam singulas aīas: per naturā: naturas: per materiam uero: materias. Neq; eius decreto aliqd reluctat: quia immenso itervallo supat oīa. Diuine de diuina natura ita cecinit orpheus: ἀέναν ἰποε λιπι νοόν πύμα Διευοῦσα .i. perpetuo cardine uelocem ipetum uolūtās. Cōpertum ē esse in animali neruū quēdā circa nucam quem qui trahūt: cuncta simul aīalis membra ita mouēt: ut singula propriis motibus moueant. Simili quodā tractu scribit Aristoteles in libro de mūdo a deo mundi membra moueri. Vbi prouidentia asserit aptissime. Quā in decimo quoq; moralium significat: & in phisicis ubi pbat naturam certū ubiq; optimumq; finem respicere: opa q; ipsius: opera esse itelligētie non errātis. Vidimus florētie germani opificis tabernaculū: in quo diuersorū aīalium statue ad pilam unam cōnexe atq; librate: pile ipsius motu simul diuersis motibus agebantur: alie ad dextram currebant: alie ad sinistram: sursum atq; deorsum: alie sedentes affurgebant: alie stantes inclinabantur: he illas coronabant. Ille alias uulnerabant. Tubarum quoq; & cornuum sonitus & auium cantus audiebantur. Aliaq; illic simul fiebant: & similia succedebant q̄ plurima: uno tantum unius pile momento. Sic deus per ipsum esse suū: quod idem re ipsa ē: ac intelligere atq; uelle: quod ue ē simplicissimū quoddā oīum cētū: a quo ut alias dixiūis reliq; tanq̄ linee deducūt: facillimo nutu uibrat quicquid inde depēdet.

Taceat igitur Lucretius epicureus / qui casu fieri ac fieri uult mundū. Et cōstantē formosissimi ordinis habitum ex instabili deformiq; priuatione ordinis pficisci existimat. Perinde ac siq; ex insipientia sapientiam & ex tenebris nasci lucē arbitrareē. An tu lucreti quotiē casu absq; cōsilio & proposito fine moueris / totiēs uno quodā recro tramite ad certū eūdēq; terminum proficisceris / nequaq;. Sed hac & illac oberras. An quando absq; arte & prescripto fine tractas lapides tūc ordiatissimis: & cōtextis inuicē parietibus edificū cōstruis & aspectu pulcherrimū & usui cōmodissimū / nequaq;. Sed deformē inutilem q; cōgeriem. Cōsidera plantas & aīantes / quarū singula membra ita disposita sunt / ut alterū alterius gratia sit locatū. Alterū seruiat alteri. Certe uno sublato / tota ferme compago dissoluit. Cūcta deniq; membra / totius cōpositi gratia sunt digesta. Et cōpositū ipsum .s. plāta & animal cōuenientibus istrumentis istructū ad opera nature pprie necessaria / omnibus alimēta loca tēpora q; prouisa: terra & aqua his alimēta parant. Celū tēperat aquā ac terrā. Tādē partes mūdi cūcte ad unū quēdā totius mundi decorē ita cōcurrunt / ut nihil subtrahi possit: nihil addi. An si tu omni cōsilio fuisses arboribus & animalibus prouisurus / aliter prouidisses / nō aliter: sed neq; tā bene: cōsiliū igit cōsilio tuo melius ista disponit. Alioquin uideres quotiē q; plurimis tā mēbra quēdā sua q; istrumenta ubiq; deesse. Item ex equi femine nasci canes: ficus ex malis: & mēbra hominis annexa leonibus: hominibus asinorū: cadere stellas: ascendere lapides. Nūc uero quia singule mūdi partes certis feminibus orre: distinctis figuris predite recta uia cōgruis tēporibus & ordinibus: pulcherrime & cōmodissime certos petūt terminos / atq; repetūt / cōsequens ē ut eodem modo moueātur / quo & illa que arte & consilio mouentur humano. Si modo eodem / ergo eadem pene arte eodemq; consilio: & tanto prestāiore / quanto pulchrius & stabilius ordinant. Cōsilio inq; non ambiguo & mobili / sed certo penitus atq; subito / & intuitu potiusq; discursu. Si enim in opere non est mora uel transgressio usquam uel retractatio: nō est ambiguitas in opifice. Intuitum huiusmodi per translationem quandam consilium appellamus:

2 32
nō q; tibi alia inuestigent ex aliis: sed quod alia aliorum gratia fiant. Solēt inertes homines de artificii cōsultare. At uero qui artē pfecte callet / nihil cōsultat amplius. Sed ita habitu facit / sicut natura formis. Quod si ē ars alicubi pfectissima / ibi certe ē / unde mirabile hoc opus mundi disponit. Artē huiusmodi in natura fortasse locabis se sus omnis experte. Ego uero sensu carere te dicā / si tā fuens alienus a sensu / ut nō sentias si bestiole queq; terrene sentiunt / oportere multo magis totū mundū & artificē omniū naturā sensum habere: sensū inq; rationalē: si rōnabilius sua opera ordinat q; hominis ratō. Ad mirationē minuit diuturna cōsuetudo. At si parentes tui te clausa undique domo sic ab infantia educauissent / ut mirabilē hunc mūdi decorē ante annum etatis trigessimū nō uidisses / pculdubio nouit deide harū rerū spectaculū eēs usq; adeo admiratus / ut quīs āte ambiguus / postea tamen nunq; ambigere potuisses / quin cuncta unius sapientissimi artificis prouidentia fiant atq; regant. Fateamur igitur necessariū est lucreti / q; cū partes effectusq; mundi constanti ordine pcedant / nō potest totus ipse mundus preter cōstāriam ordinemq; uel nūc procedere uel ab initio prodisse. fateamur deniq; q; neq; sua sponte mouerē mundus sine uita: neq; tā diu tam equaliter uoluitur sine potētissima uita: neq; tāto ordine sine sapiētissima mēte: neq; tā optime & commodissime absq; summo bono. Sed uita quēdā una regina unius mūdani corporis potētia: sapientia: bonitate precellēt mundū prouidentissime & ab initio & cōtinue pducit ad optimum. Hec uel sūmus ē deus / uel dei summi pedissequa. Si sūmus ē deus deus prouidet certe. Si dei pedissequa / deus etiam prouidet. Quoniā primū principium sui ipsius gratia agit mouetq; cuncta. Diuine de ioue dixit orpheus: πάντογενεῖς ἀρχὴ πάντων πάντων τε τελευτή: .i. omnium genitor / principiūq; & finis. Ideo si uita mūdi prouidet profecto ducta a deo ad dei prouidet finem. Igitur ad dei bonitatē omnia deniq; dirigunt. Atqui hec bonitas cū totus operis sui habeat curam / certe partes negligit nullas. Ex singulis enī cōstat optimus totius cōpositi status & habitus. Totum hoc orpheus sic expressit. πάντες ὁρᾶσ καὶ πάντες ἀκόνεισ καὶ πάντα βραβεύεισ .i.

omnia intrus inspicis: oia intrus audis: oiaq; distribuis. Quonia uero tota mundi compago gratia diuine bonitatis referende e instituta / & partes mundi gratia ipsius copagis apposite sunt: no est in toto hoc opere summa prorsus pfectio requirēda / sed quanta sufficit ad sublimiorem auctoris pfectionem p uinibus indicandā. Neq; exigēda e in qua uis mundi parte quelibet partis illius pfectio: sed que ceteris partibus concinat / totiq; conducat. Sic licet nonnunq; aliqua particule alicuius mundane conditio uideat p se esse culpanda / si tamen ad totius statū comparet / inueniemus non aliter mundū posse bene e disponi q̄ ita. Sane uniuersi conditor nō totū ipsum ad partes ullas / sed partes potius ad totū refert. Merito igit que alicubi circa partes uel mala uident uel deformia / deniq; in totius ornamentum bonūq; euadunt. Quapp apud orpheum deus uocatur. *διαιος ζωη ἡ δαθανατητε προσωια* .i. sempiterna uita immortalisq; prouidentia. Hāc prouidentia mercurius esse dicit generis humani tutricem. Et plato in.iiii. legum libro iquit deū continere picipia: media finesq; omnium: ambire cuncta: ac recte disponere singula. Mitibus religiosisq; uiris ee propitiū: superbos impiosq; punire. Neq; tolli putat p diuinam prouidentiam / nostri arbitrii libertatē: imo seruari. Quod aperit in. x. libro de re. p. In libro etiā de regno & in critia. Quia deus nō tam sciēdo facit q̄ uolendo. Alioquin simul cūcta fecisset / & faceret: faceret quoq; mala. Itē sicut i prescientia dei / futuri scripti sūt rerum euēntus / ita & euēntuū cause modiq; agendi. Et sicut opa nostra nota sunt deo / ita & nostra uoluntas / que nostronū est operum causa / & modus liber agendi. Sicut enī prouidet te id facturum / ita prouidet te ita .i. uoluntate libereq; facturū. Quare diuina prouisio si conditionis alicuius positōe reddit necessaria nostra opa / reddit necessarium. .i. confirmat similiter agendi modū: hoc e nostri iudicii libertatem. Quonia deus nostronū omniū temperator cuiq; rei conseruat non subtrahit naturam quā dederat. Sic dum regit cuncta / singula p singulorum regit natura: ascēdentibus elementis ad ascensū conducit / descendētib; ad descensum. Si regit animalium motum quia ille natura sua progressiuus e / confert ad gradiendum. Si celos

43. 39.
ducit / quia ob rotunditatē natura uolubiles sunt / confert ad circuius ambitum. Si aios pulsar / quia illi sursum deorsumq; libere uolubiles sunt / pulsar & libere: ita ut alliciar: nō trahat: nō cogar: sed persuadeat. Quod Zoroaster ita testat: *πατηρ οὐ φόβον ἐν ἑρωσκέϊ πειθῶ δειπχεῖ*. .i. pater nō incutit metum: sed persuasionem iducit. Quoniam uero motor primus preualere debet & dominari: ideo sic aios ut plato uult / quasi cogit ad bonum ut bonum ipsum nolle nō possint. Bonum enī necessario uolūt oia: cuius ratōe uolūt quicqd uolunt: sicut necessario malū ipsum nolūt: cuius rōe nolunt quicquid nolūt. Nā si adequatum appetitus obiectū est ipsum bonū / certe bonitas e ratio ipsa appetitui appetendi quicqd appetat: ita ut in omni re quam appetit / nō aliter bonū appetat / q̄ uisus i omni colore uideat lumen. Ac si appetat ultenus nihil appetere: hāc quoq; appetēdi uacationē eligit tanq̄ bonā. Animus igit necessario fert ad bonū. At quia deus debet naturam animo propriam reseruare. Ideo iudiciū ipsi relinquit liberū / p quod de agēdis suo more cōsultet: atq; emultis sibi ppositis aliud alio melius iudicet: & quod aptius ad bonum consequendum censuerit / eligat.

Descēsus p quicq; gradus fit / p quos e factus ascēsus. Qui gradus inuicem congrue comparantur. Cap. i. **T**ertius liber. a Scendimus hactenus a corpore i qualitatem. Ab hac in aiam: ab anima i angelū. Ab eo in deū / unū uerū & bonum / auctore omnium atq; rectorē. Corpus appellāt pythagonci multa. Qualitatē multa & unum. Aiam unū & multa. Angelum unū multa. Deum deniq; unum: qa corpus ad quālibet spēm ideterminatū e & suapte natura sine fine diuiduū: cuius materā i infinitum fluxurā iquiunt: nisi forma sistat & uniat. Qualitas ad materā spetie terminandam confert / & e p se quodāmodo indiuidua. Sed p amixtionē corporis fit diuisibilis. Anima materā spetie terminat / neq; p se neq; p inq̄nā rōem corporis e diuisibilis sed mobilis multitudo. Angelus recepraculū spērū e & multitudo imobilis. Deus sup spēs imobilis unitas: deū aiūt p se oīo idissolubile ee / quia ipsa unitas statūsq; sit. Corpora uero ex elemētis cōposita / prsus dissolubilia: quonia in eis &

multitudo unitatē & motus super statum. Sed angelos: aīas . speras
& stellas / dissolubiles quodammodo: quatenus partes ha-
bēt . esse tamen idissolubiles: propterea quod in ipsis unitas statusque mul-
titudinem motūque exuperat. Hic autem est nodus ille diuinus / quo
deus / ut timeus putat / hec pro se solubilia / semper idissoluta conseruat.
Tam potēs ē unitatis ipsius statusque munus / ut in infimo solū uni-
uersi gradu excedi ab oppositis uideat. Sed tamē iterum ibi quoque
quodammodo uincat: siquidē materiā ipsam infinite multitudini mutati-
onisque subiectā / semper custodit in unitate substantie atque ordinis perma-
nentē. Est utique deus unitas ut probauimus. Est & immobilis: quia
neque ab alio mouetur / cum nihil sit illo ualidius: neque a se ipso: quia ad meli-
us se transferre nequit: cum sit ipsum bonū. Ad deterius autem nihil sua
sponte se mouet. Ac si deus fluere de alio dicatur in aliud: queremus
nunquid nouū aliquid assequatur. An nihil. Si nihil assequitur nouū / neque
mutatus ē quidē. Si noui aliquid ante non omnia possidebat. Quod non
possidet omnia non ē deus. Deus ex eo quod ē ubique / non mutat locū
ex eo quod est omnium finis / circa aliud non mouetur. ex eo quod ē simpli-
cissimus / etiā in se est immobilis. Nam si moueatur in se / aut partem ipsius al-
teram / ad alterā admouebit: aut saltē noua quedā in se ipso cum ueteri-
bus congregabit. Erit . n. per substantiā quod erat ante: ac nouā in se
induet formam: neque eē poterit simplicissimus. Denique deus ipse uni-
tas ē. Unitas status ipsius ē fundamentū. Quia sicut in multitudinē
motus progreditur / sic unitati status innititur. Illud . n. in quauis natura
stare dicitur: quod unū in ea continue habitū ita possidet / ut ab eius na-
ture unitate non discedat. fundamentū uero status omnis quis dixerit
esse mutabile: possumus autem rationes huiusmodi per argumentationē
illam numenii pythagorici confirmare. Quicquid inquit secundum
preteritū futurumque mutat: priuationē quandā habet admixtā. fu-
turum enim nodum est. preteritum non amplius est. In deo autem
cum ipse sit primum ens actusque summus / nulla est priuatio. est igitur
mutabilis. Angelus quoque immobilis est: quoniam a deo totius bo-
nitatis fonte / bonum pro se ipsum auri absque medio: & uno eternita-
tis punto impletur inde / ac permanet semper bonitate plenissimus.

3 36

Quoniam uero omnis effectus extra causam suā productus aliquid cau-
se seruat / & inferior etiā euadit quā causa: ideo angelus proxime deo
creatus / aliquid dei seruat / amittit & aliquid. Deus quidē unitatem
habet & statū. Retinere utrumque non potest angelus. Esset . n. deus ipse /
non angelus. Neque etiam amittit utrumque: ne proximū ac primum dei
opus / euadat operifici dissimillimum. Quid ergo unitatem ne solam
retinebit: an statum / solam ueritatem nequit sine statu. Unitas enim
ipsa ē prius immobilis. Itaque retinebit statū: sed a simplici decidet uni-
tate: ut angelus sit immobilis multitudo. Neque iniuria multitu-
dinem angelo assignamus. Quia si sit perfecta & absolutissima uni-
tas / erit summa & iterminata potestas. Siquidē uirtus in unitate con-
sistit. Iterminata potestas unus ipse ē deus. Porro si corporis propriū
est suscipere atque pati. Nature autem incorporalis propriū dare & agere
In natura corporali dicitur esse potentia / potētia . s. ut ait theologi su-
sciptura atque passiuā. In natura incorporali actus . i. efficacia ad agen-
dum. Ideo qualitas quia per se quodammodo incorporalis ē aliquā agen-
di uim hēt. Vnde & actus cognominatur. Quia uero in materia suscipitur /
& diuiditur / fitque idē quodammodo corporalis / hic non merus ē actus / sed
passione corporis inquinatus. Cōstat igitur qualitas ex actu atque po-
tentia. Anima licet sit a materia seperabilis / atque ob id actus dicatur
& a passione corporis aliena / tamen nondū merus est actus. Est enim
mobilis. Si mouetur aliquid per motum nanciscitur / quo ante caruerat: ut
carebat / potētiā illam habet / quā susceptiuam & quodammodo
passiuā potētiā nuncupamus. Ut agit mouēdo non nihil ē actus /
& dum acquirit aliquid / etiā actus efficiatur. Est ergo anima ex potētia
& actu cōposita. Sed nunquid angelus actus est merus / minime. De-
us plane quia distat penitus a materia / in qua passiuā potētia ē / sine
ulla agēdi uirtute. Ideo merus esse intelligitur uigor agendi seorsum
a suscipiendi patiendique natura. Si deus est purus actus / nequit an-
gelus esse talis. Quia quod unū in se est / nunquid fit plura / nisi per aliene
nature additamentum. Unica est ipsius puri actus natura & defini-
tio. in deo quidem est ut patet. Quod si etiā in angelo dicatur esse:
Interrogabimus nunquid in angelo sit aliquid aliud preter actum.

eii

nec ne: Si nihil/ unus solummodo restat actus purus. Siquidē nihil differt actus qui tribuitur angelo/ ab actu dei. Cū nihil insit utriusque preter actū: & actus ipse sua ratione sit unus. Sin additum ē aliquid angelo preter actum/ non amplius ē angelus purus actus: sed infectus p̄mixtione: & actus non absolutus/ sed talis potius aut talis. Sicut nō est pura lux que uiridis ē uel rubens: sed ē & lux simul & qualitas elementorum aliqua/ p̄ quā rubēs fit uel uiridis. Quapropter angelus quoque ex actu componitur & potentia: atque hoc ē quod in philebo uult plato/ ubi ait deum eē rerum omnium terminum infiniti expertē. Res autem alias preter ipsum omnes ex termino & infinito componi. Terminum uocat actū: infinitum uero potentiam/ que secundum se indeterminata terminatur & formatur ab actu. Sed ut ad rem ueniamus/ potentia quidem angeli in eētia sua est: que prius quodammodo fit a deo quā ab ipso formatur. in primo namque creationis sue momento angelus ē solummodo In alio ab auctore illustratur/ ut sit intelligens atque formatur. Idcirco eētia illa principio informis ē quodammodo: & tanquam passiuum subiectum quoddam exponitur ad actum intelligendi/ & formatum idearumque ornatum suscipiendum de quo zoroaster ait. πάντα γὰρ ἐφ' ἑτελεσε πατήρ καινω παρ' ἑδωκε δευτερον. i. omnia profecit pater. & menti prebuit secunde. Est igitur angelus multitudo/ cum constet ex pluribus. Multitudo inquam immobilis. In illo certe/ deo inferior ē/ quod non est uera unitas/ sicut deus. In hoc propinquat quod est ferme ut ita loquar sicut deus immobilis. Recte post deum immobilem unitatem/ ponitur angelus immobilis multitudo. Post angelum anima que longius etiam distat a deo: quia est mobilis multitudo. Multitudo quidem est: cum nihil post deum/ eē queat unitas simplicissima. Est quodammodo mobilis: quia longius recedens a deo/ propinqua fit corporum qualitatibus/ quod penitus agitantur. Si omnino immobilis esset/ esset utique angelus. Si omnino mobilis/ esset qualitas. Medium tamen aliquod inter angelum eē oportet: & corporum qualitates: ne omnino immobilis angelus/ omnino mobili qualitati sit proximus. Sit itaque partim immobilis/ partim et mobilis. Stabit eius substantia/ neque in maius minus uel aut hoc aut illud mutabitur. Fluere autem operatio/ & modo hec modo alia/ atque aliter & aliter operabitur. Qualitas autem anima

3 37
inferior est/ quandoquidem per essentiam operationemque mutat. Qualitate inferius/ corpus. Qualitas .n. mouet & mouetur: mouet enim corpora. Corpus mouet quidem/ mouetur nihil. Angelus quidem quod sit unum quiddam/ & quod sit actus/ non a se ipso habet/ sed a deo uere uno actuque purissimo. Sed quod sit multiplex per potentiam suscipiendi & patiendi habet ex se ipso quatum extra deum productus a productoris perfectione degenerat. Multitudo igitur naturalis ē angelo. Anima quoque quod una quedam substantia sit & quod sit actus stabilis per essentiam/ non a se ipsa/ sed a deo formatur actu uno & stabilissimo. Quod uero multiplex sit & passiuum ex se ipsa possidet/ quia sub deo locatur. Quod denique mobilis: ex se ipsa rursus: quia sub angelo. Sicut igitur unitas naturalis ē deo: & angelo multitudo: ita motus naturalis est anime. Lux dei producit angelum: sub dei. s. umbra: lux dei animam sub umbra producit angeli Angelus a dei uno actu/ unitatem stabilem adipiscitur: sub dei umbra cadit in multitudinem: anima a dei luce statim nascitur/ sub umbra dei multitudinem/ sub angeli umbra mutationem. Fons unitatis deus Fons multitudinis angelus. Fons motionis est anima. Deus per se ipsum unitas. Angelus per deum ē unus: per se multiplex. Anima per deum una. Per dei umbram. i. quia sub deo est simul cum angelo/ multiplex per se ipsam mobilis. Qualitas per superiora habet ut moueat aliquid. Per se habet: ut materie misceatur. Corpus per qualitatem ut agat Per se solum ut patiat. Qualitas uno gradu excedit corpus/ quod mouet ipsum. Vno saltem cedit anime/ quod mouetur ab illa. Anima saltem uno excedit qualitatem/ quod ex se ipsa mouetur. Vno cedit angelo/ quod mutatur. Angelus animam uno quod manet. Deo cedit uno quod multiplex. Deus tamen per hoc unum abire super omnia in infinitum. Quod ita cecinit Zoroaster: πατήρ ἑαυτὸν ἠρπασεν οὐδὲ ἐν δυνάμει νοερα κλεισασ ἰδιὸν πῦρ. i. pater se ipsum rapuit: neque in mente quidem que illum sequitur proprium inclusit ignem. Quasi dicat nullam habet cum ceteris comparisonem. Corpus ab alio mouetur solum. Nihil enim natura sua facit. Qualitas mouet aliud & mouetur ab alio. Anima mouet quidem aliud Sed a se ipsa mouetur. Angelus mouet alia. i. agit in alia/ ipse quidem stabilis: sed non stabilis per se ipsum. Nam per diuinam stat unitatem.

Quid enim aliud stare est ut diximus: quod in nature sue unitate perseu-
rare. Mouet quoque per deum. Virtute. n. primi actus agunt agētia om-
nia quicquid agunt. Deus per se mouet agitque omnia: ipse quidem stabilis per
se ipsum. Sane quia omnia que per aliud talia sunt/reducuntur ad pri-
mum aliquid quod est tale per semetipsum. ideoque quecumque stabilia sunt
& mouētia per aliud/reducimus ad deum per se stabilem & per se mouentem
Et quecumque mobilia sunt ab alio puta corpora & qualitates/tetulius
ad animam mobilem per se ipsam: per se inquam mobile: quia si a deo descēdas
per angelum/tam deus quam angelus stare tibi uidebitur. Primum quod mobi-
le tibi occurrat/est anima. Quicquid primo tale est in aliquo genere/ per se
est tale: puta quod primo lucidum aut calidum per se lucet & calet. Sic anima
quonia est primum mobile inter omnia que sunt mobilia/est utique per se
mobilis. Cuius rei signum est/ quod corpora que carent anima/impulsu solum
agitantur externo: que animam habent/sua sponte mouentur & in quolibet
loco partem. Et quonia anima id prestat corporibus ut per se quodammodo in
partem quolibet moueantur/sequitur ut ipsa sit uere & primo mobilis
per se ipsam/primumque mobile. Postquam per eius presentiam apparetur
corpore imago aliqua per se mobilis facultatis: fitque ibi motus in
omnem partem/quod significat animam esse fontem motus: unde
libera & uniuersalis effluit agitatio. Per hec solum arbitror pytha-
gonicum illud enigma a xenocrate usurpatum. scilicet animam esse numerum
se mouentem: numerum. i. naturam multiplicem se mouentem. i. sua
proprietate mutabilem. Talem uero naturam esse alicubi oportere
multa nobis ut significauimus iam declarant. Primum quod om-
ne quod per aliud tale est/reducitur ad aliquid quod per se sit tale.
Secundum quia cum sint multa que mouentur ab alio/ si omnia ta-
lia sunt/uel in infinitum uagabimur: uel circulo reuoluemur eodem/
ut idem sit primus motor & ultimus: causa idem atque effectus: neque
in rebus ordo sit ullus. Quo circa ad motorem aliquem peruenire
compellimur/qui iam non moueatur ab alio. Sed motor ille qui pro-
xime precedit corpora que mouentur ab alio/ non est profus imo-
bilis: longius enim distat duo hec: quod ab alio mobile: quod om-
nino stabile. Medium eorum est quod ex se ipso mutabile. Tertiū

3 38
quia si tanto melius res quelibet mouetur/quanto est motori propinqui-
or: & ad optimum motum perueniendum est/ oportet alicubi esse aliquid
in quo eadem sit mobilis & motoris essentia. Quartum quia si mouē-
dum est aliquid/ oportet uel motorem ad mobile ipsum conuerti/ uel
contra/ uel utrumque uicissim. Ponantur igitur in natura angeli deusque solum
& corpora. Illi ad hec non accedent/ quia sunt immutabiles: neque hec ad
illos/ quia suapte natura torpent. Ergo nec ullus erit motus in rebus
Sic ergo necesse est natura quedam sua sponte mutabilis/ que per se acce-
dens ad corpora/ torpentia suscitaret: & ipsa paucis uices in se ipsa pri-
us experiat/ quam edat in corpore: ut sicut a spiritali substantia fit substā-
tia corporalis/ sic a spiritali motu corporalis motus efficiatur. Quod
quidem intellexisse platonem in legibus arbitror/ ubi inquit. Si nunc steterit
omnia/ & paulo post moueri aliquid debeat/ quid primo mouebitur/
ipsum uidelicet/ quod per se ipsum agile est ad motum/ tanquam mouē-
di uirtuti propinquus: cuius motum cetera quoque motui subiecta sequen-
tur. Id uocat in phedro fontem & principium motionis. Fontem quia
ex se eam habet principium quia effundit in alia. Sed hic oritur dubi-
tatio. Si deus & angelus mouent aliquid/ atque anima illis subicitur/
ab illis utique agitatur. Quomodo igitur a se mouetur? Respondeamus
in hunc modum. Cum suspiceret pratum apelles/ conatus est ipsum
coloribus in tabula pingere. Pratum quidem totum subito se mon-
strauit. Et subito appetitum apellis accendit. Demonstratio huius
modi & accensio/ actus quidem dici potest/ quoniam agit aliquid.
Motus uero nequaquam: quia non peragitur paulatim. Motus enim
est actus per temporis momenta discurrens. Actus uero consideran-
di atque pingendi qui in apelle fit/ motus ideo dicitur/ quoniam tra-
nsigitur paulatim: modo enim alium florem inspicit modo alium/ pro-
grediturque similiter. Pratum profecto facit ut anima apellis uideat ipsum/
& appetat pingere: sed ut subito. Quod autem per diuersa temporis
momenta nunc herba alia nunc alia uideatur & similiter exprimat/
non ipsum efficit pratum/ sed apellis anima/ cuius ea natura est ut
non simul inspiciat uaria referatque/ sed paulatim. Ergo motionis hu-
ius que in uidendo est atque pingendo: initium & finis est pratum.

Inde enim pictoris cepit consideratio. Eodē tendit & appetitio. Sed fons p quem talis actus paulatim fit & répore: motusq; dicitur / ē pictoris ipsius aia. Similiter apud plaronicos aia rationalis pperuo quodā lumine deū quodā mō & angelū cogitat siue auguratur / seq; ipsam appetit ad eorū similitudinem pingere / tū speculatione tum moribus atq; actione. Sese paulatim formādo / se mouet. Motio hec ex aie ipsius natura effluit proprie tanq; fonte proprio motionis / opationis .i. temporalis. Incitat aut a supnis tanq; ab extrinseco initio atq; fine. Infusio que a supernis manat in animā / una stabilis subira fit & eterna. Et quantū i se ē similia quoq; i anima opatur. i. subita & stabilia & eterna. Quod aut opationes aie / & opa paulatim tempore fiant atq; mutent / ex ppria anime natura supernis ibecilliore procedit. Sed rem totam hoc accipe exēplo. Sol ex se ipso lumen habet. Infundit ipsum momēto in mercuriū. Mercurius quoq; momēto totum suum accipit lumen: manetq; semp deinde plenissimus. Sol idem lumen momento infundit in lunam. Luna non suscipit ipsum momento / sed tempore. Nam prout alias aliter in solē uertitur / alias aliter accipit lumen: & per naturam suam uicissitudine luminis uariatur. Sol deum. Mercurius angelum. Luna significat animā. Quod autem de mercurio dico / de omnibus similiter super lunam stellis dictum itellige. Sicut enim ille ad solem sic ad deum angeli referuntur. Anima uero sola sicut luna ad solem ita se habet ad deum. Quapropter nihil obstat quin anima a diuinis descēdat capiatq; diuina: & tamen per naturam propriam moueatur: semperq; moueri possit & uiuere.

Anima est medius rerum gradus / atq; omnes gradus tam superiores q̄ inferiores connectit in unum: dum ipsa & ad superos ascēdit & descendit ad inferos. Cap. ii.

c Eterū ut ad id quādoq; ueniamus / quod cupimus: i quinque gradus iterum omnia colligamus / deum & angelum in arce nature ponentes / corpus & qualitatem in infimo. Animā uero iter illa sum

ma & hec infima mediam: quam merito essentiam tertiam ac mediā more platonico nominamus: quoniam & ad omnia media est: & undiq; tertia. Si a deo descenderis / tertio descensus gradu hanc reperis Tertio quoq; ascensus gradu / si supra corpus ascenderis: huiusmōi essentiā in natura summopere necessariam arbitramur. Quoniam angelus quidē ut plaronicis dicunt / uere est. i. stat semp. Qualitas fit. i. mouet / mouet aliquādo. Ideo qualitas omnino differt ab angelo / tum quia hec mouetur / ille manet. Tum quia hec fit aliquando. Ille est semp. Ergo opus est medio / quod partim cū angelo / partim cum qualitate conueniat. Quid illud / nunquid quod est. i. intrinsecus manet aliquando / non. Tale enim aliquid nō reperitur. Nam quod per tempus aliquod intrinsecus. i. uel ex se uel ex statu proxime manet / manet & semp. Itaq; medium erit illud / quod semp fit. i. mouet. Quod quia semp est / cum angelo congruit: quia mouetur / cum qualitate. Vnde sequitur / esse oportere essentiam tertiam horum mediam: que semp moueatur & uiuat / suoq; motu uitam diffundat i corpora Recte dicitur a plaronicis / super id quod est in parte temporis / esse quod ē per omne tempus. Super illud rursus esse quod est p eum. Deniq; super illud eum existere. Sed inter illa que sunt eterna solū / atq; illa que solū sunt temporalia / esse animam quasi quoddā unculum utrorunq;. Cui quidem hac in re similes quodammodo sunt partes corporis mundani precipue. Sunt & qui celum empyreum tanq; prorsus immobile in eremitate ponant. Ceteras uero speras in eternitate simul & tempore: composita deniq; in tempore tantū Similiter quoque puros intellectus in gradu primo. Sed intellectus animales i secūdo. Tandem animas corporales in tertio. Verum ut ad propositum reuertamur: omne opus quod constat ex pluribus / tunc est perfectissimum / quando ita ex suis membris conglutinat / ut unum fiat undique: sibi constet & consonet: neque facile dissipetur. Quod liquido in quatuor elementorum temperamento corporalis natura demonstrat. Vbi terra & ignis longe distantes per aerē copulantur & aquam. Multo magis in uniuerso dei opere / connectio partium est ponenda: ut unius dei unum quoq; sit opus. Deus

& corpus extrema sunt in natura & inuicem diuersissima. Angelus ista non ligat. Nempe in deum totus erigitur corpora negligit. Iure perfectissima & proxima creatura dei / fit tota diuina / transitque in deum. Qualitas etiam non conuenit extrema: nam declinat ad corpus: superiora relinquit: relictis incorporeis / fit corporalis: hucusque extrema sunt omnia: sequitur iucem suprema & infima fugiunt: competenti carere uiculo. Verum eentia illa tertia interiecta talis existit: ut superiora teneat: inferiora non deserat. Atque ita in ea supra cum inferis colligantur. est enim immobilis: est & mobilis. Illic cum superioribus: hic cum inferioribus conuenit. Si cum utrisque conuenit / appetit utraque. Quapp naturalis quodam instinctu ascendit ad supera: descendit ad infera. Et dum ascendit / inferiora non deserit. Et dum descendit: sublimia non relinquit. Nam si alterutrum deserat / ad extremum alterum declinabit: neque uera erit ulterius mundi copula. Profecto idem facit / quod aer inter ignem aquam uel medius. Qui cum igne in calore / cum aqua conuenit in humore. Illic cum igne caler semper: hic cum aqua humet. Illic renuat & clarescit ut ignis: hic uicissim hebescit ut aqua. Immo uero idem facit quod solis lumen. Id. n. a sole descendit in ignem: & ignem implet: neque deserit solem. Semp soli heret. Semp implet & ignem. Perficit quidem aerem. Et in facta aere non inficitur. Similiter oportet eentiam tertiam & diuinis simul herere & implere mortalia. Dum diuinis heret / quia spiritualiter illis unum & spiritualis unio gignit cognitionem / illa cognoscit: dum implet corpora / intrinsecus illa mouens illa uiuificat: est igitur diuinorum speculum. Vita mortalium: Vtrorunq; connexio. Sed quomodo corporibus iungitur? Num forte cum corpus aliquod ingreditur / unum quoddam illius corporis tangit punctum? Atque ita dicitur unita corporibus / nequaquam. Vniteretur enim puncto / non corpori: neque totum corpus illud uiuificaret: sed punctum uiueret unum / toto corpore uita carere. Immo uero si in unum semper collecta punctum ita sibi ipsi unita perseueraret: idem eent quod angelus: qui longe distat a corpore. Vel saltem diuinis eo modo hereret quidem: corpora uero reliqueret. Igitur non uni duraxat corporis puncto coniungitur / sed pluribus / atque ita partes corporis implet. Sed nunquid ita implet / ut albas carnes albedo / &

3 20
omnino queuis qualitas materiam propriam / minime. Sic enim eent idem quod qualitas: atque relictis diuinis ad corpus penitus declinaret. Albedo ita in tota est carne / ut cum ea equaliter in partes plurimas extendaat & diuidaat. Et pars albedinis secundum philosophicos in parte sit carnis. Et in maiori carnis parte / pars maior albedinis: in minore sit minor. Sic albedo facta est corporalis. Idem pateretur eentia illa / quam tertiam esse putamus: si non aliter quam qualitas ista fundereat in corpus. Atque ita ad alterum nature extremum tracta esse desineret copula mundi. Quomobrem cum corpus ingreditur / singulis corporis particulis tota fit presens: neque diuiditur distrahitur uel in partes ullas / ad hoc ut partibus corporis a se inuicem distantibus adstet. Nam per uim indiuiduam tangit corpus non per latitudinem quantitatis. Igitur integra remanens atque simplex / singulis partibus tota & indiuisa fit presens. Quomodum tota uox significatioque quodammodo simul in singulis domus est partibus: cum tota pene simul audiaat & intelligaat in singulis. Neque impossibile est hanc eentiam / cum sit indiuiduum quiddam in se ipso existens / ample corporis moli sic tota esse presentem. Immo uero ex eo quod & indiuidua est & non claudiri loco / potest tota totum quicquid in loco est penetrare & comprehendere. Extensio enim quantitatis ubicumque reperitur tale uim & presentiam prohibet: ita ut res extensa per quantitatem / nequeat tota esse simul in pluribus. Quin etiam res illa que licet indiuidua sit: est tamen alicubi affixa corporis quantitati / sicut punctum quod tanquam lineae terminus signatur in linea / nequit tota esse simul per partes quolibet corporis. Sic punctum quod est alicubi in linea aliqua circuli designatum / neque in omnibus lineis aliis inest / neque per totam diffunditur lineam / aut circulum. Punctum uero quod circuli centrum est / nullius lineae proprium / in omnibus quodammodo lineis reperitur / que inde ad circumferentiam deducuntur. Et cum nullum punctum / quod in circumferentia designatur / totum circulum eque respiciat. Centrum tamen quod in nulla circumferentia proprie figitur / uniuersum circulum eque circumspicit. Non potest igitur esse se tota simul in pluribus res illa que diuidua est: neque etiam res illa que licet sit indiuidua / certum tamen in re alia diuidua habet situm. Tertia uero illa eentia / neque extensa est qua esset qualitas: neque in extensione sita

alicubi quia non per se ac libere moueretur / si non subsisteret per se ipsam
Quapropter est istar puncti alicuius in se ipso uiuentis / & ab omni qua-
ritate & situ penitus absoluti: Ideo abire eque omnem corporis situm: &
quando corpus ingreditur: quia ipsa non est proprium quantitatis alicuius pun-
ctum / non astringitur ad punctum aliquod corporee quantitatis. Quippe cum
sit extra quantitatis genus / non determinatur ad tangendum punctum aliquod
quantitatis: sed est ut centrum in lineis omnibus & circulo toto. Hinc
etiam illud sequitur: ut hec eentia & diuidua sit simul & indiuidua. Diui-
dua: quia per diuisionem corporis uitalem sui umbram diffundit / dum di-
uersis partibus corporis se comunicat. Indiuidua: quia integra simul
adstat & simplex. Diuidua inquam: quia umbra eius in toto corpore est di-
uidua. Indiuidua: quia ipsa per modum indiuiduum est in qualibet cor-
poris parte tota. Indiuidua rursus / quoniam stabilem habet unitamque
substantiam. Diuidua: quoniam per operationem in plura diuiditur dum per
motum operatur & tempus. Indiuidua tertio: quia suspicit superiora que
admodum sunt unita. Diuidua: quia ad inferiora declinat: que plu-
rimum diuiduntur. Talis quedam natura in ordine mundi uideatur sum-
mopere necessaria: ut post deum angelumque qui neque secundum tempus neque
secundum dimensionem diuidui sunt: ac supra corpus & qualitates
que tempore dimensionemque dissipantur sit medium competens. Quod tem-
porali quidem discussione quodammodo diuidatur. Non tamen sit dimensio
ne diuisum. Neque rursus in sua quadam natura collectum maneat semper
ur illi: neque in partes discerpatur ut ista / sed indiuiduum sit pariter & di-
uiduum. Hec illa ipsa essentia est / quam timeus locrus / & plato in libro
de mundo constare dixerunt ex indiuidua / diuiduaque natura: hec illa est
que se ipsam inserit mortalibus / neque fit ipsa mortalis. Sicut enim se
ipsam inserit integram non discerpatur / ita & integram retrahit non dissipatur. Et
quia dum corpora regit / heret quoque diuinis / corporum domina est / non
comes: hoc maximum est natura miraculum. Reliqua. n. sub deo unum.
quoddam in se singula sunt: hec omnia simul. Imagines in se possidet diuino-
rum / a quibus ipsa dependet. Inferiorum rationes & exemplaria / que quodam
modo & ipsa producit. Et cum media omnium sit / uires possidet omnium.
Si ita est / transit in omnia. Et quia ipsa uera est uniuersorum connectio:

3
21.
dum in alia migrat / non deserit alia: sed migrat in singula / ac semper
cuncta conseruat: ut merito dici possit centrum nature. Uniuersorum
medium. Mundi series. Vultus omnium: nodusque & copula mundi.

Qualis sit tertie huius essentie natura satis ut arbitror diximus.
Quod autem hec ipsa sit propria rationalis anime sedes / facillime in
de conspicitur / quod huiusmodi est rationalis anime definitio. Vita & in-
telligens discurrendo & corpus uiuificans tempore. Hec eadem est eentia
illius conditio. Nam uiuit. intelligit: corpori prestat uitam. Quod uiuat
apparet: quoniam ea in terris uiuere dicimus que sua quadam interiori
uirtute per omnem partem mouentur: sursum: deorsum: ante: retro. ad
dexteram & sinistram. Ita plante mouentur & animalia. Vbi igitur est motus
intimus & communis / ibi uita. Vita inquam ibi est uis ipsa interna mo-
uendi. Vis huiusmodi ibi est precipue: ubi totius agitationis fons est &
origo: priusque motus. Maxime enim est morus intimus atque communis
ubi est primus. Primus autem motus in tertia illa essentia ponitur. Ibi
igitur uita est: uita inquam talis: ut eius participatio corpora uiuat & mo-
ueantur. Nam est uita corporibus per naturam que proxima. Illa igitur es-
sentia tertia est uita uiuificans corpora. Est etiam intelligens. Quippe si
morus alicubi perfectus est / perfectissimus certe est / ubi primus. Nulla. n. per-
fectio in posteriores motus nisi a primo descendit. Igitur morus est in ter-
tia eentia motionum omnium perfectissimus. ius est autem qui a fonte suo
discedit que minimum: qui suo fundamento maxime iungitur: qui unus
& equalis est summopere: qui se ipso sufficiens est: qui figuram perfec-
tissimam imitatur. Talis autem est circuitus: ut cuique constat: qui est
solus omnium motionum est sempiternus. Alii quippe motus ali-
quem attingunt terminum / ultra quem non liceat progredi / cum nul-
lum sit usque spatium infinitum. Circuitus autem ut semel eadem re-
pent / ita bis ac ter & quater / simili repetit ratione. idemque in eo finis est atque
principium. ideo cum finiti uideatur / tunc incipit. Circuitus igitur sempiternus
est eentie tertie proprius: ita ut per motum in se ipsam circulo reflectatur. Merito
si mouetur ex se / mouetur & in se ipsam: ut finis aliquis motus fiat / ubi ali-
quod est principium: siquidem ipsa motus causa quodammodo sui ipsius gratia
edit motum. igitur eentia illa a se ipsa incipiens perpetuo in se ipsam reuoluit.

uires suas a summis p medias ad infimas explicādo. Ac rursus infi-
mas p medias ad summas similiter replicando. Si ita est / se ipsam / &
q̄ possidet itus aiaduertit. Si animaduertit / certe cognoscit. Cogno-
scit aut̄ intelligendo / dum eēntiam suā spiritalem & a materie limiti-
bus absolutā agnoscit. Taliū nanq; cognitio / dicit̄ intellectio. In nō
bis profecto uidemus cognitionē / nihil esse aliud q̄ spiritale unio-
nem ad formā aliquam spiritale. Visus p suum spiritū spirituali colo-
rum imagini iunctus uidet. Iūctus uero materie / nihil cernit : quod
paret / siq; sup aciem oculorū solidū aliquod corpus posuerit . mēs.
quoq; nostra spiritali uirtute i corporalibus rerū spēbus rōnibusq;
unita res ipsas intelligit. Similiter cum essentia tertia / que quidē spi-
ritalis est / sibi ipsi coniungit̄ / spiritali modo se ipsam animaduertē-
do cognoscit atq; intelligit. Intelligit etiā diuina : quibus spiritali
modo heret q̄ proxime. Intelligit & corporalia / ad que declinat etiā
p naturam. Cognoscit inq; temporaliter discutendo : cū per operatō-
nē sit mobilis. Ex oibus his colligit̄ talis quedā essentie tertiē defi-
nito . i. uita que corpora p naturam uiuificat. Cognoscit quoq; se ip-
sam & diuina & naturalia p discursum. Quicūq; uero non uiderit eā
dē esse anime quoq; rationalis definitionem / iis aīa caret rationali .
Quapropter anima rationalis in essentia tertia habet sedem . Obtri-
net nature mediam regionem : & omnia connectit in unum .

¶ Quartus liber.

Tres sunt aīarum rōnālium gradus . In primo ē aīa mundi. In .ii. aīe
speratū. In .iii. aīe animalium que i speris singulis cōtinent̄. Cap. I.

Ricipio quinq; gradus accepimus ascendendo. Deinde eos de-
scēdendo inuicem comparauimus. Tertio i eorū medio rōalem
aīam collocauimus. Deiceps anime huius gradus sicuti solent mer-
curiales theologi pscrutabimur. Generatio p̄cipiū est nutritionis /
& augumētī. Nusq; .n. aut nutrin aut augeri absq; partium quarūdā
generatōe quicq; pōt. Exploratū aut̄ habemus / ubi generationē nu-
tritio & augumētum sequit̄ : ibi uitā animamq; inesse. Terrā uero ui-
demus seminibus ppriis generare innumerabiles arbores aīantesq; &
nutrire & augere . Augere ē lapides quasi dētes suos / & herbas q̄si

42
82
pilos / q̄ diu radicibus herent : que si euellant̄ & extirpent̄ e terra / nō
crescunt. Quis femine huius uentrem uita carere dixerit ? q̄ tā mul-
tos sponte sua parit fetus & alit : qui sustinet se ipsum : cuius dor-
sum dentes promit & pilos. Eadē est de aque corpore ratio. Habent
iḡr aīam aqua & terra. Ni forte quis dixerit uiuentia illa : q̄ nos
cum seminibus ppriis carere uideant̄ / ab aīa terre fieri dicimus aut
aque non ex tali anima nasci / sed ex influxibus celestiu aīorum. At
uero platonici negabūt influxus illos cū sint accidentia quedā a ui-
uitalibus substantiis longe seuuncta / posse uitalē hic substantiā ge-
nerare. Quia nequeat accidēs generare substantiā / nisi tanq; istrumē-
tū / substantie subiciat̄ : substantie inq; proxime. Nā istrumentum seor-
sum ab artifice nō mouet̄ ad artis formā. Sic influxus ille uite celestis
ab ipsa uita remotus uitalē formam nō generabit. Merito celestis
instinctus : quia cōmunis est cuiuslibet elemento / i quolibet determiat̄
ad uitā aliq̄ in ipso elemēto gignendā a cōmuni totius elementi ui-
ta : eiq; subdit̄ ut istrumētū. Oportere aut̄ elemētis hāc uitā inesse
itrus fabricatricem / ea ratio psuadet : quod & ad substantiā generandā
substantia est opus agēte / & ad perfectā actionē / opus est p̄fecta agē-
tis ipsius presentia. Quādo uero substantia corporalis corporali sub-
stantie admouet̄ ad aliquā actionē / quod i agente ipso substantiale ē
remanet extra : quod penetrat intro / est p̄fus accidentale. Opus est
aut̄ substantia penetrante : ut substantia fiat inde : fiatq; perfecte. Sub-
stantia talis incorporea est & uiuēs. Preterea cause naturales quia
per naturam suam agunt / ideo ad certum effectum nō aliter q̄ certa
nature sue ratione feruntur. Alioquin non magis ad hunc effectum
uergerent q̄ ad illum. Quo fit : ut quatenus operi faciūdo quadrāt /
eatenus operent̄ : atq; contra . Quapp herbe aīantesq; que sola putre-
factione nasci uident̄ i terra / non minus a propriis causis orti debēt
q̄ que propagatione nascuntur. Sed ubinam sunt he proprie cause ?
Proculdubio in terrena uita sunt terrenarum uitarum cause proprie
Nam & si eas celestibus animis attribueris / oportebit tamē celestes
cōesq; instinctus ad terrenas particularesq; aīas p uniuersalem terre
aīam cōtrahi. Ut a celesti cōmuniq; ad oppositū . i. terrenū particulareq;

per mediū competens. i. terrenum cōmuneq; progrediaris. Rursus si causas illas que proprie dicte sunt in multorum agentium cōcur su posueris / cogens deniq; unā quandā pprii ordinis determinatā causam assignare / que causas uarias & hīc atq; illic confluētes / ad effectū propriū ordinet atq; determinet. Erūt igit̄ ille cause in aīa terre / que p naturalē ideā rōnemq; uitis uitē / p muscarum rōnem muscas efficiet. Faciet inq; talia in materia sic prius aut sic ab aīa ipsa disposita: dū ad eam disponendā sic aut sic contrahit mundanos instīctus. Proinde si ars humana nihil ē aliud q̄ nature imitatio quedā: atq; hec ars per certas operum rōnes fabricat opa / similiter efficit ipsa natura. Et tanto uiuaciore sapientioreq; arte q̄to efficit efficacius & efficit pulchriora. Ac si ars uiuas rōnes habet / que opera facit non uiuētia / neq; p̄cipales formas inducit neq; integras: q̄to magis putādum ē / uiuas nature rationes iesse: que uiuētia generat / formasq; p̄cipales producit & integras. Quid ē ars humana? Natura que dam materiam tractans extrinsecus. Quid natura? Ars intrinsecus materiam temperans: ac si faber lignarius esset in ligno. Quod si ars humana quāuis sit extra materiam / tamen usq; adeo congruit & p̄pinquat operi faciundo / ut certa opa certis cōsumet ideis / quanto magis ars id naturalis implebit. Que non ita materie superficiem per manus aliaue instrumenta exteriora tangit / ut geometre anima puluere: quādo figuras describit in terra. Sed peride ut geometrica mens materiam intrinsecus phantasticā fabricat. Sicut enī geometre mēs dum figuratū rationes secum ipsa uoluit. Format imaginibus figurarum intrinsecus phantasticā: p̄q; hāc spiritum quoq; phantasticū absq; labore aliquo uel consilio: ita ut ī naturali arte / diuina quedā sapientia per rationes intellectuales uim ipsam uiuificā & motricem ipsi coniunctam naturalibus seminibus ibuit: p̄q; hanc materiam quoq; facillime format intrinsecus. Quid artificium? mens artificis ī materia separata. Quid nature opus? nature mēs in coniuncta materia. Tanto igit̄ huius operis ordo similior est ordini qui ī arte est naturali / q̄ ordo artificis / hominis arti / quāto & materia propinquior est nature q̄ homini / & natura magisq; homo materie domiat

23
Ergo dubitabis certorū operum certas in natura ponere rationes?

Immo uero sicut ars humana q̄a superficiē tangit materie: & p̄ cōringentes fabricat rationes / formas similiter solū efficit cōtingētes / sic naturalem artē quia formas gignit siue eruit substantiales ex materie fundo / constat funditus opari p̄ rationes eēntiales atq; perpetuas. Plurime animantes tum in terra tum ī aqua / sola putrefactione nascunt̄ / absq; ullo semine corporali. Quā plurime ex seminibus procul iactis ab animali diu postea partim fomēto quodā extraneo accedere partim sine manifesto fomēto pululāt: herbe oēs arboreq; q̄q; uel serēdo uel plātando quotidie ppagan̄ / tamen quotidie multis ī locis absq; semine uel germine corporali sponte nascunt̄: ut obmittā q̄ multi philosophi post aquarū miranda diluuiā / ēt aialia p̄fectiora ex terra existimant p̄creari. Oportet tamē certa quedā excerptis q̄busdā seminibus exoriri: & q̄ ex potentia ī actum trāseūt / p̄ causam quādam in actū perducī talē / que ipsa iā ī se talē uel equalem / uel prestantiorē habeat actū. Hec oīa significāt ad eē ubiq; p̄ terrā & aquā ī natura quadā artificiosa uitaliq; spiritalia / & uiuifica semina oīum: que ipsa p̄ se gignant ubicunq; semina corporalia desunt. Semina rursus derelicta ab aialibus foueāt. Atq; ex putrido uinaceo semine cuius & una & uilis natura est / uariā ordinatam pretiosamq; generent uitem / uiribus uidelicet suis / uariis rātionabilibus pretiosis.

Eadē natura uitalis substantiales elemētorū formas ī fundo materie ipsius educit: quo nō penetrāt substantie corporales. Elemētales īsup qualitates / que p̄ se uerent solū frigefacerētq; & similia / ad colorū figurarūq; spensissimā ducit uarietātē / uiteq; uigorē. Præterea quādo ex frigidorū corporū collisione fit ignis / ubi nō præerat ignis nisi potentia quadā & illa q̄dē remora ab acru ipsa per rōnem ignis efficacissimā generat ignē. Et ubiq; sole apparēt qualitates accidētales ad generatōem cōferre nō nihil / q̄ tamē p̄ se absq; substantia quadā effectui cōgrua nequāq; sufficiūt / ipsa uicē genitricis substantie gerit. Qui ēt corpora mixta / q̄ p̄pter terrenā uel aquaticā crassitudinē secūdū se pigra sunt & uilia / ad mirabiles aliquas actiones extollit. Immo ēt ad aios hominū & fascinoandos & roborādos. Quod absq;

uirtute animi & quidē potentioris effici nequit. Virtute enim nature uiuacis & sapientis: que his ipsis ē infusa corporibus/ herba hierobotanum/ ut magi inquit/ cōfert diuinatōibus medicorum. Acatel fouet uisum: obtūdit uenenū: prestat uires atq; fecundiam: presens adamas magneti quod rapit/ aufert. Corneola sanguinis sistit fluxū: & mitigat iras. Onyx accēdit iras. Terret ī somniis. Corallus deniq; ut restant merodorus & Zoroaster/ ifanos terrores amouer: fulgura repellit & gradinē. Animis certe nostris tempestatibusq; natura illa prestat: cuius uirtute talia fiunt. Quā eē oportet infusā & corpusculis ifimis ut ifima secum preter ipsorū naturas ad supernorū eleuet actiones. Esse uitā huiusmōi mūdo infusam. Strato & chrysipus confitebūtur: sed ipsā eē summū deū asseuerabūtur. Platonici id negabūtur. Quia sup eā uitā que alicuius est/ & ī aliquo eē decet eam uitā/ que sui ipsius & in se ipsa cōsistit. Vita uero mundane alicuius sperere nō minus familiaris ē sperere sue q̄ humano corpori animus sit humanus. Quapp uita sperere siue alicuius siue totius: neq; prima ē uita neq; deus. Deus enī summus summa ē unitas. A summa unitate secūdū platonicos multitudo forsam aliqua statū pficisci pōt: nō tamen tāta debet diuersitas discordiaq; sese iuicem com̄pentū qualitatū. Rursus summe bonitati pulchritudiniq; nihil mali/ & deformis est proximum. Mala uero multa deformiaq; cōtingūt circa materiam. Prererea si deus est ipsum esse: nō potest esse forma materie. talis. n. forma nō est eē ipsum: sed essendi p̄cipiū. Et q̄a deus est esse ut ita dixerim adeo absolutū/ ut nō sit in eētia aliqua multo minus ē in materia. Itē cū deus sit prima efficiēs causa/ agit sua omnia primo. Forma uero materie nō agit primo oīa. Cōpositū enī primo agit potiusq; pars cōpositi. Rursus cōpositi partes ī portētia quadam sunt ad ipsum totius actum. In deo autē nulla ē ad ulteriore actū potentia. Nō ergo ex ipso & materia fit animal unū: ut stulte putāt almatiani. Animal quippe rōale ex se ipso mouē. Vnde moueri pōt & nō moueri: atq; tum uelocius moueri/ tū tardius. Quod tale ē/ non pseuerabit ī morōe p̄perua/ & equali: nisi lege alicuius superioris/ quod nullo modo mouē. Deus igit nō ē globi ali

2

cuius aīa: ne ex ipso & globo aīal unū conficiat: cogatq; hēre supra se ducē. Sed nunqd sperere uitā eē āgelū cōcedemus: naturalesq; formas ab ideis mētis angelice pficisci/ nequaq;. Corpus. n. sicut p̄ talē aut talē eētia ad uitā talē aut talē ita per talē uitā ad mentē talē necessario prepara. Ideo plato ī timeo deum iquit: mentē aīe aīam corpori cōiunxisse. Quasi nō possit clara mēs opaco corpori aliterq; per aīam p̄spiciuā copulari: sicut & lucidū corpus denso p̄ diaphanū. i. p̄ spiciuū iungit: ut quod & lucē p̄ se hēt/ & aliis exhibet/ ei quod luce caret/ & ipedit lucē p̄ naturā mediā cōiungat/ que licet p̄ se careat luce: nō tamē ipedit lucis īgressum. Ac si mentis nostre opatio per quādā a materia separatiōem pficisci/ opatio mētis angelice/ que in genere ītellectuali p̄fecta ē/ lōge semota est a materia. Cū uero angelus ipse nihil aliud sit q̄ mens & qua rōe mens ē/ opando materiā fugiat quo nā pacto angeli substantia materie p̄xime inhereret? Decet ut quēadmodū p̄ticulares hoīum mētes particularia ipsarū corpora p̄ aīas p̄prias. i. p̄ aīales uires attigūt & mouēt/ ita cōes sparū mentes coīa corpora p̄ aīas cōplectāt & ducāt. Sic. n. & spe ille uitā īlīrā possidebunt/ & mētes diuine e sublimi statu nequaq; deiciēt. Et sup uirtas sperarū que ītellectuales sunt simul & aīales/ erūt āgelice uite/ q̄ solū ītellectuales existūt. Sup has erit deus uita uitarū. Adde q̄ si mens angelica īdiuisibilis īmutabilisq; est/ & sup locū rēpusq; oīo nulla rōe quadrabit corpori diuisibili mutabili: loco rēporiq; subiecto: aut formas ī eo tales efficiet/ nisi aīa ītercesserit: que q̄a īdiuisibilis ē/ supq; locum/ forma ab āgelo siue ducit: quia uero mutabilis ē & aliqd̄ habet tēporis/ cōgruit cū materia: & formas acceptas desup deducit ī se ipsa ad mutabilē/ tēporalēq; naturā: p̄ quā facillime transeūt ī corpus quoq; mutabile: atq; ī ipso diuisibiles iā euadūt. Placet ergo platonici deū p̄ se ipsum formare angelos: p̄ angelos aīas: p̄ has postremo materiā. Formasq; a summa uita & actu gradatū de generare/ usq; adeo ut ī materia iā neq; re uera uiue neq; efficaces appareāt. Nēpe a deo ī angelū ex una eētia trāseūt ī multiplices qualitates. Ab hoc ī aīam ex statu ī motū aliquē efficacē. Ab hac ī corpus ex uitali actiuoq; motu ī mutatiōē mortalis nature passiuā. Quā

obré si aque terreque uita ísita é/ neque tamé hec é deus/ ne ímésus actus
utilissime potéte sit additus/ neque angelus: ne clarissima mēs obscu
rissime nature sit pxima/ cōsequēs é ut aqua & terra aias héant: qua
rū artificio he spe rebus pretiosissimis exomenē: quēadmodū & ani
mule queque aialiū aquaticorū & terrenorū uidelicet duce spe sue aia
corpúscula sua p ísita semina gratissime pigūt atque figurāt. Globo
terreno una aia sufficit: quoniā ipse unus é oio: partibus immolem
unā cōtinuatis. Vna quoque aia orbi sufficit aque. Neesse é tamen ge
minas eē horū duorū aias/ spetie iuicē differētēs. Quod ostédūt ip
sorū corporū nature: diuerse spetie/ qualitatibus/ & effectibus. Si glo
bi tales pp crassitudinē a spiritus puritate remoti atque águsti/ ppriis
aiabus uiuūt/ uiuūt & multo magis globi oēs supiores: q & purio
res sunt & ampliores admodū. quorū fomēto terra & aq partunūt.
Animā suā habeat aer: suā ignis: eadē rōne qua terra suā & aqua. Si
militer octo celorum globi aias acro: ror. n. apud ueteres erant celi.

In terra multa sunt aialia: que ppriā hént aiam a cōmuni aia terre
distictā/ qa mouenē loco: quod terra nō facit: qa separata cū sit a ter
ra/ uiuūt/ quod lapides/ & plāte nō faciūt/ que p aiam uiuūt terre nō
suā: qa se a terra uel uolaru uel edificis & machinis rollūt í alrum.
In aqua rursus plurima sunt aialia/ uiuētia ppriis aiabus. Si a deo fe
cūda & ornata é aqua & terra/ cur nō aer & ignis preter cōes animas
suas é aias multas cōtineant & aialia ppria? Idē de celorū speris ar
gumētare. Vbi stelle cū sint íter se quāritate luce: uirtute moruque di
uerse: & singule pprios circuitus pagant/ spetie quoque diuersas aias
habēt. Que quidē stelle ita celos ornāt: ut aquā aquatica/ & terrena
aialia terrā. Aialia illa celestia ob maximā lucis copiā clare pspici
mus. Terrena quoque & aquatica: quia & ppriqua sunt nobis: & sua
crassitudine oculis sese mōstrāt. Aerea uero & ignea nō uidemus: qa
neque é ignis & aeris cernimus elemēta: cū neque lucis ígentissime be
neficio neque molis crassitudine appareāt oculis terrenorū. Animā
ipsam terre rōalē eē necessariū é: quādo quē animalia quedā terre ra
tione nō carēt: presertim cū opa terre pulchriora sint q̄ hominū opa. Si
aia huius ífimi globi ratione capta nō é/ neque é superiorū globorū aie

12

24

sunt rōis expertes. In terra & aqua talis é distictio partiū / q̄ terreno
rū corporū quedā sunt minus pura/ quedā purissima. Illa aias í ratio
nales hént. Ista rōales. Idē í aqua: ubi sunt pisces írōales í lurtis par
tibus aque. Sūt é demones aquei: quas nereides uocat orpheus. in
q̄busdā sublimioribus exalatōibus aque: quales sint í hoc aere nu
biloso. Quorū corpora uidentur quādoque acutioribus oculis: presertim
í pside & africa ut existimat Zoroaster. Adiūgit porphyrius illos de
mones uideri solū/ í quorū corporibus preter aque exalatōem/ ignis
abūdat. Idque í oriēte cōtingere atque meridie. Illos ísup trági í quibus
preterea multū é terre: quales fuisse téponibus suis apud ruscos in
gr. Sed í globis oibus sup aquā/ nō sunt aiantes/ nisi cōpotes rōnis:
quoniā nō diuiduntur globi illi í partes crassas & renues. Et quicquid
ibi é/ aqueis exalatōibus lōge é purius. Sed liceat hic una cū pytha
goricis parūp cōfabulari. Quoniā uero ois multitudo maxima
ad paucū é numerū colligenda: paucus numerus ad paucas unita
tes. Vnitates pauce ad unitatē unā. Ideo ínumerabilis aiarū turba í
qualibet spera mūdi uiuētū ad paucas aias í ea ipsa spera prestatio
res/ puta p̄cipēs. xii. é reducenda. Sed cur ad. xii. p̄cipēs maxi
me/ quia sicut unū mūdi corpus. xii. apud p̄scos cōtinet artus: hi
uero articulos plurimos: sic una mūdi aia/ aias. xii. he plurimas. sed
he ita cōtinet plurimas/ ut. xii. primo cōtineāt p̄cipales: cur? Quia
cū aia cuiusque spe ex primo duodenario aiarū numero selecta sit &
accōmodata spe/ merito recurrit rursus í duodenariū. Cuius nume
ri signū í spera prima habemus & ultima. In prima quē p zodiacum
cernimus aialia sidera. xii. In quolibet aut illorū stella quedā é p̄ci
palis tanq̄ cor aialis illius celo picti. In quo quē corde uirā agit aia
totius sideris p̄cipalis: Illic igitur aie diuine. xii. a pythagoricis col
locant. In artetis corde pallas. In corde tauri uenus. Geminorū phe
bus particularis. Cácti mercurius. Leonis iupiter particularis. Virgi
nis ceres. Libre uulcanus. Scorpionis mars. Diana sagiptarii. Capri
corni uesta. Aquarii iuno. Piscii uero neptūnus. In ultima quoque
spera. í. terra. xii. uite sunt hominū. Quippe uitā agūt hoies p rōem
cerebro assignatā: p irā cordi: p cōcupiscentiā iecori attributā. Siquis.

nulla harū uiriū uti dicat̄ ne spirabit qdē. Siq̄s rōe sola nō amplius erit hō. Immo ipossibile ē aiā corpori cōiūctā sola icedere rōe. Sola quoq̄ irascēdi uti uti neq̄t: q̄a hec semp uel rōni seruit uel cupiditati. Sola ēr cupiditate nō pōt: hec. n. roborat̄ sēp uel a rōe deprauata uel iracūdia. Ergo necessariū ē aut p̄ oēs illas uires incedere aut duas.

Prima igiŕ humana uita erit q̄ rōe utiŕ magis: ira minus: cōcupiscētia minime. Secūda q̄ rōe magis: minus cōcupiscētia: ira q̄ minimū.

Tertia q̄ magis ira: rōe minus: libidie minimū. Quarta q̄ ira magis: cupiditate minus: rōe minime. Quīta q̄ libidie multū: rōe parū ira paululū. Sexta q̄ multū libidie: ira parū: paulum rōe. Ita ex cōiūctiū uiriū usu sex uite cōficiunt̄. Nascunt̄ sex alie ex usu duarū. In prima rō supat irā. In secūda ecōuerso. In tertia rō supat cōcupiscētiā.

In quarta cōtra. In quīta ira domiat̄ cōcupiscētie. In sexta ecōuerso. Si in sp̄is mūdi duabus extremis duodenarius numerus obseruat̄: obseruat̄ i mediis. Quāobrē sicut icēpimus paulo ante plurimas aiās i qualibet sp̄a uiuētes ad .xii. p̄cipales i eadē uiuētes sp̄a per ordinē reducāmus. Accipiamus iterū .xii. p̄cipēs i una quauis sp̄a nū. .xii. tot. n. apud p̄iscos sūt sp̄e mūdi: referāmus illas ad .xii. aiās illarū sp̄arū cōes. Duodecī rursus sp̄arū aiās ad unā ip̄ius unius materie aiām. Quoniā uero aiā ē mētis particeps / & sup naturā particeps oportet eē naturā p̄ se plenā: Ideo aiarū genus ad mētes extollit̄ liberas mētēsq̄ rādē ad unā mētē. Et una mēs q̄a & mēs ē & unum / ad unū simpliciter ē engēda: quod nō sit unū hoc aut unum illud: ceu uel una mēs uel una aiā: sed unū ip̄sū. Quod uocat pythagoras uniuersalē apolinē. Vult. n. ἀπόλλωνα dici quasi ἀπλον quod significat simplicē: & quasi ἀπλων quod significat semotiū a multitudie. Idē uocat ταγαθον. i. ip̄sū bonū: quoniā bonitas & p̄fectio cuiusq̄ i eius unitate cōsistit: ut si i rebus idē ē bonitas atq̄ unio: supra res quoq̄ idē sit ip̄sū primū unū primūq̄ bonū. Quapp̄ primū unū bonūq̄ p̄ xime uni p̄est mētē. una mēs multis mētibus primū / forte .xii. duobus mētibus: duodecīq̄ sub illis duodenariis: plurimisq̄ deiceps p̄est: deniq̄ & aiē mūdi uni. Vna aiā mūdi duodecī aiabus sp̄arum .xii. Aiē .xii. p̄sint. .xii. denariis aiarū. cuiusq̄ scilicet sp̄e aiā p̄est aiabus .xii. i sp̄a sua p̄stātionibus. Duodecī deniq̄ duodenarii p̄

9 26
sunt innumerabilibus aiabus. Nā i qualibet sp̄a duodecī ille p̄cipēs aiē alias illius sp̄e ducit̄ aiās. hec aut̄ musarū corea cāta saltatq̄ p̄petuo ut ait orpheus musicis modulis ad apollinis ip̄sū ὄν δὲ πάντα πόλον κίθαρη πολὺν κρητῶ ἀρμόζεισ. i. tu totū celū canora cithara tēpas. Sed satis hactenus cū p̄thagoricis cōfabulari sumus. Ad institutū iā platonici ordinē cedāmus. Sp̄as mūdi uiuere una rōe pbauimus: pagmus ad aliā. Cū uideāmus sp̄as mūdi moueri: & motores aliquos illarū excogitemus: sciamus prererea eē nō posse sp̄a aliā sup aliā / aut motores alios sup alios absq̄ fine fateri cogimur eē aliq̄ sp̄am que moueat̄ p̄rio. Si p̄rio mouetur / principio certe mouetur intrinseco. Nempe ut supra tetigimus / quod primo calet & friget calore & frigore intrinseco / calet & friget. Semper enim quod per aliud ē tale ad aliqd diximus reducēdū / qd sit tale p̄ se ip̄sū. Ac si minima queq̄ corpuscula mūdi hēt quodāmō i se ip̄sīs suorū motū opūq̄ uirtutes: qd i partibus elemētōrū & herbis apparet atq̄ aiāribus quāto magis sp̄e mūdi āplissime i se ip̄sīs possidēt cōuersionū suarū p̄cipia: p̄cipia iquā familiarissima: q̄bus sp̄e cōiūctiores sint quā nostris aniabus corpora nostra. Siqdē motus tanto naturalior efficaciorq̄ ē quāto mobile ē moroni cōiūctius. Motus autē celi ceteris a uolētia alienior ē: nā alior efficacior. Sed que nā illa p̄cipia sunt: nū q̄litates aliq̄? puta sicut grauitate & leuitate partes elemētōrum moueri uidēt̄ atq̄ calore opari & frigore: ira mūdi sp̄e p̄ q̄litates huiusmōi reuoluūt̄: neq̄q̄. Qualitas. n. q̄a situ & p̄ibus terminata ē atq̄ uni cuidā ē addicta materie. agit ēr imiare: fatigatq̄ ut ne queat aut sēp aut eodē mō mouere: & q̄libet qualitas unicum opus agit: & ad unicum mouet̄ terminū. Quid calor agit nisi calorē? frigus frigiditatē? Leuitas sursum trahit solum / grauitas uero deorsū. Nūq̄ igiŕ q̄litas contrariū aliquē effectū p̄cipalis sui opis faciet nā sua: nūq̄ ad locū ūde discessit / spōte redibit: nūq̄ ide discedet spōte quo se nātaliter cōtulit. Celū aut̄ mouet̄ sēp eq̄liter / uariosq̄ & iter se cōtrarios p̄ducit effectus: atq̄ ad hāc diuersitatē cōtrariis mōis materā dispoit̄ inferiorē. Figuratiōes uarias iduit: nec ullū hēt certū i suo circuitu terminū. Sed qd cūq̄ signaueris p̄ctū sup celi dorsū / ad illd̄ inuere q̄libet celi ps̄ accedet / rursusq̄ recedet facillime nō p̄ aliqui

uolentia. Quid enim est uolentia/neque diurnum est: neque semper idem & ordinatum. Adde quod cum celum contrariis simul motibus reuoluatur/si qualitate duceretur certe contrariis qualitatibus moueretur. Non tamen illic esse possunt contrarie qualitates atque natura/ubi nulla est pugna/nullus interitus. Item cum natura dererata sit/ideoque non queat iderentari diuersumque finem/qualis est motus appetere/quetis gratia tantum moueretur: motus autem circularis secundum se non dirigatur ad quodammodo. Ergo neque a natura agitur: neque si quando quiescat/sistit a natura.

Præterea qualitas extrinseca in corpore/ se ipsam reflecti non ualet/ cum sit corpori alligata. Quoniam igitur pacto dabit qualitas celo reuolutionem in semetipsum quod se non habet sui ipsius reflectende uirtute. Item cum corpus nihil per naturam agat suam/ sed per qualitate/ & qualitas non suo ductu uel prestat corpori: sed quatenus ipsa aliunde mouetur/ si qualitas aliquid mouet celum/ ipsa iterum aliunde mouetur. Quid illud quod ipsam mouet/ deus ne/ minime: nam prius cum infinite excedat omnia/ nulli corpori familiaris est/ sed eque omnibus est conuersus: & ab omnibus absoluta: si enim deus esset proprius alicuius corporis agitator: non esset amplius omnium. Ideo ut sit omnium/ non est rector proprius alicuius. Spe tamen familiarissimos ut diximus motus requirit. Ac etiam quod discretæ sunt iuicæ: & diuersis motibus agitur/ alios atque alios motores proprios exigunt: quandoquidem esse debet iterum motus motumque proportio. Neque probanda est eorum sententia/ quod motores spiritus ita distribuunt/ ut deus prius accommodetur: reliquis reliquis intellectus. Nam cum secundum proportionem distributio fiat/ sicut spe in natura ordineque conueniunt in iuicæ/ ita iuicæ congruent deus & intellectus. Non superabit deus reliquos intellectus nisi quantum prius spiritus superat reliquas: nec erit immensus. Erit quoque compositus ex natura conuersus qua cum aliis congruet: atque ex propria: per quam distinguetur. Præterea si deus ipsa bonitas est/ hec autem res quilibet mouet tanquam appetibile appetitum/ deus celum mouet tanquam finis. Corpus autem ad finem extrinsecum non mouetur/ nisi per interiorē aliquam formam/ finis quod est ipsius cupidam effectricemque motus. Ergo inest celo forma bonitatis prime cupidam effectrixque motus. Que quod auiditas neque ceca est ut lapidum: neque irrationalis ut bestiarum. Quod enim auiditas prime ueritati sapientieque propria ceca irrationalisque erit/ Presertim cum maiori ordine moueat suum corpus quam nostra ratio nostrum. Non igitur deus mouet celum proxime: sed forma quodammodo ce-

9 27
li propria uite rationisque compositus & diuine cupida bonitatis. Ac si quis dixerit reparatione quadam moueri celos/ sicut enee quondam archimedis uoluebant spe/ compellerent eam ipsam reparationem non minus substantialē: uita le: rationalē esse fateri quam sit reparatione qua terrenorum animalium membra mouentur: postquam illa prime substantie: uite: rationi propinquior est: & apparet tamen natura sua tamen motibus equabilior. Sed nunquam illa est angelus/ nequaquam. uita enim ipsa celestis/ familiarissima est celo/ & una cum suo corpore quodammodo circum currit. Angelus neque familiaris motor est/ neque mouetur. Neque super motorem mobile esse decet motorem alium quod sit immobilis. Rursus angelus est penitus stabilis. Ab eo uero quod stabile est omnino: celum uero ab alio mobile/ aliquo certe medio indigent: quod sit mobile per se ipsum. Nam rei omnino stabili succedit proxime res per se ipsam mobilis: & huic succedit res per aliud mobilis. Siquidem res mobilis per se ipsam/ ex eo quod mutatur/ conuenit cum re illa que permutatur ab alio. Ex eo autem quod se ipsam regit: quia sic in sua natura se sistit/ neque e sua sede delabitur/ conuenit cum re illa que penitus permanet. Quid tandem est istud per se mobile/ quod proxime celum uoluit/ nihil est aliud præter animam. Hec enim est que & per se ipsam est mobilis: & talis motionis uestigium prestat corporibus. Nam & si dicatur semotus motor aliquis mouere celum/ non prius tamen celo dabit motionis actum/ quam uim morticem celo coniunctam infuderit. Vis huiusmodi una cum celo extensa esse non debet. Alioquin a se ipsa discederet/ ideoque celo facultate ad se ipsum redeundi perpetuo prestare non posset. Igitur erit indiuisibilis. Non tamen astricta dimensionibus sicut punctum: quia non posset se ipsam & dimensiones ab eodem in idem libere uoluere. Est autem in toto celo ubique tota ut moueat efficacissime rotum. Est itaque uis illa coniuncta indiuisibilis: libera ubique: qualis est rationalis anima. Illius presentia uiuit celum: cuius motus uiuificus est: cum uiuificet omnia. Denique cum in animalibus instrumenta illa uiuant: per que anime uiuentia generantur. quis dubitabit uiuere celum/ si quidem uire alicuius instrumentum est ad uiuentia generanda. Non ne motus ut ita loquar spontaneus ubiqueque est uite interioris est signum/ Talis autem maxi-

me ē ubi nāalis ē circuitus. Quid. n. magis spē mouet / q̄ qd̄ in se
iplū naturaliter recurrit: & circa nāalē cardinē / atq; itra naturalē sup
ficiē se uolunt. Nulli ergo corpori uita magis intrinseca ē q̄ mūdi sp̄is.

Neq; diffidēdū ē aīal unū fieri ex sp̄is animisq; diuinis. Quia cū p
pniū sit materie quid adsciscere formā. Forme uero cōplecti materiā /
atq; ducere: idq; rotū ibi fiat magis ubi rā materia q̄ forma prestan
rior ē. q̄s neget ex aīs illis q̄ nostris prestāiores sūt / atq; ex sp̄is / q̄
nostris corporibus simpliciores diuturnioresq; sūt. Cōtinent quoq;
nostra trahūtq; & generāt / aīal unū & idissolubile cōfici. Nō ne cor
pora illa pp̄ mirabilē simplicitatē tenuitatēq; quasi spiritalia sūt. Ergo
presentibus spiritibus facilius aīant: q̄ presēte igne sulfur accēdit.
Sic. n. excellētissima materia excellētissime forme. i. itellecuali cōiū
gūt / usq; adeo ut nūq; dissoluāt. Si corpora mixta quāto magis disce
dūt ab itēpātia elemētalīū q̄litarū / accedūtq; ad celestīū corporū rēp
antiā / rāto magis uite cognitionisq; capacia fiūt / p̄culdubio celestia
corpora uite cognitōisq; capacissima sunt. Genus mētū sublimius ē
q̄ celū: & celo cognatius ē q̄ terre. Ergo cū multe sint mētes terrenis
cōiūcte corporibus rāq; forme / necessariū ē mētes & plures: & prius:
& magis celestibus corporibus: q̄ terrenis rāq; formas eē cōiunctas.

Nō solū autē celos: uerū ē elemēta uiuere platonici arbitrāt ut dixi
mus. Nā cū uideāt oēs sp̄as mūdi & multa isup que his anectunt cō
poīta / motu intrinseco moueri absq; extrinseco ipellēte / aīas iudicāt illis
ineē. Ac siq; q̄rat de ascēsu / & descēsu elemētorū atq; cōpositorū: res
pōdebūt platonici illū quoq; p̄ aīam fieri. Per aīam iquā spē sue: q̄ si
cut magnes ferrū ita particulas spē sue reuocat ad se ipsā. Vnde fit
ēt ut motus lapidis descēdētis ab alto / quo magis terre p̄pinquat /
eo fiat uelocior. Et flāme motus similiter ascēdētis quo fit celo p̄pī
q̄o: eo euadit rapacior. Quippe cū aīa spē e p̄pīquo rapiat uehemē
tius: trahit quoq; ad idē aīa mūdi. Et quēadmodū si hoīes ferri qdē
ipsius motū uidētes / magnetē nō uiderēt / ferrum ex se ipso moueri
putarēt / dū trahit a magnete / ita nūc qui sperarum animas nō intelli
gunt / corpuscula quelibet credit ex se moueri. At enim cum nulla
mens artificis rā recte aut membra sua aut instrumenta moueat / q̄
corpuscula illa mouentur in mundo / necessarium est illa corpuscula

7 28
nō ab itēti q̄litate solūmō / uerū ē ab artificiosa nāa moueri & duci.
Porro nāalis motus elemētorū ē q̄ cācellos nature nāalisq; loci nō
trāsgredi. i. p̄petuus circuitus i suo loco atq; sp̄a nāali / figure sue p̄
similis. Circuit ignis & aer ut luna: quod cōtinarū idicat reuolutio.
Circuit atq; iugiter refluēdo. Terra si ut uoluit egestias mouēt / i circu
lū moueret: ut uolūt plurimū / manet p̄ su p̄ficiē. Circuūt partes eius
mūdi cētū quodāmō / p̄ ut se iuicē circa ipsū ūdiq; sēpiterno coartāt
ānixu. Ascēsus autē aut descēsus nō p̄prie nāalis ē motus. Sed ad lo
cū motūq; nāalē subita p̄ rectā lineā restitutio. Que quoniā ab alio
teria / p̄q; unū sēp dirigit tramitē liqdo nobis ostēdit elemētorum
pres ex se ipis minie agitari. Nā & spē q̄scerēt / neq; agerēt uīa sēp
eādē. Et aqua posset iterdū aerē p̄ximū nō frigefacere. Aut i precipi
tiū nō defluere. Nā & si aīe sp̄arū eūdē sēp tenorē seruāt: nō tamē pu
rādū ē aniulas. i. uires p̄prias elemētalīū partiū / si rāq; morices illis i
sint talē ordinē seruaturas: quādoqdē aīe nostre nō seruāt. Augu
mētū uero plātarū atq; saxonū ē ab aīa terre. Ideo solū q̄ diu herēt ter
re crescūt. Corpora brutorū & hoīum seūtra a sp̄is / uiuūt / q̄a p̄prial
hēt aīas. Quod idicat illorū figura uariis istrumētis multa / figure
sp̄arū peitus dissimilibus. idicat & cōplexio a sp̄arū cōplexiōe alienis
sima. Sicut se hēt mobile ad mobile / ita motor ad motorem. Ergo ut
corpus ad corpus / sic aīa se hēt ad aīam. Itaq; corpora seūtra itēse p̄
sitū: nāam: figurā: q̄litarē motūq; & sp̄em / seūtra hēt & aīam. Cōiū
cta uero / cōiūctā. Vna tamē sup singulas mūdi aīa. Vnius. n. uiuē
tis opificis unū debet eē opus uiuēs. Nō ē unū uiuēs / nisi p̄ uitam
unā. Nō hēt unā uitā / nisi unā hēt aīam. Merito cū lateat ut pleriq;
disputāt / i oībus sp̄is una p̄ria & iformis p̄se materia una illius ē aīa.
Quid nā i cā ē? q̄ licet cōtraria iter se sit mūdi mēbra / i unū tamē cō
spirāt / & alia aliis uires suas cōmūcāt: nisi q̄a una aīa huius igentis
aīalis humores quīs diuersos cōtēpat. Ac mēbra p̄ sitū seūtra & q̄li
tatē / uite & motus cōspiratōe cōtūat. Vnde nāa fit ut iferiora nutul
sequāt superiorū / & oīa mūdi mēbra / ut ita loq̄r cōpatiāt iuicē: nisi ab
una cōi nāa: una uero nāa ab una fit aīa. Neq; mius unitū eē oportet
diuinū hoc aīal / q̄ sit quoduis aliud aīal: siqdē ē oīum porētissi
mū. Ergo si iter cēta aīalia q̄libet corpus p̄ unā q̄dā suā aīam guber

na[m] multo magis m[un]dani huius a[er]ialis m[em]bra p[er] un[am] a[er]iam u[er]iunt[ur].
Que si ita se h[ab]et ad corpus suu[m] sicuti nostra ad nostru[m] n[on] aliter ipsa
in qualibet m[un]di parte e[st] rota / q[ui] a[er]ia nostra tota i[n] qualibet nostri cor
poris parte. Alioq[ue] n[on] posset uniuersu[m] p[er]fecte c[on]nectere: uiuificare:
mouere. Sicuti se h[ab]et natura ad corpus / sic a[er]ia ad natura[m]. Ergo que ad
modu[m] uniuerso corpore natura uniuersalis e[st] ubiq[ue] ita i[n] uniuersa na
tura ubiq[ue] uniuersalis e[st] a[er]ia. Quod aut[em] sperari a[er]ie sint r[ati]oales / ostē
dit disp[os]itio motu[m] m[un]danoru[m] semp[er] ad id quod e[st] melius & pulchrius
p[er]ficiscēs. Sicut. n. motus r[ati]o uelox liber & diuturnus ab itima uita
fit / sic r[ati]o mirabilis ordo mouēdi r[ati]oq[ue] artificiosa p[ro]gressio a sapientissi
ma quadā arte ipsius uite p[re]cedit. Nā quod sp[irit]us ad idē semp[er] p[er] eadē
dirigit n[on] necessitas quedā e[st] uita carēs: ut uulgo uide[re]t[ur]: sed ars inte
gra / & sapiētia felix: que quoniā n[on] errat i[n] c[on]sultādo / que admodum
mortales solēt / motu & ope n[on] uaga[re]. Deniq[ue] celū ab i[n]telligentia
quadā moueri / id quoq[ue] nobis argumēto e[st]: q[uod] celi corpus motibus
suis ita ordiat elemēta disponitq[ue] cōposita / ut a[er]ie i[n]tellectuales com
positis corporibus i[n]fundant[ur]. Heuero corporibus celestibus ualde
p[re]stāiores sunt. Corporea igit[ur] natura celi cū p[er] se supra sp[irit]u[m] suam /
neq[ue] agat q[ui]c[um]q[ue] neq[ue] disponat / certe i[n] hac ipsa actōe disp[os]itio[n]e ubi ad
sp[irit]u[m] mētis p[er]fecte cōducit / a mēte diuina tanq[ua]m i[n]strumētū ab artifice
duci[re]. Que q[ui]dē mētis a[er]ie sue inest: quādoq[ue] p[re]stāissimi corporis
a[er]ia p[re]stāissima e[st] a[er]iarū. Tres sunt precipui ut magi putāt / princi
pes sup[er] m[un]dū Oromasis: mitris: arimanis. i. deus: mētis: a[er]ia. Dei pro
priū e[st] unitas. Mētis ordo. Anime motus. A deo solo prima ipsa fit i[n]
m[un]do unitas partiū & totius. A mēte uirtute dei fit ordo partium
unitarū. Ab a[er]ia superiorū uirtute fit motus opis ordinati. Mouet a[er]ia
m[un]dū mutabiliter p[er] se ipsam. Mouet ordiate p[er] mētē. Perseuerat sēp[er]
i[n] uno hoc officio p[er] unitatē dei ipsius eternā. Sic illorū triū principū
tria hec ut dixi i[n] m[un]do uide[re]t[ur] uestigia. quod plato noster i[n] epistola
ad regē dionysiū retigisse. quē locū i[n] li. de amore latius declarauis.
Mitto q[uod] quelibet sp[irit]us naturalis adeo habet ut sit unaq[ue] sit. Adeo p[er]
mētē ordinē: ab utroq[ue] perpetuatē. Sed ab a[er]ia celoq[ue] h[ab]et / ut mul
tiplex p[er] singula sit atq[ue] mutabilis. Mētis enī & a[er]ia quoniā a causa om
nino immobili p[er] ipsius substātiā p[ro]xime procreant[ur] substātia i[m]mutabi

7
29
les prorsus euadūt. Naturales aut[em] sp[irit]us quoniā a stabilibus causis. i.
deo & mēte p[er] causas actōe mobiles. i. a[er]ias celosq[ue] manāt / e[st] substan
tia quodā m[od]o sunt mutabiles: q[ui]s causarū stabilū munere p[er] conti
nuā singulorū successione[m] p[er]petue uideant[ur]. Vnde enī mobiles cause
motōis p[er]petuatē h[ab]ent: ide harū effectus cōtinuā generationis suc
cessionē. Celestes sp[irit]us h[ab]ere a[er]ias n[on] m[od]o platonici / sed oēs etiā p[er]ipa
retici cōfite[n]t[ur]. Quod aristoteles docet libro de celo secūdo. Rursus
vii. & viii. naturalium. Secūdo de a[er]ia. xi. diuinorū. Theophrastus e[st]
discipulus aristotelis libro de celo. Quod auicēna & algazeles sum
mo p[er] confirmarūt. Augustinus aurelius i[n] libro echiridion / & thom
mas aquinas i[n] libro cōtra gēntes secūdo tradūt / nihil quātū ad chri
stianā doctrinā spectat / intere[re] celestia corpora a[er]ias h[ab]ere uel n[on] h[ab]ere.
Speras aut[em] elemētorū uiuere / & si plane cōstat apud platonicos /
de his tamen p[er]iparetici ueteres nihil differuerūt. Recētiore aut[em] n[on]
nulli abigūt: quia elemēta uideant[ur] cōpositorū gratia i[n]stituta fuisse:
atq[ue] esse r[ati]o cōpositis uiliora: q[ui]to sunt p[ro]p[ri]a[m] materie. Sed ad
hec platonici respōdebūt / i[n]tegras q[ui]dē elemētorū sp[irit]us totius m[un]di
gratia i[n]stitutas fuisse: n[on] gratia huius cōpositi uel illius. Particulas
aut[em] elemētorū / q[ui] & segregant[ur] ab elemēti totius i[n]tegritate / & miscēnt[ur]
i[n] hoc aut illo cōposito corpore / corpusculi talis causa cōmisceri. Et q[ui]
uis harū particularū qualitates / sint prime materie p[ro]xime / i[n]tegra ra
mē elemēta / q[ui]a i[n] ordine principaliū m[un]di m[em]brorū cōnumerant[ur] ual
de prop[ri]a sunt / tū m[un]di totius forme: tū summi opificis exēplari
uniuerso atq[ue] p[ro]posito: tū diuinis celestiu[m] m[em]erium sperarūq[ue] influxi
bus: q[ui] i[n] particulas & corpuscula mixta n[on] aliter q[ua]m p[er] i[n]tegra defluūt
elementa. Atq[ue] hoc pacto elemētorū globi digna receptacula fiūt r[ati]o
nalia animarum. Sunt p[re]terea i[n] igne & aere p[ro]pter firum
p[er]spicuitatemq[ue] ipsorum celis conueniētem partes aliquē quali ere
gione sideribus respōdentes: q[ui] directis q[ui]busdam nobilitate i[n] flu
xibus sufficiēter preparant[ur] ad mentes suscipiēdas. Partes autē seu
aq[ue] terreq[ue] crassiores / siue ignis aerisq[ue] i[n] terris diffusi a globis propri
is segregare a[er]ios n[on] merēt[ur]. quia & globorum amittūt dignitatē &
p[ro]p[ri]etū corporū extenorū simplicitatē suam puritatēq[ue] n[on] seruāt.

Quod si diligētius miscē iuicē / quousq; diuturna qualitātū tēpatō
ne equalitatē q̄dā recuperēt similit̄ sp̄arum equalitati : primū quidē
mirabiles opatōes qualdā cōsequunt̄ imixtis. deinde uitā i plātis : tū
sensū: deniq; rōem. Siq; aut̄ diuinorū aiorū noīa nosse desideret /
sciat orphei rheologiā speratū aīas ita partiti: ut quelibet uī geminā
hēat: unā i cognoscēdo positā / alterā i spe corpore uiuificādo / atq; re
gēdo. Ergo i elemēto terre illā uī plutonē orpheus noīat: hāc pserpi
nā. In aqua oceanū illā: hāc rheti. i aere fulminatorē iouē atq; iuno
nē. In igne phanetā & aurorā. In aīa spere lunaris illā baccū licnirum
hāc thaliā musā. In aīa rursus mer curii spere / illā uī bachū silenum.
hāc euterpe. ueneris / lyfiū & erato. Solis trietericū & melpomenē: mar
tis / bassareū atq; clio. iouis / sabasiū & rerspichorem. Saturni / āphietū
polymīāq;. Octauē spere / picioniū & uraniā. In aīa uero mūdi uī pri
mā / uocat baccū enbromū. Secūdā musā calliopem. Quapp apud or
pheū singulis musis preest baccus aliq;: quo uires illarū / diuine co
gnitōis nectare ebrie designant̄. Ideo muse nouē cū bachis nouē cir
ca unū Apollinē. i. circa splēdorē solis iuisibilis debachant̄. Sed hec
de nominibus diuinorū aiorū dicta sufficiāt. Verū hāc oēm dispu
tatōem hac rōe breuiter cōcludamus: ut ātiquorum more dicamus:
eos eē peitus deridēdos / q; partes elemētorū i puras ex qbus aīalia
cōstāt / uitā & rōem hēre fatent̄: tota uero puraq; elemēta negāt: qua
si pars toto sit melior: & mūdū uita carere uolūt & sensu: qui tamen
uitā dat plātis que nō fiūt ex seīe: sensū dat aīalibus: que p cohitū
nō gignunt̄. Quāobrē tres rōaliū aīarū gradus colligimus. In primo
sit aīa mūdi una. In secūdo. xii. sp̄arū aīe. xii. In. iiii. aīe multe / q; i spe
ris singulis cōtinent̄. Hec oīa que ad speratū aīas prinēt / ex platonī
corū opinīōe narrata / tūc demū affirment̄ / cū christianorū rheologo
rū cōcilio diligēter examīata placuerit. Nā & plato i epinomide ubi
sub ppria psona ipse loq̄t̄ de his sub diuisione sic iqt. Impossibile ē
terrā / celū / stellasq; oēs: & que ex his cōstant moles / nisi aīa singulis
aut adsit / aut isit / tam exquisita ratione ānis mēsiibus diebusq; circū
uolui / nobisq; omnibus bona omnia facere.

Anime sperarum mouent speras per legem fatalem & mouent in cir

culum quia ipse sunt circuli.

Cap. ii.

Vonā pacto celestes aīe speras suas mouēt: pfecto quēadmodū
placet platonīcis: sicut corpus tuū aīa tua p appetitū: qui appe
titus illic quoq; a cogitatōe excitat̄. Cogitatio ibidē a fatali illius
aīe lege. Ideo plato in libro de regno inquit. Celū mouet fatū & ina
ta cupiditas. Quod accepisse uideē a Zoroastre: a quo omnis mana
uit rheologorū ueterū sapientia. Ille enim ubi de celo loquit̄ iquit.
ἀειδιω βουλη φέρεται ἀει τρεχει ερω ἀναγκη . i. sempiterna uolū
tate fertur. Semp necessitatis opa currit. Quod perspicue intellige
mus / si ita rerū ordinē cōsiderabimus. Est aliqd quod dicit̄ sup om
ne. Est aliqd / quod sub omni. Quod dicit̄ sup omne: deus ē: qui nō
pōt esse pprie omne: quoniā ē simplicissima unitas sup numerū. Sub
omni hec corpora singula. Oportet igit̄ inter id quod ē sup omne:
& id quod sub omni eē aliquid mediū. Id autē est omne ipsū ro
rumq; & rerū omniū cumulus. Ent aut̄ triplex omne siue totum tri
plex. Primū quidē omne pxime ab ipsa dei unitate depēdet. Iccirco
eatenus unitū eē necessariū ē / quatenus fieri pōt / cū fiat ipsi unitati
simillimū. eē uero pōt aliqd tribus modis unitū: eēntia pūcto atq;
momēto. eēntia scilicet ut una substātia sit / nō ex substātiis pluribus
cōposita. Pūcto ut nō disp̄gat̄ i partes plures: p quas cogat̄ in plura
distrahi pūcta locorū. momēto ut qcqd hēre pōt unq; nutu oculi nā
ciscaē: neq; p uaria tēporū momēta sit uariū. Ergo illud omne quod
statī ex deo ē ipsi similius oibus his modis ē unitū. Is ē angelus: q;
q̄uis p ut pēdet ex alio / mutabilis quodāmō dici possit / tamen qa i
finito dei statui precipue proximus pcreat̄: i ipsumq; cōuertit̄ sine
medio stabilis p̄sus euadit. Seq̄t̄ secūdum omne quod qa secunda
quadā irētione pēdet ab uno / unū iā modū unitatis āmittit: retinet
duos: unū qdē restat eēntia atq; pūcto: sed momētis sit uariū. Talis
ē anima. Tertū omne ē materia mundi que una substātia ē / sed non
solū momētis uariat̄ ut aīa. sed etiā diffundit̄ p puncta locorū. Sed
cur in hoc descēsu tempus reperit̄ priusquam locus? Tum quia tem
pus spiritalis actionis alicuius comes est: locus est comes corporis
ideoq; tempus ad spiritum efficaciamq; propriūq; locus accedit.

Tum quia ab unitate in multitudinem gradatim est descendendum. Quoties uero rei essentia locale multitudinem subit: toties & operatio eius temporalem patitur numerum: non econuerso. Essentia enim operatione unione & perfectione superare potest contra nequaquam. Membra denique mundi quelibet non omne: sed sub omni dicuntur esse. Quapropter angelus continet in se rem omnium rationes: omnes inque habitu simul & actu. Anima rursus omnes: sed habitu quidem non actu. Materia omnes quidem potentia: non tamen habitu neque actu: sed per successionem suscipit omnes. Oportet profecto animam ipsam esse quodammodo omnia. De qua Zoroaster ait: καὶ ἰσχυεὶ κόσμον πολλὰ πλεῖρα ματα κολπῶν .i. mundanorum sinuum multas plenitudines comprehendit. Nam si inter sublimia & infima est media: necessario in se continet sublimium illorum munera & imagines. Infimorum autem uires & exemplaria. Sed ea parte qua cum angelica mente communicat euadit angelo similis: alia parte dissimilis. Igitur sperantur anime in mentibus suis id eas cunctas simul habent habitu atque actu. In suis potentis infimis motricibus corporum circa iterum habent generandorum semina possessione & habitu simul non actu. Media pars illarum scilicet ratio sequitur mentem: quia corpora illarum perfectissima ac ferme nullius egena sola anime infima parte reguntur satis. Ideo media pars celestium animarum que sua natura mobilis est: quia ortum agit ab opere corporali: absorpta a mente fit stabilis. In nobis uero propter nostri corporis indigentiam media quoque pars mouetur ut infima: difficili & operosa nimium administratione corporis ita cogente. Apparet etiam quodammodo motus ut uult Plotinus aliquis in ipsa rationali celestium animarum parte. Cum enim a deo omnium unitate: tum per unitatem suam: que sue mentis est caput: tum per mentem suam: que caput rationis est: effluat: refluitque quoque per mentem unitatemque suam: in deum omnium unitatem. Siquidem hec deum ipsum primo naturaliter appetit. Secundo intelligit. Tertio intellectua liter amat. Quarto amatoria quadam unione consequitur. Actionem uero que ad terminum quandam per media transit: motum platonici nominant. Ac si tempore transit: temporalem motum: si uero momento motum appellant eternum. Qualis est in animarum celestium ratione. Licet autem media hec pars illarum in mentem conuersa: omnes simul uideat rationes /

8 91
tamen pars illarum infima utpote mutabilibus corporibus cognatissima non ratione uirtutis est: ut ualeat uno actu ferri in semina uniuersa. Cupit tamen ferri actu in omnia: ne frustra sint in eius potentia omnia. Ferri ergo in illa nixu multiplici: & modo hec actu consequitur modo illa. Sed priora amittit actu: cum incurrit in alia. Non ego complectitur simul cuncta. Semper autem ad omnia nititur. Currit itaque semper. Huiusmodi cursus est motus primus. Huius autem cursus interuallum tempus primum est. Ad cursum illum currit mundus. Ad tempus illud fluunt tempora mundi. Hunc ego esse arbitror ipsum ut est apud Orpheum mutantem preterea formas. Cum uero semina illa certo sint numero terminata: & anima currat semper certo temporis spatio transit omnia. Quibus pactis uel quiescere cogit ut nobis uidetur: uel recurrere paulatim per omnia denuo: atque eadem in mundo rationale generationis recessere ut placuit Zoroastri. Qui uisum aliquando causis omnino redeuntibus: eosdem similiter effectus reuerti putat. Qua quidem ratione tamen ipse quam alii multi successores eius humanorum corporum resurrectionem confirmauerunt. Circuitus autem uniuersi interuallum annis solaribus sex & triginta milibus expleri uoluerit platonici: quem magnam ac mundanum appellat annum. Huius finem Mercurius mundi senium uocat. Plato in libro de regno mundi restitutionem. Sed ut mouendi celi planius modum intelligas: exemplum accipe. Cogitat Euclides nocte megaris abire athenas Socratem auditurus: accipitque laternam. Totum illud iter in primis communi cogitatione prescribit. Ex hoc uniuersali proposito non fit proprius passus aliquis nisi particularis cogitatio intercedat primum passum designans. Ergo laterna primum ostendit passum: hunc ipsum statim cogitat imaginatio. hunc eligit appetitus: hunc pagunt pedes. Quo pacto laterna passum secundum monstrat: mox illum cogitat Euclides: appetit: pagit. Similiter tertium atque alios. Eadem ratione in anima sperare fieri arbitrantur: ubi mens ratioque ipsius communiter statuit totidem in celo figuras: & in materia formas per celi motum effingere: quot uidet ideas & conceptus in angelo per dei ipsius effingi uirtute: ut rationale ipsa per uires mundanum opus efficiat: quale deus facit angelicum. Atque ita primum imitetur artificem: non tamen incipit mouere celum aut aliquid operari: nisi motrix potentia que est eius infima pars: quasi laterna unum aliquid suorum seminum genus promat pre aliis: &

quasi oculis offerat. Cum primū uis generis alicuius seminū ceteris feminibus preualet: Imaginatio ipsa que ī fine huic potētie ānexa ē: illud cogitat: idē & appetit: idē explicat ī celo. Format in elemētis: se rit ī celo parit ī elemētis. Eodē mō fit p̄ seriē successiōis ī semibus aliis. In hac serie successiōis fatalis cōsistit lex: ī illa cogitatiōe cupiditas. Sic celū mouet a fato & īnata cupiditate: eodē quasi mō quo ī nobis spiritus & humores a uehemēti cogitatione affectuq; uibrantur atq; formātur. Neq; putes tā nouos in mūdo effectus tā uarias in celo figuras momentis singulis explicari: nisi p̄ nouas uariasq; aiarum illarū affectiōes. A causa. n. que stabilis ē oīo: stabile fit & opus. Neq; arbitradum est celi aiam fatigari mouēdo si nostra nō fatigatur. Motores enī qui cū mobili extēli nō sunt: fatigari nō solent. Videlicet si in finito statui motionū omīum fini sint pximi. Preterea quantum ineptū est infimū terrenūq; corpus ad motum: tātum sublime corpus est agile. Quod si & leuis aura puluerē agitat: & uentus iclusus terre uisceribus quassat mōtes: miraberis sublimes aias tenuissima corpora nutu leuissimo uoluere? Prefertī cū ea circa naturalē cardinē & in ambitu proprio moueāt: atq; ipsa ad motum huiusmodi naturali instinctu magis cōducāt: q̄ terrenū corpus ad descensum quādo aia nostra corpus suū p̄ decliua ducit. Profecto celi corpus ita eque se habet & facile ad quēlibet sitū circa cētrum: sicut elemētalis materia ad quālibet formā. Immo uero multo magis. Proinde sicut aie cōuenit efficacia ad mouendum: ita corpori p̄cluitas ad motum. Corpus enī quoniā ab actu fit. in actu est: ad actum dirigit: iccirco naturā habet: ut p̄ formas suas semp̄ exerceat. Quoniā uero & substātiā & qualitātē diuisibilē habet: cogit̄ q̄cquid aut agit aut patitur secundum modum diuisibilē. i. secundum motum agere atq; pati. Confert at̄ celestium motus eiusq; uarietas ad generationē generandarūq; rerū diuersitatē. Variis. n. figuris celū exornat: celestes uires uehemētius in elemēta trāsmittit. Mouet elemēta: cogitq; ut multis inuicē modis cōmiscēat. Eorūq; globū undiq; uicissitudine quadā eque illustrat & fouet. Preterea ipsa mundi materia neq; oēs simul ī celo figuras neq; formas sub celo oēs simul pōt hēre. Si qdē iter se multe cōtrarie sunt:

92
Vbiq; tamē appetit oēs tanq̄ nature sue p̄fectiones. Hinc ad sēpiternum motū p̄cluit effici: ut quod nō pōt statu cōseq; / successione saltem quodā mō consequat̄. Verū cur ī circulū maxime spere rotantur? Quāuis id mō significauerit: alius tamē exordiamur. Deus circulus unus ē: quoniā a se est circuli instar & in se ipsū: put non habet extra se p̄cipiū sui uel finē: sed ī se incipiēs desinit in se ipsū. Angelus duplex ē circulus. Tū q̄ illuc redit unde manauit: dum suū irelligit & diligit auctore: tū quia cōsiderat semetipsum. Aia ē triplex circuitus. Quia respicit deū: q̄ se ipsā cōsiderat. Quia a causis rerū ad effectus descendit. Rursusq; ab effectibus ascendit ad cās. Si circuitus tres hi celi motores: qd̄ obstat quo minus celū quoq; ī circuitū rapiat̄. Et postq̄ celū imitatur cās supnas in figura & substātia sua: cur nō ēt in motu opationeq; imiteat̄? Mobili aie subicit̄ celū. Inde ipsū moueri incipit. Ut semel cepit moueri celi pars una: p̄p̄ cōtinuationē trahit aliā secū pellitq; aliā: seq; inuicē necessario reflectūt in girū. Stare neq; celum quādoq; de eius aia nescit q̄escere: neq; tamē locū sui naturalē relinquere uult. Ita fit ut circa idē reuoluat̄ & in eodē. celū semp̄ mobile ē: liq; dē terra que maxime ab eo distat ē semp̄ immobilis. Quod mouet sēp̄ necessario ad idē reuertit̄. Nullū. n. rectū corporaliū spatiū īfinitum. Preterea Plato ī libro de regno iquit. Solis rebus oīum diuinissimis cōuenit status omīo mutationis exps. Māius at̄ quia corpus ē: itaq; a diuino dignitate degenerat: ideo imutabilis p̄sus esse non pōt. Quoniā uero diuinis pximū est: cōsentaneū fuit: circulari ipsū motione moueri: que cū in eodē circa idē secundū eadē simili iugiq; cōtinuatione uoluat̄: q̄ minime fieri pōt a locali stabilitate discedit. Hec ille. Adde q̄ sicut inter omēs spēs motionū solus localis motus: q̄ quasi extrinsecus est subiecti sui substātiā qualitātēq; naturalē mutare nō cogit̄ sic circuitus iter locales motus: quia solus nō mutat locū dici posse uidet̄ quasi non motus. Si stare q̄s celū uelit: figat ipsū Saturni celū in cardine quādoq; lubet. Tūc semicirculus ipsius spere alter sup caput nostrū stat: alter sup caput antipodū. Cū uero pres oēs huius spe sine ulla nature discrepātia iter se simillime sint: nulla ē rō p̄ quā alia ps hic sit magis illuc alia. Ergo inferior semicirculus. q̄a

cū loco hoc nostro eque cōuenit ac cū regiōe ātipodū ita nitef hic eē
sicut ibi & superior semicirculus pp eādē cōueniētiā ad locū illū cōre
det eē illic/sicut & hic erat. Ex hoc nixu ps altera pellet alterā dū q̄li
bet ps pp equalē cōueniētiā uolet ubiq̄ p̄irer eē. Est utiq̄ octauē spe
cōcaua sup̄ficies locus naturalis spe Saturni. Ibi de uexū Saturni spe
cōcauū tāgit octauē. Quelibet p̄ricula huius spe qa eque cōuenit cū
q̄libet octauē p̄ricula oēs affectat p̄riculas illius attingere. Si q̄scat si
gule tāgēt singulas: nō q̄libet cūctas. Currēdo at̄ ferme asseq̄ quod
asseq̄ q̄scēdo nō poterat: tāta ē huius spe ad illā auuiditas. Preterea
spe Saturni aīa tota simul ē i q̄buliber spe p̄uctis. Spa hec aīe fruēde
cupida. Ideo currit ut p̄ oēs sui p̄tes ubiq̄ rota aīa p̄fruat. Aduolat
rapidissime: ut quoad fieri potest ubiq̄ sit tota simul ubicūq̄ tota si
mul est anima. Et quia nūq̄ reppit stātē aīam/q̄scit & ipā nūq̄. Et
sicut aīa assidue circa deū q̄ cētrū cōuoluit/ ita corpus tractū ab illa sē
per circū aīam reuoluit quasi cētrū. Stat at̄ i eodē cardine celum/ qa &
aīa pp mētis p̄cipationē q̄eris alicuius ē p̄iceps. Id agūt oēs rōales
aīe i corporibus suis. Id oīa corpora agūt ad aīas: siue de sparū ac sy/
derū aīs loquamur: seu demonū atq̄ hoīum. Qd̄ si minus i nostro
hoc crasso corpore apparet: fit tamē i ethereo aīe idumēto/ de quo di
sputabimus alias. Quod uoluit Zoroaster i nobis assidue uoluit. De
niq̄ hāc de motu celi disputationē hac sēretia cōcludamus. Neq̄ cor
pus celi mobile/ neq̄ motorē q̄ ad motū celi mouē eē precipuū mo
tiōis huius p̄cipē atq̄ finē: ne i huiusmōi motu labor trāsgressioq̄
cōtigat. Motus .n. ad stabile & circa stabile efficiē sēp & regiē.

QVINTVS LIBER

Oīs rōalis aīa ē immortalis. Prima rō: qa p̄ se mouē & i circulū. Cap. i.

h As oēs aīas i ordine eēntie tertie collocamus/ atq̄ hac rōe cōi
esse uolumus immortales q̄ primo mouē & qa mouē primo
mouē i circulū. qa igit̄ primo mouē/ mouē & sēp. Ibi .n. p̄pe
rius motus ē ubi primus. Nā si fōs motus aruerit/ nihil ultra moue
bit i natura. Itē qd̄ primo mouē/ sibi ipsi prebet motū iternū atq̄ ex
ternū. Internus motus uita est. Itaq̄ sibi met uita sup̄peditat. Et quia

nūq̄ desent se ipsū cū i qualibet natura insit amor sui ipsius p̄petuus
nūq̄ desinit uiuere. Preterea si fingat̄ in terre quādoq̄ aut prius eē de
sinet q̄ moueri: aut contra aut simul: nō dat̄ primū qa motus nō pōt
seorsū ab eēntia remanere: nō secūdū: qa spōtaneus motus assiduus
comes ē eius quod motū sibi met exordiē: nō tertū. Quoniā p̄nitio
sa mutatio nō pōt ipsi ab intrinseco unq̄ enūpere/ ex quo motus uita/
lis uiuificusq̄ exorīt. Sed neq̄ continget extrinsecus. Nō .n. fōs motio
nis aliūde mouē. Hec ē utiq̄ eēntie tertie p̄prietas: in qua cū sint aīe
oēs rōales ex cōi q̄dam definitiōe/ illis quoq̄ oibus eadē cōuenit
p̄prietas. Sūt ēt ex eo immortales qa p̄ naturā eēntie tertie primiq̄ mo
tus circulo agitant̄. Nā si mouent̄ i circulū nūq̄ desinūt. Circuitus .n.
nō effūdīt uires: sed sua queq̄ recolligit i se ipsū: & cū deficere putat̄
se renouat: ut rōnē illā pythagore ad presēs preterea: que ostēdit nul
lū esse i spa principiū aut finē. Ideoq̄ illū q̄ mouē in spā/ neq̄ cepisse
moueri unq̄ neq̄ desinere. Esse at̄ rōales aīas speras q̄sdā spiritualis:
& circuitū i se ipsis spiritalē: postq̄ corpora ipsa que illarū umbre sūt/
figurā talē hēt & motū. Ita ut spe circuitusq̄ uisibiles sparū & circui/
tuū inuisibiliū umbre sint: ac si umbre sint p̄petue/ multo magis sub
stātiās illas fore perpetuas que per uirtutē termino carētē motionis
actū peragūt sine termino. nec ē illis contrariū aliqd a quo perimanē
sicut & motui illarū qui circuitus ē/ nullus ē motus cōtrarius.

Secunda rō quia stat per substantiam. Cap. ii.

a Tq̄ ita immortalē eē aīam p̄ motū eius rō superior demōstrauit. Idē
quoq̄ p̄ statū aīe demōstrat̄. Quando aīam noiāmus rōnālū aīa
rum genus intelligi uolumus. Nam in rationales uitas nō animas
propne appellamus/ sed idola & simulacra animatum. Si essentia illa
tertia de qua tam multa diximus licet per opatiōem moueatut/ ma
ner nihilominus p̄ substātiām sequit̄ ut aīa que eadē ē quod eēntia
illa p̄ substātiām nō muteē. Quod tale est esse desinit nunq̄.

Tertia ratio quia heret diuinis. Cap. iii.

a C si duo quedā i ifimo nature gradu lo cata/ materia. s. & q̄ritas
sūt passiuā/ & duo alia i sup̄mo sunt actiua Deus & angelus:
Aīa & qualitas que mediam iter passiuā & actiua obrinēt regionem
giii

quomō se hēbūt: Sic pfecto utraq; princeps passiōis euadit. Sed q̄liras
qa patiētibus iheret omīo p opationē & eēntiā suscipit passiōē. Aīa
uero q̄ distat lōgius & si in opandi facultate corporalē aliquā p̄cipit
passiōē. In eēntia tamē passiōis est expers. Et sicut corpus ex mate
ria & quantitate passiuum inherētē sibi qualitatem reddit subiectā
corruptioni: ita deus & angelus actiui animam sibi proximā & a cor
pore segregatā diuinitate sua efficiunt immortalem.

Quarta ratio qui materie dominatur. Cap. iiii.

f Ed & in hoc maxime imortalitas eius apparet: q̄ oportet primā
ipsā rerū materiā q̄ mouet & forma ab aīa ppetuā eē. Naturam
ars imitat. Ars opa sua hoc facit ordine: uidelicet in subiecta q̄dā ma
teria formas alias & alias ip̄mit: quarū nullā sibi p̄pnā hēt materia.
Nullā. n. p̄pnā uasū alicuius formā hēt lutū: sed uarias uicissī capit a
figulo: & fractis uasīs supest lutū: ex quo alia repenit. Ergo & ipsa na
tura rerū artifex subiectā quandā sibi materiā hēt oīum ex p̄te forma
rū ad oēs suscipiēdas panter preparatā. Quia sicut i gradu rerū sūmo
deus ē actus purus: nullius idigus: formarū oīum effector: ita i infī
mo eē aliqd debet: q̄ sit pura potētia: oīum egena: & ipsa p se infor
mis sit formarū oīum susceptiua. Sic uniuersali artifici atq; nature
subest uniuersalis materia formarū q̄rūlibet idifferens susceptaculū.
Hec prima uocat materia: q̄ elemētorū aliorūq; corporū formis eque
subicit. Et mō hāc a ui naturali accipit mō illā: neq; ullam natura sua
hēt p̄pnā. Nō. n. eēt ifima si quā hēret pfectionē & agēdi facultatē si
bi ex forma p̄pria naturalē: nec eēt ad aliā formā forme sue repugnā
rē idonea. Nā si frigiditas materie p̄pria naturalisq; sit: quonā pacto
calorē suscipiet: & humiditas quomō siccitatē. Aīaduerte mutuā ele
mētorū cōmutatōē si cupis latētē hāc materiā iuenire. Nā quādo cer
nimus ubi prius terre spēs fuit. ibi aque postea spēm appere: dicere
nō possumus aque formā q̄ nup aduenit i terre forma recipi. he nāq;
opposite quodāmō sibi iuicē sūt. q̄ppe cū terra siccitatē: humiditatē
aq̄ cōtineat. nō igiŕ forma terre formā suscipit aq̄. sed accedēte aquea
spē abit in cahos. Forma at̄ aq̄ sine subiecto eē nō pōt: neq; nouū sub
iectū i aque generatiōe accessit. Eadē ergo materia que terrene forme

92
subiecta fuerat aque iā subit formā. Atq; hec ē argumētatio. qua Ti
meus pythagoricus utit. Itē quādo sol radiis suis mare percutiendo
aquā i fumos extenuat: & ex aqua generat aerē: aliquam certe aquei
corporis portūculā ex aque elemēto detrahit. Querimus utrū por
tūculā istā aque i nihilū primo redegerit: postea genuerit aerē an ser
uauerit aque nō nihil. Si aquā i nihil omīo deduceret ad malū eēt na
ture itētio: q̄ tamē ē sē p ad bonū. cū a sūma dei bonitate regat. Atq;
eē ipsū q̄d eterni dei peculiare donū ē: quādoq; ex rebus a sequenti
bus post deū causis subtraheret: q̄d fieri nō pōt: cū deus sēp q̄d semel
dedit suo cōseruet ifluxu: cui nullius agētis opponitur uolētia. Nā
res deo inferiores qa nō hēnt eē absolutū omīo sed eē aliqd & tale eē
uel tale ideo nō hēnt uī ad eē omīo auferēdū. Sed eē hoc mō potius
aut illo. Sequēŕ ēt ut sol nouū illū aerē generaret ex nihilo: si totā aq̄
prioris portionē i nihilū cōsūpsisset. Ex nihilo aliqd facere agētia na
turalia nequeūt. Facilius. n. ē ex q̄libet re existente aliqd facere q̄ ex
nihilō. Nō possūt at̄ ex quolibet semie rem q̄libet generare. Nūq; ex
tritico pita: ex milio ficus: ex hoīs semie aqlā. Multo minus poterūt
ex nihilō aliqd generare. Hac rōe mōstrat solē nō potuisse portionē
illā aq̄ mari detractā i nihilū uertere. Ergo in ea nature prioris aliqd
restat. Quid illud: aq̄ certe illa frigida erat & hūida. Abscessit frigidi
tas: hūiditas restat ut placet platonis: q̄ aeri & aq̄ ē cōis. Si restat hu
miditas: restat & materia aliq̄ hūiditati subiecta. Humiditas. n. nō ē
forma a corporibus sepa. Itaq; materia q̄ prius sub aq̄ frigore latu
erat: iā sub aenŕ calore eadē delitescit. Cū uero ex aere fit ignis hūidi
tatē quoq; amittit: & accipit siccitatē. materia huiusmōi q̄ tantū exte
nuata rarefactiōe i formā ignis ascēdit: uicissī dēsitate descēdit. turge
scit i aerē: postea dēfat i aquā: deniq; grauescit in terrā. Vides materiā
unā oēs uicissī idui formas dū & ascēdit rarefactiōe & dēsitate descē
dit. Que iō una ē tū qa una uni sufficit mūdo: tū qa cū sit iformis nō
hēt qcq; p q̄d i se discerni possit i plura. Qd si uniuersū in unū forma
bile desinit: cōsētaneū ē ab uno quoq; icipe formatore: totūq; illi sub
eē. Sed de hoc alias & diximus & dicemus. Materia uero hec iō nūq;
corrūpit qa totius nature corporalis ē fūdamētū: quo diruto oīs mū
di machina corruet: neq; i pres dissoluit unq; qa nō ē p naturā suā ex

partibus cōstituta. Partes. n. p quāritatē fiūt. Materia uero quātitati
precedit. Est. n. quāritatis qualitatē subiectū. Subiectū uero sēp rem
illā que ī ipso iacet ātecedat oportet. Neq; p accessū alicuius cōtrarie
qualitatis iterimef. Nulla q; ppe ipsi ē contraria qualitas: q; eque oēs
fufcipit p naturā atq; nulla forma q; idiget materie substēraculo ipsi
repugnat. Sibi nāq; met repugnaret si suū destrueret fūdāmētū. Neq;
indiget materia alia q; dā sede: qua forte subtracta decidat ī pfundū.
Ipsa. n. ē primū oīum substēraculū: Ac si qua uiolētia illam destruat:
aut eā deducet ī nihilū: aut ī aliqd aliud trāsmutabit. Primū fieri ne
quit. Nā q; quid agit aliquid ex naturali appetitu pfectiōis pprie p
pagāde iducit ad āgelū: ut aliud quiddam sibi p uiribus simile gene
ret: qd ī elemētis plāris aīalibus ē pspicuū. Vbi apparet appetitū na
turalē ad bonū uidelicet ad uitā adeē atq; similia nō ad cōtraria diri
gi. quia a sūmo bono ut diximus oibus seqntibus ē infertus. Vnde
enī sūt. inde mouēf & illuc ferūf omia. Igit oīs oīum appetitio opa
tioq; a bono exoriēs rēdit reflectitq; ī bonū. Quin ēt q; materiā fūdi
tus tollit a medio: nequit nouū opus suū alicubi stabilire/cessāte for
marū oīum generabiliū fūdāmēto. Ita & pderēf illa/ & noui nihil ge
neraref. Id. n. qd denuo faciēdū ē: si eget materia iā fieri nō poterit illa
sublata si nō eget materia ab ea liberū ē: qd est a materia liberū eāq;
supeminet ab auctore suo seorsū a materia pcreāf. Itaq; ipsius auctor
dū ipsū agit/ quoniā fabricat ipsū ab illa lōge semotū/ nullam ex hoc
illi uiolētiā infert. Neq; in ipsius generatiōe illā ullo mō mouet/ qua
non idiget opus cōficiēdū. Igit qd nouā rē gignit/ q; liscūq; ea sit siue
materie idiga/ siue aliena ab illa materiā nō pducit ī nihilū. An forte
ī aliquid aliud cōmutabit/ ita ut pl una supsit materie: ps uero perie
rit: Minime. Sīplex. n. illa ē q; neq; ex materia & forma cōponit/ cū sit
prima iformisq; potētia: neq; certā q; dā ptiū congenē ad suā existētiā
exigit. cū natali origie precedat quāritatis dimēsiōes. Preterea si illa itaq;
moutef/ ut expleta mutatiōe supsit aliqd quid istuc erit/ Materia ne: Si
materia nōdū ī aliud pmutata uidef/ cū supsit. Si quāritas aut q; litas ab
surdū id qdē. q; nō possūt hec absq; illa manere. Si forma q; dā supsit
materiā supeminēs / Quid opus erat materiā qdē: ut forma hec alie
nissima fieret: q; nullo mō ex ea fit: & lōge pcul ab illa pducit. Immo

99
uero q; oīo aliud ē maīa āliud forma ab ea semota/ nihil p hoc maīe
reliquū ē q; illa cōmutata forma semota restat. sic igif colligamus. ma
teria nequit ex eo qd ē aliter pmutari q; si uertat ī nihilū. In nihil uer
ti aliquid natura nō patif. Materia ergo nō iterit. Multo minus iteri
bit uis ipsa naturalis: q; ē materie domina. Domina illius ē uis ea effi
ciēs q; format ipsā. Hāc format uis ea q; primū mouet. Fōs motiōis ē
aīa rōalis: cui q; litates ad mouēdā materiā seruiūt ut istrumēta. Atq;
oīs aīa rōalis p naturā essētie tertie uniuerse materie presidet. Sed de
hoc alias. maīā qdē pducit unitq; deus: firmat ut platōicis placet &
ordiat āgelus. mouet formatq; aīa. immortalis unitas deus ē q; immortali
maīe dat unitatē. immortalis ordo ē āgelus q; ī mortali maīe ordinet
exhibet. immortalis uita ē aīa q; mouēdo ī mortali maīe prebet uitā.

Quinta rō quia ē a materia libera. Cap. v.

9
q; Varuor naturalū rerū cāe a phisicis numerāf. Efficiēs: Finis: ma
teria: Forma. Efficiēs hoīs cā ē natura uniuersalis & hō. Finis hu
mana felicitas. materia corpus. Forma ē aīa. quonēf aliqd p se eē diciēf
eē irelligif sine cā. quonēf eē p aliud/ eē p cām. Solus deus ita p se exi
stif/ ut p nullā sit cām. quo circa oīo p se ē: q; q; tuor excludit a se ge
nera cārū. Corpus naturale oīo p aliud ē: q; q; tuor simul icludit. In fra
deū nihil eē pōt qd efficiēte careat atq; fie. q; ppe deus unus effector ē
oīum atq; finis. q; re nihil preter deū iuenieēf qd ita p se eē sit dicēdū.
ut efficiēte cām finēq; nō hēat. nō tamē oīa sub deo ita eē decet p ali
ud. ut sit oīo p aliud. nēpe duo hec oīo p se & oīo p aliud interuallo
a se iuicē distāt lōgissimo. q; re iter hec aliquo utrisq; similiore opus ē
medio. Cū. n. oē agēs ex sui agat naīa / necesse ē opus pxie ab ipō fac
tū/ q; statū ex agētis naīa depmif illi q; simillimū appere: ergo qd pxie
& picipali: ut ita loqr: pposito fit a deo deo dissimillimū nō debet
euadere. sūt ergo iter deū & cōpus aliq; q; nō oīo p aliud eē diciēf. talis
appet q; litas q; nō p q; tuor ut corpus cās fit: sed ex tribus solūmō pē
det cās. Corpus materiā hēt & formā ut sui cās efficiēte ēt atq; finē. q;
litas formā nō hēt ut formalē cām. Ipā. n. forma q; dam ē. Forma uero
nulla q; rū ē forma formaē. efficiēf tamē ab aliquo q; litas & ad finē que
dā ab agēte dirigit. Atq; ēt a mā pēdet ut cā siqdē ex pregnāte maīe
aluo talis fetus ī lucē educit & cū ipā extēdit atq; diuidit q; pp q; litas

gradu uno superat corpus q̄ aliquo modo p se dicit: cū non forme
ab alio. At cur nō ē eētia tertia q̄ q̄litate sublimior ē uno saltē gra
du super q̄litate: sicut q̄litas uno superat corpus / superat certe. Sed quo
nō eo q̄ hec eētia efficiēte careat aut fine / cū hoc deo soli cōueniat.
Nō hoc ē q̄ eētia hec formā sui cām nō hēt. Idē nāq; possidet q̄lital
Solū ex eo restat ut super q̄ a materia nō depēdet. q̄ minime cōue
nit q̄litati. Ita oportet a quattuor oppositis in quattuor opposita p
ria & duo gradatī pcedere. Vt sicut sup quattuor corporis cās i tres
cās q̄litaris ascēdimus / ita sup tres cās qualitatis i duas eētie tertia
cās ascēdamus. Quapp eētia hec solū efficiēte & finalē hēbit cām.
Formā uero & materiā nō hēbit. Deniq; āgelus uno hāc eētiā superat
Quoniā angelus neq; a materia depēdet: neq; ad materiā iclinat: cū
a deo proxime occupe. Essētia tertia licet a materia nō depēdeat ta
mē a deo facta lōginq; & ppinq; materie ad eam quodāmō iclinat.
Ob quā iclinationē aīa nūcupat. Et licet icline: nō tamē ab ipsa depē
det q̄ multis rōibus demōstramus. Prima ē quā assignauimus. Se
cūda ē q̄a si hec eētia eēt imerla materie nūq; emerget in diuina: q̄
sūt a materia remotissima. atq; ita nō eēt cōpetēs mūdi nodus: q̄a nō
cōnecteret ifima cū supremis. Tertia ē. q̄a cū moueat primo necessa
rio mouet p se libere i circuitū. Si p se mouet: p se utiq; opat. Si hoc ē:
ēt p se ipsā: nullis addicta corporibus. Si mouet libere: non ē alligata
materie. Si uoluit i circuitū: i se ipsā se recipit relicta materia. Quarta
ē. q̄a si materie dominaat mouendo illā primū atq; formando materie
nō misceat. Per hec apper eētiā illā q̄ ē aīa sedes: quā ēt aīarū pateram
Plato noīat i tīmeo nullā hēre originē a corporibus: atq; ēt neq; ex p
tibus q̄litaris cōstitui. Partes siqdē huiusmōi solis corporibus & q̄li
tatibus insūt: nō at i formis a corpore separatis. nō igr̄ ob id aīa dissipa
bit q̄ i ptes aliq; dissoluat. Sane nullā hēt distātiā priū quoniā i cor
pore nō diuidit: neq; ex eo deficiet ūq; q̄ a suo aliquo substētaculo
deserat nullo qppe eget corporis fūdāmēto eētia illa q̄ p naturā suā
ē domia corporū. neq; ēt p hoc itenbit q̄ cōtrarie atq; iter se pugnan
tes elemētōrū uires aliqdō eā turbēt. he siqdē i materia pugnat. Aīa
uero ē a deo sup materiā ut eā nō attingat elemētōrū pcella & iniq;tal
certatiū q̄litarū. nūq; rursus ex eo ignabit q̄ alienā aliq; & nature sue

46
aduersā quādoq; suscipiat q̄litate que noxiā ipsi iferat passionē. Pri
mū nāq; subiectū passioni expositū materia ē p quā & quāritas ipsi i
merla & q̄litas quāritati coherēs exponit passioni. Quo circa essētia
illa que ē a materia sepa. i. potētia sepabilis nullā hēt i se ipsa potē
tiam p quā alienū quicq; & hostile suscipiat: unde passioni subicia.

Sexta ratio quia est indiuidua. Cap. vi.

p Reterea cum indiuisibilis sit diuisibiles & corporeas nō suscipit
q̄litates. Nō. n. q̄ diuisibile ē tāgit indiuisibile. Nā si indiuisibi
le tāgit ab eo q̄ diuisibile ē dicat: queremus utrū res hec diuisibilis
pūcto quodā sui ipsius tāgat rē illā indiuisibile: an pre q̄dā sui diui
dua. Si primū admiseris / tūc pūctū ē dūtaxat q̄ rem illā tāgit: atq; ita
nō res hec diuidua / sed indiuiduū aliqd tāgit rē illā indiuisibile. Sin at
dixeris q̄ pre q̄dā sui diuidua tāgit: tunc ita rōcinamur. Si res hec di
uidua tāgit illā quā tu indiuiduā uocas p pte sui aliquā diuisibile: ne
cesse ē & illā p pte sui similiter diuisibile tāgi. Quomō. n. hec illā tan
git: nisi & illa tāgat: & quomō p plures sui ptes tāgit hec illā: nisi illa
quoq; p ptes sui ipsius tāgat. Siqdē quatenus hec tāgit: eatenus illa
tāgit. Quapp res illa quā tu indiuisibile affirmabas / tūc primū eē cogit
diuisibilis: quādo a re aliqua diuisibili tāgi cōcedit. Itaq; essētia illa
aīe indiuidua nūq; tāgit ab aliq; diuidua q̄litate. Nō tāgit inq; p rectā
lineā: neq; ēt p reflexā: nō p rectā: q̄a ipā aīa q̄litate ex aduerso occur
rētē nō excipit: nō p reflexā. q̄a cū a corpore sit exēpra / feruētibus in
corpore q̄litaribus / illarū iperu a furore nō rapit. Iōq; a nulla corrupit.
An forte ab aliq; indiuisibili quā facile suscipit / corrupit: minime. Su
sceptio nāq; indiuisibiliū q̄litarū pficit illud q̄ suscipit nō corrupit.
Quod patet p eas indiuisibiles rerū imagines que ab aq; speculis aīa
tū p sēlū tū p rōnē suscipiunt. Proprie uero nō alia rōe hec res agit i il
lā: nisi ut hec illi suā formā exhibeat. Siqdē oīa pp sue nature ppaga
tionē ducit ad opādū. Nulla uero res corporea pōt aut nitit formam
sui corporalem in anime essentia generare: que ita est a materia segre
gata ut in ea nullum habeat forme corporales ingressū. Sed nunqd
deus uel angelus formā nouā inducit in animā p quā aīa prurbe.
Nequaq; q̄a si illi aliquā formā creat p se substētē illā seorsū creant

ab aia nō ergo p illius creationē aia p̄turbañ. Sin at̄ uim aliquā infun-
dūt i aiam uis huiusmōi benefica ē cū ab optimis causis uenerit aie
ipsius cōseruaticibus. Ergo per ipsā nō interit aia / sed seruat̄.

Septima rō quia esse suū hēt in sua eēntia. Ca. vii.

a **L**iud eēntiā uocamus / aliud eē. Essentiā qdē dicimus rōnē rei q̄
definitōe cōprehēdit̄. Esse uero actū ipsius essentie: & quādam
eius i rerū natura presētiā. Exēplū accipe de crinita. eēntia crinite ē rō
hec ipsius & definitio. Vtputa uapor siccus i aere sūmo accensus ab
igni: perq̄ aerē ordine circūes. Que qdē definitio hodie uera est / ēt si
nusq̄ hodie crinita effulgeat. Esse uero crinite huiusmōi qdā dicit̄.
Vt uidelicet talis illa natura crinite q̄ p definitionem quotidie desi-
gnat̄ iā nūc alicubi luceat. Esse hoc absq̄ certo loco & tempore nō fit.
Nō aliter. n. fit illa eēntia presēs q̄ hic uel ibi / hac hora uel illa. Igit̄ eē
naturaliū rerū certo loco eger & tēpore. Essētia iis nō idiget. Vera. n.
ē crinite rō illa ēt si ad presens crinita nusq̄ caleat. Immo si definitio
illa certū icluderet tēpus & locū: puta hodie hic aut cras ibi / i eadem
utiq̄ hora eadēq̄ aeris plaga i q̄ una crinita existit: cūcte simul essēt
crinite. In singulis. n. crinitis inest cōis crinite eēntia & rō eadē. Qd̄ si
rō hec certo sit loco tēporiq̄ astricta ad eosdē terminos loci & tēpo-
ris crinite oēs astringerent̄. Quēadmodū rōnalis potētia cū i defini-
tione hoīs icludat̄ / singulis hoīb̄ cōuenit. Essētia itaq̄ & eē natura
liū rerū hoc inter se differūt: q̄ eē certo loco tēporiq̄ astringit̄. Essentia
uero q̄tū in se est / ad oē tēpus ferme oēmq̄ locū eque se hēt. Siqdē hu-
manitas ipsa nō minus seculis aliis q̄ nostris aut in oriente minus q̄
occidēte pōt cōsistere. Plato uero & Socrates hoc aut illo ut sint & ui-
uāt loco egēt & tēpore. In ipsa humanitate eēntia designat̄ in singu-
lis istis hoīb̄ eē cōspiciat̄. Igit̄ eēntia a singulis tēporis & loci limiti-
bus est exclusa. Quapropter ad sui conseruationem per sui naturam
nullo idiget loco: neq̄ terminos hēt tēporis / q̄bus aliquādo exceda-
tur. quādoqdē ab huiusmōi terminis ē exēpta. Vbiq̄ ergo uiget & se-
per. Essētia igit̄ oīs secūdū se ipsā dicit̄ immortalis. Talis at̄ ē p naturā
suā forme cuiusq̄ eēntia. Verū cū oīum auctor formatū gignit̄ essēti-
as atq̄ illas i eē pducit / alias ad tale eē determiat ut existāt i corpore.

9 77
Vnde eē talis eēntie siue forme talis ad corporales cōditiōes ab agē-
te cōtrahit̄. Quādo eē ad corpus cōtrahitur / iisdē quoq̄ eēntia limiti-
bus coarctat̄. Cōditiōes naturaliū corporū sūt ut locū i pleāt / & tēpo-
re moueāt̄. Iccirco forma illa q̄ per se sup certū tēpus locūq̄ fuisset / tē-
pus iā ppriū subit & locū. Quia tēpus subit. ideo icipit paulatī / mu-
tat̄ & desinit. Quia locū. Ideo dū corpus ipsū i quo illa iacet cōtrari-
as quotidie suscipit qualitates. Illa quoq̄ qualitatū huiusmōi tēpe-
state turbañ: fitq̄ morralis. Tales sūt forme qualitatesq̄ corporū. Ali-
as at̄ formatū eēntias auctor ille ita i eē producit / ut ipsū suū esse nō
in alia quādā re aut materia sortiāt̄: sed i se ipsis cōtineāt̄. Tales sunt
forme oēs a materie cōmertio aliene. Esse nāq̄ suū i se ipsis habēt nō
in materia. Quicqd at̄ ab aliquo capit̄ / p captū eius quod capit / acci-
pi solet atq̄ ad eius trahi pprietatē. Essētia uero quelibet p se immor-
talis ē. Ergo eē quod ab ipsa eēntia capit̄ / quoniā a re immortalē p modū
capit̄ immortalē efficiat̄ immortalē. Quapp forma que ē a materie societa-
te seiuncta undiq̄. i. tā secūdū eē suū q̄ secūdū suā eēntiā ē immortalis.
Talis ē essētia tertia rōnaliū fōs aiarum.

Octaua rō qa eē ppriū hēt & nūq̄ a sua forma discedit. Cap. viii.

g **E**neratō & corruptō ita sibi iuicē opponūt / ut ad cōtradictoria
rēdāt: & generatio uia qdā sit ad eē: corruptio uia sit ad nō eē.
Vnūquodq̄ ex eo rēdit ad eē / q̄ certā quādā accipit formā ad nō eē /
nō ex eo q̄ formā suā amittere cogit̄. In artibus nullū opus tale aut
rale ē pp materiā sed pp formā. gneus equus aut hō nō pp etis mate-
riā talis dicit̄. q̄ppe cū es ad oīum aialū figuras suscipiēdas eque sic
prepatū. Sed pp eq̄ aut hoīs formā quādā similitudinēq̄ ab artifice
pfectā. Hec pars etis equus dicitur. illa homo. In natura similiter. ma-
teria quidem non illud est per quod Plato est homo aut ficus est ar-
bor. Eadem quippe mundi prima materia hominibus: brutis: arbori-
bus ē cōmunis. Ac multa ante platonē secula / multa etiam post Pla-
tonem / materia illa eadem extat. Plato uero nequaq̄. Igitur non pp
materiā Plato humanā habet speciē / sed pp cōplexionē corporis talē
atq̄ aiam que forme dicunt̄. Similiter de aliis iudicandū: ac sūmatim
cōcludendū quodlibet a forma hēre propriū suū esse naturā & spēm

ab aliis differētē. Quapp quicquid eē definit/ipsū esse suū amittit ex
eo q̄ a forma ppria separāt: sicut eē antea cepat/ quando formā ppriā
fuerat cōsecutū. Ideo res ex materia formaq; cōposita: puta ignis ex
mole sua & naturali caliditate cōpositus iterit quādo a sua forma se
iūgit: Pōt at̄ frigus aque uel terre se materie ignis insinuare: atq; inde
naturalē caliditatem ignis formā expellere. Qua expulsa definit esse
ignis. Sic ignis ille ex materia & tali quadā caliditate cōpositus esse
amittit: quādo suā amittit caliditatē: suā inq; substātiāle formā cum
eius pprietatibus. Quā nūc quoniā manifestū nomē nō hēt calidita
tē disputādi cā nominamus. Caliditas at̄ ipsa quādo eē suū amittit/
cū sit forma: & a forma sit eē: Quādo uidelicet ex materia illa depel
lit. In rebus. n. cōpositis naturaliter eē tribuit̄ toti/ non prius. Nēpe
eē ignis ipsius cōpositi ē pprie nō materie solius neq; calor. Nā cū
calor in ignis generatiōe ab agēte naturali ex materie semie ductus
fuit/ ea cōditiōe fuit p̄ oēm materiā ignis extēsus/ ut ide omio p̄do
rer: neq; eē ppriū sibi calor hēret: sed p̄ ipsū cōe eē totius ignis/ calor
quoq; eē dicere. Esse at̄ illud cōe tūc cessat: quādo due ille p̄es a se ī
uicē: disiūgit̄. Quādo eē cōe cessat/ perit & forma q̄ p̄ eē cōe uigebat.
Materia uero non perit: quoniā subito aliā suscipit formā: p̄ quā exi
stat: ita ut dū certū amittit calorē: esse igneū amittat. Dū certā quadā
frigiditatē accipit uel humiditatē/ eē capiat retreū aut aqueū. Cōclu
de rē cōpositā ut ignē & aquā tūc interre quādo a sua forma seiūgit̄.
Formā uero illā p̄di: quādo a formantis lege discedit. Sol qui genuit
ignē/ ignis formator existit. Is ea lege calorē ex fomite matene illius
eduxit/ ut in ea materia iacēs sub eē cōpositi totius cōtinere. Hāc le
gē trāsgredit̄ quādo ex illa abit materia. Abit quādo fugat̄ a frigore.
Qd̄ ergo neq; a sua forma neq; a formātis lege discedit quo nā pacto
iterit: cū eē cuiusq; a forma p̄cedat/ & formātis lege seruet̄. Aia uero
pp̄ter illius eēntie pprietatē mera qdā forma ē: nō cōpoita ex ma
teria & forma neq; recubās ī materia. Iō ī se ipā p̄manēs qcqd ī se ē ni
hil ē aliud preter formā. Ipsa igit̄ sua eēntia nō format̄ p̄ aliud quicq;
sed sui ipsius ē forma. Id ē ipsa mer forma ē. Nihil ē at̄ quod p̄ se a sua
essētia sepe: q̄a nihil a se ipso discedit. Omia siqdē naturali instinctu

97
98
nixuq; perpetuo se ipsa seruant prouitibus: sibiq; inherent. Igitur aia
si nunq; a se disiūgit̄: & ipsa sui forma ē nuuq; a sua forma disiūgit̄.
Itaq; nunq; definit esse: cū esse a forma semp hauriat̄. Sua qdē sponte
a se nō separāt ut diximus. Sed neq; ēt ab extrinseca uolētia cogit̄: ut
a se ipsa secedat. Quoniā qcqd extrinsecus accipit: suo quodā accipit
modo. Ipsa plane spiritalis ē/ atq; a loco & tēpore absoluta. Ergo spi
ritali mō & absolute accipit oīa. Spiritualia uero & absoluta quando
ab aliquo capiūt̄ nequaq; iterimūt. Spiritualis nāq; susceptio cū fit in
corporibus/ corpora ipā licet sibi dissimilia nō corrūpit ut simulacro
rū susceptio ī aqua & speculo. Multo minus corrūper rē spiritalē sibi
psimilē. Preterea cū absolutū illud quod ab aie eēntia suscipi figebat̄
eternū sit: cur susceptaculū suū iterimat? An ut ex illius materia se ip
sū alat? Nō: cū alimēto nō egeat illud quod ē eternū. An ut se ipsū p̄
p̄aget generetq; ex illius materia sibi simile aliqd? Nequaq;. Non enī
eget ppagatione quod sēp idē manet. Neq; ēt pōt ex re corruptibili
pp̄etua generare. Nō ergo corrūpit quicq; ut pp̄etua aliqd sibi simile
generet. Nullo itaq; modo pōt quicq; aie essentia capere a quo p̄dat̄.
Merito nō potest cape omio noxiū quicq;: cū materia careat/ que pri
mū & ppriū passionū taliū dicit̄ receptaculū. Immo uero si ista essen
tia sui ipsius est forma: inter eā & formā suā nihil unq; intercidet. Nā
si qd mediū aliquādo iter ipsā & formā suam caderet/ fieret profecto
illud ipsius forme pprius q̄ ipsa eius eēntia. Essētia uero ipsa ē ipsa
mer eius forma. Ita fieret ipsi aliqd pprius q̄ ipā sibi/ quod ē oium
absurdissimū. Quapp nihil se iter eā eius ue formā isent mediū. Si ita
ē illa a sui forma nullo iterueniēte disiūgit̄. Sed neq; ēt spōte seiūgit̄
sua. Quare nullo mō a se ipā suiq; forma discedit. Neq; ēt a formātis
discedit lege. Ea siquidem lege creata est: ut in se ipsa consisteret. Sem
per autem ita permanet. Ex eo enim statu a nullo deicitur. Non a se
ipsa: nam res queq; speciem & dignitatem suam prouitibus sibi con
seruat. Nō a superioribus causis/ quia ille qua lege eam produxerūt/
in eadem & cōtinēt: non ab inferioribus. Superius enim ab inferio
ri nō uincitur. Quam ob rē aia quia mera forma est: ideoq; neq; a sui
forma neq; a formātis lege discedit: p̄manet proculdubio imortalis.

q Vod alicui p se conuenit/nūquā sepař ab ipso. Rotunditas suapte natura circulo inest. Atq; ideo nullus unq̄ sine rotūditate ē circulus. Ligno aut̄ quādoq; rotūditas inest. nō qa lignū ē. Omne. n. lignū/rotūdū eēt. Sed qa ab artifice figurā accipit circularē quā rotūditas comitař. Ideo tunc rotūditatē capere cogit. Desinit ali quādo lignū eē rotūdū/cū primū eē desinit circularē. Deīde restat lignū: sed nō rotūdū. Figura uero circularis ita necessario rotūda est/ ut si desuerit eē rotūda/eē ēt desinat circularis. Similiter calor igni p se cōuenit. humor aque. soli lumē. Nō aliter & forme esse p se cōuenit. Nā qcquid aliqd ē in aliqua spē: Id certe qđ est a ppria quadā forma fortit̄ ad talē spēm conducente. Quoniā igit̄ esse ppriū cuiq; p formā ppriam cōpetit. Seq̄r ut esse cōiter & simpliciter p genus ipsū forme cōueniat. Vnde oportet ipsā formā/fōrē dici essendi: & p se esse. Qđ si p aliud eē dicař ab aliquo/interrogabimus/utrū illud p quod forma dicit̄ esse/naturam forme hēat/an materie nō materie: Quia uide mus i cōpositis singulis/esse cuiusq; ppriū nō seq̄ materiā. Ergo neq; in hac ipsa forma/p quā res cōposite sunt/illud p qđ ipsa est/ uim hēt materie: ergo forme. Ita questio redit i idē. Vtrū forma illa alia p quā forma ē/p se ipsā sit/an p aliud qppriā: Si p se/tunc cōstat formā/fōrē essendi dici debere. Sin p aliud/tūc queremus ut ante: atq; i infinitū ent̄ pgressio. Quapp forme p se cōuenit esse. At. n. formatū conditor ad certū opis mūdani finē integritatēq; formas ea distincōne pdu cit in esse/ut singulas naturaliter ad certū eē determinet/& alias qđē ad esse i corpore/alias ad eē in se ipsis absq; materia. Forma impressa materie/nō pprie ē: neq; ppriū hēt eē, Sed dicit̄ id quo cōpositū ipsū est: & ipsa p cōe esse totius existit. Si eē forme p se congruit/hec certe forma q̄ est i corpore: qa & ipsa forma ē: id hēt/ut & ipsi esse p se conueniat. At quomō/cū a materia pēdeat:& sub eē totius cōpositi con tineař: Attende eē p se cōuenit illi. Idest p se seq̄r illā. Seq̄r inq̄ per se. Id est secundū naturā suā. Quid enī aliud p se significat: q̄ per sui. natura: Natura sua talis ē/qualem sibi suus opifex assignauit. Opifex

99
autē statuit ut materie inhereret. Hec itaq; natura sue est inherere ma terie. Per hāc naturā eē eā sequit̄. Ergo eē eam sequit̄ per se/eā inq̄ ma terie inherentē. ita prius quodāmō sibi cōpetit materie infigi q̄ exi stere. Quare rādiu existit q̄diu heret materie: non heret semp. Quia materia oībus parata formis locū sepe dat formis contrariis priores formas ide pellēribus. Nō ergo existit semp. Forma uero illa que ita a cōditore est ad esse determinata: ut i se ipsa cōsistat seorsū a corpore. Et quia forma ē: habet illud ut esse sibi p se cōueniat: p se inq̄ per na turā suam. Natura ipsi assignata est: sibi metipsi herere: Igit̄ esse suum eā sequitur quātū sibi heret. i. existere suū eā sequit̄ ex subiecto mini me pullulantē. Et quotiēs dicit̄ esse p se sequit̄ eā: totiēs dicit̄ esse eā sequit̄ sibi ipsi herentē. Nihil aut̄ a se ipso discedit. Quid. n. itercidit inter se & ipsūmet/ quod separaret ipsū a semet ipso. Si quatenus heret sibi/eatenus ē/ quia heret semp est & semp. Talis quidē forma est aīa. Est igit̄ immortalis. Sed potest aliquis huic rōni sic obicere: q̄ quēad modū ignis qui p se calet: calet semp dū est: nō tamē est semp ex quo etiā nō calet absolute semp: Ita ēt anime essēria quia pprie & uere for ma est in se ipsa subsistēs ideo p se est: & quia p se ē ideo ē & semp. Sci licet dū est. Nō tamē semp est. Ergo nō ē semp. Hec obiectio duabus de causis ridicula iudicař. Primo sibi m etipsi repugnat: quādo ita cō texitur. Forma illa per se est: ergo semp est: dū scilicet est: nō aut̄ est se per. Quattuor. n. hic orationes sunt: quātū secunda illa que dicit. Er go semper est: posteriori huic cōtradicit/ que infert. Nō aut̄ est semper. Deinde obiectio huiusmōi abūdat supfluis quādo addit: Dum scili cet est. Istud siquidem dū est nō porest dici aliud ē. Quāprimū illud ubi dicit̄ semper est. Sic. n. esset eadem i re geminū est & geminū esse: neq; existeret res una quedā sed due. Hinc sequit̄ ut illud est: quod ponitur quādo additur: Dum. s. est. Sit illud idē quod iā erat positū quando prius dicebař: Est semp. Que sunt eadem: eadē sunt ratione tractanda. Iccirco si primū est absolute profertur: ita secundū est abso lute profertur debet absq; illa dictione Dum. s. ergo dici oportet. Est se per est est: non autē addendum dū. s. est. Vel si addis illi primo est: il lud postea Dū. s. est: adde & huic secūdo ē: quod sequitur post dum
h i

.f. Rursus illud dū. f. est & huic tertio est. Rursus dum. f. est. Atq; ita i
infinitu. Neq; usq; reperies primam essēdi radicē per quā cōpetat illi
rei q; sit/sitq; semper. Quod radicem essēdi nō habet/nihil est omio.
Age iam siste pedē. Forma illa separata qualis est aīa/p se est. Ergo ē
semp. Quin etiā si idē prorsus existeret esse atq; calere quādo ita cō/
ponis. Ignis quia p se calet: calet semp. Adderes p n n us. Calere & eē
idem ē: ergo ē & semp. Nūc aut nō potes eo modo concludere. Quia
non idem ē esse atq; calere. Alioquin quecūq; sunt calerēt. Et quicq; d
calere desinit desineret eē. Quod nō accidit. Itaq; ignis sēp dum ē ca
let. Quia prius quodā mō ē: & postea calet. Et qā eē est ante calere &
aliud q; calere. ideo p aliquod mediū uideē calor essētie ignis inesse:
ita ut pponatur ignis essētia: secūdo eius eē: tertio loco calere. Immo
uero essētia ignis sortit esse p id quod heret materie. Prius. n. quodā
mō latet i materie sinu q; edat in lucē. Et sicut latuit ante q; existeret:
sic ēt heret postea ut nō cesset existere. Sortit quoq; calere p id quod
possidet eē. Quapp calere desinit quādo desinit eē. desinit eē quādo
desinit inherere. Sed aīe essētia quoniā ē forma soluta esse sortit p se
metipsā. Et in ea ipsū esse ē primus & p prius actus essētie: nec ullum
uiculū ē p quod eē cū essētia cōnectat: quo soluto accidat dissolutio
Ac licet tā calere q; eē p aliquā cōditionē cōueniat ignis essētie. Aīe
ramē eētie nō cōuenit eē p cōditionē ullā: sed absolute. Iccirco licet
ignis cū certa qdā cōditione sit et caleat sēp. Aīa tamē sēp ē absolute.

Decima ratio. Quia per se refertur ad deum. Cap. x.

I qua tamē uideat esse cōditio cuius uirtute aīa sit semp: ea nō ē
p respectū aliquē ad corpora/ quorū adiuuēto nō eger: sed p re
spectū ad cām primā/ unde descēdit. Sed & respectus huiusmōi quo/
niā p ipsā met aīe naturā cōplet/ nihil phibet qn aīa p se & absolute
& absq; cōditioe sit semp. Quod qdē hac rōe inuestigabimus. Quo/
niā a prima rerū causa cūtra depēdent: eatenus singula in suo eē pma
nent: quatenus ad primā cām referunt. Respiciūt at illā/ ut aliquā ip/
sius similitudinē gerūt. Causa illa actus purissimus ē/ ab omī materie
pprietate alienissimus. Huic actui res inferiores non ex sua materia
sed ex forma ponus/ que actus quidā existit/ similes iudicant. Quo

fit ut p formā suā omīa primā respiciant causā. Quare quecūq; ex ma
teria & forma cōposita sunt: ut elemēta & mixta non p se neq; p totā
sui naturā: sed per partē illam sui dūtaxat que forma dicit causā pri/
mā respiciunt. Argumentare hūc in modū. Ut ad primū principiū re
ferunt ita sunt. Refertur autē per aliud. Ergo per aliud sūt. Que sūt
per aliud stabilia nō sunt. In se ipsis. n. relicta in nihilū euanescūt. In
se ergo sūt nihil que sunt p aliud quicq; existunt. Talia pfecto sūt
naturalia corpora. Corporales uero forme quales/ certe similes. For/
ma. n. corporibus insita excellentiā quidē amisit suam/ & corporalis
prorsus euasit: siquidē omēs cōditiones corporis iam subiuit. Cōdi/
tiones corporis due sunt/ secundū locū extētio & secundū rēpus mu/
tatio. Forma uero imersa corporibus cū latitudine corporis dilataē:
& mutat corpore pmutato. Quoniā igit facta est penitus corporalis
pntina excellētia destituta/ p se qdē minime ē ut diximus alias: &
esse nullū habet p priū. Sed ita cū materia copulat/ ut unū sit eē toti/
us. Si ergo p se nō est: p se certe nō agit. Ideo si referat ad primā causā
p aliud aliqd referat: p illud uidelicet p quod ē. Est at p formā aliam
sublimiorē a materia liberā: a qua ēt pender i materiā cōtinue quē ad
modū a uultu hoīs imago in speculū. Per quā ad primā cām assidue
quoq; referat. Si omīo p aliud est forma corporea cū etiā ad primū pri/
cipium p aliud referat/ quid nā est illud p quod tā corpus naturale
q; eius forma referat ad primum. Sane in eētia illa tertia quam supra
corporū qualitates tā pridē locauimus. Essētia uero huiusmōi eodē
mō ad deū refert corporū qualitates/ quo eas efficit i materia. Efficit
aut opatione sua. Opatio sua ē mobilis. Per agitationē igit generat:
Per agitationē & refert. Itaq; refert mutabiliter. Hinc sequitur ut natu/
ralia corpora eorūq; forme qā per aliud perq; morū referunt in deum
neq; p se sint neq; stabilia: sed uacillant prorsus & peteāt. Essētia uero
tertia qā sui ipsius est forma: Immo ipsamet forma ē. & forma a mare
ria libera. Iccirco p se refertur in deum. Ut referat ita est. Ergo est ēt p se
ipsā. Refert aut p essētiā suā: illa stabilis est. Quapp ad stabilē deū p
stabilē sui ipsius essētiā relata stabilis pmanet. Nepe essētia hec relati
onis sue causa ē: Relatio pfectionis. Se ipsā uero nunq; deserit: nunq;

ergo definit se ipsā referre. nunq̄ se ipsā pficere referēdo. Deus quidē semp exuberat: illa semp haurit. Igit̄ tū ex parte hausti tum haurien- ris semp quidē esse ipsū bibit ac permanet immortalis.

Xi. rō. Quia nō cōponit̄ ex aliq̄ potētia ī quā possit resolui. Ca. xi.

Icut generatio fit p̄ coniūctionē forme cū materia: ita p̄ sepatio- f nē forme a materia fit corruptio. Vbi nō est harū rerū cōiunctio nō accidit sepatio. Talis āc cōpositio nō est in aīa. Sed rōem hāc latius psequamur. In corruptione cuiusq̄ rei p̄dit̄ ipse rei actus. Sed post illum supest̄ aliqd̄ quod suberat illi actui ueluti potētia aliqua susceptiua: ne fiat corruptio ī nihilū/ sicut nō fit ex nihilo generatio. Res quidem ex forma materiaq̄ cōposita resoluit̄ ī materiam. Forma quoq̄ illa que ex materie fomite educta fuerat reducit̄ in materie fo- mitē. In aīa uero actus ipsius ē ipsū suū eē. Essentia uero & substātia eius est illa ipsa potētia: que eēndi actui subest. Nō. n. est ī formis ab- solutis ferme alia cōpositio q̄ ex eēntia atq̄ eē aut similis. Essētia lo- cū materie & potentie tenet. Esse uero locū forme & actus. Si corrupit̄ aīa/ perdit̄ eius eē omīo. Sed nunqd̄ etiā eēntia/ nequaq̄. Nulla. n. res in nihil resoluit̄. Quia res que usq̄ adeo est simplex/ ut nō aliter resol- ui possit q̄ in nihilū ēt talis ē ut sit a deo facta p̄ creationē ex nihilo. Que talis est: soli auctori suo subest deo. Dei uero influxus uitalis atq̄ beneficus nihil iterimit. Itaq̄ si aīa destruit̄/ licet amittat eē eius tamē eēntia remanet. Quod ēt inde cōstat/ quod quāto nobilior res est/ rāto nobiliorē. hēt materiā nobiliorē & formā. Anime sūt admo- dū prestāiores corporibus. Igit̄ sub illarū eē tanq̄ sub forma & actu later materia quedā & potētia si qua later. Prestāior q̄ sub forma & sub eē corporis cuiuscunq̄. Quod autē tenet ī aīabus prime matene potētieq̄ locū ipsa earū eēntia est. Itaq̄ eēntia illarum eminentior ē q̄ materia corporū. Materia corporū incorruptibilis ē. Ergo qd̄ mirū si esse potest incorruptibilis illa? Quo fit ut si quādo aīa eē suū fingat̄ amittere/ supsit necessario adhuc eēntia atq̄ substātia. Hec si superest est certe. Si ē adhuc/ eē nondū est amissum: Ita anima si corrupi dicat̄ etiā post corruptionē necessario superest. Immo ēt uiuit. Esse nāq̄ aīe nihil aliud est q̄ uiuere. Sed ne quis dicat ipsū anime esse resolui ī

9 61
essentiā: atq̄ essēntiam ulterius nō existere q̄a sit absq̄ actu quīs po- tentia forte superstit alicubi/ meminisse oportet essēntiā illā nō posse ī materiā potētiā ue materie redigi. Quia neq̄ ex materia cōstat rāq̄ parte sui: neq̄ ex materie potētia pullulat. Rursus nō posse resolui ī potētiā cāe alicuius agentis/ nisi forte in dei uirtutē qui solus aīam pcreauit. Nō āt ob id monit̄ aīus q̄ in primā uitam resoluit̄. Moreret̄ aut̄ si reductus in desū desineret eē animus. Atqui sicut figura cere a sigillo impressa/ quādo sigillo penitus adequat̄/ nō destruit̄: sed ī spe- ciē suam redintegrat̄/ sic eēntia animi si quādo idee p̄ quā deus eam in certa eēndi specie disposuerat admouet̄ in eē pristino cōfirmatur. Maxime. n. sequēs actus roborat̄ a primo. Nā quomō deus eē potest terminus in quē corruptio tendat/ cum sit efficiēs terminus unde & a quo oīs creatio generatioq̄ deducit̄? Aut quo pacto deus q̄ actus est purus nascēte anima ad aīe ipsius compositionē concurrat? ita ut quēadmodū ex materie potētia & actu potētie addito forma fit cor- poralis: & in eā. potētiā deniq̄ actus forme resoluit̄. Sic ex dei po- tētia quadā & adiecto quodam actu fiat animus: qui tandē ī dei po- tentiā quasi materiam resoluat̄. Nō. n. gerit unq̄ materie uicē qui pri- mus ē actus. Afferet aliq̄s eēntiam anime neq̄ in materiā neq̄ ī de- um resolui: sed ipsā se statim in se recipere eē pnore sublato. Verum si- cut materia corporalis absq̄ actu corporali eē nequit: ita neq̄ spirita- lis seorsū a spiritali. Quapp̄ essēntia que ē materia spiritalium & ad eē spiritale quasi actū aliquē comparat̄ nunq̄ segregat̄ ab esse/ ab eē inq̄ spiritali. Nisi forte q̄s dicat eēntiam aīe dum eē aliud exiit aliud in- diui: ac tales in eē spiritali uices hāc eēntiam uariare/ quales ī formis suis materia uariat. Absurdū id quidem dictu. Tū quia essentia spiri- talium stabiliior ē q̄ materia corporalium. Tū quia eēntia anime cum ppria ipsius aīe ratio sit non esse aliud omīo & aliud respicit panter: sed eē solūmō animale secūdem certā uidelicet anime spēm. Materia quidem cōmunis absq̄ hoc actu uel illo esse potest. Materia uero p̄- pna absq̄ proprio actu nequaq̄. Quapp̄ essentia anime que ī tali spe- cie animarū est nunq̄ actū speciei alterius animarum suscipiet. Neq̄ migrabit rursus essēntia in eadē specie de animo hoc ī illū ne mobilis

eque sit a materia corporaliū. Immo si materia celi eadē forma cōrēta est semp ut placet q̄ plurimis: quid mirū materiam animi spiritalē eodem essendi actu semper esse contentam. Ea essētia uita est. hoc esse uiuere. Sēper itaq̄ uiuit.

Xii. ratio. Quia non hēt in se potētiā ad nō esse. Cap. xii.

ⁿ Vlla res corrūpitur unq̄: nisi habeat in se potētiā ad nō esse. Si .n. neq̄ret nō esse: nunq̄ eē desineret. Anima nullā hēt talem potētiā. Quoniā aīa nihil aliud ē apud Platonicos nisi forma simplex per se subsistēs in essentia quidē sua p̄fecta & integra ad sp̄m quoq̄ aīalis efficiendā conducens. Actus quidē existendi ibi est: in ipsa. s. forma integra & p̄fecta. Siq̄dē p̄ forme integritatē est unū quodq̄. Igitur p̄p̄riū subiectū ipsius eē ibi est sua forma atq̄ eēntia. Vbi autē erit potētia ad nō esse: quod est ipsius eē oppositū? Nunq̄d in ipso eē. At quomō unū repugnans uim habet ad repugnās alterū capiēdū? An in ipsa eēntia? Neq̄ hic quidē. Nā si eēntia ex eo q̄ simplex & integra forma est p̄p̄rium est ipsius eē subiectū: quomō hēt potētiā ad nō esse: quod dicit eē ipsius oppositū? Quo. n. pacto propria substantia ignis que p̄p̄riū caloris talis subiectū est hēt ad frigus suscipiēdū potētiā aliquā? p̄ quā & frigus accipiat & maneat ignis? Atq̄ in iis ipsis substantiis corporalibus mortalibusq̄ nō est potētia ad nō eē q̄tū sūt in specie sua complete substantie formaq̄ predite. secundum hoc .n. existunt: Sed quātū illis subest materia prima: que nunq̄ sub tali aliqua forma quiescit. Hec uero abest ab anima. Nusq̄ igitur potētia ad non esse in anima reperit. Est igitur immortalis. Sed hanc rationem planius exponamus. In rebus iis que ex forma & materia componunt. Id accidit ut materia opus ipsū quodāmō antecedit. Quis. n. dubitet q̄n materia prius quodāmō sit q̄ forme. Accipio materiā hāc op̄i faciūdo quodāmō precedentē. Atq̄ interrogo utrū opus illud ex natura huius materie fore necessariū sit: an impossibile? An forte possibile? Nō necessariū. Quia sic materie uis statim p̄ se ipsā operi necessitatē daret: neq̄ prestātiore aliquo egeret formāte. nūc uero idiget: quod est informe formare se nequit. Igit̄ quātū ad materiam artinet futurū opus non ē necessarium. Nunq̄d impossibile? Neq̄ hoc q̄dē

9
62

Sic enī esset materia adeo ad opus illud inepta: ut nunquā ad illius formam atq̄ effectum perduceretur. Si quātum ad materiam spectat opus agendum neq̄ necessarium ē neq̄ etiā impossibile: restat ut sit possibile. Hoc enī inter duo illa ē medium. Possibile inq̄ esse atq̄ nō esse. Nam si ex natura materie foret possibile eē solum: foret absq̄ dubio necessarium. Sin ex natura eiusdem foret solū possibile non esse: foret & impossibile. Quapp̄ cum ex natura materie opus ipsum possibile sit eē pariter & non eē constat q̄ in ipsa materia quātū ad faciendum opus est potētia ad eē pariter atq̄ non eē. Cū uero simplex materia sit ex naturis pluribus non composita: eadē natura materie est potētia ad eē atq̄ non esse. Quoniam est indifferēs ad utrunq̄ neq̄ ex se ad alterutrū terminat. Superiori agente indiget quod eam formando ad eē determinet. Accipit ab illo formam leonis. Vnde fit leo. Et materia ista leonis que ante habebat in se potētiā ad eē leonem atq̄ non eē: iam nūc ad eē leonem determinatur. Sed nunq̄d ad huc restat in materia prima eadem illa indifferēs ad utrunq̄ potētia? Si nō restaret cessaret protinus natura materie: neq̄ quicq̄ ex materia fieret & cōstaret: si statim cum fit aliquid materia prima natura priuatur sua peritq̄. Ergo cum restet leone iam genito: potētia eadē illa secundum speciem in materia non p̄p̄inqua leoni secunda sed prima potētia inquā ad eē pariter atq̄ nō eē. Id accidit: ut quēadmodū per illam potētiā eē leo quandoq̄ cepit: cum prius nō fuisset: ita per eandem eē quandoq̄ desinat postq̄ fuit. Quoniā potētia ad extremum utrunq̄ indifferēs: uel ad neutrū uertitur: uel eque atq̄ uicissim uertitur ad utrunq̄: & sicut ad eē ex non eē conuersa est: ita uicissim ab esse uertitur in non esse. Atq̄ hinc sequitur rerum corruptio corporalium. Verum rationalis anima cum sit forma simplex: unde motus exoritur in cōpositis nō potest ex aliqua materia precedentē & subsequente forma facta fuisse: & cum sit forma in se subsistens non inixa materie: quia & supra & infra materiam p̄greditur iudicādo: non ē composita ex aliqua potētia materie uelut anime incohabatione: & actu potētie addito uelut anime ipsius perfectione. Neq̄ igitur ex materia constat neq̄ existat. Si talis ē ex nihilo processit in

lucem. Eius ergo solus deus est auctor ut alias ostendemus. Arqui hec nisi potuisset fieri nunquam pfecto facta fuisset. Quapropter precessit animam nostram nascendi potentia. Vbi nam erat illa potētia? non in anima que nondum erat / non in parte anime: que ē simplex & tota simul efficitur non per partes. Non in materia aliqua. Quoniam anima a materia non dependet. Non in nihilo. Non enim potentia ipsa essendi fundatur in nihilo. Nam quo pacto alterum oppositum sit oppositi & contradictorii alterius fundamentum? Esse uero & non esse contradictoria sunt. Restat ut illa potentia in solo anime auctore fundetur deo. Igitur potentia essendi per quam anima ad eē producitur / ipse solus immortalis stabilisq; est deus. Potētie uero secundum congruentiam respondet actus. Actus ergo illi potētie diuine respondens est stabilis per essentiam. Talis actus est anima. Et quēadmodum in deo eadem potētia est / per quam & deus potest facere animam & anima fieri: sic in anima idem actus est. i. nixus idem per quē & anima subsistit in natura sua / & deus eā sinit in ipsa. Quo fit ut non minori desiderio deus animā in natura anime sinit q̄ subsistat anima in eadem. Que cum soli subiciatur deo: si perimenda est ab aliquo / ab illo est perimēda. Ab illo uero non potest. Quomodo enī causa alicuius effectrix & conseruatrix / erit quoq; corruptrix eiusdem? Aut quo pacto ipsum bonum cuiq; perniciosum est? Aut prima uita & infinita uita est alicui mortis origo? Dicit aliquis: nō perimit deus animam uim nouam aliquam inferēdo: sed uim ante illi tributam auferendo: id est subtrahendo influxum suum: per quem anima uixerat. Sicut qui intuitu imaginem suam creat in speculo subtrahēdo uultum desinit imaginem procreare. Sed contingere hoc ibi non potest ut pauloante ostendimus. Rursus si deus nunc infundit anime uitam: postea nō infundit / mutatio ibi prouenit ab infundendo in nō infundendū. Quero utrū anima desinat haurire uitā / an deus infundere. Non desinit anima haurire. Quippe infusio uite in essentiam anime fit. Quoniā uita ē primus actus eēntie / cum primū accipit esse. Anime essentia est immobilis quoniam a stabili deo sine medio pender: quia stando & quiescendo perficitur. Turbatur motu.

4
3²

Attingit stabilia. Regit caduca. Sinit mobilia. Colligit dissipata. Cōciliat repugnantia. Nec est in ea potentia illa ad esse pariter atq; non esse / qualis est in corporibus: que est totius mutationis initium. Nō igitur cessat anime essentia unq̄ uite actum accipere. Non cessat deus eundem infundere. Solis nāq; illis significauit deus se uim suam aliquando infundere cessaturum: quibus ab origine inseruit procliuī tatem illam ad non essendum. Præterea deus nature institutor nunq̄ rei cuiq; subtrahit quod rei illius est proprium. Propria anime uita ē / uita inquam perpetua. Quia quantum rationalis est etiam absq; disciplina & usu per solam eius nature uirtutem quotidie in se parit species absolutas. per quas proxime ad eternas itur ideas. Si naturale est animo rationali ascendere ad ideas: naturale est ipsi quiescere in ideis / ut sicut naturaliter illis uixit: ita naturaliter uiuat in illis. & qui operabatur secundum naturam assidue ad perpetua: operetur quandoq; secundum naturam perpetuo in perpetuis. Et quia idea queq; eterna uita est qui secundum naturam suam ideā per idee modum potest consequi / potest etiam per modum eternum uitam consequi sempiternam.

Tertiadecima rō. Quia eē a deo accipit sine medio. Cap. xiiii.
q Vanq; Plotinus & Proculus aliq; nōnulli platoniorū animā fieri arbitranr ab angelo. Tamē Dionysium Areopagitā Origenē & Aureliū Augustinū platonicos excellētissimos sequor libētius qui aiām putant a deo unico pcreari. Quod equidē hac rōne demonstrari posse cōfido. Anima ē forma ita simplex atq; ita libera / ut neq; ex pluribus ptibus cōponatur: neq; ex materie uisceribus eruat. Quādo igit fit / non potest ex rebus ullis prius existētibus generari. Non. n. ex rebus diuersis procul ante positis deinde coactis in unū cōficiē / cū careat ptibus. Neq; ex materie fomite prius iformi deinde formato / cū sit supra materiā. Igit fit ex nihilo. Ex nihilo at aliqd facere dei solius ē ppriū. Nā ex ordine operum ordo causarum inuestigatur. Causis enim effectus accomodātur. Quare oportet effectus p prios in proprias causas reducamus: atq; id quod cōmune in omnibus effectibus propriis reperitur: i cōmunē omniū causam refetamus.

Ita cum omnibus in rebus preter proprias singularum conditiones ipsum esse commune cunctis inueniatur/singularum conditionū & qualitarum causas singulas afferre debemus. Ipsius autē esse quod unū omnibus ē commune/unā causā omnibusq; cōmunē. Omnibus cōmunis causa unus ipse ē deus. Igitur eēndi re uera deus ē causa. Essendi uero hoc aut illud. Hoc modo uel illo alie quedā preter deum sunt cause. Ita ut sis a deo solo habes. Ut sis homo etiā ab homine: ut calidus sis/ab igne: deus operibus eē dabit/alie cause inter se diuerse diuersos eēndi modos. & eos quidē uirtute dei. Esse qdē illud quod post nihilum sequitur: eē dicitur absolutum. Statim enī post nihil sequitur eē simpliciter. Post eē simpliciter sequitur eē hoc aut illud aut tale eē uel tale. puta hominē eē uel equū: album eē uel nigrum. Non .n. potest qcq; fieri hoc & illud & tale/nisi sit prius quod hoc & illud & tale fiat. Quapp eē tale & hoc & illud haud euestigio post nihilū sequitur/sed post eē ipsum simplex & absolutum. Cum igitur dei proprium sit eē ipsum cōmune & absolutum cunctis tribuere. Id uero eē an omnes essendi modos sequatur post nihilum: Solius dei officiū erit aliquid ex nihilo in eē perducere. Ut primum quod datur omnibus ipsum. s. eē a prima sit causa: a sequentibus causis munera secunda uel tertia. Profecto quod nature alicuius est particeps/nō potest eam naturam producere absolutam. Quia cum id quod ē tale aliqd secundum participationē/necessario sequatur id quod ē absolute tale. Immo etiā sit p illud quicquid ipsū est/si hoc illud gigneret/certe quod ē posterius rem se ipso priorē atq; etiā sui ipsius causam gigneret. Vbi gigneret & se ipsum. Igitur Ariston quia non absolutus homo fuit/sed hic homo in tali materia constitutus/humanitatem ipsā nō genuit absolutā/sed hominē hūc Platonē. s. & i materia tali. Quoniā uero quātū prius ad eēndi naturam quicq; sub deo ē eē ipsius ē princeps: & eē non hēt simpliciter/ sed tale eē uel tale i quadam eēntia specieq; determinatum / sequitur ut res nulla subiecta deo ipsum esse producat. Sed talem quendā eēndi modū tali cuidā materie tribuat. Quo fit ut ad opus suū priori sēp egeat fūdamēto. Preterea rā ars q̄ natura qcq; agit ex potentia q̄dā pducit i actū. Sculptor ex lapide

9 67
ita preparato ad statuum ut quodāmō habeat statuum in potētia statuum actu fabricat: homo ex semine: in cuius uirtute homo est generat hoīem. Materia illa ex qua ars & natura aliquid faciūt/interdum obediens multū & apta ad opus existit/interdū ineptior: ita ut materie potentia alias minus alias magis distet ab actu operis fabricandi. Parū distat aeris potentie ab ignis effectu: lōge uero ab hocaque potentia. Facile itaq; est ex aere: difficile ex aqua ignem accendere. Vnde apparet tanto potentiorē esse oportere eum qui agit quāto lōgius interuallum ē inter potētiā illam & actū a qua i quē opus suū est deducturus. Distātia uero inter nihil & esse est infinita rum quia in nihilo nulla ē proportio ad esse: tum q̄ nulla distantia maior hac eē aut excogitari potest. Distātiā uero p̄portione & sine carentē sola illa uis potest transcēdere que nullam habet ad alias uires p̄portionem: nec habet finem. Virtus huiusmodi solus est deus. Omnia .n. alia a dei potentia excedūtur. Solus itaq; deus aliquid ex nihilo in eē perducit. Preterea res omis preter ipsum deum creatura dicitur a theologis: & ex quattuor quibusdā componitur necessario. Ideo pythagorici non solū i corporibus uerū etiā in spiritibus quodāmō ponunt quattuor elemēta. Quia utraq; constat ex eēntia eē: uirtute: & actione. Nēpe aliud i eis eēntia est: aliud eē. Est .n. eē actus eēntie. Quod si preter hunc actū non eēt illic eēntia/cui talis actus hereret/ eēt actus purus & infinitus/ quia nō circūscriptus ab ullo. Hic autē solus ē deus. Rursus eē ipsū ab omī eēt p̄ticipatione alterius absolutum. Omne uero tale unicum ē i natura. Soli igitur deo cōuenit. Merito creatura non ē ipsum eē suum: quia ipse suus actus eē nequit. Cū hēt in se potētie passiue nō nihil imixtum: quia subest deo. Potētia uero opponitur actui. Quoniā uero opatio differt ab essentia magis q̄ eē ipsum. Prius .n. ē eēntia q̄ operetur. Ideo ubi ē eēntie & ipsius eē distinctio/ multo magis ē distincta opatio ab eēntia. Operatio qdē ita est uirtutis essentialis actus: sicut esse est actus eēntie. Quia uero creata eēntia non est suus actus/ideo nec est operatio sua. Alioquin opatio talis eēt per se subsistens ab omī participantis limite penitus absoluta. Quod tale est/unicū diximus & infinitū existere. Sed nūqd

operatio differt ab esse sicut ab essentia differre monstrat. Proculdubio. Duplex. n. est operatio/ una effluit extra operantem ut calefactio. Altera manet intus ut cognitio & uoluntas. Que effluit sine controuersia distat ab esse quod a re ipsa non effluit. Que manet/ ob id etiam discrepat quia esse creature certa quadam rerum specie clauditur. Operatio talis per genera multa uagatur. Immo uero intelligentia ipsa atque uoluntas per infinita. Illius. n. obiectum est ipsum uerum: huius ipsum bonum. Verum autem & bonum saltem tam late patet quam ipsum quod ens uocatur. Operatio uero ab obiecto trahit spiritum. Ergo operatio talis omnibus rerum omnium speciebus induitur. Sed num differt operatio a uirtute? & uirtus ab essentia atque esse? Certe. primo. n. quia actus potentie semper opponitur operatio que est actus a uirtute discrepat & essentia/ que potentie quedam sunt: & uirtus ab esse quod est actus. Et ab essentia/ quia potentie per suos actus distinguuntur/ cum propria potentia proprium respiciat actum. Essentie actus est esse: Virtutis actus est operatio. Igitur tanto inter se distat essentia atque uirtus/ quanto esse distat & operatio. Quorsum hec tam multa? ut intelligas operationem cuiuslibet creature uirtuti herere: uirtutem & esse essentie. Ac nullam creaturam per substantiam proxime operari sed per uirtutem operatricem/ que est qualitas siue accidens/ cum a substantia undique distinguatur. Quoties ergo aliquid operatur/ qualitates quasdam proxime generat. Et esse dat quale habet ipsa. i. herens alteri semper. Talia uero precedente indigent fundamento. Que fundamento indigent ex nihilo non creantur. Ergo nulla creatura creat aliquid: nec iniuria. Operatio. n. eius & uirtus quia herent alteri: & quicquid heret/ non restat liberum atque integrum sed pro facultate suscipiens accipitur/ subiecti sui limitibus finiuntur. Creatio uero operatricem uirtutem exigit infinitam. Itaque anima a solo creatur deo. Sed forsitan putabit quispiam animam ita a deo fieri/ ut per angelum tanquam medium efficiatur. Atque deus in ea creatione sit opifex: angelus instrumentum. Que quidem opinio ideo uideatur absurda/ quoniam instrumentum hanc habet naturam/ ut ipsum ab alio motum moueat aliud. Afficiat subiectum aliquod formamque principalis agentis traducat in subiectum per temporis interuallum. Creatio autem neque subiectum exigit: neque fit motu uel tempore. Rursus si creationis opus uirtutem requirit immensam quid

9 69
absurdus quam ad id exequendum uirtutem ipsam que in deo imensa est prius in angelo cuius natura terminata est terminari. Deinde opus illud quod ad imensam uirtutem spectat pagere. Ex supradictis concluditur animam a deo summo sine medio procreari. Cur non perfectione pares inter se sunt angelus atque anima. cum utraque a deo absque medio pendeat. Quia sub alia idea & ratione deus angelum producit: sub alia animam. Illum sub altiori idea: istam inferiori. Quoadmodum ab eodem pictore homo & equus picti non eque sunt pulchri. Pulchrior. n. hominis figura quam equi. Quia pictor ad pulchrius sue metris exemplar hominis picturam expressit quam equi. Sed finem iam sic rationi huic imponamus. Si anime essentia proxime a deo fit/ nihil inter eam & deum ipsius conseruatore intercidit medium quod ipsam a conseruante disiungat. Ac si solo deo eger ut fiat/ solo etiam eger ut maneat. Et quia deus per eandem uim seruat creatura per quam creauit. Ideo sicut ex infinita dei bonitate anima ex nihilo ad esse processit/ ita per eandem in esse permanet procul a nihilo. Ut uita deo proxima diuine uite simillima sit. Quod ita demum erit/ si anima aut principio & fine caruerit sicut deus: aut si habuerit principium finem saltem nullum sit habitura. Timei Platonisque sententia est deum mundi opificem per ideas. i. exemplares absolutasque rationes sua opera procreare. Proinde quicquid per talem aut talem proxime creatur ideam/ semper tale perseuerare. Quod uero deinceps non necessano semper/ sed aliquando tale. Oportere. n. effectum proximum cause perire simillimum. Remotiorum uero minus simile. atque deinceps dissimiliorum semper euadere. Adeo ut idea sit uirtus & in se ipsa simul & seipsum. Virtus uero que inde fit proxime non in se imo in aliquo sit sed seipsum. Que autem fit deinceps neque in se neque seipsum per naturam suam uel eadem uel similis perseueret. Cum igitur rationalis quidem anima per ideam uite absque medio fiat/ tali quadam proxime originis potestate forma est seipsum uiuens. Irrationalis autem cum inde per rationalem perficiatur secundum se aliquando uiuens. Quod. n. ab idea sola creatur actione fit penitus stabilis: stabilisque inde habet essentiam. Quod autem ab idea per animam quasi mediam nascitur/ quoniam actione mutabilis gignitur mobile secundum se inde naturam ducere cogitur. Secundum se inquam quia uitam ab anima ethereo impressam uehiculo tanquam speculo semper/ terno existimant semper imprimentem animam comitari. Impressam uero

uitā cōposito corpori & caduco nō semp. Nēpe arbitran̄ ab aīe sub/
stātia semp uiuente ethereū corpus sibi pximū pperuo aīari. Elemē/
tale uero corpus ab ea p illud aliquādo uitā accipe. sed de his alias.

Quartadecima ratio. Quia est p se uita. Cap. xiiii.

a Nima est eēntia/ ē & uita. Supionibus rationibus ostēdimus eā
eē immortalem: qā sit essētia p se existens. In presētia uero eiusdē
immortalitatē ostēdimus: quia sit uita p se uiuēs. Porro aīa ex ipsa sui
essentia uita ē: qā totū quod est in ea ē uita. Si quid. n. esset i ea quod
uita non esset: illud qdē non pars esset aīe: & totum ipsū aīatū qddā
potius q̄ aīa diceret̄. Fateamur igitur totā aīe essētiā esse uitam. Si to
ta est uita per se certe secūdam formā uita dicenda ē. Nā quod per ali
ud uiuit ipsū per se nō uiuēs ex duabus componitur pibus. Ex na
tura inq̄ sui propria secūdam se nō uiua: atq; ex uita illa aliunde ac
cepta. Ita cōclude. Si res illa que per aliud uiuit nō tota uita ē: sequi
tur ut res que tota est uita per se uiuat. Ergo anima que tota ē uita/
per se uiuit: presertim cū per se moueatur: si ita est p se est uita. Est igit̄
anime essētia uita. Cuius rei signū est: q̄ cuicūq; aduenit prestat uitā
quali p se sit hoc ipsum quod tribuit alteri. Vnde abeūte illa desinit
corpus uiuere. Ac dū adest corpori nullū momentum cessat uite opa
exercere corpus uiuificando. Quare perēnis aīe actus uiuificatio ē.
Perēnis actio ppria ē rei actio. Propria igit̄ ē aīe actio uiuificare. Viui
ficare at̄ uite ipsius ē propriū: sicut caloris ē calefacere. Igit̄ eēntia aīe
uita ē. Accipe rursus aliā cōiecturā: q̄ parato corpore aīa statim illud
uiuificat. Aut ergo suo esse dat uitā/ aut appetitu/ aut cognitione si/
ue consilio. Si anima cognitione & cōsilio corpus uiuificaret: scirent
omēs quid quolibet momēto gignat & alat in uisceribus aīa. Qua/
lisq; sit itemi opis dispositio. Et nisi cognosceret̄: ista nō fierent. Sed
nūquid appetitu? Neq; hoc quidē. Alioqn q̄ diu uellet aīus esse i cor
pore tā diu esset. Et q̄ odit corporis cōsuetudinē: a corpore cōfestim
discederet. Restat ut ipō eē. i. naturali uirtute uiuificet corpus. Si ipō
eē uiuificat per suā essētiā ē uita aut uiuēs. Sicut quod ipso esse cale/
facit p essētiā suā uirtutem ue est calor aut calens. Cūclude aīe essen/
tiam esse quandam uitam. Quod si non libeat eam uocare uitam

9 66
p se uiuentem quēadmodū soles dicere calorē per se calentē saltē per
superiora cogens confiteri aīam esse substantiā propria uita uitalem
quēadmodū dicit̄ ignē/ substantiā proprio calore calentē. Vtrū ho/
rum acceperis minime curo. Vtrinq; n. sequitur idē quod querimus.
Sed ego supionibus rationibus adducor/ ut animā per se uitā appel/
lem/ uitā inq̄ naturalē formāq; uitalē. Vite at̄ forme q; uitali cōtraria
mors quodāmō dicit̄ seu aliqua mortifera qualitas ferme. Sicuti cali
ditati frigiditas: humiditati cōtraria siccitas. Ea uero ē cōtrariarū na/
tura formatū: ut neq; aliqua earū aliam capiat/ ut calor nō suscipit fri
gus: neq; substantia cui una illarū formatū est ppria / et suscipiat aliā
formā sue forme cōtrariā. Ut ignis cui calor ē pprius/ frigus nō acci
pit/ ut simul sit & ignis & frigidus. Sed abit potius aut pdit̄ tā calor
q̄ ignis frigore ueniente/ q̄ aut calor aut ignis fiat frigidus. Est ergo
uterq; ut ita loquat̄ infrigescibilis/ cū frigoris princeps euadere neque
at. Similiter aīa quoniā aut uita ipsa naturalis est/ aut uitā hēt tanq̄
naturalē sui pedissequā/ mortē ut dixi ipsius cōtrariā nō admittit. Si
nō admittit mortē/ ita ferme immortalis ē/ sicut ignis qā nō suscipit fri
gus infrigescibilis. Si idē foret infrigescibile quod impdibile/ ignis si
cut nō frigescit/ ita neq; ēt pdere. Nūc aut̄ pditur potius q̄ frigescat.
Venī cū idē sit immortalē quod impdibile/ aīa que nō admittēdo mor
tē dicit̄ immortalis est ēt impdibilis. Ideo abit ueniēte morte nō pdit̄.
Tota supior disputatio his uerbis Zoroastris cōprehēdit̄. αθανάτοσ
τεμενει και ζωησ δεσπότησ εστι. i. Immortalis manet ac uite domi/
na ē. Quasi dicat ideo immortalis manet/ qā uitā hēt pedissequā: sicuti
sol lucē: cōnita comā. Hic pugnabit sic strato uel epicureus aliq;.
Sane mortē nō suscipit aīa/ quia ueniēte mortifera qualitate abit aīa
& desinit eē. Si eē desinit/ suscipit certe nihil. at nos o epicuree nō ita
desipimus: ut ignoremus nō posse mortē ab aliquo suscipi. Tū quia
ipsa nihil ē. Quod uero nō ē/ nō capiē. Tū qā neq; uiuētes eā capiūt:
neq; defūcti. Illi qā dū uiuūt a morte absūt. Isti qā si nō sūt ut ipse pu
tas/ nihil suscipiūt. Et si supsūt ut nostri uolūt/ ēt absūt a morte. Desi/
stamus ludere uerbis. Audi quid uelimus: quando dicimus animā
non suscipere mortem intelligimus eā non admittere i se ipsa ullam

mortiferā qualitē per quā desinat uiuere. Profecro cōtrarie qualita-
res se inuicē nō suscipiūt. Nā se uicissim & fugāt & fugiūt. Ideo calor
natura sua non mō nō suscipit frigus: sed neq; loco ēt illi ppinquat.
Lōgissime nāq; sese fugāt & fugiūt/ que p naturā longissimo discre-
pant itervallo. Postq; natura sua he forme tales sūt/ si i mera sui & so-
la natura cōsisterēt: essētq; ita ut mō sūt cōtrarie inuicē/ nunq; sibi in-
uicē ppinquarēt. Natura. n. illas dissociaret: neq; adesset medius ali-
quis illarū conciliator. Tales pfecto forent si calor in se ipso subsiste-
ret a materia separatus: ut nihil preter calorē haberet admixtū. Atq;
frigus similiter. Nunc iacet calor in materia que suapte natura nō mi-
nus ad frigus parata q̄ ad calorē adueniēti frigori sinū pandit suū:
quē ingressa frigiditas calorē inde detrudit: q̄ inde depulsus extin-
guīt: cū ab auctore suo ea lege fuerit ad esse productus / ut tādū ma-
neret q̄diu a tali sinu materie foueret. Quapp forme q̄ a materia sub-
stinent licet formas sibi cōtrarias nō suscipiāt: illarū tamē iperu & p-
pinquatiōe pdunt. Que uero i se ipsis pmanent/ & si quādo materie
herēt/ illā substinent potius q̄ ab illa substineant. Cōtrariā sibi uim nō
possunt admittere. Verū si qua uis aduenit materie gremio/ q̄litates
& formas inqnat astrictas materie. Formā uero illā que materā sup-
eminet nō attingit. Talis est aīa/ aīa inq̄ rōnalis: que cū fons motio-
nis sit corporūq; motrix nō potest a corporibus e suo statu mutari.
Cūq; sp̄i sue igenitā habeat uitā utpote ppriam/ uiuit sēper absq; la-
bore uiuēdi/ precipue q̄diu secū ipsa uiuit. Propinquās uero corpori
in rōnalē ut platonice loquar ex se fūdīt uitā uelut umbrā. Ipsa qdē
uera ē anima aīalisq; uite fons: talēq; uitā non mō ad rēpus suppedi-
tat corpori: sed multo magis sibi ipsi sēp: cū nunq; deserat semetipsā.
neq; ad se deserēdā cōpellat a corpore: cuius qualitas i formā nō trā-
sit icorporalē. Rursus neq; ad idē cogat ab aīabus: quarū officiū est
uiuificare non pdere. Talis pculdubio rōnalis aīa iudicat. Irrōnalis
āt nō uera est aīa q̄ neq; essētia uera ē neq; uera uita. Nō uera essētia ē
q̄ nō existit per semetipsā: siqdem p se nō operat: quandoq; dē nihil
agit absq; corporis instrumētis. Nō uera uita ē/ quoniā motiōis liber-
tate priuat. Nō. n. ducit a se ipā/ sed ui trahit ab iis rebus que sēlibus

9 67
offeruntur: Ideo platonici multi aiunt animam rationalem esse &
aīam & uitā subsistentē atq; ex se corpus uiuificantē. Sed irrationalē
formā/ potius animationē uiuificationēq; corporis eē putant: quam
etiā eē imortalem Xenocratas: Speusippus: Numenius: Plotinus exi-
stimāt. Porphyrius autē & Proculus & alii q̄ plurimi negāt. Neq; mira-
ri debemus si aīas alias ueras alias falsas eē multi platonici arbitran-
tur. Rerū siquidē uarietas decentibus nectit iteuallis. Deus uerum
bonum ē. Angelus imago qdē est bonitatis. Sed intellectus ē uerus:
Rationalis aīa imago intellectus: aīa uera. Irrationalis aīa imago aīe
natura uera. Qualitas que diuidit in materia nature imago ē: uerum
naturalium agētium instrumentū. Sed meminisse oportet eos q̄ aīas
nostra inferiores esse sempiternas existimāt / et plantarū aīas securos
eē egyptios pythagoreosq; existimātes aīas humanas eē mentes de-
lapsas in rationē atq; sensum. Animas uero brutorū eē nostras / in sen-
sū generationēq; omīo plapsas. Plantarū deniq; aīas eē eadem lap-
sas omīo in generandi potentiā: posseq; omnes iterū ad supiora con-
uerti. Quod quidē Empedocles. Timeus locrus: Origenes: Plotinus
significasse uident. Sed hec ipsi uiderit. Nos at ppositū psequamur:

Quintadecima rō. Quia uita ē prestātor corpore. Ca. xv.

Rationalis anima uera naturalis uita est. Vera uita p se corporis
est formatrix & reatrix. Ideoq; corpore ē longe prestātor. Cor-
pus quāuis in uarias uertat qualitates/ aut ēt milies diuidat in pres-
nunq; tamē desinit esse corpus. Semp. n. restat natura corporis diuisi-
bilis. Cū diuidant partes i pticulas sine fine. Ergo multo magis ani-
ma rationalis/ que uera ē corporis uita / quātūcunq; mutet/ nunq; de-
sinit eē uita. Huius argumētationis uim i eo potissimū cōsistere arbi-
tratur q̄ tertia eētia que ē sedes rationaliū animarū tres hēt dotes
ex eo q̄ omniū medium obtinet. Primā q̄ i ea refulgēt uere imagines
diuinorū. Secundā q̄ ipsa format cōtinetq; totā machinā corporalē.
Tertiā q̄ diuina & corporalia cōciliat iuicē. Omnes he dotes eē ostē-
dunt aīam sempiternā: prima quia si in genere corporū aliqua sempi-
terna sunt: in q̄bus umbre sunt diuinorū: multo magis aīe rōnales
animarum omniū prestātorime i quibus sunt diuinorum imagines

sempiternae. Prior enim in diuinis uita est quae splendor. Quoniam splendor eorum est tum reflexio tum effusio uite. Quapropter inde prius manat in animam uire immortalis ubertas quam diuinarum splendor imaginum. Secunda quia si rationalis anima principium est formandi & continendi: neque formam suam neque constantiam naturalem potest amittere. Nempe cum totum animale genus sit toto genere corporali prestantius: & in omnibus mundi membris sint aliqua corporalia sempiterna: probabile est ut in omnibus his sint anime sempiternae. Quis enim negauerit animarum genus caput habere perpetuum in quo rationales anime sunt: postquam corporalis mundus membra quedam habet ubique perpetua? Tertia quia si anima conciliationis uniuersalis & uinculi fons est: distrahi & dissolui non potest. Si enim uniuersorum uinculum resoluatur: quid ulterius uincietur? Platonica hec misteria ita deinceps Aurelii Augustini sententia confirmabimus. Si anima rationalis interiret corpore pereunte: necessario mutaretur corpore permutato. Non mutatur autem a corpore. Ipsa enim motionis principium est. Ideo cum a corpore mutari uideretur: tunc ipsa & corpus mutat: & se ipsam ducit ut libet. Si anima mouet sepius corpus immobilis perseverans: longe magis ex eo consistit continetque corpus: se ipsam sistit & continet. Quod enim stat plurimum in mouendo alio: stare potest semper insistendo se & continendo. Quis autem nesciat quando corpus uel proprium uel alienum mouetur ab animo tam motionem ipsam quam rem motam non habere sua omnia simul: sed labi prorsus a futuro in presens atque preteritum? In animo autem tunc esse simul propositum operis totius immobile. Intentionem presentis operis: memoriam preteriti: expectationemque futuri. Illic intentio animi circa ea que non sunt est ipsa. Dum tam ea que nondum sunt quam ea que non sunt amplius ipsa connectit in unum. Circa temporalia est supra tempus. Circa mobilia est immobilis. Cur ergo substantia eius circa mortalia non sit immortalis? Immo cur in perpetuis attingendis non fiat ipsa perpetua: quando quidem in tractandis mobilibus manet immobilis? Preterea si non tam id quod in mole est corporis: quam id quod est in specie facit esse corpus. Corpus enim tanto magis est quanto speciosius est atque pulchrius:

4
68
tantoque minus est quanto fedius atque deformius: que defectio non precisione molis sed speciei priuatione contingit: putandum est animum illum a quo tanquam principio datur corpori forma per quam est corpus: & connexio partium per quam consistit: nunquam uel forma propria uel unione priuari: per quam est & permanet animus. Quando quidem corpus nunquam omni forma & unione per quam est: permanetque corpus orbat. Neque tamen transire de specie in speciem animam sicut corpus. Mutatio enim ab anima descendit in corpus: & stabilior est illa quam istud. Ergo si hoc semper in genere corporali permanet: illa permanet semper in specie animali. Neque in ipsa specie animali de alia in aliam animam commutabitur. Non enim subest materia: per quam fiat huiusmodi commutatio. Si non accidit mutatio talis: neque animus esse nisi uiuat: potest: nunquam profecto animus moritur. Quod si quisquam non eum interitum dicat formidandum animo: quo efficitur ut nihil sit: quod aliquid est: sed eum quo dicimus ea mortua: que uita carent: attendat quod nulla res se ipsa caret. Est autem animus uita quedam. Unde quod animatum est uiuere: omne autem inanime: quod animari potest: mortuum id est uita priuatum intelligitur. Non ergo potest animus mori. Nam si carere poterit uita: non animus uetus: sed animatum aut aliquod animi simulacrum est. Quod si absurdum est: multo minus hoc genus interitus timendum est animo: quod uite certe non est timendum. Nam prorsus si tunc moritur animus: cum eum deserit uita: illa ipsa uita que hunc deserit: multo melius uerus intelligitur animus ut iam non sit animus: quicquid a uita deseritur: sed ea ipsa uita: que deserit. Quicquid enim a uita deseritur: mortuum dicitur: id ab anima desertum intelligitur. Hec autem uita que deserit ea que moriuntur: quia ipse est animus: & se ipsam non deserit: non moritur animus: nisi forte ueram uitam temperationem aliquam corporis aut aliquid eam sequens ut Aristoxenus & Dicearcus opinabantur: debemus credere. Quibus profecto nunquam hoc uisum esset: si ea que uere sunt: & incommutabilia permanent: eodem animo a corporum consuetudine alienato atque purgato uidere ualuisent: Quis enim bene se inspiciens non expertus est: tanto se aliquid intellexisse sincerius: quanto longius remouere atque subducere

intentionem mentis a corporis sensibus poruit? Quod si ad tempe-
rationem corporis animus pertineret/ non utiq; id posset accidere.
Non enim ea res que naturam propriā non haberet/ neq; per se substi-
steret/ sed in subiecto corpore tanq; corporalis forma inseparabiliter
esset/ ullo modo se ab eodem corpore ad intelligibilia percipiēda co-
naretur auertere: & quantum id posset/ tantum illa posset & intueri:
eaq; uisione melior & prestāior fieri. Nullo quippe modo forma ta-
lis / uel ipsa etiam corporis temperatio que certa commixtione effici-
tur earū quattuor naturarū quibus idem corpus cōsistit/ auertere se
ab eo potest/ in quo subiecto est inseparabiliter. Quin etiam cum hu-
morum consonantia accidens quoddā compositum sit/ si anima uel
consonantia esset / uel ab ipsa depēdens nullo modo substantiarum
rerumq; simplicium ratiōes cognosceret affectaret & caperet. Ad hec
ea que intelligit animus cum se auerterit a corpore/ nō sunt profecto
corpora: & tamen sunt maxime que sunt. Nam eodē modo sese sem-
per habent: nihilq; absurdus dici potest: q̄ ea esse que oculis uide-
mus: ea non esse que intelligentia cernimus: cum dubitare demētis
sit intelligentiam incōparabiliter oculis anteferri. Hec autē que intel-
liguntur eodem modo sese habentia/ cū ea intuetur animus absq; ali-
quo instrumento/ satis ostendit se illis esse coniunctū miro quodam
eodemq; incōparabili modo. s. non secundum locum. Nā aut in illo
sunt: aut ipse in illis: aut utrunq; per se subsistit. Si primū illud est/ nō
est harmonia corporis animus aut harmonie mācipatus. Quicquid
enī tale est/ a corpore tanq; subiecto separari non potest. Proptereaq;
quicquid in illo est/ corpori eque atq; illud astringitur. Mutabile autē
est corpus humanū. Mutabiles igitur erunt rationes ille rerū que sūt
in animo contēplante/ si animus mutabili corpori alligatur. Mutabi-
les autē esse rationes ille non possunt. Semper enī eodem modo ue-
rum est q̄ duo & quattuor sex conficiūt/ q̄ ue que cōparatio ē duorū
ad quattuor/ eadem quattuor est ad octo: ceteraq; generis huius q̄
plurima. Rationes huiusmodi inseparabiliter insūt animo: qui semp
& subito iis utitur pro arbitrio. In quibus ars consistit ratiocinādi:
que ab aīo rationali minime separatur. Nā si ab eo ratio illa artificiosa

9
60
uel ars rationalis que rationū cetus est/ sepabitur: aut nusq; erit aut ī
re aliqua nō uiuente/ aut in re uiuente. Nusq; esse nō est dicendū ppe-
ruas & imutabiles rationes. Esse quoq; in re nō uiuente rationes ue-
ras impossibile ē: siquidem uita rationis ē fundamentū. Si at artificio-
sa ratio de uita transir in uitam/ nūquā id facit cōmodius q̄ cum do-
cet quis alios. Cum uero id nō cōtingat: Nemo. n. docēdo alios obli-
uiscitur: non fit transitus. Ars igit inseparabiliter inest animo. Inest
quoq; corpori/ si animus esset corporis harmonia. Quapp mutabilis
esset sicut corpus tam ratio ipsa q̄ animus. Cum uero ratio talis sit ī/
mutabilis: ideoq; & animi essētia imutabilis/ cui illa rāquā subiecto
inest/ non est animus corporis tempatio. Atq; ita disputasse suffici-
at primo illo diuisionis superioris mēbro: quo cōcessū sit: animo ratio-
nes inesse. Prererea si quis secūdū illud mēbrū admiserit. s. illis inesse
animū/ sequit idem. Quo. n. pacto animus ē corporis tempatio: si in
ratione rerum a corpore sepata est tanquā subiecto? Cū non possit eē
alibi q̄ in corpore corporis tempatio. Si tertium diuisionis illius mē-
brū concesseris. s. utrunq; substantiā per se subsistētem eē tam animū
q̄ ipsam ratiōē rerū/ p se subsister animus: neq; tempationi corporis
astringetur. Deniq; quodcunq; mēbrum diuisionis acceperis/ una hec
sūmope ratio persuadet animum in cōplexione corporis rāquā origi-
ne non iacere: quia non tam auide tam facile tam assidue dum philo-
sophamur mutabili post habito corpore imutabilibus rationibus se
se misceret. Neq; melius esset cum est in illis q̄ cum est in corpore. Est
autem in illis tanto melius q̄ in corpore quāto prestantius uiuit in
illis q̄ in ipso. Tanto autem uiuit prestantius quāto perfectius opa-
tur. Operatur uero in illis perfectius: quia intelligit uerius: desiderat
pacatius: fruitur dulcius plenius atq; securius. Et cum sepe consonā-
te secum corpore animus ipse dissonet secum tum speculatione tum
moribus. Atq; contra consonet dissonante / qui nō uiderit animum
non consistere in corporis consonantia/ is dissonat uentati. Sed ut
reuertamur ad Aurelium: hic forte oboritur nonnulla questio. Vtrū
sicut non interit animus: ita nec in deteriolem cōmuretur essentiam.
Videri enim cuiuspiam potest neq; iniuria id effectum esse ratione hac

ut animus ad nihilum peruenire non possit. Conuerti autem in corpus forsitan possit. Si. n. quod erat ante animus / corpus fuerit effectum / non utique omnia non erit. Sed hoc fieri non potest / nisi aut ipse id uelit / aut ab alio cogatur. Neque continuo tamen animus siue ipse id appetierit: siue coactus fuerit: poterit corpus esse. Illud. n. sequitur ut si sit necessarium uelit / aut cogatur. At illud non sequitur ut si uelit aut cogatur / sit. Nunquam autem uolet. Nam omnis eius appetitus ad corpus: aut ut id possideat est / aut ut uiuificet: aut ut quodammodo fabricet: aut quolibet pacto ei consulat. Nihil autem horum fieri potest / si non sit corpore ipse melior. At si erit corpus: melior corpore profecto non erit. Non igitur esse corpus uolet: neque ullum huius rei certius argumentum est quam cum se ipsum hoc interrogat animus. Ita. n. facile conperit appetitum se non habere: nisi agendi aliquid: aut sciendi: aut sentiendi aut uel tantummodo uiuendi quantum sua illi potestas est. Si autem cogitur corpus esse: a quo tandem cogitur? Num a quolibet? certe a potentiore. Non igitur a corpore potest. Nullo. n. modo ullo animo ullum potentius corpus. Potentior autem animus non cogit in aliquid nisi quod sue potestati subditum est. nec ullo modo animus potestati alterius animi / nisi suis cupiditatibus subditur: Cogit ergo ille animus non magis / quam quantum eius cupiditates sinunt quem cogit. Dictum est autem cupiditatem non posse animum habere ut corpus sit. Illud etiam manifestum est ad nullam sue cupiditatis expletionem peruenire dum amittit omnem cupiditatem: & amittit dum corpus fit. Non ergo potest ab eo cogi ut fiat qui potestatem cogendi nisi per subditas cupiditates non habet. Deinde quisquis animus alterum animum habet in potestate / magis eum necesse est uelit in potestate habere quam corpus. Et ei uel bonitate consulere: uel malitia imperare: Non ergo uolet ut corpus sit. Postremo iste animus cogens aut animal est aut caret corpore. Sed si caret corpore / in hoc mundo non est: sed si ita est: summe bonus est. Nec potest uelle alteri tam turpem commutationem. Si autem animal est: aut animal etiam est ille quem cogit / aut non est. Sed si non est: nihil cogi ab alio potest. Non. n. habet potentioris quam in summo est. i. non cogitur qui est solutus. Si autem in corpore est: ab eo rursus qui in corpore est / per corpus cogitur / ad quodcumque cogitur.

9
70
Quis autem dubitet nullo modo per corpus fieri tantam commutationem animo? Fieret. n. si esset illo corpus potentius. Quauis quicquid illud est ad quod per corpus cogitur: profus non per corpus / sed per cupiditates suas cogitur: de quibus satis est dictum. Quod autem rationali anima melius est omnibus consentientibus diuinum est. Quod profecto consulit anime. Et ideo non ab eo cogi anima potest ut conuertatur in corpus. Si igitur nec propria uoluntate nec alio cogente id anima patitur: unde id pati potest? An quia inuitos nos plerumque opprimit somnus meruendum est? Ne quo tali defectu animus conuertatur in corpus? Quasi uero quonia somno membra nostra marcescunt / ideo animus fiat ex parte ulla debilius? Sensibilia tamen non sentit. Quia quicquid illud est quod somnum facit / e corpore est: atque in corpore operatur. Corporeos enim sensus sopit & claudit quodammodo ita tamen ut tali commutationi corporis cedat anima cum uoluntate: quia secundum naturam est talis commutatio / que reficit corpus a laboribus. Non tamen hec adimit animo uel sentiendi uim uel intelligendi. Nam & imagines sensibilibus presto habet / tanta expressione similitudinis: ut eo ipso tempore discerni nequeant ab iis rebus quarum imagines sunt. Et si quid intelligit eque dormienti ac uigilanti uerum est. Nam uerbi gratia: si per sonum disputare sibi uisus fuerit: uerasque rationes securus in disputando didicerit aliquid: et expergefatto eadem incommutabilia manent: quis salsa repiantur cetera / ueluti locus ubi disputatio & persona cum qua disputatio fuisse uisa erat: & uerba ipsa que ad sonum attinent: quibus disputari uidebantur: & alia huiusmodi / que ipsis sensibus sentiuntur: agunturque a uigilantibus / pretereunt tamen: nec ulla ex parte sempiternam presentiam ueram rationum assecuntur. Ex quo colligitur tali commutatione corporis que sonus est. non uim ipsius anime sed uim corporis posse minui. Postremo si quis locum occupari corpori anima tamen non localiter iungitur sumis illis eternisque rationibus que incommutabiliter manent / nec utique continentur loco / prior afficitur anima quam corpus: nec prior tantum / sed etiam magis. Tanto. n. prior quanto propinquior: & eadem causa: tanto etiam magis / quanto etiam corpore melior: nec ista propinquitas loco / sed nature ordine dicta sit. Hoc autem ordine

intelligitur a summa essentia spiritum corpori per animam tribui / qua est quantum
cumque est. Per animam ergo corpus subsistit: & eo ipso est / quo animatur /
siue uniuersaliter ut mundus: siue particulariter ut unumquodque anima in
tra mundum. Quapp consequens erat ut anima per animam corpus fieret:
nec omnia aliter posset. Quod quia non fit manente quippe anima in
eo quod anima est corpus per illam subsistit / dante spiritum non adime
rem commutari in corpus anima non potest. Si. n. non tradit spiritum qua
sumit a summo bono / non per illam fit corpus. & si non per illam fit: aut
non fit omnia: aut tam propinque spiritum sumit quam anima. Nec etiam fit cor
pus. Quia si tam propinque sumeret spiritum / idem esset quod anima. Non
ne eo ipso est anima melior quo sumit propinquius. Tam propinque
aut etiam corpus sumeret / si non per animam sumeret. Et. n. nullo inter
posito tam propinque utique sumeret. Nec inuenit aliquid congruens
medium inter summam uitam / que sapientia & ueritas est incommutabilis /
& id quod ultimam uiuificatur. i. corpus / nisi uiuificans anima. Quod
si tradit spiritum anima corpori / ut sit corpus / quantum est / non utique specie
tradendo adimit. Adimit autem spiritum in corpus animam transmutando.
Non igitur anima siue per se ipsam corpus fit / quod per eam fit / quia non nisi
manente anima corpus per eam fit: siue per alia: quia non nisi traditione
spiritus fit corpus per animam: & ademptione speciei anima in corpus conuerteret si
conuerteret. Hoc & de irrationali anima / uel uita / que nec in eam rationalis
anima conuertit dici potest. Et ipsa. n. nisi inferiori ordine rationali su
biiceret / eque spiritum sumeret / & talis esset. Tradunt ergo speciem a summa
pulchritudine acceptam potentiora infirmioribus naturali ordine. Et
utique cum tradunt / non adimunt: eoque sunt / que infirmiora sunt / quantum
sunt / que spiritus qua sunt / eis a potentioribus traditur. Que quidem pote
riora est meliora sunt. Quod his naturis datum est / que non mole maio
re plus possunt minoribus molibus: sed sine rumore ullo localis ma
gnitudinis eadem spiritus potentiora sunt / qua meliora. In quo genere est anima
corpore melior & potentior. Quapp cum per illam ut dictum est corpus sub
sistat / ipsa in corpus conuertere nullo modo potest. Corpus. n. nullum fit nisi
accipiendo per animam spiritum. At anima ut corpus fieret non accipiendo spiritum
sed amittendo fieri posset. Et ideo fieri nullo modo potest.

76
LIBER SEXTVS.

71
Marsilii Ficini florentini liber sextus theologie de immortalitate
animorum. Reductio opinionum de anima in quinque capita. Cap. i.

h
EC olim in agro regnano apud Ioanem caualcare unicum ami
cum nostrum kalendis martis sub lauro disputaueram. Quibus
differendis interfuerunt precipui familiares nostri tres. Christo
phorus Latinus: Bernardus nuthius: Georgius Antonius
uespuccius: uiri pbitate & doctrina clarissimi. His at Ioanes summa cum
attentione auditus Marsili ficine inquit / dici non posset quantum superiori dispu
tatione fuerim delectatus. Sed hoc insuper cupio: ut postquam de comuni
animarum rationalium immortalitate differuisti: deiceps si placet diligentius
de anime nostre immortalitate propriis rationibus differas. Asseritor equidem quique
est rerum gradus quemadmodum superiori disputatione disposuisti: atque ho
rum medium obtinere tertiam illam essentiam: que a materia soluta sit ac ppe
rua. Preterea celestes animas in illius essentie gradu collocari non dubito.
Opinor et pbabile est ut ibidem noster animus colloceat. Arbitror tamen non
prius id posse penitus affirmari / quam omnes opiniones philosophorum de
hois anima ad quinque capita reducantur & quattuor confutatis ultima tenean
tur. Aut. n. anima corpusculum aliquid est tenuissimum / corpori huic crassio
ri suffusum. Siue igneum id sit / ut Democritus: Leucippus: & Hipparcus
existimant. Siue aereum / ut Anaximenes: Diogenes Apolloniates & Cri
tias. Siue aqueum / ut Hippias. Siue terreum / ut Heliodus & Pronopides
Siue ex igne consistat & aere / ut Boetius & Epicurus. Siue ex aqua & ter
ra / ut Xenophanes. Aut melius aliquid est anima. i. non moles ipsa corpu
sculi pprie: sed qualitas illius aliqua per partes corpusculi sparsa / puta
calor uel complexio calida. Quod uoluisse uidentur Zeno Cittius: Cle
antes: Antipater Possidonius. Aut purius aliquid / ueluti punctum ali
quod lucidum qualitatis illius / in quadam ipsius qualitatis & corpuscu
li parte poriori / puta corde uel cerebro assignatum. Ibi residens: inde reli
qua membra gubernans: ut est apud Chrysippum Archilaum & Heraclidem po
ticum. Aut liberius adhuc quiddam ceu punctum aliquod nulli
parti affixum: sed ab omni determinato situ seclusum. ac totum parti

corporis cuique presens: sed tale/ut sit ab ipsa corporis natura dependens. Dependens inquam duobus modis. scilicet uel quia corporis complexio ipsi genuerit: uel quia licet complexio ipsi non genuerit: tamen genitor suus qui cumque sit ille/ipsi ex materie potentia eiusque uisceribus eduxerit. id est ex aliquo semine siue incohabatione seu proportione materie ipsius in lucem eruerit: atque ipsi materie tanquam naturali gremio profusus addixerit. Quam sententiam Xenophanes Colophonius: Asclepiades: Aristoxenus: Critolausque secutus. Apud quos anima est uel uis quedam corporis agilis ad mouendum: uel partium corporaliu harmonia. Aut postremo diuinum quiddam est hominis anima. id est aliquid indiuiduum/ totum cuique parti corporis adstant & ab incorporeo auctore ita productum/ ut ex ageris uirtute solummodo non ex materie incohabatione: aut capacitate: aut fomento dependeat/ sicut nos docent prisci theologi: Zoroaster: Mercurius: Orpheus: Aglaophemus: Pythagoras: Plato. Quorum uestigia sequitur plurimum physicus Aristoteles. Preter has quinque opiniones alie nulle inueniuntur. Tu uero nunc demum immortalitatem ad nos pertinere monstraueris: quando reprobaris quattuor superioribus opinionibus approbaueris ultimam. Sic. n. constabit animam nostram in tertie entie ordine collocari. Id uero non mihi solum uideatur: sed et cum superioribus diebus apud Bernardum Bebum tuum clarissimum egerit atque hoc tempore ueneri senatoris oratoris conuiuio discubemus/ meministi ut arbitror idem Antonio Chronico ueneto ac Demetrio attico disputatoribus argutissimis uisum fuisse. Mox et a Ricciardo angellerio aglariensi & ab Oliuero Arduino florentino insignibus pipateticis similiter esse conclusum. Vbi affuerunt tres amici/ Naldus naldus Bartholomeus fortius Ioannes Baptista bonifagni uiri doctissimi. Eadem esse sententiam nosti Petri Leonis spoletini: qui platonica pipateticis preclarissime iunxit. Hec ille. His ego ita respondi.

Plebei philosophi non ratione aliqua persuasi: sed praua decepti consuetudine corporalem animam posuerunt. Cap. ii.

Principio plebeos philosophos qui corporalem esse animam arbitrantur opinionem ex illis quattuor aliquam secuti sunt non ratione aliqua persuasos: sed longa quadam & infelicissima consuetudine in hac sententiam compulso existimo. Tria potissimum anime nostre officia esse uideatur.

Siquidem agit in corpore: agit per corpus: operatur etiam per se ipsam. In corpore per eam potentiam: quam uegetatricem uocant Peripatetici: Platonici uero nostri naturam: quando generat corpus/ nutritque & auget. Per corpus agit/ secundum sensum tum exteriorem: quando uidet: audit: olfacit: gustat: & tangit. Tum interiorem/ quando eorum corporum que sentit extrinsecus/ imagines quasi reliquias sensuum secum ipsa reuoluit. Per se ipsam agit/ quando neque corpora per sensus exteriores attingit: neque imagines corporum per interiorem sensum recolligit. Sed ipsa mera uis anime incorporeaque incorporeum aliquid inuestigat & inuenit. Quod neque corpus sit/ neque corporis alicuius imago. Quam quidem actionem intelligentiam nominamus. Habes igitur actionem naturalem: sensum: intelligentiam. Actione naturali uis anime in ipso fetu statim corpus ingressa. Sensu paulo post/ homine uidelicet statim nato. Intelligentia pura uix tandem adulto iam corpore. Magna uero pars hominum fere nunquam illi presertim qui etiam trigesimo eratis anno sunt pueri. Si potentiam illam naturalem/ quid anima sit interroges/ corpus esse procul dubio respondebit. Ea siquidem uis nihil attingit aliud nisi corpus. Si sensum exteriorem roga ueris. corpus similiter respondebit. Oculi figuram quadam & colorem anime ascribent. Aures uocem. Olfatus odorem. Saporem gustus. Ponderus soliditatemque & calorem & similia tactus. Quod si sensum interiorem qui reliquiis externorum sensuum pascitur/ de anima fueris percontatus/ ipse quoque animam corporum pinget simulachris. Nihil enim habet aliud quod adhibeat. Infelix adolescentia nostra sub indoctis preceptoribus his nutrita cogit nos per omnem etatem stulte sentire de anima. Dum eam opinamur esse corpoream/ ab his doctis magistris/ qui sola sentiunt corporalia. Maxime uero hic error inde uidetur exortus: immo uero potius confirmatus: quod si quando tribus his preceptoribus tanquam Sophistis omnino dimissis ad mentem illam sapientie magistrum confugimus: & ab ea quid sit anima sciscitamus. Illa ralem esse respondet/ qualem & ipsa uidet. Illa uero heu qualem uidet/ quam fedam/ quam miserabilem? Profecto non talem/ qualis olim celo descenderat: sed potentiam illam anime naturalem corporis fabricatricem

cernit quattuor humorum/ in quibus ipsa mergitur tabe pollutā & membronū pinguedine suffocatā. Sensus quoq; externos inspicit undiq; declinantes ad corpora. Agentes per corpus: a corporibus quodāmodo patientes. Sensem etiam interiorem quem nomināt fantasia uariis diuersorum corporum figuris & qualitatibus quasi p se sus haustis cernit opertum. Dum igit animā corporali ueste aspicit i uolutam: & appetitum eius pcliuem esse ad corpora animaduertit/ certe respōdet eam esse corpoream: nō aliter ac si puer aliquis statim natus luto oblitus ita fuisset: ut undiq; per omnē pueritiam lutea tēsta esset obductus: ac postea rogaret: quale ruum est o puer corpusculum/ nō ne esse luteum/ esponderet? Ablue puer corpus. Absterge carnes a glebis. Carneum te uidebis non luteū. Dimittite sēsus o mi seri impios nīmū preceptores. Piā dūtaxat mentē interrogate: eo tamen pacto/ ut animā illi puram qualē accepistis/ nō corpori manciparam: nō uiriorū maculis sordidā ostendatis. Mens p̄tinus respondebit: nō icorporalem eē animā solūmodo/ sed diuinam. Magnū quiddā es o anima/ si te parua nō implent. Optimum quoq; si displicent tibi mala. Pulcherrimū si horres turpia. Sempiternū si tēporalia paruipēdis. Postq̄ talis es/ si inuenire te cupis quere obsecro ibi te ipsam ubi sunt talia. Magna uero ibi sunt/ solum ubi nullum locus imponit limite finē. Optima/ ubi nihil cōtigit aduersi. Pulcherrima ubi nihil ē dissonū. Sēpiterna/ ubi defectus ē nullus. Quere te igitur extra mundum. Verum ut & queras te & iuenias extra: extra uola. Immo extra respice. Es. n. extra dum mūdum ipsa cūplecteris. Sed esse te puras in infimo loco mundi/ quia te ipsam quidem non cernis super erhera p uolantē: sed umbrā tuā corpus uides i infimo. Perinde ac si puer aliquis sup puteū constitutus esse se i fundo putei arbitret: dū in se ipsū aciem non cōuertit: sed suam in fundo p̄spicit umbram. Aut si auis in aere uolās credat se in terra uolare: dum umbram suam uidet i terra. Ergo relictis iumbre huius angustiis reuertere in te ipsam. Sic enī reuerteris in amplum. Immensam esse scito in spiritu amplitudinem. In corpore uero ifinitā (ut ita loquar) āgustā. Quod ex hoc licet p̄spicere q̄ numeri q̄ spiritali nature p̄p̄quāt/ cū & situ careāt & meriātur

6
73
numerentq; secundū formā tam icorporea q̄ corporea: & nihil aliud sint q̄ quedam unitatis ipsius replicationes: unitas autem sit incorporea: quia omne corporale sit multiplex: numeri inquam qui spirituales sunt/ sine fine crescunt: non tamen sine fine decrescunt. Magnitudo contra/ terminum quidē habet augmenti: q̄ quis nō habeat terminum decrementi. Cur tanti facitis sensuum iudicium infelices? qui falsis imaginibus ita decipiuntur: ut uisus solem qui terra lōge ē amplior uix bicubitū iudicet. Celum quod rapidissime currit quiescere. Rectum in aqua remum fractum uideat & obliquum. Currere litus dum nauis ipsa mouetur. Audirus uocem aliūde q̄ mittatur sepe uenire significet. Gustus sepe numero que dulcia sunt amara & i finita generis eiusdem. Sensus errata quis corrigit? Ratio: nobilitas autē quod emendat & perficit q̄ quod perficitur. Iccirco diligentior & ueracior ratio est q̄ sensus. Ratio iudicat inueniri posse aliquid in corporeum/ semperq; circa huiusmodi quiddā ipsa uersatur. Est ergo uerum per iudicium rationis esse alicubi aliquid incorporeum/ sicut uerum est per iudicium sensuū esse multa i mundo corporea. horum tamen iudicium i eo fallitur/ quod nihil affirmat aliud nisi corpus. Sic etiam falleretur iudicium rationis/ si forte asseueraret non esse in rebus aliquid corporale. Nunc uero rārum abest a falso ut etiam fallaciā sensus emendet. Sentiendi autē uires usq; adeo fallaces sunt/ ut non modo emendētur a ratione/ uerum etiā a se inuicem ipse dānerur. Si uisui te soli cōmittas/ nihil in mundo esse aliud dices q̄ que uidentur in lumine. Voces autem & odores & reliqua que non uidentur omīo non esse. Si aurbus solis confidas colores esse negabis. Si olfatu: solos esse in mundo putabis odores. Atq; ita de aliis est putandum. Sicut autē quisq; sensuū negat/ esse alicubi aliud quicq; preter id quod est suum: & ramen per alium sensum dānamus aliū & eē aliquid aliud iuenimus preter id quod unius sēsus ē p̄p̄tū & recte iuenimus. Ita cūcti sēsus una cōspirātes negāt esse posse aliqd i natura quod nō sit corpus. Nihilominus ratio cūctos redarguēs esse etiā aliqd icorporale uaticinā: & uere uaticinā: & multo uerius q̄ sēsus: qui & a se inuicē dānant: & redarguūtur ab illa. Quid. n. stultius ē q̄.

concedere nos bestiis ratione prestare: atque ea que sensu percipimus existere aliquid confiteri: que etiam nonnullæ bestie acutius sentiunt. Id autem quod rationis oculo intruemur: nihil esse contendere: Nul- lum enim animal esset insipientius homine: si ea uis animi que homi- nis propria est magis quam sensus qui communis est bestiis: falleretur. Ne- fas est autem animalium regem dicere omnium demeritissimum. Demeritissimus autem is erit solus qui non fatebitur tanto prestantius esse mentis obiectum sensus obiecto: quanto mens est sensu prestantior: ac propterea incorporeas naturas in excellentiore substantie genere re- uera inueniri quam corporea. Prefertim quia si obiecta mentis eam mouent: sicut obiecta sensus mouent sensum: oportet ea ipsa mentis obiecta aliquam per se habere substantiam: ut mentem mouere queant. Sin autem dicatur intellectum a suis obiectis minime agitari: iam satis probatum erit: saltem intellectum ipsum esse naturam incorpoream: postquam dum fabricat sua: non mouetur ab alio: & edificia fabricat incorporea. Me- minisse uero oportet quemadmodum puer qui natus est cecus diffi- cile credit colorum uarietatem lucemque esse: cum tamen ceteris homi- nibus nihil sit luce clarius. Sic animum nuper tenebris corporis cir- cumsusum uix adduci ut existimet lucem aliquam incorpoream existe- re: Cum tamen nihil sit illa in rerum ordine angelis manifestius. Hoc Plato in septimo de republica longe conqueritur. Hoc Aristoteles in secundo diuinorum confirmat: dicens humanum intellectum ad ea que sunt per se in ordine rerum manifestissima: non aliter se habere quam ad solis lucem noctue oculos. Resipiscant igitur quandoque mi- nuti philosophi: qui sensuum inditio freti incorpoream diuinamque esse animam cogitare non possunt. Animaduertant aliquando ex diuina cum corpore consuetudine se factos esse usque adeo corporales ut merito nihil nouerint: nisi corpus aut rem corpore natam. Puri fiant: & pura per- cipiunt. Experiantur aliquando in se ipsis. Possunt. nam modo uelint quod iam diu in uniuerso desiderant: percipiunt certe composita: percipiunt & for- mas plurimas in compositis. Formas insuper desiderant aliquas extra composita segregatas. Ipsi ex anima & corpore compositi sunt. Habent uitam ab anima corpori traditam. Habent & uitam anime ipsius in se

6
78
ipsa uigentem. Illam ergo despiciant: hanc aspiciant uitam intellectu- alem agant a corpore separatam. Separati statim separatas formas at- tingent. Socraticamque mox sententiam re ipsa probabunt super for- mas que in subiectis formatis iacent quoniam imperfecte sunt: esse formas in se ipsis atque perfectas: unde informia subiecta formentur. Atque unicam ad incorporea non attingenda solum sed etiam possiden- da uiam esse: se ipsum uidelicet incorporeum reddere: hoc est mentem a motu: sensu: affectu. Imaginatione corporali prouinibus seuocare. Sic enim experientia ipsa constabit. Primo quidem qualis sit purus animus id est ratio secum ipsa uiuens: sequitur circa ipsum ueritatis lumen auide uersans. Secundo qualis angelus id est intellectus purus in fo- so iam ueritatis lumine gaudens. Tertio quando animus ipse tanquam angelus pleno ueritatis gaudebit lumine: deum esse persentiet tum ueritatem ipsam se ipsa lucentem atque gaudentem. Tum ipsam lucem ueritate gaudentem propria: tum ipsum gaudium ueritate propria lucens. Esse uero plebeorum errorem a corporea consuetudine na- tum nosse incipiemus aliquantum: si saltem contrariam illius educa- tionem aliquam cogitemus: qualem in sexto naturalium excogitat Auicenna. Creetur a deo homo aliquis subito inquit Auicenna in etate perfecta constitutus. Sed ita dispositus ut nihil per aliquem quinque sensuum apprehendat. Sic affecti hominis mens aliquid cogitabit: cum sit in etate adulta in qua corporis fabrica intelligentiam non per- turbat. neque sit ad opera sensuum occupatus: que mentis operationem impediunt. Ac etiam adsit aliquid quod possit intelligi. Adest enim ipsa anime substantia menti. Mens igitur a nullo turbata presentem sibi anime substantiam cogitabit. At qualem cogitabit? Num colora- tam: longam: aut amplam? Minime. Cecus enim similia non apprehendit. Num sonantem uel bene olentem atque similia? Neque ista quidem. Non dum enim talia quedam per sensus accepit: ut possit talem natu- ram anime assignare. Igitur nihil poterit corporale anima illa sibi tri- buere. Quid tandem de se ipsa asseuerabit? Profecto id saltem quod sibi primo offeretur intuitu. Est autem hoc ipsius essentia. Quam app- affirmabit esse se ipsam: neque tamen corporale quicquam in se ipsa percipiet.

Itaq; affirmabit esse se prorsus incorporalē. Neq; fingere qdē poterit
eē se corpus sicut plebis aīe nunc aliter create atq; educate nequeunt
se ipsas incorporales cōsiderare. Quod si qs dixerit aīam illā nihil de
se ipsa affirmare horū corporū que p quinq; sensus accipimus / sed ali
ud quiddā corpus diuerse nature. Vanū hoc nimū. Nā si ne nunc q
dē cū tot uaria corpora pceperimus / possumus noui aliqd machina
ri / quod nō uel in his insit uel ex his saltē aut cōponatur aut eliciat;
quomō in eo statu horū corporū ignarus posset animus noui corpo
ris naturā effingere? Ac etiā si possibile eēt eam aliquod sui corporis
mēbrum excogitare / illud nullo modo putaret ad ppriā substāciam
ptinere. Affirmabit igi animus ille de se ipso eē: tamē corporeum ali
quid nō affirmabit. Diuersa uero inter se sunt duo hec. Id quod affir
mat: & id quod minime affirmat. Igit essētia animi in ea cōsideratiōe
erit aliqd preter corpus: iudiciū uero cōsiderationis illius ideo uerū
fore putamus: quia merā prorsus naturā anime sequeret: nō imagies
acceptas extrinsecus. Esset ergo iudiciū naturale admodū: ideoq; ue
rissimū. Itaq; si deinde expgiscat / ut nos nūci & sentiat / nō erit ut nos
ad inq;sitōnē spiritaliū ineptissimus: sed uiam aliquā habebit cōmo
diorē per quā ita quādoq; ad sui ipsius cōsiderationē se cōparet: ut
pronūtiat se eē aliquid preter corpus. Qua qdem uia carēt nunc aīe
misere: que p naturā & sensus corpora tum ppria tū aliena prius atti
gerunt q se ipsas cōsiderarēt. Vnde miserabilis ille pfectus ē error: ut
nequeat se ipsas seorsū a labe corporis puidere. Hactenus educati
onē fictā ab Auicēna narrauisse sufficiat. Deinceps qualem Plato no
ster educationē in septimo de repub. libro describit breuiter perstrin
gamus. Finge inquit quādā sub terra speluncā. In ea homines nutri
tos a pueritia / ita ceruicē & manus a tergo pedesq; colūnis quibusdā
alligatos: ut neq; moueri usq; neq; alia nisi que e cōspectu imposta
spelunce pre apparent respicere possint. Post tergum uero supne lam
pas accensa sit: atq; inter lāpadem & illos qui ligati sūt / alii multi de
ambulēt / loquantq; inuicē / ferentes manibus uaria arborum animali
umq; simulacra. Qui igi ita uincti sūt / nunq; re uera uel se ipsos uel
alia eorū que narrauimus ulla uidebūt / sed solas uel sui umbras uel

6
74
aliorū / que pp ignem a tergo accēsū tātū ante suos oculos i aduersā
ptem spelūce resultāt. Quā ob rē nihil aliud aut se eē q sui umbras.
aut alia aliud eē q umbras illorū existimabūt: aut lumē ipsū eē aliud
q exiguū illud quod ibi reflexū apparet opinabunt. Si qs at horū
q uincti sūt forte soluat / subitoq; lāpadē & alia sub illa que sequunt
a tergo retro uersus irueri cogatur / caligabit prinus & dolebit: ac pp
splēdorē intueri nō poterit illa / quorū umbras paulo ante cernebat.
Multoq; magis id illi malū contiget / si a spelūca sursum ad celeste diur
nūq; lumē repēte trahat. Quare nō subito sed paulatī cōuenientibus
gradibus ab umbris rerū ad res ipsas: itē a luminis imagine ad lumē
ipsū ē pducēdus: ita ut que i spelūca sūt apud illos / prius illic i aqua
uideat q ibidē in se ipsis inspiciat. Rursus que extra speluncā apud
nos sunt / primo nocte hic ad lunā in aqua similiter: deide in se ipsis
terrena hec: similiterq; in celo celestia nocte itidē solū intrueat. Postea
uero die rā solē ipsū q que sub sole uident / prius i aqua / post in se ip
sis illa / demū solē in celo suspiciat. Hac potissimū rōe singula sincere
facileq; discernet: atq; existimabit se cecū deceptū miseriq; fuisse: quā
do sub specu uinctus exiguis rerū umbris fuerat occupatus. Pro
inde que cōparatio ē spelunce illius ad hūc mundū / quē uisibile no
minamus: eadē ferme mundi huius ad illū / quē inuisibile diuinūq;
uocamus. Siqdē hic aīe misere moribūdi corporis clausa tenebris &
carcere ceco / neq; se ipsas unq; neq; alia ulla re uera / neq; uerum solem
imo sui aliorūq; umbras & exilē quādā ueri solis imaginē intruetur.
Vere. n. mētes: uere res queq; uerus sol i mūdo solū sūt iuisibili: que
si absq; cōgruis educationis disciplinarūq; gradibus repēte intueri
conemur / caligamus prinus & dolemus. Cōuenientibus uero tū mo
rū tum doctrinarū tum tēporis pducti gradibus / sincere discernimus
iudicamusq; cecos illos & miseros / q falsis mūdi huius umbris ima
ginibusq; fallunt / occupant / atq; premunt. Verūtamē quādo aīus ab
imenso inuisibilis mundi lumine in corpus obscurū regendū mouē
dūq; descēdit: nouis sueq; nature cōtrariis obrutus tenebris cecutire
diu & titubare cōpelli. Adde & pp repētīnā maximāq; i dererius mu
tationē diu cogit egrotare. atq; ferme sic affici / ut si q pp phrenesim
k 1

uel sōnū uel ebrietatē falsis imaginibus illuduntur atq; uexant. Aut certe nō aliter se habere q̄ si qs a solis lumine in cauernā illā quā descripsimus repēte precipite. Adeo. n. nouis tenebris effundet: ut aut nullo mō/ aut uix rādē sub exiguo illo caueme lumine umbras illas rātū quas narrauimus discernere possit. Preterea ob subitā illā & i peius mutationē in morbos tam sensus q̄ corporis uarios incidet. Hec a Platone i libro de repub. septimo. Sed redeamus rādē ad ea que ab initio statueramus. Emergite obsecro mortaliū aīe nunc i mēse corporibus. Naturā uestrā supra corporis fines statim repietis. Corpus siquidē lōgū ē latū atq; pfūdū. Quoniā uero nullū corpus ē ifinitū. Ideoq; finē hēt pfūditaris/ finitū i superficie nō pfūdā. Hētis iā superficiē lōgā q̄ dē & latā sicut corpus: sed pfūditate carētē/ atq; ex una hac pre surgēte ad incorporea. Superficiē quoq; latitudo finita ad lōgā lineā terminat/ neq; profundā neq; latā. Habetis lineā duabus partibus ad spiritum accedentē. Sed hec ipsa lineae lōgitudine q̄ finita est/ ad pūctū ducitur nō pfunditate solū & latitudine priuatū: sed etia longitudine. Habetis punctū tribus partibus ad naturā uergēs i corporalē. Sed hoc quoniā lineae terminus ē/ ideo certū habet sitū in corpore: neq; iplet totum/ neq; uiuificat. Separate si placet ipsū a linea. Potest autē cogitatione saltē a linea separari: quod ē lineae terminus/ & prius in se ipso est quodāmō q̄ terminet lineā. Quod aut prius ē/ licet ab eo quod est posterius separare. Habetis punctū quodāmō. i. cogitatione solutū a linea quarto iā gradu discedēs a corpore. In hac ipsa solutione assequi/ ut omnes partes corporis eque respiciat. Fūdā per omnes & moueat. hic irrationalis aīa sedē habet. Et quoniā rōnalis cogitatio nō fallit/ ascēdendo: ideo sicut inuenit pūctum a corpore cogitatione liberū: sic te uera inueniet pūctū. i. indiuiduū aliquid re ipsa solutū a corpore. Quod nō mō impleat corpus & moueat: sed ipsū libere moueatur & tollat ad supera: quod iā unitatis nomine appellat. Hic aīa uiget rōnalis/ quinto gradu a mole corporis aliena. Si rāto qd impurius ē quanto eget partibus/ magis/ corpus impurius ē q̄ superficies. Pluribus. n. ad hoc ut sit dimētionibus eget/ atq; ex partibus diuidit pluribus. Superficies simili rōne cedit lineae: linea puncto: punctum deniq;

9
76.
unitati que neq; dimētionibus indiget neq; situ. Si horū pfectissima substantialis unitas ē: & q̄ pfectissima/ ideo potētissima & uerissima atq; hec sunt aliquid existēt/ q̄ negauerit uere existere unitatē. Ergo qd phibet aīam esse aliquid/ & id qdē uirtute magnum/ licet nō sit magnū aliquid quāritate. Agite igneā formā/ que in corpore uestro tricubito tricubita ē: colligite totā in cordis centrū. Hinc rātū uirtute crescat quantū creuerit unione. Nō aliter ac solis radii in cōcaui igneiq; speculi collecti cētro: q̄ usq; adeo roborant/ ut inde resiliētes durissima queq; accēdant subito atq; cōsumāt. Subtrahite portiūculā illam cordis: qua forma ignis illa deprimi. Restet forma indiuidua: agilis: ealēs: lucens: & aliter q̄ prius & mirabilius. Quia indiuidua agilisq; ē secūdū se totā corpus rotū eque collustret. Quia feruet incredibiliter uitalis sit atq; uiuifica. Quia mirifice fulget: sentiat. Intelligat insup si reflecti in se ipsā/ sursumq; attollit. Hactenus p ea que rāgun/ pederenti p grediētes inuenistis aīam quādo a solido corpore ad quādam quasi pūctū omīo liberū pcessistis. Rursus per ea que cernunt oculis aīam pscrutemini. Cur queso diffiditis eē spiritale aliquid in natura? cū ipsis ēt oculis spiritū quodāmō uideatis? Scitis lumē id solis oculo manifestū/ ideo corpus nō esse: q̄a momēto se fūdīt i omnia. Infusū non frāgit corpora/ nec inficit. Ecce uideatis spiritū. Quid negatis? An forsitan illum negabitis eē: quē nō cernitis? Si ita est speras aeris ignisq; & celi aqua & terra prestāiores/ q̄a nō uideant/ nihil esse dicitis. Itaq; pars maxima & prestātissima mūdi q̄a non sit uisibilis/ nihil erit. Sed redeamus ad lumē. Ita lumē eē negabitis in sphaera ignis/ quoniā oculis nō prospici. Sed & ipse solis fulgor ēt si nō uideret/ existeret: quādo quidē existit nūc: & non uideat a noctuis: atq; ipsius splendor aliq; mixtus uaporibus potius q̄ ipse uideat a nobis: sed ipsum eē alicubi ex hoc eius splendore conuicimus. Sic ēt inesse lumen celestibus aīs spiritale/ ex ipso siderū lumine quod illius imago est cōiecta. An nescitis lucis actū nihil eē aliud q̄ lucere? Ac tāto clarius rutilare/ quāto lōgius a crassis corporibus separatur. Secernite ipsam ab omni materia: mirabilius rutilabit. Viuet qdē tūc maxime si quādo uictura sit. Vbi. n. crescit actus/ augeat & uita. Presertim cum per eius

calorem hec omnia uiuāt. Sēriet quoq; (ut ita dixerim) quādo p̄ eius radios hec omnia sentiūt. Ipsa tamen minime sentieēt. Nā & tenuitate subterfugiet acie oculorū: & ubertate fulgoris intelligibilis supabit terreni uisus capacitatē. Scitis in speris elemētōrū ignē infimū usq; adeo ad naturā sup̄remi aeris declinare: aerem uero cōtra sup̄remum ita ad ignē illū attolli / ut & ignis ille nihil ferme aliud uideat esse q̄ tenuis aer / & aer ille crassior ignis. Adeo ut quicūq; aerē illū cernit / uideat se ignē possit absq; mendacio affirmare. Eadē comparatio est mentis infime qualis est aīa rationalis ad sublime corpus quod est celū. Ergo & aīa quodā mō est renue celū: & celum ē crassior aīa. Et qui celū suspicit / prospicit animam. Cogitate punctū aliquod geometricū: q̄ quia eque respicit quālibet loci p̄rem circūdati ipsū / si quādo moueēt / per quālibet moueēt in orbē. Vnde quod erat punctū / circūferētia uideēt euadere. Vbi sane circūferētia est punctū circū currens euolūtūq; foras. Pūctū uero ē circūferētia stabili quodā cardine cōuoluta. Cogitate rursus sintillā quādā luminis inuisibilis: que quoniā super omnē existit locum / eque in partē loci quālibet sese fūdar: ac dū moueēt in girum / flāmeus orbis euadat. Orbis inquā oculis manifestus. Vbi sintilla est flāma cōpressa. Flāma est sintilla p̄fusa. Sintilla huiusmodi aīa est: Flāma corpus ethereū. Et quanta est ī aīabus rōnalibus uarietas luminis spiritalis: tanta est in p̄p̄tis earū celestibusq; corporibus uisibilis luminis uarietas. Atq; id lumē ita lucē sequit̄ spiritalē / ut lune lucē pallidus orbis in nubibus. Ea uere est iter rōnales aīas differētia: q̄ aīe fixarū stellarū planetarūq; solū lucido corpore circūdan̄: cetera corporibus geminis / lucido & opaco aut certe altero lucidissimo: altero minus lucido. Eadē quasi lux esse uideēt: que dū sintilla manet / sentit quidē: sed nō sentitur. Cū uero explicat̄ in flāmā / sentitur iā: sed ipsa nil sentit amplius: & sicut sensu careret quicūq; flāmā uidēs sintillam se uidere negaret: ita carebit aīa / qui dū globo s ethereos suspicit quasi quosdā circuitus animarū aīas inesse illis quasi cētra nō sensent. Neq; concesserit aīas esse globos luminū implicatos. Globos autem esse animas explicatas. Quod ita significauit Heraclitus. αὐτὴν φησὶ ψυχὴν σφοδρὰτη. i. lux sicca aīa sapiētissima. Hic efficiēt

9 77
ut nihil animo aut gratius aut mirabilius sit q̄ lumē. Neq; possit alicubi q̄ in lumine spirituū habitare dum colit terras. Jam igitur & hic inuenistis animā esse tanq̄ lucem inuisibilē: uiuificam: sentientem: intelligibilem: intelligentem. Et paulo ante tanq̄ punctū a corpore liberum: agile per se ipsum: calens: uiuificum: sentiens: capax superiorum: quod substantialis quedam unitas appellatur. Atq; hec prima quedam excursio sit & quasi prelium: quo infelix diffidentia illa tollat̄ que lōgissime a spiritaliū cōfessione abducit aīos plebeorum.

Anima nō est corpus aut forma diuisa in corpore ut ostēditur per uirtutem anime naturalem. Cap. iiii.

p Roposite questionis ordo requirit / ut in prima sequētis disputationis parte ostēdamus per uirtutē anime naturalē hominis animā potissimū quidē non esse corpus: partim etiā nō esse formā diuisam in corpore. In secunda parte per uirtutē sentiendi mōstrēmus idem .s. animā esse formam indiuisibilem: ac īsuper illud adiciamus eam uidelicet nō alicui corporis mēbro affigi: sed totam per singula fundi. In tertia uero parte per uirtutem intelligendi eadem cōfirmemus: scilicet eam esse formam impartibilem / ubiq; totam: & illud adiciamus / q̄ nullam trahat originem a materia. Sic enī anima hominis ad tertiam illam essentiam / que est perperua pertinebit & īmortalis merito iudicabimur. Jam uero primā disputationis partē diuino numine inuocato in hunc modū aggrediamur.

Prima ratio. Quia anima est principium nutriendi & quomodocūq; aliter operandi. Cap. iiii.

a Nimantes & plante uirentes corpora sunt. Corpora etiā sunt ligna & saxa ex terra cōuulsa. Corpora illa coalescūt. Hec uero nequaq;. Quid autē est in illis principium alimēti? non materia corporalis: quoniā alia etiā corpora nutrent̄: quibus talis materia ē cōmunis. Cum ergo uis illa per quam adolefcunt aliud quiddā sit preter materiā corporalē: & illa nō sit aliud q̄ anima nutritiua: sequit̄ ut talis aīa non sit corpus. Si quis autem obiecerit ita. Immo uero est corpus / non corpus quodlibet / sed tale quiddam & sic affectum: qualis natura plātis & animantibus propria sit. Saxis uero & lignis andis

non cōmunis. Queremus ab illo de huiusmodi tali certoq; corpore/
quod uocat aīam/utrum duo quedā in se contineat/corporalē. s. mo
lem atq; insup certam quādā affectionē per quā tale uocā: & certum
fit ppriumq; corpus/an nihil habeat ultra materiā corporibus omni
bus ubiq; cōmunē. Si nihil respōdeat habere preter cōmunē hanc mo
lem: Vana fuerat nimiū obiectio illa/p quam dicebat/ nō quodlibet
corpus esse animā. sed corpus tale & certo modo dispositū. Nō. n. fit
corpus tale & certo modo dispositū/nisi p qualitātē ipsam & ppriam
quādā affectionē ipsi corpori supadditā: per quā nō nō sit corpus
sed & tale: per quā etiā a quolibet alio differat corpore. Itaq; si nihil
aliud est ibi preter molē solam cōmunēq; corporis cū illa ē aridis li
gnis insit & saxis/hec quoq; habebūt animā per quā alentur. Quod
quia falsū esse constat: necessariū est corpus illud tale/ quod aduersa
rius animā appellabat/nō materiā corporis solā/ sed qualitātē etiam
siue formā aliquā continere. Atq; illud nō pp materiā ipsam corporis
aīa nominat: qā materia omnibus ē uita carētibus corporibus cōpe
tit. Restat ut pp formā. Formā inquā uiuificā. Id. n. est anime ppriū.
Formā ipsā uiuificā uocabimus animā. Materiā uero illā cui adiūcta
est/ qā inde uite fit particeps/ neq; aīam neq; aīe partē/ sed animarum
quiddā esse dicemus. Prefens at ratio maxime p eam sententiā confir
matur: quā induximus a principio quādo diserebamus corpus ex
se agere nihil posse. Quippe cū uideamus aīa corporibus accedente
multas idē opationes pficisci: que & ante anime accessū & post eius
discessū minime fiūt. Quapp animā que huiusmōi operationū prin
cipium est/corpus non esse concludimus.

Secunda rō. Neq; corpus aīatum ē neq; inaīatum. Cap. v.

q Vale corpus esse uis animam /animatū ne? an ianime? Inanime
nō dices quod aliter uitā tribuit animale. Quomō. n. si aīa in
anime corpus sit uiuificat corpora? Neq; animatū corpus eā potes di
cere. Quia si aīa animatū corpus dicat: certe illud corpus postq; ani
matū dicit/ per aliquā animam dicit animatū. De illa anima rursus in
terrogo/corpus ne sit an nō? Si corpus: utrum aīatū uel ianime. Si inani
me respondeat: absurdū qdē. Si aīatum: iterū de aīa illa querā: p quam

9
78
dicitur animatū. Atq; procedere cogens in infinitū/ q̄ diu corpus eē
animā asseres. Ac semp respōdere cōpelleris absurde. Vtraq; n. respō
sio delira uidet: rum aīam esse aīatam tū inanimē/ quēadmodū de sa
pientia: tū esse illam sapientē/ tū etiā insipientē. Aut de lumine: tū eē
illud illuminatū/ rum obscurū. Sicut. n. neq; obscurū est lumen quod
alia illustrat: neq; ab alio illuminatū/ quod ipsū est primum lumē: sic
aīa neq; est inanimis/ quia dat uitā: neq; ē per aliud animata: cū ipsa
illud pprie sit p quod re uera quodlibet aīatur. Ac si ad aliud illā re
tuleris p quod anime: ego similiter illud aliud rursus ad aliud refe
ram: aliudq; rursus ad aliud. Neq; cessabo unq;: aut si cessabo in eo ip
so certe qescā: ut dicā aut illud ipsū quod primo ponebat/ aut aliqd
sequens neq; animatū neq; uiuificatū esse ab aliquo: sed ipsū pprie p
se esse quod animat aliud atq; uiuificat. Tale quiddā aīam & uitā p
prie/ nō quod uis aliud appellabo. Tu forsitan ut infinitū illū pgre
sum & respōsiones deliras iam deuites/ & ramē aīam corpus esse asse
ras: inferes eā esse corpus nō quidē animatū sed corpus animale nō
uiuificatum sed uiuens. Si ita est: reuoluent eodē. Equidē pcorabor
utrum illud ea rōne qua corpus ē aīa sit: an alia quadā rōne noue alicu
ius additionis: p quā aīale dicat & uiuēs. Certe nō ea rōe qua corpus
Omnia siqdē corpora essēt aīe ac uite rōes prese ferrēt. Seq̄ ut alia que
dā illic insit natura preter corporis rationem: p quā animale corpus
illud uiuēsq; dicat. illā ego uitā proprie & aīam nuncupabo.

Tertia rō. Neq; crassū corpus est: neq; subtile. Cap. vi.

n Vnqd crassū corpus est aīa? puta uel aqua uel terra atq; similia?
An potius subtile rarūq;? ut ignis & aer? Primū dici nō potest.
Quoniā aīe officiū est/ penetrare facillime corpora: implere: mouere.
Huic opationi crassa corpora sunt ineptissima. Secūdū uero illud eē
fortasse uidebit pbabilius/ ut rarū sit corpus aīa: ut ignis aut aer. Ve
rū si ignis dicat eē/ utrum ignis ille qua rōne ignis aīa est? aut quadam:
alia rōne? Si qua rōne ignis ē/ eē dicat aīa: pfecto qlibet ignis aīa erit
& omnia ignita uiuētia. Igit̄ alia rōne. Ita de aere pcorādū: cōcluden
dūq; aīam semp esse ultra naturā corporis req̄redā. Neq; adducat qsq;
q̄ntum aliquod tenuissimūq; corpusculū preter quattuor elementa:

quod crassioribus infusū corporibus illorū sit anima. Eadē nāq; redi-
bit questio: utrū corpusculū illud p̄ materiā suam sit anima: an p̄ uim
aliquā matere sup̄additā. Si primū deī: omnia corpora erūt aīe: quia
omnibus subest materia. Si secūdū: assecuti erimus iā quod cupimus
ut aīa sit ad aliquā uim quodāmo incorporeā referēda. Afferunt hic
a nōnullis breues quedā psuasiones huiusmōi. Si aīa dicatur eē diui-
sibilis: querit̄ nunq; partes eius uiuāt ut totū: nec ne. Si uiuūt: tota
aīa in singulis est suis p̄iculis. Quo fit: ut nō egeat quātitate: quan-
doq; dem p̄ diuisionē nō diminiūt. Si nō uiuūt: ex nō uiuētibus uita
consistet. Quod ē impossibile. Rursus omne corpus alicui quinq; sē
suum inorescere potest aīa nulli. Omne corpus figura aliqua uel ter-
mino circūscribit̄: anima minime. Omne corpus opationē suā necessa-
rio pagit temporis interuallo. Cū. n. diuisibile sit in eēntia: multo ma-
gis in actione. Anima sepe momēto tēporis opatur. Corpus p̄ quāti-
tatem potius q̄ per eēntiam ē in loco: quia pp̄ quātitatē implet locū
Anima p̄ eēntiam adest corpori. Vt. n. adest illi: dat illi eē. Esse p̄ essen-
tiā dat̄ sicut p̄ sapiētiā sapere. adest igit̄ p̄ essētiā. Corpus ita ī alio ē ut
cōtineat̄ ab eo ī quo ponit̄: atq; excedat̄. Aīa ī corpore ē nō cōprehēsa
sed comprehendēs. Ipsa. n. corpus pficit cōtinet atq; ducit. Aīa deniq;
quolibet corpore & toto corpore prestātor ē. Quare lineis punctisq;
que ī corporibus sūt ut ī subiecto ē prestātor. Indiuisibile diuisibili
excellētius ē. Aīus igit̄ magis īdiuisibilis ē q̄ aut linea aut p̄ctum.

Quarta rō: Corpus ex materia & forma cōponit̄. Cap. vii.

c Orpus naturale ex materia & forma cōponit̄. Aīal est naturale
corpus. Materia itaq; ī eo ē & forma. Cōstat at̄ ex aīa atq; corpo-
re. Corpus qdē nō ē forma naturalis: q̄ forma naturalis alicuius est
forma & ī aliquo ē rāq; subiecto quodā atq; formato. Corpus at̄ nulli-
us forma ē: neq; ī aliquo ē subiecto: sed loco: restat ut aīa forma sit: ob
hoc potissimū qdē ē pp̄riū intemūq; opationū motionūq; principū.
Immo ēr essēdi p̄cipiū ē aīali. Totū hoc ad formā spectat. Est igit̄ aīa
forma. Qdē si ipsa quoq; eēt corpus: opus esset adhuc alia quadā for-
ma rā aīe q̄ corponi: p̄ quā ambo simul unū aīal uocarent̄. Quāq; dem
formā aliā pp̄rius aīam uocarem̄. Nā p̄ aīam quasi p̄ formā corpus

6
79
quod ante potētia quadā ē uiuens: actu fit uiuēs: & aīal actu. Anima
igitur solū ē forma. Presertī q̄ si duas haberet p̄tes materiā. s. atq; for-
mā: tria sequerent̄ absurda. Primū q̄ nō secundū se totā formaret cor-
pus: q̄ nō formaret ipsū p̄ partē eius: que ē materia. Oportet tamē p̄-
priā formā secundū totā sui essētiā totā pficere materiā pp̄riā. Secūdū
q̄ pars illa aīe que forma dicit̄ duarū materiā ratiōis eiusdē p̄fectio
foret: quod natura nō patitur: sicut neq; patitur formas duas ratiōis
eiusdē eādē formare materiā. Tertū quoniā aīa in corpora hec ī-
feriora cōmutaret̄ atq; uicissī si cōmunē cū iis matiā possideret. Quod
ideo nefas ē: q̄ si fiat corporū animatūq; mutua cōmutatio: multo
magis fiet quālibet animarū ī quālibet aīas trāsmutatio: rursusq;
quorūlibet corporū ī corpora quēlibet. Sit igitur aīa solū forma. For-
ma inquā nō accidentalī: sed substāntialī. Nā cum aīa ipsa sit retri-
mōrixq; corporis: ita ut contineat̄ ipsum: sistat̄ & torqueat̄ corpore
prestātor est. Corpus substantia est. Nullū uero accidēs nobilius ē
substantia. Rursus motor quātum ē principium motionis nō p̄det
secūdum esse suū ex eo quod mouetur. Igit̄ anima ipsa que re uera ē
mōrix corporis a corpore nō dependet: quasi pedissequa corporis.
Itaq; non est corporis accidēs. Preterea quicq; uicissim opposita su-
scipit: atq; ipsū iterim permanet idē: substantia est: anima dū p̄manet
eadem: recipit tum opinionē hāc tum illā inter se cōtrarias tum scien-
tiā: tū ignorātiā: & repugnātes affectus. Anima igitur est substāntia.
Substantia inquā: ut forma quedā substāntialī. Forma autē non est
corpus: q̄ omne corpus forma aliqua designatur. Forma uero qua
ratiōe forma ē formari nō potest. Hinc fit ut aīa nō sit corpus. Missas
facio in presentia rationes quibus ostenditur animam nostram acci-
dens esse non posse: quia si necessitate quadam hereret subiecto nō
posset illi repugnare: neq; ī se unq; reflecteretur: neq; sup̄ accidētū ge-
nus ad substāntie genus ascēderet: ipsū ue pp̄rie definirer uel discerne-
re posset ab accidētibus: uel q̄to iteruallo accidētia sup̄ante meriti.

Quinta rō. Corpus natura sua dispersum est. Cap. viii.

c Orpus natura sua dispersū ē penitus. Primo q̄ distātiā p̄rium
parit̄: ita ut sēp ī alio loco sit alia. Secūdo q̄ cōtinue trāsmutat̄.

Nam si subicitur tempore: sicut uaria momenta succedunt in tempore sic affectiones momentis singulis uariantur in corpore. Que quidem uarietas cum fiat in celis / multo magis fit rapru celorum in elementis. Tertio quia contrariis subicitur qualitatibus calori & frigori & similibus. Vnde fit / ut contra naturam corporis sit / coite in unum: manere simile: & sibi ipsi constare. Extensio namque ipsa quantitatis partes corporis disiunctas manere compellit. Motus perennis cogit mutare naturam: neque sua simul habere: sed aliud amittere: querere aliud. Qualitatum contrarietas impellit / ut altera fugiat alteram: per quam fugam corpus ipsum compositum dissipatur. Quauis autem per hec appareat corpus natura sua nullo modo posse firmiter in unitate consistere / tamen corpus quodlibet aliquo modo in suis partibus nectitur: cunctis in unam totius corporis copulam conspirantibus. Est igitur in corpore aliquid ultra corporis naturam: quod ipsum unit: sistit: & continet. Vnit inquam distantiam partium. Sistit fluxum perennem. Continet inuicem per suam simplicem consonantiam dissonas corporis qualitates. Quid hoc est? corpus ne? Si corpus est: eget similiter alio connectente. Quid aliud illud? Num corpus? Si corpus eget & alio. Quo circa fatendum est / nullam esse posse in corporibus unitatem: nullam constantiam: nullam uel concordiam: nisi illis insit uis aliqua incorporea. Ergo si & anima corpus dicatur esse: eget ipsa etiam aliqua copula. Vim autem huiusmodi copularem nos animam uel uirtutem anime potius quam illud copulatum asseuerabimus. Cum uideamus esse anime proprium humores contrarios membraque diuersa in una aialis copage deuicere: qua abeunte diffluunt omnia. Igitur anima neque est corpus: sed copula corporis intima uel substantia copulatrix. Neque forma diuisa per corpus. Talis. n. forma ut Platonici putant simpliciter & constantie naturam amittit in corpore. Vnde ipsa eque ut corpus eget alio continente: quod unum in se ipso consistat / ad diuisionem corporis minime dissipatum. Si quis autem querat unde saxa & ligna sortiunt suam partium unionem: respondebunt Platonici illa quae diu affiguntur terre / ab aere terre sortiti & unionem & augmentum. Postquam uero auulsa sunt: non augmentum amplius / sed unionem.

Sexta ratio. Duo corpora non sunt in eodem loco. Cap. viii.

6
80
d. Vo corpora in eodem loco penitus inuicem equari non possunt. Nam si eodem in loco penitus esse debeant oportet illa primum in partes diuidi. Deinde partes suas uicissim partibus iungere. Que quidem partes si indiuisibiles sunt / iam corpora illa in indiuidua resoluta sunt. Et quoniam ex iisdem composita fuerant in que dissoluntur: sequitur ex indiuiduis quibusdam corporis magnitudo concreuerit. Quod ideo fieri non potuit quia indiuidua congregata simul nunquam conficiunt magnitudinem. Sin autem partes illae diuisibiles fuerint / quaelibet per se erit corpus: ac situm proprium seorsum habebit ab alia. Itaque non erunt corpora duo in loco uno / imo in multis loculis in multa corpuscula. Si ergo corpora duo eodem in loco equari inuicem nequeunt / anima que corpori uiuo sese ubique infundit: & per omnia se porrigit corporis puncta non est corpus. Quod autem ubique in corpore sit / ex eo in presentia patet. quod nihil magis intrinsecum essentie est quam esse. Ideoque forma per quam esse substantiale tribuitur corpori toti / tunc partibus / toti partibusque est intima. Et quia sicut res se habet ad esse / sic & ad unum / anima que per se dat esse per se absque medio unitur corpori uniuerso. Quod autem esse substantiale tribuat inde patet / quod ea sublata omnia membra mutant speciem. Quoniam uero ab essentia fluit esse: a uirtute operatio: anima que singulis membris esse operationemque largitur / singulis quoque essentiam suam uirtutemque comunicat. Ita. n. esse operationemque prestat sicut unitur. Quare si illa prestat singulis / unitur & singulis. Nonne si corpus quodlibet naturale carens anima unum quiddam est per formam unam in toto & partibus existentem: multo magis animatum corpus unum erit per animam toti partibusque presentem. Quod si anima in uno solum membro sit / illius solius erit forma. Reliquorum alie erunt forme unde non conficietur ex membris omnibus naturale corpus reuera unum / sed congregatum quiddam tanquam domus ex parietibus. Neque erit in qualibet aialis parte consensus & concordia ad qualemlibet qualis modo est: nisi per unam animam uaria membra conglutinentur: Sicut neque ad tractum nerui omnes articuli contrahuntur / nisi idem sit neruus in omnibus. Adde quod in quauis quocumque minima corporis portuicula inest uita: & in plurimis motus & sensus. He aere uires operationesque intime sunt. Vis actioque agendi alicui intima sine ageris substantia non existit. In illis ergo est anima si in illis uiget & agit. Que quando suo modo mouetur

corpus nō dissipat: quia nō fit dolor aliquis ex anime motu per corpus. Fieret autē perpetuus in corpore dolor/ si ad motū anime partes eius dissiparent & turbarent. Dissiparent autē proculdubio/ si aīa esset corpus: cū ipsa per corpus suo quodā motu perpetuo moueāt. Quo nā pacto anima corpus erit: que est ubiq; per corpus: & sine ulla corporis offensione totum undiq; implet & penetrat? Porro si solidum corpus esset/ uel totum corpus nō impleteret/ neq; uiueret inde totum uel si impleteret/ penetrando frangeret frangeretq; & dolor in nobis perpetuus perueniret. Sin autē corpus esset fluxum & labile aīa corpus animātis neq; deuinciret neq; firmiter solidaret: sed & ipsa alio quodam uinculo ut supra diximus indigeret: cuius stabilitate firmare. regereturq; & mouere. Illud uero uinculū libentius aīam imo uirtutem anime appellabimus. Siquidē anime uirtus in corpore idem ferme est/ quod uel coaguli uirtus ī lacte/ quod inde coagulat. Vel uis magnetis in ferro/ quod inde trahitur & suspenditur. Vel tempatio artis in horologio/ quod inde ordine mirabili regitur: mouetur: & sonat. Ipsa uero anima non est uirtus tempatio ue humorū. Sed forma quedam substantialis simplex indiuisibilis: que uirtute & arte naturali spiritus/ humores/ membraq; temperat.

Septima ratio. Corpus nō est simul totū in pluribus. Cap. x.

Equa corpora neq; forme diuise per corpora possūt omīo esse simul in pluribus partibus aut locis. Vis seminaria tota ē ī qualibet particula feminis. In quor. n. particulas semen diuidit/ totidē aīalia oriuntur. quod maxime ī pisciū ouis apparet. Si ex quacunq; guttula feminis totum pullulat animal/ tota illic delitescit seminaria uirtus. Hec uero est aīe instrumētū generationi subseruiēs. Quapp multo magis tota aīa est ī qualibet feminis corporisq; particula. Postq; tota est in singulis aīe uirtus: nōne uirtus uegetatrix tota est in quolibet plāte femine/ cū plantā integram pducit ex quolibet. Vegetatiua quoq; aīa exigua primum radice uel germine capit: deīde crescente arbore per omnes se fundit ramos. Siccatis deniq; ramis uel aputatis/ rursus se se cōtrahit ī radicē. Hāc aīam quātitate carere Plotinus Porphyriusq; existimāt: que eque clauditur minimis/ implet amplissima.

6
81
Octaua ratio. Anima est uita aut fons uite. Cap. xi.

a Nimā esse putamus naturā quandā: que aut uita quedā sit: aut uitā ceu comitē habeat & pedissequā: Postq; corpora uitā partim sortiantur. Corpus necessario in plures partes diuidit. Nā corpus aliud ē ex pluribus elementis cōpositū. Aliud elementū ex elementis aliis minime cōgregatū: sed ex forma & materia cōstitutū. Si aīam dixeris eē corpus cōstructū ex pluribus elementis/ sciscitabimur nūqd illa elementa quelibet per se sortitū ab aliis uitā habeāt/ aut nulla/ sed cōgregata simul uitā pariāt: aut unū quiddā illorū possideat uitā. Si quodlibet illorū per se habet uitā/ tot ibi sunt aīe/ quot elementa. Neq; ibi ē aīa una ex multis conflata partibus: sed aīe multe sedē eandē colentes. Si nullū illorū habet uitā/ nunq; cōcursu mutuo uitam creabūt. Ac si in eorū concursu uita nascat/ nō quidē ipsorū uita/ cū ipsa uita careāt: sed uita potius alicuius concursū illum ordinātis uita illa nasceretur. Prefertim cū sit fatendum etiā si concursione multorū uita conflē. non tamen quomocunq; cōcurrant. Verū si certa ratione uiaq; cōcurrant/ uita in illis gigni. Ita illius certe cōcursionis intimus ordinator anima ipsa erit/ uitam suo mō confluentibus exhibens. Sin dixeris unū aliquid e multis elementis habere uitam/ illud solūmodo aīa ipsa erit: neq; opus erit preter istud aliis elementis ut aīa generetur. Quā ob rē aīa nullo mō putāda est esse corpus ex elementis pluribus cōstitutū. Sed neq; elementū unum. Quia elementū quodlibet ex materia & forma cōponit. Si istud uiueret/ nō per materiā uiueret: cū informis materia nequeat uitā aut alicui aut sibi ipsi prebere. Igitur talis uiueret per formā. Forma igitur eēt aīa. Quin ēt si aīa est corpus: siue elementum sit siue simile quiddā/ & seu simplex seu cōpositū/ certe ita ut dicā uel similiter erit affectum/ scilicet calidum uel frigidum/ siccum uel humidum leue uel graue/ rarum uel densum/ fluxum solidum/ album nigrum/ atq; similia. Si calidum calefaciet solum. Si leue alta peret: & omnino qualecunq; corpus sit/ secundum naturam propriam operabitur & effectum nature sue oppositum nunquā ager. Non enim frigidum calefacit. Est autem cuiuslibet corporis certa & determinata natura ac forma sicut locus terminatus est/ & certū tēpus & finita potentia.

Igitur cuiusque corporis determinata operatio est & ad effectus contra nos non extendit. Anima uero ad contraria quolibet uim habere uideatur. Nam & in diuersis corporibus animalium & in eodem multa inter se efficiunt repugnancia. Siftit: mouet: contrahit: extendit: rarefacit: condensat: acuit: obtundit: aperit: claudit: fundit: & solidat. Contrarios odores saporis: atque colores: oppositas uires & figuras humoribus membrisque tradit: leues spiritus deorsum mouet ad pedes: graues humores sursum ducit ad caput. Quod fit contra corporum naturam. Agitat corpus in omnem partem sursum contra grauium elementorum pondera: deorsum contra leuium sublimitatem: in latus & in circuitum contra omnem corporis facultatem. Cum ergo omnes ferme effectus inter se contrarios faciat: & ad repugnantes motus ita sit compositus ut preter corporum ordinem moueat. Quis adeo demens erit ut aut corpus aut eius qualitatem siue qualitatatis aliquid esse animam fateatur.

Nona ratio. Corpus se ipsum non mouet. Cap. xii.

Quod uere & primo est per se ipsum mobile ita ut ipsum omnino idem sit & fons & receptaculum motionis secundum se totum per se mobile debet esse: sicut in ceteris omnibus apparet quecumque per se: & primo sic talia quedam dicuntur esse uel talia: sicut quod ita est clarum: secundum se totum est clarum. Quod ita bonum totum bonum est. Quod ita intellectum intellectuale est totum. Nam essentia que primo effundit qualitatem aliquam & amplectitur suscipitque primo: quia perfecte agit utrumque: efficit utrumque per totum. Oportet autem in natura alicubi reperiri essentiam illo modo per se siue ex se mobilem atque animam esse talem ut libris superioribus demonstraui. Corpus autem etiam si fingatur per se primoque esse mobile: non dum tamen secundum se totum poterit esse tale. Quonia oporteret quolibet eius parte a se ipsa moueri: & primum partes atque particulas. Nam si una particula sit in corpore: que se non moueat: non erit corpus illud secundum se totum ex se mobile. Atque ita non uere & primo erit tale: sed alterius cuiusdam primo talis participatione atque presentia. Quare ad hoc ut perfecte per se mobile sit: concedendum esset: quolibet eius particulas a se ipsis moueri. Ille diuiduntur in infinitum. Unde innumerabiles erunt ille particule que se mouebunt. Quod mouet agit: quod agit existat actu. Erunt igitur infinite

6.
82

partes in actu sese agitantes: & infinite in quo uis corpore mundi motores. Immo uero non erunt partes ille alterius corporis: ex eo ipso quod actu erunt suo: sed quolibet per se tota consistet: atque erit infinita quedam multitudo corpusculorum existens actu. Impossibile autem est tale esse multitudinem in natura. Quonia igitur nequeunt esse corporis partes actu infinite. Immo uero neque actu quod reuera esse omnino: quando nullum habet esse proprium: sed sub ipso esse totius compositi continentem: sequitur ut partes corporis sese non moueant: ne propter hoc actu cogantur esse: & actu penitus infinite. Concludamus igitur corpus non posse uere primoque per se mobile esse: cum ipsi secundum se totum id competere nequeat: quando partes eius assequi id non ualent: ut se moueant. Ad idem rursus alia uia progrediamur. Quando aliquis corpus asserit mouere se ipsum: ex iis quattuor unum aliquid potissimum compellitur confiteri. Aut partes corporis alteram moueri ab altera: aut totum a parte: aut a toto partes: aut totum a toto. id est ab omnibus partibus partes omnes. Si primum asseruerit: cum aliud quiddam sit pars altera: aliud altera: non idem mouebit se ipsum: sed aliud potius aliud. Neque ex hoc corpus illud compositum uere mouebit se ipsum: cum sit ex aliquibus partibus constitutum: que se non mouent: sed duo quedam habebit in se distincta inuicem: quorum alterum moueat alterum. Si secundum illud diuisionis membrum acceperis. id est quod pars mouet totum. Vel tertium. id est quod totum mouet partes: non dum uere compositum illud sese agitat. Aliud namque partem: aliud totum esse uolumus. Atque illa pars que mouet totum: mouet utique omnes partes. Ideoque in numero aliarum partium est se ipsam mutat. Similiter si totum mouere partem dicatur per omnes partes unam commouet partes. Ergo unam quandam solummodo agitat quodammodo per se ipsam. Vides in iis duobus diuisionibus illius membrum non posse aliter dici totum illud mouere se ipsum: nisi pro parte illam sui que sese agitat: per alias minime. Atque ita non totum illud reuera erit per se mobile: sed pars forsitan illa totius: que etiam pars eius non erit: cum per se aliquid operetur. Quod si quartum concesseris. id est totum a toto moueri: cum totum fortasse non sit aliud: quam cuncte simul partes. Fateberis partes omnes ab omnibus permutari. Vbi compositum illud non aliam ob causam affirmari debet mouere se ipsum: nisi quia partes quolibet eius agitat se in ipsam. Quia pro parte se per confugere cogitur per se mobile corpus

affirmaturus. Quod i primis iccirco danamus : quia corpus illud co-
positum no erit pprie p se mobile: postq id ab alio .i. a partibus mu-
tua. Nam rone prium dici per se mobile. Licet .n. corpus illud quo-
damo cūctas simul pres esse cōstet: tamē motū huiusmōi mutuari ui-
deret a singulis / sicut & substātiā suā a singulis accipit. Responde-
re / ex eo qd ille se mouent: sunt ne indiuidue: Si sunt: pfecto quod se
se mouet: nō corpus est / sed indiuiduū quiddā in corpore: cuius ipul-
su ē corpus spōte sua ferri uideē. Sin diuidue illā similiter partiemur
ut & totū iam secuimus. Atq; eadē ratiōe cōperiemus nullo mō affir-
mari posse de illis partibus qd p se moueātur. nisi rone pculatū que
se moueant. De pculis similiter pscrutabimur. Que quoniā in infini-
tū distribuunt / nouos semp & plurimos motores iueniemus: neq;
unq; preueniemus ad unū / cū diuidendo semp plurimos habeamus.
Neq; unq; ad primos aut primum cum diuidamus similiter infinite.
Nūq; igitur est in substātia corporis unus ac primus ipsius motor.
Quā ob rē nullam in se habet sui morus originē / p quā re uera asseri
ualeat ex se ipso moueri: sed ad ipartibile aliqd cōpellimur deueni-
re. Vnde nascat omnis corporalis agitationis origo. Internus at cor-
poris agitator est aia: qua presente corpora sua spōte quodamō & in
omne partē ferunt. Absente uero aia externo indigēt cōmouente. Si
ista quoq; sit corpus: eget ipsa quoq; mouēte / mouēte inquā intrinse-
co: siquidē absq; impulsu externo uiuentia queq; mouent. Ille quidē
motor intrinseus aia ipsa erit: quā per se oportet moueri: quādoq; dem
corpora p aiam uim sese mouendi habere uident. Omne autē tale ad
naturā aliquā uere sui met agitatricē est reducēdum. Ita aia pprie per
se mouet / si eius picipatione facultatē cetere nāciscūtur / ut p se quo-
damo moueantur. Hec igit non ē corpus: sed neq; etiā forma i corpo-
re dissipata. Nā hec ē per rōes superiores se mouere nō ualeat / iisdē sub-
iecta quibus & corpus conditionibus / ut apparuit. Vbi cauillatio
illa excludit: qua nōnulli cōtendunt ostendere corpus aliquod p se
moueri dicentes ipsū ex materia & forma uel ex quattuor elementis
ita cōponi: ut alia quedā natura preter materiā & formā & quattuor

6
83
elemēta proueniat: que sit totius integritas / que se ipsā moueat. quia
p formā habet hoc ut moueat: p materiā ut moueat. Talis obieccio
aduersus platonicos nihil ualeat: tū quia in alia essētia erit radix per
quā mouere / in alia p quā moueri uidebit. Oportet tamen ad aliquā
essētiā puenire que sit & fons & receptaculū motionis & uite quēad-
modū ad aliquā peruenit que lucis. & ad aliquā que caloris radix ē
simul & fūdamētū. Tū qa natura illa que ē totius integritas / si quāti-
tate p tendit / nō magis poterit ex se ipsa moueri: q̄ moles ipsa corpo-
rea ut supra mōstrauimus. Sin aut indiuisibilis est: iā ut cupiebamus
ad naturā peruenimus incorporeā: in qua sit sui ipsius agitādi pote-
stas. Nō qd in se ipsam agat & paciat. Morio .n. in ea nō transitū signi-
ficat ab agente i patiens: sed naturalē essētie illius uicissitudinē / qua
suarū affectionū uariat uices: atq; ita p se discurret non agitante alio:
ut p se calet ignis: neq; alio calefaciēte: neq; parte sui alia in aliā fūde-
te calorem. Motus igit aialis cum nō sit a corpore / quod ē sua natura
pigrū: neq; sit a solo cōposito: in quo nō erit uis ulla mouēdi: si ex p-
tibus talibus sit cōflarum / i quibus nulla uis sit ad motū: necessario
est ab aia: que si uim migrādi ex otio in actū tribuit aiali: multo ma-
gis priusq; tribuit ipsa sibi. Quicqd .n. boni actusq; uitalis a cā tradu-
citur i effectū / prius explicatur in causa. Sic .n. calor calet feruetq; secū
ipse prius q̄ materiā aliā calefaciat. Et aīata corpora rurgent semini-
bus: ferusq; cōcipiunt in se ipsis prius q̄ partus edant. Dū igitur ani-
ma uitalē a potentia in actum pgressionē explicat in se ipsa / dicit a se
ipsa moueri. Motū quidē in aia proprie actionē platonici nomināt:
quoniā i fonte suo sit / formetq; corpus & agitet. In corpore uero mo-
tum nomināt passionē. Cūq; molē corporeā ēt uniuersi oporteat mo-
ueri ab alio: concludūt uniuersi corporis motum passionē esse a mo-
tu aīe uniuersalis tanq̄ ab actiōe quadā illatū. Et quēadmodū i quo-
libet genere imperfecta semp ad pfecta reducūt: ita motū corporis imp-
fectū ad aīe motum tanq̄ pfectū in ipso motionis genere referunt.
Proinde cū queritur quo nā motu precipue aia moueat / respondent /
nō corporali: est .n. incorporea. Nū imaginabili: caret .n. figura. Nō co-
gnituo: ignorat .n. se ipsā: sed motu secundū essētiā uitalē. Sicut .n.

essentie actus est esse: atq; intellectus ipsius actus est itelligere: sic ui
re actus est uiuere. Nō aduētitiā sed ex se ipsa possidet uitā: atq; ut il
lorū uerbis urar aīa est uita se generās & pducens. Vira uero omnis
est motus. Quare si omne uiuēs moueēt: ēt qđ p se uiuit per se quoq;
moueēt: atq; quod uiuit semp moueēt & semp nō itellectuali uidelicet
mō: sed uitali. Quapp semp moueēt & nō semp. Nā mēs qđem secūdu
potētiā est: uita uero secūdu actū. Deniq; essētia semp uiuit: pperuūq;
intrinsicus exercet motū. Quoniā essētiā uita semp ē mobilis. Vi
res at & actus que tam circa uitā q̄ circa intellectū contingūt uel iter
mitti uel aberrare quādoq; possūt. Sed regrediamur iā unde digressi
sumus. Idē nobis tertia hec sequēs ratio psuadet. Motus omnes
hi sūt. Alteratio: generatio: corruptio. augumētū: decemētū: condēsa
tio: rarefactio: progressio. Nunqd secūdu alterationē se ipsum mouet
corpus: nequaquā. Si. n. se debeat calefacere: calorē hēat oportet: quē si
bimet tribuat. Oportet ēt ut nō habeat: si mō sit accepturū. Nō. n. ac
cipit qđ quod possidet. Ergo ut calefacit calidū iā est: ut calefit non
dū est calidū. Dictu qđē ridiculū istud. habere aliqd simul & non ha
bere: nisi forte qs aquā dicat frigiditatē quādā secundum uirtutē ha
bete quā retineat: ēt postq̄ igne fuerit calefacta: per quam remota ab
igne ad frigiditatē secūdu actū iterū reuertat. Huic Platonici respō
debūt. Vel aquā illā ab elemētis extrinsecis frigefieri: uel si qualitas
eius secūdu actū que aliquātū ad naturā uergit icorporalē: pullulat
ex intrinseca illa uirtute qualitatis pductiue: que qđē uirtus ēt multo
magis nature icorporali ppinquat: sequi ut uirtus huiusmōi rursus
a substātia quādā scaturiat: que penitus icorporalis existat. Substan
tia uero huiusmōi erit pncipiū motus in corpore. Nullū igit corpus
alteratione se ipsū mouet. Sed neq; ēt se ipsū generat. qa quod gene
rat aliqd generato dat esse. Haber igit genitor eē quod tribuit geni
ro. Quod generat aliūde accipit eē quod ipsū nō possidet. Nihil igit
sibi potest eē tribuere. Haberet. n. ipsū simul & nō hēret. Et cū genitor
genitū atcedat: q̄ sui ipsius secūdu finitā naturā genitor ē & genitū
se ipso simul prior ē atq; posterior: qđ in natura finita nemo utiq; fin
xerit. Atq; neq; corrūpit ēt se ipsū corpus. Quippe cū res queq; prole

6
88
suā ex natura ppria generet: atq; ideo sibi cōuenientē pferat nō con
trariā: sequitur ut naturalis rei cuiusq; instinctus / q̄ ples quedā est esse
tie atq; ipsius eē cōtra essētiā & eē non surgat. Nulla ergo res insticu
suo ducit ad non esse: nedū sui: sed neq; alterius cuiusq;. Immo cū rei
cuiusq; nixus ad se ipsā seruandā pficiscat: in cōtrariū nō flectet. Sed
neq; auget se ipsū corpus aut minuit. Nō. n. fieri id sine alteratiōe cō
tingit: ac ēt generatione quādā & corruptione. Nā p qualitātū altera
tionē crescimus & decrescimus. Et dū crescimus: noue i nobis partes
corporis generant. Dū decrescimus ueteres corrūpūt. Si ergo incre
mētū & decemētū alteratione generatione & corruptione idigēt:
corpus quod p alterationē generationē corruptionem se nō mouet:
neq; augēdo qđē mouet se ipsū uel minuēdo: neq; ēt cōdensat se ipsū
uel rarefacit: quoniā sine alteratiōe ista quoq; nō fiūt. Dixerit for
te qđpiā: corpus saltē p se loco mutat p transitum uel circuitum. Hoc
quoq; ipossibile dictu. Si. n. ad superiores illos motus q̄ interni sūt: est
ipotens: multo magis erit ipotens ad externos. Motus qđem exter
nos uoco circuitū atq; transitū: q̄ ad terminos remotiores tendūt q̄
motus interni. Itaq; si corpus nō ualet p se moueri ad terminos ppri
os: quo nā pacto poterit ad terminos alienos. Quā ob rē sic iā cōclu
damus. Nulli apparent in corporibus alii motus preter illos octo iā
numeratos. Per nullū illorum ex se ipsis agunt. Ergo nullo mō ex se
corpora agitant. Mouent tamē ut cuiq; cōstat a natura quādā intrin
secus agitate etiā sine externis impulsibus. Hāc aīam eē platonius
nemo negauerit: quā moueri per se possibile ē: qa i ea alii qđā preter
octo illos alterius nature motus repiunt. Quātū ad prē spectat qua
regit corpus: repit in aīa tēporalis uicissitudo seminū alias aliter i ea
emergētū ad corporalia generāda. Quātū uero ad pattē aīe ptnet
que i cognitione uersat: inest ipsa de cognitione affectiōe q; alia i aliā
discursio tēporalis. Ab effectibus nature ultimis i supna principia p
cās medias tēporalis ascētio. Ac uicissim a supnis pncipiis p medias
cās ad ultimos effectus descētio. He discursiones motiones quedā
sūt & nature animi pprie ut alias declarauimus. Nō. n. deo uel ange
lis congruūt: qui simul omnia possidēt atq; uidēt. Non corporibus

cōpetūt: que p se nihil agūt: non formis corporeis que ad corporalia nō mouent. Huiusmōi uero discursiōes ad diuina nos ducētes supra naturā corporis eleuāt. Effert uero supra naturā suā neq; corpus neq; aliud quicq; p se ipsū ualet. Igit̄ reuolutiones tales que sūt a corporibus aliene aīo tamē insūt: restant aīam uel corpus uel formā diuisā ī corpore eē nō posse. Prefertī cū aīa secūdū illas p se. i. p naturā ac uim ppriā agite. Ideoq; p se moueat: quod nequit corpus. Preterea apparet in aīa motionū corporaliū exēplaria. Generatiōis quādo diuinis heret. Corruptionis quādo mortalibus. Augumētū quādo remissici. Decremētū quādo obliuisci. Alterationis quādo uariat uices affectionū. Cōdēsationis pūt subito aliqd̄ itueit̄ uel sese colligit. Ra refactionis prout discurnt uel circa multa distrahūt. Progressionis in rectū cū primū attingit externa. Circuitus at̄ cū uel ī rebus ipsis effectū resoluit in cām: & a cā deducit effectū: uel in se ipsā cōsiderandam reflectit. Moueri rursus uideit̄ ī rectū: quādo ad corpus sēlūq; declinat. In obliquū quādo ī se angelū uel reflectit. In circulū quādo ī deū principū finēq; suū. Surfū ad uniuersalia. Deorsū ad p̄cularia. Ad dextrā quoq; atq; sinistrā: ī oppositas uidelicet generis differētiās. Deniq; at̄e & retro quādo ad cās naturales effectus uel se uertit. Quis neget aīam motionū fōtē esse cū ī ea pprii motus sint: & motionū corporaliū exēplaria: in q;bus cōtra corporis naturā ipsa sese generat quodā mō uel (ut ita dixerit) quasi cōm̄pit auget minuitq; & transfert & reliqua. Merito igit̄ p eius presētā corpora uiuentia facultatē hāc adipiscunt: ut sese alterēt: nutriāt: augeāt: dū ex se aliqd̄ generāt in se ipsis. Ac rursus ut ex se gradiant̄ quocūq; iudicauerint gradiendū. Quonū nihil efficiūt que nō uiuunt: quasi spōraneus motus uite sit pprius.

Decima rō. Aīa nō crescit ad corporis huius augumētū. Cap. xiiii.

I aīa corpus est: iplet certe corpus istud quod uides solidū: ut uiuat totū: & ipsa renue atq; agile corpus ē: quod aī celeritas indicat. Quare si corpus aīalis prius in mēbra: sicut frustra omnia corporis corpora sūt: ita corpuscula illa que ī mēbris sectis supsūt sunt aīe. Prefertim cū aīa unius sit tota nature: ut diuersa cōiungat. Viuet igit̄ mouebunt: & sentiēt ad tēpus brachia & crura a corpore sepa. Et

6
84
aīa que in reliquo restat corpore: que sepe brachijs & cruribus amputatis uiuit ibi decenniū: multo erit minor q̄ antea. Ideo pusillanimis erit: ebes: obliuiosa. Immo ē sic argumētum. Si aīa corpus ē manifesti huius corporis magnitudinē q̄ritate sua penitus equās crescere ipso crescer: decrescente decrescet. In uasto corpore magnificentior erit & diuiniō aīus. Atq; ī eodē hoīe quādo adolefcēte corpore adolefcet & aīa: oportebit ut p adiūctionē corporis sibi similis adolefcet. Alimētū huiusmōi uiuit ne ī se ante q̄ ab aīa capiat: an nō? Si non uiuit: quo nā pacto uitā aīe prestat & auget quod & uita caret. & aīe q̄ uitā aīe mutuet oportet ipsū uitā ab aīa mutuari? Si uiuit: iam habet aīam. Noue igit̄ quotidie aīe a nobis hauriunt̄ ad nostre huius aīe nutrimētū. Trāsit at̄ semp alimonia ī eius naturā qd̄ ali. Itaq; multe quotidie aīe a natura pdenit̄: ut una seruet̄ aīa. qd̄ bonitas nature nō parit̄. Immo uero neq; p̄nor aīa nostra seruabitur: si substātia sua assidue subterfugiat: Vnde nouas aīas cogat̄ sibi semp adsciscere: p quas aīa iugiter inouetur. Verū quo nā pacto recēs aīa cū priori consentit? Quomō si cōtinue effluit aliqd̄ ab aīa nostra & ifluit ī aīam alimētū sicut fieri ī carne uidemus manet uolūtas eadē ī plerisq; sēp. Idē mos opinio eadē & sciētia p̄petuaq; eiusdē rei memoria? Quomō post deceniū agnoscimus illa statū uisa q̄ ante deceniū uideramus: nisi earū dē rerū nobis accepte quodā icolumes adhuc seruent̄ imagies? Quis eas seruat: nisi idē q̄ acceperat & iudicauerat aīus? Quo pacto seruat si nō seruat? Qua rōne nō stāte aīo stabūt imagines & sciētie? Neq; dicat quisq; stare diu aīum: si corpus fuerit. Quod enī corpus sub celo manere ī eodē statu pōt diu celo ipso tam celeriter p̄currēte? p̄inde si corpus aliquod tale sit ut maneat aliquātū: corpora tamē subtilia & agilia minime omniū p̄manebūt. Aīa uero si corpus sit: tenuissimū sit oportet: ut uisceribus suffusa facillime cūtra uiuificet. Ideo & ossa & nerui diutius cōsistēt q̄ aīa: imo ē caro: que tamē breui tēpore labit̄ & renouat̄ idies. Erit at̄ aīa flatus alicuius istar̄ instabilis p̄sus: & motus sigulis euancēs. Quapp̄ neq; diē qd̄ unū sciētias rerū imaginesq; seruabit. Idē quoq; pariet̄ si aīa q̄litas sit & cōplexio aliq̄ humorū atq; mēbrorū. Pariter. n. q̄litas fluit & humor. Atq; ī ipsa nutritiōe

aia effluet refluatq; sicut corpus: neq; constabit aial secundū formā magis q̄ secundū materiā ppriā. Neq; seruabit inumeralis unitas aialis: neq; cōtinuatio motionis nutrimenti aut augmenti. Neq; erit ī aiali uis aliq̄ horū motuū ordinatrix: que ita sibi ipsa cōstet: ut & ordinē ipsis p̄grediēdi: & terminū iponat p̄gressioni: quousq; nutriti oporteat uel augeri. Necesse ē. n. rectorē illū ī se consistere q̄ ordinat sistitq; mobilia. Obiiciet forte aliq; ita uidemus ī corpore nostro figurā eādē diutissime p̄manere / licet caro labat & refluat. Similiter qd̄ phibet ī aia eadē rerū cognitarū imagies p̄manere: licet aie substātia ex uerere mutet ī nouā. Respōdemus: neq; eandē p̄sus manere figurā: neq; penitus similē / sed priorē frequēter abeūte carne abire & ī carne recente nouā priori quodā mō similē refici. Idq; fieri a quodā artifice stabilissimo iterius fabricate: q̄ cū maneat semp̄ idē / habeatq; ī se mēbrorū familiaris corporis disponēdorū rōnes & semina / potest nouis humoribus quotidie īfluentibus cōplexionē similē ac prioribus tradere: & recētī carnī similē ac ueteri prebere figurā. Nō aliter q̄ uultus q̄ flumē supne despiciēs fluētēs undas nouasq; quolibet momento nouis imaginibus sui depingit: ita ut idē ī uariis undis uultus p̄sistere uideat. Intimus at̄ ille faber corporis atq; stabilis aia ē. Que si & ipsa fluat / certe neq; similes corpus p̄se diu feret effigies & figuras: Neq; aia scientias similes retinebit. Quia tūc neq; ipsa ui sua tenebit: neq; aderit illi aliq; qui aut stabiliat illas ī aīo: aut similes prioribus alias generet. Nō. n. dicendū est quādo aia imaginē rei possidens effluit / eandē influenti aie imaginē se ipsā insinuare q̄ nequit qualitas ulla ī subiectū nouū de uerere subiecto transire. Neq; etiā euanesens illa prior aia imaginē aliā sue similem ī aia ueniente figurat. Figurare equidē cum sit actio / p̄fectum requirit agētem. Illa uero anima dū interit / deficit q̄dem ipsa: neq; potest tūc aiam nouam p̄ficere. Formare uero se ipsā anima noua nequit: eo presertim ipso momēto quo nascit̄. Quia ipsa ē tūc ī p̄fecta. Quo circa nullo mō potest anima rerum earum quas olim nouit imagines sciētiasq; tenere memoriter / si corporis & qualitatis instar effluat paulatim & influat.

LIBER SEPTIMVS

Anima non est corpus aut forma diuisa in corpore aut talis forme punctū aliquod : Sed est forma in qualibet parte corporis tota : ut ostenditur per potentiā sentiēdi . Prima ratio corpus nō capit imagines aptas ad sēsū. Ca. i.

n Escio quo pacto in superiori argumentatione incidimus ī secundā disputationis huius partē: ī qua probatum sumus propositū nostrū per potentiam sentiēdi. Sic igiŕ hanc p̄tē ulterius p̄sequamur. Corpus si quādo suscipit qucūq; mō suscipit corporali: p̄tes uidelicet rei in suis p̄tibus: neq; p̄tē rem maiorē q̄ sit ipsū cape: quē admodū cera a sigillo figurā suscipiēs nūq̄ āpliorē figurā q̄ ipsa sit accipit. Qd̄ si haberet cera sēsū quo figure magnitudinē iudicaret rātā plane iudicaret q̄tā hēret. Neq; p̄tē aliā rursus figurā accipe: nisi uel amittat priorē: uel utraq; ita ī se cōfundat: ut uix ī uicē discernāŕ. Sic aia si corpus sit / p̄ oculū corporū imagies mō suscipiet corporali: ita ut imago Platonis ī oculo Socratis nō maior sit q̄ Socratis oculus. Ita Socratis aia nō maiorē putabit esse Platonē q̄ suus sit oculus: uel certe nō maiorē q̄ sit cerebrū: ī quod ab oculo trāsfereŕ imago. Tādē nō maiorē q̄ sit Socratici corporis magnitudo Anima. n. Socratis si magna ē / nō est suo corpore maior. Ideo si ī se tota Platonis imaginem suscipit / nō maiorē suscipit / q̄ sit ipsa. Quapp̄ nihil unq̄ maius existimabit eē Socratico corpore. Quin etiā quādo Xenophontis & Alcibiadis & Phedri imagies accipit tūc uel amittit Platonis imaginē: uel ita habet cūctas deinde cōfusas: ut aliū illorū ab alio nō discernat. Cōclude ē ita. Anima uel solidum corpus ē uel fluxum. Si solidum uix a corporibus figuratur: peritq; docilitas & acumen: Atq; una unius rei accepta figura uel alias nō capit: uel si alias post alias cepit / cūcte ī uicē obfuscanŕ. Si labile corpus ē nullas tenet figuras: nullāq; profus hēt memoriā. Preterea nōne cōstat rem eādē ī specillo paruulo paruā uideri / ī maiori maiorē? Ceu si uultū tuum ī mea pupilla p̄spexeris / deinde ī speculo hic exiguū illic ingentē p̄nūtiabis. Vbi pro speculorum ipsorū magnitudine &

paruitate maiora uel minora corpora iudicantur. In anima hominis corporum pene omnium lucet imagines: per quas anima corpora quanta sunt iudicat. nullum est tam ingens tam imensum corpus quod ipsa uel intueri uel excogitare non possit: semperque aliud corpus ultra excogitato corpore maius. Ex quo apparet nullum esse anime prescriptum magnitudine terminum: tum quoad illa que comprehensura est: tum quoad propriam spectat anime ipsius substantiam. Si quam enim haberet in se propriam magnitudinem tanta esset precipue quanta est proprii corporis magnitudo. Vnde in tam pusillo animali specuo non possent res tam uarie tam perspicue tam imense lucere: cum pro diuersa speculo tum quantitate maiores minores uel soleant apparere. Non tamen putare debemus spirituales colorum imagines uel a corporibus fieri uel suscipi in speculis atque cerebro. Ipse enim nihil aliud sunt quam splendores luminis corpora uerberantis. Id autem uisibile lumen licet emicet in corporibus: fit tamen atque seruetur ab inuisibili lumine celestium animorum. Quod ex ingenti copia exuberat foras euaditque perspicuum. Corporibus quidem nullis affigitur. Potest tamen luci nostri spiritus que a nostra anima penderi coniungi: eique suos splendores offerre. Si gnificationes preterea uocum ad auditum peruenientes que ipse quoque spirituales sunt: neque a corpore fiunt: neque figuntur in corpore: sed ab anima transmittuntur in animam: atque animarum uirtute fiunt & conseruantur. Verum superioris disputationem hac diuisione breuiter concludamus. Si anima sit aliquid corporale uel simulacra corporum eius faciem attingent sicut speculum: uel eorum qualitates in profunda anime substantiam penetrabunt: sicut in aquam sapores atque odores. Si primum contingat corpora forsitan presentia sentiemus. Sed non poterimus absentia cogitare. Nam simulacra non seruabimus. Sin alterum fieri sensus gradatim semper & cum corporis passione similiterque memora: & qualitates sine discretionis iudicio inuicem confundentur.

Secunda ratio. Oportet quinque sensus ad unum centrum conduci. Cap. ii.

u Illius colores attingit non uoces. Auditus uoces duntaxat. Olfactus odores. Anus colorum uocem odorem ita inuicem comparat aut aliud colorum esse quam uocem & alia similiter iudicat. Illa uis per quam ita iudicat

7
87.
animus cognoscit tum colores tum uoces & alia que inuicem comparat. Quomodo. n. diceret colorum aliud esse quam uocem: nisi simul utrumque cognosceret. Que nam ista uis est? Visus ne? Minime. Non. n. uoces agnoscit. Ita neque auditus qui colorum ignarus est: neque unus aliquis omnino quinque sensuum. Quisquam. n. illorum unum quiddam nuntiat solum: neque potis est plura inuicem comparare. Vis una certe illa est interior anime: ad quam uelut centrum a quinque sensuum instrumentis circumpositis undique uaria nutiant. Illa una omnia illorum quinque sensuum obiecta & operationes diiudicat. Neque dicas duas aut plures esse anime uires internas: per quas anima illa comparat. Sint si uis gemine uires. Responde igitur: quoties anima colorem ad uocem comparat: utrum per utramque uim apprehendat utrumque colorem scilicet atque uocem: an per alteram alterum? Si utraque uis apprehendit utrumque: quid opus est uiribus geminis? Cum una sufficiat ad comparisonis opus. Et tantumdem faciat una quantum ambe? In necessariis rebus natura non deficit. Superuacuis non abundat. Sin per alteram uim alterum tantum noscit per neutram inuicem comparabit utrumque. Tamen per uim aliquam comparat. Est igitur alia quedam uis preter geminas illas ante confictas: per quam anima plura illa comparat inuicem. Vtrum uis illa una indiuisibilis sit? An corporis instar in plures partes diuisa? Puta utrum sit uis illa tanquam punctum aliquod indiuiduum: quod a uocetur: an linea quedam ab a. in b. protracta? Si dixeris eam esse lineam ab a. in b. talem a. b. Queram abste hunc in modum. Quoties anima colorem ad uocem per huiusmodi lineam comparat: certum est quod utrumque istorum eam tangit lineam. Vtrum igitur color solum caput linee quod est a. attingit ad b. non peruenit? Et uox solum b. linee finem tangit: ad a. non transit? An potius ambo tam color quam uox ad ambo simul: tam scilicet ad a. quam ad b. ueniunt? Si primum concesseris: scilicet: quod alterum tantum uenit ad terminum linee alterum. Profecto duo illi termini due a se inuicem erunt distincte uires: quantum utraque quod suum est: agnosceret: alterum ignorabit. Ideo per neutram uim illa animus comparabit. Sin concesseris abo illa ad terminos ambos concurrere: ita ut uis utriusque termini ambo presertiat. Vna illarum sufficit. Vacat altera: quandoquidem nihil plus uires ambe quam alterutra faciunt. Immo uero due uires erunt indiuisibiles

ambe. Ita cogimur cōfiteri uim illā aīe unā p quā plura diiudicat/nō eē p̄ribilē. Igit̄ uis illa magistra sensuū/neq̄ corpus est/neq̄ qualitas diffusa per corpus. Si talis ē aīe uis/qd̄ p̄hibet aīam esse talē? Nisi forte putes substantie alicuius uim substantia sua esse nobiliorem;

Tertia ratio. Quo angustior sensus ē/eo ē p̄spicacior Cap. iii.

p̄ Roscto oportet imaginē uisibilis corporis ad aliqd̄ imp̄ribile colligi. Qd̄ & ī ipsis fit pupillis. Alioq̄n ingētia corpora/atq̄ celū ipsū p̄ tam minimā pupillā nō cerneremus. Qd̄ si quātū ad oculū spectat ut cernat acutius/ampliore q̄ritate opus nō ē. Immo puissimi oculi acutius inspiciūt q̄ amplissimi: ut oculi aquile q̄ bouis: quasi uisum nō modo nō iuuēt/sed impediāt magnitudo. Si inq̄ exterior acies magnitudine ad p̄cipiēdū minie indiget/qd̄ de illo interiori uisu & cōi sensu dicemus? Qui quanto singulis sensibus est prestantior/& acutior/tāto etiam debet sufficientior esse: erit autem sufficientior: si nulla indigeat corporis quantitate. Deniq̄ & ipsa anime substantia sensuum fundamentū/erit omni sensu sufficientior: si quantitate nō egeat. Quis eam dixerit quantitat̄is dimensionibus indigere? Cum neq̄ conducatur ad animi dotes corporis magnitudo: neq̄ noceat. Si cōduceret necessario: nō eēt ap̄is oue solertior. Vulpis astutior sue. Simia ingeniosior asino. Leo boue audētior. Sin necessario noceret nō eēt elephas prudentior equo. Canis agno sagacior. Qd̄ si ad has aīe uires que uersant̄ circa corporū quātitatē/nihil ualeat corporis quantitas/multo minus eā ualere p̄rādū est/ad eam uim animi que transcendit corporū quātitatē ad rationem. s. quā suo loco tracrabimus.

Quarta ratio. Si sensus diuiduus sit: in eo imago sensibilis diuideretur Cap. iiii.

e Sto si uis/intimus ille uisus cōporea mole distētus. Quid inde sequat̄/attēde. Cū coloris externi capit cōcipit ue imaginē suo modo accipit atq̄ corporeo. Imago huiusmōi p̄ p̄tes huius uisus diuidit̄: & alia pars uisus aliā coloris aspiciat p̄te: nec erit i nobis aliqd̄ quod totū colorē uisibilem cōprehēdat. Oportet tamē unā rei unius cōprehensionē ab uno fieri cōprehendente. Ac si dixeris unū ipsū cōprehēdens/eē formā quandā totius cōpositi/cūctis cōmunē p̄ribus

queremus nūquid diuidua sit: unde questio redibit eadē: an indiuidua/unde cōprehensionē ī ui indiuidua collocabimus. Oportet igitur sensū eē magnitudinis corporalis exprē. Prefertim qa si magnus sit/paruis nō cōgruet: neq̄ sētiet illa totus: sed pars eius ipsa que paruis equat̄. Si puus/magna non capiet: si medius nō quadrabit extremis. At tu si uis: sēsibile colorē una cū sensu p̄tiri/quonā pacto distribues. An equalem equali aptabis: sed nō pores. Nō. n. equalis ē sensus rei cuiuslibet sentiēde. In quor̄ at̄ p̄tes utrūq̄ distribues. Num ī qualdam p̄tes/numero qd̄ terminatas/& naturali ordine minimas? Qd̄ si feceris/nō inuenies unā rei unius cōprehensionē. Sed more mathematicorū ī oēs quas hēnt/puto te partiturū. In p̄tulas igit̄ īfinitas tā uisum q̄ colorē secabis: & uisus p̄tes singule singulas coloris sētiet p̄tiones. Itaq̄ īnumerabiles ibi erūt uisus. Innumerabiles uisi colores. Innumerabiles uisōes. Atq̄ ita nūq̄ poterit color unus uisū incurtere/qn̄ eodē illo momēto infiniti uisus infinitos colores uideāt īfinitē. Qd̄ ne fingi qd̄ pōt. Forsā ut hec mōstra uitemus/subiciemus totū illū uisū sētire: p̄tes eius nequaq̄. Sed hoc ēt temerariū. Quo. n. modo/que sensu carēt/sentientē substantiā generabūt: nullo. Igit̄ neq̄ p̄tes ille/sentiendi exprēs sensū ipsū cōstituēt. An dicemus singulas p̄tes uisus sentire: sed p̄ eandē totius uisus/& integrā uisionē: ac sentire spēm totā/p̄tesq̄ cū tota/non. Primo qa spēs nō uideēt: sed color ipse p̄ spēm. Deinde qa opatio que fit ex cōgregatione p̄tū distinctarū fit quoq̄ p̄ cōgregationē momētorū: ac trāligit̄ paulatī. Sēsus at̄ fit subito: qd̄ significat sentiēdi uim/eē indiuisibile. Deniq̄ si ps̄ queq̄ uisus p̄ se sufficit ad uideēdū: qd̄ opus ē pluribus? Si nō sufficit ex nō sentiēte/fit sentiēs? Nisi forte p̄tes ille cōgregent̄ in unū a superiore aliquo sentiēte. At illud erit aīa potius atq̄ sēsus. Quapp̄ nūq̄ deliras responsiones effugiemus q̄ diu sensū esse partibile affirmabimus. Sit ergo impartibilis sēsus. Sit & aīa talis: que fons ē indiuisibilis uirtutis atq̄ subiectum.

Quinta ratio. Anima sentit ubiq̄ tota Cap. v.

a N Ignoras p̄te corporis alicuius ipsī toti equalē eē nō posse? Atq̄ ideo formā q̄ talis ē/ut p̄ diuersas p̄tes corporis p̄tendat̄: ī quilibet

corporis pte totā existere nō ualere: Alioqn toti pars foret equalis. Admitto ista. Quid tum? Nempe aīa cuiuslibet pti corporis adest tota q̄a tota sentit cuiuslibet corporalis p̄ticule passionē. Nam si aliquo offensus casu pes doleat: statim illuc aduertit̄ oculus. Admouet̄ e ue stigio manus. Os clamat: & reliq̄ mēbra ferme similiter. Quod certe nūq̄ fieret/ nisi id quod ipsius aīe: inest p̄tibus corporis oibus/ etiam ī pede sētirer. Atq̄ sentire quod ibi factū ē/ absens nō posset. Neq̄. n. nūtio aliquo credēdū ē/ id fieri/ nō sentiēte quod nūtiat: q̄a quod nō sentit/ nō nūtiat. Neq̄ passio que fit p̄ cōtinuationē molis semp̄ p̄or occurrere/ ut ceteras aīe p̄tes/ que alibi sunt/ latere nō sinat: q̄a nō sēp fit dolor ubiq̄. Sed illud tota sentit aīa: quod fit in pedis p̄ticula: & ibi tantū sentit ubi fit. Tota igit̄ singulis p̄tibus simul adest: que tota simul sentit in singulis. Forme autē sp̄arse p̄ corpus puta albedini idē in hoc accidit: quod & corpori: ut uidelicet passio unius p̄tis nō necessario reliquas p̄tes oēs cōmuret. Quid. n. p̄hibet unā corporis albedinisq̄ p̄tē infici & fedari/ reliq̄s nō pollutis: Ceterū nihil ī una quauis p̄ticula aīalis accidit/ q̄n id ad totā mox p̄tineat aīam. Mysteriū hoc platoniciū Augustinus noster ita cōfirmat. Aīa p̄ totū corpus quod animat/ nō locali diffusiōe: sed quadā uitali intēsiōe porrigit̄. Nam per omnes p̄ticulas tota simul adest. Nec minor in minoribus nec in maioribus maior: sed alicubi intensius/ alicubi remissius: & in omnibus tota & in singulis tota est. Neq̄. n. aliret quicqd ī corpore ēt nō in toto sentit/ tamē tota sērit. Nā cū exiguo p̄cto in carne unū aliqd tangit̄/ quī locus ille nō solū totius corporis nō sit: sed uix ī corpore uideat̄: animā tamē totā nō later. Neq̄ id quod sentit̄ p̄ corpus cūtra discutit: sed ibi tantū sentit̄ ubi fit. Vnde ergo ad totam mox puenit quod nō in toto fit: Nec ut tota ibi sit/ cetera deserit. Vi uūt &. n. illa ea p̄fēte/ ubi nihil tale factū ē. Quod si fieret utrūq̄ simul utrūq̄ totā pariter nō lateret. Hec Aurelius. Verū dices fortasse: aīam q̄dem ita p̄ uniuersum corpus portectā/ ut pars eius ī pede sit. pars ī crure: alia ī femore: pectore: collo: sūma ī cerebro. Vbi fiat iudiciū p̄cipale. Ac dolorē pedis nō ideo iudicari a ui aīe que sedet ī cerebro/ q̄a illa uis affit & pedi: sed quoniā successiōe quadā altera pars

7
89
anime/ alteri ad cerebrū usq̄ passionē pedis enuntiat. Profecto nō negabis partes istas aīe inferiores sentire: cū euidenter appareat in mēbris illis p̄cipi passionē. Si. n. pedis passio sit cerebro nūtiāda: uel ex eo nūtiat̄/ q̄ gradatim mēbra intermedia patiunt̄ uel ex eo q̄ licet nō patiant̄/ sentiūt tamē dolorē pedis: eūq̄ cerebro referūt. Certe nō sēp totū patitur eque: nec est idem in mediis mēbris qui ī pede ē cruciatus: sed molesta quedam cruciatus illius p̄fensio. In omnibus igit̄ molestia quedam ī nest & sensus. Quid hinc sequat̄ aduerte. pars aīe que ī pede ē cruciatum sentiet pedis: pars que in crure nō pedis sed cruris molestiā sentiet. Ibi. n. sentit solum ubi est: & passionem sentit solūmō/ que in eam incurrit. Pars que in genu/ p̄fentē similiter tantū p̄cipiet passionē: ceteraq̄ similiter. Post omnes uis illa iudiciaria cerebri p̄fentē sibi solum molestiam aīa aduertet. Partes anime a pede ad cerebrum/ sicut & corporis ferme innumerabiles sunt: si & ipsa sit corporalis. Ergo semel offenso ad lapillum pede non fiet unus sentiēdi actus & subitus: sed multi gradatim: & innumerabiles pene cōtingēt dolores: sicut p̄ceptiones innumerabiles. Post omnes autē aīe partes quod nefas est sentiet illa in qua p̄cipalis ē sensus. Sentiet ēt nō pedis passionē: sed suā solūmō. Neq̄ iudicabit unq̄ ubi sit lesio: ubi sit succurrendū. Neq̄ p̄ eius imperiū mēbra corporis cōuertent̄ ad pedē. Ut hec absurda uitentur/ fatēdum est totā uim illā iudiciariā anime una cum tota anime ipsius substantia/ singulis mēbris esse p̄fentem: ut quicquid ubiq̄ sit statim sine internūtio tota p̄sentiat: tota sibi met compatiatur & consonet: cunctas anime uires: cunctas etiā p̄tes corporis ip̄erito subito ad medelā lese partis adhibeat. Atq̄ ita qcqd & quātūcunq̄ anime est in mēbris ullis ab alto quouis membro nō abest: quia ī quouis ad quodlibet admouet quelibet. Corpus & forma per ipsum fusa eius ue punctum talia non sunt/ ut in multis sint tota simul: & secū ipsis ī suis partibus absq̄ mora prorsus cōpariant̄: atq̄ concurrant. Est igit̄ aīa ab iis lōge diuersa. Neq̄ nos turbent animalia multa: quorum corpora cum secantur: utraq̄ frustra mouentur & sentiunt. Quasi anima ita longa fuerit sicut corpus: postq̄ dū corpus secatur ī corpora: anima quoq̄ secari uideretur in aīas. Non. n.

diuiditur anima primo / sed iterum / cum primū illa ipsa corporis cōpago
resoluitur cui fuerat attributa. Fiūt autē subito noue aīe a uita mundi ī
frustis illis ad aīam suscipiendā idoneis. Talis. n. illorum natura est
qualis fuerat & totius. Et quia anime tales ita uiles sunt: ut paucissi-
mas uires opationesq; habeāt: ideoq; paucissimis egeāt istrumētis.
Factū est / ut corpus illis sufficiat: etiam si nō sit uariis istrumētis in-
structa. Quod non sufficit pfectionibus aīabus: que ob hoc in singu-
lis mēbris nō uiuunt. Si lignum aliquod seceit in pūcto: pūctum hoc
licet indiuisibile sit perit tamē: ac in duobus frustis duo extrema ui-
dent puncta renasci. Si speculū fregeris / in quo tui uultus apparebat
imago: nō conciditur imago primo: sed abire: ac due a te p una imagi-
nes in duobus speculis recreantur. Si nomē hoc luciferi / in quo uox lo-
cum tenet corporis significatio aīe in duo mēbra diuiseris quasi aīal
luci & fet cessat primo illa significatio p quā uenus designabat. Non
tamē diuidit. Est. n. indiuisibilis significatio nominis / ut alias osten-
demus. Adhuc tamen due quedā sunt in duabus partibus significa-
tiones: p quas tanq; animas dictiones huiusmōi sup: uiuūt luci p lu-
cis significationem / fet per significationē aliquā lationis. Quid igit
prohibet quo minus reptilia aīam habeant secū dum platonicos / idē
uiduam quā mēbra diuisa uiuant.

Sexta ratio. Anima nō necessario patit̄ sentiēdo. Cap. vi.

a Nima ipā ut uera philosophia docet cū sit purissima crasso huic
& terreno corpori ab ea lōge distanti nō alit̄ q̄ per tenuissimum
quoddā lucidissimūq; corpusculū copulat̄: quē spiritū appellamus a
cordis calore genitū ex pre sanguinis tenuissima diffusū inde p uni-
uersū corpus. Huic aīa sibi cognatissimo facile se insinuās / primo qui-
dē p hūc totū se fundit spiritū: deīde hoc medio per corpus penitus
uniuersū uitā primū huic prestat & motū / facitq; uitalē: p q; hūc regit
mouetq; corpus: & qcquid a corpore ī hūc spiritū permanat. Aīa ipsi
presens cōtinuo percipit. Quā pceptionē sensū cognominamus. De
inde hāc pceptionē aiaduertit & iudicat. Quā aiaduersionē phārsiā
eē uolumus. Quorsū hec? Quando secat medicus curē corporis exti-
mā frāgit̄ caro: dissoluit̄: & cōtrahit̄ spiritus: Sentit hec omnia tactus:

7
90
qui p omnia mēbra uniuersalis est aīe sensus iudicat hec & cōdolet
phantasia. Quomō potest discidi caro: qn spiritus illi suffusus prim-
cū soluta carne soluat̄: prim ē in se ipsū fugiēs contrahatur. Quo ē
pacto solutio & contractio spiritus latere suā animā poterit. Ac si nō
latet: cur non moleste ferat anima opetis sui perniciē? Spiritus quidē
& corpus opus est anime. Opus uero pprium omnia diligūt. In car-
ne quidē passio: cruciatus in spiritu: sensus ī tactu: cōpassio & cōdo-
lētia (ut ita loquar) ī phārsia. Cōplectere paucis. Tā ī carne q̄ spiritu
pnitiosa quedā fit substātieq; corruptrix solutio uel cōtractio: hanc
uocemus noxiā lesionē. Nūqd ē in aīam lesio trāsīt huiusmōi? Mini-
me. Hec. n. substātiā pdir. Perdit igit̄ substātie ipsius uirtutem. Perdit
deinceps uirtutis opationē. In qualibet igit̄ carnis & spiritus uel le-
uissima lesione aīe substātia illis presēs similiter ledere. Lederetur &
uirtus multo magis. Lederet̄ & opatio. Sēsus & phārsia uires aīe sūt
Sentire & iudicare p sensū harū uirtū actiones. Ergo si discissio illa in
aīe substātiā ptransiret / neq; sentiremus eā: neq; qualis sit & unde &
quomō succurrendū iudicaremus. Sed uel lateret aīam penitus: uel
minimū qd percipere: & falso iudicare ab aīa. Et cū anima sit ubiq; to-
ta: si ipsa in pre corporis secta patit̄: tota patit̄. Eadē uero tota aīa que
ibi est: est & per totū corpus. Per totum igit̄ corpus patit̄. Si ubiq; pa-
titur: non potest percipere & nuntiare passionē illam in pre una ani-
malis magis q̄ in alia esse. Quinetiā cum aliud sit passio / aliud iudi-
cium passionis: & passio semper iudicetur ab alio: si ī ipso iudicio in-
sit passio: opus est ulterius alio quodam iudicio / quo passiuū iudici-
um iudicetur: Si illud quoq; sit passiuum: rursus opus est alio. Qua
pp ueniendum deniq; est ad iudicem quendam liberū passione. Hic
dum iudicat corporis passiones / si accipit inde qualitatem aliquam
corporalem: proculdubio patitur. Si non accipit. non formatur a cor-
pore. Sit ergo oportet talis iudex ut neq; passiones accipiat a corpo-
ribus neq; formas. Non posset autem anima talis esse: si ipsa uel cor-
pus esset tenuissimum in hoc corpore mersum: uel aliqua corporis
huius affectio: siue pūctum quoddam affectionis. Platonica hec ita
Augustinus Plotinusq; comprobant. Videtur mihi anima cū sentit

in corpore non ab illo aliqd pati: sed in eius passionibus attentius agere. Et has actiones siue faciles pp cōueniētiā/ siue difficiles pp incōueniētiā non eam latere. Et hoc totum ē quod sentire dicitur. Sed iste sensus q̄ etiā dum nihil sentitur/ inest/ tamē/ quasi p instrumētum ē corporale: quod ea tempatione agitur ab aīa: ut ī eo sit ad passionē corporis cū attentione agendas paratior: similia similibus ut adiungat: repellatq; quod noxiū ē. Agit porro ut opinor luminosū aliquid in oculis. Aereū serenissimū & mobilissimū ī auribus. Caliginosū in naribus. In ore humidū. In tactu terreū & quasi lutulentum. Agit at̄ hec omnia cū quiete: si illa que sunt in animali in unitate utilitudinis familiari quadā consensione coheserint. Cū aut̄ adhibētur ea que nōnulla (ut ita dicā) alteritate corpus afficiunt agit attrēiores actiones suis q̄busdā locis aut instrumētis accomodatas: & tūc fētere dicitur. Quibus actionibus cōgrua libēter associat & moleste ob̄sistit incōgruis. Has opationes passionibus corporis puto aīam exhibere: cū sentit nō easdē passiones recipere. Cum aereus auris spiritus uerberat̄ sono: aīa que ante p̄cussionē huiusmōi in silētio corpus aurium uegetabat/ uegetat tunc attentius. Idq; facere est nō pati. Attentior opatio nō latet animā opantem. Nō latere sentire ē. Sūmatim sensus ē aut aīaduērsio opationis illius attrēioris aut iudiciū corporee passionis & qualitatis excitatū ab attrēiore illa anime actione.

Septima rō. Rationes pprie p naturalē & sensitiuā aīe uim q̄ aīa nō sit forma diuidua/ q̄a qualitatis opus unū ē. Cap. vii.

e T si superioribus rationibus nō mō animā corpus nō esse pbauimus: uerū etiā neq; sparsā per corpora formā: tamen ppriis argumentationibus secundā hāc partē ostendēdā fore putamus. Atq; ut cōmodius hac de re loquamur formā talem ut diximus alias tū qualitatem affectionem corporis platoniorū more uocabimus. Si aīa esset qualitas corporalis uel esset simplex qualitas uel cōplexio uel forma istis astricta: simplex esse nō potest. Quelibet. n. simplex qualitas aut forma illā sequens ut alias declarauimus unū quiddā facit dūtaxat/ ad opposita nō extendit̄. Anima plurima & contraria. Neq; etiā erit cōplexio aut forma sequens cōplexionem. Quoniā in hac

7
91
semp una quedam pre ceteris qualitas dominaf. Cuius opatio ante alias uiget ī corpore. Anima nulli qualitati nulli proprio motui est astricta.

Octaua ratio. Cōplexio agit p uim qualitatū Cap. viii.

a Crio cōplexionis eiusq; forme semp p qualitates ex q̄bus ipsa est conflata pagit̄. Ideoq; nūquā aliqd tam sublime complexio operat̄: qn ad illud qualitātū se uires extēdant. Caloris opus ē penetrare atq; dissoluere. Anime at̄ nutritiua potētia p calorē tāquā instrumētū nō dissoluit rātū cibos quod ipsius calorē ē ppriū: sed etiam cōcoquit digeritq; & ad formā uiue carnis & figuram humanā pducit: que quidem actio calorē excedit potētiā. Augumētum quoq; animalis a calore puenire nō pōt tanquā causa principali. Nō enim fit nisi p nutrimentū: & cum ad certū terminū magnitudinis perducat̄ certāq; figurā: calor at̄ si de materia/ sine certo termino uel figura se fūdat/ cū ue oporteat terminū figurāq; opi a p̄cipali agēte prescribi/ constat principalem augmenti fabrū calorem esse nō posse: imo uero neq; aliā ullam accidentalē formā id posse facere si nō pōt calor q̄ est omniū prestantissimus. Fit tamē augmentum ab aīa. Ex quo concludit̄ animā non esse formā accidentalē: quod sepiissime nobis ē pbandum. Concludit̄ etiam nō eē eam ex formis accidentalibus cōstitutam. Quia nō posset qualitates que absque certo termino: gradu: proportionē: figurā uagantur: ad hec ipsa rationaliter ordinare. Concluditur postremo animam non esse substantialem aliquam formam elementi uel mixti. Talis enim forme motus ad unicum dirigitur terminum/ sicut diximus. Augumentum uero in quālibet partem eque porrigitur;

Nona ratio. Cōplexio ē accidentalē forma Cap. viiii.

e Omplexio natura quedam est ex cōtrariis quodammodo qualitatibus constituta: que inter eas quasi medium obtinet. Ex quo fit ut forma substantialis esse non possit: quia nō in se subsistit: sed in eo corpore quod est contrariarū illarum qualitatū subiectū: que quia inuicem pugnant/ se inuicem non suscipiunt. Verum suscepte a materia: & inuicem mixte cōplexionem generāt. Hec igit̄

cōplexio rum ex eo quod dixi substātia nō est: tū ex eo q̄ aliqd sibi
habet cōtrarium: pura excessū alicuius extranee qualitaris / cōflatio
nem suā dissociantis. Preterea suscipit magis ac minus. Intēdi. n. ac
remititur natura uis operatioq; cōplexionis. Substantia uero neq;
habet pprium sibi cōtrarium cū consistat in alio genere q̄ substātie
ipsa rerū contrarietas: hoc est in genere qualitaris: neq; in natura sua
aut in magis intēdi: aut in minus remittitur: ut nūc magis nunc mi
nus hec aut illa substātia sit: quod ē semel substātia: hoc ē magis mi
nus uel lapis iste q̄ ille. Cū igit̄ complexio nō sit substātia: aia si sub
stantia sit: nō est cōplexio. Quod aia sit substātia / hinc ē patet: quia
per eā aial certā aliquā & substātiālē sortitur speciei generisq; naturā
atq; cognomen. Per hanc aiam hoc quidē canis ē. Per illā illud equus.
Per aliā illud homo. Illa quidē qualitas que accidēs est / subiecto suo
aduenit postq̄ illud in specie sua iā est perfectū. Anima uero suū ipsa
sibi fabricat corpus: factū seruat & dum deficit / reficit / pugnancia ele
menta cōnectit in unū. Anima abeunte labit corpus: neq; prior com
plexio aut species retinetur. Talis quidē necessario ē anima nutriti
ua. Neq; dicendū est aiam illā que solū nutritiua ē corpus ita cōstru
ere: cui postea iā perfecto aia sensitua tanq̄ accidēs quoddā adueni
at. Nā corpus aie sensitue cōgruū instrumenta sentiēdi & p̄grediēdi
oportet habere. Aia quidē nutritiua quātū talis ē sola instrumēta fa
ciet nutriēdi. Alia uero instrumēta faciet aia alia pp̄ eas uires quarū
usui instrumenta sunt seruitura. Neq; sūt in eodē corpore due quedā
aie quarū una instrumēta fabricet alteri. Siq̄dem que nutrit est eadē
& que sentit. Quippe sensuū perturbaciones opus ipediūt nutriēdi
uel augent. Tristitia. n. phantasia illud debilitat: letitia roborat: qua
si una sit anima in homine: cuius utraq; sint officia. Que ideo substā
tia est: q̄a est artifex corporis nō pedissequa. Igit̄ nō est cōplexio.

Decima rō. Harmonia cōplexionis nihil agit in corpus. Cap. x.

n Eq; liceat Aristoxeno aut musicis aliis sōnare aiam esse harmo
niam quandā ex ipsa cōplexione p̄genitam. Sic. n. anima simili
ter esset non substātia quedā: sed accidens: nōne harmonia totā uim
suā trahit a fidibus: neq; quicq̄ ipsa p̄ se existit: neq; quicq̄ ualet oīo

7
92
in cordis efficere. Quippe non mouet ipsa cordas: sed iis aliūde mo
tis nascitur harmonia. Anima ergo si sit harmonia humorū certo mō
cōpositorū tora p̄debet ex illis: neq; ipsa illos mouebit: sed illis ab
alio ageratis anima orietur. Neq; illos reget: sed ipsā illi regēt: & sub
stinebūt. Nō erunt igitur motus in corpore aliq; preter humorum cō
ditionē: nō opera ulla sup̄ illorū imperiū. Sicuti mō sunt / ut in supio
ribus enarrauimus. Nō figura artificiosa: nō dispositio. Nō repugna
bit unq̄ aīus affectibus corporalibus: neq; se uel i se reflectet uel dis
iunctū a corporeis in corporeis copulabit: neq; p̄ se aliquid operabit̄
si nullo mō extiterit p̄ se ipsū. Sed de hoc alias diximus & dicemus.

Vndecima rō. In omni corpore cōposito est harmonia. Cap. xi.

i Nōmni corpore ex multis cōposito ē aliqua suarū p̄tiū harmo
nia: p̄ quā cōspiratione mutua cōcinūt. Itaq; si harmonia ipsa sit
aia: corpora quelibet cōposita uiuent & coalescēt. Dices forsitan ani
mā esse quidē harmoniā. i. cōcinnitatem & cōsonātiā: sed nō quāli
bet harmoniā: uerū aliquā certo & pp̄rio mō cōtempatam. Vides nō
eandē esse rationē aie atq; consonātie. Postq̄ nō ex eo dūtaxat quod
res aliqua cōsonātia est / est ē anima: sed ex eo q̄ certo mō disposita.
Certū huiusmōi dispositionis modū cōcinnitas ipsa nō ex sui natu
ra haurit: quia esset in qualibet cōcinnitate. Igit̄ aliūde ab extrinseco
ne p̄ncipio: Immo uero. Ceterū extrinsecū istud nō sufficit. Non. n.
mouet & rempat assidue & naturaliter harmoniā quod extra ipsā ē.
Latet igit̄ in humorū cōsonātia uis quedā prestātor corporalis cōso
nātie tempatrix: que i uiuentium corporibus suo mō humores cōtē
perās ipsorū concinnitatem reddit certā: & ab aliis corporibus diffe
rentem: que propria cōsonātia uitalis harmonia est a uiuifico sp̄iti
tu interius latente progenita.

Duodecima rō. Harmonia intelligitur aut cōpositio ipsa
membrorum aut aliqua compositionis ratio. Cap. xii.

q Vando aiam esse cōsonātiā assentit aliq; duo quedam posse il
lum arbitror intelligere. Aut cōpositionem ipsā humorū mēbro
rumq; aut cōpositionem ipsius aliquam rationē. Aia profecto nō est
cōpositio. Quia oporteret quālibet anime partē esse partiū aliquarū

corporis cōpositionem. Quod plane quomō fiat assignare nō possu-
mus. Cōpositio quidē corporis phisicis manifesta est. Aīa uero igno-
ra. Et quomō ex suis uiribus. s. intellectu: sensu: appetitu. & reliquis
componat difficile cognitu. Difficillimū rursus quomō uires singule
cōponant. Prererea cōpositio nihil est aliud q̄ unio pluriū: plura ue-
ro nō ununt nisi ab uno. Ab uno inquā quod insit pluribus / ut ab
īrimo coagulo cōglutinent. Illa igit una uis ista mēbris a qua unio
fit mēbrorū / anima ipsa est potius q̄ unio inde profecta. Neq̄ ēt com-
positionis ipsius est ratio. Cū. n. diuersis corporis mēbris diuerse in-
sint cōpositionis rationes atq̄ proportiōes / singula mēbra singulas
aīas possiderent. Aliam quippe animā os: aliā neruus: caro aliā: simi-
literq̄ de ceteris. Siquidē mēbra ista sunt diuersa iter se p̄portione cō-
posita. Vnius uero animantis uirā unā assignare nequaq̄ poterimus
nisi unicam illi formā. Motorem unum atq̄ rectore. i. unā animā tri-
buerimus. Cernimus etiā consonātie rationē qualitatibus corporis
magis q̄ anime cōuenire. Sanitas humorū consonātia. Robur conso-
nantia ossium atq̄ neruorū. Pulchritudo quodāmō mēbrorū atq̄ co-
lorū. Sensus at̄ & intellectus qui acrus simplices sunt / nescio quales
& cuius sint harmonie. Quando substātiā rei cognoscimus / facile in-
de possumus de accidentibus iudicare. Igitur quia cognita humorū
mēbrorū ue proportione facile de his iudicamus: que ad sanitatē ro-
bur & pulchritudinem attinent. Patet tria hec in illorū proportione
cōsistere. At uero quia tali quadam proportione inuenta: nōdum ta-
men uires: affectus: actus: habitus anime clare discernimus / constat
substātiā anime in ea proportione nequaq̄ consistere. Quis. n. illa
reperita statim sentiēdi & intelligēdi naturā repperisse inde se iacret?
Cognoscit horum naturā Aristoteles melius q̄ Hippocrates. Illorū
uero p̄portionem diligentius Hippocrates cōsiderat.

Decimatertia ratio. Harmonia humorum nihil capit
absq̄ materia. Cap. xiiii.

q Vicquid aliquid efficit / eo quod ab ipso fit esse debet prestanti-
us. Quo quid a materia liberius est: eo est & sublimius. Qua-
re semper debet causa esse a materia liberior q̄ effectus. Nullus itaq̄

7
93
effectus potest esse a materia q̄ cā sua liberior. Vis nutriēdi a materia
admodū libera ē: que plurima & sup̄ & preter ordinē elemētorū ope-
rari demōstrata ē alias. Vis sentiēdi ēt magis est a materia libera: q̄a ī
ipso suo sentiēdi actu formas rerū accipit absq̄ rerū ipsarum materia
Nō. n. uisus colorē parietis cū pariete simul accipit: sed coloris attin-
git imaginē spiritalem. Multo magis intelligētia idē facit / ut ī sequē-
tibus apparebit. Quoniā igit hec uires animi multū sunt a materia li-
bere nequeūt ab ea cā pficisci que fit materia uel imersa materie. Hu-
mores omīo corporales sunt. Quā ob rē nullo mō humores possunt
sua quadā mixtione uel consonātia uires huiusmōi p̄creare. Multo
minus animā ipsā uiriū huiusmōi fontē. Quippe si aīa in humorum
qualitatibus substātiā habeat qcquid capiet: p̄ humorū affectiones
suscipiet. Per eas uero forme solū corporales suscipiunt. Siquidē p̄ cali-
ditatē siccitatēq̄ nō ignis imaginē spiritālē accipiet: sed ignis substā-
tiā corporalem. Rursus p̄ frigus siccūq̄ ipsā accipiet terrā. Ipsa quoq̄
terra quoniam similiter accipiet atq̄ anima similiter sentiet. Idem fa-
ciet lapis & reliqua.

Xiiii. ratio. Que magis cōcinit magis est harmonia. Cap. xiiii.

h Armonia ita in plurium cōcentu cōsistit / ut magis cōcinentibus
fidibus magis sit harmonia: minus cōcinentibus uero minus.
Aīa nequissimi hominis minime cōcinit secū ipsa. Dissentit a rōne sen-
sus. Pugnāt quoq̄ inuicē appetitus. Aīa probi hominis concinit un-
diq̄. Si aīa sit harmonia / aīa probi uiri que concinit magis / magis est
harmonia. Igit̄ & aīa magis. Aīa uita quedā est. Ergo & magis uita.
Viuior itaq̄ audētior & robustior erit p̄bi uiri aīa q̄ latronis. Neq̄
cōcoquet cibū latronis aīa: perinde ut iusti uiri. Neq̄ generabit pro-
lem. Neq̄ corporis mēbra substinebit uibrabitq̄. Neq̄ acute inueni-
er. Firmiter reminisceat. Loquetur eleganter. Aggrediet̄ audacter. Neq̄
diu spirabit / & reliqua.

Xv. ratio. Harmonia nihil admittit dissonum. Cap. xv.

h Armonia uera ut rectius p̄cedamus nihil admittit dissonū / dū
p̄manet harmonia. Si harmonia est / cōsonat: sin dissonat nō ē harmo-
nia. Animam uero nostram nonne uidemus assidue dissonantibus

opinionibus & affectibus distrahi. Et nihilominus uerā animā pma nere/atq; eque uitalem? Neq; obicias q̄ affectuū discordia licet non pimat aiā. discordia tamē elemētōrū humorūq; pimit. Porro si non pōt aius propria intimaq; dissonantia pite: alia nulla pōt. Propria aī humani & intima dissonātia illa est/que soli & omni aīo cōuenit. Id est opinionū affectuūq; dissenſio: que corpora uita carētia nō attingit: & omnis mortaliū pulsāt aīos. Dissenſio talis eos e uite sēsusq; statu nō deicit. Multo igit̄ minus humorū discordia/que ab animo alieni or est/animi ipsius naturalē habitū dissipabit. Qui certe humoribus uel paulum dissonātib; dissipareī si in eorum concētu consisteret. Quā ob rē nihil obſtat quin partes animi corporisq; lōge dissonent & aīa nihilominus uera: uitalisq; anima pſeueret. Id harmonia nō patitur. Igitur errabit qui dixerit animam harmoniā.

OCTAVVS LIBER

Anima ē forma indiuidua ubiq; rora: & nullam trahit originē a materia: ideoq; immortalis est ut ostenditur p̄ intelligēdi uirtutē. Aīus p̄ quattuor gradus ascēdit ad spiritū. Prima rō. Ca. 1.

ERtiam nunc disputationis partē aggrediemur: que p̄positum nostrū ostēdit per intelligēdi uirtutē: si prius exposuerimus quo pacto aīus noster secūdu Platonīcorū sententiā per quattuor gradus cognoscēdo a corpore ascendit ad spiritum. quorū est postremus itelligētia. Ascēdit. n. per sensum: imaginationē: phātasiam: intelligentiā. Per sensū quidē uidet Socrates Platonem. Vbi icorporale Platonis simulacrū absq; Platonis materia attingit per oculos: Ea tamen cōditione ut oculus Platonē nō uideat aliter q̄ corpore ipso Platonis presente. Deinde ēr absēte Platone p̄ internā imaginationē Platonis cogitat colorē figurāq; quā uiderat. Item Platonis suauem illam quā audiuerat uocem: & reliqua que p̄ quinque sensus accepat. Surgit huiusmōi imaginatio supra materiam magis q̄ sensus: tum quia ut cogitet corpora/presentia illorū non indiget: tum quia ipsa una facit quicquid quinque sensus omnes efficiūt. At. n. nō omīo pura est: quia nihil aliud sapit q̄ quod sensus accepit

48
98
siue cōcepit. Sensus quē circa corpora: imaginatio circa imagines corporū per sensus accepat siue cōceptas sese uolurat. Paulo post Socrates per phantasiā de hoc uniuerso Platonis simulacro quod p̄ quinque sensus imaginatio ipsa collegerat/sic icipit iudicare. Quis hic tā p̄cero corpore: ampla frōre: latis humeris: colore cādido: glaucis oculis: elato sup̄cilio: naso aquilino: ore paruo: uoce suauī. Plato hic est homo pulcher: bonus: discipulus dilectissimus. Ceteris quātū excellat imaginationi Socratis phātasia. Imaginatione ipsa talē quidē collegit Platonis effigiē. Sed quē designaret/ & qualē effigies illa non nouit. Phātasia iam discernit eā esse effigiē hominis huius q̄ plato uocatur: effigiē pulchrā uiri boni atq; amici. Ergo i his sensū aliquē habet iam substantiē ut quidā putant & pulchritudinis. bonitatisq; & amicitie. Platonici tamē substantiam a phātasia cognosci re uera negāt: quoniā rōnem substantiē nō agnoscant. Imaginatione neq; substantiā rei suspiciat quidē. Sed rei sup̄ficiem exterioreq; picturā. Phātasia substantiā saltē auguratur introspicit dū p̄nuntiat obuius ille homo aliqs est & plato. Atq; etiā res incorporeales quodāmō sōnitate uideī: dū platonē iudicat pulchrū: bonū amicū discipulū. Pulchritudo. n. bonitas: amicitia. disciplina: incorporealia sunt. Neq; sēsibus neq; imaginationi parentia. Huiusmōi quidā cōceptus phantasiē incorporeales quodāmō corporū intentiones uocātur. Verū nōdum sup̄ materiā profus aīus euolat: tum quia phantasia intētionēs huiusmōi esse incorporeas non agnoscit: tum quia huiusmōi Socratis phātasia inspicit p̄prie hoiem hūc Platonē: Scilicet hoc in loco & situ in hoc tempore: & hora diei: hanc pulchritudinē: hanc bonitatē: & reliqua eodē pacto. Vbi platonē sub eisdē conditionibus in se ipsa depingit/ quibus extrat & in materia. At. n. dū phātasia circa singulares hominis huius cōditiones uagat̄: intellectus cōmunes cōcipit rōnes: & uterq; simul suū opus exequit̄. Sic. n. intelligētia ratiocinat̄. Qualis homo ē plato / talis ferme Antistenes: talis est & Xenophō/ effigies similes: pulchri eque & boni amici discipuli eodē mō. Ergo in his tribus una ē cōmunis humanitas: per quā eque sūt hoīes una pulchritudinis natura: una ēr bonitatis: p̄ quas eque pulchri sūt & eque boni. Humanitas ipsa que his

cōis ē innumerabilibus quoque aliis quae sunt fuerunt erunt uel quocumque in re-
po- & quocumque loco nascantur cōis existit/ similiter pulchritudo & reliqua
Sed quod loquor de humanitate/ de reliquis est dictum puta. Si ergo huma-
nitas singulis personis locis reponibus se eque comunicat/ nulli est astric-
ta persone: nulli loco: nulli est reponi. Natura huiusmodi singulas condi-
tiones corporum uideat transcendere. Est ergo secundum se ipsam quodammodo in
corporea: & quia corporibus singulis se infundit/ ex quo & in alio est/ & in
multis: & super id quod in alio est esse oportet id quod in se ipso manet. & super
illud unum quod est in multis esse oportet unum ipsum quod in se ipso consistat: licet
eo super corpora omnia extat ratio quedam ideaque humanitatis ipsius: cuius
principatione quaedam uel similitudine homines fiunt quocumque sunt homines. Siquidem na-
tura illa quae personis singulis est cōis/ neque contingit casu/ quia sepe similiter or-
dinatur: neque per se subsistit. cum nequeat in se subsistere. Eget. n. materie fun-
damento. Fit ergo a causa quadam: non tamen fit a materia/ que se ipsam non
format: non a persona una: que non potest operari in omnes: que uel quicquid
agit/ proprium agit/ reliquis non commune. Non ab omnibus personis/ quo-
rum iter se differunt non commune aliquid faciunt/ sed diuersa quorum conueniunt
per hanc ipsam naturam conueniunt: imo per eam consistunt: ratio illis prior quam quae est
ipsa simplicior. Quippe ipsi tanquam priori proprietates uarie superueniunt
ad personas constituendas. Fit tamen ipsa ab una quadam forma postquam una
est: que forma sit super multitudinem personarum: ne illa quoque fiat ab alia:
atque alia rursus ab alia sine fine. Sic ad diuinam ideam ascendimus: quae ne-
cessario est super omnes: ut eque agat in omnes: & communi natura conciliet. Si a-
parte que sub toto est ad totum/ ab hoc ad id quod super totum surgendum est:
mento a singulis personis quae in partibus loci reponibus sunt: ad naturam illis
secundum se communem surgimus: que quasi per omnem locum sit totumque repositum:
ab hac ad rationem quae super locum totum repositumque existat: quam plato uocat ideam
Ipsam deinceps diuinam ideam suspicit intellectus siue apud se ipsum siue in di-
uino lumine existet. Ratio. n. dicitur species naturales quia sepe terne sunt a
causa mobili esse non posse. Alioquin per motionem facere quandoque deficeret.
Facere tamen sunt quia presunt uniuersis quod est aliunde compositum: & a causa una
omnes sunt. Siquidem ita ordinate sunt inuicem/ ut in una natura in unum opus fi-
neque conducant. Hic intellectus humanus concludit super mundum mobile

8 99
in mente immobili motrice mundi esse species spirituum naturalium exemplaria. Non in natura corporea uel animali. Mobiles. n. forent: sed intel-
lectuali imo intelligibili/ intelligibilia. n. in summo intelligibili sunt
collocanda. Non tamen talis argumentario necessaria est: ut intelle-
ctus rationes rerum coeas attingat. Immo sicut phantasia suapte natu-
ra de rebus iudicat singulatim: ita intellectus uel naturali statim absque
ulla discurfione simul ac depicta est singularis imago illa Platonis in phan-
tasia: subito inquam dimisso certo hoc homine humanam illam coeam omnibus
rum naturam tum ideam excogitat. Picta illa pulchritudine & boni-
tate/ illico uniuersalem pulchritudinis & bonitatis cogitat naturam ra-
tionemque in nulla certa materia/ nullo proprio situ/ uel tempore positam: sed
uel in omni materia uel absolutam a materia in se ipsa simpliciter subsi-
stet. Quae per sensus circa corpora uersat. Imaginatio circa simulacra
corporum. Phantasia circa singulas simulacrorum intentiones. Intellectus
circa singularum intentionum naturas coeas: ac rationes penitus incorporeas.
Memnisse uero oportet intellectum non uniuersalem modo naturam/ sed parti-
culari quoque cognoscere: alioquin non posset utramque inuicem comparare: co-
gnoscere in super uires infra se omnes actusque ipsarum/ quando omnes comparat ad
se ipsum. Prius tamen uniuersalem quam particulari naturam ab ipso cognosci
pene omnes consentiunt. Siquidem per naturam forme intelligibilis in primis
agit. Ea uero cum abstractione quadam concipiat/ absoluta est: unde naturam
in primis refert uniuersalem. Quam quidem uim a uirtute intellectus in quo
& a quo est adipiscitur: quasi intellectus ipse sit absolutus. A simulacro
uero quod in phantasia est particulare solum representat. Quod quidem particulare ab
intellectu solum secundo quodam actu atque reflexo percipitur tum platonici tum
peripatetici plurimum arbitrantur. Quatenus intellectus postquam subito rectaque
uia per spiritum uniuersale intuitus est. Inde discursu quodam per actum spiritumque in
simulacrum/ quo incitante species concepta fuerat sese reflectens particulare
iam prospicit. Ideo motus ad incorporea absolutaque maxime natura-
lis est menti: quandoquidem primo: subito: recte ad ipsa se confert. Vbi
apparet intelligendi uirtutem esse prorsus incorporealem. Si ergo per opera
nutriendi/ atque ite per opera sentiendi/ quorum prima in corpore fiunt: Secunda
per corpus & circa corpora ostendimus animam non esse diuisam in corpore:

quanto magis putandū est / idem quoq; p opera intelligēdi parere?
Atq; illud insuper / aīam scilicet neq; ducere originē a materia / neq; eē
mortalē. Siquidē ipsa p se intelligēdi opus exeq; i quo materiā relinqt
oīo: atq; ad icorporales ascēdit & pperuas rōnes. Age itaq; uideamus
qua uia possimus qd querimus p opa & affectus intelligēte iuenire.

Anima alitur ueritate. Ratio secunda. Cap. ii.

a Limentum ea rōne assumit: ut in substantiā eius quod alendū
est / transeat: sicut cōmedit panis ut caro efficiat. Ideo cibus cor
gnatus admodū eē debet illi: quod ē alendū: ut possit in eius natu
rā facile ptransire. Ita aquatica aqueis alimētis: terrestria terrenis: aerea
pascunt aereis. Similiter corpora corporalibus: incorporea icorporeis
nutriunt. Non. n. corpus transit in spūm: neq; spūs migrat i corpus.
Quia nō subest illis cois materia p quā & in quā inuicē se cōmittēt.
Constat aīam corporibus non nutri. Constat incorporeis ali. Con
stat igitur eam esse incorporalem. Si aliquibus aīa uesceretur corpori
bus / illis maxime uesceret: quibus & corpus suum. Nam cum istud
maxime aīe congruat / alimenta etiam sua inter omnia corporalia cō
gruent maxime / dūmodo alimenta illa adeo reuuent atq; purgent:
ut corpusculo illi subtili: quod uulgo anima esse putatur: cōueniāt.
Erit igitur in corpore pingui ualidior aīa / q̄ in tenui. Acutior ad in
ueniendum: ad reminiscendum firmior: promptior ad agēdum. Ad
peruincendas turpes corporis illecebras continentior. Magnanimi
tas in grandi corpore: in paruo pusillanimitas. Crescēte corpore ado
lescer animus / etiam si nihil discat / si nullo studio rerum exerceatur.
Decrescente per etatem corpore & uiribus / eius debilitatis: sapiētia:
iudicium: cōstantiaq; perdenē. Post epulas & uina acutius erit inge
niū & sublimius. Oia hec acciderent: si aīus cibus corporalibus coar
lesceret. Horum uero nunc contratio fiunt. Animus igitur corporali
bus nō pascitur alimentis. Quid ergo: nullis. Ita erit eremus / si nul
la alimonia indigebit / quod nos maxime cupimus. An forte spirita
libus uescit epulis. Immo uero aliis nullis oīo: quod sapiēti uiro nō
est dubium: qui talibus alitur sepe numero. Neq; assentiendum est
epicureis opinātib; animam cum corpore coalēscere: quia maiores

8 96
uires sint in pueris grandiusculis q̄ infantibus: atq; inde adolescen
tes in dies uiribus prestent: uiriq; similiter / donec rursus senescente
corpore minuant. Siquidē ea ē aīe ad membra cōparatio que artis ad
instrumenta. Ars at sepe eadē pmanēs / atq; similis modo facilius in
strumēta mouet / modo difficilius. Quoniam hec alias apriora sunt /
alias ad moū inepiora. Sic q̄uis eadē semp uis sit i aīa: mēbra tamē
pp nimiā aut mollitiē aut anditatē neq; cōstāt æque neq; flectu n rur
Atq; ipsa uis que uideē in corpore eē / nō tamē carnis sequit pōdus / q̄
ppportionē mēbrorū naturalē cōformationēq; artificiosam. Que duo
ad spūm potius pinent q̄ ad molē. Vis ēt que inest aīe nō corporis
acquiri i incremento: quod patet in iis q̄ torpēt ignauia. in q̄bus cre
scente corpore nihil pficit aīus. Sed ex ipsa animi industria compa
ingenio / usu / affectu. Quis neget rēpore uires corporis cōpari? Ani
mo at sepe momēto fortitudo prestat: quando uel rō aliqd mōstrat:
impatq; magnificū: uel furor arma ministrat. Et sepe pusillus hō supe
rat grādiore. Et q̄ nō crescit corpore / crescit tamē sepe uirtute animi.
Immo dū decrescimus corpore / sepe aīo crescimus. Scientiā magnani
mitatemq; sepissime acquirit subito animus. Corpus autē neq; dare
qcq̄ potest / neq; accipere / nisi tempore. Deniq; uirtus animi ē equalitas
quedam: ut magi tradunt: p quam animus & sibimet & ipsi uero bo
noq; consonat. Si quo pacto quadrangularis quedam linea circula
ris efficiatur / pfectior euadet: nō tamē q̄ longior fiat: sed q̄ equalior.
Rursus si temperetur lyra perfectior erit: non q̄ grandior fiat: sed cō
sonantior. Ita cum adolescens aliquis uirtute adolescit / tunc anima
non quantitate crescit: sed spiritali quadam equalitate & consonan
tia proficit. Neq; obiciat quisq; ita / quod quando corpus neque
grauatur epularum nimio pondere: neq; fame languescit: sed medio
criter alitur: tunc animus similiter enutritur: fitq; in eo statu ualidior.
Aliter autem contra: nam id quidem uerum est. Animum in eo hor
minis statu ualere q̄ plurimum. Non tamen hoc inde puenit. Quod
similiter alatur ut corpus: sed qa animus natura regit corpus. Et quā
do ipsū egrotat grauaq; aīus adeo i eo curādo atq; regēdo occupa
ur ad inquirendam ueritatem nō sit intentus. Quiero autē corpore

expedite mens speculat: & tunc maxime propriis uescitur alimētis. Escam uero animi quā eē dicemus aliā? Preter illā quā esurit semp & sitit: qua pra/gaudet summope: qua sumpta crescit/impletur: Omnis animus rum i omni etate rum continue ueritatē precetens appetit: Quam in omni arte querunt artifices: & in qualibet re/qd de re ipsa sit/uerū etiā infantes/interrogant curiose. Neq; semel aut bis aut ter singulis diebus ut corporis escā: sed momētis singulis uerū i oibus negociis inuestigant. Proinde ueritatis acquirende studio alimonia corporis preremittimus sepe numero. Neq; tēpori neq; pecunie par/cimus/neq; laboribus eneruamus corpus: quo eneruato/aius fit ner/uosior. Hanc ueritatē animus ipse cupit: non corpus. Hec enī corpus nō auget: sed obest plerūq; illius studiū corpori. Quinēt pp se ipsum expetit illā animus-nō pp corpus. Quid enī corpori cōferat? Quod si quando uideat uentus conducere corpori: nō pp ipsam ueritatem id euenit: sed pp aliquod cōmodum corporale: quod cognita ueritate cōtingit. Immo uero aius etiā si nihil inde sequatur utilitatis/ueritatē studiose pquit: & pleno cibus suis corpore/esurit sititq; adhuc animus ueritatem. Qua inuenta/exultat: nō ad tēpus sicuti propter corporis usus: sed perpetuo gaudet: illuminat: adolescit: euadit magnificus: adeo ut illi pre magnitudine sua minima uideant illa que solēt esurienti animule uideti q̄ maxima. Hac etiam alimonia fit in/ uicrus: remperans: iustus: hominum gubernator & dominus: excel/sior celo: par angelis: deo similis. Quis igit ambigat ulterius/quin ueritas humane mentis naturalis sit esca. Eandem escam omnes ap/petunt mentes. Eandem queque mens semper. Que quidem consen/sio stabilis appetēdi significat mentes inret se mirifice conuenire: & quamlibet mentem i natura sua stabilem permanere: quandoquidē appetitus earum non ita uariatur/mutatur ue/ut appetitio sensuum. Que pro diuersitate corporum diuersa est: & ad mutationem corpo/ris permuratur. Quali sensus corporū mutationem sequantur. Mens diuinorum stabilitatem. Odit namq; corporis alimenta: atq; eodem cibo uescitur: quo celestes & sempiternae mentes. Hic cibus est ueritas. Ventus aut nō ē corporea. Alioqn rebus icorporeis nō inesset

cor

1. 102

qua alimonia
 1. 102
 1. 102
 1. 102

Nunc aut inest deo: angelisq; & numeris: que & incorporalia sunt & uera. Et quoniā incorporalia tanto ueriora sunt corporibus: quanto puriora firmioraq; sunt: fit ut ueritas i illis sit potius q̄ corporibus. Atqui quod maius est non est proprie ueritas in corporibus. In his enim duo sunt materia & forma. Non est ueritas i materia. Nam per eam nihil uere in specie aliqua rerum est: non homo re uera per eam/ aliquid est non equus & reliqua. Neque tamen in forma corporis iacet ueritas: cum uera forma non sit: cuius uirtus inficitur i materia. Testantur hoc & mathematici: q̄ ueras figuras i corporibus nō reperiunt. Verus quippe circulus locatus i uero plano assidue uoluit: hoc fieri ratio cogit. cum circulus ille planum tangat in puncto. In puncto autem corpus quiescere nequeat. Nemo hec in corporibus uidit unquam. Non insunt igitur uere figure corporibus: quia forte neq; uera principia figurarum saltem quantum spectat ad sensum: qualia sunt puncta/linee/superficies. Ratio quidem ostendit uerum punctum lōgitudine carere debere: ueram lineam latitudine: superficiem ueram pfunditate. Talia uero in materia nusq; sensu reperiuntur. Cū ergo alicubi fit ueritas: & a corporibus sensuq; absit: ē pculdubio in spiritibus. Est igitur incorporea. Idem ex eo patet: quia ibi maxime cōsistit ueritas: ubi sciētia. Hec uero in rationibus rerū uniuersalibus re uera uersat: ceu cū qs cognoscit qd bonitas ipsa sit: quid iustitia: singulis bonis & iustis actiōibus officiisq; cōmunis atq; similia. Rationes uero huiusmodi i corporales sunt: quoniā in nullo particulari corpore cōcludunt: sed sunt ad multa cōes. Ratio corporis uel circuli tota in minimo corpore uel circulo sicut in maximo reperiunt. Ratio longitudinis uel latitudinis uel pfunditatis tota in minima linea: superficie: altitudine: sicut in maxima. Deniq; rō quantitatis ipsius tota adequatur toti rei cuiuslibet quantitati. Quapropter rōnes corporis: figure: dimensionis: atq; ipsius etiam quantitatis corporales & extense non sunt. Multo minus rōnes alie corporales & extense esse possunt. Preterea rationes rerum immutabiles sunt: nam aliter se habere nō possunt. Omnia uero corporalia mutabilia sūt. Quapp sciētia cum in his uersetur/est incorporea. Igit & ueritas incorporea.

94
 3

Quo fir-ur de ipsa ueritate retū qd sit/qua ratione cōstet inueniatq;
 qd ipsi sit ppinquius/qd ue remotius/nō sēsus ullus/imo sola ratio
 iudicet:& nīc potissimū:Quando sese a sensuum corporūq; fallacia
 seuocat.Est ergo ueritas incorporea. Talis ē autē maxime ueritas &
 sciētia diuinorū. Qua precipue aiūs oblectat̄ & aliū. Quo igit̄ modo
 aiūs pōt corporalis eē:qui corporalibus cibis offendit̄:spiritualibus
 aliū. Quādoq; de ueritate omni/ presertim diuinarū retū ueritate dele
 ctat̄:aliū:auget̄. Aut quo pacto mortalis ent:si ueritate pascit̄ imorta
 li: Cū neq; corruptibilis uēter cibū incorruptibile cupiat: aut capiat.
 Neq; cibus icorruptibilis i corpus transeat corruptibile. Sane si imor
 talis ē uentus/atq; ē cōtinuus animi cibus/ut certe ē/siue ipsa cōuer
 tat̄ in aiūm:siue aiūm i se ipsā cōuertat̄/eū efficit̄ immortalē. Quoniam
 uero dū familiari hoc uescit̄ cibo/ea uoluptate p̄fudit̄:que neq; mole
 stia hēt admixtā:neq; i fastidiū uertit̄ uel dolorē/cōstat̄ mētē neq; fa
 tigan unq;:neq; rurbani cōtrarii alicuius obcurū:neq; i cōtrarium ali
 qd posse corrūpi. Rursus qā mēti nihil natura optabilius ē q̄ ueritas
 uentus at̄ p separationē quādā a rebus mortalibus cōpat̄/nihil mēti
 qua rōne mēs ē/magis ē naturale familiareq; q̄ a mortalibus segrega
 ri. Ex eo uero quod maxie naturale ē nō remissio uite seq̄ sed inten
 sio. Quapp tūc uiuet mēs precipue/cū hinc abierit. Hāc uero argumē
 rationē nostrā/argumēratione quadā Olympiodori platonici confir
 mare possumus:quā partim pythagonicis/partim platoniciis myster
 nis a phedone gorgiaq; acceptis sic ille contexuit. Mens naturali ue
 ritatis auiditate cōtinue tum se a corpore/tum formas a materia se
 parat:cupitq; ita atque conatur separata uiuere:quanuis quotidie i
 contrarium corpus sensusq; detorqueant. Separatam uero illam a ca
 duco corpore uitam naturaliter appetit tanquā naturaliter:idest re
 uera bonam:presertim/cū uita sit omnino dedita ueritati atq; boni
 tati. Vita eiusmodi si bona est/ergo & possibilis est. Quod enim im
 possibile est/idem quoq; inutile. Bonum uero inutile non est dicen
 dum. Item si ipotentia ad malum pertinet/ad bonum potentia pri
 net. Ergo bonū omne natura sua possibile ē. Hinc efficit̄ ut naturalis
 appetitio boni/sit possessiōis possibilis appetitio. Ac si ē qd̄ apparet

max. 2. uitas.
 Non corporales
 non mortales

bonū est possibile/certe & ipsum re uera bonū potentissimū est/et ue
 ra bona uere beneq; querentibus possibilia sunt.

Tertia ratio. Virtus aīe qā indiuisibilis est/corporis
 qualitas esse nequit. Cap. iiii.

q̄ Vod indiuisibile ē/corporis qualitas eē nequit. Nā si q̄litas eius
 eē ponat̄ ita irerrogabimus /nūqd̄ tāgat̄ p̄tē aliquā diuisibile
 corporis: an p̄ctū aliquod corporis indiuisibile. Si cōcedit̄ primū/p
 fecto qualitas huiusmōi diuisibilis ent:cū mō diuisibili tāgat̄. Atq;
 ita nō indiuisibile diuisibilis ipsius erit q̄litas: sed alicuius diuisibilis
 diuisibile. Si secūdū cōcedit̄: certe illa q̄litas p̄cti illius qd̄ attingit
 solū/q̄litas ē nō corpus. Quāobrē quod indiuiduū ē/corporis q̄li
 tas nūq; erit. Indiuidua uero uirtus aīe humane ē q̄litas. Igit̄ aīa nō ē
 corpus. Sufficiēs qd̄ putabit̄ huiusmōi demonstratio: si duo illa pla
 nius ostēderimus. Videlicet & uirtutē eē aīe q̄litate: & hāc ipsā uirtu
 tē indiuiduā eē. Primū cuiq; ē euidētissimū: quādoquidē p uirtutis
 presentia talis ac talis aīa fit & dicit̄ sapiēs: prudēs: iusta: fortis: & rē
 perās. Atq; ab eē uirtus ab aīa pōt aīa remanēte. Huiusmōi uero ē cō
 ditio q̄litate. Secūdū prererea illud uidelicet uirtutē eē indiuisibile
 sic ostēdimus. Virtutū duo sūt genera. Alie i intellectu. In appetitu
 uero siue rōnali siue irrationali alie. Ille speculatiue uocant̄. Ille mo
 rales. Ille speculatiue qā speculādo cōpan̄: & cōpate uersant̄ i specu
 lādo. Ille morales/ qā more & cōsuetudine acqrun̄: atq; acq̄sire i mo
 ribus & operū usu cōsistūt. In eo genere sūt diuinorū sapiētia: sciētia
 naturaliū: ciuiliū prudentia: Ars operū humanorū. In hoc sūt iustitia
 que suū cuiq; tribuit. Fortitudo que ad opa honesta p̄mptior abicit
 a nobis timoris impedimētū. Tempantia/que libidinis mollitiē: qd̄
 alterū honestorū impedimētū ē/repellit. He quidē sunt apud Plato
 nē uirtutū descriptiones. Siqua eēt in iis uirtutibus corporea magni
 tudo: quo quisq; grandior ē/ eo sapientior iustiorq; fieri posset. Neq;
 possent exigui homines grādes uirtutibus superare aut equare. Rut
 sus sciētia que maximorum corporum notitia est: amplior & clarior
 esset q̄ sciētia que minorum. Cognoscimus autem multa: quorum
 non ualemus magnitudinem adequare. Totusq; animus & eque

& ita rem magnam percipit sicut parua. Summatim uero qd aliud
speculatiua uirtus e: nisi claritas intellectus: Quid aliud moralis: ni
si feruor stabilis appetitus ab intellectus claritate succesus: Claritas
illa no paulatim fit: licet ad ea pederentim pueniamus. Sicut post lo
ga p uestigia multa inuestigatione subito lepus aspici: ita qsq; in se
ipso aiaduertit post diuturna indagine se mometo qd ueru sit ea de
re quam quesiuerit intueri. Subito ueritatis lumen: ut Plato inquit:
effulget i aio: no subito excussum a rebus: sed loga quadam disculioe
ut ex lapide sepius colliso scintilla. Similiter diuturna cosuerudine
iuuentus ad mores disponit. Donec paululu qd ad accendendu sta
bile illu rationaliq; appetitus ardore deficit: nodu sufficienter accen
ditur: nodu uirtus moralis habet sepius inspirando: subito tade fla
grat estus appetitus sufficiens ad uirtute. Quid plura: Verso ad sole
speculo i speculo lumemometo refulget. Supposita illi speculo lana
statim ut parata e: in ipsa ignis acceditur. Quare & repentinus splen
dor in speculo fit: & repentinus ignis in lana. No aliter subita i intel
lectu claritas ueritatis: subita inde in appetitu flagrantia. Resume
iteru hoc pacto. Virtus speculatiua e quedam cognitio ueritatis. Si
gradatim confleu: pars nuc quide habebit: pars deficiet & queretur.
Quatenus pars ueritatis habebit: sciemus quidem. Quatenus pars
deest: etiam nescimus. Ita eandem rem & sciemus simul & nescimus
Quod ne ebrius quidem aliquis soniaret. Quapropter speculatiua
uirtus non gradatim a parte sui in aliam sui partem progredit: Sed
tota simul e uestigio lucet. Virtus quoq; moralis e uoluntas quedam
constans quodcuq; ratio dictauerit: eligedi. Si partes habeat multas
fiatq; sensim pars huius uoluntatis ineri: pars adhuc aberit. Quan
tu psineft uolumus. Quatu pars abest: etiam nolumus. Sic eadem rem
simul p eandem uim aie uolumus pariter atq; nolumus. Quod est mo
stro psimile. Quoniam igitur uirtus fit momento indiuisibili e ipsa
quoq; indiuisibilis: si modo natura cuiusq; ppria originem sequit. Pre
sertim cu fine heat indiuisibile. Cuius at ortus & finis indiuiduus e
cur non sit ipsum et indiuidu: Quis uirtutis finis: Moralit quide fi
nis animam a corpore diuisibili purgare atq; seugere. Speculatiue aut

incorporeas uniuersalesq; reru rones a diuiduis corporibus procul
positas cōprehendere. Cernis finem utriusq; uirtutis sicut & ortum e
indiuiduū aliquid: Ideoq; uirtutes ipsas oportere indiuiduas iudi
cari ostendunt utreq; uirtutes huiusmodi quadam sui naturam in eo q; ma
xime q; multe scientie simul in intellectu sunt. Multe uirtutes mora
les simul in appetitu. Neq; sese sua numerositate confundit. sed auger
potius & lucidat. Atq; unius scientie cōceptionem in nobis seorsum ab
alia puidemus: ita ut sine cōsideratione alterius possimus alteram co
gitare. Proinde tales habemus artificiorū ideas i mēte: unitas inquā
pariter & distinctas usq; adeo ut possimus ad unius idee exēplar lo
qui: & fabricare aliquid ipsi propriū: et si nihil ad alterius cōceptionis
exēplar agamus. Corpora esse nequeunt tales intelligentie. Que ita in
eodem manet aie gremio: ut neq; sese detrudat pellatq;: neq; se mutua
mixtione confundat. Eadem est de moralibus uirtutibus ratio. Quinetiam
cū multe sint in aia sapiētis intelligentie: unaqueq; illarū tota in singu
lis inuenit. Profecto qui in geometria siue theologia peritus e pposi
tionem aliquam habet facultatis illius primam: habet secundam: tertiamq; & re
liquas. Atq; ex cognitione unius in alterius cognitionem pgreditur.
Si prima docet secundam. secunda tertiam: & quisq; docet aliquid possidet
i se ipso quod docet sequitur ut in qualibet precedere ppositione sequē
tes omnes cōtineant. Quinimo & in qualibet sequente insunt simili
ter precedentes. Quippe solemus sequentiū indicis precedentia sepe
rimari. Neq; id iniuria. Siquidem in effectibus lucet imagines causarū.
hac reru serie fit ut uir sapiēs una quauis ppositione excogitata ue
locissime pcurrat in multas. Atq; ita multas imo omnes in una con
spiciat. Est ergo quelibet intelligentia in qualibet: & una queq; tota
cōtinetur in singulis. Idem i uirtutibus moralibus accidit. Nam acquisi
ta illarū una statim omnes habent. Quis .n. iuste distribuet: si aut ti
meat minas: aut libidini seruiat. Quis nam metus fortiter supabit: si
demolliat libidine: Quis domabit cupiditates: si formidini succubu
erit: Deniq; qs honeste uitam aget: nisi p prudentiam optimū uite finem sta
ruerit: & uias ad finem elegerit rectiores: Aut qs prudenter inspiciet:
si mētis acies caligine uitiorū obnubiletur: Sūt ergo uirtutes iste ita

connex e inuicem ut in una sint omnes: & quelibet uirtus tota cōpre
hēdaſ in ſingulis. Sicut & tota geometrie facultas ī precipua eius p
poſitione/imo in qualibet deliteſcit/ cū p ſolertis ingenii ſagacitatē
ex qualibet ppoſitione omnes elicant. Nō poteſt at diuiſibilis qua
litas tota ſimul rebus multis in eſſe. Profecto in una ſola ē. i. corpore
uno: & alias ſui ptes p alias corporis ptes extēdit: neq; tota eius q̄tri
tas ſingulis corporis partibus in eſt. Ideo itelligētie ille moreſq; oio
indiuilibiles ſunt. Quā ob rē aīa neq; corpus neq; forma diuiſa per
corpus eē pōt: ſiquidē ipſa ē ſubiectū indiuilibiliū qualitātū. Ergo ſi
cut delirat qui aut querit quāta ſit ſciētia uel iuſtitia: aut putat geo
metriā corpore geometre eē minorē: ita deſipit qui aut iterrogaſ q̄tra
ſit aīa: aut eā opinaſ corpore minorē eē. Quādoq; nullo mō corpo
ralis ē. Nō ſolū incorporalia ſuſcipit: uerū ēt multa in ſe ipſa facit in
corporalia: dū ſpēs rerū rationeſq; & habitus cōcipit: preſertim cū de
finitiones incorporaliū fabricat. Quis at eam que īcorporaliū cauſa
eſt eē dixerit corporalē: aut eam mortalē: que ſubiectū ē uirtutū: cum
uirtutū officiū ſit repugnare mortalibus: ſiquidē ſpeculatiua uirtus
illa fugit: moralis fugat. Nō poteſt aut qualitas ſubiectō pprio repu
gnare. Immo īmortale eſt illud neceſſario qđ naturale receptaculū ē
qualitatū earū quarū ppriū eſt aduerſari & imperare mortalibus. Vis
aut rationis huius in eo cōſiſtit maxie: qđ aīa non modo ſubiectū eſt
raliū qualitātū/ ſed & principiū. Ideoq; naturā illā mortalibus repu
gnantem fortiuntur ab anima.

Quarta ratio. Speties cōceptioq; intelligibilis
ſuſcipi non poteſt a corpore. Cap. iiii.

i Deſentiunt greci omnes platonici. Idē poſſumus ita platonico
rum arabū ſentētia cōfirmare. Intellectus rē aliquā puta hoīem
nō intelligit niſi formā quandā uniuerſalē hominū ſignificatricē ad
piſcaſ: quā intelligibilē formā & ſpēm nomināt. Hāc adeptus qđ ſit
hominis natura ita iudicat: homo ē animal rōnale. Iudiciū hoc rō
cōceptus & cōceptio mētis uocaſ: tū rei cognoscende ratio & defini
tio. Quā etiam ſolemus ſciētiam appellare. Si intellectus a corporis
latitudine protēdatur: tam forma intelligibilis q̄ cōceptio latitudi

corporis adherabit. In hac ipſa latitudine duo cōſiderant punctū .ſ.
& extenſio latitudini ſ. Igit forme illius cōceptioniſq; ſedes erit / uel
ſolū punctū aliquod corporis uel extenſio. At uero ſi neutrū cōcedi
debet ut demōſtrabimus: ſeq̄ ut intellectus ī corpore minime p̄da
tur. Oſtēdamus prius punctū ſedē talē eſſe nō poſſe. Primū quidem
aīaduertēdum eſt: punctū nō exiſtere per ſe ipſū: ſed eſſe mēſure cor
poris ſic affixū: ut ſemp eius ſit terminus. Si p natura ſua rē capite/ cer
te nunq accipit niſi terminū aliquē magnitudinis alicuius que ī illa
corporis mēſura ſuſcipiaſ: cuius terminus eſt punctū. Ita ut ſicut cor
poralis mēſura ſuſcipit rei adueniētis magnitudinē: ſic talis mēſu
re terminus terminū ſuſcipiat magnitudinis. Quare qcquid puncto
corporis ſuſcipi dicit: nō eſt a magnitudine liberū. Ideo ſi forme itel
ligibilis receptaculū ſit p̄ctū fieri nō poterit qn ea ſpēs diuiſibilis
ſit: & terminū ſuum ī p̄cto corporis habeat: reliquas uero ptes ī cor
poris latitudine. Eam tamē indiuilibilē eſſe pbabimus ī ſequētibus.
Preterea ſi dicaſ punctū ita formā illā capere: ut ſolū ipſum ſit eius ſe
des & fundamētū: atq; illa p hoc maneat a corporis latitudine ſegre
gata: oportet punctū quoq; eſſe diſiūctum a latitudine. Preſertim cū
nihil ſit propriū accidentis alicuius ſubiectū: niſi quod pprie exiſtit
actu. Punctum huiusmōi erit a linea ſepatum: neq; erit lineę aliquid
neq; terminus latitudinis. Et linea paliud quoddā punctū huic p
ximū terminabiſ. Rurſus aliud illud punctū ſimiliter pprio exiſtet
actu: quo poſſit & ipſū accidentis forme ſedes fieri: eritq; ipſū quoq;
ſeiuūctum a linea. Precipue cū ſit eadē p̄ctorū omniū ratio. Quo effi
citur ut aut nullū ſit p̄ctum in linea quo nihil ē dictu ſtultius. Ter
minis nāq; careret: aut lineę longitudo conficiaſ ex punctis: quod
ē dictu ridiculū. Quia punctū puncto additū nō auget lōgitudinē.
Quod ea rōne cōſpiciaſ: quoniā ſi tria puncta cogitent ſibi inuicē ſuc
cedentia: interrogabimus nunqd punctū illorū medium cogat duo
extrema p̄cta inter ſe ita diſtare: ut ſe inuicē nō contingāt: aut nō ī
pediat extremorū concurſionem. Si diſtare cogat/ certe non eadē ſui
parte tangit eorum unum qua tangit alterum: alioquin nos diſiun
geret inuicem. Quod ſi altera parte ſui unum extremorum reſpicit:

altera alterū: ipsum duabus partibus constituitur: nec ē punctū. Siq̄ dem est diuisibile. Quare cogimur cōfiteri pūctum medium nō ipse dire aliorum concursionem. Itaq̄ erūt ī omnibus omnia: neq̄ ullam suo cōcursu efficient longitudinem. Quando per punctū mediū nullum inter alia puncta nolciūteruallum. Si non cōstat ex pūctis aliqua corporis lōgitudō: nullū reperitur in ea punctū: quod p se quandoq̄ ita possit actu fieri: ut fiat intelligibilis forme subiectū. Dixerit forte quispiam: punctum nō actu sed potentia esse in corpore: & p eā ipsā potentiam fieri intelligibilis forme subiectum. Quāuis id iā fuerit cōfutatum: sic tamen iterū confutatur. Puncta huiusmōi tū quia potētia sunt nō actu: tū quia sunt infinita: nulla ratione ita inuicem distinguūtur: ut aliud illorū potius q̄ aliud formā illā capiat. Omnia itaq̄ illā capiūt. Quo circa intellectus aut infinitas simul rei cuiusq̄ intelligende formas accipiet actu: aut infinite simul p infinita pūctarem eandem intelliget. Vtrunq̄ impossibile est: tū ēē formas infinitas actu: tum esse simul intelligentias infinitas. Per hec manifestū est punctum corporis intelligibilis spēs: sedem esse nō posse. Sed nunq̄ ipsa punctorum cōtinuatio corporis uel extēsiō sedes erit: Nequaq̄. Omnis enī forma que diuisibili subiecto recipiē fit diuidua: quēadmodū modū niuis albedo niuis diuisiōe diuidiē. Itaq̄ si a corporis latitudine spēs illa suscipiē: lata sit & diuidua. Talē uero illā fieri impossibile est: quod sic ostendam. Si spēs secatur ī partes: aut partes ille dicuntur omnino similes esse aut dissimiles. Sed horum neutrū est admittendum. Non est admittendum q̄ similes sint omnino: quia si ita similes sunt ut ī quauis parte ratio integra sit: speciei totius: sicut ī singulis aque guttis integra ratio totius aque seruatur. Certe intellectus in qualibet parte inspiciet totum: atq̄ una speciei pars ad totius rei intelligentiam satisfacet: superflue erunt cetera. Preterea per talē speciem que undiq̄ sibi ipsi per similitudinem est: & tali similitudine decipit intellectum inde ductum ad cognoscendum: confundetur prorsus iudicium: intellectus in partibus discernēdis a toto: rum in qualibet re ex partibus constituta: tum uel maxime in re illa que ex naturis uariis est composita. Neque poterit partes uel a partibus uel a toto

8 102
discernere. Alia tamen re uera ratio partis est: ut pars est. Totius alia ut est totum: & hoc semper per mentis iudicium affirmatur: cū neq̄ ipsum totū pars esse ualeat: neq̄ pars totum. Negandum igitur arbitramur speciei partes omnino similes esse. Ob eam maxime rationē: quia cum mēs rei partes intelligat: ut partes sunt & itelligat totū ut est totum: & totum uere distinguat a partibus neq̄ possit uere distinguere: nisi aliqua sit in ipsis distinctio naturalis sequitur ut partes intelligibilis speciei: si modo partes habet tam inuicem q̄ a toto naturali aliqua discrepēt uarietate. Accedit & alia ratio. Nepe partes que inter se & ad totum similes sunt omnino quando totū aliquod mutuo congressu conficiunt: non aliter perficiunt totum q̄ per numeri uel magnitudinis augmentum. Quod ī tritici granis & aque guttis aspiciamus. Vbi enim forma non uariatur: & tamen aliqua intrinsecus fit mutatio: incrementum ibi quodāmodo fit uel decrementū. Itaq̄ illa mentis species si talibus cōcrefcit partibus: numerus aliquis erit: uel aliquid numerosum: aut cumulus: uel continuū aliquid. Ergo per illam numeros solum & numerosa aut magnitudines quasdam intelligemus siue figuras. Eruntq̄ species ad imaginationem & phantasiam pertinens potius q̄ ad mentem. Ex his concluditur formā intelligibilem in partes inter se similes minime diuidi. Num forte secatur in partes dissimiles? Sicut animalis corpus ī ossa carnes & neruos? Nullo modo. Nam per hanc formam mens quid rei substantia sit cognoscit ut diximus. Substantia rei diffinitione maxime comprehenditur. Diffinitio genere constat & differentia: ut hominis diffinitio animali cōstat & rationali. Animal genus est: per quod homo cū ceteris animalibus cōmuniter conuenit. Rationale differentia p quā differt ab animalibus carentibus ratione. Quare si qua sit ī ea forma diuersitas partium hec erit potissimum per genus & differentiam. Sint he due si uis intelligibilis forme partes. Sint extense per latitudinē corporalem. Quid hinc sequatur audi. Quia partes corporis diuidi possunt in infinitum. Iccirco una cū illis tā genus q̄ differentia absq̄ fine secabitur: eruntq̄ ī diffinitione una innumerabilia genera: & innumerabiles differentie. Nec erit re uera diffinitio: quia non cōprehēdet

ab intellectu si infinita fuerit: neque suis finibus terminabitur: & quod absurdius est uel infinite eadem genera eademque differentias replicabimus: uel a genere resoluendo ascendemus in genus in infinitum a differentia similiter diuidendo descendemus in differentiam. Ascensus talis atque descensus impossibilis est. Quia ratio uera tandem ad prima rerum genera & ultimas differentias peruenit: ultra que non liceat progredi. Si quidem substantia supremum genus est in homine: quod in genus aliud non resoluitur. Cetera uero discurrendi potentia est ultima differentia: quam non licet in aliam differentiam coarctare. Auget errorem illum hoc preterea quod si genus & differentia in re aliqua sunt infinita talia erunt effectu. Que enim ad rei essentiam conducunt: & ad ordinem pertinent naturalem effectu ac re uera existunt in natura non cogitatione finguntur humana. Esse autem multitudinem aliquam talem re ipsa siue effectu innumerabilem natura non patitur: presertim in corpore: in quo tamen esset innumerabilis multitudo: si genera innumerabilia & innumerabiles differentie per partes corporis pariter secarentur: totidem namque esset etiam ipsius corporis portiones. Rursus percontamur epicureos qui speciem diuidunt in intellectu uelut formam in corpore. Et partem eius unam in una mentis parte locant: uerbi causa. Genus in parte dextera mentis differentiam uero sinistra. Cur dextera pars potius congruat generi: differentie uero sinistra? Nonne quilibet pars mentis eque mens est? Ne ex partibus amens fiat mens. Quilibet igitur particula mentis eque utrumque tam genus quam differentiam respicit. Ideo quilibet capit utrumque. Quod si quilibet ambo suscipit: & in utraque sunt ambo: fit ut illa non sint inuicem separata. Verum ut epicurei uolunt: casus efficit: ut duorum illorum alterum in dexteram cadat: alterum in sinistram. Sed respondeant nobis illi: utrum sic deinde distincta permaneat: an inuicem misceantur? Si dent primum: sequitur ut inde scientia non nascatur. Nulla enim fit definitio ex genere & differentia inuicem separatis. In neutro illorum seorsum posito perfecta habetur de re ipsa scientia. Misceantur oportet in unum ut una scientia de re una ab una mente per definitionem unam in uno tempore possit haberi. Oportet profecto utrumque in tota mente esse ut uere intelligatur. Nam quod in parte mentis est nondum integre intelligitur. Actio enim rei totius est non partis

8
103

Fateantur ergo oportet illa misceri. Sed unde miscerentur: nunquid casu uel mente. Casu inquit. Nimum hoc dictu nefas. Nam rarissima fieret mixtio talis: & quando fieret: tunc demum concederetur illa sic unita in corporalia esse: quod ipsi uolumus. Concedent denique illa a mente misceri. Ex hac concessione duo statim nos inferemus. Primum mentem esse incorpoream: si acceptas formas ducit ad habitum incorporeum. Que sententia epicureis aduersatur. Secundum mixtionem illam a mente factam non aliter fore ueram: nisi in rebus ipsis talis quedam sit unio. Quod enim a mente preter naturam fabricatur: figuratum est potius quam scientia. Omnino autem oportet genera & differentias natura coniungi inuicem uel disiungi: non mentis figurato uel situ. Si enim figmento mentis id fiat: erramus non discimus. Si autem situ ita ut genus in parte mentis dextera sit: differentia in sinistra: sane quia licet menti communia hec resolvere illa mens diuidet. Per hanc ipsam diuisionem modo corporeo secabuntur. Et dimidium generis unum in parte dimidia dextere partis reliquetur: dimidium alterum relinquetur in altera. Idem accidet differentie. Licebit partiri iterum. Hinc dilaniatio sequetur non resolutio: & dum communia discerpemus/scientiam disperdemus. Quod si per diuisionem non lacerentur communia illa: sed genus in quauis sui parte supersit integrum: & similiter differentia. Iam non erunt amplius corporalia: quia certa quantitate non indigent: ac etiam innumerabilia genera totidemque differentias qui ita secabitur inueniet. Atque horum multitudo non natura constabit: sed mentis machinatione nascetur. Forsitan epicurei ut has obiectiones deueniant non dabunt amplius speciem illam intelligibilem ex genere differentiaque componi: sed partibus aliis. Nos autem queremus nunquid speciei pars qualiscumque illa sit: a tota specie differat necne. Si non differat sane neque pars erit illa que a toto non differt: sed erit totum: neque species illa erit composita si nihilo differt a partibus: quia sic partium caret diuersitate. Ergo differre speciei partem a specie fatebuntur. Nos autem ab illis quomodo differat sciscitabimur. Si non tanquam genus differentia uel a specie ut ostendimus: num saltem tanquam a specie species. Ceu a colore figura? Sed hoc admitti non potest. Non enim species talis intra speciem. Non continetur sub colore figura. Pars tamen intra totum est & continetur

ab illo. Forsitan ut spēm illam cōceptionemq; mētis habere partes
cōuincāt/que sub illa cōtineant/ ad numeros cūfugient: atq; inferent
spetiem a suis partibus discrepare/ sicut quattuor a duobus / ab uno
duo. Nos autē licet id supra confutauerimus: rursus tamen ita refelli
mus. An uolūt partes illas spēi cōceptionisq; quam sciētiam uocant
esse sciētias? Si nolūt creabūt sciētiam ex insciētis: ac si albedinē cōsti
tuerēt ex figuris. Si uolunt sic eos arguimus. Constat apud philoso
phos quālibet sciētia habere obiectū suum ī quo uersatur: quod sitū
uocāt. Declarēt nobis isti si quidē sciētie ille que sūt unius sciētie par
tes obiecto carere nō debēt: nūquid idem sit scitum p̄prium cuiusq;
illarum atq; totius/ an aliud? Si idem esse respōdeāt: nūc nulla illarum
pars erit: sed unaqueq; totum/ postq̄ equatur toti. Vbi enim equātur
obiecta sciētie quoq; equātur. Sin aliud fateant: rursus id sequē ab
surdum: q̄ sciētia ipsa totius sit/ preter partium sciētia erit: neq; ex
partiū cognitione cognosceat totū: ubi nō cōcurrūt sciētie singule ī
sciētia uniuersā. Verū sic iterū pcedamus. Mens ut plurimū intel
ligit rōnem ipsā rerū & unam & uniuersalē: ut pura bonitatē ipsam
multis bonis eque cōmunē. Ratio huiusmōi quātū una & uniuersa
lis est/ est & simplex. Ratio quoq; dei siue angeli quotiēs uere cogno
scit tanq̄ indiuisibilis iudicatur. He rationes essētie intelligibiles ap
pellantur. Eas nostra mens nunq̄ cognosceret: nisi formas earū habe
ret in se uelut imagines. Nam si cognoscēdo agit aliquid/ nec agit ni
si sit actu: nec agit aliter q̄ actu sit: actu uero sit per formam. Nunquā
essētias contemplatur: nisi earundem formis ornat. Forme tales licet
quandoq; intelligibiles appellentur: proprius tamē intellectuales di
ci debēt: essētie uero intelligibiles. Hec. n. est ueterū platoniorū con
suetudo. Si forma quedā talis/ essētie talis/ imago ī nostra mēte spar
gatur ī partes: tūc ptes ille aut ita se habēt/ ut nulla illarū essētia ipsā
respiciat: aut alia respiciat quidē: sed nō alia: aut omnes. Si primū de
tur/ tunc forma illa tota essētiam nullo modo respiciet: cū nullus sit
respectus in partibus. Sicut. n. tota forma cōstat ex p̄tibus: sic totius
respectus ex p̄tū respectibus cōgregat. Quod si nullo pacto essētia
aspicit: nō erit eius imago: neq; ad eius intelligentiā cōferet. Si detur

8
108 9
secūdum: pars que nō respicit essentiam/ nihil attinet ad intellectua
lem formam: postquam ad essentiam nō spectat intelligibilem. Si au
tem tertium concedatur/ statim interrogabimus/ utrum queq; pars
eundem habeat aspectum: an alie potius alium. Si eūdem habere re
spondeantur/ & habere eundem non possunt aliter q̄ si queq; referat
essentiam totam. Profecto nulla earum pars forme intellectualis erit
sed quelibet erit tota. Vna ad cognoscēdū sufficiet. Superūt alie: que
etiam innumerabiles erunt actu: si corporis diuisione secantur: & cō
ducunt ad actionem. Si autem aspectum habeant alium atq; alium:
nec aliter hoc fieri potest/ q̄ si partes singule forme totidem aspiciāt
eētie ptes quādoq; intellectuale itelligibili oportet equari. Seq̄
ut eētia illa sit diuisibilis. Quā tamē rō uera eē simplicē cōcludebat
Neq; posset simplicem iudicare: nisi aspectu simplici eam intrueretur.
Multiplici autē aspectu partiū diuersarū multiplicē iudicaret. Opina
mur autē eos ī hunc errorē p̄p̄a incidisse/ q̄ sciētias nōnullas ī rebus
compositis uersari cōsiderabāt. Qualis est sciētia de homine: qui ex
aīali rationaliq; componitur/ tanquam genere suo & differētia. Qua
lis ē sciētia de septenario & denario numerisq; aliis: qui ex numeris
uel unitatibus cōgregantur. Nos autem putamus hominem quātū
homo ē/ unum quid esse & simplex: quia una eius ē forma. Huius si
gnum ē: q̄ ī plures homines nō diuiditur. Siue enim secundum spēm
diuidas ipsum ī genus & differētia: neutrum illorū homo est. Siue
secūdū singula ī caput/ pectus/ & femur/ illorū nihil ē homo. Corpus
quidē secas: q̄a discerpis ī membra: que corpora sūt. Nō secas hoīem
quia nō secas ī hoīes. Quod at tale quiddā est ī se ipso/ & ī plura ta
lia nō diuidit/ illud certe quātū ē tale/ indiuiduū est & simplex. Dena
rius quoq; quantum denarius nō diuidit. Nam una spēs est dum ta
xat/ & una forma: quam ī plures denarios partiri nō possumus. Qd̄
si partiamur/ numerū qd̄ partimur: q̄a partimūt ī numeros. Denariū
nō primur: q̄a nō distribuimus ī denarios. Neq; obstat q̄ ī specie ge
nus & differētia uideat includi. Nō. n. in ea sunt due forme: sed una.
Nā licet aliud sit ī rerū ordine aīal eē: aliud esse rōnale: ī hoīe tamē est
idem. Et (ut platonice loquat) ipsa hoīs natura rōnalitas quedamē.

Rationalitas at nihil est i hoie aliud q̄ aialitas ipsa i actum rationis
educta. Talis at forma simplex esse simplicis fundamētum spēs est:
que nō dispartit se ipsam i singulos hoies: sed totā singulis se coicat
p hāc singuli unū sunt. Differūt at p alia que extrinsecus adiacēt ad
spēm minime prinētia. Quod quidē spēi simplicitatē significat: que
ex eo quoq̄ nō parū significat q̄ spēs magis minus ue non suscipit.
Et i quodā certo cōsistit gradu nature: cui nihil addi pōt/ nihil demī
quin spēs ipsa muteē. Testātur hoc spēs numerorū. Septenarius spēs
quedā ē numeri. Adiuē huic unū: nouā creabis spēm. s. octonariū.
Subtrahē unū senariū habes/ nouā rursus numeri spēm. Quoniā ue/
ro sciētia nō de singulis uel generibus pprie: sed de spēbus habetur.
Singula. n. q̄a innumerabilia sūt: mutāturq̄: neq̄ cōprehēdūtur: neq̄ fir
ma tenētur. Genera uero pp cōfusionē i se pfecte nō discernūtur: quo
niā inq̄ de spēbus sciētia ē. Spēs uero sūt simplices: sciētia quoq̄ illa/
rū est simplex: si modo sciētia ueritatis adeptio ē. Veritas at est rerū
cū mētibus adequatio. Neq̄ nos turbet aut multitudo uocabulorū
aut cogitationū multipliciū uarietas: ex q̄bus cōflati sciētia forte ui
deē. Preparatiōes q̄dē he sūt ad sciētiā siue pedissequar. Sciētia actus
est unicus siue habitus. Tacrus inq̄ simplex simplicis forme. Indui
duus indiuidue ueritatis ituitus. Subitū itelligētie lumē. Sed ex
hoc eorū error euidētius redarguit/ q̄ multe sūt sciētie de rebus pcul
dubio indiuiduis. Quis. n. diuidat unitatē: Quis itē simplicitatē &
punitatē: Quis diuidat eē ipsū simpliciter: Porto q̄cqd diuidimus i
partes diuidimus toto priores. Hec uero ex nullis ptribus precedēti
bus componūtur. Homine quippe i animal & rationale resoluimus.
Animal in corpus & sentiēdi naturam. Corpus i substātiā & quan
tatem. Substātiā i esse & sufficiētiā subsistēdi. Esse uero ipsum in
quas partes resoluamus: ignoro. Nisi forte in unitatem & multitudi
nem Plotinus Proculusq̄ resoluant. At uero unitatem ipsam ulter
rius non resoluunt. Nemo unitatem resoluēt i numeros. Nemo pun
ctum i magnitudines. Nemo formam rei ultimā i aliā formā/ aut pri
mā materiā i materiā. Nullus deniq̄ simplices illos mētis nostre cōcep
tus q̄ de sciētiarum picipiis sēp itra nos lucēt/ i cōceptus aut notiores

8 109
referet aut priores. Vbi resolutio cessat/ cessat diuisio. Vbi diuisio de
sinit/ perfecta simplicitas possidetur. Quamobrem cōcludendum
est primos conceptus mentis simplices esse: & illa que inde noscunt
partim talia esse/ ut quauis diuidi uideant/ ea tamen rōne noscant
qua minime diuidunt. Ideoq̄ notionem eorum esse indiuisibilem.
Partim eē talia ut penitus simplicia sint: & propterea simplicem esse
eorum perceptionem: Si modo intelligentia rebus intellectis equat.
Si conceptus: notio: perceptio: simplices sunt/ forme quoq̄ intelli/
biles unde nascuntur ista/ sunt simplices. Si ita est/ mēs quoq̄ ē sim
plex: que simpliciū est subiectū. Et quoniā quo quid simplicius ē/ eo
est magis indissolubile/ mēs q̄ summū simplicitatis attingit gradū
ut diximus i cognoscendo summū quoq̄ gradū nature indissolubi
lis assequi in uiuendo. Intelligentia. n. est uire reflexio in se ipsam.
Ideo si p itelligētiā que uitā seq̄ simplicitatē sūmā attingit: que na
turā antecedit indissolubile: multo magis p uitā itelligētia priorē
assequi indissolubile gradū simplicitate ipsa posteriorem.

Quinta ratio. Si mēs ē corpus/ tangendo intel
ligit & currendo

Cap. v.

I mens ē corpus aut forma diffusa corporis magnitudinē: duo
quedā in se hēt: ut alias indicauimus: pūctū uidelicet & latitu
dinē. Atq̄ eisdē cōditionibus mancipat/ quibus & corpus. Ideo non
aliter res itelligēdas cōprehēdet/ q̄ tangēdo illas seq̄ p illas ampli
ficādo: & instar corporis trāscurrēdo. Aut igiŕ tangere diceŕ: pūcto so
lū ut itelligat/ aut sola latitudine/ aut utriq̄. Si solo utiŕ puncto/ &
ad cognoscendū indiget actu/ rerum magnitudines non cognoscer:
q̄ppe p punctū pūcta attingit/ nō magnitudines. Atq̄ ēt si attingeret:
nūq̄ tamē totus / aut totas eas agnosceret. Nā pūcta i eo sūt ifinita.
Infinita quoq̄ i magnitudine. Illorū omniū cumulus ē itellectus: ho
rū quodāmō cumulus ē magnitudo. Infinita ptransire nō licet. Ergo
neq̄ mēs ipā tota itelliget unq̄/ neq̄ totā itelliget magnitudinē. Igiŕ
nō solo utiŕ pūcto. Num sola utiŕ latitudine ad tangendū/ nequaq̄.
Sola nāq̄ illa cognosceret: que latitudine ipsa tangunt. Hec uero ea
sunt tantū que & ipsa latitudine distendunt. Nunc at preter hec alia

multa cognoscimus. Confugient ad hoc nonnulli: ut mentē cōfitean-
tur ambobus uti ad cognoscēdū: Puncto quidē ad simplicia: ad alia
latitudine. Verisimile istud apparet: nō tamen est uerū. Primo quidē
per pūctū simplicia illa attinget solū: que corpori applican̄ ut pun-
ctum. Formas uero solutas: aut numeros nō attinget. Deinde per lati-
tudine suam percurrat totam cognoscendi corporis magnitudinē:
ut intelligat totum. Non potest aut latitudo aliqua totum aliquod
trāscurrere spatium magnitudinis nisi qualibet sui parte ī longum:
quamlibet spatii illius percurret partem. Ergo mēs singulas ipsius
partes cuiq; parti corporis cognoscendi discurrendo per ordinē ad-
mouebit. Admouēdo cognoscet. Admouebit aut partes quodāmo-
do infinitas. Tot. n. partes mēs habebit: si latitudo corporalis extri-
terit. Itaq; breui tēpore quasi innumerabiliter quamlibet illius corpor-
is portionē intelliget: & ipsū corpus secūdū p̄riculas pene infinitas
innumerabiliter cognitas / infinitis ut ita loquar uicibus innumere ap-
prehēdet. Sed hāc argumentationem nobili quadā Plotini nostri
sententia breuiter cōcludamus. Quecūq; intelligunt̄ aut sua natura
simplicia sunt: aut saltē dū p̄ resolutionē simplicia fiunt: intelligunt̄.
Quia uero indiuidua solis indiuiduis capiunt̄: uis illa ī nobis que
capit talia ē indiuidua. Si ergo mēs eē dicit̄ corporalis: nō tamē lati-
tudine sua capiet illa. sed aliquo potius impartibili. Si solo hoc ca-
pit: solo intelligit. Solum igit̄ hoc eius impartibile re uera mens erit.
Quid reliquis opus ē p̄ribus ut sit intellectus: Quando nō opus ē
aliis ad intelligēdū: postq̄ unū illud impartibile sufficit. Unū igit̄ hoc
mēs ē: hoc retine. Segrega cetera: mentē simplicē es adeptus. Cuius
simplicitas ē hinc apparet: q̄ accipit sine longitudine pūctū: sine lati-
tudine lineā: sup̄ficiē sine pfunditate: numeros absq; situ. Pulchri-
tudinē sine turpitudinis mixtione. Sic enī seorsum ista discernit con-
siderando: neq; cōsiderat aliter q̄ accipiat. Forma uero corporalis nō
oīo sic accipit ista seorsum. Si animū eē simplicē indiuiduumq; illud
liquido ostendit: q̄ simplicia & indiuidua comprehendit: multo li-
quidius hoc declarat: quod quecunq; secundum se simplicia uel in-
diuidua forent: & tamen quia cū aliis iunguntur: cōposita diuiduaq;

8
105
euadunt / animus segregat ab oppositis / redditq; simplicia prorsus
& indiuidua. Nō posset aut illis restituere simplicē indiuiduaq; natu-
rā: nisi ipse eēt simplex & indiuiduus. Deniq; si infectis restituit pu-
ritatē: ipse est extra & sup̄ infectionem.

Sexta ratio. Intellectus accipit secundū se totū qcquid
capit: quod nō faciet: si fuerit corporalis Cap. vi

n. Vllū corpus aliqd ī se cōtinet / nisi p̄ eā q̄ritatis adequationē
p̄ quā se toto rotā rē cōprehēdat: p̄re uero parte. Atq; maiore sui
p̄te maiorē rei cōtēre p̄re: minore minorē. Intellectus ī hoc pacto res
ipās capit. Nā se toto capit: qcqd accipit. Eodē quippe mō capit: quo
intelligit. Intelligit at̄ se toto qcqd intelligit. Nēpe siq; dixerit intel-
lectū duas p̄tes corporales habere: quarū una qdē capiat rē: & intelli-
gat: alia minime: redarguemus / eum asseuerātes intellectū re uera eē
p̄te illā: que rē capit: atq; intelligit. Siquidē ab intelligēdo dicit̄ intel-
lectus. Illā uero que nō intelligit: intellectū nō esse. Quapp̄ natura il-
la que reuera intellectus ē: se tota rē quālibet intelligendā capit: atq;
cognoscit. Quando ergo intelligit hoīs corpus / intelligit & corpo-
ris illius mēbra: se toto cognoscit: totū corpus humanum. Se toto co-
gnoscat quodlibet eius membrū. Nā q̄ mēbrū quodlibet ad quodli-
bet cōpat: & mēbra quelibet ad totū refert: necesse ē ut idē tam singu-
la mēbra cognoscat q̄ corpus totū. Neq; duas ponere debes p̄tes in
intellectu: quarū una unū cognoscat mēbrum. Altera alterū. Per neu-
tram. n. illarū posset illa compatio fieri. Si ut cognoscat: ita & capit: se
certe toto capit tā totū corpus q̄ mēbra corporis singula. Nullū uero
corpus: nullaq; forma corporea hoc pacto pōt aliqd cape. Neq; pōt
corpus unū oībus pariter equari corporibus. Quomō corpus canis
corpori formice: equi: elephantis solis equabit̄: Mens at̄ corporibus
oībus: tam maximis q̄ minimis pariter adequat̄: cū oīa itelligēdo si-
militer cōprehēdat. Neq; iis solū uerū ēt quodāmodo sūme se equat
equalitati. Dū res oēs minus magis ue equales: p̄ accessū ad equali-
tatē sūmā recte metit̄. Vbi mēs inter res quālibet equalitatis ipsius
p̄ticipes: & ipsā equalitatē se īserit mediā. Qd̄ si sūme equalitati p̄xi-
me adequat̄: nulla in equalitū qualitatū iniquitate pulsa.

Septima ratio. Intellectus accipiēdo rerū formas nō
amittit suā. Corpora cōtra Cap. vii

f Olent corpora quando corporum aliorū formas accipiūt suas
amittere. Quomō. n. aqua igneā caliditatē induet: nisi frigidit
ratē suā exuerit? Qd si quando aliena accepta remanet et ppria/fit
impfector: ut quando remanet dulcedo i uino et aqua illi infusa fit
dulcis sapor inde debilior. Mēs at rerū omniū accipit formas: dū oēs
agnoscit: & cognitas i se ipsa uolunt: neq; illas accipiēdo formā pro
pria amittit: aut debilitat. Quippe cū ex opatiōe semp cuiusq; forme
habitus designet: atq; opatio intellectus intelligētia sit: seq; ut for
ma intellectus sit ipsa (ut ita dixerim) intellectualitas naturalis: q; tūc
pfecta maxie iudicat: quādo opatio eius intelligētia pfectissima est.
Hec at raro ē pfectior: q̄to plures rerū formas attingit. Sublimior. n.
fit: uelocior: & lucidior. Quāobré intellectus corporū omniū formas
accipiēdo: nō mō nō amittit: aut nō remittit suā: sed qd ē cōtra natu
rā corporis: sūmope pficit. Penetrat eorū substārias: & cūtra in singu
lis cōspicit: dū i simplicibus p cōpōsitiōē uidet mixta. i mixtis p re
solutionē simplicia intuet. Ergo mēs ita eē uidet in oibus: ut i singu
lis ipsa sit cūtra. Rurſus ē extra & supra oīa corporalia. Alioqn non
posset hec ab icorporeis secernere: & illa ab iis discernere. Si ē i oibus
corporalibus oīa atq; et extra oīa oibus ipar p naturā. Quapp nulli
us corporis uiolētia e suo statu deiiciē.

Viii. rō. Forma ē in mēte uniuersalis: Talis i corpe eē nō pōt. Ca. viii.

c Orpus & forma p corpus extrēsa adeo: ut ita loquar: materialia
sūt ac piculari sūru tēponiq; astricta: ut uniuersalē uim nullam
habeāt. Quo. n. qd corporali materie ppinquat magis: eo angustius
est: quo discedit lōgius eo fit āplius. Quāobré si intellectus eēt cor
pus uel forma diffusa p ipsum: forme oēs ab eo suscepte etiā si in se
ipsis essent uniuersales: in eo saltē piculares oīo materialesq; euade
rēt. Nā forme i subiecto qd ē astrictū materie passionibus nullā uim
retinent ad uniuersale quicq; representādum. Ita intellectus quicqd
cogitaret per formam materialem singularibusq; cōditionibus astru
ctam excogitaret. Cum uero operatio rei cuiusq; formā rei operantis

sequa; intellectus p talē formā opans. i. excogitās singulariter solū
opare. Qualis at opatio ē: tale semp ē opus. Ideo intellectus singu
lariter cogitās sola singularia cogitaret: neq; cōe qcq; & uniuersale co
gnosceret. Vnū qdē hominē puta Socratē uel Platonē i se reuolueret
Humanā uero naturā illis æque cōem minime. Neq; regulā in mori
bus & artibus ad plura uniuersalē statueret: neq; legē conderet unq;
multos hoīum actus respiciētē. Si mēs et sine electiōe & usu quoti
die i se ipsa formas parit uniuersales: fit ut ipsa fons earū naturalis
sit & receptaculū naturale. Forme huiusmōi pprie alicui materie mi
nime abstringunt: neq; mens igit materie alligat: neq; corūpe unq;
Corruptio. n. ex materie insidiis puenit.

Nona ratio. Mētes se inuicē cōplectunt: corpora nequaq; Ca. viii.

d Vuo corporea se inuicē mutuis amplexibus cōtinere nō pos
sunt. Qd. n. p quātitatē aliud cōtinet: maius ē illo quod cōti
net. Nō pōt at unū corpus alio quodā uno corpore āplius eē simul
atq; angustius. Sic sarum spa iouis sperā ambit: & cōtinet: nō econ
uerso. Alia uero mēs aliā cōtinet: & ab eadē pariter cōtinet. Mēs qdē
mea ruā cōsiderat: tua meā. Itaq; nostre mētes se inuicē cōsiderādo
uicissim se capiūt. Capiēdo intelligūt. Cōplectunt intelligēdo. Et qd
maius ē: una mēs amplectit oēs: quādo mētiū omniū natura cōside
rat. Quare si queq; mēs: mentem quālibet intuerit: qd pōt qdem: si
aiaduertat quauis mēte mēs quēlibet claudit. Nō pōt at quodlibet
corpus quolibet corpore claudi. Si quēlibet rerū spēs ē immortalis: cō
sequēs ē ut singularis substāria: q; spēs sue se ipsā equat: sit immortalis.
Mēs at quēlibet quālibet: si cōtingat: introspicit: & i singulis cūtra
rū cōspicit spēm. Vbi sue spēs p actū reflexū q; cognitio ē se equat. Er
go & p actū rectū q; est uita: prius se equauit eidem. Si ita ē: sequit ut
uel quēlibet mens semp fuerit futura ue sit sicut ipsa mentium spēs
uel saltem futura sit semp ut illa.

Decima ratio. Mens p oīa corpora opa; & supra corpora. Ca. x.

q Voniā forma opandi principiū ē: res queq; secūdū genus suū
agit: ex quo oīa plē sibi simlē modo possint in spete generāt.
Vltra uero genus suū nihil agit: Sed neq; et hec inferiora ultra spēm

operant. Nunq̄ enī canis generat ouē: & multo minus aliquid supra suā spēm operant. Nā quo pacto canis hominē p̄creabit? Quo fit ut corpus agendi uim suā nec ultra p̄p̄riū genus & multo minus supra naturā suā possit extrēdere. Nunq̄ igit̄ attinget: assequet̄: p̄ducet: aut quodlibet corpus: aut incorporalia. Intellectus si corpus eēt: certum quoddā corpus eēt in sp̄te aliq̄ corporū. Ex hoc duo sequerent̄ absurda. Primū q̄ multorū corporū formas neq̄ suscipet: neq̄ cōcipet. Corporū q̄dē ipsius similiū formas nō capet: quoniam iam haberet. Quomō. n. ignis formā alterius ignis accipiat? Dissimiliū uero corporū formas nequaq̄ cōcipet: aut pareret. Quelibet. n. natura sibi simile parit. Ad hoc at̄ q̄ intelligat: oportet ut rei intelligēde formā accipiat primū. Deinde ex illa definitōem rei rōnē ue cōcipiat. Tūc demū pficiēt intellectio. Per pauca igit̄ corpora intellectus cognosceret: si corpus fuerit: cū nullius corporis similis accipiat formā: nullius dissimilis corporis formā cōcipiat: & intelligere nequeat: nisi & accipiat pariter & cōcipiat. Quod si quo modo fieri possit ut corporale aliquam formā accipiat uel cōcipiat: p̄fecto nō aliter q̄ secūdū naturā propriā hoc efficiet. Si accipiet aliunde formā: in naturā trahet suā. Si cōcipiet ex se ipso secūdū naturā suā p̄tinet. Ergo p̄ formā quālibet ab ipso susceptā uel ē cōceptā sēp certā quādā spēm corporis sibi cōueniētē & cōgruā apprehēdet: neq̄ corporaliū generū diuersitatē cōsiderabit. Nūc at̄ uidemus mētē nō modo quecūq̄ corpora sūt aiāduertere: sed alia infinite plura & uaria put̄ libet effici gerere. Secūdū uero sequerēt̄ absurdū: si intellectus eēt corpus. Quod uidelicet ordinē corporū nō transcēderet. Cū corpora ferme nunq̄ ultra suā spēm: certe nūq̄ supra suū genus aliqd̄ operent̄. Mēs igit̄ nūq̄ cognoscer̄ incorporalia. Vtrū horū prestārius arbitrans? Substāriā ne: an actionē? Substāriam certe que ipsius actiōis ē cā. Cauēdū itaq̄ ne opationē aliquādo substantia sublimiorē cōfiteamur. Esset at̄ mētis opatio sublimior q̄ substantia: si substantia q̄dē eius certū corpus eēt solūmodo. Intelligentia uero eius & corpora queq̄ & incorporea cōprehenderet. Quapp̄ non est corpus: quandoquidē ultra corpora quelibet apprehendit etiā incorporea. Atq̄ neq̄ etiā ē forma aliq̄ mixta corpori: nā forma

8
108
mixta sicut p̄ corporis diuisionē fit diuidua: sic fit quālis p̄ corporis qualitatē. Ideoq̄ certam quādā mens sibi cōtraheret: qualitatē a corpore: p̄ quā ipsa ad certā spēm corporaliū rerū determinata: certā sp̄tem corporaliū cognosceret solū: sicut uisus p̄ oculū ad colores contrahit̄. Et formas simillimas nō caperet ut diximus: neq̄ ēt dissimillimas. Atq̄ hec Aristotelis sentētia ē platonici cōprobata. Sed addūt platonici q̄ mēs si mixta esset: neq̄ caperet incorporea: q̄a quod mixtum ē sincera nō cōprehendit: neq̄ affectaret attingere aliqd̄ a corpore sepatum. Alioqn̄ affectaret a corpore sepati atq̄ dissolui. Neq̄ aliter cognosceret q̄ moueat̄: sicut materialis potētia solet. Nūc aut̄ non ut mouet̄: sed ut ipsa sibi met̄ efficit spēs: sic abstrahit: discutit: seq̄ in se quasi absq̄ fine reflectit. Neq̄ obstrepat hic nostris auribus epicureus aliquis negās intellectū incorporalia capere. Sane & cupit illa se per: & capit sola sūma cū uoluptate tanq̄ ipsi simillima. Neq̄ solū illa cupit & capit: sed ēt p̄creat. Quid. n. nos aliud mō in his disputationibus nitimur: nisi rem aliquā mētis nostre (ut ita loquar) manibus fingere a corpore alienissimā? Quā finximus iā & fingimus: atq̄ in ipsis mētis manibus attractamus. Et ante q̄ effingeremus: prospeximus effingēdam. Nempe cū primū statuimus aiām mōstrare incorporeale esse: uidebamus iam aliquē alicubi incorporealis nature gradū: ad quē p̄ducere aiām uolebamus. Quid quotidie facimus disputādo? quotiēs esse rē aliquā asseueramus: que existat quidē: nullā uero habeat longitudinē: latitudinē: p̄funditatem: uel qualitatē aliquā: uel figurā. Tūc certe sp̄m quēdā mente creamus supra corpus & corporis passiones. Ibi p̄fecto nostra mēs ē: ubi parit: parit inq̄ plē sibi plimilē: nullo mō substantia sua sublimiorē. Igit̄ mēs nostra corpora & cōditiones corporū supeminet. Quāobré neq̄ loco claudit̄: neq̄ tēporum limitibus circūscribit̄. Vbiq̄ igit̄ eē pōt̄ & semp. Iccirco nihil phibet illam fore p̄petuam.

Vndecima ratio. Mens statu pficit. Corpus motu Cap. x.

n Vnquā corpus formā nouā accipit: nisi p̄ motū. Nā p̄ alterationē (ut aiūt phisici) forma inducitur in materiā. Mēs at̄ neq̄ p̄ motū accipit formas: neq̄ accipiēdo mouet̄. Que quāto magis ab omni

perturbationū & negotiorū motu quietē agit. tāto magis proficit speculando. Vbi ēt apparet eius eternitas: quia suapte natura solā speculationē ueritatis affectat: atque ideo statū: sine quo nō proficit speculatio. Proficit autē corpus motu: quod per motū natū est. Quod ergo statū proficit: ex statu depēdet. Ideoque stabilē hēt substantiā atque perpetuā.

Duodecima ratio. Que in materia sunt cōtraria/non sunt in mente contraria

Cap. xii.

f Orme contrariorū elementorū dū sunt in materia cōtrarie inter se sunt: quia pellunt se inuicē & interimunt. In mēte nō sūt cōtrarie. Quia ibi nō modo nō pellunt se inuicē: sed & iuuant. Simul quodē nostra mēs hēt cōtrariorū elementorū formas: quādo simul elementa cōsiderat. Simul quoque cōprehendit bona & mala: utilia & inutilia: pulchra atque deformia. Lucē & tenebras. Vocē atque silentiū. Dulce & amarū: & reliqua. Atque ex cognitione alterius contrarii sincerius iudicat alterū. Nō igitur est corporea. Neque ēt proprie corruptibilis. Quippe quod corruptū: ut plurimū corruptū a cōtrario. Quid autē eē potest mēti cōtrariū? Que tantā hēt sup cōtraria potestātē: ut ab ipsis auferat cōtrarietātē & sua pace cōciliet inimica. Neque rursus corruptibilis ē: quia a suis cōseruatoribus disiūgat. Nā si aliena & cōtraria alienis cōtrariisque cōciliat: multo magis se suis tum causis tum seruatoribus admouet.

Xiii. ratio. Mēs accipiēdo formas nō mutat

Cap. xiii.

c Orporis cuiusque forma quando uere ab alio corpore capit: tale reddit oīo illud quod suscipit ipsa: quale ē corpus illud a quo forma attribuit. Veluti quando flāma ignis a ligno suscipit: lignū facit calidū atque igneū. Flāma uero illa in speculo lōge distāre resplēdēs speculū nō reddit calidū aut igneū: quia nō uere ab illo suscipit: cū per distantiā ad uerā ignis flāmā nō sit paratū. Immo uero nullo modo flāmula illa. i. imago illa flāme cū spiritalis sit in speculi corpore figit: sed in spiritali solis lumine: quod ambit speculi superficiē. Fiūt autē huiusmodi rerū imagines: nō a corporibus his quorū imagines sūt. Corpus. n. nō precreat aliquid incorporeū: sed a lumine spiritali corporibus circumfuso. Lumē quoque ipsū a solis globo nō nascit: sed a solis aīa. Cuius lux cū intra se sit inuisibilis: effusa lōgius fit inuisibilis: in qua ipsa quoque

aīa fit cōspicua. Nā ut placet orphicis & heraclito. Lumē nihil aliud est nisi uisibilis aīa. Vnde per hoc oīa reuiuiscūt. Aīa uero lux inuisibilis. Sed ne lōgius digrediamur: forme uel imagines corporū nō uere sūt in speculis. Mens autē corporū accipit omniū formas: quādo de corporibus iudicat. Num accipit uere? Vere profecto. Nepe ut accipit: ita iudicat. Vere iudicat. Vere igitur accipit. Accipit inquit a se ipsa (ut platonici opinantur) quādo corporū simulacris excitata formas que in mētis aditus latēt perimit in lucē. Accedit quod ubi perfectior forma ē: ibi ē uerior: Quāto uero perfectior sit forma corporū in mēte quā in ipsis corporibus & alias declarauimus: declarabimusque: & hinc patet: quod humana natura in platone uel socrate solius platonis ē: & solius socratis propria. Humana autē natura illa que mēte cōcipit: quādo sub una hoīs definitione hominū cōditiones considerat ad singulos hoīes hēt uim: si quodē oēs cōplectit. Preterea si ueritas rei cuiusque in pura integritate cōsistit: uel integra puritate: atque forma in materia uim suā integrā nō retinet per passionis admixtionē & extraneis accidentibus circumfundit: uerior res queque inuenit in mēte: ubi rei ipsius idea naturaliter insita notionē rei parit: necessaria quodē includēt oīa: superuacua uero penitus excludēt. Mens igitur usque adeo uere corporū capit formas: ut uerius etiā eas hēat quā materia corporū. Igitur si ipsa sit aliquid corporale: talis reddet oīo: qualia corpora. Fiet ergo aqua: cū aquā intelligit: cū ignē intelligit ignis. Et quia simul intelligit calorē atque frigus: fiet cōtraria simul. Nūc autē formas accipit omniū: neque e suo statu deiciit: Immo proficit capiēdo. Hinc apparet intellectū nō eē corporeū. Apparet et nō eē mortale. Ille siquidē eo modo quo ē: accipit quicquid accipit. Esse suū intellectuale ē dūtaxat. Nō ergo accipit quicquid aliter quā intelligēdo. Per huiusmodi susceptionē nō modo nō deficit: sed & proficit. Nihil ergo suscipit: aliunde quod ipsū mutet & pdat: & quod maius ē: tantū in oibus formis suscipiendis lucratur: ut lucrari ēt uideat in malis. Si tāto perfectior euadit: quāto cognoscit plura: certe perfectior est: si rerū priuationes: defectus: & mala discernit: quā si ignorat. Que ergo in se ipsis mala sunt & noxia: in mente fiunt bona atque salubria. Multum abest ut ea natura a malis noxiisque rebus interimatur: que ita mala conuertit in

bona: ut ipsi bona sint omnia.

Xiiii. ratio: Operatio corporis rēdit ad rem cōpositā
Mentis ad simplicia

Cap. xiiii.

o Peratio cuiusq; rei eē ipsū rei semp sequit̄: ita ut illius sit opatio cuius eē: & modus opandi idē sit qui & essendi: & opus ad quod terminat̄ opatio sit simile opanti. In rebus ex materia & forma corporali cōpositis esse nō ē materie ppriū aut forme: sed totius cōpositi ex utrorūq; cōiunctione cōfecti. Igit̄ & cōpositi ipsius pprie opatio ē. Quare & mō cōposito opat̄: & opus pducit cōpositū: hoc ī elementis plantis / aialibus / intuemur: que q̄dam opa cōposita sicut ipsa sunt / generāt. Si intellectus corpus aliquod eēt ex materia & forma cōpositū: cū eius opatio intelligētia sit: hec ipsa intelligētia semp ad aliquid cōpositū terminat̄. Vnde nūq̄ aliud preter res cōpositas intelligeret. Nūc uero nostra mēs usq; adeo naturalē excellit cōpositionē: ut corpora cōposita ī materiā resoluat & formā: & cogitet utrūq; seorsum. Vtrūq; uero p se ē simplex. Atq; in hoc maxie excellētia eius aspiciť qđ illa que ī materia quodā mō falsa sunt / tanq̄ uera cōprehēdit sicut figuras & principia figuratū. Que in materia sūt impura / discernit ut pura. Qualitates. n. que sūt ī materia mixte inuicē & infecte cōtrariis / ipsa secundū proprias diiudicat rōnes. Que in se multa sūt: cōspicit tanquā unū: ceu sub una specie hoies infinitos. Que ī se mobilia sunt: tanq̄ stabilia speculat̄. Quando tēporis pres que ī se ipsis fluūt / simul colligit: & presenti annectit preteritū & futurū. Que ī se distantia sunt: tanq̄ unita sepissime contruē: quādo totū orbē uidet ī pūcto. Neq; tēporū interualla: neq; locorū spatia mentis intuitū cohibēt. Que (ut ita loquar) mortua tanq̄ uiuentia. Si qđ lapides qui uita carēt mēs uiuos intra se possidet: quando ad primā a qua facti sunt cōpat uitā. Que corruptilia tanq̄ pperua: quādo singula corpora que loco subiiciunt̄ & tēpori / mens intuitu suo a locis & tēporibus eximit. Ex oibus his colligit̄ intellectū neq; esse corporeum aliquid: cū longe aliter q̄ corpora opat̄: neq; esse impurum / infectum / dispersum / mutabile / corruptibile. Quippe cū illa etiā que talia sunt / sua quadā ui ab huiusmodi liberet passionibus.

Xv. ratio. Actio mentis finiē in actione. Actio corporis in corpore

Cap. xv.

n Vllius corporis actio ī ipsam actionē pprie desinit: sed in exteriorē trāsit materiā. Nā si in actionē desineret / actio illa ī opante restaret: ubi in se ipsū oparet̄: puta ignis se ipsū calefaceret. Qđ nō pōt a corpore fieri. Quia si corpus nō agit ex se / etiā nō agit ī se. Rursus si qcqd corpus agit / mouēdo agit: certe cū mouere se nequeat / in se ipsū agere nequit. Videmus ar̄ mētis opationē ipsam. s. intelligētiā in se ipsā desinere: neq; qcquā p se extrinsecus facere: nisi forte quandoq; moueat uolūtātē: que motis brachiis opus aliquod extra pducat quale fuerat cogitatū. Sensum ar̄ dicimus quodā mō extra se fluere. Quia aliūde mouet̄: pspicit aliena: Externi finis gratia opat̄. Neq; sui ipsius ē cōsciū. Mens cōtra: mouet̄ libere: se suaq; inspicit. Sui gratia opat̄. Ideo eēntia apud platonē statur dicit̄: qđ si sine uita sit: torpet. Vita motus: qđ iam exit ī actū. Mens reflexio: qđ sine hac uita ī externū opus efflueret. Sed mēs sistit uitalē eēntie motū ī semetipso: reflectit ipsū in essentiā quadā sui ipsius aīaduersione. Trahit quoq; cetera oīa ad se ipsam / put res potius ut ipsa mens est / q̄ ut res extra existunt / cōsiderat. Vocat̄ etiā reflexio infinita: qđ ī opationē suā nō modo semel mēs hois terminat̄: uerū ēt innumerabiliter: cū se aliquid intelligere aīaduertit: & qđ aīaduertat / agnoscit. Et cū aliquid uelle se uult: & uult quod uelit se uelle atq; eadē rōne deinceps. Vbi uel opatio alia ī infinitū terminat̄ ad aliā uel eandē in se replicat̄ innumere. Hinc patet intellectū nō solū eē incorporeū: sed ēt immortalē. Si qđ p se ipsū opatiōe sua se format sēp / & pficit / semp itelligēdo atq; uolēdo. Hoc ar̄ nihil ē aliud q̄ se ipsum uel facere / uel seruare / uel renouare cōtinue. Quod qđē quotidiane renouatiōis noīe Paulus apostolus appellauit. Quo fit ut nūq; a suo pfectore uel seruatore desciscat & absit. Cū nequeat abesse unquā a se metipso: atq; ideo forme sēp atque pficiat̄. Quin ēt si naturalis generatiōis finis immortalitas quedā ē / multo magis intellectualis generationis finis est immortalitas. Sed quia natura prolē extra se gignit: immortalitas eius expletur in successione nascentiū. Quia uero mēs generat ī se ipsa / tum se tum

alia quātū & sui & aliorū omniū cōcipit rōnes: quādo aut se itelligit
aut alia seq̄ ut imortalitatis huius uirtus i mēte ipsa genetrice serue
tur. Hic ēt latet argumētatio quedā huiusmōi. Prestantius ē bene
esse/ q̄ simpliciter eē. Quisquis igit̄ bene eē sibi prebet/ multo magis
pōt sibi eē prebere. Intellectus sibi dare bene eē uideē quādo format
p̄ficitq̄ se ipsum tum speculatiōe tum moribus. Quapp eē quoq̄ sibi
pōt secūdū formā ita prestare: ut nūquā desinat esse. Mitto q̄ Procu
lus ait aīam cū sit generatiōis principiū ita se ipsā gignere atq̄ uiuifi
care: ut eēntiā hēat a se ipsa. Atq̄ sūmarim de omni indiuisibili substā
tia i sua essentia existente affirmat tum p̄ducere tum cōtinere se ipsā.
De omni at̄ substātia diuisibili ēt de ipso celo dicit necessario aliūde
p̄duci atq̄ cōtineri. Sed hoc ipse uident. Latet preterea alia quedā
talis argumētatio. Quādo intellectus opationē suā primo atq̄ inde
uim suā & substātiā cōprehendit & amat: tūc p̄culdubio i se ipsum
agit. Igit̄ & p̄ se ipsū. Nihil. n. inter intellectum atq̄ ipsūmet medium
interponit̄. Adde q̄ quemadmodū corpus q̄a ex se nō agit/ ideo nō
opāt in se. Sic intellectus quia i se opāt: iccirco ex se opari censeē. Si ex
se in se agit: igit̄ & p̄ se ipsū. Si. n. utriq̄ in eo actionis termini sūt: igit̄
& mediū. Quid ergo phibet it̄lectū a corpore sepatū opari & uiue
re. Presertī cū opatio ipsius q̄ ex se i se ipsū p̄ se expleē necessario fiat
& resideat i se ipso. Sed hoc ita planius explicabit̄. Si mētis operatio
proprie i ipsā mētē finiē. Mens ipsa quodāmō sue opationis ē finis.
Idē uero ē rei cuiusq̄ finis ac principiū: cū oīa originē suā appetant:
& tanq̄ sui morus finē sibi illā proponāt. Igit̄ substātia mētis ē opa
tionis sue principiū. Per se igitur opāt. Qd̄ plato noster appellat p̄ se
moueri. Vt opāt: ita uiuit. Vita. n. est interior opatio. Viuit itaq̄ p̄ se
ipsam. Vt uiuit/ ita ēt ē. Nā uita ē primus existentie actus. Est ergo si
militer p̄ se ipsā. Quid impedit eā eē semp: quandoq̄dē sui ipsius est
causa: Causa inquā nō efficiēs sed formalis: cuius uirtute esse tribuit̄
& seruat̄. Qualitas & uita cuius opatio oīs i alia effluit/ necessario
secūdū naturā suā quattuor ex p̄ibus deficit. Primo q̄a effluēdo ua
cillat: alieno idiget substētaculo. Secūdo diffuēdo debilitat̄. Tertio
dū influit aliis ab extraneis inq̄nat̄. Quarto pp̄ idigētiā debilitatē

8

inq̄nationēq̄ a natura sua quādoq̄ defluere cogit̄. Si ita ē/ sequit̄ ut
rōnalis uita que relabit̄ in se ipsā/ se ipsam sustineat: nō debilitē: nō
inquinē: non defluat. Merito sicut uita que oīo p̄fluere cogit̄ extra
se ipsā/ dum discedit a uita/ tendit consumi turq̄ i mortē: sic uita que
redūdat i semetipsam/ adolescit & cōsumat̄ in uitā. Deniq̄ si uberior
motus/ uite uberioris inditium ē/ uita rōnalis que uniuersum motio
nū genus exercet: implet & terminat/ uniuersū quoq̄ genus implet
uiuēdi. Ideoq̄ ipsi neq̄ priuatio uite misceē: neq̄ cōditio ulla obno
xia morti. Exercere at̄ ipsam oēs spēs motionum in corpore. Implere
motionū omniū exemplaria i se ipsa. Terminare motum omnē in se
ipsā suūq̄ principiū p̄ mētis ipsius reflexiones/ alias declarauimus.

Xvi. ratio. Forma corporalis nō habet uim infinitā.

Mens habet

Cap. xvi.

c Onstat apud physicos formā corporalē eē usq̄ adeo terminatā:
ut nullo mō uim aliquā ifinitā idefessāq̄ possit habere. Mēs at̄
absq̄ termino puagaē: neq̄ fatigaē unq̄. Principio i se ipsa quasi ē si
ne termino. Intelligit. n. se ipsam. Ideo intellectio eius p̄fecta ab ipsa
mētis substātia in eadē reuoluit̄. Reuolutio infinitus ē motus. Ad
nullū. n. terminū p̄ficiat̄ extrinsecus acquirēdū/ quo parto quiescat:
sed propriā ambit substātiā/ sui ipsius auida. Sui uero ipsius auiditas
nūq̄ extinguit̄. Substātia igit̄ que suimet cupiditate cepit semel sibi
undiq̄ fieri obuia: & circūeundo se ipsā undiq̄ cōtueri/ eadē cupidi
rate p̄petuo instigāte semetipsā p̄petuo similiter pro arbitrio ample
ctē. Motus igit̄ intellectus/ quoniā orbicularis ē/ in se ipsū circūolu
tus quatenus intellectuālis ē/ est utiq̄ sēpiternus. Caret ēt fine: ut
diximus: ob eā cām q̄ infinite it̄elligētia replicaē. Pōt. n. q̄ aut se aut
aliud qd̄ uis it̄elligit/ sicut rē ipsā it̄elligit/ sic suā it̄elligētiā intelli
gere: itēq̄ aliā & aliā sine fine dū & rē cognoscit/ & q̄ cognoscat illam
aīaduertit. Rursus q̄ sic aīaduertat: ipsū nō latet/ & similiter absq̄ ter
mino. Talē it̄elligētie cursū comitat̄ rōnalis appetitio illa: quā nun
cupāt uoluntatē. Hec sane se ipsā uult aut quod uis aliud: & uult se
uelle/ & rursus uult q̄ uelit. Similiterq̄ deiceps. Quinetiā corpora
diuidit in p̄tes plurimas partiumq̄ p̄tulas. Numeros auget supra

numeros absq; fine. Figuratum modos mutualq; illarū pportiones: atq; et numerorū cōpationes innumerabiles inuenit: lineā supra celū ultra terminū undiq; p̄redit. T̄p̄s i preteritū absq; p̄cipio: i futurū absq; fine p̄ducit. Neq; solū ultra omne tēpus aliud antiquius cogitat & p̄lixius. Verū ēt ultra omnē locū/ aliū sēp cogitat ampliorē. In numero s quoq; effingit gradus i singulis q̄litatebus. Accedit q̄ nō uno quodā rerū genere mēs sicuti sensus cōtēta ē. Non solis odoribus ut uisus. Nō solis uocibus ut auditus. Sed currit p̄ oīa: p̄ oīa inq̄ nō modo que sūt: sed que fuerūt/ erūt ue. Neq; id solū: sed p̄ illa ēt que neq; sūt/ neq; fuerūt unq̄ aut erūt. Multa. n. excogitat: que forte eē possēt: nō tamē fiunt unq̄. Et multa que esse forsitan nūq̄ possūt/ ipsa fingit. Quāq̄ nō minus i rerū natura eē uident: q̄ mēs p̄ se pingit i se ipsa q̄ que p̄ linguā in aere uel p̄ manū pingit i pariete. Nouas quoq; sēp rerū facies ui p̄pria & quodā ordine fabricat: & rursus inouat alias. Nōne ēt postq̄ gradatim p̄ mundi speras ascēdit/ gradatim quoq; angelos ita considerat: ut aliū uideat sēp alio altiorē. Neq; rā sublimē reperit unq̄/ q̄n possit aliū uno saltē gradu/ & aliū rursus alio gradu inuenire maiorē: atq; id tamdiu facit/ q̄diu finitū eē angelū queq; p̄nūtiat. Ex quo quolibet finito spiritu inuenit aliū altiorē. Atque ita sine termino p̄gredere: nisi ipsamet sibi modū iponeret: cōcluderetq; eē sp̄m aliquē infinitū: q̄ oēm angelū/ & q̄ eē & q̄ cogitari pōt innumeris gradibus super. Quis infinite p̄gredit: Quis infinitū p̄gressū quodā mō terminat: Quis terminum illū p̄grediēdi infinitū assequi? Mēs certe hec facit. Mētis igit̄ quodā mō infinita uirtus. Que i eo quoq; apparet/ q̄ nō mō reperit infinitū actū q̄ deus ē: uerū ēt potētiam infinitā que ē materia subdita deo: atque ad innumerabiles formas inde capiēdas idonea: hinc ēt infinitā iuenimus generatiōis uicissitudinē: q̄ pōt p̄ infinitū tēpus ab actu infinito fūdi in potētiam infinitā

Apparet rursus ex eo q̄ uniuersales rerum tōnes capit. Sub qualibet at̄ uniuersali seu sp̄e siue genere innumerabilia continent. Innumerabiles sub humana sp̄e hoies successione p̄perua: itemq; sub aliis. Infinita idiuidua colligit i unā sp̄em. Spēs multas i genus unū. Multa genera i unā essētiā. Essētiā unā i diuinā unitatē: ueritatē: & bonitatē:

Vicissī ab hac una gradatī descēdit i multitudinē infinitā. Mira p̄fecto uirtus que infinita reddit unū/ unū reddit infinita. Huic ferme nō p̄ prius i natura gradus ē ullus quatenus sursum deorsū ue penetrat oēs. Nō situs ē p̄ prius quatenus nusq̄ sistit. Nō cetta (ut ita dicā) & terminata pōtēstas quatenus ad oīa equaliter opatu. Illud quoq; mihi uidei uim mētis (ut ita loquar) i terminatā pre ceteris demonstrare q̄ ipsā infinitatē eē inuenit qd̄ ue sit & q̄lis definit. Cū uero cognitio p̄ quādā mētis cū rebus equationē pficiat/ mēs cognite infinitati equat quodā mō. Infinitū uero oportet eē qd̄ equat infinitati. Ac si tēpus qd̄ successione quadā mētis motū infinitū esse oportet/ si mō motus fuerit infinitus: q̄to magis infinitā esse oportet mētē que nō mō motū tempusq; stabili notione sed infinitatē ipsā quoq; mētis. Cū necesse sit mētis surā ad id qd̄ ipsa mētis habere p̄portionē. Finito uero ad infinitū sit nulla p̄portio. Idē quoq; euidenter ex eo mōstrat q̄ a nō eē cōsiderādo trāsit in eē: atq; e cōuerso. Esse at̄ & nō esse imenso iter se discrepāt in reruallo. Immēsā uero oportet eē uirtutē/ que sp̄atiū currit p̄ imensū. Currere at̄ illud q̄s negat/ quādo creationē que ex nō eē fit ad eē/ & i teritū qui fit cōtra certissimis rōnibus cōprehendimus. Atq; utriusq; extremi naturā describimus & ipsius eē cōis uim intellectu cōsequimur que rebus eius progressiōe nascētibz p̄ innumerabiles essēdi modos cōmunicat. Deniq; ut sūmatī dicā infinitā quodā mō eē i mēte uirtutē illud nobis testimonio eē poterit/ q̄ fames corpis sitisq; & sōnus cito & re pauca fatiant. Mētis ardor nunq̄ extinguit: siue humana respiciat siue diuina. Si auet humana. quis diuitiarū cumulus: que impij amplitudo hūc terminat: Si diuina: nulla rerū creatarū finitarūq; scietia implet. Merito quiescit nunq̄/ nisi infinitū deū capiat: q̄ capacitatē eius ab ipso manatē impleat infinitā. Que si finita eēt/ aliqua re finita uel iplere uel saltē sitis eius repesceret. Nūc uero p̄ quorūlibet finito rū adeptiōnē nō mō nō extinguit: sed flagrat ardētius. Quoniā quo magis plura capiēdo deo infinito quadā preparatiōe p̄pinquat: eo ardet magis igni suo facta p̄p̄quior: atq; eo currit rapacius infinito sui motus finitā p̄xima. Qd̄ & ignis elemētū facit: quādo i p̄p̄riā sperā se recipit. Facit idē lapis ēt manifestius: quādo descēdit ab alto: qui

quo terre fit ppinquior/ eo uehemētius deferē in terrā. Quis dixit mentē elemētale corpus esse/ uel corporale quicquid si uim possidet i finitā. Vim inquā tum p̄seuerādi & capiēdi: tū ambiēdi p̄currēdi/ si ue se ipsa hāc habeat: siue (ut uerius loquar) quadā amplificatione diuina. Quatenus uidelicet absoluta infinitas dei mentibus aīabusq̄ p̄xime ab ipsa p̄dentibus intellectualē uitalēq̄ infinitatē inserit seruatq̄ cōtinue: atq̄ ab infinito p̄cipio ad finē reuocat infinitū. Si. n. solet ubiq̄ ab absoluta qualitate manare similis aliqua cōmunicata qualitas. Quid mirū ab absoluta ifinitate talē quādā alicubi aut talē infinitatē effluere? Imprimis at̄ in mentes & aīas/ p̄ quas platonici putāt in mūdo quoq̄ tēporis generationisq̄ successionē p̄cedere ifinitam. Quis igit̄ adeo demēs erit: ut uelit mentē habiturā aliquē in p̄duratiōe sua terminū: cū in uirtute saltē adeo amplificata & opatione nō habeat: quasi possit habere extra se terminū/ quē in se ipsa nō habet. Si uita origine antecedit intelligētiā: & intelligētia precio uitā excedit. Atq̄ humanus aīus tanta est dignitate donatus: ut concessa sibi fuerit infinita quodā mō uirtus intelligendi/ ac uolēdi multo prius magisq̄ cōcessa eidē fuisse debet uirtus infinita uiuēdi.

NONVS LIBER

Probat̄ per rationalē uirtutē aīam nō mō esse formā indiuiduā uerū etiā a corpore nō pendere: ut euidētius imortalitas demōstreretur. Prima ratio. Quia mens reflectitur in se ipsā. Cap. i

b Actenus probauimus per uirtutem rationalē aīam esse formam indiuiduā imortalemq̄. Deinceps p̄bandū ē eam a corpore nō pendere: unde pprie cōcluditur imortalitas. Res diuisibiles in se ipsas minime reflectūt. At si quis dixerit rē aliquam diuisibilem in se reuolui: sic statim interrogabimus. Vtrum pars huius rei alia uertatur in aliam. An pars in totam. An tota i partem. An tota potius in ipsam totam. Si datur primum: non aliquid idem uertitur in se ipsum: cum iter se diuerse sint partes. Si secūdu cōcedit̄ aut tertiū. Sequit̄ idē. Aliud. n. pars ē: aliud totum. Solus restare uidet̄ modus quartus: id est q̄ totū uertatur in totū. Hoc non aliter

49
113
q̄ si oēs partes uertant̄ in oēs. Esto. Tādē nos conuersione huiusmōi facta queremus/ utrū pars aliq̄ i ea re remaneat extra aliā uel ab alia discrepās. An nulla. Si remaneat alia pars i hoc erit situ uel mō: i illo alia. Atq̄ ita in se iuicē cōuerse nōdū erūt. Sin nulla: certe nulla i ea re pars distabit/ discrepabit ue a parte. Qd̄ tale ē indiuiduū ē om̄io. Ita ut neq̄ ex p̄tibus quāritatis/ neq̄ ex materia & forma cōstitua. Itaq̄ aut nō reflectit̄ res aliqua i se ipsā: aut si reflectit̄ est indiuidua. Aīam i se reuolui modis quattuor alias diximus. s. p̄ intellectū i naturā suā: quādo querit iuenit: cōsideratq̄ se ipsā. Per uolūtātē in naturā eandē quādo se affectat & amat: p̄ intellectū in actū ipsū itelligēdi. Quādo & rē intelligit: & se itelligit intelligere. Per uolūtātē i uolūtatis actū/ quādo & uult aliqd̄ & uult se uelle. Atq̄ has rotas quattuor Plato aīe curru i tribuit: & hūc esse fontē illū quatruplicē arbitror nature p̄petue: quē Pythagoras inq̄t aīe hominū ab loue tributū: si nulla res diuidua remeat in se ipsā: p̄fecto nostra hec quadriga rōnalis que p̄ rotas quattuor i se recurrit. atq̄ ipse fons itimus q̄ per quattuor guttites refluit in se ipsū simplex ē & p̄sus indiuisibilis. Huiusmōi uero cōuersio nō ē a corpore ad corpus: sed ab aīa ē ad aīam: que & ex multis aliis supra/ & hic ex eo probata est indiuisibilis esse q̄ i se redemat. Quapp̄ cōuersio talis a corpore libera est/ cū neq̄ exordia. ab ipso neq̄ in ipsū regredia. Multo magis aīe substātia libera ē a corpore/ si cōuersio que eius ē motus/ est a corpore libera. Itaq̄ rōnalis aīa nullo mō pendet ex corpore i effēdo: sicut neq̄ i mouēdo & opando. Itē si per opationē in se reflectit̄: reflectit̄ ēt per eēntiā. Ita eēntia aīe i se conuertit̄. Quo at̄ cuiusq̄ rei cōuersio fit/ illinc ē & p̄fectio: atq̄ cōtra. Igit̄ ex se ē aīa que i se uertit̄. Ex se iquā tribus precipue modis. Primo se cūdū formā: q̄a p̄ formā aliā nō forma: alioq̄ nō ad se/ sed ad illā recurreret. Deidē secūdu fūdamētū/ q̄a nō substine. ab alio. Nō. n. inuitur alteri forma hec que sibi met innitit̄: quādo adnitit̄ ad se ipsam. Tertio secūdu simplicitatē: q̄a non constat ex p̄tibus: Nā quo pacto explicatur ea forma per partium superficiem que in suum centrū penitus replica. Quod ita est ex se ē semp. Quoniā quod desinit esse. Id aut quia a cā formattice derelinquit̄: aut q̄a a fūdamēto desentur:

aut quia dissoluit in partes esse desinit. Quod uero ad se ipsū cōuertit quia indiuiduū est nō dissoluit: quia sui ipsius ē forma a formatrice causa nō relinquitur: quia in se ipso manet nūq̄ a fūdamēto deseritur.

Secunda ratio. Mens quo magis separatur a corpore eo melius se habet. Cap. ii

In anima originē ullam a corpore traheret: quāto cōiunctius haberet corpori: tanto melius se haberet. Quelibet. n. res ab origine sua seruat atq̄ pficit. Nūc uero contra cōtingit. Prestāissime aīe presūt intellectus atq̄ uolūtas. Quādo circa corporalia occupamur: intellectus aut nihil cernit oīo: aut nō sincere discernit sensibus & phātasia deceptus. Volūtas affligit: dū multis inde uexat̄ curis. Cōtra quādo corporalia despiciunt & sopitis sēnsibus expulsisq̄ phātasmatū nubibus aīus p se aliqd̄ speculat̄. Tūc intellectus sincere discernit: claretq̄ maxime: quod ē in his apparet: q̄ aut p sōni q̄erem: aut aliā quāuis alienationē a corpore uaticinant̄. Ideo nōnulli ut in critone & apologia inq̄ Plato: prope mortē cū sūt. futura predicūt. Quasi tūc illa uideāt in supnis numinibus prescripta. Quibus suapte natura iungit̄ aīus mō non impediāt a corpore. Vnde Socrates tractus a falsis accusatoribus in iudicium: primo predixit iudicibus futurā penitentiā: accusatoribus ruinam: ciuitati seditionē. Deinde in carcere mortis sue diem presignauit: mōstratū sibi a numine p̄ quierē. Itē Theramenes cū esset cōiectus in carcerem: biberetq̄ uenenū: Critie aduersario suo p̄ximā mortē est auguratus: que breui cōsecuta est. Rhodius qdā moriēs ut scribit Possidonius stoicus sex equales noīauit: dixitq̄ q̄ primus eorū: q̄ secūdus: q̄ deiceps moriturus ēēt. Scribit & Aristoteles Eudemum ciprium familiarem suum cū uenisset p̄heras thessalie oppidum grauiter egrotasse: eique uisum in quiete egregia facie iuuenem qui diceret: fore ut breui conualesceret. Paucisq̄ diebus Alexander oppidi illius tyrannus interiret: ipseq̄ Eudemus quinquennio post domum rediret: paulo post conualuisse illum. Tyrānum fuisse interemptum: Eudemum peracto quinquennio obiisse: atq̄ ita eius animam in patriam remeasse. Nonne Calanus indus iam iam moriturus citā Alexādro regi mortem prenuntiāuit. Et Pherecides syrus

moriens epheliis uictoriam contra magnesios uaticinatus est. Legūt̄ alia multa generis eiusdem. Non solū uero intellectus dū seorū a corporis cōtagione uiuimus: cernit multa p̄spicue: sed & uolūtas implet: neq̄ perturbatiōibus ullis affligit: sed diuinis gaudet sūmope tanq̄ sibi simillimis. Hinc sequit̄ nō esse corpus originē animi: si quo longius aīus discedit ab illo eo se p̄fectius hēt. Seq̄ & hoc si q̄to magis mēs in hoc corpus imergit̄ tanto deficit magis: & quo discedit longius eo magis & p̄ficit: tūc fore p̄fectissimā mentē quādo penitus ab hoc corpore euolauerit. Nō ē at̄ ide iteritus uide sūma p̄fectio: sed integra uita usq̄ adeo ut sit p̄petua. Quia. n. mutatiōe aīus unq̄ deficiet. Quādo nō perit exeūdo e corpore q̄ nulla ipsi maior pōt eē mutatio.

Tertia ratio. Mens repugnat corpori. Cap. iii.

Nulla res spōte sua potest sue origini repugnare: alioquin spōte ad sui ipsius ferretur interitū: qui necessario sequit̄ origine p̄dita. Quinetiā qcquid effectus aliq̄s operat̄: sue originis ui & auxilio facit. Si ergo aduersus causā pugnaret: in ea colluctatione causa illa sibi ipsi aduersaretur. Anima repugnat aduersat̄q̄ corpori nostro imo corporibus omnibus. Igitur a nullo corpore ducit originē. Duo precipua sūt illius officia. Speculari & cōsultare. In utroq̄ repugnat corporibus. Primum uideamus quomō repugnat in speculādo. Multis quotidie modis externa corpora uarie disposita nostri corporis instrumenta sensibus assignata ita mouēt: ut ad tempus fallāt. Quā fallaciam emēdat & corrigit ratio ut alias diffusius enarrauimus. Vbi ratio aliter iudicat q̄ aut externū corpus annuat: aut corpus propriū nuntiet: ac sepe iudicat mō contrario. Quia in re tā sui corporis q̄ aliorum dānat affectionem. Mittamus in presentia cererarū rerum speculationes. Accipiamus sūmam sūmi cōreplationē: ut cognoscamus quātum in ea mens naturam redarguat corporalem. Phantasia sēns externos sequitur. Sensus corporis sui aliorūq̄ corporū dispositionē. Quapp̄ sensuum & phantasiae iudiciū corporum dispositioni tribuimus. Dicimusq̄ ipsū secūdū affectionem fieri corporalē. Quādo aīus noster qd̄ deus sit cupiēs inuenire a magistris huiusmōi sciscitat̄: phātasia preceptor & faber nimiū temerarius statuā aliquam machinatur

ex quibus materiis quas aliarum omnium pulcherrimas externi sensus ipsi obrulerint acceptas a mundo. Eo tamen pacto ut materias illas excellentiores reddat quodammodo quam a mundo per sensus accederit. Offert igitur phantasia nobis lumen a deo clarum ut nullum aliud uideri possit fulgentius. Adeo ingens ut nullum amplius ac ferme perimensum mane diffusum: quod innumerabilibus sit coloribus exornatum: & in circulum reuoluetur. Ob quam reuolutionem dulcissimis resonet modulis tam impletibus quam demulcentibus aures. Iocundissimis redoleat odoribus. Saporibus quoque omnibus abundet: quae possint effingi omnium suauissimi. Tactu molle mirum in modum: delicatum: lene: & temperatum. Hunc esse deum predicat phantasia. Nihil dat nobis pulchrius mundi corpus. Nihil corporeus sensus aut attingit melius: aut nutrit excellentius. Nihil amica sensuum phantasia effingit sublimius. Sed ratio interim es summa mentis specula despiciens phantasiae ludos ita proclamat. Caue animula caue inanis istius sophistae prestigias. Deum queris? Accipe lumen ratio clarus lumine solis: quanto lumen solis est lucidius tenebris. Ad quod si solis lumen comparatur: et si milies miliesque clarus sit: esse uideatur umbra. Atque et ratio subtilius accipe ut aciem uisus effugiat. Neque ipsum perire diffundas: ne partibus consistat: atque ita substantiatione indigeat partium ac loco. Collige totum si potes in punctum: ut ex hac infinita unione infinite sis potens. Sis deinde si lubet ubique praesens: non sparsus loco: sed integrum loco: cuiuslibet adstans. Neque colorum multiplici uarietate inficiatur. Splendidius enim est lumen purum: quam coloratum lumen: neque uoluetur aut sonet. Nolo enim moueri illud uel collidi uel frangi. Et statum esse arbitror motu perfectiorem. Auferas quoque odores: sapores: mollitiemque tractabilem: ne crassiori sit natura compositum. Hic fulget quod non capit locus: hic sonat quod non rapit tempus. Hic olet quod non spargit flatus. Hic sapit quod non minuit edacitas. Hic heret quod facietas non diuellit. Dei faciem rursus intrueri desideras? Mundum conspice uniuersum solis lumine plenum. Lumen conspice in materia mundi plenum omnibus rerum omnium formis atque uolubile. Subtrahere queso materiam lumini. Reliquae cetera. Subito habes aiam incorporeum uidelicet lumen: omniforme: mutabile. Deme rursus

9 117

lumini huic animali mutationem. Es iam intellectum angelicum consecuta. Incorporeum. scilicet lumen omniforme: inuariabile. Detrahe huic eam diuersitatem: per quam forma quaelibet diuersa est a lumine & aliunde infusa est lumini. Ita ut eadem luminis & forme cuiuslibet essentia sit. Atque ipsum lumen sese formet: perque formas suas formet omnia. Lumen hoc infinite lucet. Quia natura lucet sua: neque alterius mixtione inficitur uel contrahitur. Per omnia est quia in nullo. In nullo est ut abunde per omnia fulgeat. Viuit ex se: & uitam prestat cunctis: quandoque umbra eius qualis est lux ista solis sola in corporibus est uiuifica. Sentit quaelibet. sensumque largitur: si umbra eius sensus omnes omnibus excitat. Amat denique singula: si maxime sua sunt singula. Ergo quid solis est lumen: umbra dei? Ergo quid deus est? Sol solis est deus. Solis lumen est deus in corpore mundi. Deus est sol super angelicos intellectus. Hic tuus est o anima. Hic tuus est deus. Huius umbram tibi ostenderit phantasia. Talis umbra dei est: ut sensibilius pulcherrima sit. Qualis esse dei lucem existimas? si tantum dei lucet umbra: quantum lux dei fulget? Amas lucem solis ubique praeter ceteris imo sola. Ama deum solum: solam o anima lucem. Infinita benefici dei lucem infinite ama. Fulgebis iam & oblectaberis infinite. Quae igitur obsecro faciem eius: & gaudebis in eum. Sed ne moueas precor ut eam tangas: quia stabilitas ipsa est. Ne distraharis per uana ut apprehendas quae unitas ipsa est. Siste motum. Collige multitudinem. Deum prius assequeris iam diu te penitus assecutum. In hac indagatione pro deo immortalis quantum repugnat mens cunctis corporibus: quantum disperdit eorum imagines & fallacias. Quantum dant phantasiae sensusque comites corporum? Profecro ipsa sicut per se est substantia nulla a corpore ullo ducens originem: ita per se agit quandoque proprium opus absque ullo corporum amiculo. Immo uero quod est mirabilius: contra quaelibet corporum machinamenta. Hec certe nunquam operando se ab omni secerneret labe corporea: nisi multo magis in essentia ab omni corporea stirpe esset alienissima. Et quia non potest per uim aliquam corporis uniuersae naturae corporum repugnare non. surgit pericula supra totum sequitur ut per uim propria in presenti agat absque subsidio corporaliu. Ideoque multo magis in posterum id possit efficere. Quomodo repugnat mens corpori speculando

fatis iam diximus. Dicamus deinceps quātū in cōsultādo. Sepe esu
riente stomacho: uel sitiēte pulmone: siue p sōnum cerebro grauelcē
te: siue genitalibus mēbris semine tumescētibus sēsus corporis comes
ad cibum: potū: sōnum inuitat & coitū. Incitat inquā uel potius cor
poris incitāmēta nuntiat aīo. Ratio uero contēplationis honestatis
ue gratia ab iis iudicat abstinēdum. Et ut iubet sepe numero abstinē
mus. Quādo inferē contumelia uel iniuria circa precordia sāguis ad
uindictā accendit. Tūc uis anime motrix/comes /hospesq; corporis
pedes & manus mouet ad ulciscendum. Ratio nōnunq; pacis & otii
causa sistere iubet & cohibet: obiectis sepe periculis cor trepidat. Sed
occurrere prelio ratio precipit turāde patre causa. Vnde inuito etiā
corde itur in hostes. Fines autē ad quos ratio ita deliberat icorpori
sūt. Veritas. s. & honestas. Cū Plato noster uir celestis domādi corpo
ris gratia achademia insalubrem atticē locū habitādā elegit. Nōne
aius eius corporis nature aduersabat? Cū Xenocrates dilectus Plato
nis discipulus & Origenes eorū sectator exusserūt sibi uitalia: quo li
bidinis incēdia prorsus extinguerēt. Nōne inuictus aīus bellum mē
bris corporis indicebat. Ante hos magi p̄sarū Egyptii sacerdotes py
thagorici philosophi ut uenerē eneruarēt /mero & carnibus abstinē
bant. Mitto priscos illos sacerdotes magne matri consecratos aut Sa
turno. Illi castrabāt se. Isti se excarnificabāt. Mitto primitias christia
norū: quibus nihil fortius nihil mirabilius unq; uidit mūdus. Qua
pp nemo nobis obiciat: uel paucos olim fuisse: uel esse hodie paucis
simos qui corporis resistāt affectibus. Immo uero resistimus omnes
quotidie: alii sanitatis: alii honoris: alii pacis: alii iustitiae: contēpla
tionis dei: beatitudinis gratia. Ac ēt si nunq; corporis iperis frāgere
mus: satis tamē esset pugna ipsa que est i nobis cōtinua ad ostēden
dum aīam corpori repugnare. Si nulla i nobis alia esset natura q̄ cor
porea: statim cū corporis affectio ad aliqd traheret/ proueremus ut
bruta. Neq; pensū quicq; haberemus consultaremus ue/nūquid esset
illud ad quod allicit corpus efficiēdū. Nihil. n. secū pugnat. Semp ra
men ferme in nobis est pugna illata nobis a corpore toto. Est igitur
in nobis aliqd preter ipsum ab eius stirpe semotum. Semotū inquam

rum ab omni humorū elementorūq; natura: quo cūctis horū inclina
tionibus possit obistere: easq; cogitatione & affectu transcendere: tū
ēt ab omni natura celesti ab ipso celo humoribus his infusa: ad eorūq;
pducta pprietatē. Quo ēt celestibus inclinationibus quandoq; uale
at aduersari: quod astrologi nobis ipsi cōcedūt. Atq; substantiā quā
dā celo lōge prestātorē excogitare semp & colere. Mitto q̄ qcqd per
corporeā mobilēq; celi uirtutē efficiūt & corporeū est & penitus mobi
le. Neq; p̄r corporeā mobilēq; naturā exupare. Quapp aīus tū ab ele
mentali tū a celesti natura elemētis infusa seorsū. uiuere p̄t. Qd si q; s
platoniorū dicat eū in celesti uehiculo semp esse respōdebimus: Nō
aīum a uehiculo: sed uehiculū ab aīo dependere: sempiternūq; aīum
apud platonicos sempiternū uehiculū semp uiuificare. Sed ad istitu
rum ordinē redeamus. Neq; nos turbet q̄ aīa sepe obsequit corpori:
qa nō ui obsequit: sed amore: quo corpori p ipsā uiuētī tanq; filio &
suo opi afficit. Mater filiū tanq; suū opus amat. Filius paruulus cibū
preter modū cupit. Abstinere iubet mater. Tacet ide quiescitq; puer
si bene fuerit educatus. Sin male: clamat: domūq; prurbar. Miseretur
plāgentis filii mater: quē amat nimiū. Nōdū tamē ut cibū capiat asē
rit: nisi secū ipsa prius cōsultādo iudicat/ posse illum gustare aliquid
absq; corporis detrimēto: aut si qd dāni illatū fuerit p medicinā faci
le posse succurri. Tū demū cibū accipit natus. Nō cogit mater a filio
paruulo. Sed opis sui dilectio matrē allicit ut filio obsequat. Obrēpe
rat tandem prout censer obtemperādum. Iudicat autē sepe uere. Quā
doq; fallit: quia obrēperandi nimiū cupida nō satis diligenter euen
tus examinat. Eadem est aīe ad corpus similitudo. Proinde si natura
le esset aīam succūbere corpori: omnis aīa ac semper sēlibus cederet:
Quoniā uero resistit sepe numero cōsultando si quādo cōsentit/ non
natura/ uel uolētia obseqt: sed amore. Quo sūma uis aīe afficit medie
Media infime. Infima uitali complexioni. Vitalis complexio corpori.
Siquidē platonici putāt ab aīe rōnalis substantia tanq; sole effūdi
uitā corporis irrationalē tanq; lumē: illāq; erga hāc affici quasi prole.
Ad quā prolem suscipiendā corpus ut Timeus docet p celestes aīas
disponatur. Quid uero dicemus ad illud quando animus aliq; suū

corpus interimit: siue consilio/ siue indignatione/ seu metu id faciat uel dolore? Quomodo id unquam aggredieretur: si corpus animi esset origo. Cui non possit appetitus aliquis in natura contra ipsam se surgere. Nullum brutum sponte se ipsum interimit. Quia non potest in eorum animam a corpore pullulantem stimulus aliquis contra corpus oriri. Homo autem licet sit prudentius animam tamen id sepe facit. Vaticinans ut arbitror se superfore post corpus: ac se potius corporis sarcina exonerare quam perdere.

Quarta ratio. Anima libere operatur. Cap. iiii.

Maxime uero non oriri ullo modo ex corpore hominis animam cognoscimus/ si quod liberum sit in ea arbitrium ratione propria comprehendimus. Nam quod corpori cuius natura determinata est alligatum operationem habere non potest liberam & solutam. Profecto a communi aliqua consideratione nulla peruenit actio/ nisi intercedat aliqua particularis existimatio: quia motus actionesque circa particularia fiunt: ceu cum quis considerat exercitationem corporis utilem esse. Licet ita consideret/ nondum tamen exercet/ nisi consulat prius quot sint exercitationis modi: & qui magis conducat. At quando unam quandam particularem exercitationem pre multis elegerit/ tunc opus aggreditur. Si deambulationem: deambulat. Si egrationem: equitat. Intellectus natura sua uniuersalium rationum conceptione uersatur. Quapropter ut ex eius apprehensione aliqua perueniat actio: oportet uniuersalem eius conceptionem ad particularia quedam deduci. Uniuersalis autem notio uel sua multa/ imo infinita singularia continet. Ut exercendi commune genus modos exercitationis innumerabiles. Igitur potest uniuersalis illa notio ad diuersa pariter singularia denari. Derivationem huiusmodi sequitur iudicium de agendis. Diuersum igitur sequi potest iudicium. Itaque iudicium intellectus de rebus agendis non est natura sua ad aliquid unum determinatum. Est igitur liberum. Iudicium siquidem libertate caret aliqua: quia nullum habent iudicium: ut plante. Alia quia licet habeant: habent tamen a natura ad unum aliquid determinatum: ut bruta. Naturali enim existimatione iudicat ouis lupum sibi perniciosum: ac fugit. Neque potest non fugere impellente natura: naturali instinctu ferunt irudines ad nidum conficiendum. Apes ad aluearia. Ad telas aranee. Ideo omnes eiusdem speciei

9 117
animantes eodem modo sua fabricant semper: neque discunt aliquando: neque uariant unquam: quia species naturalis qua ducuntur ab initio inest atque eadem permanet. Homines autem & discunt & opera sua uariant semper. Unam tamen & ab initio naturam habent. Non igitur natura trahuntur ad agendum: sed ipsi suo consilio alias aliter se ipsos agunt. Unde enim contingere id putamus: quod arbores bestieque in suis quibusdam motibus artibus electionibusque nunquam aberrant. Homo uero sepiissime. Non quidem ex eo quod intellectus inest illis perfectior: quibus nec intellectus quidem inest ullus. Sed quia ab intellectu diuino nunquam errante trahuntur. Homo uero a suo qui errare potest ducitur. Qui etiam si quando ab actionibus propriis ortum agit ad tempus: tunc ipse quoque deo ducitur: neque errat: quod ex uaticiniis & miraculis declarat. Ac si semper duceretur/ sicut alia tanto minus erraret quam illa/ quanto esset perfectius instrumentum. Rursus si alia se ipsa ducerent sicut homo/ tanto magis errarent/ quanto minus perfectam sortita sunt speciem. Cum igitur homo iudicium de rebus agendis non habeat a natura/ ad unum determinatum est necessario liber. Quod autem iudicet libere ex eo coniciamus/ quod se ipsum ducit ad iudicandum. Quod se ipsum ducat ex eo quod in iudicium suum se reflectit. Quod se reflectat ex eo/ quod se iudicare cognoscit: iudiciumque definit. Quam quidem libertatem intellectus ipsius uirtute sortitur. Intellectus enim non modo hoc aut illud apprehendit bonum: sed ipsum commune bonum. Quoniam uero intellectus per apprehensam a se formam mouet uoluntatem: atque in omnibus motor & mobile proportionem inuicem congruunt/ uoluntas rationalis non est a natura determinata nisi ad ipsum commune bonum. Sub ipso communi bono bona singula continentur. Quicquid igitur uoluntati offertur ut bonum/ potest in illud inclinari uoluntas nulla inclinatione naturali in contrarium prohibente. Quod quidem significatur per ea que supra diximus: quod multa eligit contra nature corporalis usum & uoluptatem. Prescribit sibi uite ordinem sepiissime corpori noxium: odit corpus extenuat enecat. Quod nunquam bestie faciunt: quarum omnis imperus actioque seruit corporis usui. Opere precium est considerare quedam a philosophis necessaria/ quedam impossibilia/ quedam media. scilicet. possibile

nūcupari. Et possibilis quedā ut plurimū euenire: quedā rarius: que
dam uero equaliter ferme cōtingere. Hūc ordinem uniuerso cōgruere
potissimū arbitrantur. Affirmāt rursus alia quidē naturalia/alia uero
uolūtaria esse. Addūt insuper nusq̄ fore potētiā ullam ad utrunq̄
cōtingentium equaliter se habērem/nisi uolūtariis agētibus insit. Na
turalia. n. agētia potius esse determinata q̄ uolūtaria. Deniq̄ natura
lia speciei cuiusq̄ officia probāt uana esse nō posse. Officium autē ho
minis esse consiliū. Frustra tamē illic ad opposita cōsultari: ubi negāt
alterutrum put coniectura designat/eligī atq̄ tractari. Precipue ue
ro ex hoc inuenietur animi nostri libertas/ si planius quo mō mouē
tur bestiarū anime uideamus. Quādo animal brutum esurit/ si cibus
suus oculis eius offertur/ eius anima iudicat pabulū tale sibi fore cō
ueniēs. Appetitū cupit: mouetq̄ ad ipsū mēbra. Querimus unde sit
morus ille mēbrorū. Proculdubio ē ab appetitu. Appetitionis motus
unde? A iudicio. Ex eo. n. q̄ cibū cōuenire sibi iudicauit: illico concu
piuit. Vnde iudiciū? A forma tali uel tali cibi ipsius oculis apparēte
Et ab interna talis corporis egestate. Quotiens. n. tale corpus esurit/
& pomū tale mōstratur aspectui: toties anima illa cōuenire sibi illud
iudicat atq̄ appetit. Cernis motus illius p̄cipium nō esse in aīa sed
in corpore. In corpore iquam pabuli sic dispositi: & corpore bruti sic
affecto. Itaq̄ nō proprie anima illa ducit corpus: neq̄ pprie ex se ipsa
mouet: sed tam cibi q̄ sui corporis natura trahit illā. Ad cuius tractū
mēbra etiā rapiūtur. Cuius rei signa quattuor afferemus. Primū q̄
tali quodā cibo mōstrato / & sic affecto corpore statim ita iudicat & ap
petit anima. Neq̄ postq̄ pabuli figurā aspexit/ tēpus aliquod uel bre
uissimū differt iudiciū & cupidinem. Quasi anima illa penenihil ex
sua uirtute in mediū afferat: sed posita illa iudicii causa statim iudicā
di sequat̄ effectus. Nec iniuria. Forma. n. agēdi p̄cipium est: ut ignis
calor calefaciēdi p̄cipiū. Formantū uero aliqua est a natura impressa/
ut igni calor & leuitas. Aliqua est apprehensa/ ut spēs cibi p̄ uisū. Ap
petitio ignis ac motus formā impressā sequitur. Iudicium & appetio
bestie sic affecte formam illā cibi sequit̄ apprehensam. Huius ergo mo
tus p̄cipiū est cibus eiusq̄ forma. Et sicut ignis nō per se mouetur

9 118
quia nō potest nō ascendere/ cū nihil obstat: non potest non urere: cū
aliquid adest urendum. Sic bestia non per se mouet: quia nō potest nō
ferri in ea que sic aut sic offerunt. Secundū signū est/ q̄ irrationalis
anima nunq̄ aliter iudicat/ cupit/ p̄sequit̄ q̄ ad corporis p̄tineat usū.
In omni eius actione finis est corporis cōmodum. Finis autē in rebus
ultimus idē est ferme quod & p̄cipiū. P̄cipium ignis est lune cō
cauum. Cōcauū lune ignei motus est finis: quia causa queq̄ ad sui fi
nē agit & mouet. Ergo i bruto p̄cipiū actionū est corporis natura
siue aīa. Nō aīa mera/ sed corporalis. & ut seruit toti nature uiteq̄ arti
fici naturaliū: postq̄ in natura uitaq̄ corporea cōseruāda ē finis agen
di. Tertū q̄ bestia nūq̄ penitet sic aut sic egisse: neq̄ retractat q̄cūq̄
neq̄ emendat. Quod significat unicū ibi esse agēdi p̄cipiū: postq̄
nulla est repugnātia. Corporea certe uita mouet tāquā finis pprius.
Ergo nihil aliud ppriū inest ibi/ preter corporeā uitā quod moueat.

Quartū q̄ ut supra diximus i opibus brutorū eiusdē sp̄i nō ē di
uersitas. Nō aliter aranea alia relam texit q̄ alia. Omnes quoq̄ irūdi
nes nidū similiter faciūt: & singule singulis annis eodē pacto. Quē
admodū oīs ignis similiter calefacit. Omnis lapis descēdit similiter.
Omnis planta p̄ sua sp̄i similiter pullulat. Natura siq̄dem rei cuiusq̄
una quedā est affixa sibi forma: & certa uis ab initio insita. Per quam
unā similēq̄ semp/ unū opus fit semp & simile. Iccirco bestiarū aīa in
stinctū secuta nature tenorē seruat sp̄i sue familiarē. Idē & nobis
accidit: quoties torpet ratio/ & ad nutū sensuū phātasieq̄ uiuimus.
Verū exp̄gefacta & intenta ratione cōsultamus i rebus agendis diu
& nutū phātasie dānamus: & aliter facimus q̄ uel externorū corpo
rū uel mēbrorū nostrorum poscat natura. Ac si quādo iis indulgemus
penitet nos atq̄ emendare conamur: domamusq̄ sepe naturā corpo
ris & subicimus. Agimus. n. nō mō p̄ imagines illas obiectu corporū
acceptas siue cōceptas: sed ē p̄ uniuersales rerū sp̄s & rōnes: que par
tim insūt aīo: partim eius peculiari ui partūtur. Vbi agēdi p̄cipiū no
stra forma est nō corporis. A nobis parta nō accepta a corpore ad aī
modū potius q̄ ad modū corporū p̄creata: cōis ad īfinitos agēdi mo
dos. Ideo non unū agendi modo astringimur: sed per omnes libere

puagamur. Hæmus. n. i mēre cōe quoddā bonorū exēplar ad qđ signu
la cōparātes siue reicimus siue magis minus ue pbamus nō ipsi qđē
tracti a rebus ipsis uel corpe/ sed trahēres res ipsas potius ad exēplar
& corpus ad mētē. Ideo ēr dū similis pmanet rerū corponisq; affectio
sepe eligimus dissimiliter alias .s. aliter. Et dū fit dissimilis eligimus
sepe similiter: imo i eodē pene momēto pp uarias cōiecturas a rōne p
posita/ ēr dū corporalia/ manēt similia/ uarie cōtrarieq; quodāmō fiūt
electiones. Cōsulratiōe nāq; fit ut nō aiām rebus: sed res aiē nostre
subiciamus: pfecto ut sepe Plotinus ait Proculusque confirmat hui
ius iditū hēmus in sciētis & moribus. In sciētis hoc pacto. Quādo
sola ueritatis speculatione cōtēti sumus/ nihil p̄sus cōicantes cū cor
pore: neq; agere aliqd extra nos affectātes. Quis nō uideat contēpla
tionē illā nostrā esse penitus nullo mō a corpore depēdentē? In mori
bus iterū hoc mō. Cū oia uite studia ad aiū nostrū dirigimus mo
ribus exornandum/ q; non intelligat tūc officiorū nostrorū finē esse
aiām. atq; ideo eorū dē aiām esse principiū? Harum actionū nō hu
mores principia sunt: quoniā humores nō iūtāt ad aliqd cōtra cor
pus eorū/ & supra corpora. Nō celū: quod p humores mouet. Corpus
q; ppe celi lōge remouū neq; prius mouet quattuor humores nostros
q̄ moueat q̄tuor elemēta. Neq; mouebit aiām nisi humoribus agita
ris. Humorū uero agitatioi aiūs aduersa: dū illorū ipetus speculati
onis itētiōe cōtēnit: morū studio cohibet: artiū idustria frāgit. Nemo
aut Socrate ad amorē/ aut Alciphone megarico ad libidinem ebrieta
rēq; natura pcliuior fuit: nemo iis euasit studio cōtinētior: nōne xe
nocrates democritus & cleates nature ipedimēta diligētia repulerūt.
Si hūioribus resistimus: obistimus & elemētis & celo imo ēr si nō subi
cimur celo/ multo minus ceteris corporibus subdimur. Celo uero nō
subici hoīs aiū hinc appet: q; futuros casus primo sciētia preuider.
Deide aut prudētia uitat aut magnanimitate nihilipēdit: q̄si nō ad
ipsum hoīem q; ipse est aiūs p̄tineāt quicq;. Sed ad animi carcerē. Ac
cedit q; prospera fortuna pp temperantiam feliciter utitur. Aduersa
propter tollerantiam optime: ita ut utraq; sibi eque ad uirtutem pro
ficiat & salutē. Quo autem pacto aut sequitur casus qui precedit: aut

9 119
suscipit necessario qui diligētia uitat? Aut horret natura qui sepe de
spicit? Aut bonis uincitur qui ad felicitatē propriam illa dirigit? Aut
superatur malis qui mala conuertit i bona? Aut necessitate aliqua co
gitur: qui dum propter pietatem libenter cum diuina uoluntate cō
sentit: illa etiam que necessaria sunt terribiliaq; uidentur uoluntaria
efficit atq; leuia? Idē rursus ita per intellectum monstramus & uo
luntatem. Primo sic p intellectum. Celeste corpus formam habet cor
poralem/ singularem/ localem/ & temporalem. Forma per quam mēs
omnis intelligit est incorporalis uniuersalis & absoluta. Hec ergo a
celo non nascitur. Forma enim que alicubi clauditur/ formam nō ge
nerat absolutam. Ideoq; celum formā aliquam i intellectu non gene
rat. Num forte in eo gignit intelligentiam? Nequaquā. Hec enim for
mā sequitur intellectus. Quod ergo dare formam nequit/ non dabit
intelligētiā. Omnino uero nullum corpus per suam formā quicq;
intelligit: Talis enim forma singularis est omnino. Multo minus in
alio intelligētiā generabit. Quoniam igitur intellectus neq; actio
nem propriam neq; actionis principium habet a celo: corpori celesti
non subditur. Prefertim quia noster animus secūdum eam uim qua
iungitur his que supra celum esse dicuntur non modo non subest ce
lo: sed preest. Hic autē quatenus intelligit ueritatem/ angelis qui pre
sunt celo coniungitur. Eatenus enim intelligit: quatenus intellectu
ale lumen inde sortitur. Sic ergo constat intellectum celo non subi
ci. Sic rursus constabit nō subici uoluntatem. Ea profecto que natu
ra fiunt determinatis medijs perducuntur ad finē. Vnde semp eodē
pene modo proueniūt. Natura enim ad aliquid unū dererminatur.
Electiones autē hominis diuersis uis tendunt ad finem: tam in mo
ribus q̄ artificijs. Preterea que in eadem spē sunt in naturalibus acti
onibus que sequūtur sp̄tiem ipsam inter se minime discrepant. Sicut
enī omnis irundo ut diximus similiter construit nidum: sic omnis
intellectus similiter intelligit prima illa artium morumq; principia:
que nota sunt cuiq; per naturā. Et omnis uoluntas similiter appetit
ip̄sū bonū: quia bonū secūdū naturā uolūtas desiderat. Ea siquidem
hominis natura est: ut sicut se intellectus hēt ad speculādi principiū

quale ē id quod ubiq; ē manifeste uerū/ira uoluntas ad agēdi princi-
piū: quale ē ipsū bonū: ac necessario utriq; oēs assētiāmur. Electio ue-
ro est actio quedā sequēs humanā spēm: sicut discursio rōnis. Hec. n.
duo sūt hoīs ppria. Sicut ergo si hoīes nature instinctu ratiocinaren-
eadē omniū hominū i singulis rebus eēt opinio/ita si ducēte natura
eligerēt/una omniū eēt electio. Nunc at alii modis aliis eligūt alia/si-
cut & ratiocinādo iudicāt uarie. Quāobré celi uolūtate nostrā instin-
ctu nature nō mouēt. Mouēt tamē corpus. Corporis motū seq̄ siue
nuntiat sensus. Hinc sepe uolūtas alliciē. Nō est at incitāmētum hoc
electionis cā necessaria. Quia illi alias assentiūt: alias minime. Neq; ta-
mē a celestibus dūtaxat corporibus humanū corpus sēsus ue mouē-
Nā & Ptolemeus ipse cōcedit p̄ticulares effectus circa materiā/haud
quā absolute seq̄ celestia: que uniuersales remoteq; cause sunt: sed
quatenus cause medie tribuunt/& mobilis dispositio materie cōtra-
riis subdite causis alias & alibi aliter accipit. Qd̄ qdē quotidie expe-
riētia ipsa pbamus/in his presertim que cū simul nascant/naturā por-
tius spēi & indiuidui loci quoq; & nutrimenti cōsuetudinisq; secun-
tur: ut diuerso modo se habeant/ q̄ idem nascendi momētū: ut se oīo
similiter habeāt. Merito igit̄ precipit Ptolemeus astrologis: ut cōem-
potius atq; possibilem q̄ distinctam necessariāq; sniam ferant. Addit
sapientem astris uel minantibus repugnare: uel pollicentibus posse
fauere. Non igit̄ credendū est assertoribus fati dicentibus singula a
determinatis causis p̄ficisci: causaq; posita/ effectum necessario sequi.
Primū quidē a causa remota quauis necessaria effectus nō necessa-
rio puenit nisi causa insup media sit necessaria. Quemadmodum in
argumentationibus ex maiori p̄positione necessaria/atq; minori cō-
tingenti necessaria conclusio sequi nō solet. Sed inter celestes causas
atq; terrenos effectus medie cause sunt uirtutes: elemētales siue sim-
plices siue mixte: siue actiue siue passiue: que quidem contingentes
mutabilesq; sunt: & impediri inuicem sepissime possunt. Deinde nō
est necessarium posita hac uel illa effectus causa determinata atq; eti-
am sufficienti statim effectum sequi. Cum possit ex concursu cause al-
terius impediri. Sepe enim sufficiens hinc causa est ad bilem. Sed in

9 120
de causa quedam sufficiens ad pituitam: Atq; inuicē impedire se pos-
sunt. Postremo nō omnium determinatas causas possumus designa-
re. Quod enim sis albus/ causam habes propriam. Itē propriam alte-
ram/ q̄ sis grāmaticus. Quod aurem albedo grāmaticaq; cōcurrant:
propriam non habes causam. Si enim duorum que dixi cōcursus ex
cōmuni quadam determinataq; causa proueniret: aliquem certe ordi-
nem inter se haberent. De quolibet ergo effectum dicemus non neces-
sario apud nos ex sua causa p̄ficisci: quoniam impediti poterat ex
alia quadā causa per accidens concurrente. Et quāuis causam concur-
rentem aliquis in causam reduxerit altiore: ipsum tamen concursū
qui impedit in causam quandam reducere nemo potest: ut inde con-
uincat impedimentum huiusmodi ex aliquo celesti principio p̄fi-
cisci. Quapropter si que ad corpus pertinent nō necessario sequūtur
astra: multo minus animi eorūq; actiones stellis subiciuntur. Neq;
audeat quisquam dicere/ mentes hominum a supernis mētibus mo-
uen per celum tanquam per instrumentum aliquod atq; medium.
Magis enim conueniunt mentes cum mētibus q̄ cum corporibus.
Ideo inter illas mentes ac nostras celum non interponitur. Sed poti-
us iter mētes illas ac nostre mētes mediū obtinēt. Proptereaq;
celi a numinibus per mētes hominum mouēdi essēt' potius q̄ nostre
inde per celos. Dixerit forte quispiam mētes nostras a mētibus illis
absq; medio agitari. agitēt ergo si placet nos: imo ducāt. Sic enim di-
uine erunt hominū mētes: si mouētur proxime a diuinis. Erunt nāq;
illis proxime p̄ naturam. Alioquin p̄ naturam aliam illis propinqui-
orem quasi p̄ medium mouerētur. Erunt certe illis propinquiores q̄
celi globus postquā inde moueretur sine celo. Quod si celum purāt fo-
re p̄petuum: cur non ēt hominis animum sempiternum esse: cum sit
diuinis propinquior? Proinde infusio que in mētes inferiores a supe-
rioribus angelicisq; transit/ illuminatio potius est dicēda q̄ motus:
Ille siquidem suo mō tradunt: he quoq; suscipiunt suo modo. Vtriq;
uero sunt intellectus. Ergo intellectuale lumē ē & quod datur: & quod
accipitur: Munus huiusmodi non prohibet animū nostrū ad lumen
illud suo mō conuerti. Pro natura sua uti/ ac per illud libere rōinari

atq; eligere. Prefertim quia noster animus interdū ad deteriorē partē in consiliis sese confert. Instinctus autē mētium diuinarum traheret semp ad optimum. Quapp humanus animus inspirationē numinū in naturam suam trahit. Illinc quippe descendit stabilis. Ipse mobilē reddit: cum ipse sit mobilis: ac deinde mobiliter agit. Itaq; nihil obstat quo minus libera sit animi actio: cū nulli proprio mouenti subiciat. Plotinus pculusq; & auicenna disputāt celestes motus nō eē inferiorū causas: sed istrumēta potius diuinis motoribus uelut artificibus obsequētia. Quorum uarias cogitationēs celestibus corporibus figurisq; & motibus tanq; oculis nutibusq; suis indicari nobis & futura portēdere. Addūt diuinorū notiones celestibus dispositionibus quasi litteris explicari. Et sicut aues uolatu atq; garritu auspiciis auguribusq; nō que agant ipse sed que significēt/credūtur ostēdere: ita celos figuris & motibus/que aliunde fiāt/quotidie nobis significare. Quod quidem ostendūt astrologi: quādo i alicuius geneli iudicanda plurima proferunt: que ad patres auosq; & fratres: uxores: amicos: inimicosq; pertinent: quorum fortuna ab alterius geneli nō dependet: sed tantū significatur. Si ergo corporea quod etiam supra pbauimus: neque proprie neque omnino celestibus superiorum motorum instrumentis subiciunt/ multo minus mens ipsa subiciat. Cuius mores & artes si quādo ab astrologis predicunt tanq; p signa potius q̄ p causas pferuntur. Si quidē superni motores non solum illa quorum ipsi sunt cause: sed etiam quorum mentes nostre future cause sunt/ & excogitant ipsi secum/ & celestibus nutibus sepe demonstrant. Non subici autem tunc declarat maxime mens nostra uoluntasque quando usque adeo effertur: ut pene se uelit solam. Tunc enim se quodāmodo a ceteris liberat creaturis: seq; ipsa ferme cōtenta est. Rursus quando in suum actum circulo se reflectit. Circuitus enim spiritalis termino non seruit extraneo. Preterea quando non modo propter aliam coniecturam uult: propter aliam non uult: sed etiam uult quod possit uelle pariter atque nolle. Qua in re uidetur indifferens ad uolendum pariter & nolēdum. Ac nulli prorsus astricta. Item quando eligit summam desiderii cuiusque uacationē. Nam

9 122
runc tractum proprii obiecti cuiusque dissoluit. Porentia hec que actum omnē interimit proprio nulli seruit obiecto. Sed rotū hoc ita planius explicemus. Quociens aliquod nobis bonū proponit: totiens potest animus ita ratiocinari. Quia maximum bonum ē liberitas/ uolo eam i me experiri quandoq;. Itaq; malo nunc eligendi actū retinēdo mei iuris eē/ q̄ huic uel illi seruire uolēdo. Eligit tamē libertatē tanq; bonā. Quā sepe alias pp alia bona postponit. Nullum igit. bonorū eligimus necessario: quanuis necessario uelimus ipsū bonū.

Deniq; aut nusquā motus ē liber: aut liber ē ubi primus. Primus i aia. Oporteret at primū eē liberū: si mō qcqd primo tale est/ p se ē tale. Quis. n. dubitet actionis motū i de incipe descēdēdo/ quo questiōis motus desinit ascēdēdo. Desinit uero i ai ipsius ipiū: ceu cū dico me agere hoc pp istd istud pp illd. Illud/ qa uolo. Velle/ qa placet. Placere at mihi & insup uelle q̄ placeat. Adde q̄netiā q̄ si forte nollē/ nolle uellē. Id sepe appellat Plato p se moueri. i. p se ac libere agere. Hinc effici uult ut liber uiuat qui agit & libere. Ut nullius particularis siue boni siue mali subiciat impulsu q̄ uiuit liber. Ut nō perdat unquā qui uiolētia nō pulsa.

Quinta ratio. Mens absq; corpore opat Cap. v.

o Perandi modus modum sequitur existendi. Quare si anima modo aliquo per corpus existit/ nihil sine corpore unquam uel auxilio corporis agit. Nunc autem contra contingit. Non igitur est per corpus. Audiamus primum Platonis mentem/ de mō quo cognoscēdo hominis anima operatur. Quoniam anima multo est prestātor corpore: Et qd assidue format aliquid/ est formato prestātus: Ideo nulla corpora siue extra nos sint/ siue intra formas uel imagines suas pingūt in anima: sed suis quibusdam qualitatibus siue uiribus siue imaginibus uaporē illum pulsanr calētē/ atq; uitalem: qui quodāmodo corporis ē nodus & anime: & spūs a phisicis appellat. Si enim corpora illa cū spiritu hoc cōueniunt i materia/ cum aia uero nō cōueniunt. Rationalius ē spūm ab illis formati q̄ animā: que ram lōge abest quod formeretur a corpore: ut ipsa potius re uera sit & forma corporis & formatrix. Formatrix quidem sui corporis p naturā.

Aliorum uero partem. Anima igitur rationalis que fons est corporalium motionum mouet quidem ipsa corpora: a corporibus non mouetur. Mouetur autem ab illis: si formare inde. Sed spiritus qui est anime curus a corporibus quibusque pulsatur. Pulsatio huiusmodi non latet animam. Vt talis quedam passio siue agitatio spiritus animam non latet sentire dicimur. Statim uero ex hoc subito sentiendi actu uis interior animi ad opus aliud huic simile excitatur. Nam ubi per oculi spiritum colores per aurium spiritus sonos: per alios alia attrigit ipsa sua quadam uis per quam preest corporibus eorumque semina possidet non minus in cognoscendi quam in alendi uirtute. Mox colorum sonorumque & reliquorum simulacra penitus spiritalia uel denuo concipit in se ipsa: uel olim concepta parturit: colligitque in unum. Hanc imaginationem in superioribus nuncupauimus. Posuimus postea phantasia paulo hac superiorē per corporum imagines ferme similiter puagantem. Intellectum denique longo interuallo eminentiorē: quemadmodum declarauimus. Quando anima sentit quippiam apud platonicos dicitur operari per corpus: non quia ipsa simul & corpus sentiat. Sicut enim anima fons est uiuendi (ut Plato ait) ita & sentiendi. Preterea oculis auribus uel sepe obiecta sua presentia sunt. Si tamen animus attentius quicquam intra se secum agitatur non prius sentiuntur quam animus ad rationalia reuertatur: quasi non membra hec sed interior ipsa animi nostri natura uis habeat sentiendi. Que tamen uis sentiendi non sentit: nisi dum corporalis spiritus a corporibus agitatur. Quando per imaginationem uel phantasia agitatur dicitur per corporis auxilium operari: quia reuoluit per imagines singulas: que singula referunt corpora: & per impulsum corporalis spiritus a corporibus factum concepte fuerunt. Ac etiam quia tanta est inter has internas imagines spiritumque cognatio: ut reuolutionem imaginum factam intrinsicus sequatur semper spiritus ipsius uibratio: atque uicissim spiritus huius uibrationem comitem ut plurimum imaginum reuolutio. Quando per intelligentiam aliquid speculatur & eligitur dicitur & sine corpore & sine auxilio corporis operari. Quoniam est absque impulsu illo spiritus & absque imaginibus inde collectis aliquid uidet eligitque ab illis prorsus alienissimum. Mitto in presertim que per patetici uires sentiendi omnes in anima quidem secundum originem in composito uero secundum formam ponunt. Intelligenti autem

9 123
in sola anima collocant. Atque hoc pacto illas per corpus agere hanc uero etiam sine corpore arbitrantur. Veritatem naturaliter se ad imagines corporalis sensus radii conuertere quod diu animus corpus naturaliter habitat. Quod autem postrema hec operatio quandoque sine corporali subsidio fiat: & priores ille semper per corporis auxiliū: hec que subiciantur signa nobis ostendent. Primum uis ipsa anime que corpore utitur quecumque illa sit instrumentum suum non percipit. Quis enim gustu linguam suam gustat? Quis per imaginationem uel phantasia cognouit spiritum imaginumque naturam: que uix post diuturnas mentis discussiones agnoscitur. Pateret autem cuique & facillime: si per imaginationem & phantasia cognoscere. Secundum signum. Vis talis quam uti diximus corpore neque se ipsam noscit: neque propriam actionem. Si uisus proprie ex eo que uidet percipit se uidere: semper dum uidemus aliquid uidere aduerteremus. Quod minime fit. Sepe namque presentem hominem patetibus oculis uidemus. Quoniam uero tunc uis interior anime ad aliud intentra est uidere nos nequaquam animaduertimus. Quasi actus huiusmodi non a uisu sed a uis quadam interiori quando expedita est percipiat. Preterea actus uidentis ac similes quodammodo incorporeales sunt. Sensus autem illi sola corporalia noscunt. Si actiones suas he uires ignorant: ignorant quoque se ipsas. Quid enim aliud certa quedam uis est: nisi principium certo modo quodam & proprio operandi? Ergo que operationem nescit: nescit & operandi modum. Nescit quoque proprium sic operandi principium. Itaque sensus quoque se ipsos ignorant. Sed neque etiam imaginatio & phantasia se noscunt. Nam cum omnes duabus his anime uiribus semper utantur omnes facillime quam naturam he uires habent cognoscerent. Nunc uero uix illi ista nouerunt: que diuturno mentis examine quesuere. Tertium signum quando uehementer aliquid uiribus istis obicitur quod nos uolentius agitur ita eas occupat ut res debiliores non bene percipiant: neque ipso eodem tempore: neque postea ad tempus. Oculus noster aduersis quandoque solis radiis obrutus colores alios neque tunc neque postea per aliquid temporis spatium despicit. Idem accidit auribus ex strepitu & tonitru uehementi. Idem quoque sensibus cerebri. Idem imaginationi & phantasia quoties horrendis quibusdam imaginibus occupantur. Quod ostendit huiusmodi uirium actum: cum spiritus uibratione concurrere atque conuerso quemadmodum sensus.

motusq; aranee in media tela manētis: tensis undiq; filis & aduolan-
ribus muscis tremorē tele undiq; seq̄: atq; cōtrā tele tremor aranee
motū. Profecro hoc monstrat eas vires materie eē ppinquas: cū sepe
ab obiecto quasi uincant. Et corporaliū passionū reliquie ī spū rema-
nentes ad tēpus eas cōfundant. Quartū signū ab obiecto potēto
nō modo actus discernendī cōfundit: sed lesio fit ī nobis atq; mo-
lestia/ quasi lesio spū corporali/ his quoq; a uiribus ex mutuo quodā
usu nōnulla cōtingat offētio. Quintū: qualitātē imaginēq; sibi fa-
miliarē nō apprehēdūt cādorē suū uel imaginē p quā intueŕ nō uidet
oculus. Calorē suū tactus nō iudicat. Ac ēt si calor aliq; alienus euar-
dat ipsi familiaris/ nō sentit. Qd̄ fieri solet ī iis qui ethica febre labo-
rant. Quorū tactus nequaq; p̄sentit febrē. Vim suam & habitū & con-
ceptas imagines imaginatio quoq; & phātasia prorsus ignorāt. Vix
enī rō talia repit. Sextū post eratis septimū uel octauū septenariū
quādo cōplexio corporis ad terrestre qualitātē paulatim incipit de-
clinare/ resolutis aut nimiū densatis reperfactisq; spiritibus hebecit
uisus: auditus obtūdit: Olfarus obstruit. Riget gustus. Tactus are-
scit. Imaginatio phātasieq; solita uelocitas retardat. Septimū q̄to
diutius laborāt/ sensus tanto magis debilitati/ sentiūt peius atq; cō-
fusius. Si. n. p horam aliquid fixus inspexeris/ caligabis: q̄a resolutis
spiritibus uel obscuratis nō clarēt ī eis rerum sensibilibium qualitates
imaginēsq; quas sentias. Octauū. Certū quoddā rerū genus attin-
gūt: nō oīa genera. Quinq; sensus sua quisq; ut patet genera qualita-
tū. Imaginatio phātasiaq; pprias harum q̄litarū cōditiōes. Hec & hu-
iusmodi alia uiribus aīe utētibus corpe solēt accidere. Cōtraria uero
accidūt ītellectui. Ergo ītellectus nō utit corpore. Qd̄ aut cōtraria
mētī cōtingāt aiaduertere. Vires ille se ipsas ignorāt. Mēs at se nouit. In-
uenit. n. se eē & ī qua rerū spē sit: & quā uim hēat. Vires ille instru-
mēta quedā habēt: atq; illa ignorāt. Intellectus istrumētū hēt nullū:
& si qd̄ haberet/ cognosceret: postq̄ & se ipsū cognoscit & alia. Ac iter
se & alia istrumētū illud collocareŕ. Qd̄ si quis mētē habere dixerit
istrumētū/ p̄cōtrabimur nūquid illud corporale sit: an se aliter hēat.
Si corporale responderit/ ita p argumentationē peripateticā refelleŕ.

9 128
Omne instrumentū corporale ī aliqua spetie corporū contineŕ p for-
mā aliquā sibi ppriā. Si rali quodā istrumēto intellectus utat/ non
sincere de rebus corporalibus feret sniam. Nā qcqd p tale instrumen-
tū p̄cipieŕ qualitate illius infectū nō tale penitus apparebit/ quale re-
uera ipsū fuerit: sed quale fuerit istrumētū: ut p rubentes oculos ap-
paret aer rubēs: p croceos uero croceus. Quo factū ē: ut pupilla oī ca-
reat colore: quo possit oēs colores pure suscipe. Sic oī corporea quali-
tate carere oporteret mētis istrumētū: ut sincere p ipsum discerneret
oēs. Nō tamē careret omni: si corpus eēt: haberet igiŕ aliquā. Quā ue-
ro haberet/ nō acciperet. Itaq; illius similes qualitates p illud mēs non
cognosceret. Quēadmodū tactus cuius istrumētū certā hēt calidita-
tē: simile oīo caliditatē nō sentit. Sed neq; ēt qualitates illius dissimi-
les pure discerneret: q̄a ille p illius qualitātē prius inficerent/ q̄ mēs
aduerteret. Deniq; p istrumētū quod eēt corpus. Quod eēt ī certo
aliquo genere corporū: Quod eēt aliqd singulare loco ac tēpore cit-
cūscriptū nō cognosceret mēs prestātius aliquid q̄ corpora. Neq; illa
quidē oīa: sed certū quoddā genus rerū corporearum. Quēadmodū
singuli qnq; sēsus p singula istrumēta singula sentiunt genera cor-
poraliū. Postremo uniuersale aliqd p singulare istrumētū nō cōpre-
hēderet. Expimur tamē nos p mētē uniuersalia nosse: Quādo que di-
uersa uident/ cōuenire simul ī natura aliq̄ repimus. Quando singula
queq; ī unā reducimus spēm. Quādo rē singularē ac ppriā cū cōi cōi-
parantes differre uniuersale a p̄culari censemus. Compare at̄ inuicē
duo hec nō possumus aliter q̄ p uirtutē unā que utraq; cōprehēdat.
Quoties recta rōne genus quoddā rerum uerissimarū ab oī corporū
genere ita secernimus: ut ī illo nihil corporale cernamus/ totiēs qcqd
dici potest corporale/ reicimus. Non tamē possumus per corporeum
instrumentum cuncta reicere corporalia: quia ipsum saltem instru-
mentum per ipsummet instrumentum repelli nō potest. Et quando
abstracram conspiciamus spetiem: perq; illam unimus rum nos for-
mis rationibusq; abstractis/ rum nobis easdē/ tunc corporeum instru-
mentum iis interpositum impedimēto eēt potius q̄ adiumento. Nā
& diuersissimum est ab illis/ & inferius admodum & distantia affert.

multo magis q̄ unionē. Cū hec ita se habeāt/mēs uti non pōt instru-
mēto aliquo corporali. Sed nunqd̄ alio? Prorsus nullo. Nam siqs̄ illi
aliud quod uis instrumētū adiūxerit: sciscrābimur utrū possit absq̄
ipso itelligere aliqd̄/an nihil. Si pōt: instrumēto nō eget. Sed dicit ali-
quis nō posse. Nos cōtra: posse asseuerabimus. Iam. n. q̄sq̄ fatebit̄ in-
tellectū nosse se ipsū: in qua cognitiōe nullo utit̄ instrumēto. Nā si ali-
quo utere ad se capiēdū illud certe caderet mediū iter mētē & mētis
ipsius essētiā: q̄ ab ipsa p̄ illud cōprehēdere. Vbi extraneū aliqd̄/eēt
mētī p̄p̄inquis q̄ mētis eēntia. Et quādo potētia. mētis reflectit̄ in
potētiā siue actus ī actū/nullū ibi interponit̄ instrumētū. Mediū enī
assūmi solet p̄p̄ cōueniētiā cū extremis. Nullū uero instrumētū cū po-
tētia & actu magis q̄ potētia actusq̄ cōuenit. Quisq̄ ēt cōfitebit̄ itel-
lectū si hēat instrumētū/ipsū nō ignorare. Nam ob id in primis uide-
mur ipsū nō ignorare: q̄ eē ipsū asseueramus: & tale esse addimus: ut
intellectui seruiat. Quinetiā si intellectus noscit se ipsū: ac ēt extrema
obiecta/neesse ē/ ut instrumētū quoq̄ nōnunq̄ nouerit p̄ quod a se
transit ī obiecta intelligendo. Preterea quādo p̄ obiecta iam nota in
actū suū se uertit: perq̄ actū ī uirtutē atq̄ substātiā/nōne cogit̄ in hac
ipsa regressiōe ēt ī instrumētū suū/siquod hēt/incurrere? Cū illud iter
actū mētis & uirtutē sit mediū? Vbi instrumētū suū agnoscere cogit̄.
Sed utrū mens agnoscit instrumētū suū p̄ instrumētū aliqd̄? nec ne? Si
p̄ aliqd̄/ quero de alio: atq̄ alio rursus in infinitū. Si p̄ nullū/ ergo nō
eget instrumento ad cognoscendū: postq̄ ipsum sine instrumento co-
gnoscit. Ibi sane quod instrumentū dicit̄/ obiectū quiddā potius est
q̄ mediū. Ac si ab hoc ī aliud transeat cognoscendo/nō de medio in
obiectū: sed de obiecto priori in posterius currit obiectū. Sed dixerit
forte q̄sp̄iā instrumentū a mēte cognosci nō p̄ instrumentū aliquod:
sed p̄ ipsūmet instrumentū. Ego at̄ querā utrum p̄ ipsā essētiā instru-
mētī/ an p̄ ipsius imaginē. Nō primū: q̄a mēs semp̄ illud cognosceret:
cū semp̄ ad illud similiter cōparet̄. Quod si p̄ imaginē fiat. Iam illud
quod instrumentū appellabat̄/ obiectū est potius quod cognoscit̄ q̄
instrumētū/ p̄ quod aliqd̄ cognoscat̄. Atq̄ imago ipsa cognoscit̄ pōt
nullo instrumēto intercedente: cum ipsum necessario antecedar: put

inter ipsum aīamq̄ est media. Iam igit̄ intellectus rā se ipsum q̄ quod
extra ipsum est absq̄ aliquo instrumēto cognoscit. Proinde eo ipso q̄
uere simplicia uerāq̄ simplicitatē excogitamus cōcludunt platonici
id quod ita ī nobis excogitat: neq̄ ex intellectu & instrumento cōsti-
tuit: neq̄ ex aīa corporeq̄ cōponi: sed mentē simplicē solamq̄ existe-
re. Per se igit̄ mēs operat̄: & hoc etiā pacto nūcupat Plato p̄ se moue-
ri. Ergo per se uiuit: uiuitq̄ semp̄. Pergamus ad signū tertū. Vires
ille a uehementi obiecto cōfundunt̄: ut nō discernāt debiliora. Mēs
cōtra: quādo magnifica & ardua uidet̄/ tum in illis tum post illa cla-
rius & facilius minora & leuiora discernit. Vt p̄ote que magna sit/ ma-
gnisq̄ pascat̄ & crescat. Pergamus ad quartū & reliqua. Vires alie
potēti offendunt̄ obiecto. Mens nullius rei uel imense cōsideratiōe
offendit̄? Quasi certe cuidā humorū cōmensurationi nō sit obnoxia.
Tardius quidē maxima repit̄: quoniā alienis implicata nō indagar
Expedita inuenit ocus/ & inuētis tum clarescit minifce tanq̄ parata
p̄ius ad illa: tum incōparabili uoluptate cōpleit̄/ tanquā illis q̄pxi-
ma. Quis hic nō uideat infinitā quodāmō eē uim mētis: que nullo
finito supetur obiecto. Alie preterea uires qualitates imaginesq̄
sibi familiares ignorant. Mens at̄ q̄dnā familiarū nesciat? Que & fa-
miliaritatē ipsam definit: & semetipsā uidet̄ actū suū intelligēdo: ac
spēm p̄ quā intelligit̄ & habitū & uirtutē. Secū igit̄ habitat mēs. Sui
ergo ipsius ē domiciliū. Res quelibet loco naturali seruat̄: Ideo serua-
rur a se ipsa mēs: manetq̄ inde semper incolumis. Accedit q̄ robu-
stiores quātū spectat̄ ad opationes naturales semp̄ sensualesq̄ sepe
aliis se melius habēt. Quantū uero ad intelligētiā neq̄ semp̄ neq̄ se-
pe. Quasi intelligētia corporis nō sit comes. Adde q̄ sensuū nature
p̄ senectutem in opatiōe deficiūt. Mentis uero oculus tūc cernit cla-
rius fugatis nebulis iuueniliū uirtiorū. Diuine enim Plato. Nō flore-
scit inquit uirtus animi: nisi uirtus corporis deflorescat. Nō acuitur
mētis acies: nisi corporis acies hebetet̄. Tūc diuinarū rerum sapiētia
uiget: humarū prudētia cōsumatur: equitas pollet atq̄ cōstantia. Et
qd̄ maius ē: neq̄ uis ēt ipsa p̄p̄ie sentiēdi que est ī aīa senio uel mor-
bo deperdit̄: quāuis oculo leso actus eius intermittat̄. Ex eo q̄ non

fatis sincere representat obiecta. Nam & calamo fracto cessat actus scribendi. Ars uero scribendi in animo remanet integra. Quod ars detrimetur inde nullum suscipit: hic patet quod interit in se ipso scribitur & calamo restituito arbitratur scribitur suo. Idem fieret si elingui curaretur lingua: & si pes claudat. Idem si cecouel lippo oculus curaretur. Quasi in corpore dandum fuerit non in anima. Sepe enim purgato oculo mox uidemus. Quod aut non fieret: aut iam est sanato corpore: fieret sero: si ipsa uiuendi uis defecisset: que certum restitutionis sue tempus exigeret: postquam corpus exegit sue. Scite aristoteles: si prestes inquit seni iuuenis oculum: uidebit penitus sicut iuuenis. Si senes quoque ceteris partibus corporis adscribitur neque lesis partibus ipsis: neque senio uim amittit. Mens que adscribitur nullis neque lesa toto corpore neque unquam deficit. Hic succurrit nobis ratio illa: quam affert in decimo de re. p. Socrates apud platonem: quod pro nullum corporis morbum: rationalis animus moriatur. Quo. n. pacto inquit: corporis morbo prohibetur: quod proprio morbo non deficit: Corpus siquidem nostrum non alieno perit morbo: sed suo. Quod si cibi uitio & aeris putredine interit: non prius pro hoc perit quam ex hoc in proprium incidat morbum: quo proprie morbo dissoluitur. Ac si morbo proprio non periret: nunquam est alieno. Nam si non ledatur febre: in salubri cibo uel aere non ledetur. Animus autem propria labe. i. iniquitate non perit. Iniquus. n. animus non minus est animus & uitalis quam sit equus. Ergo non perit corpus morbo. Accedit quod corporis morbus animo non infert uitium ipsius animi proprium. Quoniam animus corpore egrotante non fit iniquior: sed emendatur sepe: & morum studio perficit. Quia pro morbus corporis non modo non perdit: sed neque uitiat animum. Ac si quandoque egrotante corpore ledi mens uideatur: non tamen est ita. Oportet mens ibi: forte est uel in se ipsa agit: uel circa humana negotia: non leditur. Socrates quando uel ludebat cum liberis uel eos curabat languentes philosophie sublimioris: habitum quod non amittebat: licet ut non philosopharetur: tunc ullo modo: uel non philosopharetur egregie: dum scientie actum ad uiliora consideranda distraheret. Animus noster in corporis oblectamentis ludit cum ipso sepe. In eius languoribus regit & curat. In utroque statu intermittit uel remittit sublimis illa rationis consideratio: quia uel oportet ad tempus: uel anxie nimium circa uiliora negotia. Re uero pacata resurgit. Ita natura compatum est: ut ad diuina

simul opera: quantum ad humanas uires attinet: non satis sufficimus. Cum uiue epulis interit non bene lyre modulos audiunt. Dum anima multum concoquit cibum in stomacho humane contemplationis munus remittit. Ideo tunc hebetari uidemur. Dum attentius speculamur: egre cibibus concoquimur. Hinc sepe corpore languet: philosophantes non languet animo: sed intelligentia tantum excellit: quantum deficiunt corpore. Ergo quod mirum si corpore febricitante anima sustinendo curandoque egrotando interitissima cessat a contemplando: & in pueri corpore fabricando. In decrepiti quoque corpore sustinendo occupatissima minus utitur intellectu. Et cum uapores atri cerebri spiritum occupauerint: atque eo uibrato mouerint horribiles in phantasia species: unde terri spectaculi nouitate: tota fere uis anime in phantasia interdit. Mirabere si iterum opus intermiserit contemplandi. Quod tandem uaporibus resolutis instaurat. Sepe est uaporibus feruulentibus ratio ipsa pugil imaginum illusiones redarguit: quod in his accidit: quod cerebri uertiginem patiuntur: quorum ratio negat celum aut terram ruere: licet sensus id asserat. Rursum quoque pro morsum canis concitatur rabie: aut furore demonis instigatur: nonnunquam est in ipsa furoris incursum imminente insaniam aduertit. Et quod in sonis terretur horrendis: reclamant aduersus phantasia sepe se sonare dicentes. Ergo mens non semper indiget inferioribus uiribus: que sepe illis uigentibus occurrunt. Oportet autem uiget. Garritum earum dantur: iuberque silere. Si quis autem dixerit mentem illis egere ut exciteat. Ideo sine ipsis nihil penitus operari ita respondeo. Quoniam anima dum corpus habitat eius sustentationi semper est occupata ad diuinorum intuitum non conuertitur: nisi quantum expressiores aliquas eorum similitudines pro uires eius pedissequas quibus plurimum utitur comprehendens exciteat ad ipsa. Postquam uero satis conuersa est: & pro creaturam conuersionem apte parata diuinorum infusioni non amplius ad eam contemplationem illarum obsequio indiget. Immo eas sopit pro uiribus: ne ab ipsis impediatur. Ac semper libes in eo statu perseveraret: nisi curandi corporis urgeret necessitas. Quod significat mentem posse pro se speculationem continuare: Et quando ab hac non amplius pro curam corporis retraheret: libere speculationem pro se sine aliarum uirium ministerio: cui satis fuerit ante: ab illis minime impediri. Sed quod diu corpore clauditur: pro illud sensum ministerium quo parat conuersionem accidit ut lesa corpore spiritusque obnubilato

quia neq̄ p̄spicue obiecta represētant: neq̄ fit clara ī sēlibus & phan-
tasia p̄ceptio: mēs inde ad uerā speculationē nō facile exciteā. Fit ē
ut alii alius ingeniosiores appareāt: p̄p̄ spiritū diuersitatē. Quanq̄
differētiā hominū ī artibus adiscēdis nō tam ingenii q̄ uolūtatis di-
uersitati cēso tribuēdā. Quilibet. n. maxia queq̄ si studiose cōtēdit
asseq̄. Fit insup̄ ut q̄dam dicātur amētes: q̄a uel nō utātur mēte: uel
abutātur. Quippe cū ois intētio aī in iis sit circa uehemētiōres phan-
tasiae illusiōes nimiū occupata. Sed uacuata bile uel atra uel crocea: q̄
cām prebet illusiōis/ respiciunt subito: utpote q̄ mētem nō amiserūt.
Mitto q̄ Origenes plotinusq̄ disputāt aīas humanas eē quodā mō
mētes ex sua puritate delapsas: quādo uidelicet ab intētionē mētis
circa ideas ad intētionē potētie uiuifice corporū plapse ī corpora de-
ciderūt: Et q̄to alie magis aliis intētius p̄fūdusq̄ ad materiā cōuer-
se sūt: rāto minus (ut aiūt) intellectualis retinēt luminis. Vnde magna
ī ingenis moribusq̄ iter aīas diuersitas puenit. Ad quā ē cōducunt
etherea corpora aīarū diuersis celi figuris syderibusq̄ accōmodata.
Deniq̄ uarietas geniorū uarietate adducit ingeniorū. Si quis at̄ aīas
extirpasse p̄ tempus ante corpora nō cōcesserit: uoluerit tamen ex pre-
quadā platonicos imitari/ poterit forsītā dicere aīas saltē eo ipso mo-
mēto quo creāt̄ corporiq̄ iūgūt̄: ita ut origenes plotinusq̄ disputāt
ferme affici atq̄ disponi. Profecto mētes angelicas alias ad inferiora
plapsas/ alias minime: & earū que ceciderūt alias q̄dē magis/ alias ue-
ro minus. Sed mētes hoīum rāquā infimas oēs naturali instinctu cū
primū creant̄ ad naturalē ptē & corpora uergere/ aliasq̄ aliis p̄fūdus
sele ī letheū flumē. i. materiā mergere. Atq̄ hoc q̄dem pacto Pamphi-
lus Origenē quoad potuit/ emēdauisse uideā. Sed de his alias. Iam
igī ad p̄positū reuertamur. Si q̄s p̄te capitis quadā lesa memoriā
uideā amittere. Respōdebūt p̄p̄atetici cōfundi rerū imagines que ī
cerebri spū retinētur. Sed spēs que ī mēte sūt nō ledi p̄p̄ie/ imo (ut ita
dixerim) ociari. Oportere. n. mētem q̄ diu corpus habitat ī corporaliū
spēs nō sine corporaliū imaginibus cōtueri. Addēt platonici quate-
nus anime intētio circa lesi curatiōem membri uehementius occu-
pat̄/ eatenus cognitionē memoriā ue remitti atq̄ intermitteri. Auicēna

& alganteles dicēt mētem ad inferiora cōuersam a diuina quadā mēte
diuerti: unde oēm itelligētie actū putāt cōtinue depēdere. Quo-
niam uero Lucretius immortalitati ob eam causam diffidit maxime
q̄ iminēte morte uires aī deficere uideātur/ aīaduertēdum est uitam
corporis ī humoris & caloris temperatiōe cōsistere. Ideoq̄ mori cor-
pus quādo uel calor resoluit humorem: uel calorē humor extinguit
Quoniam at̄ humor caloris pabulum ē: calor uehiculum spūs. Spūs
ē aīe ad corpus cōciliator: fit ut quādo resoluit̄ humor ī mēbris cor-
poris paulatim/ aīa quoq̄ membra deserat paulatim. Et q̄a tūc regen-
do corpore minus q̄ soleat occupā ī mētem suam se colligit: cernit
arcana: presagitq̄ futura. Absit a nobis lucretiana suspitio/ aīam. s. cū
corpore morturā: que debilitato corpore roborat̄. Et cū unio disso-
lutioni opposita sit: lōgissime tūc abesse a dissolutōe putādus ē aīus
quādo se maxime colligit ī se ipsum. Ac deposita aīali natura surgit
in mentem. Atq̄ id ī morte que p̄ resolutionem fit manifeste cōtin-
git. In morte uero que fit p̄ extintioem/ uitalis aīe uis humoribus
rumonibusq̄ curādīs intēta ē. Sensus doloribus iudicādīs. Phanta-
sia spectādīs simulacris que ab humorū uaporibus cōcitantur. Qua
propter ratio ad tpūs remittit officium: sicut solet ī sōno nōnūquā:
quod resummat post mortis strepitū/ sicuti cōsueuit post insomnia
uigilare. Qd̄ at̄ ī eo ipso tempore uires dotesq̄ suas nequaq̄ amittat
illud nobis argumēto est/ quod multi qui diligentia medicorum ab
iminēte morte reuocātur ad uitā corporis q̄dē uires uel nūquā uel se-
ro recipiūt. Animi uero mox humore purgato/ quasi corporis uires
extincte fuerint. Animi autē lumē latuerit potius tanquā sub cinerū
bus ignis q̄ euanuerit. Quis dixerit eundem fore a uita exitum cor-
poris atq̄ aīe: cū nō sit idem reditus? Redit. n. corpus uix seroq̄. Re-
dit aīus facile atq̄ subito. Neq̄ quicq̄ eo tēpore amisit sui: cū & natu-
rales & acquisitas dotes subito rursus edat ī lucem non minus q̄ an-
tea consueuerit: utpote q̄ sua tūc collegerat supellectilia/ nō disperse-
rat: paratusq̄ fuerat tanquā serpens ad exuuias exuendas: nō aliter
iis claustris egressurus ī lucem uiuēs & integer q̄ olim materno ute-
ro cum ē emissus in lucem. Putat at̄ sapiens quādo relinquit corpus

se nō parte priuari sua: sed molestissimo onere liberari. Ac de sexto signo iam satis. Accipe septimū illud signū. Sensus diurno ope fatiganē. Mens uero nunq̄. Quāto diutius inspexeris eo cernes obtusius. Quāto diutius indagaueris intellectu: eo intelliges clarius: omne corporis sensusq̄ opus usu defatigaē. Mentis uero corroborat. Solet ramē diurna cogitatioē grauari caput: & oculus caligare: quā mētis exercitium comitatur se penumero phantasie motus. Hos aut uibratio spūs. Hāc lesio cerebri aut oculi. Ipsa uero mētis acies fit leuior & acutior. Que certe sine intermissione ulla sursum directa maneret: nisi miserata corpus/hoc ipsi commēdatum eius recreandi gratia opus propriū intermitteret. Qd̄ in iis plane cōspiciē: q̄ dum speculantur attentius aliqd̄ fatigati corpus egre ferūt. In quibus mēs inuita quodāmodo cessat ab ope. Corpus at̄ sensusq̄ cessant quilibetissime. Quasi nō mēs fatigē operādo: sed illa. Qd̄ uero indefessū est: ē ēr̄ immortale. Octauū signū ē: quod uires alie alicui rerū generi sunt adscripte. Mens nulli. Quid est. n. in eorū numero que eē dicunt: ad quod mētis acies diriginequeat: Que ipsius qd̄ dicitur ens essentia esse/naturam & uim descriptione cōprehēdit. Sub iis uero ea que sunt: oīa cōtinent. Reperit quoq̄ differentiā inter eē atq̄ nō eē. Itaq̄ nouit utrumq̄. Et eē diuidit quodāmodo in pres suas atq̄ periculas: dum quelibet rerū genera spēsq̄ sub eē disponit. Et qd̄ maius ē /sup̄ esse ipsū ascendit: & sub eē descendit. Quādo ipsū unū ipsūq̄ bonū statuit sup̄ esse. Et materiā siue priuationes rerū sub eē locat. Nulli rerū generi mēs astringit: si ambit oīa. Nihil extra se hēt: a quo prima: qd̄ intra se quodāmodo claudit oīa. Cōcludamus disputationē hoc pacto. Animus hoīs si p̄ corpus esset aliquo modo: nihil ageret unq̄ sine corporis instrumēto uel auxilio. Agit aut̄ sine corporis usu intelligēdo atq̄ uolēdo: ut p̄ octo signa exposuimus. Nō igit̄ ē p̄ corpus. Ergo ē aut p̄ se aut p̄ diuina. Si p̄ se nunq̄ se deserit. Si p̄ diuina: ergo p̄ eternas cās est eternus.

Sexta ratio. Aīa cōuenit primū cū diuinis:

partim uero cum brutis Cap. vi.

I anima hoīs ex materia/ quā fluuiū uocant letheum/ scaturiret nunquā cū diuinis que ex eo fluuiū nō scaturiūt in opatione

9
128
coniungeret. Cōgruere uero cū illis in opatione: imo ēr̄ in eēntia & uita sic ostēdemus. Quoniā uidemus oīa tūc maxie aliqd̄ opari/ quādo in sua spē adulta sūt atq̄ p̄fecta: cogimur asserere/ deū: quā est omnium p̄fectissimus/ nō ociosū eē: sed aliqd̄ agere: postq̄ opatio p̄fectiois ē signū. Immo uero neq̄ nos aliqd̄ ageremus: nisi ageret ille: quo mouēte mouemur: sicut quo faciente sumus. Et quo afflāte uiuimus & spamus. Sed q̄ natura ē opatio dei: nō q̄ aliūde incipiat aut alio quo opā tēdat ne cogat̄ deus aliūde p̄dere. Est igit̄ opatio dei p̄perua qd̄ in se ipsū cōuersio/ p̄ quā se ipso fruatur & gaudeat. Itaq̄ cōtēplatur se ipsū: se cōtēplado suā uidet potētiā. Hāc itur̄es quicūq̄ pot̄ discernit. Ergo & se ipsū simul & uniuersū opus suū actu unico speculat. Speculādo in se cōcipit cūcta. Cōcipiēdo extra se quicūq̄ uult parit. Similis ferme ē in sacris ministris eius celestibusq̄ spiritibus opatio. Se nāq̄ ipsos illi quoq̄ & sua opa speculant. Speculant & deū/ opa q̄ diuina. Speculatio certe illis sola cōueniēs ē: quā opationū omnium p̄fectissima. Qd̄ ēr̄ in nobis apparet. Hec nō externa eget materia ut fabricatio. Neq̄ corporalibus instrumētis ut sēsus. Neq̄ aliūde mouet̄/ aut alio tēdit ut opationes alie. Neq̄ figurat materiā alienā: sed colit ornaturq̄ mētē. Quādo nō alio terminat̄: Sed desinit in se ipsā neq̄ fatigaē cito ut alie: sed p̄manet indefessa. Neq̄ molesta ē uel indiga: ut sūt ille: sed facilis plenaq̄ & gaudio p̄fusa incorporabili. Si qua igit̄ ex iis opationibus q̄ nobis insūt /sup̄nis ē numinibus tribuēda: cōtēplatio certe tribuēda ē opationū omnium felicissima. Ex iis patet hoīs aīam in cōtēplatione cū diuinis cōgruere. Cōgruere quoq̄ cū bestiis in nutritione sēsusq̄ & corporis affectu nō dubitamus. Certe at̄ opationes ad cōuenientia sibi directe obiecta/ certas cōueniētesq̄ requirūt uirtutes atq̄ substācias. Et que p̄ portio ē obiecti unius ad alterū/ eadē opationis unius ad alterā. Eadē quoq̄ uirtutis est & eēntie ad uirtutē & eēntiā cōpatio. Itaq̄ sicut in nobis quo ad corporis usū p̄tinet ē opatio cū brutis coīs ad cōe cū illis obiectū: ita natura cū illis coīs apparet. Hec ē nutriēdi sēriēdiq̄ opatio & potētia: atq̄ cōplexio corporis: q̄ in nobis ferme sicut in bestiis sūt caduca. Oportet quēntiā reperiri in nobis potētiā & substāciā cū celestibus illis coēm: ex qua nascatur opatio illa quā habemus cum illis

q̄ iiii

bn̄ cōtat s̄ p̄ m̄ dectia
diḡ i quo uiuimmo
uē mē et s̄ m̄ ḡ

coem ad coe nobis illis q; obiectu. Quãobré sicut i nobis quodãmo
caduce sũt nutriendi sentiendiq; natura & cõplexio corporalis / q; circa
caduca uersã / & cũ caducis aialibus sũt coes / ita imortalis erit contẽ
plandi potestas / que circa imortalia uersã / & cũ imortalibus e cois
Quia nõ põt opatio eadem nisi ab eadem natura & potetia pficisci .
Quis aut dubitet cõtẽplationẽ nostrã supnis eẽ p̃similẽ / cũ p eã aius
ut celestes illi se ipsum & opa sua cõsideret. Inuestiget quoq; supnas
cãs earũq; effectus. Itẽ ab effectibus iferionibus p medias cãs usq; ad
cãm supremã ascẽdat: atq; uicissim a suprema cã usq; ad ifimos euen/
tus circulo remeet. Vbi uideẽ uniuersã diuini opis seriẽ nõ alia uirtu
re q; diuina cõplecti: & rãq; deus aliq; circũlustrare. Nõ solũ uero itel
ligetiam cum numinibus coem hẽt: sed etiã uolũtatẽ: cũ illorũ affe/
ctet beatitudinẽ. Habet preterea similitẽ actionẽ: quatenus agit libere
& suo ipat corpi ferme sicut illa. Ex oibus uis colligitã aiũ nostrũ cũ
celestibus eẽntia cõuenire. Si eẽntiã hẽt cũ illis coem & p̃ximã: & illa
nullã hẽnt originẽ a materia / seq; ut nullã quoq; aiũ noster talẽ ori
ginẽ hẽat. Preterea si numia illa sãpiterna sũt q; mũdi sp̃as eodẽ sãp
mouẽt ordine: neq; fatigãt unq;: seq; ut sit mētis eẽntia sempiterna .
Quoniã termiata mobilisq; uita nullo mō itermine imobilisq; ui/
re e p̃xia. Tãto at magis cõuenit cũ illis imortalitate uite q; itelligẽ/
tia ueritatis & beatitudinis desiderio / q; to uita ipsa prior e q; itelligẽ
tia uel uolũtas. Ac si uolũtas e nixus itelligẽtie. Itelligentiã uero
sũmũ adolescẽtis uite fastigiũ / aiũ nõ aliter dirigẽt ad uoluntatẽ rer
ctã q; p uerã itelligẽtiã. Ad hãc quoq; nõ aliter q; p uerã adultãq; uitã
Volũtatẽ hẽt rectã: q; ad primũ totũq; bonũ sese cõfert. Itelligentiã
uerã / rã q; quatenus itelligẽtia e nõ fallit: rã q; ueras omniũ intus
possidet rones. Qd̃ alias ostendemus. Habeat ergo necesse e ueram
adultãq; uitã. Talis e que nõ e obnoxia morti. Huic nostre argumẽ/
rationi illa origenis fauet sũmope: ubi inqt. Oes nature que eiũdẽ
p̃cipii p̃cipes sũt / it̃er se sũt similes. Ceu oculi q; oes lucis partici
pes sũt: cũ ad lucẽ natura sua similiter cõuertãt: oes sunt similes: Sed
ramẽ p̃diuersa lucis p̃cipatiõe alius alio e acutior. Oes rones sub
stãtie dei p̃cipes sũt: cũ oes cõuertãt ad deũ. Ergo similes sũt / tum

129 120
it̃er se rã illi. Itaq; sicut supreme sũt imortales ut aẽgeli: sic & iferiores
ut aie. Imortales uero sũt oes: q; deo p̃similes imortali. Quã simili
tudinẽ ostẽdit illa ipsa i deũ cõuersio. i que qdẽ uelut i solẽ rãq; stelle
supiores cõuertũt aẽgeli. Aia uero i eũdẽ ceu luna: q; quis uicissitudie
q; dã diuini luminis p̃mutẽ. Ideoq; mō quodã mirabili capiat iexti/
guibili ramẽ p̃cipit rone. Siqdẽ & iextinguibile ipsũ eẽ & qua ratione
sit inextinguibile certis rationibus comprehẽdit:

Obiectio epicureorũ: & respõsio de rerũ rẽperatione. Cap. vii.
r Eluctabiẽ iis dicearcus aut epicureus aliq; q; si mōstro id simile
sit. Rẽ. f. aliquã p̃tim icorruptibile eẽ p̃ti corruptiõi obnoxia. At
nos affirmabimus nature ordinẽ sine hoc seruari nõ posse. Sũt aliqua
corpora ab oĩ penitus corruptiõe semota: ut celi: quorũ neq; spera ip
sa neq; p̃ricula ulla corrũpiẽt. Sũt & corpora iis p̃fus opposita. f. oio
caduca puta ligna: lapides: metalla ceteraq; ex quattuor elemẽtis cõ
posita. Ligni siqdẽ particule nõnulle quãdoq; putrescũt. Deide et ro
tũ lignũ ipsũ desinit eẽ lignũ: q; uis q; qd̃ ita cõpositũ e ob id saltẽ ex
icorruptibili cõstet & corruptibili q; primã in se materiã hẽt p̃petuã:
formã uero mortale. Quapp cõiunctio mortaliũ cũ imortalibus neq;
ipossibilis e neq; rara. Sed redeamus ad ordinẽ itstitutũ. Sũt et corpo
ra media: elemẽtorũ uidelicet quattuor spere: p̃tim icorruptibilia p̃ti
corruptibilia. Ipã qdẽ tota elemẽti spere suã spẽm / suũ sitũ / suũ seruat
renorẽ. Particule uero eius nõnulle quãdoq; hic p̃dunẽ: inde itaurãt.
Cũ uero corpora uel aspiritibus uel spirituũ gratia fuerint cõstituta:
ordinẽ corporũ oportet ab ordine spirituũ pficisci: aut saltẽ spirituũ
ordinẽ imitari. Sũt ergo sp̃s aliq; penitus imortales ut aẽgeli: quorũ
neq; tota ipsa substãtia cõmutãt: neq; ulla uis: neq; etiã opatio. Sunt
alii mortales oio ut cõis fert opinio: brutorũ. f. aie quarũ p̃mutãt uis
opatioq; p̃mutãt & tota substãtia. Sint insup oportet sp̃s utrorũq;
mediũ ut unus sit absq; itermisioẽ totius nature cõtextus. Hi per to
tam substãtiã permanebunt: per particulas aliquas mutabũtur. Ta
les erũt anime nostre precipue quatum substãtias cogit esse p̃petu
as cõmunis illa cum celestibus contẽplatio uoluntãq; & actio. potẽ
tias uero aliquas siue operationes quãdoq; cessaturas idicat nobis

illa cōis cū brutis mortalibus operatio: cultui mortalis corporis pe-
nitus emācipata: Quippe cū naturales affectus ī naturis ppriis fun-
dent: diuersiq; affectus ī diuersis naturis: uideamus aut nostras aias
affectū ad eterna hēre: affectū quoq; ad tēporalia merito dicimus eas
ex naturis duabus eterna uidelicet & tēporali cōpositas eē. Quēad-
modū si uideremus corpus aliquod natura sua q̄si eqliter surū deor-
sū ue moueri: diceremus ipsū ferme eqliter ex grauitate & leuitate cō-
poni. Tria uidimus corpa: tres quoq; spūs: tres nūc accipiamus spēs
aialū. Aialia utrinq; tā ex aia q̄ ex corpore sēpiterna: ceu mūdi spās
stellaq;: ita ut Plato existimat aiatā / ut tā corpus earū q̄ aia sit pcul-
a morte. Itē aialia utriq; mortalia ceu bruta. Interponamus hoies ex
aia īmortales / mortales ex corpe. Multi uero ēt multos demones he-
roesq; similes īterponūt: neq; seruari aliter ordo nature pōt nisi celesti
aie ferme penitus īmutabili: corpus oīo incorruptibile tribuat. Atq;
bruti aie penitus corruptibile corpus oīo mortale. Aie autē hois & ī
mortali simul & q̄dā ex parte mutabili corpus deī utrunq;: ethereū
unū secūdu Platonē: elemētale alterū. Vt hois aia ethereo īmortaliq;
corpore qua pte īmortalis ē celirus īduta descendat. In terris uero q̄
parte mutabilis mutabili elemētorū corpore uestiat. Ac merito hois
aie licet īmortali corpus corruptibile cōgruit: pp eā sui ptem q̄ eē mu-
tabilis demōstrat: Nihil igit̄ obstat qn possit aial unū in nature ordi-
ne reperiri ex aia īmortale: ex corpore corruptibile. Idq; manifestius
hō sit: ut & superior rō demōstrauit: & Anaxagore sētētia cōpbat q̄ru-
or renū gradus īducē. Immortalē eternitatē. Immortale tēpus. Morta-
lē eternitatē. Mortale tēpus. Primū eē arbitror mentē. Secūdu celum.
Tertiū rōnalē aiam. Quartū irōnalē. Ideo de hoie dixit diuinum il-
lud θνητος αἰών μερὸς ἐχει θεοῦ τίνος. i. mortalis eternitas dei ptem
habet. hominē eternitatem quidē uocat rum pp aie substātiā rum
pp intelligentiam. Mortalem uero tū propter mutabilē aie ptē uel
actionē tū pp corpus elemētis cōpositū. Neq; absurdū eē platonici pu-
tāt ut in aia actionis motio una cū substātie īmutabilitate cōcurrat:
quādoq; & ī celo qd̄ aie fert imaginē. hec duo manifeste cōcurrūt.
nihil. n. inter corporea celo mutabilius nihil cōtra stabilius inueniē.

Talē quoq; putāt eē primā mūdi materiā: que sic naturalibus subest
formis quēadmodū mēs nostra diuinis. Putāt aut mutationē rebus
ex ipsarū multiplicitate cōtingere. Ita ut que essētiā habēt multiplicē
motionē in essētia sortiant. Que uero uirtutē actionēq; solā in iis dū
taxat mutationē aliquā sustinere. Sed ut capitulū cōcludamus. Ni-
hil phibet: quo minus aie quāuis ī dissolubili corpus dissolubile cō-
gruat. Prefertī cū ēt celi corpus ex eo dissolubile nominēt: q; ptribus
cōstet extēnsis. Propterea q; se ipsū cōtinere non possit: sed uirtute aie
connectatur. Idem contigisset & nobis: si anime nostre similiter atq;
celestes a diuina uirtute nō recessissent.

DECIMVS LIBER

Prima ratio. Sicut ultimum in ordine corporum est incor-
ruptibile: sic & ultimum in ordine mentium. Cap. i.

q Voniā ordo corporū sub ordine intellectuū collocat̄ pēdetq; ī
de: ideo corporū ordo nō aliter ordinē seq̄r̄ intellectuū q̄ per-
dis uestigiū ipsū pedē: & ūbra corpus. Itaq; q̄lē uidemus ordi-
nē ī corpibus: talē pene debemus ī mētibus cōiectari. Videmus ī cor-
porū ordie sublime corpus uidelicet supremū celū ī natura sua cūctas
uires formatū oīum efficiēdarū cōtinere: p quas utiq; uires tanq; acti-
uas & efficaces īferiora corpora ad uarias formas suscipiēdas dispo-
nit. Quapp uaris nature sue uiribus & uaris motiōis sue cōfigurati-
onibus corpora inferiora uarie mouet & format. Vnde merito dici
possit sublime celū formas corporū reliquorū uel actu uel actiua uir-
tute cōplecti. Corpora uero sequētia affirmare possumus illi adeo su-
bici ut ipā qdē ī potētia qdā susceptiua ut dicī & passiuā easdē habe-
ant formas: atq; actu ab illo suscipiāt. Verū talis ordo seruat̄ ut quo
sublimius sub illo corpus est: eo magis actiuā potētiā hēat minusq;
passiuā. Quod. n. primo ē pximū ab unico primo suscipit atq; patit̄:
agit ī multa. Quod sequēti ponit̄ gradu patit̄ ēt magis / agit minus.
Quoniā a duobus iā primo uidelicet & secūdo patit̄: ī sequētia que
accepit effundit. Quousq; ad infimam quādam materiam ueniatur:
que cū a superioribus oibus capiat: ipsa tribuat nulli. Itaq; ī potētia

passiua haber quidē formas oēs quas p successionē a supioribus suscipit patiēdo. In uirtute at effectiua hēt nullā. Idē i mēribus cogita. Quarū principū deus oēs intelligibiles spēs uno & pprio hēt actu: distribuit oibus: capit a nullo. Sequētes illū mentes inde oēs accipiunt: & inuicē ita se habēt: ut supior inferiori ideas illas lumēq; quasi distribuat. Ergo quo altior mēs est: eo paucioribus subiecta pluribus presidet. A paucioribus igitur patiē capiēdo. Agit i plures distribuēdo. Infima deniq; mēs talis debet esse: ut primo illarū pncipio sit opposita: capiat ab oibus: tribuat nulli. Secundū naturā suā ideas illas i potentia quidē habeat passiua: nullas actiua. Postq; ideas nō trāsfundit in aliquē ipsi subditū intellectū. Quippe i primo potētia sola actiua est idearū. In sequētib; actiua p ordinē & passiua. In infima mente passiua. Ordinē igitur primi celi obtinet deus. Vicē sequētiū corporum medie tenēt mētes. Locū matene infime infimus intellectus: q; p naturā suā successiōe quadā oēs intelligibiles rōnes accipiat actu: siue uideat: neq; oēs actu simul irueat. Quēadmodū corporū formas materia suscipit ab alia i aliā succedēdo. Materia hec quia ex nulla atcedēte materia fit: unde creatore indiget i finito. Iccirco a solo creat siue manat deo. Pat ē. n. ut potētia simplex a simplici fiat actu. Qui quoniā actionē suā ultra agentiū reliquorū actiones pcedit: solus facit materiā: que gradū tenet ultimū in natura. Si solus deus creat materiā que ē infimū corporaliū: solus creat eā mentē que ē infimū intellectuū. Si materia opus ē oīum diuinorū opum a deo remotissimū. Intellectuale uero genus est pximū: & illa fit seorsū a mēte: multo magis potest mēs seorsū fieri a materia. Si talē ordinē hēt intellectus ultimus in rerū intellectuālū genere: qualē materia i genere naturalium: & materia a nulla re naturali pōt fieri: sequit ut postremus intellectus a nulla spē intellectus que in eo sit genere possit fieri. Qd si intellectus huiusmōi a nullo generis eiusdē intellectu uel multo prestātiore depēder: multo minus putādus est a genere naturalium: multo insup minus a materia depēdere. Hinc sequitur postremā mentē e materia nō educi. Seq; ē eē incorruptibilē. Nā cū mērium ordo sit ordine corporali prestātiore: atq; ordo rerū corporaliū tandē descēdat in materiam sempiternam.

Siquidē materia illa nunq; corrūpit: q; usq; adeo demēs erit: ut cōcedat mēriū ordinē q; stabilior est diuinioreq; corporibus i mēre postremo desinere corrūptibilē. Sit ergo pperuus oportet ultimus intellectus. Qui ita cōpar ad itelligibiles formas: quēadmodū ad sensibiles prima materia. Materia uero neq; p aliquā sētibilē formā corporali corruptione corrūpitur. Per has. n. forma: neq; p aliquā intelligibilē spētē. ab his. n. pficiē. Ergo mēs ultima neq; p aliquā intelligibilē spēm spiritali corruptione destruit: his nāq; pficiē: neq; p aliquā sensibilem formā corporali perit corruptione. Preeft. n. mēs nō subest corporali: bus spēbus. Neq; trāsit in mentē corruptio corporalis: sicut nō trāsit in materiā corruptio spiritalis. Immo uero si nō trāsit in mentē uiolētia spiritalis: multo minus pp corporū crassitudinē trāsbibit i eā uiolētia corporalis. Immo ē si corruptio corporaliū subiectā illis materiā nō attingit. multo minus altiorē illis mentē coingnabit. Esto pperuus intellectus ultimus. Sed q; iste: iste inquā ē intellectus humanus. Qd intellectus in nobis sit q; dubitat: cū nō possimus nisi p uim i intellectus de intellectibus disputare. Et sicut oculus solis lumē nō capit: nisi per ppriū quoddā sui lumē intemū: ita aīa nostra diuinos intellectus nec inuestigat nec intueit: nisi per ppriū intellectu. Sed qualis hic noster est intellectus: Hoc ego nō curo āplius. Qualiscūq; n. sit sēpiternus erit. Intellectus nāq; supiores pculdubio pperui sūt si infimus ē pperuus. Ego uero arbitror nostrā mēre iccirco eē postremā sicut & pluribus placuit atiquorū: quoniā nō simul agit sua: sed uersat i se uicissī tāq; Protheus formas: atq; itelligit succedēdo. Quēadmodū luna q; ultima stellarū ē: uicissī mutat lumē ceteris nō mutātib; . Sit ergo nostra mēs ultima. Sit ē sēpiterna. Quia sēpiterna est sēp inhiat sēpiternis: & illa quotiēs a corpe nō turba: attingit illico: solisq; gaudet ut suis atq; domesticis. Motus at cuiusq; rei ille ē naturalis: q; fit statī ipedimento subtracto. Fit at ad simillimū terminū: qa uero ē ultia amat corporū naturā q; si ppriā accedit: uiuificat & gubernat.

Obiectio epicuri & responsio de rerum serie. Cap. 11

Emerere hic rursus epicurus exclamat porrentū eē hoc: ut diuina mortalibus hereāt: utpote q; nō uideat absq; diuinorū stabiliūq;

confortio nō posse cōstare mortalia. Latuisse illū puto oportere rerū
seriem ita in suis partibus digeri: ut cū multi uariq; sint rerū ordines
in natura/ semp superioris cuiusq; ordinis infime pres supremis parti/
bus ordinis inferioris pxime subsequēntis quodāmodo copulēt. Hoc
nos docet etheris cū elementorū natura cognatio. Siq; dem luna pars
etheris infima pxima elemētis elemētale nō nihil habere uideēt: tum
crebra illa mutatione figure/ tū ipsa lucidi fuscisq; corporis sui uane
rate. Rursus ignis altissimū elemētū celū pximū imitat. Quoniā celi
instar mouet & fulget. Idē ostēdit & ipsa inter se naturalis elemētōrū
quattuor dispositio. Vbi pars infima ignis tumidior ē & quasi tepe
scit ut aer. Suprema regio aeris tenuatur & quasi feruet / ut ignis. Ibi
ignis aereus est. igneus aer. Atq; ita in unā cōpagē copulant. Idē infi
ma plaga aeris & aque suprema faciūt. Vbi aer obnubilatus liquefcit
ut aqua. Aqua itē extenuata uaporibus exalat/ ut aer. Terra rursus
altior piguis & lubrica fit instar aque. Aque imū turgescit i terrā & se
pe glaciā ut terra. Ultra elementa uapores ipsi crassi fumiq; corpora
iā composita sunt: sed pxima elementis. Postea paulo solidius gluti
nant: fiuntq; lapides aliq; spōgiosi & rari/ ppinq; uaporibus. Postmo
dū lapides repiuntur duri ferme speciosiq; sicut metalla. Ex metallis
ferrū plumbūq; sunt ppinqua lapidibus. Argētū & aurū ppinquiora
sūt plantis. Quoniā horū nitor & splēdor flores referūt candidos &
purpureos. In plantis ruber excedit metalla: quia manifestius nutri
tur & auget: paulū tamē quia nō habet uariū partiū ordinē. Nobilissi
me arbores ppinque sunt brutis. Radices oris loco habent. Ramos
ut crura brachia & similia. Sexū habēt utrunq; nō nulle arbores: ma
sculinū & femininum. Vnde prope site uberius pullulant. In brutis
ostrea uno tantū supant planras q; sensum habēt tactus. Sed fixa ter
re pene nutriunt ut arbores. Multe quoq; bestiole sine coitu sponte
nascuntur/ ut herbe. Sunt & simie canes equi & elephantēs & alie be
stie hominibus in quibusdam figuris gestibus artificisq; persi
miles. Sunt stolidi homines & ignaui ut apparet: his quoq; q; pro
ximi sunt heroici homines aliorum duces: supernis numinibus co
gnatissimi. Esse rursus oportet spiritus hominibus familiaritate

coniunctos. Quoniam instructione magice artis Plato uult repta fuisse
miracula. Quēadmodū instructione hominū bestie nonnullis nobis
ppiniores mira sepe supra suā spēm operāt. Atq; hos demones hero
es ue ita esse nobis affectu pximos sicut natura atq; situ adeo ut qui
buldā perturbationibus afficiant humanis. Atq; alii aliis faueāt plo
nis & locis. Alii insup aliis aduersent. Siquidē egyptii quos sequunt
Origenes & Numenius & Porphyrius multos aiūt esse demones: q;
ad supiora aios erigūt: multos ēt q; ad inferiora detorquēt: pessimos
āt in occidēte demones esse. In septentrionali plaga esse malos. Bonos
in meridionali. Optimos orientale colere regionē. Demonibus autē
apud illos inferioribus supiores presunt: his quoq; alii / quos anger
los nomināt. Itē angelis archāgelos: archāgelis picipatus platonici
preferūt: picipatibus āt intellectus quosdā / qui dii iam picipatiōe
quadā denominentur / sūmo semp deo pleni / diuinoq; nectare ebrui.

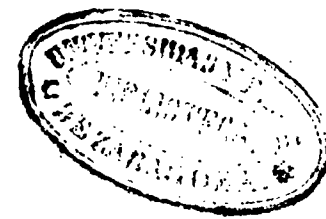
Si in omnibus rerum generibus confitemur infima queq; antecer
dentis ordinis cū supremis ordinis succedentis esse coniuncta. & inui
cem quoquo modo confundi / cur nō fateamur: infimum intellectū
cum suprema animarū sensitiuarum ita esse coniunctum: ut cum hec
quāuis mortalis / imaginem aliquā habeat intellectus: quod ē in be
stis sagacissimis manifestū. Intellectus quoq; postremus licet diui
nus sit / sensitiuam tamen quādam habeat brutamq; naturam: p quā
conuenienter ad corpora terrena declinet. Prefertim cum deceat non
humanam mō mentem / sed alias quoq; omnes quecūq; impure quo
dāmodo sunt cum purioribus corporibus cōspirare: Impure uero men
tes anime omnes rōnales sunt / que licet pure aie sint / ideo tamen sūt
mētes ipure / qa mētes sūt aiales. Mētes iquā ita mouēdis corporibus
dedite: ut uestigia sua uitalia aialiaq; corporibus imprimāt. Pure uero
mētes sūt: que mētes sūt solū: neq; aialia ex se fūdūt simulacra regen
dis imerfa corporibus. Pura uero corpora sūt apud Platonē duodeci
ipse mūdi spere: celi octo: & elemēta sub celo q; tuor. Quineriā pres
quedam i iis speris singulis preciosissime. Anime itaq; rōnales spe
ris omnibus insunt gradatim pro sua dignitate dispositę. Sed ipsam
unam unius machine animam louem nuncupat Plato. Animas autē

duodecim sperarū duodecī uocat deos Iouis pedisequos. Sperarū partibus purioribus similiter attribuit aīas mentis principes: stellis. s. & planetis/ quos etiam uocat deos. Ignis partibus demones heroescq̄ igneos. Aeris clari aereos. Aeris caliginosi aquaticos demones atq̄ heroef. Purioribus postremo terre partibus mētes copulat: q̄ humi habitātes hoīes appellanē. Interdū ē demones heroescq̄ ī terra ponuntur. Neq̄ sub luna tantū: sed ē in celis ultra stellas demonū heroūq̄ turbas q̄ plurimas collocat. Sed ī omnibus speris ultra demones heroescq̄ principes aīas: ponit particulares siue demonicas heroicasq̄ siue humanas: que nō semp̄ eterna sequant̄ ut principes illi: sed eterna temporaliaq̄ uicissim/ & corpora uitāq̄ mutēt/ tum ascendēdo ī melius/ tum ī deterius descēdendo. Proinde quot stelle sunt/ rotidē subesse demonū heroum aīarūq̄ turbas. Sub Saturno saturnias. Sub Ioue iouias. Martias uero sub Marte. Similiterq̄ deiceps. Mitto q̄ oīa purat ī omnibus eē. Sed ī terra modo terreno: ī aqua aquatico: similiterq̄ ī aere atq̄ igne. In celo quoq̄ p̄ celesti natura. Omnia in luna p̄ natura lunari: in sperisq̄ aliis eodē pacto. Adeo ut spera quelibet suo modo & p̄pna qualitate totus sit mūdus. Sed ut iā propositū cōcludamus: Sic erūt aliqui spiritus extra corpus atq̄ p̄perui. Itē aliqui iis oppositi in corpore/ atq̄ mortales. Sint ergo oportet medii: q̄ uel extra corpus sint/ & mortales/ quod fieri nequit: uel ī corpore q̄dem/ sed īmortales. Primi illi sunt sup̄ne mētes: quos uocat purissimos angelos: q̄ & gradibus inter se q̄ plurimis distinguunt̄. Illis opposite sūt aīe bestiarū. Mediū obtinebūt rōnales aīe. que sunt quasi angeli q̄dā inferiores. Neq̄ absurdū est esse spiritū in corpore aliquo īmortale: cum ēt reperiā corpus aliquod īmortale: quod ē celum/ & tota ipsa quelibet uniuersi spera. Immo decet omnibus precipuis mūdi corporibus spiritus adesse p̄peruos quasi formas: siquidē oībus (ut pleriq̄ putāt) p̄petua inest materia. Oportet at̄ a formis q̄busdā ubiq̄ materiā sup̄ari. Cōducit ad idē egyptiorū opinio illa a platoniciis quidem oībus presertim a Proculo confirmata uidelicet ad cōsonātiā mundi p̄fectā esse oportere non solū aīalia quedā rōnalia īmortaliaq̄: atq̄ cōtra aīalia irrationalia & mortalia simul: uerum etiam multa inter hec media

10

133

rationalia q̄dē: sed mortalia nō in terra solū: sed ēt ī ceteris elemētis. Nō tantū igiŕ hoīes ī corpore mortali habere aīos sempiternos: uerū etiam multos demones partim p̄p̄nquos nobis p̄m lōge sublimiores: quorū corpora gignant̄ atq̄ intereant: quāuis diutius q̄ nostra gradatim diuiniq̄ uiuāt. Non enī decere putāt: ut a celestibus aīalibus rōnālibus sempiternis felicissimis/ ad aīalia terrena rōnalia q̄dē: sed infelicissima uitāq̄ breuissima subito descendaŕ. Immo p̄ gradus quosdā aīaliū rōnaliū que feliciora q̄dē sint/ & diuturniora q̄ hoīes: nō tamē sempiterna corpore uel aīo beatissima. Idem quoq̄ Plutarchus & familiares eius/ Demetrius philosophus Emilianusq̄ rhetor affirmant. Testant̄. n. ex multis p̄digiis que suis rēporibus contigerūt/ pana magnū demonē aliosque multos demones eiulasse primū. Deinde ēt obiisse. Itaq̄ sempiternae mētis cū corpore humano quīs caduco cōsortiū haud ita absurdū ē: Ut epicurus lucretiusq̄ existimāt. Presertim cū nostra mēs ita sit ultima mētū sicut stellarū ē ultima luna. Atque ut luna ad solē: sic nostra mēs referat̄ ad deū. Luna circa solem ita reuoluit̄: ut alias luceat: aliter & uarie figureŕ. Nunq̄ tota luminis recipiēdi facultate p̄tueŕ. Habet īsup nitidū ī se q̄dā. Habet & fuscū. Habet deniq̄ opacū quiddā: Qd̄ impedit ne tota refulgeat. Mens humana similiter diuini solis radio fulget q̄dē semp̄: sed alias aliter mutatq̄ figurā. Nunq̄ tamē tota resplendet. Neq̄ q̄d ī ea splendet: splendet equaliter. Præter diuinā eius rōnalēq̄ uirtutē subest p̄ quedā opaca & uacua rōne: que tanq̄ lunaris illa opacitas ad elemēta: sic ipsa ad naturā corpusq̄ declinans relinquit̄ luminis expers. Ergo naturali rerum ordini consentaneum esse uideŕ: mētem ultimam quauis sempiterna sit: cum corpore quodā licet caduco posse coniungi. Mitto q̄ Zenocrates & Speusippus: Iamblicus & Plutarchus putāt ab ipsa sempiternitate uim p̄cedere sempiternā nō solū usque ad mētes ultimas: que reflectunt̄ in ipsam: sed etiam usque ad aīas bestiarū. Numenius īsuper ad plantas usque p̄ducit. Plotinus deniq̄ etiam ad naturā. Nos autē porphyrium p̄culumq̄ sequamur eatenus putantes uitā cognitionēq̄ p̄cedere sempiternam/ quatenus p̄p̄na ī eādē cōuersio repit̄. Illa. n. quādā ī se eternitatis retinet̄ rōnē: que in

ipsam ipsius tum rōne tū gratia/nec solū motu alieno atque cōi: sed
ē suo & pprio reflectunt. Sed nūquid humanū corpus ea ē digni-
tate donatū: ut mētem ppetuā excipere hospite mereat. Proculdubio
neq; turbari ex hoc debemus q̄ natura uanis ppugnaculis instruxit
corpora bestiarū: & ad iumēta subpeditauit ad uictū. Nobis nihil tri-
buit tale. Nō enī uoluit delicatam equalitatem nostri corporis defor-
mare: Neq; potuit infinitis actiōibus hoīs que infinitā secunđ cogi-
tationē innumerabilia uel ppugnacula uel instrumenta subpeditare:
Sed ut inqt Aristoteles dū mētem manūq; dedit/artes oēs atque oīa
instrumenta cōcessit. Bestias ar̄ facile finitis munimētis instruxit: q̄bus
determinatas actiōes phantasia ad certū quiddā natura directe exe-
querēt. Arbitramur uero corpora nostra eē idonea mētis hospitia/tū
pp figurā erectā nō humi sed supne spectātem / & celū quasi patriam
suā pprius agnoscētem: tum pp membrorū uariorū decorem oīo mi-
rabile. Tū q̄ ignis & aer elemēta purissima i nobis ualēt q̄ plurimū:
qđ ē indicat agilitas corporis: pcerus habitus: & erectus aspectus.
Maxime uero pp cōplexionem tēperatissimā que significat ex delica-
ta: leni: firma & nitida carnis mollitie: que nō fit nisi ex actissima ele-
mētorum tēperatiōe. Aquila uisu hominē supat. Multe aues auditu
Canis olfatu. Nullū uero aīalium gustu uel tactu. Qđ plane sp̄cipit
ex eo q̄ hoīes in epulis: poculis & uenereis imoderatius pfundunt
q̄ bruta: licet rōne nōnūquā cohibeant. Par ē enī ut auidius q̄ bestie
eas uoluptates adsciscāt quas sentiūt & acutius. Tres illi sensus su-
periores tunc expeditissimi sunt/ quādo siccum est cerebrum. Quam
siccitatē nō tradidit deus homini: cuius cerebrum quiescit nūquam.
Ne forte si esset natura siccum etiam cōtinua agitatiōe crescēs citius
q̄ decet exsiccaret. Gustus nihil aliud ē q̄ tactus aliquis lingue. Ta-
ctus cum uniuersalis sit sensus tum oīs aīalis tum corporis uniuersū
ubi acutissimus est/ declarat optimam inesse corporis complexionē.
Ob id potissimum/ qđ cum fiat i neruis/ qui quādo aridiores sūt sen-
tiunt male: ubi acutus est tactus/ significat inesse mollitiē: que tem-
peret neruorum ariditatē. Preterea sēsū instrumenta nūquā actu eas
qualitates hēre debēt/ quas sēsus ē pcepturus. Pupilla. n. coloribus.

Auditus sonis. Olfatus odoribus. Caret lingua saporibus. Cum ue-
ro tactus uerſet̄ circa quatuor qualitates & elemētorum / oportet ut
uel careat illis oīo: qđ fieri nequit in cōposito corpore: uel ab earum
excessu pcul absit: ita ut i eius instrumēto nulla uideat̄ qualitas do-
minari. Sed quasi quedā expulsis qualitatibus harmonia. Opus fuit
tamē multū terre & aque/ secūdu molē nobis in esse/ ut uim ignis ae-
risq; lōge uehemētiorē aqua & terra molis abūdantiā rēperaret. Datū
quoq; nobis est maius cerebrum & cor calidius q̄ ceteris aīantibus.
Illud qdem ut p uaria instrumenta speculationi suppeditet. Hoc autē
ut & multi & clari spūs assint cerebro. Suspensum ē caput est: ne gra-
uiū humorū sordes descēdāt ad cerebrū: & ignēt spūum puritatē. Ve-
hemēs quoq; tū cerebri frigiditas humiditasq; tum cordis caliditas
atq; siccitas/ tā se inuicem q̄ mēbra oīa temperāt. Ideo i hoīe uideē eē
cōplexio oīum temperatissima. Que si terrea eēt/ ut bestiarū fere oīum:
cornibus/ dētibus/ unguibus/ rostrisq; durioribus. Aspera & hirsuta
pelle squamis essemus obducti. Nunc uero cōtra: ita affectū ē corpus
humanū: ut neq; caloris & siccitatis excessu sit asperū: neq; frigore ni-
mio rigidum aut pigrū. Neq; humore supfluo fluxū & lubricum: sed
delicatū pariter atq; solidū. Qđ ē intelligit̄ ex alimētis: q̄bus assidue
uescimur: aereis dulcibus/ arctis/ tenuatis/ liquefactis/ cōcoctis/ tem-
peratissimis. Bestie uero cōtrariis. Qualis ar̄ cōplexio est/ talia alimē-
ta cupit: & qualibus utit̄ alimētis/ talis euadit. Cōcludamus igit̄ ho-
minē ad cōtemplādum eē natū: ut Anaxagoras inquit. Postquā ita
in eo tam cerebrū q̄ reliquū corpus cōstitutum est: ut cōtinuo cōtem-
plationis officio seruiat. Qđ & cerebri requirit mollitiē/ & cōplexio-
nē corporis tēperatā: illā ne speculādo nimū exsicceēt: hanc ne humo-
rū tumultu a cōtemplādo derorqueat. Cū uero tanta sit & tam subli-
mis nostri corporis moderatio: ut celi tempantiā imiteēt. Nihil mirū
est si celestis aīus hanc ad tempus edem habitat celo simillimā. Neq;
tamē carni infunditur primum. Sed mediis ducitur competentibus
ut magi p̄sarum docent. Primo qdem i ipso descensu celesti aereoq;
inuoluit̄ corpore. Deinde spiritu ex corde genito qui in nobis celi
instar tēperatissimus est & lucidissimus. Iis mediis corpore clauditur

crassiore. Atque his omnibus eque fit proximus: licet per aliud in aliud se transferat: Sicut calor ignis aeri & aque heret proxime: quanuis per aerem trahatur ad aquam. Ac merito immortalis anima per mortale corpus illud ethereum mortalibus corporibus iungitur. Perpetuum quidem illud colit semper. Hec ad breue tempus mortalia: ut merito appellari aius debeat deus quidam siue stella circumfusa nube siue demon: non incola terre: sed hospes. Hospes nosce te ipsum. Scito te esse celestis patrie ciuem: Ciuem natum ad celestia contemplanda. Memento si finis tuus est contemplatio: uitam tuam augeri ac perfici contemplando. Cum uero ex hoc ipso uita corporis quodammodo remittatur: sequitur in ipso uite corporee detrimere atque interitu: non debeat tua uita: sed crescat.

Secunda ratio. Sicut in rebus naturalibus fit resolutio ad primam materiam immortalem: sic ad formam ultimam immortalem

Cap. iiii.

Ordo naturalium corporum ita est institutus: ut in primam descendat materia: & in ultimam ascendat formam. Et quo magis materia que uis ad materiam primam accedit: eo potior materia sit. id est uerior puriorque materia. Quo magis aliquid forma ad ultimam formam: eo sit forma perfectior. Materia. n. prima materialium materia est. Forma ultima est forma formarum. Accipe hoc exemplo quod uolumus. Corpus animalis in membra quasi materiam suam diuidimus. Membrum quodlibet in humores quatuor que sunt quedam membri materia. Similiter humorem quodlibet in quatuor elementa. Elementum uero in materiam simplicem: ad quam deuenire tandem oportet: ne descendamus in infinitum: ne uel compellamur e conuerso ascendere sine fine. Nusquam. n. erit actus mixtus: si nusquam mixta potentia fuerit. Nusquam rursus actus purus inuenietur: si nusquam potentia pura ualeat repiri. Et cum actio ab actu puro exordium habeat: passio a pura potentia actiones passionisque nusquam erunt. Sit ergo oportet materia simplex. Hec utique materia simplex: que subiecta est elementi forme: prima materia nominatur. Quoniam ipse nature artifex in corporibus fabricandis principio hanc materiam accipit nudam. Mox elementorum uestitur qualitatibus atque formis. Tum elementa in spiritum producit humorum. Deinde humores in formas membrorum digerit. Membris addit spiritum nutriendi:

huic sentiendi formam: huic tandem intelligendi. Intellectiua uero natura est duplex. Una que adeo est a corporibus aliena: ut nullam illis uitam prestat. Hec ideo materie uel corporis forma non dicitur. Et ordo ille corporum in hac mentis naturam ceu propriam formam non desinit. Hunc gradum apud Platonem sublimes obtinent angeli. Sed est altera natura mentis: que corpori iuncta quodam quasi federe cum ipso conspirat: in quam uelut ultimam materie formam ascendit progressio corporum. Progressionis huius duo sunt termini: materia infimus: mens ista supremus. Si longissime inter se distat conditiones inter se oppositas habent. Ergo sicut materia prima mera materia est. Natura sua expers omni forme. Omnibus subiecta formis atque materiis. Ita ultima illa forma. scilicet mens mera forma est. scilicet expers omni materie formis omnibus earumque materiis presidens. Item sicut materia prima a primo esse distat longissime: atque est proxima nihilo: Unde inter esse & nihil ponitur a Platone: ita ultima forma longissime distat a nihilo: atque est primo esse que proxima. Hinc tria sequuntur. Primum quod ultima forma nulla ex parte pululat a materia. Secundum quod a solo fit deo. Tertium quod permanere poterit immortalis. Primum horum concluditur ex prima compositione: quam hic induximus. Secundum ex secunda. Tertium ex prima sequitur & secunda. Ex prima sic. Si est expers omni materie corporalis que pernitiose mutationis initium est: perculum est a pernitie. Ac si mutabilium rerum caput est: neque mutabilibus rebus subcubit: neque mutationem suscipit aliquam nisi uitali. Ex secunda uero sic. Si terminus nihilo proximus non tendit in nihilum: quod mirum terminum a nihilo remotissimum & primo esse proximum: neque ab esse extruduntur unquam: neque trudi in nihilum. Rursus perfectior est forme quam materie natura cum materia a forma perficiatur atque ornatur. Ergo quemadmodum de materia in materiam descendentes gradatim ad materiam primam corporum deuenimus sempiternam: ita est de forma ascendentes in formam paulatim in ultimam corporum formam sempiternam prouehimur: ne ascensus sit imperfectior quam descensus. Ac supremus terminus imperfectior sit quam infimus. Decet eam intellectuale formam ad quam tanquam finem totus uniuersae nature redit conatus usque adeo absolutam consumatamque esse: ut sit perculum a morte. Medias uero formas immortales esse non est necessarium. Eas. n. perficere natura uidetur: cum illas non tam proprie ipsas quam proprie ultimam eligat. In quo sane

uident preparationes quedam materie ad formam ultimam capiendam potius quam forme principales existere. Per illas quasi uias transit ipse motus imperusque nature. In illa sistit natura motum. Merito igitur ille ab esse in non esse transibit. Illa quiescit in esse: ut nature finis maneat sine fine. Dicimus autem totum uniuersae nature conatum ad id potissimum dirigi: ut aial intellectuale sit: ex eo quod intellectus adsit corpori/ ut autem intellectus ipse in se sit/ actione duntaxat diuinam posse conferre. Et cum ab ipsa duntaxat eternitate dependeat/ eternum fore. De intellectuali autem aiali quodnam dicemus? Magi non dubitant id quoque in sua temperantia permanurum fuisse: ut Plato in charmide scribit/ si modo aius in sua. i. diuina temperantia permanisset. Ab ipso. n. omnem tum consonantiam/ tum dissonantiam corporis perficisci. Idem profus lex mosaica christianaque docet. Verum quod uniuersus ordo ob inordinatum aial motum olim amisit: ipso tandem ordine preualente/ rursus in ordinem redigendum/ non Moyses solum/ sed Zoroaster/ Mercurius Plato consentiunt. Sed de his alias. Nunc iam quod erat propositum concludamus. Sint igitur termini corporalis ordinis utriusque perpetui & infimus & supremus. Supremum uero terminum ultimamque formam esse rationalem aiam prisci theologi putauerunt. Quibus cum Aristoteles consentit in libro de diuinis duodecimo. Vbi de causis efficientibus & formalibus disputans inquit: causas quod mouentes materiam precedere: formas minime. Si autem post materiam forma aliqua maneat/ esse perscrutandum. Nam in quibusdam nihil prohibere: Vt si est aia tale/ non ois: sed intellectus. Idem in libro de naturalibus secundo inquit. Philosophi naturalis inuestigationem usque ad illam formam preendi que separata quidem sit simul & in materia. Quam esse hominis aiam/ ipse ibi significat: & ita peripatetici omnes exponunt. Nos autem putamus tum priscos theologos/ tum Aristotelem tali quadam ratione in hac sententia concurrisse. Quod sicut complexio separata est finis ad quem diriguntur omnes motiones complexionisque naturales/ ita rationalis aia cui subest separata complexio finis est formatum omnium naturalium. Rursus illa est ultime forme conditio: ut neque omnino sit absoluta: neque omnino imersa corporibus. Si omnino esset libera/ neque quicquam per corpus operaretur corporis forma non esset. Si obrueretur omnino/ neque ageret aliquid absque corpore/ non esset ultima forma. Esset. n. hac ulterius illa. quecumque talis esse re-

10 136
reerit ut primum quod iungere corpori/ primum non iungere. Quale profecto esse aliquam oportet: ut inter substantiam illam angelicam a corpore omnino seiunctam perque illud nihil agentem/ atque formam aliam omnino coniunctam corpori/ perque corpus agentem omnia/ qualis est anima bestiarum/ forma quedam sit media/ primum iuncta corpori: primum est separata: ut aliquid per corpus efficiat/ aliquid per se ipsam. Talis est autem rationalis anima omnia quae & regit corpus & speculatur. Humana quoque talis est proculdubio: Que nutriendi & sentiendi opera per corporis exequentur instrumenta. Intelligenti autem & eligendi actum perficit per se ipsam. Sic angelus tam per substantiam quam per operationem est a materia separatus: & in eternitate totus: quia totus in statu. Brutorum autem per utrumque coniuncte: & totae in tempore: quia per utrumque mutantur. Rationales autem quia primum coniuncte esse debent/ primum est separate/ neque esse possent per aliquid separate: si coniuncte per substantiam essent/ necessario sunt per substantiam separate/ siue separabiles: quia. s. nullam habent originem a materia: uel ab agentibus instrumentisque corporeis. Sunt autem coniuncte per operationes: non quidem per omnes operationes: sed infimas: & id quidem non uolentia: sed amore. Unde secundum caldeos in confinio sunt eternitatis & reponis. Per substantiam quod in eternitate sunt. per operationes in tempore. Siquidem illa manet/ iste mutantur. Decet. n. inter id quod omnino est eternum: atque id quod penitus temporale/ esse aliquid partim eternum/ partim est temporale. Et inter id quod semper est: atque id quod fit aliquando/ esse aliquid quod fiat semper. Tale quod est celum & permanentes substantia semper & mobile. Rursus talis ipsa mundi materia: atque ipsa est (ut ita dixerim) corporeitas. Preterea ferme talis est anima quae fluit sepe affectu & actu/ quae substantia maneat. Unde declinat ad corpora quae fluunt insuper per substantiam. Talis profecto anima ideo forma est corporis ultima: quia format quod regitque corpus. Verum ita pene excedit naturam corporis: ut in ipso sit limine: ac paulum quid pretergressa limites corporis sit penitus reditura. Nempe multo magis separata est quam coniuncta. Comunicat namque illi partem sui siue potentiam inferiorem: quam habet cum brutis plantis uel communi. Partem uero precipuam diuinis plurimam in qua tota consistit rationalis anime ratio semota habet a corpore in eentia quia est in actione. Et quoties operatur per intellectum primo naturalique instinctu ad separatas rationes sese confert: quod quod omnes peripatetici confitentur.

Ad singulas uero cōiunctasq; formas nō primo aut recto: sed secundo & obliquo quodā actu se torquet / quatenus ad simulacra / unde spēs intelligibiles pcreauit / se reflectit. Quis ergo nō uiderit uim rationalem magis separatā esse q̄ coniunctam? Si quidē ad separata recte & primo / ad cōiuncta oblique & actu sequenti se uertit. Que tūc maxime quod uult assequit: quādo lōgissime discedit a corpore. Cōtra quādo p sensus descēdit ad corpora: tūc fallit: & inumeris passionibus perturbañ. Non pōt at rerū mortaliū eē similis: si illarū presentia fallit & turbañ. Immo uero similis ē diuinarū ut ī phedone docet Plato: quia quo illis heret ppinquius / eo clarescit magis & gaudet. Quiescit at ī loco sibi naturali res q̄libet. Angit ī alieno. Vnde apud platonicos apparet nō eē ī corporibus mortalibus quatenus mortalia sūt naturalē intelligētie sedē. Ergo paululū quid abest: ut rōnalis aīa sit prorsus a corpore sepata. Est igit forma ultima / cū sup eā nō sit forma alia corporis. Infra uero sint multe ita dispositae: ut gradatim huic aīe propinquātes q̄si super materiā eleuent̄.

Obiectio epicuri: & respōsio de formis deo simillimis. Cap. iiii.

¶ Omnia re nos epicurus inqt: quādo formas excedere ullo mō materiā qua substinentur asserimus. Absorberi eas usq; adeo a materia purat: ut īpossibile sit aliq̄ licet excellentissimā formā aliqd ultra materiā opari. Nos at oīa nature opa (sicut Plato ī philebo scribit Aristotelesq; cōfirmat) a diuina q̄dā pfici arbitramur itelligētia. Que quidē celos uelut instrumenta sua reuoluens & citās: ut Plato inqt: celestē currū īde inferiorē hāc elementorū format materiā. Atq; ut ī arte opis forma triplicē hēt gradum. Est. n. primū ī artificis aīo. Secūdo instrumentis ab eo agitatis. Tertio in materia inde formata ita forme rerum quas deus p celi motus / uel traducētes / uel preparantes hic generat aut creat. primum in ipso sunt deo. Deinde in celis: ut tanq̄ riuis aut sedibus: postremo in hac inferiori materia. Oportet at materiā hāc quādoq; a diuina itelligētia sic agitat̄ / suscipe ac pre se ferre exactissimā aliquā diuine itelligētie formā. Qd̄ ē in natura & artibus fieri cernimus. Vitalis siquidem natura anime per calorem naturalē tanq̄ aliquod instrumentū materiā agitāt alimēti a no

bis sumpti redditq; uitalē. Vita hec alimēto tributa nō calor is illius imitatur formā sed anime. Calor. n. ex se uitam nō generat. Pictor ē p instrumentum suum penicillū formā aliquā signat in pariete nō penicilli similem: sed animi sui potius q̄ eam in se prius cōcepit: & postea patit. Igit̄ tam secūdo naturā q̄ secūdo artem opis forma formā refert agētis. At. n. ī hoc gradū triplicē reperimus. Aliā formam uideamus propinquirem materie q̄ agenti. Aliam agēti propinquirem q̄ materie. Mediam uero nōnullam. Accipe primū exēplū aliquod in natura. Aīa quippe p instrumentū illud suū calorē. s. naturalem cibo digesto triplicem tribuit formā. Nā crassioribus cibi partibus formā tribuit ossium. ossa nāq; ex illis generat atq; nutrit. Tenuissimis uero partibus ut plurimum spiritus ipsius adhibet formam: q̄ ex illis spiritum recreat. Medius deniq; formā prestat carnis atq; neruorum. Hec oīa exeqtur naturalis ille calor nō sua uirtute sed aīe. Ipse. n. uirtutē naturā sua atq; dissoluit: sed ad huiusmōi opa p uirtutē aīe temperat. Forma ossiū remotissima ē ab aīa & materie pxima. Nullus enī fit sēsus ī ossibus. Forma carnis atq; neruorū ppingor est aīe q̄ ossiū sēsus. n. p hec fiūt. Sēsus inq; hi qnq; q̄ nōdum tamē lōgissime discedūt a corpore. Cū nihil inq; nisi presētibus externis corporibus agāt Forma deniq; spūum ē aīe pxima q̄ppe cū hi iā imaginatiōi & phārasie excellētioribus aīe uiribus mō quodā subseruiāt. Exēplū hēs ī natura. Accipe īsup exēplū ī artibus. Instrumenta pfecto q̄bus utunt̄ artifices suā quādam dūtaxat habēt naturā atq; figurā: nō tamē habēt ipsā artificis itelligētie pulchritudinē. Verū p hec artificis aīus tria quēdā exequit̄. Nōnulla sibi q̄proxima: remotissima alia: alia media. Oīa sane artificis opa / Que ad aspectū pertinent aut auditū totum pene artificis declarant ingenium. Que ad sensus tres reliquos minime. Nam in odoribus saporibusq; conficiendis aut stratis lauacrisq; temperandis paulum aut uix artificis apparet intentio. In picturis aut edificiisq; consiliū & prudentia luget artificis. Dispositio. Preterea & quasi figura quedam animi ipsius ispicitur. Ita enī se ipsum aīus ī operibus istis exprimit & figurat ut uultus hoīs intruētis in speculū se ipsū figurat in speculo. Maxime uero in sermonibus cātibus atq;

sonis artificiosus aius se depromit i lucē. In his. n. tota mētis dispo-
sitiō & uolūtas planissime designat: & qualis ē affectus artificis: talē
nobis affectū opa eius solēt excitare: flebilis uox flere: funosa furere
lasciua lascuire sepe cōpellit. Hec igit̄ opa cū ad uisū nū ad auditū spe-
ctātia artificis mēti sūt pxima. Illa uero que ad tres reliquos p̄tinent
sēsus/ ut diximus remotissima. Medie at̄ ille operationes sūt: que ad
corpons exercitationes ludicras aut bellicas p̄tinet̄. Vnde nā ars &
natura ita ad dispositionē suorū operū rēperant̄: nisi a deo nature ar-
tiūq; iſtitutore. Deus itaq; opa sua i corpibus similiter rēparat: ita ut ēt
ipse i materia sibi subiecta triplicē formatū generet gradū uidelicet si-
bi pxias formas: remotissimas atq; medias. Et quoniā qcq; mouet
materiā non alia rōne mouet: q̄ ut eā extollat ad sui uultus imaginē
Nec falli dei sēretia pōt necesse ē alicubi i materia diutius agitara fa-
ciē artificis dei expressius relucere: ac ferme tāto expressius q̄ in aliis
materiis/ aliorū mouētiū facies q̄to i mouēdo atq; trahēdo deus est
potētiōr aliis. Ideo dei uultū tam similem deniq; i matena effulgere
oportet/ ut nequeat similior emicare. Quā diu resultat mortalis cōsu-
matā nō iplet imaginē. Sane similior foret si sēp esset similis. .i. si surge-
ret immortalis. Fit ergo aliq; forma i materia immortalis. Siqua talis erit
illa erit q̄ ē ultima: que sicut remotissima ē a materia ex eo q̄ ultima ē
ita ē proxima deo. Ideoq; simillima. Talē eē rōnalē aīam nō ē dubiū.
Sed planius rem ipsā aperiamus.

Responsio planior de formatum gradibus. Cap. v.

p Rincipio deus materiā primā certo mō ad rerū naturalium spēs
pducēdas afficit per qualitates primas atq; disponit. Per raritatē:
densitatem: leuitatē: grauitatē: caliditatē: frigiditatem: humidita-
tem: siccitatē. Que quidē uocant̄ qualitates preparationesq; materie
potius q̄ forme principales & spēs. Propterea q̄ harū quilibet pluri-
bus comperit spetiebus: & sepe intendunt̄ & remittuntur. Rerū tamē
speties (ut placet physicis) non ita mutantur. Sepe accedunt atq; rece-
dunt dum speties permanent. Quis neget multis arborum & anima-
lium spetiebus cōmunē esse caliditatem & frigiditatem. Arque has
qualitates in animātibus secundū magis minus ue uariant dū eadē

pmanet spēs aīantis? Sūt igit̄ materie q̄simillime: cū iſtar materie plu-
ribus spēbus subiciant̄: neq; ipse sua dūtaxat p̄fētia spēs rerū iter se
distinguat̄. Affectiones igit̄ preparationesq; materie ad suscipiendas
spēs nūcupent̄. Ergo materia p̄ extēsiōnē quātitatis sibi familiarē &
ad multa cōem qualitatibus huiusmōi pādīt sinum. Per has uero ad
suscipiendas spēs preparata statim a mēte diuina mūdi totius opifice
formas spēsq; accipit elemētōrū. Spēm ignis quādo parata fuerit p̄ ca-
liditatē: siccitatē: raritatē: & leuitatē. Spēm terre quādo p̄ frigiditatē:
siccitatē: spissitudinē: grauitatē. Et reliquas sua singulas rōne. He for-
me elemētōrū eo suas illas p̄parationes superant: q̄ illarū sunt fines:
q̄ ue pprias distingūt spēs/ & pmanēt quodāmō firmiores. Citius. n.
aque frigiditas pmutari uidet̄ q̄ spēs aque: similiterq; in aliis. Sūt ra-
mē materie p̄lus imerse: q̄a nō resoluunt̄ in spēs alias formas ue p̄ri-
cipales. Sed mox p̄ q̄litates affecta matena iducunt̄ deformi materie
gremio pxime. Vnde pp naturā passiuā materie uix unius sunt p̄ci-
pes actiōis. Quid agit aliud ignis nisi q̄ uirt? Neq; aliqd opant̄ nisi
quatenus p̄paratōes ille materie adiuuat̄: q̄a nihil agūt ultra q̄ possit
calor: frigus: siccū: & reliq;. Vnicū preterea motū hēnt & unū sitū. Est
tamē ordo aliq; iter formas elemētōrū. Nā forma ignis q̄a a materia
liberior ē q̄ alie pp mirabilē raritatē efficacior ē in agēdo: & a passiōis
ifectiōe remotior. Cōgregat deide mēl quattuor elemēta hec i unū
eōnq; tempationibus uariis uarias coficit lapidū spēs & metallorū:
atq; similiū q̄ mixta dicunt̄. Quorū forme i hoc excellūt. Formas ele-
mētōrū q̄ i formas alias quodāmō precipuas resoluunt̄ neq; i mate-
ria nisi diligētius elaborata fiūt: & aliqd opant̄ ad q̄ elemētōrū for-
me & dispositiōes ille materie nō sufficiūt. Nō. n. p elemētōrum q̄lita-
tes iaspis puocat partū. Plātaſmata noxia pellit. Zaphyrus cohibet/
sudorem confert ad gratiam. Smaragdus extinguit libidinē. Ameti-
stus sedat ebrietatem. Nam & alia multa que similes habent qualita-
tes idem efficerent. Faciunt autem hec ex quadam uirtute spetiebus
talibus ab animis sperarum tributa. Sed a materia non longe absūt.
Quoniam uirtus huiusmōi corporalis est: atq; per corpora sperarum
traducitur. Ac licet opationem aliquā qualē diximus agāt: nullum

ramē opus ab illis tali uirtute perfectū restat. Atq; unū hec motū habēt. locūq; unū: quātū elemētū hoc aut illud ī eorū preualet mixtiōe. Omnino aut̄ interhas formas ille efficaciores sunt ī quarū mixtiōe elemēta puriora crassioribus dominā. Secun̄ forme plātarū: his iccirco prestāiores q̄a per elemētorū q̄litates ut īstrumēta opus uiuū efficiunt: quod ille nō possūt. Propagant similes sibi plātas in sp̄e. qđ mixtorū illorū formis nō dāt. Nutriēdo motus peragūt ī oēs locorū pres cōtra naturā grauiū elemētorū: que in earū mixtione excellunt corpus nocte sunt secundū mēbra inter se diuersa distinctū ramos surculos stipitē & radices: quasi sint multe ī his formis uirtutes: ad quarū officia explēda multis & uariis opus sit īstrumētis. Similitudinē quoq; preferūt aliquarū tum uirtutū celestīū tum motionū. Virtutū: quatenus aliqua opant̄ ad que elemētorū nō sufficiūt qualitates. Motionū: q̄a motus edunt undiq; quasi in circulū: atq; ab intrīseco principio celorū instar sua mouēt corpora: ordināt preterea membra sua oīa ad principale aliquid sui: sicut mūdi agitator speras oēs ī unū. Verū nimis adhuc uergunt in elemētorū materiā. Quia opus nullū pagūt: nisi elemētorū formis ut̄ calefaciēdo/ frigefaciēdo/ & ī reliqs eodē pacto. Accedunt brutorū aīe plantarū aīabus prestāiores: quoniam similes sunt celesti nature nō in mouēdo solū: sed quodāmō etiā in cognoscēdo. Cognoscunt oīa celestes ille uirtutes. Cognoscūt aliquid & aīe bestiarū: opationē hēnt spiritalē. Sēsus. n. imaginatiōisq; actus spiritalis ē per ipsas obiectorū imagines spirituales. Neq; pagūt sentiendi actū per aliquā qualitātē elemētorū. Quia cū sentiunt aliquid/ neq; calefaciēdo neq; frigefaciēdo sentiunt. Versantur autē & iste forme adhuc circa materiā: quia p̄ corporalia īstrumēta sensuū actus exercent: neq; quicq; nisi corporale & particulare percipiunt: semperq; obtemperant corporis usui. Has oēs deniq; supereminet hoīs aīa/ que nō in cognitione dūtaxat: sed in genere etiā cognitionis celestibus fit mētibus similis. Intelligit nāq; hec sicut & ille: Ad quam operationē neq; elemētorū qualitates: neq; īstrumētū aliquod corporale ex illis cōpositū cōcurrit. Qđ qđē significat pre ceteris mētibus huius naturā a materie uinculis exclusā esse: cū opationē sortita sit a

10
139
materie cōmeritio liberā. Materia siq; uim īpedit cognoscēdi. Qđ ex hoc apparet q̄a forme elemētorū/ mixtorū plātarū que materie uicine sūt nihil noscūt. Et ī aīalibus ille pres sensibus pluribus seruiūt ad quas materia crassior minus ascēdit/ quale ē caput: & ibi fit sēsus acutior/ ubi purius īstrumētū ē: & spūs plurimus. Vnde uisus q̄a est purior reliqs sentit celerius & acutius. Altiusq; nobis īfigit rerū notas. Ideoq; p̄ ea que ad uisū spectāt clari⁹ post lōgū tēpus agnoscimus quelibet q̄ per sēsuū aliorū indicia. Atq; & ī sōnis sepius nobis uisa sese offerunt q̄ audita. Neq; solū cognoscēdi uim materia īpedit: sed rem ē cognoscendā. Iccirco quādo moles ipsa rerū premit sensum/ aut nullo mō aut egre sentimus. Forme quoq; rerū ī primis sese nobis offerūt: perq; illas materiā quasi subintelligimus. Priuationes preterea p̄ habitus/ materāq; p̄ relationē quādā ad formā necessario cōiectamur. Non oēs tamen formas p̄ relationē ad materiam cogitamus. Quod significat materiā a formatū genere depēdere: atq; eē formas aliquas a materia liberas. Rursus tūc res clarissime firmissimeq; cognoscimus: quādo rōnes ipsas rerū absq; materie cōditionibus cogitamus. Si materia tā uirtuti q̄ obiecto cognitiōis īpedimēto ē/ leq; aīam que sēnt q̄ppia: imagināq; nō eē cōpositā ex materia: imo neq; esse formā quātitate diuisā. Si mō ī ipsa cognitiōe mutua mirabilisq; unio & penetratio fit iter formā apprehēsa & potētā apprehēderem. Id uero totū quāntitatis dimētio phiberet. Ac si p̄ cognitiōes īferiores cōcludimus aīam ex materia nō esse p̄ cognitiōē supremā. s. p̄ intelligentiā aīam nō eē a materia cōcludere possumus. Vt quēadmodum quod sine materia noscūt/ ē sine ipsa/ ita qđ absq; materie cōditionibus cōprehēdit ab ipsius passiōibus p̄cul existat. Nā si aīa hoīs talis forma eēt: ut ad materiā q̄si suā originē referret/ nō cognosceret formas ullas: nisi p̄ relationē aliquā ad materiā. Nūc aut̄ tanq; materie domina eā subicit formis/ dū ipsā refert ad formas: ac tāq; deo similis formas sequētes ad primā refert formā ipsūq; deū. atq; ī hoc ipso surgit supra materiā maxie q̄ eā tollit supra se ipsā: deo quoq; fit p̄xia/ q̄ formas omnes reducit ī deum. Ex quibus liquido cōstat qđ iam dudum querimus/ rōnalē. s. aīam ex omnibus formis corporis deo simillimā.

euadere usque adeo ut nequeat alia similior fieri: postquam non potest fieri ulterius alia in materia: cum hec in ipso extremo emineat corporis lumine. Exprimi uero oportuit aliquam in natura formam deosimillimam. si modo diuinus artifex materiam sit supaturus. ut Plato tradidit in timeo. Tale uero esse uult mentem quam est in corpore a mente quam est extra corpora delibata quasi quedam mentis illius uultum in sublimioris materie speculo relucere. Considera ad quam sui similitudinem ignis materiam extollat & quibus gradibus. Spera ignis quatuor triplicem possidet: color: lumem & leuitatem ad superiora uergentem. Mouet ipsa illa corpora infima: & crassissimis ineptissimisque corporibus calorem infundit solum ut plerumque fit in lapidibus. Purioribus calorem atque lumem quod facile facit in lignis. Tenuissimis denique ultra calorem ac lumem et leuitatem illam ad superna traheret. Quod efficit in chartis & lino: ita ut statim in se horum assumat substantiam quasi sibi simillimam. Ideo forma ignis in lapide fusca fit & inepta. In ligno inepta quod est: sed clara. In lino clara simul & agilis. Eodem quasi modo diuina mens corporibus inferioribus uitam prebet solum tanquam calorem. Prestationibus est sensum tanquam lumem. Prestantissimis insuper intellectum tanquam leuitatem per quam anima surgit in deum. Ita diuinus ille radius omnia penetrans in lapidibus est quod est: sed non uiuit: in plantis uiuit quod est: sed non fulget: in brutis fulget: sed non replicat in se ipsum: neque redit in fontem. In hominibus est: uiuit. fulget. replicat in se ipsum. Primo per quamdam sui ipsius aduersionem. Deinde in deum fontem suum reflectit: originem suam feliciter cognoscendo. Ut autem ascensus ignis certum aliquem habet finem: quem consequi possit. Atque hic est in spera sue quietis. Ita nostre mentis ascensus perpetuo directus in deum statutum finem habet: cuius quandoque fiat compos. neque aliud quicquam is finis erit: nisi quietis in deo. Quam non prius animus assequetur quam hinc abierit.

Obiectio Lucretii: & responsio: quod mens potest absque corpore operari. Ca. vi.
Inturbabunt disputationem nostram impit duo Lucretius & Epicurus ut solent non ratione aliquid sed clamore. Nos quod duo potissimum hic asserimus: quod deus creat animam sibi similem: quod in materia. Contra primum Lucretius obicit. Si tam diuinus est animus: primum contra naturam eius est coniungi cum corpore ad conficiendam speciem animalis. Deinde & si iungitur: cur nunquam mens aliquid speculatur phantasia

non cogitare. Contra secundum sic obicit Epicurus. Si deus creat animam in materia: ergo est ex materia: ideoque mortale. Nos ad primam obiectionem respondimus & respondebimus diffusius alias. Nunc breuiter huc in modum. Quoniam ultima in uniuerso uirtus intelligendi per operationes se suum & phantasia ad speculationem propriam expergiscit. Sensus uero & phantasia per spiritus agunt corporeos: sequitur non esse contra mentis naturam ut corpori huic uniam ad humanam spiritum in terra complendam. Prefertim cum mens nostra non simplex: sed animalis mens esse dicatur ultima mentium corporumque uiuifica: & si in generica ratione mentis non sit ulla ad corpora inclinatio tamen in specifica mentis ultime ratione inclinatio eius moti quodammodo tanquam ipsi naturalis includitur quatenus uidelicet in confinio mentium animarumque creata mens animalis euasit: atque inde ad proxima corpora uiuificanda peruenit. Et quia res queque secundum modum sue substantie operatur: substantia uero mentis humane incorporealis quidem est oratio: sed unita materie: hinc fit ut incorporalia intelligat quidem: sed eadem corpus habitat sepe una cum aliquo quodammodo corporali inspiciat: hoc est simulacro phantasia. Ideo huiusmodi plerumque eget simulacris. Verum quando hoc deposito corpore redacta fuerit in se ipsam: intelligit in se ipsa. Sed nunc alio modo se habet mens hec ad phantasia simulacra: atque ipsa in se uniuersalem concipiat spiritum. Alio modo posteaque concepit. Ante eget illis: ut eorum instigatione exciter ad uniuersalem spiritum pariedam. Postea uero si illis eget: eget quod est ut arbitrantur peripatetici tanquam fundameto uel comite aliquo spiritui. Atque est secundum intellectus impium formam sepe nouum in phantasia simulacrum uniuersali illi spiritui conueniens: in quo res splendet spiritus illa mentis uniuersalis: sicut in imagine splendet exemplar. Quam non eget forte mens phantasia simulacro ut platonici opinantur. Postquam semel iurata illo spiritum pepit & retinet propriam. Sed ea est oculorum geminorum natura in eadem radice fixorum siue a cardine uno pedentium ut apertam simul atque claudant: eodemque inspiciant. Ita mens & phantasia que gemini oculi sunt eiusdem anime: atque admodum proximi simul apertur: atque eodem per modum suo conspiciunt. Et dum phantasia huc cogitat hominem: mens uniuersalem hominem cogitat: & conuerso. Atque hec est concursio naturalis. Potest tamen adhibita manus opera oculus alter absque altero irueni: sic & studio quodam

ardentiorē nō minus mēs ad uniuersales speties flecti cessante phan-
tasia q̄ sepe per aliquā turbationem accidat phantasiā intentius per
corporalia peruagari mente cessāte. Potest isuper aīa quādo se ipsam
considerat: tunc actū suum uimq; & essentiā sine phātasie simulacro ī
tueri. Maxime uero quādo & aīaduertit se ītelligere: & rursus quod
aīaduertat ītelligit: replicatq; similiter absq; sine. Presertim si ut qui
dā putāt spēm suā ītelligibilē suūq; actū per ipsā met spēm: ipsū ue
actum aīaduertat. Vbi certe neq; simulacro neq; instrumento egeret.
Potest ē simulacri ipsius naturā sine alio simulacro iudicare. Qd̄
si quis cōuicerit ītelligentiā dum rerū naturalium rōnes cōsiderat:
earūdem simulacris indigere. Hoc forsitan disputacionis gratia con-
cedemus: propterea q̄ sicut humanitatem ipsam cōmunio ad singu-
los hoīes comitat: sic humanitatis ītelligentiam huius uel illius ho-
minis cogitatio: Nō tamen ī rebus diuinis id facile concedemus: ut
quotiens angelicas essētias speculamur: totiens cogamur corporalia
simulacra ītueri. Quia sicut essētie tales ad materiā hāc aut illā non
declinant: ita speculationes nostre quibus illis equamur quōdāmō
cognoscendo nō necessario corporalibus imaginibus astringunt. Ea-
rum. n. cognitionem non a corporibus proprie aīus mutuat: sed ab
ideis uel ingentis quādo reuertit in se ipsum: uel infusis / quādo su-
pra se surgit. Sed quis nā dixerit mentē in ipsa diuinorū exacta con-
templatione simulacrorum āminiculo idigere? cum illorū siue obcur-
su siue interuentu ab eiuismōi speculatione uehementer impediāt: se-
peq; fallat. Ac si falli nō uult illa tanq̄ nubes discurrere cōpellaat. For-
te uero quādo per sensus aīus a se digredit attingit solum sensibiles
qualitates. Quādo per phātasīā ad se regredit īsensibiles intentio-
nes imaginum sensibilium. Quādo per rōnem in se reuertit īsensibi-
les rōnes ad intentiones īsensibiles declinat. Quando p̄ mentē su-
pra se surgit: instar angeli īsensibiles rōnes iam ab imaginariis intē-
tionibus segregatas. Quid? q̄ philosophica mēs ītueat ī uniuerso &
in se ipsa cognitionem quādam angelicam & diuinā a simulacris li-
beram. Primo quidē probat eiuismōi cognitionē esse debere: & cuius
sit: & qualis: & quare: & quomō fiat: ī se ipsa describit. Ac etiā assequit

10

eam secūdū formā: experitq; describēdo. Profecto descriptio eiuismōi
cōceptio quedā anime ē ab oī simulacro libera. Nequit. n. p̄ simulacri
cognitionē a simulacro liberā ītueri atq; definire. Deīde ī cōceptio-
nē eiuismōi se conuertit: dū se agnoscit: ita iam cōcepisse. Que qdē cō-
uersio multo magis est a simulacris absoluta. Deniq; ī conuersionem
hanc iterū atq; iterū se cōuertit: sepeq; lōgius gradatim a simulacris
peruolat: Mirro notiora illa uidelicet quādo mens dimissis īdiuidu-
is nō mō specialissimas spēs / sed subalternas & genera subalterna ge-
neralissimāq; ac deniq; trāscēdentia p̄spicit: diuidit: cōponit: definit
argumētā. In ist certe simulacra pretermittere nō solū nitit sed cōpel-
lit. Operepreciū ē hoc isup aīaduertere īsimā aīe uim magis corpo-
ri q̄ mediā: mediā q̄ supremā coniūgi. Quādo suprema rōcinādi uis
p̄ humane ītelligētie uolūtatisq; actū obnixe se colligit in se ipsam:
tūc infima uis magna ex pte se iugit ab ope corporali: q̄ tunc officiū
regendi: mouēdi: cōcoquēdi: digerendi: expurgandi dimidiā sui pte
īmo ē maiorē solet amittere. Si ira fit: necesse ē potentiā mediam ex
p̄te multo maiori tūc a materia se moueri. Quod patet ī abstractis in-
ter cōtemplādū hoibus nihil penitus sentiētibus. Ex hoc sequit: ut
suprema potentia quādoq; ī hoc ipso actu corporalia relinquat oīo.
cuius uirtute relique uires magis magisq; relinquūt. Quippe quod
adolefcit pōt aliquādo penitus cōsumari: eo uidelicet cōsumato quo
ipsū crescēte crescebat. Ipsa igit aī a corpore abstractio que inualefcere
speculationis intentione uehementius inualefcit: illa quoq; intētiōe
impleta prorsus impletur. Implet illa quādo ceteris oīo posthabitis
solū primū uerū bonumq; sūma mentis flagrantia amat & cogitatur.
Tūc ergo cōsumatur abstractio: finisq; abstractionis huius que nos
segregat a mortalibus / tandē non separtio erit a uita: sed prime conse-
cutio uite. Que. n. se uicissim comitantū itinere comitant & termino.
Quapp idē portus aīam a corpore fugiētem excipit: q̄ accipit specu-
lantē. Hic portus est ipsa ueritas. Veritas eterna est: imo est eremitas
ipsa. Hec ad Lucretium dicta sint. pergamus ad epicurum.

Obiectio Epicuri & responsio q̄ deus non facit
mentē nisi ex se ipso & per se ipsum Cap. vii.

q Vo nam pacto inquit epicurus producit deus hãc aiam i mate-
ria nisi et ex materia. Nos at interrogamus eum quonã pacto pro-
ducit sol lumẽ in aere/nõ tamẽ ex aere. Vultus in speculo imaginẽ
nõ ex speculo. Mẽs loquentis significationẽ uocis in aere/nõ tamen
ex aere. Proinde sicut sol calorẽ quidẽ in aere gignit: ex aere lumẽ ta-
men nõ ex ipso aere/licet in ipso. Et mens loquẽtis ex aere gignit so-
num: significationẽ uero soni nõ ex ipso aere/ sed in ipso: ita deus ali-
as formas ex materie uiscenbus eruit. Intellectum uero q forma ultri-
ma est sup materie faciẽ pãdit/nõ trahit e sinu. Cõsiderare debuit epi-
curus materiã ipsã nullã habere uirtutem ppriã formatricẽ sui. Nihil
enĩ informe se format. Habere tamẽ uirtutẽ preparationẽq; formabilẽ
quã formatũ uocamus icohationẽ: & prisca rheologi chaos antiquũ.
Cui deus ut Timeus docet formatricẽ uirtutẽ applicat/nõ tanq; ma-
terie ppriã: sed tanq; dei ipsius instrumentũ aliquod ad formandũ
huic uirtuti influxũ celestẽ elementalẽq; accomodat. Forte uero diui-
nus influxus ex deo manãs/per celos penetrãs/descendẽs p elemen-
ta in inferiorẽ materiã desinẽs illa ipsa est formatrix uirtus: quã Plato
uocat diuine intelligẽtie rõnem: p cuius infusionem machina mudi
ex necessitate cõstat & merte. i. ex materia corporibus necessaria/ & ex
formis pulcherrimo quodã ordine diuinã mentẽ bonita tẽq; referen-
tibus. Hãc uirtutẽ peripatetici tũ instrumentũ dei uocãt tũ naturã tũ
potẽtiã seminariã. Huic formatrici uirtuti subest formabilis illa na-
tura materie. Deus igit per uim huiusmõdi formatricẽ p machinã mudi
diffusã formabili ipsius materie uirtuti formas illas accomodat:
quas materie pximas/ & quas medias collocauimus. Hic at plato-
nicus quisq; ordinẽ quendã in quattuor rã formatũ q; subiecti gradi-
bus obseruabit. Anime rõnales p solũ purũq; dei radiũ sup putã idir-
uisibilis materie faciẽ accendunt. Anime irrõnales p celestẽ quoq; ani-
malẽq; influxũ radio illi diuino adhibitũ e sinu materie nõdũ exten-
so exprimuntur in lucem. Forme elemẽtorum mixtorũq; familiares/
pfamiliares et elementorũ qualitates/educunt ex materie gremio iã
extẽlo: extẽlo inquã p dimẽsiones nõ terminatas. Forme eorũdẽ pe-
regrine: per qualitates insup peregrinas elemẽtorũ eruantur ex aluo

10 172

materie extẽlo iam pterminatas quasdã dimẽsiones. Has at formas
preter rõnales aias eẽ matene astrictas/ ideo arbitramur: quã nullã p̄sus
opationẽ habet ad quã nõ aliquo mõ cõcurrat corpis uel natura uel
instrumentũ: & finẽ semp sibi proponit corpis usũ: utpote que ex
corpore pendeat: dũ per istrumentũ celeste siue elemẽtale formatiũ
formabili uirtuti materie accomodant. Cuius rei signũ est: quã nulla
illarũ in deũ conuertit: quasi deus nõ sit illarũ pxima causa: sed poti-
us aliena. Aiam uero rõnalem fieri a deo sine instrumẽtis ullis ex
eo potissimũ coniectamur: q in deũ pxime uertit: quod i sequẽtib;
declaramus. Cõcurrunt igit instrumẽta non ad aie humane pductio-
nem: sed ad materiã preparamã: quã sit aia hois habitura. Deus uero
p se illã materia preparata pducit. Quod Plato i libro de natura do-
cet: ubi uult aiam rõnalem a solo mudi opifice tribui: irrõnales uero
et a ministris eius opi huic fauentibus. Aristoteles quoq; i hoc secu-
rus magistrũ in libro de aialibus sextodecimo inq; . Quãdo generat
homo intellectũ infũdi forinsecus: ac solum eẽ diuinũ: cuius opatio
nõ expleat p aliquid corporale. Quasi nõ expromat ex intimo ma-
terie gremio: sicut alias formas putat expromi. Ergo hãc sine istrumẽ-
to ipse deus infundit. Exẽplum hẽs in solis lumine & in aia. Lumen
solis p calorẽ rãq; mediũ dissipatis nubibus serenat aerẽ. Serenũ aerẽ
illuminat p se ipsũ. Aia p calorẽ naturalẽ coquẽdo cibum prepat ipsũ
ad uite formã. Cocto & prepatõ cibo nõ p calorẽ: sed ipsa per se uite
tribuit formã. Aia rursus p linguã rãq; instrumẽtum frãgit aerẽ. Frac-
tus aer sonat. Sonãdo significat. Sonus ille e quasi quoddã aial cõsti-
tutũ ex aere fracto tanq; corpore atq; ex ipsa significatione/ tanq; aia:
que quidẽ significatio instar aie latet i uocibus: & quasi uita quedã
e non audita uocis audire. Vnde nam datur sono talis significatio?
Ab ipsa loquẽtis hois aia. Sed nõquid aia significationẽ dat uoci p
linguã? Minime Lingua. n. corpus e: & corporale dat munus solum
atq; sãbile. neq; significationẽ dat p se ullã quotiẽs aio ad rẽ nõ attẽ-
dẽte casu quis loquit. Significatio uero res e incorporalis & insãbili-
lis. Alioqn quicũq; uocẽ audiret: statim quid significat uoce cogno-
sceret. Quapp significatio que insãbile quiddã e/ fit rãquã aia quedã

in uoce. i. aere fracto ceu corpore. Fit inquam ab aīe ipsius cogitatiōe sola: nō per lingue obsequiū. Atq; ideo dū platonem pronuntias aer ille fractus plures in pres diuidi. Pla to nem. Que p̄tia temporis momēta p̄currunt. Significatio uero nō per pres diuidi: q̄a in loquētis mēte indiuisibili anteq̄ pronūtiē mōmēto concipiē: & significat sepe res ingentissimas: quatum molē non pōt ipsa p̄ magnitudinem adquare. Significat ēt motū tempusq; sepe sine motu uel tēpore. Et quādo p̄nuntiat̄ sono/ soni ipsius parte p̄nuntiata plurimū nondū ab audiēte comprehēdi: neq; percipiē paulatim: sed oibus syllabis p̄nuntiat̄/ quid ex illis cūctis significat̄ euestigio itelligit̄. Que q̄dē significatio in audiētis intellectu p̄petua sepe remanet/ syllabis p̄euntibus sicut in loquētis mēte fuerat anteq̄ loquerē. Significatio igit̄ ab aīa loquēte sine medio p̄ducta icorporalis est. Est & uocis aīa simplex/ & quodā mō immortalis. Sonus at̄ p̄ linguā mediā fabricatus in pres dissipat̄ & interit. Si sol & aīa sine instrumētis aliqd̄ efficiunt in materia: multo magis deus poterit formā aliquā nullo intercedēte i strumento materie tradere. Atq; ea maxime erit rōnalis aīa: que non nihil sine instrumēto cogitat atq; eligit. Quod nunq̄ ualeret si eēt p̄ instrumēti opam fabricata. Si p̄ nullum mediū a deo fit nō fit ab eo nisi p̄ deum. Deus ipsa eternitas est. Fit ergo p̄ ipsā eternitatē. Quod p̄ eternitatē fit/ ē eternum. Et quod sūmo statui p̄ximum ē/ ita ē stabile ut a mutatione mortali sit remotissimum. Hec. n. ē sūma mutatio. Merito sicut in ceteris rerū generibus preter id quod p̄ se tale est/ sunt & alia/ que p̄ aliud talia sunt: ita in eternitatis ordine ultra deū qui p̄ se est eternus: multa sunt/ que p̄ illū eterna fiunt. Talia uero eē illa Timeus docet: que a deo absq; medio p̄creant̄. Er̄t igit̄ hoīs aīa: & i mortalis/ & huic corpori tanquā significatio aeri a loquēte deo inserta. Quā significationē si qs̄ aiaduertit/ dei loquētis itelliget mēte.

Obiectio Panetii: & responsio q̄ anima sine medio est ex deo.

Cap. viii

d Abit forsitan Panetius nobis posse aliqd̄ a deo in materia sine materia & instrumēto creati. Sed aīam nostrā ita fieri non concedit: nisi manifestiori aliquo signo hoc iterum ostēdamus. Arbitrat̄ur

enī tā aīam nascentis ab anima parentū q̄ corpus a corpore generari: quia & corpore & ingenio similes genitoribus filii sepe nascant̄. Sed coniectura Panetii parū momenti habere uideē. Quia sepe dissimiles corpore nascunt̄: sepiissime aīo. Et qui mores sequūtur paternos cōsuetudine eos imbibūt potius q̄ genitura. Et si q̄ eos usu nō acquirūt: imitant̄ tamē/ nō ideo imitant̄/ q̄ aīus nascat̄ ab aīo. Sed q̄a aīus a tenera etate blandiē p̄prio corpori: i quo p̄ genitorū cōplexionē similia quedā fiunt incitamēta. Sed p̄cedēte etate arbitrato suo & i peius & in melius mutant mores. Itaq; abiicienda est coniectura Panetii.

Quoniā uero signū a nobis exposceret: per quod aīa a deo uenire clausus ostēdat̄ signū nobis erit huiusmōi. Aīa rationalis quor̄ies aliqua sibi res occurrit p̄scrutat̄ non mō qd̄ res illa sit/ & qualis: sed etiā que sit eius origo. Neq; cessat unq̄ nisi cām eius inuenit. Neq; tamē in qua uis causa sistit gradū/ sed indagar̄ semp̄ cause cām: ita ut non prius quiescat q̄ sup̄mā cām fuerit cōsecuta. Vna queq; res i p̄prio sui fine quiescit. Proprius finis rei est eius causa p̄pria. Ibi enim perficiē. perfectionē uero naturalem appetunt oīa tanquā finē. Quod si cōem finem experere uideant̄: nō tamē ipsum adsciscūt: nisi quātum ipsis cōgruit & accomodat̄ p̄priusq; euadit. Talis euadit quando suscipiē in causa p̄xima sufficiēte sup̄ius ordinata. Non petit aer uenerē aut iouem/ licet ēt inde ducat originē: sed appetit ignis concauū: ubi p̄cipiū eius p̄priū est/ locusq; domesticus. Cetera quoq; similiter nō quālibet sui cām expetunt. Nulle. n. res prius cessaret q̄ in deum trāsformaren̄/ q̄ primū oīum est p̄cipiū. Aut si nūquā trāsformaretur i deū: frustra & temere moueren̄. Nō igit̄ quālibet querunt cām: sed p̄ p̄inquā. Sufficit. n. cuiq; sp̄m suā incorruptā itegrāq; seruare. Hec aut̄ seruat̄ a cā p̄pria/ que sufficiēs sit/ & sup̄ius ordinata. Causa uero altissima sp̄m rei a se remotioris mutaret i naturā sublimiorē. Vbi cessaret res illa eē qd̄ erat atq; p̄ierat nō aut̄ res id appetūt/ sed incolumes i suo statu manere. In quo quatenus p̄manent: eatenus prime quoq; cause similitudinē affecunt̄. Quorsū hec/ ut itelligas rē quālibet solū cum p̄ximā attigerit cām/ quiescere p̄tinus: neq; ultra p̄quirere. Atque ideo mēte que in re nulla quiescit nisi in prima/ nullā habere propriā

causam nisi primā Cuius rei signū est q̄ hoīs mens in deū conuertitur sine medio Sic. n. res cōuertunt̄ in cām ut p̄cedunt. Que p̄ mediū processere/ per medium conuertunt̄. Que sine medio p̄cesserūt/ cōuertunt̄ ēt sine medio. Aīa sine medio ī deum reflectit̄: quādo deū neq̄ ī aliqua creatura neq̄ imagine sēsus & phantasie: sed sup oīa creata ab solutū nudumq̄ suspicit. Suspicit uero talē quando argumentat̄ deū esse a deo īfinitū: ut oīa que cadere in cogitatiōem possūt / īfinito sup emineat interuallo. Vbi nihil creatū inter deū & aīam iterponit̄: Quo aut̄ mō intuitus aīe ī deum absq̄ medio figeret̄: nisi ēt intuēdi uirtus ab illo absq̄ medio p̄cessisset? Quod si uideat̄ aīa quibusdā ad id mediis indigere: ex eo quod p̄ mūdi dispositionē & ordines angelorū ascēdit ad deū: scito non uti hīs mediis aīam/ ut deū in his: aut p̄ hec quasi solē in aqua aut p̄ uitrū intueatur. Sed quasi q̄busdā gradibus ut ipsa que īfra se olim delapsa ē p̄ hos gradus ī arcē suā redeat: quo regressa deū absq̄ medio uidet. Potro p̄ mundi dispositionē iuuat̄: ut dimisso corporis cultu ī suā redeat rōnē: p̄ angelorū idagationem siue īspirationē amoneat̄: ut dimisso consueto rōnis discursu ad lumē sibi quondā diuinitus īfusū sese recipiat: quo reflexa p̄ ipsū iam dei lumē suspicit deum: ut ille qui per solis radiū non colores amplius corporū: sed ipsum suspicit solem. De quo inquit Zoroaster. *Χρησε σπενδειν προς το φαιος και προς πατροσ αυγασ ενθεν επεμφθη σοι ψυχη πολλυν εσσα μενη νουν* .i. Ascēdēdū tibi est ad lumē ipsum & patris radios . Vnde infusa ē tibi anima multo mētis lumine circūfusa: Quod āt̄ animus ad hūc quādoq̄ statū pueniat: inde coniiicimus q̄ usq̄ a deo se ab omni rei create cogitatione secernit: ut sup oēm rei cuiusq̄ creāde conceptum quantūcūq̄ sublimē extare diuinū uerticē p̄ īfinitum asserat spatium. Dum uero deum ita describit: prouiribus capit deum. Habet ergo uim aliquam absq̄ medio dei capacem. Hec autem a solo tributa est deo. Qui enim format solus ipse solus disponit. Qui implet ipse amplificat. Sicut & uisus radium illum itimum & īfinitū ab origine: quo solis lumen proxime uidet quotidie ab ipso eodem lumine solis accepit. Atque ita uis illa dei capax medio indiget nullo ultra deum ad deum suscipiēdū? Sicut neq̄ uisuius radius

ad radium solarem accipiendum ullo indiget medio . Quia & radius a radio : & uis dei capax a deo nullo medio interposito .

Probauimus hacenus propositum nostrum precipue per intellectum . Rursus ita probamus idem precipue per uoluntatem. Omnis appetitus cause sue impletur possessione. Sitim enim appetitionis extinguit perficiēdo res eadem que accendit efficiendo. Voluntas solius infiniti boni possessione potest impleri. Eo usque enim affectat bonum quousque ipsi bonum porrigit intellectus. Intellectus communem boni ipsius rationem inuenit ab omnibus rei participantis angustiis segregatam : que propter hoc ipsum infinita permanet in seipsa. Diffunditur quoq̄ in infinitum: cum possit bonitas rebus innumerabilibus per infinitos modos communicari . Si uoluntas eo usq̄ affectat bonum quousque intellectus offert . Hic autem offert infinitum bonum & infinita bona. Sequitur ut totidem uolūtas affectet. Ergo solius infiniti boni impletur possessione. Ad hec sicut obiectum intellectus est ens ipsum sub ratione ueri: ita uoluntatis obiectum ens ipsum sub ratione boni . Quia uero uis queque eo solo contenta esse potest: in quo integra obiecti sui ratio reperitur : sequitur ut intellectus & uolūtas solo deo satiari possint: in quo solo est integra ueritatis bonitatisq̄ ratio. Et quia ille ab aliis ueris semper discurret ad alia: hec ab aliis bonis fertur in alia: satis cōstat quietem his ex eo solo obtingere posse: quod talia cuncta complectitur. Habitus enim sistit motum: & motum quodammodo interminatum habitus infinitus . Postremo legitimus intellectus ē ille: qui res intelligit sicuti sunt. Legitima uoluntas illa que res appetit sicuti sunt appetibiles. Sunt autem res: ut ordinantur a deo . Appetibiles uero sunt: ut ordinantur ad deum. Ergo neque intellectus neque uoluntas in rebus ipsis quiescere potest . Sed ille resoluit in deum hec refert ad deum illi solus deus conspiciendus naturali instinctu proponitur. Huic solus deus amandus. Si sola infinita bonitas implere uolūtatē capacita

rem ualet nimirū sola infinita bonitas naturā pcreat uoluntatis
Pferat cum ipsa quoque uoluntas in bonitatē infinitā quan
doq; se conferat sine medio. Quod tūc facit euidentissime quan
do intellectus uoluntati nō amplius bonum hoc proponit/aut
illud: sed aut cunctorum simul bonorum ostēdit cumulum: aut
bonitatis ipsius fomitem: unde talis cumuli segetes pullularēt.

Deniq; nullus effectus ultra suam causam se extendit. Huma
nus animus rem quamlibet finitā transgreditur: quia quodcūq;
finitum uerum bonum ue obruletis intellectus magis intellige
gere potest: uoluntas ulterius affectare. Nulla ergo finita res est
animi causa. Quod hinc potissimum cōfirmari uidetur: quia
causa motorq; particularis uirtutem inclinationemq; ad uniuersale
tendentem non potest efficere. Et quia in intellectu uirtus
est ad uniuersale uerum in uoluntate iclinatio: ad uniuersale bo
num. Constat plane intellectum & uoluntatem a nulla re creata
fieri uel moueri. Quicquid enim creatum est uerum bonumq; ē:
dūtaxat particulare. Nonne animus quodlibet particulare bo
num respuere potest: licet bonum uniuersale non possit? Quid
nam hoc significat? Nisi ipsum solius uniuersalis boni actioni &
imperio subici. Concludamus igitur p intellectus & uoluntatis
actus conuersionesq; hominis animam a deo nullo medio inter
iecto in lucem ex nihilo produisse. Atque eam dei uim infinitam
qua ita producta est ipsi anime ita quodāmodo iseri: ut ipsi qua
si ppria & naturalis euadat: per quam ipsa quotiens uult in deū
se uertit. Non minus forme infinita uirtute opus esse putant pla
tonici: ut quis ad deum se conferat infinitum. Atque infinitum
esse sub certa ratione infinitatis agnoscat & amet. Quam ad hoc
ut aliquid fiat ex nihilo: infinita uirtute sua deus animam crea
uit ex nihilo infinita dei uirtute anima dei uirtutem eandem in
finitam attingit: que ipsam ex nihilo procreauit. Que quidem
infinita uirtus siue semel anime sit infusa siue porius iugiter in
fundatur: serueturq; a deo demonstrat eam uirtutis infinite parti

10
129
cipem & (ut ita loquar) capacem ita esse: ut per hāc ipsam dei atti
gat infinitatem. Infinitatem dei esse scimus totam simul & inte
gram. Infinitatem temporis quia euanescit continue: continue
quoque instaurari. Fluxisse partim: partim quoque fluxuram:
neque habere unquam in presētia nisi momentum. Momentum
ab integra infinitate innumere superatur. Quo fit ut infinitas
dei infinitatem temporis innumerabiliter per distātiā superet
infinitam. Anima illam attingit. Hanc ergo longissime superemi
net. Quam ob rem omnes excedit terminos temporis: uiuitq;
perpetua. Quod hinc maxime confirmatur: quod si deus eam
non facit per angelicas celestesq; uirtutes: multo minus per ma
terialia semina. Ideoq; pestiferam non subit mutationem. Si er
go tuum colere parentem desideras/ ipsum solummodo cole bo
num. Parentem queris? Non corporis natura parens est tibi o
anima. Tanto enim melior es / quanto parenti magis obtempo
ras. Es autem tanto prestantior / quanto magis corpori aduersa
ris. Bonum tibi est esse cum patre. Malum tibi est esse cum corpo
re. Non animus aliquis te genuit anima. Animi operatio mobi
lis est. Si ergo per eam facta fuisses / substantiam omnino haberes
mutabilem. Ideoq; in ipsa animi mutabilitate sifteres gradum.
Neque stabilem prorsus naturam exigeres: neque quicquam su
per animum cogitares. Nō intellectus aliquis multiplex te crea
uit. Non enim simplicitatem summam attingeres. Atq; intellectus
ipsius tibi sufficeret cōsecutio. Nunc at ad ipsā uitā: ad ipsā essen
tiam ad ipsum esse absolutum intelligēdo amādoq; ascendis su
per quēlibet intellectū neq; satis tibi intelligentia est: nisi & bene
& bonum intelligas. Bonum uero ipsum tibi satis est absque du
bio. Non enim alia ratione requiris quodlibet: nisi qua bonum.
Bonum igitur ipsum procreator tuus est anima. Non bonum cor
pus. Non bonus animus. Non bonus intellectus. sed bonum
ipsum bonum inquam quod in se ipso consistit extra subiecti
cuiusque limites infinitum infinitamque tibi tribuit uitam uel

ab euo in eum/uel saltem ab initio quodam in sempiternum.
Tertia ratio. Quale ē obiectū: talis ē potētia Cap. viiii.

q Vattuor hec: essentia: uirtus: operatio: obiectū: hunc habent ordinem: ut ab essentia profluat uirtus: ab hac operatio. Operatio obiectum petat. Et talis quedam essentia per talem quādam uirtutem: idest uirtutem propriā certo modo circa obiectum sibi conueniens operetur. Nō est putandum ab essentia aliam uirtutem fluere q̄ sibi familiarem: Neque a uirtute aliā edi operationem q̄ naturalem: neque operationem uersari circa obiectum aliquod nisi simile: commodum/ & conueniēs. Nā cur naturalis illa essentia uirtus operando appetit obiectū aliquod tale potius q̄ tale: Nisi q̄a tale aliquid ipsi familiarius est/ aptius & commodius: Nisi enim conueniret magis cum tali quodam q̄ cum aliis: uel appeteret nullum: uel eque omnia peteret. Sic intimus uirtutis uisus radius per radiū solis coloratos radios aspicit. Intimus aurium aer p̄ externum aerem / aerem haurit fructum. i. sonos: Olfatus in uapore aeris caliginoso genitus per uaporem talem in aere crasso a pomo diffusum uaporem in pomo odoriferum percipit. Gustus in saluie humore submersus per liquefactionem cibi in ore sapores uel natura liquidos / uel ibi iam liquefactos attingit. Tactus terrenis neruis accommodatus / terrena & solida sentit facile: & corporales admodum qualitates. Vides obiecta semper cum operationibus & uirtutibus naturalibus conuenire. Idem in mente cogitis confiteri: ut mēs libera sit a materia: cuius obiectū est a materia liberum. Talis est autem rei cuiusque uniuersalis ratio & idea. Obiectum eiusmōi primum platonici uocant atque peripaterici: quia primo rectoq; aspectu se obicit. Obiectū uero adequatū eē totā entis ipsius latitudinē arbitrātur. Quia p̄ uniuersū ens intellectus abstrahēdo: diuidēdo: cōponēdo: definiendo pcurrit. Ens at̄ tā incorporeis oibus q̄ corporeis ē cōmune atq; infinitum. Ac ne q̄s ita fallat:

126
ut dicat intellectum forte in alia quadam re cum uniuersali ratione potius q̄ in ipsa separatione congruere: considerare debemus in eo congruere maxie qd̄ necessario ipse facit ad hoc ut intelligat. Quid autē facit potissimū? Certe & se ipsum & ipsam a materie passionibus segregat. Neq; quicq; magis impedit uel hūc intelligere / uel hāc intelligi q̄ materie passiuē cōiunctio. Proinde si nō modo talis potentia tale petit obiectū: Sed ē obiectū tale potētiā suo accessu multo magis efficit talē / quēadmodū uisus natura lucidus & lucē petit. Et accēdere luce fit lucidior. Seq̄ ut mēs nō solum ex eo remota sit a materia atq; ampla: q̄a naturaliter assidueq; ad remota & ampla se cōfert: uerū ē ut multo ē inde fiat remotior ampliorq; qd̄ que remota amplaq; sūt / illā pulsāt / rapiūt / occupāt. Sed q̄tū pōt a materia segregari: Tantū uidelicet ut effugiat materie passioēs. Rationē nāq; ideāq; rē rei cuiusq; rum entis ab his absolutā naturaliter auet. Pōt at̄ p̄ eandē naturā ipsam consequi: p̄ quā mouē ad ipsam. Et ipsa deniq; idealis ratio que ī eternitate est omnino: cum sit in deo mentem sese ad eam pro uiribus eleuantem potest omnino supra limites loci temporisq; extollere.

VNDECIMVS LIBER

Prima ratio. Mens unī obiecto ppetuo: & spēs suscipit absolutas rōnesq; sempiternas Cap. i.

r Ratio ipsa rei penitus absoluta illud ipsum est / qd̄ actu a nobis primo rectoq; & pprie intelligit. Qd̄ intelligit actu magis fit unū p̄ intellectualē spēm cū intellectu q̄ quod uideē actu p̄ uisibile spēm cū uisu: & tāto magis q̄to ex purioribus arctior puenit copula. Copula hec augetur rursus ex eo quod uisibile qd̄ est extra uisum: ratio uero ipsa intelligibilis que adest & omni mundi materie ab ipsa formabili: & omni loco cum situm proprium non respiciat / proculdubio inest mentium penetralibus ipsi per naturam q̄ proximis. Vnde & ab illo & ad illam semper afficiunt. Si ex intellectu intelligente & spē illa intellectuali siue rōne p̄ spēm significata fit unum: ac spēs illa & ratio ut talis est / est a loco & tēpore & ceteris

materie passiōibus sepata intellectus i hoc ipso actu ab iisdē semotus
erit. Actus huiusmodi intellectus ipsius est proprius. Proprius actus
essentiā propriā comitat: atq; ecōuerso. Itaq; intellectus nō p actū mo-
do proprium: uenī ē p eēntiā propriā erit ab oī materie cōtagione seiun-
ctus. Et sicut rō illa cōis quantū i se ē uniuersū locū tempusq; ambit:
quanuis ut materiā respicit ad locū rēpusq; declinet: ita mēs illi p na-
turā accōmodatā quāq; ut respicit corpus / sese ad pres loci ac tempo-
ris cohibet: tamē quantū in se ē quodāmodo totū ambit utruq;. Pre-
sertim quia nō pōt spēs secūdū significādi uirtutē eē absoluta / si mēs
que eius rum subiectū / rum fons ē / absoluta nō sit: cū omne subiectū
p natura sua suscipiat qualitates: & fons saporē suū infundat: riuu /
lis inde manantibus. Hinc duo secunē. Vnū qđ substantia mētis nō
edī ex materie latebris. Alterū qđ ē immortalis ex eo qđ fit unū cū spē
illa rōneq; uniuersali: que put uniuersalis est / locū fugit & rpus. Ad
idē uero sic rursus argumētemur. Ipsum intelligibile ppta ē intelle-
ctus pfectio. Vnde intellectus i actu & itelligibile i actu sūt unū. In-
tellectus siqdē qđiu potētia est intellectus nōdū cū re potētia intel-
ligēda cōiungit: sed quādo actu intelligēs ē cū re actu iam intellecta
Contigēti at cū ea: ut uolunt pparetici: quoniā rei illius forma inhe-
ret mēti. Quorū uero una forma ē ipsa sunt unū. Vnū ergo fit ex mē-
te intelligēte ac re intellecta / quandoqdē rei huius forma ut talis ē:
format mētem. Qđ ergo cōuenit intelligibili quantū intelligibile ē:
cōuenit intellectui quātū intellectus. Quia pfectio & qđ pfiat unius
sunt generis: & semp inuicē proportiōe mutua uinciunt. Intelligibile
uero quantū tale ē / necessariū & pperuū. Quippe in speculando nul-
lius exstimamus corruptibilia. Quia nos scire nō arbitramur quicq;
nisi certam rei rōnē: & necessariā teneamus: & que necessaria sunt: ea
pfecte intellectu comprehendunt. Contigētia uero quantū huiusmo-
di impfecte. Quando. n. contingētia intellectus affirmat / sepe fallit:
Si falli nō uult ambigit uterq; actus impfectus ē: & falli & ambigere
Merito quādo contingētia cogitat / dubitare solet ne interim pmu-
tenē: & aliter de illis atq; aliter momentis aliis sit iudicandum. Mo-
mentis namq; singulis permutantur. Pura dum dicimus platonem

sedere: pōt. n. interī surrexisse. Definitioēs at rerū uniuersales pperue
sunt: Ut homo ē animal rōnale. Proprietates quoq; spērum que pro-
prie definiunt sūt sempiternae: ut omne rōnale pōt ratiocinari. Semp-
eni definitiones pperietatesq; tales eque sunt uere etiam si nullus in-
terns homo spiret. Has intellectus pspicue cernit: tenetq; firmiter / &
assent sine errore uel dubio. Et si qua cōingētia intelligit maxime
sub his rōnibus uniuersalibus comprehendit. Vbi corruptibilia cor-
gitat: nō ut talia / sed ut eterna. Intellectus ergo pperuus ē: qui rōni-
bus sempiternis unī solisq; pfiatur. Si intellectus eas capit: & quod
capit pportione aliquam hēt cum eo quod capit cōgruētiā certe cū
his rōnibus intellectus habebit: he neq; principiū habēt neq; finē.
At si mens habet utrumq; nullam cum his habebit proportionem.
Quoniam ab eis omnino p cōditiones oppositas distinguet. Qua
propter mēs aut fuit semp & ext: ut ipse aut si eē cepit quādoq; non
tamē desinet unquam.

Obiectio epicureorū & responsio de unione mētis cum spēbus
absolutis e rōnibus sempiternis

Cap. ii.

n Eq; nos hic obtundat epicureus aliq; obiciēs lumē quidē so-
lis ab oculo suscipi. Oculum interire: lumē uero solis incolu-
mē supesse. Similiter spēm illam uniuersalē. i. uniuersaliter significan-
tē: rōnēq; sempiternā capi ab intellectu. Intellectū pire quādoq; spēm
uel rōnem remanere. Respondemus solis lumē ab oculo minime su-
scipi: quoniā ab eo ne momētū qđē tenet: & occidēte sole uisus mo-
mēto lumē amittit. Qui si quid luminis suscepisset: retineret utiq; il-
lius aliqd uel parūp. Sicut aqua calorē retinet aliquantisp igne sub-
tracto. Itaq; ad eē oculis lumē possumus affirmare. Inesse uero & susci-
pi minime. Mēs uero spēm illā rōnēq; uniuersalē hoīs & aliorū ideo
suscipe dicit: quoniā absēte ēr hoīe memoriter retinet. Adde qđ lumē
hoc ipsū qđ lumē ē / & qđ uisibile ab oculis non sortit. Est. n. suapre-
natura tale: & oculi inde ut clarescant & uideant affecuntur. Spēs at
illa hominis uniuersalis hoc ipsum quod uniuersalis ē: non ab ipsis
singulis hominum habet personis: i quibus quicquid ē: particulare
est. In mente tamē illa uniuersalis. Igit ut uniuersalis sit a mēte. Sed

quonā pacto hoc maxime: ut Aristoteli placet. Duas nostra mēs hēt uires agētē unā. Alterā uero capacē: agētē ē que spēs agit uniuersales: capax que eas capit ab agētē cōceptas. Quando igit phātasia ī se hominis huius ut Socratis hoc tale simulacrū cōtuetur: mox lumen uirtutis illius agētis simulacrum istud pulsar non aliter q̄ solis radius aquā. Atq̄ ut radius hic solis ab aqua repercussus ī oppositū parietem ibi circulū procreat splēdidū atq̄ tremulum: Ita lumē ipsum uirtutis agentis pulsans particulare simulacrum hoīs phantasia conceptum: Atq̄ ex eo simulacro ī uim intellectus capacē reflexū: ī hac ipsa inde spētem quādam parit: que nō amplius Socratem hunc ī hoc loco & tempore positum refert. Sed hominis naturam singulis personis eque cōmunem a certis loci & temporis limitibus absolutam. Vbi & spēs ipsa uniuersalis est: Et natura que p̄ eā refertur uniuersalis. In hoc mirabilis uis intellectus apparet. Nempe q̄ spēm creat a materia loco & tempore absolutā: atque ideo quodāmodo sempiternā & creatā recipit in se ipso p̄ quā etiā naturā similē apprehendit: cur non & ipse ab uisdem absolutus sit: atque p̄petuus. Deniq̄ ea que intellectus attingit ita separata: si natura sua sunt talia: talis quoq̄ ē intellectus: nam cum attingit separata: ubi tunc ē: ubi sunt ipsa. Igit̄ & ipse ē separatus. Sin autē natura illis passionibus mācipata sunt: sed intellectus sua uis illa liberat: multo prius ac magis ipse ē liber: ut cetera liberet. Dic age cur forma rei cuiusq̄ nō potest unū quiddā fieri cum intellectu at̄e q̄ omnino a materia separet. Nisi quia intellectus ipse multo prius magisq̄ ē a materia separatus. Quo at̄ modo fiat unum ex illa spēte & intellectu: docet comparatio illa quā de radio induximus atq̄ aqua. Quippe circulus ille inde natus splēdidus ac tremulus parietis nō satis unū: quia splēdoris illius & parietis ē nimium diuersa natura. At si in speculum incidit at̄cius uniet̄. Tandem si ī lumē solis idē redierit unde radius ille demissus fuerat: qui splēdidū circulū p̄creauerat cohibet p̄fus in unū. Quid autē illo: spēs ē apud peripateticos quam peperit intellectus: Nisi scintilla quedam tum simulacri illius quod a rebus collegerat phātasia tum uirtutis illius agentis p̄ quā mens illam peperit. Quid autem nostra mens est nisi scintilla quedā

mentis superioris? Ergo species illa ita nostre menti infundit̄: ut scintilla rerum scintille mentis superioris: & ut circulus ille splēdidus solis lumini cuius radio fuerat p̄creatus. Quapp̄ ex mēte atq̄ spēs ita fit unū: ut ex duabus scintillis una cōiunctis flamma una: siue duarū candelarū radiis unū lumē siue ex circulo illo splēdido & lumē solis: fulgor unus. Qd̄ at̄ p̄ spēm ita sempiternis uniet̄: fit sine cōtrotuet̄ sia sempiternū: ea presertim rōne qd̄ intellectus: forsitan intelligēdo nō modo cū re eterna intellecta cōiungitur: sed ille quoq̄ res ipsa est eterna que intelligit̄. Idē. n. radius ē quodāmodo qui ab alto uerberat aquā qui fulget ī aqua q̄ in aerē repercutit̄. Vbi ī se ipsū refusus si uideat̄ uim nanciscat̄: uidebit statim fulgorē illū suū: q̄ redundauit ab aqua. Idem faciet si ab auto resultaerit uel argēto. Semp. n. fulgorē suum uidebit: licet uariis modis affectū: p̄ obiectōrū uarietate a quibus fuerit repercussus. Si exēplū cōueniētius de duabus illis uiribus intellectus: & hac unione desideramus. Cōsideremus muscicule oculum: in quo pene sicut ī mente nostra due sunt uires. Est in eo uirrea p̄spicitas: est & scintilla. Illa uix capax: hec agēs. Scintilla nocte emittat foras: trahit caloris huius aut illius imaginē a corporibus ipsi oppositis. Imprimis eā uirtuti p̄spicue. Que p̄ eā corpus obiectū p̄spicit: Immo fortasse nō tā corpus oppositū p̄spicit q̄ sui ipsius radiū: q̄ explicatus fuit & replicatus. Et quādo replicabat̄ resiliuit in oculū iam pictus. Imagine corporis: Ideo licet cernere uideat̄ modo hūc colorē modo illū: semp̄ tamē se ipsū cernit quodāmodo: sed uario modo a uariis coloribus refulgētē. Quid phibet uirtutē illā agentē que nostre mentis ē radius ī aliis & aliis phantaste simulacris aliter & aliter emittat̄ rem inde reflecti ī semetipsā: seq̄ uidere diuerso modo affectā pro diuersitate simulacrorū: Vbi spēs illa siue rō quā itelligimus absolutā atq̄ p̄petuā nihil ē forte aliud q̄ radius intellectus reflexus ī semetipsū. Qui tūc facile se ipsū aiaduertit quādo in simulacra sese dirigit: sicut uultus se nō uidet: nisi itueat̄ ī speculū. Vnde ēt uariis repercutit̄ p̄ speculorū ipsorū uarietate. Quēadmodū & mentis radius a simulacris pro diuersitate simulacrorum diuersus reuerberat̄ in mētem: sed de iis absolutius ī sequentibus.

Obiectio epicuri: & responsio q̄ spēs inate sūt mēti Cap. iii.
n Egabit forsitan epicurus spēs illas quas quotidie cōcipit intel-
lectus eē ppetuas: q̄a & eē incipiāt / quādo patiunt: & desināt
quādo mādanē obliuioni. Nos āt ex Platonis nostri snia fati i hoc
habere putamus / q̄ spēs ille si nascunt / a rōnibus aī pperuis patiūt;
& ideas sup aīum referūt sempiternas. Ratio prima. Profecto sentire
& intelligere q̄a uitaes opatiōes sūt a p̄ncipio uitali intrinsecōq̄ p̄fi-
ciscunt: p̄ncipio inq̄ actiuo. Sūt. n. opatiōes quedā uiuētibz & carē-
tibz uita cōes. Vt generatio / alteratio / mutatio loci. Ea que uita car-
rēt opatiōes huiusmōi patiunt potius q̄ agant. Nō. n. se ullo modo
generāt aut alterāt aut mutāt loco. Viuētia uero eas in se ipsis agūt.
Quia sese nutriēdo augēdoq̄ alterāt & generāt aliqd i se ipsis. Et in-
dicādo appetēdoq̄ locū mutāt. Si natura uiuētia ad p̄prias actiones
melius instruere debet / q̄ ad cōes / melius āt instructū ē qd̄ ē agens q̄
qd̄ patiens / atq̄ ad cōes opatiōes eis actiuū p̄ncipiū tradidit / mul-
to magis ad p̄prias actiōes / sensū uidelicet intelligentiāq̄ / sic illa di-
spoluit / ut agerēt p̄ eas magis q̄ paterent. Quāpp neq̄ mēs neq̄ etiā
sensus: ut pluribus placet platonicoz: ut p̄cipiat quicquā ab extrin-
secis formaē corporibus: sed quēadmodū ps uiuifica p̄ ista semia al-
terat / generat / nutrit & auget / ita interior sēlus & mēs p̄ formulas innā-
ras quidē & ab extrinsecis excitatas oīa iudicāt. Neq̄ aliud quicq̄
est hoc iudiciū q̄ transitus formulę a potentia quadā in actū. Nō. n.
debet operatio ulla agentis trāscendere limites. Vitalis igit̄ & intus
permanēs operatio nō ē ab extrinsecō p̄ncipio uita carēte: sed ab in-
trinsecō & uitali. Signū uero quod sensus interior ē admodū efficac̄
inde capiē qd̄ cōponit / diuidit / discunt / suoq̄ affectu uertit corpus i
cōtrarias qualitates. Signū qd̄ mēs sit maxime efficac̄ a boerio cōtra
stoicos hinc accipiē qd̄ ultra illa que facit sensus / ipsa preter obiecto-
rū naturā uniuersales excogitat regulas: descendit cōponēdo: ascen-
dit & resoluendo. Ac sese referēs sibi uenis falsa redarguit. Deniq̄ cū
rē eādē alie uires aīe aliter iudicēt: aliter. n. imaginatio siue phāntasia
aliter rō iudicat cōsentaneū ē: ut iudiciū ipsū iudicātis formam natu-
rāq̄ sequat̄ nō iudicati. Et q̄a iudiciū iudicātis actus existit p̄babile

est ut q̄sq̄ iudex opam suam nō ex aliena / sed ex p̄pria potestate p̄fi-
ciat. Ratio secūda. Sed ut reuertamur ad mētē sicut simulacra singula-
riū a corporibus phāntasie nō inurūt: ut ēt p̄bauimus alias: ita uniuersalē
spēs a simulacris nō signāi mēte: sed ita mēs illas p̄ uim suā effi-
cit / sicut phāntasia fingit simulacra p̄ se ipsā. Quo. n. pacto simulacrū
qd̄ ēt phāntasma uocāt rem aliquā p̄creabit se ipso liberiorē & amplio-
rē: Ipsū qd̄ singulare ē & materie conditionibus ē astrictū: spēs uero
q̄a uniuersalis ē: ideo liberior ē & amplior. Si nō fit spēs hec que etiā
uniuersale nūcupat̄ a simulacris / multo minus fit a rebus extremis: q̄
nō possūt p̄ aliud mediū formare mētē q̄ p̄ simulacra. Rursus unius
spiritualisq̄ spēs unā eē oportet cām spiritālē: uel salte unitā & spiritālī
modo ordinatā. Singula uero que extrinsecus sūt plurima sūt & cor-
porea. Atq̄ nullū illorū p̄ se acceptū cū p̄prie solū corporalīq̄ nature
sit spēm p̄creabit incorporeā & nature cōis significatricē. Sed neq̄ ēt
oīa singularia simul iūcta istud efficiēt. Sparsa. n. sunt: neq̄ ordinē ali-
quē talē hēnt: ut talia subnexa aliis unā seriē digerāt caufarū. Itcirco
sicut lapidū cōiūctiōe unū qd̄dā simplex nō fit: sed cumulus: ita p̄ sin-
gulariū turbā fiet forte qd̄dā simulacrorū cōfusio: potius q̄ una spēs
atq̄ simplex: preterea i quolibet singulari tria reperunt̄: natura spēs:
accidētia que nō sūt necessaria spēs: & ipsum ex utrisq̄ cōpositum. Vt
i Socrate ē humanitas: q̄ natura spēs uocāt̄: ē albedo talis talisq̄ figu-
ra que forte accidūt spēs: & aduēticia nominat̄. Ex utrisq̄ socratis p̄so-
na componit̄: nūquid ab his p̄sonis imprimiē in mētē spēs illa cōis:
que ē oīum hominum equalis similitudo? Certe ex accidētibus p̄so-
narum nō imprimet̄. Referret enī homis accidētia nō substātiā: neq̄
etiā ex ipsa natura que subicitur accidētibus. Illa enī nō rota p̄sona
alicuius est homis: sed pars eius. Ideo natura talis de nullo homie
enuntiat̄. Quis dixerit. Socrates est humanitas? Dicimus autem
Socratem esse hoīem. Homo igitur enuntiat̄ de socrate: de socrate
inquā toto / nō de humanitate solum / uel accidētibus. De platone to-
to similiter atq̄ aliis omnibus. Vbi apparet hominem ipsum quem
mēs nostra cōmuniter enūtiat de integris quibusq̄ p̄sonis i se ipsa
cōceptum multo ampliozem esse hac uel illa p̄sona cuiusq̄ natura.

Quod uero comprehendit / aliud & amplius est / nō fit ab eo quod & comprehenditur & est angustius / presertim cum natura illa fiat i singularibus hominibus singularis. Quod autem singulare factum ē / nō creat uniuersale. Sed nūquid ab integris cūctisq; personis spēs illa nobis infert? Nequaquam. Quippe innumerabiles psonas eque illa spēs respicit. Innumerabiles uero nusquam ispeximus: neq; ex quibusdam psonis accepimus eam que ifinitas isuper alias cōprehēdit. Neq; pōt ullus satis tuto a quibusdā singularibus regulā cōem pscrivere: falle ret. n. qsq; id rētare. Perinde ac siq; cū sola terre aīalia cōsideraret: atq; illa uideret spirare aīal omne spirare cōcluderet. Cum igit spēs neq; a singularibus psonis / neq; ab earū simulacris genere / reliquū ē ut fiat ab intellectu. Intellectus eā nō generat ex phātafmate uel i phātafmate. Phātafma. n. quia & i effēdo & i significādo singulare est / si fieret materia locus ue spēs / eam redderet similiter singularē. Ceterū dubiū ē: num ipsā generet p phātafma tāquā p cām mediā iter intellectum & spēm generādā. Qd̄ quidē fieri nō posse ex hoc opinamur q; cā media & effectui pxima cū effectu magis q̄ remotior cā cōuenit. Vt i hoīs generatiōe quia sol p hoīem mediū generat hoīem / magis hō generās cū homīe genito q̄ ipse sol cōgruit. Si igit phātafma esset pxima cā spēs / spēs phātafmati similior q̄ intellectui nascere: hīc duo sequerētur absurda. Vnū / q; spēs huiusmodi statim nata / phātafma ipsū & phātafiam utpote sibi ppīquiora adscisceret tāquā naturalem sedē ponus q̄ intellectum. Alterū q; & si eam intellectus accipet p talē spēm itelligeret singulare aliqd & magis & prius q̄ uniuersale. Illa si quidē singulare nūtiaret i primis: q; eēt phātafmati singulari cognatior. Neq; audiēdi sūt illi qui phātafma iter intellectum & spēm q̄si instrumētum aliquod iterponūt. Nōne uirtus mētis agēs cū capace magis cōgruit q̄ phātafma? Quo igit pacto agēs capace p extraneū phātafma formabit? Cum oporteat instrumētum formatiōis iter formatore atq; formabile iterponi. Phātafma uero extraneum iter duas illas uires inuicem germanas nequeat iterponi. Quāobrē intellectus quādo formam illam creat / neq; ex simulacro / neq; i simulacro neque per simulacrum procreat. Forte uero radium aliquē seu uim iserit

11
1140
simulacro phātafie: p quam ipsum simulacrū tāquā formator mentis formā huiusmōi generat: quā spēm uocamus itelligibilem? Sed neq; hoc fieri posse putamus. Nempe uis illa suscepta simulacro hīsdē materie cōditionibus astringet quibus simulacrum. Itaq; formā itelligibilem que ab illis cōditionibus est absoluta nō generabit. Ac si quis dixerit formā illam modo absoluto capi ab intellectu / quāuis phātafma ipsā nō creauerit absolutam: ex hoc ipso nos cōcludemus qd̄ exoptamus i primis / intellectu nō subici phātafie tāquā formabile formatore: postq̄ prestāiore modo formas hēt q̄ ipsa tribuere ualeat. Quo fit ut forma itellectualis si nascit a solo intellectu nascatur & sine medio. Si. n. mēs formā illā generat / & generādo eam i se absq; medio suscipit: certe p se gignit illā: & gignit alio nullo intercedēte.

Ex oibus his cōcluditur intellectum formare se ipsum: & quoniā si eēt prorsus informis / se ipsū formare nō posset / necesse ē ante eas formas uel notiones quas p omnē etatē pene momētis singulis i se parit / latere i aī penetralibus formas alias aīo naturales totidē numero quot sunt i mūdo rerū spēs creatarū / quibus possit formas illarū specterū itelligibiles parere. Ratio tertia. Certe nāq; res certis egēt seminibus. Nō facit natura ex quolibet quolibet / nō facit ex nihilo aliqd. Itcirco nō pōt eēntia aīe / que & una ē ac ferme oīa respicit eque / multas & uarias spēs formas pducere & alias aliis temporibus nisi p plures formulas insitas spēs differētes. Quibus aliis tēponibus alias potius q̄ alias pcreat aut promat. Ratio quarta. Has. n. sepenumero ēc nulla cōsultatiōe uel uolūtate antecedēte solo quodā naturali istinctu repēte promit in lucē. Effectus uero qui naturali fiūt ordine / formā preferūt talē / qualē cause possidēt. Calida. n. ab igne fiunt calēte: Quia cā que ex suo eē aliquid efficit naturaliter talē licet iferiori modo effectū facit / q̄lis ē ipsa. Mēs igit que p suū eē naturaliter generat uniuersales rerum omnium spēs in ipsa quoq; sua eēntia ab origine nacta uideēt uniuersales spēs omnium: ut similia similibus genere. Nā si illarum spērū una ē efficiēs cā. s. intellectus & subiectum unū intellectus. s. idē nulla rō assignari potest cur multe & differētes fiāt secūdam spēm / nisi quia intellectus p diuersas rōnes sibi naturales

14
eas promit diuerfas. Nō. n. sufficit ad hanc uarietate efficiendū simu-
lactorū diuerfitas: que nihil ad hanc fabricā aliud afferunt q̄ occasio-
nē aliquā opandi: dū p̄ illorum presentia mēs ad pmēdas spēs exci-
ta: hoc at̄ nihil aliud ē q̄ rōnes illas ociosas reddere p̄optiores. Ra-
tio quinta. Proinde si diuina mēs idearū omniū plena p̄eēntiā suam
adeo plenā absq̄ medio aīam p̄creat/ oportet aīam inde idearū plenā
effluere. Nempe deus cū ī efficienda aīa a nullo p̄sus impediā tam
p̄fectā efficit q̄ p̄fecta ī tali genere illa effici pōt. Perfectior certe p̄dit
si ī prouinciā tam difficilē notionū plena descēdat q̄ si uacua. Est aut̄
notionū capax ab initio ex ea p̄te qua cū angelis conuenit. Sicut. n.
ex p̄te sua tēporali hēt ut cōtinue querēdo discurrat/ sic ex eterna ut
possederit ab initio. Prefertim cū ipsa p̄p̄inquitior deo sit q̄ prima ma-
teria: Ideoq̄ si materia oēs inde spēs accipit/ & cū primū parata ē/ capit
necesse ē aīam quoq̄ oēs suscipere. Parata uero ē aīa ad oēs suscipiēdas
cū primū a deo accipit eē. Siqdē eius eēntia simplex ē stabilis supra
tēpus. Ideo nō pōt augeri/ aut p̄ tēpora paratior fieri. Qd̄ ita cecinit
Zoroaster. *συμβολα πατρίκος νοος εσπειρε ψυχαισ.* .i. paterna mens
inseruit aīabus cōiecturalia signa & Orpheus ita. *παντα γαρ πρωτοι
πρωτη φυσισ ευκατεθηκεν.* .i. oīa. n. p̄theo prima natura ididit. Theo-
logia orphica p̄theum appellat eēntiā tertiā aīarū rōnaliū sedē. Archi-
tas quoq̄ tarētinus ī libro de sapiētia Hominē inquit sapiētissimum
cunctorū aīantiū eē natū. Quippe cui deus rerū oīum ideas infude-
rit: p̄ quas mēte ualeat notionēs rerū nō aliter p̄creare q̄ ore plingūā
rerum nomina fingere. Hec ille. Ratio sexta. Profecto (ut platonice
loquar) in materia formatū omnium suscipiendarū latent incohatio-
nes. In natura quoq̄ p̄ quā ad formas mouet̄ materia. Formarum se-
mina delitescunt. Vnde in cōplexione arboris naturali claudīt semē
ad arborē similē p̄pagandam. In semine arbor generanda rota cōclu-
dīt. Idem accidit in cōplexione naturali & semine animalis. Igitur ī
ea parte anime que alit̄ corpus & natura utit̄ uelut instrumento ad
mouendam formādāq̄ materiā insunt & multo quidem prestantius
formatū oīum rōnes: ut ex rōne capitis que ī aīa ē exoriat̄ semē illud
capitis quod ē in natura. Ex hoc at̄ semē pullulet forma hec capitis

11
189
que cōspicitur ī materia. Atq̄ idē fiat ī pectore/ brachiis/ membrisque ce-
teris. Si pars hec infima aīe fecūda ē/ formatq̄ ipsa corpora/ & a corpo-
ribus nō format/ & formatū generandarū cōtinet rōnes nūquid mēs
que pars ē aīe sūma sterilis erit? Aut solū formabit̄ a corporibus? Aut
carebit rōnibus ad spēs p̄ducēdas? Nullo pacto. Immo uero sicut ps
infima que singulis corporibus p̄xia ē/ p̄ istas sibi ab origine rōnes
singula gignit & corporalia: ita mēs que incorporalibus ac penitus
absolutis mētibus p̄xia ē rōnes idē insertas hēt: p̄ quas p̄ducatur spēs
illas a corporū passiōibus absolutas. Septima ratio. Sic. n. aīa inter
diuina & corporalia mediū obtinebit: si utrorumq̄ particeps appare-
bit: habebitq̄ intus utrarūq̄ formatū & intelligibiliū & sensibiliū ra-
tiones. Octaua ratio. Neq̄ decet eam corporibus eē deteriorē. Ergo
si corpora ante aduentitias q̄litates/ qualitates possident naturales
multo magis aīus formulas hēt in mēte p̄p̄rias at̄e q̄ excipiat p̄gri-
nas. Duplex materie cōmunitas cōuenit: naturalis & aduentitia. Na-
turalis est natura illa in qua singula sub eadē spē inuicem cōgruunt:
sicut humanitas ī qua singuli congruūt hoīes: que coītas: ut pleriq̄
putāt: p̄p̄etua ē & singulis quibusq̄ prestātor. Aduētitia ē notio illa
uniuersalis quam de naturali cōmunitate mens cogitat singulis qui-
buscūq̄ seclusis. Que nō modo quo ad materiā spectat aduētitia est:
sed quo ad mentē. Si at̄e hāc aduētitiā cōmunitatē materia possidet
alterā naturalem/ mēs quoque materia melior at̄e hāc alterā similiter
possidet. Oportet. n. cōem formā ī mente aliquā prestātorē eē q̄ ī ma-
teria. Est at̄ naturalis p̄fectior q̄ cōtīgēs. Igit̄ oportet inesse mēti cōes
formas: at̄e illas quas corporaliū rerū fingit obcurfu. Sepe uero dum
ingenitas formas īspicimus/ putamus p̄p̄ inscitā nos aduētitiā uel
externas p̄spicere nō aliter atq̄ illi q̄ uel sōno uel morbo quodā cere-
bri oculorū ue affecti arbitāt̄ se uidere quedā extra suos oculos huc
& illuc sepe uolātia: q̄ tamē & uersātur/ & uidēt̄ intrinsecus. Nona rō.
Cur bruta rebus singulis īspectis cōem nō excogitāt notionem. Ho-
mo at̄ ex natura sua rōnali qua differt a brutis id agit? Nisi quia ipsa
sua natura sigillū possidet talium figurarū? Si enī formas p̄creat p̄ na-
turā spēmq̄ p̄p̄riā/ eas p̄fecto p̄ naturā p̄creat formatricē. Naturā uero

talem carere quis dixerit caratibus? Decima ratio. Preterea quādo
ī sciētis pfectas demōstrationes cōreximus ex principiis quibusdā
prestationibus & latioribus solemus de spēbus pprietates aliquas
demōstrare. In illis at notionibus que denuo fingunt ab aīo: que la
tior ē/ ea ē remotior a substātia: ppeaq; spēi notio ad substātiā accedit
ppinuius q̄ notio generis. Quo fit ut que ī illis minus coīs est / ea
prestātor iudicet. Alie igit notioēs sūt ī aīo preter istas: que latiores
sunt simul atq; prestātores: ex q̄bus demōstratio uera cōfici. Quo
niā uero demōstratio nō ab uniuersalibus rātū: sed ab uniuersalibus
causis pficiūt/ notioēs at que mēti inate sūt nō sunt demōstrati effe
ctus cause: Rursusq; forme ī corporibus uniuersales eē nō possunt:
seq̄ ut sup formas & que in corporibus & que ī nostris mētibus sūt
querēde sint forme alie ī mēte diuina oīum conditricē: que uniuersa
les oīum cause sint: quarū formulas humana mēs hēt: ut p has rāq;
causarū similitudines ad illas rāq; effectū cās cōclusiones referat de
mōstrādo. Sed alias de ideis. Vndecima ratio. Atq; hec ipsa demon
stratio semp aliq̄ nobis ignotiora ex ppositiōibus notionibus ifert.
Illas rursus ex aliis quousq; ad p̄cipia quedā mēti p se nota perue
niat: ne aut irritus fiat ī infinitū p̄gressus: aut ab eisdem ad eadē rete
xat circulus temerarius. Que uero p se nota sunt mēti p naturā men
tis effulgēt mētis aspectui. De singulis at spēbus rerū ex propriis ea
rū principiis proprie fiūt demōstrationes: & ī uariis facultatibus ua
rie. Igit̄ secūdam uarias spē/ & uarias facultates assunt mēti diuersa
doctrine principia ex naturali mentis lumine cognita. In ipsis uero
p̄cipiis cūcta sequētia cōtinent. Hinc efficiūt ut aīus p naturā omni
bus doctrinis abundet. Duodecima ratio. Ut quēadmodū & arbo
res & aīantes eatūq; mēbra ex propriis seminibus pullulāt/ ita sciētie
ex itimis initiis oriātur: ne mēs sit sterilior q̄ natura: q̄ ex seminibus
insitis suos fetus educit: nō casus effūdit ī pullibus. Tertiadecima
ratio. Quādo inter nos uerum querimus interrogādo & responden
do quomō posset ad summā puenire que cōcludit ratio? Nisi aliquid
prius cōcederet? Concedi at recte quid posset quod nesciret? Ita ista
ratio (ut Augustinus aurelius inquit) nisi inueniret ī nobis aliquid

10
cognitum/ quo inuens ad incognitū duceret/ nihil oīo pillam discer
neremus. Inest ergo nobis ate ratiocinationē intelligētia quedā / un
de ratiocinatio summat exordiū. Quattadecima ratio. Nō ne ratio
cinatio nostra mobilis ē? & dū ueritatē inquit/ ab alio descendit/ in
aliud: & quādo aliquid inuentū examinat in aliud ascendit ab alio.
Motus uero oīs a quiete siue stabili aliquo exordit: ac rēdit ad stabi
le. Motus at huiusmodi notionū cōplexio ē. Res uero quelibet prin
cipiū hēt p̄p̄riū suūq; finē. Quapp ratiocinatio qa notionū p̄gressio
est/ ī notiones reducit: qa mobilis ī aliquas stabiles notiones/ quatū
impulsu querat qd̄ cupit: inditus inueniat / quod quesit: luce exa
minet/ qd̄ inuenit: Firmitate quiescat inuētis. Inde ergo cepit querē
do. In idem redit examinādo. Sūt ergo ī mēte stabiles quedā & p̄pe
tue notiones: que & principia sūt & fines ratiocinandi. Quintadeci
ma ratio. Neq; ratiocinādi solū/ uerū ēt quomocūq; intelligendi.
Nam sicut sensus q; p aduētias formas que dicūtur accidētales co
gnoscit semp: accidētia quoq; semp attingit: ut platonici putant: ita
cōuerso mēs que essentias rerū definit/ p eētiales formas intelligit.
Et qa sensus qui fallacibus confidit rerum imaginibus & subito ua
nescens sepe fallit: neq; imaginē a re uera discernit: sed opus est
ad hoc iudicio rōnis. Iccirco mēte oportet eētialibus (ut ita dixerit)
rōnibus initi: ne ipsa quoq; fallat: & iudicio uirtutis alicuius supio
ris indigeat. Sextadecima ratio. Preterea si cognoscimus angelos:
neq; eos nosse ualemus p spē a sensibus haustas: que cū pendeant a
corporibus nō referūt angelicas formas: que ad corpora nō declināt:
seq̄ ut eos p insitas spē cognoscamus. Quo enī pacto iudicamus
angelos eē naturas nō uergētes ad corpora: nisi p spē a corporibus
minime depēdētes? Decima septima ratio. Deniq; inter cognitionē
diuinam & sensitiuam cognitio intellectualis est media. Ergo & me
dias habet cōditiones. Deus cognoscit p eētiam suam immobilem
Sensus p mobiles qualitates. i. spē pegrinal. Quapp mēs cognoscer
per qualitates immobiles: que speties innate uocantur. Ordo deniq;
uniuersi requirit: ut quemadmodum pure mentes in se respiciunt:
sensus autem in alia solum: sic anima mentis sensusq; particeps non

modo extra se formas: sed in se quoque respiciat. Vbi autem Aristoteles more mentem dicere solemus nouas species procreare: possumus etiam proprius more platonico dicere innatas species ex mentis penetrabilibus erui. Germanarum uirtus ea est natura: ut se mutuo comitentur in operando sicut in existendo: & se uicissim suscitent ad agendum. Germane uires sunt olfactus & gustus. Unde sepe animus per odoratum iuitur ad gustum. Germane concupiscentia uirtus & irascendi natura. Facile igitur ex libidine irritamur ad iram. Germanitas est oculorum facit ut ambo simul uertantur ad idem. Germanitas sensus & phantasia efficit ut operante sensu ad aliquid ad idem operetur & phantasia per similem germanitatem quando phantasia species suas perfert in actum: mens quoque suas educit in lucem. Non generantur proprie tunc mentis species: sed que angustius coarctabantur patet latius & florescunt: que reprobantur feruunt: que in solo mentis uertice per se lucebant rutilant eminus: & in ratione que mentem sequitur iam facta sereniore refulgent. Itaque quam Aristoteles creationem uocaret in speciebus Plato corruptionem cognominabit: per quam expugnatus oculus rationis speciebus mentis irradiat. Prima illa in mente corruptio intelligentia ipsa est. sequens irradiatio est ipsa rationis discursio. Per intelligentiam essentiae rerum definiuntur. Per rationem componuntur essentiae definite. & argumentationes conficiuntur. Veras autem definitiones essentiarum non potest mens per accidentalia rerum simulacra fabricare: sed eas construit per infusas ab origine rerum omnium rationes. Decima octaua ratio. Infusas inquam a rationibus rerum quas habet deus. Que quidem in deo sunt ipsa dei essentia ab ipso deo sub uariis rationibus intellecta. Forme igitur omnium in deo sunt: ubique nihil aliud sunt quam essentia ipsa dei: atque omnes habitu simul & actu. Omnes quoque forme sunt in angelo. Non quidem essentia ipsa sunt angeli. sed rationes quedam essentiales. id est que semper essentiam comitantur. Vbi uiget habitu simul omnes & actu: quia secundum omnes actu omnia simul intelligit. Preterea sunt omnes in hominis intellectu. In quo sunt essentiales rationes cognominantur: habitu cuncte simul sicut in angelo: non simul actu: quia non simul utitur uniuersis. Propterea intellectus infusus appellatur & materie quodammodo similis. quia tamen est prestantior quam materia ideo effectiuo habitu formas habet: quod materie non conceditur: quia habitus appellatur uis mentis agens quia sese confert

ad actum. Vis quoque capax: quia suscipit actus perfectionem. Postremo omnes forme sunt in materia. Vbi sunt rationes essentielles ideo dominantur: quia sunt fomites siue habitudines quedam siue respectus ad formas essentiam materie perpetuo comitantes. Que quidem formarum potentie sunt: potentie inquam capaces formarum non efficaces: & forme quodammodo ipse sed imperfecte. Unde omnes quoque sunt in materia modo perpetuo: secundum quidem potentiam non tamen secundum efficacem habitum aut actum. Decima nona ratio. Quis neget animus statim a tenera etate uera bona: honesta: utilia exoptare? Operatur autem intellectus nullus incognita. Ergo insunt istorum alique: et ante quam apperatur in animo notiones per quas ceu formas rationesque ipsorum ea iudicat appetenda. Idem ab inquisitione & inuentione probatur. Si in turba hominum querat socrates Alcibiadem: sitque illum aliquando inuenturus: necesse est Socratis menti aliquam Alcibiadis figuram inesse: ut sciat quem hominum querat preceteris: atque inuentum in certum multorum Alcibiadem ab aliis discernere ualeat. Ita neque indagaret ea quattuor animus: neque aliquando inueniret: nisi haberet illorum. id est ueritatis bonitatis/honestatis/utilitatis aliquam notionem: per quam illa quereretur inuenturus ut quotiens inuenit: que inuestigauerat agnoscat atque ab eorum discernat contrariis. Neque solum ab appetitu indagatone inuentione sed et a iudicio id probamus. Quicumque enim aliquem sibi amicum iudicat uel inimicum quid amicitia quid uel malivolentia sit non ignorat. Quo nam igitur pacto multa uera uel falsa bona uel mala ut solemus quotidie iudicemus & recte iudicemus: nisi esset nobis ueritas quodammodo bonitasque ab initio cognita? Quomodo rursus structure musice picture & artium ceterarum opera necnon inuenta philosophorum multi sunt in iis artibus non uersati probarent se penumero recte & reprobarent: nisi illarum rerum forma quedam esset & ratio illis a natura tributa? Comparatio quoque idem nobis ostendit. Quicumque enim mel uino comparans alterum altero pronuntiat dulcius: quis dulcis sit sapor agnoscit: & qui Speusippum & Zenocratem conferens ad Platonem: Zenocratem censet Platonis similiorem quam Speusippum: Platonis figuram proculdubio nouit. Eodem modo cum e multis bonis aliud alio melius recte existimemus & maiori minori uel bonitatis ipsius participatiōe aliud alio melius

modo extra se formas: sed in se quoque respiciat. Vbi autem Aristotelis more mentem dicere solemus nouas species procreare: possumus etiam proprius more platonico dicere innatas species ex mentis penetrabilibus erui. Germanarum uirum ea est natura: ut se mutuo comitentem operando sicut in existendo: & se uicissim suscitent ad agendum. Germane uires sunt olfactus & gustus. Vnde sepe animus per odoratum iuitur ad gustum. Germane concupiscenti uirtus & irascendi natura. Facile igitur ex libidine irritamur ad iram. Germanitas est oculorum facit ut ambo simul uertantur ad idem. Germanitas sensus & phantasia efficit ut operante sensu ad aliquid ad idem operetur & phantasia per similem germanitatem quando phantasia species suas perfert in actum: mens quoque suas educit in lucem. Non generantur proprie tunc mentis species: sed que angustius coarctabantur patenter latius & florescunt: que tepere feruere: que in solo mentis uertice per se lucebant rutilant eminus: & in ratione que mentem sequitur iam facta sereniore resurgunt. Itaque quam Aristoteles creationem uocaret in speciebus Plato corruptionem cognominabit: per quam expurgatus oculus rationis speciebus mentis irradiatur. Prima illa in mente corruptio intelligentia ipsa est. sequens irradiatio est ipsa rationis discursio. Per intelligentiam essentiarum definitionum. Per rationem componuntur essentiarum definitione. & argumentationes conficiuntur. Veras autem definitiones essentiarum non potest mens per accidentalia rerum simulacra fabricare: sed eas construit per infusas ab origine rerum omnium rationes. Decima octaua ratio. Infusas inquam a rationibus rerum quas habet deus. Que quidem in deo sunt ipsa dei essentia ab ipso deo sub uariis rationibus intellecta. Forme igitur omnium in deo sunt: ubique nihil aliud sunt quam essentia ipsa dei: atque omnes habitu simul & actu. Omnes quoque forme sunt in angelo. Non quidem essentia ipsa sunt angeli. sed rationes quedam essentialis. id est que semper essentiam comitantur. Vbi uigent habitu simul omnes & actu: quia secundum omnes actu omnia simul intelligit. Preterea sunt omnes in hominis intellectu. In quo sunt essentialis rationes cognominantur: habitu cuncte simul sicut in angelo: non simul actu: quia non simul utitur uniuersis. Propterea intellectus infimus appellatur & materie quodammodo similis. quia tamen est prestantior quam materia ideo effectiuo habitu formaliter habet: quod materie non conceditur: quia habitus appellatur uis mentis agens quia sese confert

ad actum. Vis quoque capax: quia suscipit actus perfectionem. Postremo omnes forme sunt in materia. Vbi sunt rationes essentialis ideo dominantur: quia sunt fomites siue habitus quedam siue respectus ad formas essentialis materie perpetuo comitantes. Que quidem formarum potentie sunt: potentie inquam capaces formarum non efficaces: & forme quodammodo ipse sed imperfecte. Vnde omnes quoque sunt in materia modo perpetuo: secundum quidem potentiam non tamen secundum efficacem habitum aut actum. Decima nona ratio. Quis neget animam statim a tenera etate uera bona: honesta: utilia exoptare? Optat autem intellectus nullus incognita. Ergo insunt istorum alique: sunt ante quam appetat in animo notiones per quas ceu formas rationesque ipsorum ea iudicat appetenda. Idem ab inquisitione & inuentione probatur. Si in turba hominum querat socrates Alcibiadem: sitque illum aliquando inuenturus: necesse est Socratis menti aliquam Alcibiadis figuram inesse: ut sciat quem hominum querat preceteris: atque inuentum in certum multorum Alcibiadem ab aliis discernere ualeat. Ita neque indagaret ea quattuor animus: neque aliquando inueniret: nisi haberet illorum. id est ueritatis bonitatis / honestatis / utilitatis aliquam notionem: per quam illa quereretur inuenturus ut querens inuenit: que inuestigauerat agnoscat atque ab eorum discernat contrariis. Neque solum ab appetitu inuentione sed etiam a iudicio id probamus. Quicumque enim aliquem sibi amicum iudicat uel inimicum quid amicitia quid uel malivolentia sit non ignorat. Quo nam igitur pacto multa uera uel falsa bona uel mala ut solemus quotidie iudicemus & recte iudicemus: nisi esset nobis ueritas quodammodo bonitasque ab initio cognita? Quomodo rursus structure musice picture & artium ceterarum opera necnon inuenta philosophorum multi sunt in iis artibus non uersari probarent se penumero recte & reprobarent: nisi illarum rerum forma quedam esset & ratio illis a natura tributa? Comparatio quoque idem nobis ostendit. Quicumque enim mel uino comparans alterum altero pronuntiat dulcius: quis dulcis sit sapor agnoscit: & qui Speusippum & Zenocratem conferens ad Platonem: Zenocratem censet Platonis similiorem quam Speusippum: Platonis figuram proculdubio nouit. Eodem modo cum e multis bonis aliud alio melius recte existimemus & maiori minori uel bonitatis ipsius participatiōe aliud alio melius

deterius ue appareat necesse est bonitatem non ignorare. Præterea cum e multis & diuersis philosophorum aut etiam aliorum opinio- bus que ueri sit similior & probabilior sepe optime iudicemus oportet non deesse nobis aliquem ueritatis intuitum ut que sint illius similia non nesciamus. Quæ pro nonnulli in adolescentia / aliqui et sine preceptore / plerique ex paucissimis doctrine rudimentis a preceptoribus demonstratis doctissimi euasisse tradunt. Quod nunquam nisi multum ut diximus iuuante natura fieri potuisset. Hoc abunde Socrates Phedoni: Menoni: Theetheto adolescentibus demonstrauit: docuitque posse pueros recte in singulis artibus respondere / si quis prudenter eos interroget: cum a natura sint artium disciplinarumque omnium rationibus predicti.

Confirmatio superiorum: atque insuper
de ideis.

Cap. iiii.

Possumus autem ex tribus illis Platonis libris Phedone: Menone: Theetheto: atque insuper ex Parmenide timeo: & conuiuio sic rursus argumetari. Si capite proprie atque precipue alter quidem maior: alter uero minor denominetur: absurdum id quidem. Primo quoniam per idem & maior erit & minor. Deinde per aliam speciem in alia specie aliquid collocabitur: puta per capitis speciem in maioris minoris uel speciem. Prestat autem capite capitatum quod maius aut minus denominare. Denique absurdum est per aliquid primum maius aliquid dicere. Igitur si formalis afferenda causa est maiore maius: minore minore cognominabitur. Similiter denarium numerum nouenario plurem non unitate proprie appellabimus: siquidem ab unitate proprie unum denominamus: imo pluralitate plurem: & alium paucitate pauciores esse dicemus. Item dualem numerum fieri asseremus non diuisione unius in duo quia etiam coniunctione interdum huius rei atque illius fieri contendetur. Et omnino idem proprie oppositis effici causis non est dicendum. Ergo dualem numerum dualitatis ipsius participatione fieri secundum formam potius asseremus. Sed hec tanquam leuiores mictamus pergamus ad grauiora. Si color uel figura est ipsum pulchrum: quoniam nam pacto erit color aliquis uel figura deformis? Item qua nam ratione

11. 198

multa subiecta pulchritudinis unius tanquam communis participarent nisi una quedam pulchritudinis natura communis & inesset singulis & preesset: ut ab ea que preest dependeat & que inest. Proinde aliud est ipsa bonitas quam res que bonitatis participatione fiunt bone. Aliud pulchritudo quam res pulchre: similiterque de ceteris speciebus / quas Plato uocat ideas. Corpora. n. pulchra multa sunt: ipsa uero pulchritudo una est. Nam omne primum summumque in aliquo earum genere unum est solummodo. Rursus hec pulchra duas habent naturas: tum naturam corporalem que fit princeps pulchritudinis: tum pulchritudinis qualitatem. Ipsa uero pulchritudo nihil est aliud quam pulchritudo. Quoniam quicquid est in genere aliquo primum tale nihil aliud est quam tale. Item corpora hec primum pulchra sunt primum et turpia. Nam ex ipsa sua materia que aliud aliquid est quam pulchritudo deformia iudicantur. Ipsa uero pulchritudo turpitudinem non admittit. Si modo opposita uicissim se fugiunt: corpora quoque pulchra mutant: & modo pulchra sunt: modo contra. Pulchritudo uero ideo mutabilis est: quia & nihil est aliud quam pulchritudo: & quantum pulchritudo est non mutat: quia sic neque uertitur in contrarium: neque priuat quandoque fundamentum & sustentaculum: cum se ipsa sustineat. Adde quod corporalia queque aliis pulchra uideri possunt: aliis uero non pulchra. Ipsa uero pulchritudo carere pulchritudine cogitari non potest. Præterea corpora formosa diuisibilia sunt: pulchritudo autem indiuisibilis non parua est: quia magna corpora non formaret: non magna quia primum corporibus non congrueret. Denique non est corporea: quoniam rebus spiritualibus non competeret. Non est etiam temporalis: quia rebus non inesset eternis. Inest autem multo magis animabus & mentibus quam corporibus: sed neque in illis est primum: tum quia ille secundum se deformes sunt nisi formentur a bono cuius splendor est pulchritudo: tum quia ille ueritatem appetit tanquam pulchram. Pulchritudo uero non expetit semetipsam tum denique quia simpliciter & communiter amabile est non esse quidem animale uel intellectuale: sed bene bonumque esse. Cum uero bonum summe alliciat summa est pulchritudo. Itaque idea ipsa pulchrorum est super corpora animas mentes. Est una simplex pura immutabilis indiuisibilis in corpora: & eterna. atque eadem idearum omnium est natura: quod hinc quoque alia exemplo probamus. Hic

homo quando illum generat hominē nō proprie specificā humanita-
tem ipsā que cōmuniter in utroq; considerat gignit. Gigneret enī &
se ipsū qui per humanitatē extat. Preterea terminata natura naturam
interminatā generare nō potest. Nō ergo causa ē hic homo ut simpli-
citer humanitas sit: sed ut in illa materia propageat. Oportet autē na-
ture humane cōmunis esse cōmunē causā: atq; etiā p se agentē quod
ostendit ordinatissima eius & stabilis compositio. Quā ob rē super
agentia in spetiebus particularia extate oportet uniuersale agēs: spe-
tiē respiciens atq; dirigēs. Quod etiā apparet i iis/que absq; manife-
stis seminibus generantur ut alias demōstrauimus. Argumētantur
rursus multi platoniorū a mētis obiectis hunc i modum. Cū intelle-
ctus noster naturaliter formal capiat rōnesq; itelligat uel sepatas uel
sepando sequit ut cōmunes ipse rerum sepatēq; a materia rōnes natu-
ralia sint eius obiecta. Quoniā uero obiecta eiusmodi mouent: for-
māt: perficiunt intellectum: ideo in prestātionē uerioniq; uniuersi gra-
du sunt constitute: longissimeq; a figmētis absunt: ne mens & uerita-
tis iudex & sensuum emēdatrix a ueritate remotior sit q̄ sensus. Quā
ob rem rōnes ille merito sublimiores ueriores efficaciores nature exi-
stimantur q̄ intellectus qui inde formātur. Sed nūquid ille rursus in-
tellectuales sunt appellāde? Non quidē proprie. Siquidē rōnales ani-
me secundum picipationē itellectuales sunt. Angeli uero intellectu-
ales secundum formā. Rōnes deniq; ille atq; idee intellectuales qdē
secundum cām: intelligibiles uero secundum formā. Intellectuale. n.
ad intelligibile ita ferme se hēt: ut appetens & mobile atq; formabile
ad appetibile motorē atq; formatorē. Sed ubi nā sunt? Sane ideas mi-
nus cōmunes in ideis cōmunionibus generatim platonici collocāt.
Ac deum omnia idearum genera in ipso ente primo cōmunissimo en-
tium atq; pfectissimo quod sūmum intelligibile uocāt: intelligibile
quidā secundum formā: itellectuale uero secundū cām: cui proxime/
subdunt mētes q̄ plurimas intellectuales secundum formā. Intelligi-
biles uero secundum picipationē. His at rōnales subiciūt aīas intel-
lectuales iā picipatione quadā: intelligibiles uero nequaquā. Proinde
cēfēt ens ipsum ipsūq; intelligibile idē esse: quoniā ens sit naturale &

11 149
adequatū itellectus ipsius qua rōne est intellectus obiectū. Preterea
intelligibile ipsum sub primo rerū picipio collocant. Illud enim tale
est: ut comprehendī quodāmodo possit. Hoc uero nequaquā. Picipi-
um primū appellāt proprie unitatē ipsā atq; bonitatē. Et quia unitas
eminētiam lucemq; procul ab omnibus segregatā refert: intelligibile
uero refert lumen quoddā iam intellectibus pportioē quadam acco-
modarum: ideo unitatem & aliud & superius q̄ intelligibile esse pu-
rant. Rursus quia mētes tam intelligere q̄ intelligibile appetūt non
simpliciter: sed & bene & bonū. Bonū uero simpliciter apperunt. Itcir-
co hac etiā rōne bonum. i. deū sūmum ipsi enti quod & itelligibile ē/
preponūt. Mitto q̄ intelligibile respicit intellectum: bonū uero respi-
cit uolūtatem. Itaq; nō solum hoc ab illo est differēs: sed prestantius.
Quippe cū prestātius sit quod uolūtate rapit q̄ quod ab itellectu cō-
prehēditur. Quapp ens ipsum ab itellectu prouiribus percipi opinā-
tur: bonum uero p uolūtate potius ad se ipsū animam trahere: atq;
tractā in se quoq; trāsfundere: & si quo pacto ab anima iā occupata
suo modo tangitur/ tāgi proprie per unitatem mentis caput quā ab
initio nobis deus qui est unitas uniuersi princeps inseruit. Ceterum
ut ad ppositum reuertamur in ipso quidē bono ideas p cause modū
esse solum relatiuis quibusdā rōnibus tantum inter se distinctas. In
ipso uero itelligibili per formā proprie atq; absolutis insup formis
in uicem differentes. In sequentibus mentibus siue a corpore sepatis
siue coniunctis participatione iam quadam & gradatim magis/ ma-
gisq; distinctas. In natura uero semina quedam infima formarum ab
ideis infusa. In materia deniq; umbras. Ipsum quidē bonum Plato i
epistolis deum patrē nominat: ipsū uero intelligibile deū filium. Plo-
tinus quoq; & deum de deo & de luce lumen & rationē uerbūq; dei
Rursus plato in epinomide per ratiōem huiusmodi diuinā siue uer-
bum quē mundum uocat intelligibile affirmat mundum fuisse sensi-
bilem exornatum. Quoniam uero idee in primo quidem una forma
sunt. In secundo uero multe forme. Non enim putāt in prima forma
absolutam diuersitatem esse formarū. Ideo Plato cōrēplatus & colo-
res in lumine circa lucē & lineas i circulo circa cētrū inqt in epistolis

multiformes ideas absolute distinctas circa primū rerū p̄cipium eē potius q̄ in primo. Similiter i libro de republica septimo ideā inquit boni. i. ipsum bonum in cuius forma omnes idee una forma sūt/pulchrarū esse causā idearū uidelicet illarū que in sequentibus multe forme sunt absolute inuicē differentes. Superioribus rōnibus Plotinus & Proculus ideas cōfirmant: & aliter i deo (ut aiūt) primo ponunt aliter in secūdo. Alii uero nōnulli ad idē ita p̄cedunt. In materia quidē postrema idearū umbra resultat. Sup̄ materiā uero idearū oīum lucet facies. Quarū fons est deus rerū auctor ut Platonis Timeus planissime docet: ac liber de republica decimus: & Parmenides. Si. n. mens & natura plene formarū sunt: perq̄ illas agunt quod i naturalibus artificisq̄ apparet: merito & deus q̄ nature mētisq̄ formator est i formis esse nō debet. Per formas igitur agit: quas appellamus ideas. Has Plotinus & Proculus nō solū exēplares: sed et̄ essentiales formas appellant. Putāt. n. opificē mundi nulla in fabricando mūdo cōsultatione uti. Talē. n. imp̄fectam opationē esse. Atq̄ eū qui de ope perficēdo consultat prius in se imp̄fectum opus quodāmō cōcepisse: deinde de illius absolute perq̄rere. Quod a mēte perfecta est alienū. Itē si uniuersū mutabili solum prouidentie discursu disponere: non esset usq̄ stabile quicq̄: neq̄ perpetuus eēt mundi motus & stabilis. Igitur deus uniuersū per eē suum facit atq̄ disponit. Presertim cum eiusmodi actio & prima & cōmunissima & facillima sit oīum actionū. Ideoq̄ a causa quadam prima cōmunissima felicissima sit ubicūq̄ sit: eiq̄ i primis cōueniat. Omnis at̄ causa que ipso eē facit: talē sequēti gradu facit effectum: qualis ē ipsa primo. Cū igitur mūdos sit cūctarū complexio sp̄erū: sequit̄ ut mūdi opifex mō quodā supra q̄ cogitari possit prestantiore sp̄erū oīum cōplexio sit: & oīum formas hēat exēplares sibiq̄ met ut illorū more loquar essēntiales. Quod iterū ita cōfirmāt. Si ars naturā imitatur: perq̄ opetum rōnes efficit opera: ergo & natura suorum operum possidet rōnes. Rursus natura cū ex se ipsa careat rōne & moueatur perficiaturq̄ a deo rationes accipit ab ipsis diuine mētis ideis. Et q̄to nature rōnes iteriores ipsi nature sūt q̄ rōnes artis arti tāto saltē rōnes diuinas iteriores oportet eē deo q̄ nature rōnes

11
196
ipsi nature. Addūt q̄ forme sēsbiles haud om̄io uereq̄ sūt tales: quales cognomināt. Sane eqlitas & similitudo passi ineq̄litaris dissimilitudinisq̄ fit p̄iceps. Formositas at̄ uera i subiecto p̄ se deformi i formisq̄ eē nō pōt. Bonū quoq̄ uerū ubi defectus & p̄cluitas ē ad malū eē neq̄. Quinetiā in celestibus nolūt eē uerā lineā sup̄ficiēq̄: uerū cētri polonūq̄ punctū. Sigdē quorū rō est imp̄ribilis / ipsa i re p̄ribili eē nō possint. Sed aiūs noster ueras hēt gignitq̄ formas: per quas alias falsi redarguit quātū a ueris distent aiaduertēs. Quā ob rē multo magis aiā uniuersi ueras formarū possidet rōnes & gignit. Vbi. n. uirtus i intelligētiāq̄ prestātor ibi expressiorū formarū cōceptio atq̄ prius. Deniq̄ mūdi opifex certiores et̄ p̄fectioresq̄ formas i se ipso gignit: atq̄ (ut Proculi uerbis utar) dum se aiaduertēdo se ipsū gignit in se simul generat oia. Accedit ad hec q̄ cū uniuersi mēbra p̄petuo quodā ordine iter se cōspirent nō casu: sed rōne cōciliant̄ atq̄ regunt̄. Rō illa q̄ ordinat oia se ipsā ignorare nō pōt. Alioq̄n rō sūma foret irrōnalis si nullā rōne sui ipsius haberet. Rōnāior. n. ratio est: que se ipsā cognoscēdo cōplectit̄ q̄ que ignorādo se deserit. Illa igit̄ se tanq̄ rōne oīum ordinatricē intelligit. Quo efficit̄ ut q̄bus rōnibus modisq̄ sigula disponant̄ semp̄ intelligat. Quā ob rē in sūma oīum rōne sunt oīum rōnes. Vtrū igit̄ q̄a deus facturus erat oia cuncta cognouit: Non certe. Alioq̄n essentialē opationē ipsāq̄ ad se ipsū cōuersionē ad externa referret: atq̄ aliunde p̄deret. Igit̄ quēadmodū sol i se lucēdo illuminat oia: sic deus itelligēdo atq̄ uolendo se ipsū & scit: & efficit oia. Quis nō uident si uidēdo se uidet facitq̄ cūctā: seq̄ ut in substātia sua substāntiales forme sint: que exēplaria causeq̄ sint oīum: Semp̄. n. i ipso nature ordine ita se res hēt: ut ab iteriori actiōe p̄cedat exterrior. Atq̄ ide opus actiōi p̄simile. Quēadmodū a lucere illūinare: ab illuminatione illuminatū illuminationi luci q̄ simile. Proinde plāte & aiālia ex seminibus generātur. Oportet at̄ i semine rōnes eē quodāmō aiantis inde rōnāliter p̄creati. Nō tamē sūt i semine corporeo nisi potētia. Vni forme. n. semē ē: ac pene informe. Quod autem inde gignitur multi forme: atq̄ formosū. Itē si semē diuidat̄ / plura tamē tota que nascuntur quasi in partibus tota lateant que gignuntur. Hinc patet uim

seminariā i semine ipso latentē esse quodāmodo incorporeā. In qua sit huius morus generatiōisq; principiū. Oportet at̄ multiplicis aiantis rōnes multiplices seminarie inesse uirtuti quā uocamus naturā. Idē .n. prout idē est diuersitatē tantā proxime generare nō posset. Insup inesse actu necessariū est. Quod .n. est potentia tale tanq̄ impfectū in aliquid actu tale: nō aliter q̄ per aliqd quod actu tale sit pfectiusq; p duci potest. Insunt ergo singularū aiantis partiū spetie differentium singule rōnes: quibus suo singula tempore locoq; & ordine pcreent: atq; excisa si fieri potest sepiissime recreent. Sed nūquid seminarie uires in seminibus animatiū sūme cause sunt? Nequaquā. Nō .n. ab ulla illarū fit spēs ipsa: sed quiddam potius pculare sub spē: & quelibet illarū ab alio sub eadem spē ducit originē. Ideo ad uniuersalē naturā cōfugiendū: in qua uniuersales sint suarum spērū oīum rōnes. Ad naturā inquā terre terrenorū pcreaticē. Presertim cū sepe plāris & aīa libus passim spōre nascentibus semina corporalia desint. Quo fit ut ad eorum pductionē seminibus incorporeis opus sit. Atq; ut conueniēti ordine pcedamus: singulas terrenorū spēs ad uniuersalem referamus terre naturam: similiterq; i ceteris elemētis. Deīde quattuor elemētōrū naturas pxime ad lune naturā: i qua sint elemētāliū oīum rōnes. Naturā uero lune ad naturā spere superioris: similiterq; deiceps. Cūctas deniq; naturas ad ipsā uniuersā naturam: i qua necessario sint tā naturalium q̄ naturarū oīum rōnes: rōnes inquā & exemplares & effectrices: ut naturas oēs certis regulis ad certa dirigat & perducatur. Nō pōt autē natura esse rō causaq; rerū sūma: tū quia p se irrōnalis ē: quod i nostra natura patet. Nā neq; se neq; alia nouit: tum q̄ est causa effectui mixta: perīde ac si faber lignis ifusus tractet ligna. Tali .n. causa opus erat: ut que ab alio extrinsecoq; & cōmuni mouē: familia rē quādā intrinsecāq; uirtutē a separata causa possiderēt. Quippe cū & hec nō aliter proprie distictē/accōmodate ducāt: q̄ p uirtutē ipsīs p priā/distictā/accōmodatā: & cā rādem excellētissima: que pure & absolute opi dominatura est: ab ipso ope per essēriam & eē & uirtutem oporteat eē secretā. Sicut i aere uidemus calorē quidē a sole supno misceri: lumē uero nequaquā. Oportet at̄ naturā & si p se irrōnalis ē: tamē

11 197
corporalium rationes habere quibus possit intrinsecus singula cōgruis modis ad finē conuenientē rōnaliter ordinare: mouere: formare: cūq; per se irrōnalis sit: ab eo quod p se rationale ē duci debet rōnibusq; formari. Nempe irrōnale ē ne p se irrōnali ordinē uniuersi cōmittere. Igit̄ in causa superiore necesse ē rōnes rerum adeo rōnaliter esse: ut cā ipsa se suaq; aīaduertens & sui & rationū suarū certā habeat rōnē. Absurdum certe foret: cū nos tum nostri tum nostrorū opum tū uniuersi rōnes habeamus cām uniuersi: neq; sui neq; suorum rōnes habere. Quā ob rem si mūdi conditor omnia nouit: certe nō respexit in alia ut illa pereiperet: siquidē cognitio eius alia ipsa met cognitiōe pducta proculdubio antecedit. Quis .n. ignoret externū opus sequi intrinsecam actionē. Itaq; deus in se ipsum respiciens nouit oīa. Quo fit ut i ipso sint oīum spēs: per quas cūcta cognoscat & faciat. Atq; (ut sūmam dicam) quēadmodum in hoc materiali mūdo materie omnes in unā tandem intimāq; materiā: sic & multo magis in mundo formali forme omnes i unā intimāq; formā necessario reducūtur. Quod hinc rursus argumētari licet. Quod omnis uita plem suā penes se ipsā prius generat q̄ seorsum: & quo prestātor uita ē: eo iteriorē sibi met generat prolē. Sic uita uegetatiua tā i arboribus q̄ i aīalibus semē quasi arborē & quasi aīal i corpore proprio prius generat q̄ aut iaciat extra: aut arborē inde aīal ue externum pducatur. Sic sensitiua uita que ē uegetatiua prestātor per phātasiam in se simulacrū intētioneq; rerū parit: prius q̄ in externa materia fabricet. Sed fetus ille phantasie primus quia in ipsa met anima est: ideo ppinquior est anime q̄ fetus uegetatiue uite: qui nō fit in aīa: sed in corpore. Sic uita rōnalis que est excellentior sensitiua parit in se ipsa rōnem tū rerū: tū sui ipsius quasi fetum prius q̄ uel loquēdo uel agendo pmat in lucē. Primus ille fetus propinquior est aīe q̄ phātasie fetus. Vis .n. rationalis i fetū suū perq; illū in se ipsā reflectitur: quod non efficit phātasia. Sic angelica uita motiones sui ipsius & rerū promit in se ante q̄ deptomat in mūdi materiam. Proles hec interior ē angelo q̄ rationi sua: quia neq; ab externis incitata est: neq; mutatur. Quā ob rē diuina uita eminentissima & fecūdissima oīum uniuersā hanc mundi machinā tanq̄ prolem

suam in se generat prius q̄ pariat extra. Oportet at̄ huiusmōi prolem
quā Orpheus Palladē uocat Iouis capite natā/magis intimam/ut ita
dixerim/esse deo q̄ angeli notionē angelice mēti. In angelo q̄ppe cū
sit eē al iud q̄ intelligere: notio que generat̄ intelligēdo/ aliud ē q̄ an
geli ipsius eēntia. In deo at̄ quia eē & intelligere idē sunt: notio quā
deus intelligēdo se ipsum gignit/ tanquā exactissimā sui ipsius ima
ginē idē est atq; ipse deus. Quoniam uero generationē uoluptas co
mitat̄/ timeus Platonis inq̄t deū ope suo minime delectari. In ple aut̄
illa dei intima que uniuersale semē est mundi/ insūt ppria semina mē
brorū oīum que ī mundo hoc ple eius extrema gignunt. Semina illa
eēntia inter se cōueniunt: ne deus sit substātia multiplex. Differūt ra
tione: ne quicquid ī mundo sit sine ulla uarietate sit unicum. Age sic
ultra procede. Cum deus uim habeat infinitam/ & res que sequuntur
eum cuncte finitam ideoque diuina uirtus non sit determinata ad
ea solū agenda quibus finite res possunt subministrare: sed queat
absq; illis insup innumerabilia opera etiam īcorporalia facere/ an nō
necessarium tibi uideē in deo horum opum formas que absq; instru
mētis certisq; subiectis facere pōt ita relatione saltē distinctas eē ut p
priā illic hēant rōnē? Nā cum ab uno quātū unū omnino ē absq; me
dio subiecto ue certo non fiant multa/ nulla ē rō ob quā forme tales
possit ex deo multiplicē emanare: nisi multiplex/ ut ita dicā/ & quo
dāmō multiformis sapiētia dei. Quinetiā quicquid relique cause agūt
id oē opant̄ tanquā prime cause instrumēta: atq; ita agunt ut rēpanē
ab illa/ Tempanē aut̄ ducuntq; adeo certis modis ad certas formas ī
materia generādas non p aliud q̄ p certas formarum rōnes/ que sūt ī
deo. Quēadmodū instrumēta artis atq; nature p formas agentis di
rigunt̄ ad formas. Atq; ut forme tū artificiosorum naturales pspicue
magis sunt ī agēte q̄ in ope uel instrumētis: ita mundi totius forme
expressiores modo suo ī deo sunt q̄ in sequētibus causis & materia.
Quā ob rē Mercurius putat mūdum eē omniformis dei imaginē oī
formē. Et Plato in timeo inquit diuinā uirtutē cū bonitatis sue gra
tia uellet mūdum q̄ pulcherrimū facere decreuisse eū ad exēplar illud
quod est oīum excellētissimum figurare. Ideoq; mundum ita ad sui

11 198
similitudinē effecisse ut mūdi partes ad sui ipsius formarit ideas. Ex
iis quorūdam canum rabies cōdenat̄ latantium platonem ideas ex
tra diuinā intelligentiā posuisse. Celū unū syderū plenū tottētem
noctu figurat suorū syderū imaginibus. Que quidē imagines neq;
sūt sydera: licet eē īfātibus uideātur: neq; manēt: sed iugiter inouant̄
aqua fluere: quāuis manere uulgo putent. Similiter deus unus idea
rum exuberās plenitudo materiā fluctuantē fingit semp simulacris
idearū. Que sane simulacra neq; uere spēs sūt apud platonicos quāq;
ueras eē quidā phisici arbitrant̄: neq; quiescūt unquā ut Heraclitus
ait labente materia. Et si quiescere eas ignorantes existimāt. Atq; hic
ē modus p quē res tēporales ut uult Parmenides pythagoreus eter
narum fiunt pncipes idearū. Profecro sicut eternitas q̄ unū dūtaxat
momētum ē manens idē semp/ & eodē mō tempus omne quod p in
numerabilia diffluit momēta quiescēdo metit̄. Et sicut centrū stabile
puncta supficiēi circūcurrentis ita idea quelibet ī eternū una eadēq;
consistens res eas tēporales metitur oēs que in eadē inter se spēs sunt
idee unius eiusdēq; participes. Quod de una dicā de oībus est ideis
intelligendū. Pulchritudo ipsa pulchrorū omniū est mensura. Quia
per accessum ad pulchritudinē primam & recessū ab ipsa res sequētes
magis minus ue pulchre existimant̄: & quod cadit ab omni Pulchri
tudine ab omni cadit essētia. Et quod totā possidet pulchritudinem
totam habet essētiam. Quia prima essētia & prima pulchritudo sunt
idē: Quecūq; homo in spēs aliqua iudicat/ iudicat ad spēm referendo
puta quādo iudicat solē aut ignē esse pulchrū: tūc duo pulchra refert
ad unam pulchritudinis spēm absolute. Et quādo solē esse igne pul
chriorem pronuntiat/ ad eandē refert ideam/ non absolute/ sed cōpan
do. In utraq; relatione pulchrum solē & ignē pulchrum p eandē meti
tur ideam. Sed ī prima utrūq; p totam ideam mēsurat. In secūda p al
terū idee gradū illorum metitur alterum. Neq; audiēdi sunt barba
ri quidam qui res pulchras mensurari non posse putant/ p accessum
ad purum pulchritudinis actum: quia ille sit infinitus. Ideoq; non
possint res alie alius propius ad ipsum accedere. Volunt autem p re
cessum a pura pulchritudinis priuatione mēsuram talem excogitari.

Hi enim ob id errare uidentur/ quasi purus actus est infinitus affirmatione/ similiter pura priuatio est infinita negatione. Neque fit pulchrorum comparatio ad diuinam essentiam penitus infinitam: sed ad pulchritudinis ipsius ideam. Que quodammodo finita est quantum respicit creaturam/ quia est determinatio quedam diuine perfectionis / facta quidem a mente diuina/ confirmata uero a uoluntate. Accedunt autem ad eam proprius que similitudinem eius suscipiunt purius. Recedunt uero que contra. Merito autem inde mensura accipitur pulchritudinis in rebus pulchris/ unde ipsa suscipitur pulchritudo. Hec autem ab idea capitur non a pura pulchritudinis priuatione. Denique quid stultius quam pulchritudinis habitum per priuationem uelle discernere/ cum fieri e conuerso tam natura quam ratio cogat. Quapropter absque dubio fateamur humanam mentem pulchre referre ad ipsam pulchritudinis rationem. Quoniam uero quod mensurat prestantius est quam quod mensuratur: mens humana quantum per relationes ad ideas res omnes temporales metitur/ que sub ipsis continentur ideis/ rebus illis est excellentior. Atque ideo ideis est proxima/ quia metitur quecumque illas sequuntur: Vt pote que cadit media inter idearum fontem & riuulos inde manantes. Verum licet mensuret ad ideas: non tamen per ideas ipsas mensurat/ tanquam per propria quedam & proxima media. Non enim sunt uniuersales idee proprium instrumentum huius aut illius mentis humane: neque inter mentem singularem & res alias singulares ullo modo uniuersales idee cadunt medie. Quia uero non potest animus singularia uniuersalium idearum simulacra aliter metiri quam per formulas idearum animo proprias/ & quasi declinantes ad singularia necesse est menti idearum formulas inherere: per quas ideis simulacra confertat. Que congruunt formulis probet: reprobet que non congruunt.

Sed unde adueniunt he formule menti: nunquid a simulacris? an ab animi fictione? an forsitan ab ideis? Non a simulacris. Nam per eas formulas animus mensurat simulacra. Unde formule simulacra antecedunt. & tanto prestantiores sunt: quanto ideis propinquiores. Ac si fieret a simulacris non uere mensurarent illa: sed ab eis potius mensurarentur. mensura enim adequatio est. Causa adequat effectum. Effectus causam non adequat. Nusquam in corporibus perfectas unitatis bonitatis

pulchritudinis rationes inuenimus. Oportet enim eas suis contrariis non esse permixtas. In corporibus autem unitas miscet partium multitudini: bonitas uitio: pulchritudo deformitati: nusquam rectas figurarum rationes inspeximus in materia corporum: eas tamen ipsi tenemus. Alioquin neque de ipsis loqui possemus: neque per ipsas quasi examinem defectum formatum corporalium redarguere. Non igitur eas a corporibus accepisse uidemur: essent. n. illis deteriores. Neque dicendum est eas esse nusquam quia nequit mens intelligere per se ipsum quod nihil est omnino. Nam & priuationes per habitus cogitat: & false opiniones non ex eo fiunt in nobis quod ipsum quod omnino nihil est cogitemus: sed quod uel coniugamus res inuicem uel disiugamus preter ordinem naturalium. Immo uero si existunt alicubi obiecta sensuum/ sunt & rationes obiecta mentis: si modo & mens sensibus est nobilior: & quod omnino nihil est/ neque mouet animi aciem neque contrahit/ neque terminat. Non igitur finguntur ab animo. Sane figurata mentiuntur: res ueras non mentiuntur. Figurate animi res ipsas sequuntur confusius est quam umbre corpora. Corpora per umbras non discernuntur. Quis ergo per fictitium extraneumque simulacrum pulchritudinis: odoris: saporis: caloris horum ipsorum essentialia definitiones proprietatesque latentem inspiciet? Preterea figuratum animi est animo ipso deterius. Formule uero ille ideo prestantiores sunt animo: quia per ipsas animus etiam iudicat corrigitque se ipsum. Nempe per rationes unitatis bonitatis & pulchritudinis animus de se ipso iudicat sepe quam sit ipse aut partibus multiplex/ aut affectibus dissidens. Item quantum uel natura deficiat: uel uitio deprauetur. Rursus quantum uel natus sit deformis: uel rursus euaserit. Nonne per pulchritudinis sigillum pronuntiat esse se corporibus pulchriorem. Et hanc partem sui illa & hunc habitum illo pulchriorem esse. Immo uero & angelis sublimiores esse uidentur. Quia per sigillum idem angelum mens nostra designat: quando angelum animo pulchriorem esse affirmat: & alio angelo alium: angelisque deum. Non tamen metitur deum: sed ipsum tanquam mensuram relinquit inmensurabilem. Sicut enim sapientia non fit sapiens: & motus non mouetur. ita prima mensura non mensuratur. In eo igitur quod ille formule angelos mentiuntur tanquam regule expresse ab ideis super angelos existentibus

certe sublimiores sunt angelis. Et animus in hoc ipso actu quo metitur angelos/excellentior est quā ea ipsa natura angeli: quā apud se ipsū metiendo designat. Quāuis & angelus animam metiatur per regulas quodāmodo rectiores: & eo ipso actu magis excedit animum quā per actum animi excedatur ab animo. Quo autē pacto sigilla huiusmodi quas & formulas appellamus si sunt animo & angelis altiora finguntur ab animo? Quinimo sunt in animo ante omne cōmentū animi. Animus enī sua inuēta omnia ad sigilla talia cōfert. Siquidem uentris sigillo discernit: que uera inuenta sunt: que ueniora: que falsa. Item quod per novos tēporalesque actus animi fabricatur mobile ē omīo. Quod. n. motu fit nimirum fit & mobile. Sigilla uero talia sunt imobilia. Herēt enī animo imobilitate. Quoniā quicquid singulis momentis occurrit aīo/ uel fit ab aīo arbitrato nostro ad illā referimus tanquā firmiter inherētia. Porro si illa quoque nutarent essent ad alia referenda: & alia rursus ad alia: neque esset in nobis principium aliquod iudicandi. Sigillum per quod de statu huius rei aut statu illius aut etiā de eternitate sententiam ferimus mobile esse nequit. Siquidem in sigillo ratio illius exprimitur/ quod eo significatur. Ratio uero status ipsius eternitatisque est a ratione motus alienissima. Quinetiā stabile & eternum nō aliter quā sub ratiōibus status eternitatisque definimus. Rationes huiusmodi omnis sunt mutatiōis expres. Siquidem status antecedit motum. Quod uero in natura prius est/ est a posteriore solutum. Atque has rationes per quas talia definimus/ intus habemus. Nō enī per aliena mens loquitur. Ac si extra nos essent egeremus ad huc alius rationibus rationū/ quibus quasi mediis ratiōes illas haberemus/ per quas essemus de statu eternitateque locuturi. Alie ille rationes ideo imobiles essēt/ quia essēt ratiōes imobilitatis rationū. Itaque quacūque gradiamur ad imobiles ratiōes nobis inatas perueniemus. Scite Plotinus quādo de euo disputat iquit. Nec ne de eternitate loquimur quasi de extraneis rebus testificantes? Ac de alienis agētes? Nequaquā. Non enim intelligimus/ nisi tangamus: neque extranea tangimus. Itaque oportet nos eternitatis eē participes: hec ille: talis ergo sigilla sunt imobilia. Immo etiam sigillum motionum est immobile

11
199

Quando. n. de rerū motibus iudicamus/ illos ad eternā motus ideā per motionum sigillum nobis infixum comparamus. Si hoc quoque foret motus aut mobile/ esset per sigillum aliud comparandum. Nō enim motus ad eternitatem/ nisi per medium cōpetens religat. Quod neque motus sit neque mobile. Item si foret mobile/ non recte per illud motiones iudicaremus. Motio nāque tunc iudicatur recte quādo referat ad terminos & spacia/ que permanerint. Nam ut non manētibus neque sit motus neque motus progressio cernitur. Ipsum quoque tempus quod ē proprietas quedam & perduratio motionis/ non aliter mensuratur quā si per stabilem seruetur memoria/ & stabili eternitatis momento circūscribatur. Si motionis sigillum stabile est/ multo magis stabilia sunt sigilla omnia reliquorum. Ex iis omnibus duo pariter concluduntur quod scilicet sigilla talia/ & ab ideis animo inferantur: & ipsi herent immobiliter.

Confirmatio superiorum per signa. Cap. v.

h. Vius autem rei signa multa comperimus. Primum quod rustici homines qui nunquā de ideis aliquid cogitauerunt: & adolecentuli qui nihil de iis audiuerunt/ cū primum eorum sensibus occurrunt corpora pulchra mō ratione utantur ea referunt ad ideas duobus ut diximus modis. Vno quādo affirmāt hoc esse pulchrū: quod non faciunt/ nisi ex eo/ quod talis corporis figura quadrat sigillo pulchritudinis intus ingenito. Altero quando affirmāt hoc isto/ & istud illo esse pulchrius/ quātum aliud alio accedit proprius ad sigillum: Tales si sigillum neque per doctrinam neque per inuētionē prius acquisiuerunt. Quia neque cogitauerunt de illo quicquam: neque audiuerunt: Neque etiā tūc ex singulis pulchris corporibus ipsum colligunt. Siquidem per ipsū minime fallax singulorum fallaciam defectumque redarguūt. Neque ex natura quadam cōmuni que est in singulis. Nam quod in rebus iacet fallacibus: ipsum quoque fallax euadit: fallacemque ex se precreat notionem. Preterea quando de illo diligentius cogitant inueniunt ipsum uel esse uel referre aliquid unum supra multa in se ipso consistēs. Nam super naturam illam que una quodāmodo est in multis/ oportet esse naturam talem: que una sit ante multa: ut cōmunis sit eque

multorum . Tale sigillum quia nullo modo clauditur rerū singulari
um multitudine / ab ea multitudine nullo mō colligitur . Neq̄ etiam
cogitationis machinatione cōcipitur . Nā per ipsū inuenimus super
mobilem multiplicēq̄ cuiusq̄ animi pulchritudinē / unā esse pulchri
tudinē in se ipsa manētem . Ergo sigillum uim suā tollit altius super
animos . Machinamēta uero animi / nihil animis eminētius fabricāt .
Si ergo cum primū utimur ratione / res plurimas ad huiusmōi sigilla
referimus / que neq̄ didicimus āre / neq̄ tūc colligimus aut figimus /
presertim cū comparationis signū precedere semp̄ res illas oporteat /
que cōparātur / sequitur ut ante omnē rationis usū ea possideamus .

Secundū signum est / quod subito fiūt relationes utreq̄ sepe etiam
nulla precedente aut intentione uolūtatis aut rationis discurfione .
Quod significat non esse aīo regulā relationū huiusmōi / nup̄ aut ex
trinsecus acquirendam : sed iādudum intrinsecus possideri : qua toti
ens uti pro arbitrio potest / quotiēs se ad eā intrēderit . Tertiū signū
est / q̄ omnes in se ipsis experitūtur / quotiēs uolūt alicuius rei defini
tionē & causā inuenire nihil aliud conantur / q̄ ut omnibus sensus &
phantasie submotis obstaculis profunde mentis intima penetrent .
Quibus tunc primū clarissime fulget / quod uenantur cū primū in ar
cane mentis adyta penetrauerint . Quasi intrus scientiarū thesauri de
litescant . Quod ita Pythagoras cecinit . *αλλα σὺ θαρσει επει θεϊὸν
γενος εστι βροτοισιν οἷσ ιερα προφερονσα φυσις δεικνυσιν εκαστα*
.1. Tu autē confide quoniam diuinū genus est hominibus . Quibus
sacra natura / proferendo in lucem omnia mōstrat . Ergo mirabimur /
Homerum & didimum aliosq̄ p̄ multos / uel natura uel ab infantia
cecos / ita scripsisse / ut perspicue uidisse omnia uideātur . Mirabimur
Zoroastrem / aliosq̄ sapientie inuentores diuturna dūtaxat solitudi
ne / solaq̄ animi rotius in mentem solam cōuersione rerum omniū sci
entiā peperisse . Quartum signum ab approbatione sumitur . Com
plexio corporis / que abūdat sanguine / suos quosdam postulat tū sa
pores : tū ceteros rerū usus : Que bili alios . Alios que p̄ uita . Quan
do cuiq̄ complexionis quod suum est offertur / non aliter oblatā rem
natura talis asciscit : q̄ ipse ignis escam sulphuream . Hinc sāguineus

11
160
commendat dulcia . Acuta acria ue cholericus : acida melancholicus :
mollia flegmaticus & isipida . Quod de sāguineo dicemus / similiter
est ad alios transferendū . Nescit sanguineus quā ob cām dulcia pro
bet : quia non cōmendat consilio : Sed naturali complexionis instin
ctu . Sane p̄ naturalem instinctū quinq̄ appetit genera qualitātū . Ru
bra & uiridia uisu . Auditū leta . dulcia gustu . Tempata tactu atq̄ ol
fatu . Si has quinq̄ qualitates per complexionem affectat & probat /
necesse est i ipsa complexionis conflatione quinq̄ inesse fomites ha
rum quinq̄ probationum . Sicut enim illarum quinq̄ qualitātū alia
inter se est & alia ratio / ita a tali complexione sub alia & alia ratione
probantur . Igitur i unoquoq̄ hoīe quinq̄ sūt fomites naturales ad
quinq̄ qualitates cōgruas q̄nq̄ sensibus cōprobādas . Et quia i aliis
hominibus alie sunt cōplexiones humorū / ideo rerum concupiscen
tie corporalium inter homines sunt diuerse . Quoniam uero una hu
mana spes est in oībus cum sit mentis spēs una / iccirco cōmunis ē
eorū que ad mentē pertinet approbatio . Omnis mēs figuram laudat
rotundā i rebus statim consideratā : & cur laudet ignorat . In edificis
quoq̄ similiter talē uel quadraturā ediū : uel parietū equalitatē : lapi
dū ue dispositionē : angulorū oppositionē : fenestrarū figurā atq̄ oc
cursū . Laudat insup̄ eodē pacto certā quandā siue mēbrorū humano
rū proportionē / siue numerorū uocūq̄ cōcordiā . Cōmendat morales
gestus & habitus tanq̄ decoros . Cōmendat sapiētie lucē & ueritatis
intuitū . Si quelibet mens hec omnia semper / & ubiq̄ asciscit illico : &
quā ob cām asciscat ignorat : neq̄ pōt nō absciscere : instinctu asciscit ne
cessario profus & naturali . At quia eorū que hic affectant : diuerfa in
ter se rō est / oportet ut a mēte ex diuersis nature sue rōnibus tū quasi
fomitibus appetant : tū quasi formulis & regulis approben : ita ut ex
eis dē regulis illorū cōtraria reproben . Si quē cōtraria illorū cū primū
nobis obiciunt : offēdūt natura sua ēt si cām nesciamus . Sunt ergo rō
nes illorū similiūq̄ igenite mēti . Quintū signū a definitione artis ac
cipi . Ois ars qa certa rōne ad certū finem ordinat opus rōnalis facul
tas ē . Facultas rōnalis si oī nature irrōnali ē igenita / multo magis ige
nita ē oī rōnali . Elemēta q̄ artificiose situm reperunt suum ? Quanta

geometrie arte rectam lineam in ascensu seruant atq; descensu? Quanta
architecturæ industria pluuia se in orbiculares guttulas cohibet?
Quanta aer sagacitate rerū nature succurrit: ne quid in ea uacuum reliqua-
tur? Complexio quoq; plantarum & animalium q̄ mirabili medicine
artis solertia utitur in conseruādo habitu naturali: aut recupando?
Ipse quoq; brutorū anime singulis in speciebus singulas artes exer-
cent. Laneam relā sericii uermes: lineam aranee: hirundines figulinā:
musicam olores: apes architecturam: ciuilem ciconie: bellicam uero
leones: uulpes deniq; uenatoriam. Quis autē dixerit modo ista con-
sideret solam naturam rationalem inertem fuisse: atq; ex inertia irra-
tionalem ab initio constitutam? Immo uero si debet rationalis sedes
multo prius & magis artem capere rationalem q̄ sedes irrationalis/
oportet omnes rōnali hominū speciei artes innasce: postquā singule
innate sunt singulis irrōnaliū sp̄ibus. Omnes enim ferme in genere
brutorum uniuerso congregantur. Sed alie sp̄es artium p̄ alias aīaliū
species dispergūtur. Omnes ergo in unica rōnali hominū sp̄e colligū-
tur: licet per singulos diuidant̄. Omnes iterum in uno speciei āgelice
singulari: in quo tamē diuiduntur: secundum formas: Quoniā mul-
tiformis est angelus. Cuncte deniq; in uno singulari deo: atq; una dū-
taxat dei forma. Quapp̄ artes diuidūtur inuicem in brutorum gene-
re secundū habitū atq; actū. Quoniā nulla mutorū species aut artes
oēs exercet actu: aut omnes infusas habet: sed quelibet eorū species
unica utitur arte & possidet unicā. Artes igitur diuidātur oportet in
hominū sp̄e secundum actum: quia alii alias meditentur: nō tamē se-
cundum habitū: quia singuli cunctas possideant. Siquidem in ange-
lo quolibet uniuntur cuncte habitu atq; actu. Quilibet enim illo-
rum qualibet meditat̄: sed diuiduntur executione: quoniam alii
aliter gubernant mundū. Cuncte in deo modis omnibus uniuntur.
Quia & habet & uidet & exequitur uniuersas. Nā in omnibus ope-
rantibus: ut inquit theologus Paulus omnia operatur. Sextum si-
gnum ab assecutione artium ducitur. Quas nō illi solum: qui precep-
tore carent per se assecūtur: sed illi etiam qui magistros uel libros uel
hoies habuisse tradūtur. Nā & qui legēdo discūt nō a litteris corpo-

161

ralibus uitaq; carētib; spiritalem uiuamq; sciētiam hauriūt: sed ipsi
per litteras prouocati pariunt in se ipsis: & qui discunt audiēdo non
prius discūt: q̄ ipsi audita apud se recolāt: examinēt: approbēt. Non
fit autem examinatio approbatioq; uerorum: nisi itus prefulxerit re-
gula ueritatis: & qui docere dicūtur: neq; sciētiam eādē quā ipsi ha-
bēt omīo trāsfundūt in alium. Nam docēdo alios ipsi euaderēt igno-
rātes. Et sciētie qualitas de alia mēte in aliam: quali de subiecto in sub-
iectum trānsiret: quod nō conuenit qualitatibus. Neq; aliam quādā
specie similem sciētiam: in discipulo ipsi per propriam generant. Ta-
lis enim generatio ad qualitates p̄inet corporales. Non ad humanā
sciētiam: cuius actio clauditur intrus: & operantem perficit potius q̄
externa. Ceterum quonā pacto magister discipulum edocet? Duo sūt
artium genera. Alie sunt quarum materia circa quam uersātur nullū
habet in se principium opis effectiuum: sicut lutum aut saxū: ita sub-
esse uidentur figulo & sculptori: ut manum dūtaxat expectent artifi-
cis: ipsa uero suapte natura nihil momenti habeant ad opus efficien-
dum. Alie uero artes sūt quarū materia per formam quādā morum
agit ad opus: quod quidē naturale ē potius q̄ artificiale dicēdū. Sic
terra subest agricolæ. Sic medico corpus humanum. Quippe fecundi-
tas soli ad segetes producendas agricolæ. Et corporis humani cōple-
xio ad sanitatem recuperādā medico confert q̄ plurimū. Usq; adeo
ut sepe ager absq; cultura producat segetes: hec complexio corporis
nostri sine medētis opera pellat morbos. Quod significat & agro in
eē semina segetum per naturam: & cōplexioni semina sanitatis. Ergo
in primo artium genere artifex ille dominus materie uocatur atq; ma-
gister. In secundo uero excitator nature atq; minister. Artem docēdi
ad secundum id genus spectare hoc nobis testimonio esse potest q̄
animus qui tanquam materia uidetur subesse docenti nōnūquā an-
te q̄ audiat presagit audiendā: & postquam audiuit audita reddit
uberiora & meliora. Et sepe licet non audiat ex se parit. Quippe qui
semina scientiarum non minus quam ager segetum possidet. Vnde
qui docet minister est potius quam magister. Quapropter Socrates
apud Platonem in libro de scientia Theetheto inquit se filiū obstetri-

cis esse: & obstetrici p̄similem. Vtpote qui ī erudiēdis hominibus nō
īducat sciētiā: sed educat. Sicut obstetrices conceptos iam fetus edu-
cunt. Ideo quādo doctor aliquis contendit ex pluribus argumentis
audienti aliquid demonstrare: qui audit nō paulatim formā ut lutū
a figulo: aut saxum aliquod a sculptore. Sed post multa inditia veri-
tatem subito intuetur: etiā absente magistro/ quādo sufficiēter fuerit
prouocatus. Sicut ager cultus a rustico post diurnos illius labores
suo ipse tempore edit fetus agricola nihil agente. Quis oculos uide-
re docuit? Aures quis audire? Oculis nō prestat uisum medicus: sed
uel super infusas caligines discutit: uel dirigit in obiectū: ita menti
preceptor scientiam non infundit: sed purgat aciē: aut dirigit. Nemo
canibus sagacitatem prestat uenatoriam. Nemo equis currēdi uirtu-
tem. Nemo robur bellicū elephātibus. Sepe tamē homines eas ipsas
uirtutes latētes & dormitātes in mēbris usu exp̄gisci compellūt. Idē
facit in mente preceptor ut Plato in septimo libro de repub. docet.
Mens. n. uirtutem suā que est ueritatis intuitus nō minus habet fir-
mam & naturalem/ q̄ sensus & animalia suam. Eam sciscirando p̄uo-
cat Socrates docendi dux. Ipsa recte īterrogata uera respōdet. Respō-
dere non potest uera nisi cognouerit. Quoniā uero res ipse inuicem
cōnexe sunt: similiterq; rationes rerum cōiuncte sunt inuicem: Vnde
facile de una trāsitur in multas sepe fit ut ex uno quodā uestigio a
preceptore monstrato sagax animus p̄p̄riis uerbis uenatur longo
ordine plurima. Adde q̄ non imbecilliozem habet mens uidende ue-
ritatis aspectum q̄ pedes progrediendi potentiam. Socrates infantē
potrecta ducit manu quo gradiatur. Adolescētem quo discat interro-
gat. Infanti non prestat eundē uirtutem: sed & prouocat: & rutilius p̄-
ducit ad terminum. Adolescenti non largitur intelligentiam: sed effi-
cit ad effectum sui operis promptiorem. Ipse autem Socrates scienti-
am suam si quando adeptus dicitur tanquam nouam aut per inuen-
tionem aut per disciplinam ē adeptus. Si ipse p̄ se res īuenit nunq̄ re-
bus īuentis fuisset usus/ nisi utēdi modū a natura cognouisset utēdi
modū nō tenet/ qui rei ipsius nō tenet naturā. Sin ab alio audiuit nō
prius ex auditu cōcepit scientiam q̄ sciret nūquid docentis ratiōes

162
ueritati congruerēt. Non intelligit hoc nisi qui ipsam inspicit uerita-
tē. Igitur anteq̄ inueniat quicq̄ aut audiat/ ueritatis ē compos. Et q̄
docuit Socratem Archelaus uel p̄ se inuenit: uel accepit ab Anaxago-
ra. Quicquid fuerit sciuit & ante. Atq; licet & Anaxagoras ab anaxi-
mene: & ille ab anaximādro: & anaximāder acceperit a Thalete: Tha-
les deniq; uel alius quiuis sacerdos egyptius/ aut saltē persicus ma-
gus caruit preceptore. Qui hominis caret doctrina discit docēte na-
tura. Immo uero scit iam diu docēte deo. Quapp Socrates apud Pla-
tonem in libro de sapiētia inquit theagi. Nemo unquā didicit a me
quicq̄: q̄uis mea cōsuetudine multi euaserint doctiores & me exhor-
tante & bono demone inspirante. Tu quoq; breui multum proficies
si deus fauerit. Preterea narrat Socrates ibidem/ quēadmodum non
nulli dum eius consuetudine uterentur/ illiq; propinquarent: ipso ē
tacente acutiores euaderent. Recedētes uero ebertiores subito redde-
rentur. Quasi ad diuinum quēdam influxum a deo p̄ genium men-
temq; Socratis ī familiarium aīos penetrantem uis illa ingenii p̄ine-
ret. Et Orpheus musas esse dicit iouis & memorie filias. Quia uide-
licet sciētie in profunda memoria lateant/ nobis olim a deo tribute.
Quin etiā hec de memoria tradidit. ΠΑΝΤΑ ΝΟΟΝ ΣΥΝΕΧΟΥΣΑ ΒΡΟΤΩΝ
ΨΥΧΑΙΣΙ ΣΥΝΟΙΚΟΝ ΥΠΟΜΝΗΣΚΟΥΣΑ ΔΕ ΠΑΝΤΑ ΩΝ ΑΝ ΕΚΑΣΤΟΣ ΑΕΙ
ΣΤΕΡΝΟΙΣ ΥΝΩΜΗΝ ΚΑΤΘΗΤΑΙ ΕΠΕΥΕΙΡΟΥΣΑ ΦΡΕΝΑ ΠΑΣΙΝ. i. totam mē-
tem continens humanorū animorum familiaris. Cōmemoras omnia
quorum notionem quisq; semper animi sinibus occultit: mētem susci-
tas omnibus. Concludemus iam presentem disputationem: si pri-
us nos ipsos amonuerimus: ut quando audimus artes nobis inesse
natura: non intelligamus uel a natura celesti corporaliquē īpressas uel
a mera anime essentia fluere. Siquidem a tali natura impressas habēt
bestie. Ab essentia autem mera manantes solus possidet deus. Sed in-
telligamus nostris mentibus statim ex deo natis infusas fuisse sp̄eri-
es rerum & regulas artium: ut in timeo tradit Plato non aliter q̄ an-
gelicis mentibus infundantur. Est autem differentia triplex inter nos
& bestias quo ad artes p̄tinet. Prima q̄ a deo sine medio nos eas acci-
pimus. Ille natura celesti intercedente. Secunda q̄ quisque nostrum

accipit cūctas. Bestiarū spēs singule singulas. Tertia q̄ bestie necessa-
rio quodam īpulsu nature ad sue artis usum certo tēpore cōpellunē.
Nos autē libero rōnis iudicio tum artis unius tum plurimarū usum
elīsimus. Cōuenimus autē quārum ad spēs rerū & regulas artium atti-
net cū angelis atq; deo: cum in aliis nōnullis / tū in hoc uel maxime /
q̄ nobis insunt p̄ absolutū p̄spicūq; modū ferme sicut & illis. Itaq; /
diuine idee absolutas atq; distinctas ipsarū imagines nobis / tanquā
speculis impressere. Nature autē corporali umbras quāsdā cōfusiores.
Quēadmodum nos ad lumē imaginē quidē nostri corporis clarā ī
speculo pingimus: umbrā uero reddimus parieti: Vbi autē idea p̄ mo-
dū lucet absolutū p̄spicūq; / non mō lucet clara: sed fere tota. Oēs
enī idee p̄prietates quas in disputationis huius principio ex Plato-
nis mente narrauimus: in eo cōsistūt potissimū q̄ uniuersalis sit atq;
solura. Quod autē nō umbre idearū: sed imagines p̄spicue nobis in-
sint ex eo patet potissimū / q̄ umbras illarū ab imaginibus earūdem
recta rōne distinguimus: q̄ ue formule illarū nobis īsint ipsas nobis
p̄spicue represētant: nosq; ad eas conuertūt: & umbre idearū in cor-
poribus haud prius eas nobis referūt / q̄ per nostre mētis formulas
purgent atq; reforment. Deniq; si p̄ distinctas imagines atq; p̄ modū
integrū splendent in nostris mētibus atq; solutū: p̄ modū quoq; ful-
gent penitus īmortalem. Quod si īmortalis rei naturale subiectū est
īmortale: Subiecto nāq; soluto / quicquid subiecto herebat disperdiē.
Proculdubio mēs hominis est īmortalis: que naturaliter firmiterq;
īmortaliū idearū spēs p̄ modum suscipit īmortalem.

Ratio Secunda. Mens est subiectū ueritatis eterne. Cap. vi.

a Vrelius Augustinus diuino uir ingenio / quo latinorū nullus
platonica maiestatem tū sapiētia tū eloquentia expressit exacti-
us: iactis a Platone supioribus fūdamētis argumētatiōes huiusmōi
cōstituit. Aliud ē uerū aliud ueritas: quēadmodū aliud castus aliud
castitas: prestantiūsq; ē uero ueritas: siquidē oē uerū ueritate ē uerū. Cū
uero aliqd quod uerū dicitur intent nō tamē intent ueritas. Sicut si qd
castus itereat: castitas tamē nō iterit. Si manebis semp hic mūdus ue-
rū ē semp eē māsūrū: q̄ si nō manebit: uerū ē nō sēp eē māsūrū. Quid

11
163
cū interierit si iteriturus ē: nōne tunc id uerum erit mundū interisse?
Nā q̄diu uerum non ē occidisse mundum / nō occidit. Repugnat igitur
ut mundus occiderit: & uerum nō sit mundum occidisse. Nō pōt
ār aliquid eē uerum / ubi ueritas non sit. Erit igit ueritas / ēt si mūdus
intereat. Quid si ipsa ueritas occidat? nōne uerum erit ueritatē occi-
disse? Verum ar nō puto eē si ueritas nō sit. Nullo mō igit occidet ue-
ritas: Hec Augustinus. Sed ubi nā est ueritas? nō in corporibus: mu-
tateē. n. corporibus pmutatis. Cum tamē eterna sit ueritas: hinc seq̄
paradoxō illud platoniciū / corpora nō uere eē: q̄. s. i illis nō maneat
ueritas. Ergo quod aurū dicimus si nō uere ē aurū falsum aurum ē: Si
hoc neq; aurū qdē est. Atq; ita de ceteris rerū corporaliū spēbus. Pre-
terea affectio corporis duo tēporis pūcta non pmanet penitus eadē
ut ostēdimus alias & ī presētia ī hūc modū ostēdimus. Sicut stabilis
& simplex eternitas rerū stabilium simpliciumq; mēsurā ē / ita fluens
& uarium tēpus mobilium & multiplicium ē mēsurā. Tēporis pūcta
nūquā pmanēt eadē: sed sibi inuicē surrepunt semp aliis alia succedē-
tia. Corpus mundi mobile tanquā mēsurā sibi p̄p̄riā tēpus hēt. Si ita
est quadrat utiq; celi dispositio & mutatio tēporis fluxui. Itaq; non
pōt in duobus tēporis momētis eē celi dispositio penitus eadē. Nā
si eadem p̄ duo momenta maneret / in ea ipsa morula tēpus quidē de
alio momēto fluxisset ī aliud. Celū uero quieuisset ī uno. Fluxus ue-
ro quieti minime cōgruit. Quod nō congruit non metit. Quomō. n.
morus mēsurat quietē: aut res fluens p̄ duo rēstantē ī uno? Quapp
in ea morula tēpus celum nō mensuraret. Metitur autem re uera tem-
pus semper celum non aliter q̄ eternitas ea que sunt supra celum.
Ergo sicut illa ī eternitate cōtinue sine ulla mutatione manēt: ita ce-
lum sub tempore continue absque ulla quiete transcurrit. Si celorum
configuratio nullo modo permanet: multo minus corpuscula que
sub celo sunt / & celi rapacitate raptantur. Necesse est enim hec per in-
fluxum & effluxum condensationem: rarefactionemq; intensionem
remissionem ue qualitatū: consonantiam & dissonantiam comple-
xionis: ceterosq; motus cōtinue uariari. Quod quidē abunde Plu-
tarchus & Proculus demōstrauerunt. Et ante illos Heraclitus inq̄r.

Quēadmodū nō possumus eandē torrentis aquā bis irrare: aut eadē
rote currētis particulam bis similiter tangere: ita similē omīo disposi
tionē cōplexionēq; corporis per duo pūcta perseverantē asseq; nō ua
lemus. Si nullius corporis affectio duo momēta prorsus eadē & simi
lis p̄seuerat in eodē momēto incipit qualitas talis & desinit. Quod
ī natura incipit nōdum absolutū existēdi uel opandi actū possidet:
quod desinit talem iam actum nō retinet. Igit̄ in eo pūcto in quo eē
qualitas illa dicit̄: dicit̄ ē p̄t non esse cū nondū a nō eē omīo discesse
rit: & iam ī nō esse labatur. Et q̄a celeritas tēporis lingue celeritatē su
perat: dū esse illam p̄nūtiat: te pronūtiante subterfugit prius q̄ hoc
ipsū uerbū est ore protuleris. Et ut timeus inq̄t fallit pronūtiatē: nec
unquā uere q̄cquā de hac pronūtiatur: aut p̄cipitur. Nec esse magis
q̄ nō esse dici potest: cū & sit & nō sit pariter dū profertur. Quoniam
uero que cōtinuē p̄mutant̄: quatenus mutant̄: eatenus fiunt que ue
ro fiunt dū fiūt: re uera non sunt: ideo quecunq; ita mutant̄ & fiunt:
nō tam dicunt̄ esse q̄ esse uideri. Quod uero dicemus de tēpore: qd̄
semper falso dicit̄ esse: cū esse eius (ut ita loquar) sit non esse. Sane de
quolibet presenti momēto uere dicit̄: hoc nō est tempus: sed tēporis
terminus. De preterito aut̄ aut futuro dūtaxat affirmat̄ esse tēpus. Si
quidē cōtinuā successionē quādam tēpore significari putamus. Prete
ritū uero futurūq; nō est. Igitur esse temporis quodāmō ī nō esse lo
camus. Momētum uero quod ē terminus temporis: dū esse p̄nūtia
mus uertitur in nō esse: atq; pronūtiantes mentiri cōpellit. Quod at̄
de tēpore demonstramus: de tēporalibus quoq; est iudicandū: esse. s.
in nō esse: ut ita loquar: habere. His cōsonat pythagoricū illud. Qui
homo dicit̄: magis nō homo est q̄ homo: q̄a si innumerabiles eius par
tes cōsideraueris: innumere poteris iudicare: hec pars nō est homo &
illa similiter. Semel dūtaxat de toto dices hoc est homo. Vnde & de
elemētis Timeus differens duas eē elemēti p̄tes existimat materiam
atq; formā: p̄p̄ materiā nō dici ignē aut aquā: sed p̄p̄ formā. Ergo secū
dū partem. Hoc igit̄ solū secūdum p̄tem ignis dicit̄: & illud aqua. Ac
re uera nō ignis hoc est: sed igneum. Illud nō aqua: sed aqueū. Adde
q̄ illud est uerum tale quod merum tale est: puta uerū uinum quod

11
152
merum est uinū. Natura uero cuiusq; sp̄ei quādo in materia est primo
quidem admixtā habet potentia ad nō esse: ut ī libro quinto p̄bau
mus. Deinde multa patitur additamēta: ac sepe cōtraria. Siquē in aere
sepe aliquid igneum est: semp̄ situs aliquis preter aeris tōnem. In ho
mine hoc uel illo sepe cōplexio aliqua cōtra naturā eius. Semp̄ habi
tus aliquis uel affectus: figura: uel situs: ultra humane speciei necessi
tatem: Similiter se habēt & relique rerū naturalū sp̄es. Quoniam uero
sup̄ omnia que p̄ partem & impure talia sunt esse oportet ea que secū
dum se tota & pure sunt talia. Putat Timeus sup̄ inquinatas & man
cas materie formas esse alias meras: integras: separatas: Atq; eius rō
nis uiribus confidit maxime: que sic argumētatur. Forme que sūt in
alio. s. in materia sunt: & ab alio. Nō tamē ab informi natura materie:
& formā esse oportet a forma: & a forma radē p̄ se subsistēte: atq; una
formabilis materia ad unū tandē reducit̄ur formatorē. Nā & si quis
multos induxerit formatores: nunq̄ multi quatenus diuersi sūt mu
tuū inter se habebūt ordinē: atq; ad unū opus finemq; conducēt: sed
quatenus ab uno oīum formatore ducūt̄ur. Igitur necesse est formas
dari materie a mente quadā plena formatū. Vbi forme sint ipsa men
tis essētia. Atq; ideo uere sint sp̄es. At q̄a mens illa est esse primū: ma
teria uero est p̄xima nihilo: & illa purus actus: hec pura potētia: seq̄
rur ut materia innumerabiliter pene sit mente deterior. Quicquid aut̄
ab aliquo capitur in suscipiētis trāsīt naturā: Quare forme imerse ma
terie usq; adeo sūt sp̄ibus mētis deteriores: ut umbre quedā sint illa
rum potius q̄ imagines: & illarū denominationē & hanc quidē falsā
retineant potius q̄ naturā. Sicut artificia sunt simulacra naturalium:
ita naturalia sunt simulacra diuinorum. Propius at̄ accedūt artificia
ad naturalium ueritatē: quia cū illis cōueniunt ī materia q̄ naturalia
ad ueritatē diuinorū. Si ergo pictus equus usq; adeo a naturali equo
deficit: ut non sit uerus equus: multo magis naturalis equus adeo a di
uino equo. i. ab idea ueraq; eq̄ ratione deficit: ut dici debeat umbrā
equi ipsius potius q̄ formā representare. Ac si uera hoīs & equi ratio
naturaq; idea ipsa est hominis aut equi & hanc nō seruat materia lon
gissime inde distās: cōcluditur illud Socratis ī phedone & in repu. ui

delicet ueros hoīes uerosq; equos in materia nō reperiri: que ideatū
umbris ita ignoratū fallit animulas / ut sōnantū instar / dum rerum
ueratū simulacra uidēt: putent se res ipsas īspicere. His cōsonat illud
Proculi nostri paradoxon. Cōposita ex elemētis neq; sempiternitatē
habēt neq; statū. Pure mentes utrunq; possidēt: suaq; simul oīa com
prehēdunt. horū media sūt / que suā in motu quodā sēpitemitatē ha
bent. Anime qdem mentibus pxime morū in operatiōe dūtaxat ad
mittūt. Aīe uero sequētes quodāmō īsup in uirtute. Vniuersa deniq;
corporei mūdi machina tanq̄ per essētiā opatione uirtuteq; aīarum
inferior / essētiā quoq; ita mutabilē nacta ē / ut tota undiq; sit tēpo
ralis. Atq; sicut res oīo eterna / i uno semp tota manet / ita mundi hu
ius machina penitus tēporalis i quolibet tēporis īfiniti momēto ro
ta a mūdo diuino effluat semp statiq; disfluat simul & refluat: nō ali
ter q̄ qdā putēt a sole lumē per momēta semp effūdi simul totū ac dif
fundi repēte uanescēs atq; refundi. Profecto qđ indiuidua eternitas
ipsa metū indiuiduū esse necesse est. Quod ergo diuisibilē hēt essēti
am tū ex p̄ribus tū ex naturis pluribus cōstitutā qualis ē mūdi ma
chīna / cū indiuidua eternitate nō cōgruit. Sed cū tēpore potius diui
sibili / quo mēsurat̄ quocū p̄peruo labit̄. Præterea diuisibilē motu uir
tutē actionēq; sortitur quapp mūdi moles momētis singulis tota si
mul ex nō esse īcipit esse atq; definit iterūq; renascitur: quēadmodū i
motu & tēpore qbus oīo subiecta ē momēta p̄fluūt tota singulari si
mul & reflūit. Qđ quidē ita īsuper cōfirmatur. Qđ p̄peruo celestīū
motui uirtute opus est īfinita. Quā cū terminatū mūdi corpus neq;
ex se habere / neq; totā simul ab alio possit accipe / oportet ab opifice
suo atq; motore paulatī momētis singulis haurire. Haurire īquā mo
mētaneā & subito uanescētē. Si qdē & tēporalis essētia oīo tēporaliter
accipit: & terminata natura capax eternitatī cuius īfinita rotāq; si
mul potētia ē esse nō pōt. Sane & natura mūdi īfinitatē simul nō pōt
accipe. Et eternalis īfinitas cū indiuidua rotāq; simul constet a nullo
pōt accipi paulatī. Hic Proculus ita distiguit. Essētiās imobiles esse
qdē a deo quodāmō semel: sed a se ipsis suamet uirtute seruari. Nā cū
sine motu rote simul inde sint / ideo stabiles p̄ se deinde perseuetare

11 169

posse quodāmō / suaq; uirtute iam a quibusdā parentis suis in suos
acrus posse procedere. Quā ob rē tales essētiās per se subsistentes no
minat / seq; quodāmō producētes affirmat. Machinā uero corporeā &
post aīe motum tēpusq; & una cū motu temporeq; corporeo profluē
tem nihil habere stabile / nullamq; habere uirtutē suimet seruatricem.
Itaq; nō substātiālē aut uerā / sed umbratīlē oīo falsamq; quasi mani
cheorū more cognominat / p̄peruo dilabentē / p̄peruoq; īfluxu desup
īstaurante prorsus egenrē / quasi corporis umbras in aqua uelocissi
mē perfluēte. Hinc illud Timei mūdū intelligibilē sēper quidem esse /
nunq̄ uero fieri dicimus: sēpibile uero fieri certe sēper: esse nunq̄. Hic
Proculus addit mundū illū numero eundē sēper existere: hunc uero
non prop̄tē unū eundēq; numero esse unq̄: sed potius unū eundēq;
numero cōtinue recreari. Et quātū corpus est / fieri sēper atq; incipere /
quātū uero a mente diuina dependet / factū esse sēper / finemq; subito
cōsequi. Sed huius paradoxon finē iam habeat. Quoniā igitur tota
sensibilis machina uanitas quedam est / uanitatīq; quotidie sēlibus
cā / ideo exclamauit Salomō Vanitas uanitatū & oīa uanitas. Nō est
igī in rebus sensibilibus ueritas. Sed nunqđ in aīa? Forsitan est in
aīa. Non tamen ut opinatus est Proragoras atq; Epicurus in ea parte
aīe que sensus est / quia extra se respicit: & cū passiōe quadā sentire cō
pellitur: frequentibusq; nugis deluditur sensibiliū. Propterea Xeno
phanes: parmenides: Zeno: melissus: Stilpo dixerūt nihil ueri sēlibus
cōprehēdi. Idem ferme Anaxagore Empedochiq; placuit & Platoni.
Nā etiā si quis dixerit esse aliqua sensibilia eodē mō semp manentia:
& questionē nobis de sole atq; stellis afferat / in quibus facile cōuinci
nō possit / quod circa mutabilitate nos fallant / illud certe nemo ē qui
nō cogatur fateri: nihil esse sensibile / quod nō habeat simile falsū: ita
ut internosci nō possit. Nā ut alia prætermittā ut Augustinus inquit
omnia que per corpus sentimus / ēt cū ea nō assunt sēlibus: Imagines
tamē eorū patimur tāquā prorsus assint uel i sōno uel in furore. Qđ
cū patimur oīo utrū ea ipsis sensibus sētiamus: an imagines sēlibiliū
sint / discernere nō ualemus. Si igī sūt imagines sensibiliū talis: que
discerni ipsis sensibus nequeunt / & nihil p̄cipi pōt / nisi quod a falso

discernitur nō est cōstitutū iudiciū ueritatis ī sēlibus. Atq̄ fieri forte pōt ut sensus aliqua uere p̄cipiat: ut Aristorelī placuit. Nunq̄ tamen discernit uere ne an cōtra p̄cipiat. & cū ueritas rerū naturalīū in eo cōsistat/ut diuine mētis cōgruāt rōnibus/ quēadmodū ueritas artificiorum/ut cōgruant artificiose mentis ideis sensus cōgruitatē eiusmōi nō agnoscit. Ideoq̄ non habet ueritatis examē. Rursus cū cognoscētis potētie ueritas tunc oriat̄: quādo potentia rebus congruit cognoscendis: perficiat̄ autē/ quādo rerū adequatur ideis sēsus / qui neq̄ illā congruentiā neq̄ adequationē aiaduertit/ caret iudicio ueritatis. Adde q̄ sensus nō comprehendit intimā merāq̄ rei substantiā/ aut quo ordine in natura res quelibet disponat̄: quod totū ad rei ipsius p̄tinet ueritatē. Sed subito impulsu allicitur qualitatū ad p̄sequendū uel fugiendū: in quo corporis sui cōmoditati indulget potius q̄ ueritati rerum cōprehēdēde. Ergo nō est in sensu ueritatis iudiciū cōstitutū.

Cōstitutū est at̄ ī rōne. Nā p̄uaciones rerū p̄ habitus cognoscunt̄. Per lumē tenebre. Per uoces uero silentiū. Priuatio ueritatis ē falsum. Rō nostra sensibilia & sensus redarguit falsi: quod facere nō pōt nisi p̄sentis ueritatis examine. Rursus rō ueritatē ipsā ita describit ueritas est nature cuiusq̄ pura itegritas: & itegra puritas. Nō definitur at̄ ueritas nisi sub naturali ueritatis & p̄pria rōne. In ipsa rōne ueritatis est ueritas. Est igit̄ ueritas in aīo ueritatē definiente: sicut ī aīo falsū redarguente. Quinetiā est in aīo rē quālibet describēte. Sp̄s siquē definitio ipsā rei essētiā cōplectit̄ / rō integrā rō ab extraneis cōtingentibus segregatā. Si ergo in ipsis sp̄ibus est ueritas rerū: sp̄s autē definitione cōprehēdit̄: & definitio mētē/ quis nō uideat esse in mētē hoīs ueritatē? Que si est immortalis/ satis declarat mētē cui inheret inseparabiliter/ incorruptibile esse. Nā qualitas que alicui subiecto inheret inseparabiliter subiecto sublato dispdit̄. Inherere at̄ ueritatē nobis inseparabiliter illud testimonio esse pōt/ q̄ uel assidue uel saltē arbitrato nostro subito & sola mētis ī se ipsā collectiōe rō falsa multa dānamus / rō cōmunes naturas aliquas definimus: siue naturalīū rerū/ siue moralīū: siue artificiorū. Quinetiā ex eo idē cōcludit̄ qd̄ in superioribus ostēdimus idearū p̄spicuas rōnes mētē stabiles inherere. In ipsis uero rerum

oīum ueritates cōprehendunt̄. Preceteris at̄ declarat hoc sūmope uis ipsa rōnalis: que nō minus homini naturalis ē q̄ auibus sit uolatus canibus uel larratus. Per hāc Socrates homo ē: p̄ hāc hō ab aliis aīalīū distinguit̄ sp̄ibus. Rationalē uim uocamus in p̄fētia ipsā rōcinādi uirtutē que consequētia cernit. i. quid ex quoq̄ sequat̄ aiaduertit gradatim & a precedentibus ordine percurrit ad cōsequētia. Hec ē naturalis quedā dialectica. i. ars differendi ab origine hoībūs īfita. Per hāc pueri & īp̄ntissimi quiq̄ partes suas q̄buscūq̄ possūt coniecturis assertionibusq̄ ruran̄. Atq̄ oīs hoīs sermo totaq̄ uite actio & cōsultatio nihil ē aliud q̄ argumētatio quedā. Ac nemo ē tā insanus qn̄ ex aliis alia inferat argumentando. Et ita ferme ab imaginibus ad imagines argumētē/ sicut sana mens ad res ipsas p̄currit ex rebus. Vis ergo rōnalis nunq̄ ab hoīe separatur. Qd̄ si ab hac nō separet̄ ueritas/ ab aīa nunq̄ ueritas sepabit̄. In hac differēdi uirtute due insūt necessitates: altera secūdū subiectū eius: altera secūdū eius usū. Prima quidē necessitas ē/ quia ipsa differēdi facultas toti hominū sp̄i sic īfita ē/ ut ne queat separari. Secūda uero necessitas que ī eius usu cōspicit̄ duplex ē/ absoluta & relatiua. Absoluta quē necessitas in tribus apparet. Scilicet in discipline p̄cipiis/ definitionibus/ p̄prietatibus. Principia sūt huiusmōi. Quicquid est aut p̄ se est aut p̄ aliud. contraria sua se natura repellūt. Omē totū est maius sua p̄te. Suū cuiq̄ tribuēdū. Hec & talia plurima/ necessario ita se hēnt: ut necessario cognoscant̄. Quia neq̄ possunt unq̄ aliter se hēre: neq̄ ab aliquo quī īp̄ntissimo ignorari. Est quoq̄ necessitas ī definitionibus: ut quādo sic circulus definit̄. Circulus ē figura a cuius cētro ad circūferētiā oēs lineę ī rectum ductę sūt equales. Quāuis. n. uel talis uerborū cōiunctio ī ore uel figuratio talis ī puluere sit cōtingens. Veritas tamē illa ē necessaria & sēpiterna / q̄ illa ipsa circuli ē natura. Similis ī p̄prietatibus necessitas est. Id est q̄ circulus ē capacissimus oīum figurarū. Atq̄ ut cetera omittā nōne ī numeris a necessaria ueritate ī necessariā ueritatem absq̄ fine trāscutimus? Bis duo quattuor. Ter tria nouē. Bis quattuor octo: & que secūnt̄. Idē facimus ī cōpositionibus cōparationibusq̄ figurarū. Quod si definitiones p̄prietatesq̄ ī principiis cōfluūt/ q̄a effluūt ex p̄cipiis/ p̄rio

cipia uero necessario insunt ſep uirtuti rōnali unde aſſidue aliqua de re rōcinetur ſit ut he tres neceſſarie ueritates que oēs absolute uocantur in naturali hominū dialectica cōprehēdātur. Reſtat neceſſitas relatiua: que ē tres hēt partes. Alia qdē eſt i poſitiōe: i cōditiōe alia. Alia in demōſtratiōe. Prima ē talis. Res nulla pōt nō eſſe dū eſt. Aial dū uiuit neceſſario uiuit & ſimilia: que de preſēti tēpore aſſeruntur. Ex qbus neceſſitas hētur preteriti atq; futuri. Quod factū ē iſectū eē non pōt. Quod futurū eſt nō pōt non fore. Secūda talis ē. Si corpus uiuit eſt neceſſario. Si aial currit moueē. Tertia ē huiusmōi. Oīs pars minor ē q̄ totū. Caput humani corporis pars ē. Ergo caput illud ē humano corpore minus. Hec cōcluſio ideo oīo neceſſaria eſt: q̄a due precedētes propoſitiōes neceſſarie ſūt ſimul iūcte. Neceſſe ē. n. caput eē minus corpore: tū q̄a pars eſt minor toto: tū quia ipſū eſt pars corporis. Quapropter i his quoq; tribus propoſitione. conditione demōſtratione tres ſūt neceſſarie ueritates. Ac ſi tria ipſa i humana ratione ſūt cū diſputat: tres quoq; he ueritates neceſſarie ſūt in ipſa. Et q̄a diſputat ſēper ē dū tacemus: & dū dormimus: tota. n. hoīs uita perpetua quedā rōcinationo eſt. Itarco ſēper ſūt ille ueritates i ratione. Que ſēper (ut ita loquar) & ueridica eſt & uerifica. Veridica i primis tribus ueritatibus q̄ neceſſarie per ſe ſūt: ē ſi rō nihil egerit. Verifica i tribus aliis: q̄a rō neceſſitatē quādā illis iponit: per poſitiones: conditiones: demōſtrationes: ſiue per quolibet alios argumētādi modos. Contigit. n. hoc aial uiuere: nō tamē dū uiuit contigit uiuere: ſed ē neceſſariū. Contigit hūc hōiem moueri. Nō tamē ſi currat: imo ſeq̄ neceſſario. Contigit hoc caput eſſe hoc corpore minus. Sed poſitis ab aīo prioribus illis duabus ppoſitionibus: ē neceſſe. Quāuis i ipſa ſpēcapitis & ſpē corporis nunq̄ id ſit cōtingēs. Si rō in aliis neceſſariā ueritatē capit. In aliis ipſa facit: & capit ſēper & facit: q̄s negabit i ea eē perpetuā ueritatē. Immo q̄s negabit eā eſſe neceſſariā? Poſtq̄ que p ſe neceſſaria ſūt ita ut ſūt accipit: neq; mutat. Que uero nō ſūt p ſe talia ipſa uirtute ſua efficit neceſſaria. Et multo magis neceſſaria ē: q̄ oīa q̄ poſitiōibus: cōditiōibus: argumētatiōibus neceſſaria efficiūt ab ipſa. Ipſa igit̄ absolute ē neceſſaria ſerme ut p̄cipia illa diſciplinatū definitiōes

pprietateſq; ppetue. Quapp humana rō uel neceſſario fuit ſēper & erit ut illa: uel ſaltē neceſſario ſēper erit. Nā qd prohibet fore ppetuā rōnē? Cuius perēnis actio nihil eſt aliud q̄ ex absoluta eternitate firmiter itra manēte relatiuā eternitatē tēporalibus q̄buſlibet cōtingētibusq; preſtare: atq; ex neceſſariis & cōtingētibus ſeriē unā digerere neceſſariā & ppetuā. Si erit ſemp/ uiuet & ſemp. Nō. n. ē rō niſi uiuēs & i uiuēte.

Obiectio ſcepticorū & reſpōſio q̄ aliqd certū ſciaſ. Ca. vii

n. Eq̄ audiēdi ſūt ſceptici: ſi negauerit in aīs noſtris eē ueritatē: q̄a uideant̄ de ſingulis dubitare. Non. n. de oibus dubitat aīus ut apparuit i oibus neceſſariis ueritatibus q̄s narrauimus: & ſimilibus. Hoc mihi cādīdū uideri ſcio. Hoc mihi iocūde olere ſcio. Hoc dulcē gūſtū attingere ſcio. Qui ſneſciat ſūmū bonū eſſe: quo nihil preſtārius? Et eē uel i hoīe uel extra hoīem: & ſi i hoīe/ uel i aīo uel i corpore uel i utroq;. Quis nō certe ſciat deū eē uel nō eē? & ſi ſit oportere unū eē uel plures: & ſi plures/ aut finitos numero aut i finitos. Oportere deū eē corporeū uel icorporeū. Ac ſi nō ſit corporeus: eē neceſſario icorporeū: Itē regulas multas aſtologie & medicine certas eſſe declarat effectus: ut arithmeticas & geometricas pretermittā: q̄bus nihil ē certius. Et qd̄ maius ē ſi quādo aīus de re aliqua dubitat: tūc ē de multis e certus. Nā ſe tūc dubitare nō dubitat. Ac ſi certū hēt ſe eē dubitatē a ueritate certa id hēt certū. Quippe q̄ ſe dubitatē itelligit uerum itelligit. Et de hac re quā itelligit certus ē: de uero igit̄ ē certus. Atq; oīs q̄ utrū ſit ueritas dubitat: i ſe ipſo hēt uerū: unde nō dubitet. Nec ullū uerū niſi ueritate uerū ē. Nō igit̄ oportet eū de ueritate dubitare qui potuit ſiuecūq; dubitare: ut Auguſtinus inq̄t. Prefertī cum nō mō ſe dubitare itelligat: ſed q̄ hoc itelligit aīaduertat: & q̄ aīaduertit agnoſcat: ac deiceps in i finitū. Diſcernit preterea dubiū aīum ab idubio. Nec eū latet q̄to ſatius foret nō dubitare: & q̄ ardēter cupiat ueritatē Certitudinē cū dubio cōpat. Quo ſit ut de utriſq; ſit certus. Eſt iſup certus ſe iueſtigare/ ſerire uiuere. eē. Si qdē nihil dubitat q̄ nō ē uiuit/ ſerit: & iueſtigat. Certus quoq; ē ſe nō eē primā ueritatē: q̄ppe cū ipſa de ſe nō dubitet. Scit eā dubitatiōe & errore nō implicari. Scit oportere ſe in iudicādo falli/ aut nō falli. Scit ſiue fallat̄ ſiue nō fallatur dum

iudicat se proculdubio uiuere. Postremo nō ignorat esse extra aīum suū aliqd aliud ī natura qđ ipsi iſerat dubiū. Tales quedā certe ueritates in ipsa ēt dubitatiōe p̄spiciunt. Quo amonemur ut Aristonem: Pyrronē: atq; Herillū nō metuamus. qui dū opinant̄ nihil a nobis uerū sciri/ipsi p̄culdubio sciunt opinionē hāc suā oportere aut uerā esse aut falsā. Sciūt si uera ē/nō nihil ab hoīe uerū intelligi. Sciūt si falsa ē/opinionē eis oppositā esse uerā. s. aliquid ab homine uerum sciri.

Obiectio peripateticorum & responsio q̄ ueritas
animum familiariter habitat Cap. viii.

¶ Ed nūquid meruēdi p̄paterici sūt? qui negāt familiariter habitare in aīo ueritatē/ex eo qđ tā pauci eius p̄iti eē uideant̄: & quisquis eā nouerit tanto ab infātia tēpore fuerit indocrus. Certe nō eē timēdos. Augustinus ubi mētē Platonis exponit ita testat̄. Aut ē aliquid in aīo/ quod ī presētī cogitatiōe nō ē. Aut non ē ī musico aīo ars musica cū de sola geometria cogitat. hoc at̄ falsū ē. Illud igit̄ uerū. Nō at̄ qcq; se hēre aīus sentit: nisi quod ī cogitationē uenerit. Pōt igitur aliqd esse in aīo/ quod eē in se aīus ipse nō sētiat. Id at̄ qđ diu sit/ nihil interest. Nā si diutius fuerit ī aliis aīus occupatus/ quāuis intētionē suā ī ante cogitata facile possit reflectere/ obliuio uel imp̄itia noīatur. Sed cū uel nos ipsi nobiscū rōcinātes/ uel ab alio bene īterrogari de q̄bus dā liberalibus artibus uera p̄cipimus/ ea que inuenimus nō alibi q̄ ī aīo nostro inuenimus. Nā ob id ipsū oportet aīum ad hec inuenienda relictis externis secedere in se ipsū. Neq; idē est iuenire quod facere: aut gignere. Alioqn eterna gigneret aīus inuentione tēporali. Nā eterna sepe inuenit. Quid. n. tā eternū q̄ circuli rō? Vel si quid aliud ī huiusmōi artibus neq; non fuisse aliquādo/ neq; non fore cōprehēditur. Hinc manifestum est immortalē eē animū humanum: & omnes ueras rationes in secretis eius esse: quāuis eas siue ignorantia siue obliuione aut nō habere/ aut amisse uideatur: fac te aliquid esse oblitū. Aliosq; te uelle quasi in memoriam reuocare. Dicunt ergo illi: nūquid nam hoc est? Aut illud diuersa uelut similia proferentes. Tu uero nec illud uides quod recordari cupis: & tamen uides non hoc esse quod dicitur. Nūquid nam tibi cum hoc euenit integra uideretur

11
obliuio? Nequaq;. Nā ipsa discertio/ qua nō admittit̄/ qđ falso ammo ueris pars quedā recordationis ē. Tales ergo nōdū uerū uidēt: falli tamē decipi q; nō possunt: & quid querunt/ satis norūt. At si tibi quis sp̄iam dicat/ te post paucos dies risisse/ q̄ natus es/ non audes dicere falsum eē. Et si auctor sit cui fides habēda ē/ nō recordaturus/ sed crediturus es. Totū. n. tēpus illud ualidissima tibi obliuioe occultū ē. Hec igit̄ ab illa obliuione plurimū differt: sed illa media ē. Nā ē alia recordatiōi reuisēdeq; ueritati p̄pior atq; uicinior. Cui simile ē quando uidemus aliquid: certoq; agnoscimus nos id uidisse aliquando. Atq; nosse affirmamus. Sed ubi aut quādo aut quomō aut apud quē nobis ī notitiā uenit/ satagimus reperere atq; recolere. Ut si de hoīe nobis cōtigerit ēt q̄ramus ubi eū nouerimus. Qđ cū ille cōmemorauerit repēte tota res memorie q̄si lumē īfūdīt: nihilq; ā plus ut reminiscamur laborat̄. Tales sūt q; bene disciplinis liberalibus eruditi sūt. Siquidē illas sine dubio ī se obliuione obrutas eruūt discēdo/ & quodāmō effodiūt. Nō tamē cōtēti sūt neq; se cōtinēt/ donec totā faciē ueritatis/ cuius qđā ī illis artibus iā splēdor subrutit/ latissime atq; planissime īueantur. Sed ī his qđā falsi colores atq; forme uelut ī speculū cogitatiōes effūdūt: fallūtq; īqrētes sepe/ ac decipiūt: purātes illud totū eē qđ norūt: uel qđ īqrūt ipse sūt ille imagies magna cautiōe uideat̄/ qđ deprehēdūt fallaces cū cogitatiōis uariato q̄si speculo uariat̄ cū illa facies ueritatis una & imutabilis maneat. Quāuis. n. alterius atq; alterius magnitudinis quadratū sibi cogitatio depigat/ & q̄si āte oculos preferat/ tamē mēs ītenor q̄ uult uerū uidere/ ad illud se potius cōuertit/ secūdū qđ iudicat oīa illa eē qđdrata. Quid si q̄sp̄iā nobis dicat secūdū ideā iudicare qđ uidere oculis solet? Quare ergo dicit/ si tamē uere erudita ē/ pilam uerā uera planitie p̄c̄to rangi: Quid tale unq; oculis uidit/ aut uidere pōt/ cū ipsa imaginatiōe cogitatiōis fingi qcq; huiusmōi nō possit. An nō hoc p̄bamus/ cū ēt minimū circulū imaginādo aīo describimus: & ab eo lineas ad centrum ducimus? Nā cū duas duxerimus iter quas q̄si acu uix p̄gi possit alias iā ī medio nō possumus ipsa cogitatiōe imaginaria ducere: ut ad cētrū sine ulla cōmixtione pueniāt: cum clamet ratio innumetabiles posse duci

ita ut i oī earū iteruallo scribi ēt circulus possit. Hoc cū illa phantasia implere nō possit magisq; ipsi oculi deficiāt / siqdē p ipsos ē aīo itusa manifestū ē & multū eā differre a ueritate / & illā dū hoc uideēt / nō uideri. Idē cōrigit quādo rō lineā diuidit i infinitū: qđ neq; cernit sēlus neq; assequit phāntasia. Ex oibus iis Augustinus cōfici arbitrat / qđ & Plato i epistola ad syracusanos docet / ut ueritates ipse rerū mēte nostrā familiariter habitēt: ostēdātq; sua illā familiaritate ppetuā.

DVODECIMVS LIBER.

Rationes multe & signa.

Mens humana intelligendo mēte diuina format.

P Lato phōrū pater i epistola ad syracusanos de cōpanda sapiētia disputās / qnq; inq; potissimū ad rei cuiusq; sciētā cōcurrere oportere. Nomen: descriptionē: idolū: formulā: & ideā. Exemplū de circulo sicut ipse ponamus: ut idē de ceteris oibus arbitremur. Animus noster ad sciētā circuli cōmonē se penumero p auditum: quādo audit rū nomē hoc circulus rū circuli descriptionē huiusmōi. Circulus ē figura reflexa: q̄ æquis interuallis undiq; distat a medio. Amoneēt quoq; p uisum: quādo circulū uel torno factū ex ligno uidet uel i panere signatū. Qui nō uerus ē circulus / quoniā nō pfectus: sed uerū idolū & simulacrū. Per hec tria cōmonitus aīus auidus ueritatis eruit i actū ingenitā sibi circuli formulā. Per quā uelut caracterē ad ipsā circuli ideā in mente diuina uigentē aciē dirigit. Que quidē directio ē sciētia circuli. Ostendit at i ea epistola Plato aīum corpore clausū / nō posse ad ideā absq; quatuor illis gradibus surgere. Quia oportet illū iam diu infra se lapsū / pnmū p illa tria i se reuerti. Deīde p formulā quā i se hēt / supra se ipsū ascēdere ad ideā. Sicut. n. forme rerum a mēte diuina i materiā p itimā aīe uirtutē traiciūtur. i. per semina formatū uirtuti huic infusa / ita a formarum corporalū pceptione nō fit transitus in diuine mētis ideas / nisi per summā aīe ptē. i. p innatas formulas idearum. Ut a formis corporis que oīo rēporales sunt: q̄a tam eēntia q̄ affectione mutantē transcen-

dañ in formas diuine mētis eternas oīo: q̄a nulla ex parte mutantur p mentis humane formas / partim eternas / prim ēt rēporales: q̄a per essentiā manēt: p affectionē uero ex habitu uertunt in actū atq; cōtra. Merito. n. faber q̄ materiā formaturus ē ipse disponit. Iccirco mēs illa sublimis mēte nostrā p ideas quotidie formatura / ad hāc formationē olim disposuit eā per caracteres idearū. Signauitq; quēadmodum ppheta canit sup nos uultus sui lumē / ut lumē in suo lumine uidere mus. Videlicet: ut per formulā oportune excitatā / idea nō aliter accēdere i mēte / q̄ aut ignis per sulfur i ligno: aut per naturā perspicuā serenāq; i aere lumē. Et q̄a sicut natura ad suā se hēt materiā / ita pene deus ad suā. Natura uero celestē (ut qdā purāt) materiā semel cūctis formis ornauit. Elementalē singulis momētis exornat / ideo p̄babile ē deū quoq; materiā / ut ita loquar / angelicā semel ideis oibus impleuisse. Animalē implere quotidie. Huic aut platoniorū mysterio similis ex quadā parte uideēt eē Auicēne Algātelisq; opinio. Opinānt. n. materiā rū elementalē rū intellectualē sub luna diuine cuidā mēti tāq; formatrici subesse. Cuius instrumenta sint ad elementalē materiā disponēdā forme corporee: sed ipsa tandē preparare materie substantiales imprimat formas. Similiter humanā mēte per imagines corporū per sensus phantasiāq; accepras ita sepe disponit / ut i diuinā illā itelligētiā se conuertat. Atq; ab illa quatenus conuertit / eatenus formari quotidie. Neq; aliud qcquā eē qđ intelligere dicimus / q̄ ab itelligētia diuina formari. Qđ at dicimus meminisse id eē / uidelicet / habitū iā contraxisse quo facile ad diuinā mēte p arbitrio conuertamur. Sed mirtamus arabes in presentia quauis platonis satis amicos. Ad platonica redeamus. Quod autem res uere cognoscere nequeamus / nisi formemur ideis / his rationibus Plato sibi persuasisse uidetur. Prima. Nomen circuli mutabile est. Potest enī usu lingue uariato aliter appellari. Si est ita / descriptio quoque mutabilis est: que componitur ex nominibus. Idolum quoq; mutabile. Pōt enī ligneus circulus destrui: & q̄ pictus ā aboleri. Formula quoq; ex eo mutabilis: q̄ ex potētia siue habitu migrat i actū / deq; actu rursus i habitū. Illud at qđ p sciētā circuli cōprehēdit: ē pētus i mutabile: quoniā & uniuesale ē:

& nō pōt aliter se habere. Quapp̄ idea immutabili opus ē ad rōnem circuli immutabilē comprehendēdā. Secunda. Circulus q̄ uel torno fit uel pingit̄/nō ē purus: quia nō nihil recte figure habet ammixtū. Similiter phantasia que seq̄t̄ illius aspectū purā rōnē circuli nō asseq̄t̄ que ē a figura eius opposita/penitus segregata. Ratio quoq; si phantasia auscultauerit fallit̄. oportet ergo ut ad purā ideam recurrat quā cernat purū. Tertia. Scientia uera circuli in eo consistit/ut quid sit circulus cognoscat. Quatuor uero illa qualitatem potius significāt q̄ substantiam: quia & ipsa sunt qualitates. Quarta. Verus p̄fectusq; cognoscendi modus modum sequit̄ essendi. Itaq; sicut tam circulus q̄ relique rerū spēs a mēte diuina p̄ earum ideas concipiunt̄: & patiūt̄ sic a sequentibus mētibus p̄ eadem cognoscēde uidētur. Ut omnes scientie primā pro uiribus scientiā imitent̄. Veritas rei create in hoc uersat̄/ ut idee sue respondeat undiq;. Scientia uero in hoc precipue: ut mēs congruat ueritati. Non pōt autē rei ipsius ueritati quadrare/nisi idee quoq; quadrat: in cuius congruitate sita est ueritas. Ut ita per ideam que rei causa est/rem cognoscat: siquidē uera scientia ē p̄ cām. Ideo iohannis euangeliste theologia que ideam appellat rōnem diuinā eam ipsā rōnē uocat ueritatē. Quia p̄ eā res & uere subsistāt: & cognoscan̄ uere. Quinta. Intellectus quelibet createa in ipsorū rōnibus absolutis intelligit & diiudicat. Et sicut plerūq; eadē sensibilia natura sua omnibus sentientibus presto adsunt: neq; mutatis istis illa inde mutant̄/ita eedem intelligibiles rōnes ubiq; & semp̄ cūctis ratiocinantibus sese mōstrāt: manētq; stabiles i se ipsis/dū ratiocinantū animi magis minus ue ad illas accedunt. Rationes huiusmodi creatis oibus prestantiores sūt/nō ob id solū/ q̄ p̄ ipsas tanq̄ regulas createa queq; p̄ban̄ reprobant̄ ue: Sed ob hoc insup̄ q̄ rum pp̄ amplitudinē rū pp̄ simplicitatē sūt priores. Quapp̄ i ipso sūt deo: p̄ quas ipse & discernit singula & disponit. Quādo igit̄ intellectus apprehēdit rōnes huiusmōi tūc apprehēdit quodāmō tā deū in quo sunt/ q̄ res quarū ille sūt exēplaria: prius tamē secundū naturalē originē quādam quodāmō apprehēdit deū i quo ille sūt/ q̄ res q̄bus nō insūt/ q̄ uis assint. Neq; incredibile uideri cuiq; debet p̄ incorporalia exēplaria corporalia

17
12
170
quelibet cognosci: potius q̄ conuerso. Nam p̄ imagines sensibiliū spiritales siue i sensibus siue i speculis ille sint/ sensibilia corpora/ nō cōtra scētimus. Qd̄ at̄ ita hac i re decipiamur/ ut dū spiritualia rerū exēplaria intruemur/ sepe intueri solū naturas rerū corporeas arbitremur/ qd̄ mirū? Cū & infantes quādo i speculis uidēt simulacra corporū incorporea/ & sōniātes quādo cogitāt imagines spiritales/ corpora uidere se credāt. Sed de hoc planius i sequētibus. Adde his rōnibus signa duo. Alterū per intellectū. Alterū p̄ uolūtatē. p̄ intellectū hoc pacto. In sp̄i naturalis ceu pulchritudinis cognitiōe/ primo qd̄ descriptiō nē pulchritudinis aliquā singulis rebus pulchris cōem excogitamus. Addimus statim p̄prietates aliquas pulchritudinis a descriptiōe deductas/ has notiōes forsitan cōcedemus posse p̄ formulā pulchritudinis mēti inatā excogitari. Sed quādo i hac ipsa cōsideratiōe diutius imoramur/ inuenimus eā naturā pulchritudinis: quā definiuimus: quā mera sit eē infinitā. Et quā infinita sit/ eē deū. Nullus at̄ sane mētis cōcesserit p̄ formulā terminatā & infra deū i teruallo lōgissimo imo incōparabili: existentē apprehēdi naturā infinitā/ ipsūq; deū. Igit̄ mēs per formulā suā ex habitu eductā i actū/ idee diuine quādā preparatiōe subnectit̄. Cui subnexa supra se surgit. Nulla. n. res supra se unq; attollit̄/ nisi a superiore trahat̄. Quo. n. pacto aqua uolat i aerē? Nisi calore aeris eleuet̄. Facile autem & naturali quodam instinctu ipsa formula cum sit idee radius/ resilit in ideam: tecumq; attollit mentem/ cui est infusus hic radius: qui cum reducit̄ in ideam/ refluit in eam sicut fontē ceu radius repercussus in solē/ perq; nodum huiusmōi unū aliqd̄ ex mēte & deo cōficiē. Hinc paulus diuinus theologus inquit. Qui adheret deo/ unus fit spūs. Signum p̄ uoluntatem hoc est. Mens i clara uentatis cognitione/ tam mirabili uoluptate pfunditur/ ut omnē humane uoluptatis excedat modum. Talem quoq; uire statum uoluntas propter se ipsum appetit solum: alia propter illū. Quali status status eiusmodi i sūma sit arce nature: ultra quē nihil sup̄ sit oprādū.

His rōnibus & aliis pene similibus Plato sibi psuasile uideēt̄ nihil re uera disci posse/ nisi docēte deo. Ideo i eadē epistola inq̄r. Diuina mysteria uerbis doceri nō possūt. At siq; diuissime cū diuinis ueritatē

similemque illis agat uitam subito tandem tanquam ab igne scintillate lumen
ueritatis effulget in animo/sequitur ipsam iam alit. Quod sibi scribit accidisse
Merito quia est in epistola ad Dionysium regem scripserat omnem suae mentis
curam in diuinorum inuestigatione uersari. Quam quidem inuestigationem So-
crates tandem purgatione mentis assecuturam quicquid cupit existimat.
Ideo pretermissa quandoque solita inquisitionis sollicitudine ad moralem
confugit philosophiam: ut mens eius beneficio corporeis discussis nubi-
bus facta serenior diuini solis lumen semper & ubique lucens subito cape-
ret. Quod quidem & Socrates ipse prius deinde Plato imitatione Socra-
tis assecutus fuisse uidetur. Sed ad institutum ordinem redeamus. Plato in
septimo libro de reipublica cum deum bonitatem ipsam appellauisset adiunxit
uix quidem eam percipi posse. Sed hac ignorata nihil aut uere cognosci
aut recte agi uel publice uel priuatum. Quod quidem ab indis philoso-
phis Socratem & Platonem didicisse Aristoxenus affirmat. Idque Socrates
theagi aptissime declarauit. Videlicet a solo deo tam haec quam alia disci
quoadmodum in libro superiore narrauimus. In sexto autem de reipublica. Plato
deum comparat soli: ut in libro de amore exposuimus: Ut quoadmodum
simum in genere sensibilem se habet ad sensus & sensibilia/ita simum in gene-
re intelligibilem se ad intellectus & intelligibilia habeat. Sol oculos
uisuros & colores uisibiles procreat. Tribuit oculis generationem:
uim uidendi & uidendi actum. Quia sine lumine nihil actu uidemus.
Dat rursus coloribus generationem: ac uim qua oculos possint moue-
re: & actum per quem moueant. Sic deus/ut scribit Plato/mentibus essentiam
tribuit. Deinde intelligendi uirtutem. Postremo ipsam infundit intelli-
gentiam. Rebus quoque intelligibilibus prestat essentiam: Vim qua mentem
mouere queat. Et actum per quem moueant. Itaque mentis actum deus cum intel-
ligibilem actu coniungit. Sicut solis lumen/oculi actum cum actu colorum.
Et sicut in uidendo triplex est actus. Motus scilicet coloris. Aspectus
oculi. Fulgor luminis conectens actus reliquos iuuicem. Sic in intelli-
gendo. Vbi actus intelligibilium/ueritas a Platone uocatur. Actus
mentis scientia. Actus utrorumque nodus apud Platonem est deus:
qui efficit/ ut & mens scienter intelligat/ & res uere intelligantur: imo
facit ut ipse intelligatur. Icirco Ioannes euangelista inquit dei mentem

12
171
esse uiam. Veritatemque & uitam. Ac neminem ad deum proficisci nisi per
ipsam. Est enim ueritas rerum intelligendarum. Vita mentis intelligentis. Via
per quam res ipse menti influunt. Et in qua mens rebus fit obuia. Quare
& alibi dixit eos solos ueritatis spiritum uidere posse apud quos & in
quibus est deus. Nam si res bene sub bonitatis ratione uoluntatem mouent
atque ideo bonitas ipsa uoluntatem mouet per bonitatem ad bonitatem: neque
aliud quicquam nisi bonitatem ipsam in singulis exoptamus: sequitur ut quia res ue-
re sub ratione ueritatis intellectum mouent/ ideo ueritas ipsa per ueritatem ad
ipsam ueritatem moueat intellectum: neque aliud quicquam quam ueritatem ipsam intel-
lectus intelligat. Ipsam uero bonitatem & ueritatem esse deum ambigit nemo.
Lucentes oculi luce communi lucetia uident/ aures aere communi aere aerea
audiunt. Veridice mentes ueritate communi uera intelligunt & perueniunt. Vo-
luntates quoque bene ipsa bonitate communi afficiuntur ad bona. Et sicut oculus
solis lumine illustratus in eo corporum colores intuetur atque figuras:
neque aliud quicquam re uera nisi lumen ipsum uidet: licet uideatur uaria intueri/
quia lumen ipsi infusus uariis fulget splendoribus/ per uariis corporibus
in uisum reflectitur. Atque hoc quidem lumen in corporibus reflexum oculus
percipit: Ipsam uero in fonte suo lucem minime subtrahit: ita mens nostra/ dei
radio illustrata in eo ipso intelligit rerum omnium rationes: quantum fons est deus
& quae deus ipse sunt. Ideo & per dei lumen intelligit. Et ipsum diuinum
dumtaxat lumen cognoscit. Diuersa tamen uidetur cognoscere. Quia sub
diuersis rerum inde manantium ideis & rationibus ipsum intelligit. Quamuis
autem per dei lumen quotidie omnia cognoscamus: & ipsum quoque lumen sub ra-
li aut tali rerum figura refulgens gradatim percipiamus/ per uiam tamen
dei lucem ab ideis omnibus absolutam/ & in suo fonte penitus infinitam
non prius uidebimus quam eum mentis purissime statum adipiscamur: in quo
lumen ipsum unico intuitu cunctarum simul idearum splendore refulgens contue-
amur. Tunc ut inquit prece ille ueritatis insignis Ioannes euangelista: Vi-
debimus deum sicuti est/ quia deum cognoscemus ut deum. Nunc enim forma-
ti. hac idea uel illa uidemus eum/ ut spiritum hanc rerum aut illam. Quamuis & in
hac uita secundum Ioannem theologi filii dei sint. quia per diuinas ideas
quotidie reformantur. Quarum idearum series ab eo uocatur. Ratio dei. Vita re-
rum omnium. Lumen mentium/ non angelicarum modo sed etiam humanarum

Humanarum inquā omniū: quia ita illuminat oēm hominē ueniētē
i hūc mūdū ut quicquid itelligit quisq; in ipso intelligat/ & p ipsū. licet
tenebrosas mentes ipsum nō cōprehendant: q̄a non agnoscunt se oīa
uidere per ipsū. Iste quidē uocē diuini spiritus ubicūq; uult spirantis
audiunt. Nesciūt autē unde uox illa ueniat/ quo ue rēdat. Cū hec theo
logi prisci cognoscerēt philosophiē studiū semp cū religiosa pietate
iūxerūt. Prīcipio Zoroastris philosophia ut restat Plato nihil erat ali
ud q̄ sapiēs pietas cultusq; diuinus. Mercuri quoq; trismegisti dispu
tatiōes oēs a uotis icipiūt: & i sacrificia desinūt. Orphei ēt aglaophe
miq; philosophia in diuinis laudibus tota uersat. Pythagoras a ma
tutino hymnorū factorū cantu philosophiē studia incohabat. Plato
nō in dicēdo solum/ sed ēt in cogitādo exhordiri a deo precipiebat i
singulis atq; ipse semp exordiebat a deo. Sed redeo parūper ad Py
thagoram. Hic cū inuenisset latus recti triāguli longius tantū posse/
quātū duo reliqua simul iuncta ecatomben deo suppliciter immola
uit. Vtpote qui itelligebat nihil usq; ueri sine sūme ueritatis lumine
posse uideri. Hinc deniq; fingitur minerua sapiētie dea solo iouis ca
pite nata. Hinc & illud. Ab ioue principiū muse. Iouis oīa plena.

Questio prima de ascensu ad deum quomodo mens
in diuinam eleuatur ideam. Cap. ii.

Res hic questiones subornuntur. Prima quo pacto mēs in diui
nā eleuetur ideā. Secūda quā ob cām in eo statu deū nos uidere
nequaquā aiaduertamus. Tertia quo pacto hanc ipsā intelligētiam de
us nobis ifundat assidue: quod Plato i superioribus affirmauit. Ad
primā ita in presentia respondemus. Quādo phātasia excitata p ho
minis alicuius figurā uisū haustā/ simulacro formatur humano/ tūc
humane spēi formula que latebat in mētis arcanis instigata coruscat
& mētis siue rōnis aciem actu format: quā formauerat habitu. Forma
tio talis/ uel intelligētia quedā ambigua est/ uel ortus intelligentiē.
Postq̄ ita satis formata est/ hoīs idea formatur. i. rōne illa p quā deus
hoīem generat. Ita uero mens per formulā hoīs idee quadrat huma
ne/ sicut cera que ab anulo figurata est/ quādo diligēter anulo admo
uerur suo congruit exemplari. Illa ipsa quadratio uera & distincta

12
172
hoīs intelligētia ē. Ideo Plato in conuiuio inquit animū diuinē pul
chritudinis amatorē/ quādo diuinas rōnes attingit tūc nō amplius
simulacra rerū: sed res ueras parere i se ipso: partasq; nutrire familiarē
deo fieri: ac pre ceteris immortalem. Sed nullus hoc arcanū lucidius q̄
Ioannes euangelista reuelasse uidef: qui mentē hoīs quando uerū
aliquid attingit/ non dicit ut solēt alii/ uidere rē aliquam ueram: sed
facere ueritatē. Quia. s. re ipsa assequit/ ut deus qui ipsa ueritas ē/ q̄si
forma eius efficiat. Tūc. n. mēs ideam induta/ fit ipsa ueritas rei illius
que p talē est ideā creata. Quod oēs faciūt cōrēplantes: quos inquit
Ioannes de plenitudine diuine rōnis accipe: quia. s. quisq; uere cōrē
platur spēm aliquā rerū accepit iam i se aliquā ex numero idearum.
Quātū plenitudo est ipsa diuina rō. Consumati uero rheologi mētē/
autē appellat ignitū/ quia sicut aurū formam induit ignis/ p quā cale
fit rarefcit/ & fulget: sic illa mens induta diuine mētis ideas per illas
rū ueritatis lumine claret: tū bonitatis fomite flagrat. Paulus quoq;
apostolus mētē diuinorū cōtemplatricē affirmat tū quotidie renoua
ri: tū in eandē cum deo imaginē trāformari: tū unū cum ipso spiritū
fieri. Trismegistus similiter ait ex mēte pura & diuinitate quodāmō
unū spiritū coalescere. Et platonici omnes probant in rōnibus contē
plandis diuinā rōnē tactu quodām mētis substāiali potius q̄ imagi
natio tangi: unitatēq; mētis propriā deo rerū oīum unitati mō quo
dā inextimabili copulari. Quod Plato in phedro & i epinomide &
alibi sepe cōfirmat. Presertim quādo in phedro diuinorū ait cōrēpla
rorē a reliqs segregari. Purgari prorsus: herere deo: impleri deo: & in
epinomide animum contemplatione perfectum penes diuinā unita
tem unū prorsus euadere. Idem in libris de repu. censet.

Questio secūda. Quā ob causam in eo statu deū nos
uidere nequaquā aiaduertimus. Cap. iii.

De questionē secūdā ita possumus respōdere. Sicut oculus p spe
tiē coloris formatus uidet colorē. Spēm uero p quam uidet nō
cernit: sic forsitan intellectus quodāmō formatus idea/ per hāc statū
spēm ipsā naturalē intelligit/ que p talē facta fuit ideā. Ideā tamē ipsā
nōdū pspicue intuetur: imo non agnoscit: licet intueat. Fortē uero sic

accidit in contēplationis quadrationisq; initio. Sed quādo pergit in contēplando cōgruitq; magis. Ipsā quoq; ideā suspicit clarius agno scitq; sed ubi eā suspiciat/nōdū discernit. Sicuti. n. pueri dū figuras suas in eo solis fulgore: qui ambit supficiē aque pspiciūt eas nō ī extrī seco lumine: sed in aque fūdo se putant uidere / ita mēs adhuc rudis dū rōnes rerū in sublimi uidet deo. in se aut ī rebus aliis uidere se putat. Prefertim cū rō rei naturalis ī deo/uerbi cā/rō aeris/ non deū referat prorsus ut deū: & ut principiū uniuersi solutū ac liberū/ sed ut exēplar aeris: quo fit: ut mens quādo rōne ipsa diuini aeris circūfundit/ deū itelligat nō tanq̄ deū sed tanq̄ aerem: deū nāq; uidet aereū: id est ad naturā aeris circūscriptū. Angeli uero q̄ cūctis simul formā ideis: per ipsā idearū oīum cōgregationē / fontē uniuerse nature cōspiciūt. Sic. n. diuine substantie nō ex quadā ipsius pre ut nos sed toti ferme se ipsos insinuant. Iccirco ubi illas uideāt aiaduerrūt. Idē cōtinget & nobis/ quādo in deū penitus reformabimur. Nūc uero nō aliter ī hac re pene oēs decipimur q̄ plebei qui cū multa nocte ad lunā uideant aiunt se in lumine lune uidere/ cū tamē illud sit solis lumen quo etiā nocte uidēt. Sic ingrati hoīes in lumine pprio e naturali uera se affirmant inspicere que in lumine cōi diuinoq; inspiciunt. Qd̄ si globus ipse solis aut nō exoriret/ atq; occideret/ aut a nobis in sua illa figura nequaq; suspicere/ ita nemo sciret unde lumē hoc mittat ī aerem quo cūcta uidemus/ sicut mō scit nemo unde lux demittat in mentē/ qua cūcta discernimus/ q̄ occultus ē deus unde illa descēdit. Descēdit at̄ ita/ ut sit intelligentie nostre principiū mediū atq; finis. Principiū q̄a sicut ipsius oculi uisio a lumie externo fit tanq̄ uniuersali cā ac ēt a scī tilla quadā interiore ide accēsa tanq̄ cā particulari/ ita ī nobis actus itelligēdi ab ampla dei mēte pēdet & nostra. Medium uero q̄a in ipsa eternas discernimus rōnes/ que in eternitate sunt solum. Finis deniq; q̄a ipsā dūtaxat cognoscimus. Nā eterna cuiusq; rei rō: ī ipsa eternitate nihil ē aliud secūdū essētiā q̄ eternitas. Hic reuelat diuinū illud Platonis nostri mysteriū. Quod ī septimo de rep. legit. Inqt. n. theologū idoneis demōstratiōis fūdamētis & gradibus ascēdere usq; ad principium uniuersi: tangere ipsū atq; tenere. Adherētē semp̄ his que

12

adherent principio. Quippe qui nullis sensibiliū rerū corporeis gradibus ad id cōtendat: sed ipsis spēbus p ipsas ad ipsas potius innitatur quousq; ad spēm finē uniuersi pueniat. Breuis horū uerborum explanatio erit huiusmōi. Theologus tū agēdo tū disputādo purgat a corporeis affectibus aiām. Segregat rōnē a fallacibus rerū sēlibiliū coniecturis. Inuitat mētē ut ad ueritatē huiusmōi se gradibus cōferat. Spēbus. i. insitis ab origine formulis: p spēs. i. p formationē q̄ nobis prouenit ab ideis. Ad spēs. i. ad ipsas ideas & rerum naturalū spēs cōsiderādas. Quas spēs adherere inqt deo uniuersi p̄cipio. Ipse. n. fontē ē idearū. Theologi uero mētē illis. Adherere. i. illis se formādā insinuate p quā insinuationē inqt deū rāgere. i. diuina mēte formari. Adiūxit & tenere deū: duabus ut puto de causis. Tū q̄a mēs ubi semel ita cepit/ forte nūq̄ talis uite statū penitus itermittit: tū q̄a postq̄ mēte diuina multis ex p̄ibus iā mēs nostra formata ē/ diutius cōtēplādo: īcipit usq; adeo sup hoīem sape/ ut se & p deū & deū & ī deo cōtēplari nō nesciat. Vocat at̄ hic deū noibus pluribus: p̄cipiū: finē: spēm. P̄cipiū q̄a ab ipō oīa. Et q̄a ab ipō exordiū sūmit itelligētia: finē q̄a ad ipsū & itelligētia & oīa termināt. Spēm tū q̄a ipse ē actus/ q̄ res oēs dū ab ipso tāq̄ p̄cipio pcedūt/ format & facit: atq; eadē dū ad eūdē tāq̄ finē cōuertūt/ reformat & pficit. Tū q̄a ipso mēs queq; format/ dū itelligit ueritatē. addidit deo nomē quartū. s. ipsū bonū uel bonitatē ipsā. Propriū boni ē q̄ se diffūdat: q̄ res alliciat: q̄ pficiat. Deus se diffūdit/ res pducēdo: alliciat cōuertēdo: pficit formādo procedētia: reformādo cōuersa. Pōnit at̄ ipsū bonū supra mētē & sup essētiā. Sup mētē. s. eā que est inuisibilis oculus ueritatis capax/ audus bonitatis. Nā deus nō capax ueritatis dicit/ nō cupidus bonitatis. Sed est ipsa ueritas atq; bonitas. Pōt aut̄ secūdū excellētiorē sensū uocari mens/ tū q̄a diuina ueritas sui ipsius nō ē ignara: tū q̄a exuberātia quadā diuine bonitatis mētes inde effluūt plurime. Sup essētiā quoq; eā locat̄ deus que ē ipsius esse subiectū. Quinetiā locat̄ sup eē illud qd̄ ē actus essētie. Talis. n. actus q̄a potētie passiue misceat̄ impurus ē & finitus. Vocat̄ tamē a pipateticis eē quātū ipse ē purus & absolutus actus p que omnes essētie actū essēdi suscipiūt Plotinus aut̄ & Proclus ipsū

unum bonūq; super ens his rationibus collocant. Vnius bonūq; ipsi
us influxus latius sese propagat q̄ entis influxus. Materia siquidē i
formisq; potentia magis unius bonūq; particeps est dicēda q̄ entis.
Siquidem esse fit per formam: materia uero est iiformis: una tamē ma
teria dicitur & auida boni. Atq; hanc argumentationem a Dionysio
areopagita accepisse uidentur. Preterea quēadmodum non idem est
multitudo atq; nihilum ita non est idem ens ipsum atq; unum. Neq;
tamen pariter disposita sunt: ens quidem hinc & inde unum: ne duo
rerum principia stulte ponātur. Neq; rursus ens super unū: siquidem
unum particeps fieret entis: neq; amplius unū: sed duo. i. unū simul
ensq; foret. Sequitur igitur ut super ens sit unū. Deniq; quāto simpli
cius quiddam significat unitas: q̄ ens in quo essētia & esse claudun
tur: tanto magis primo rerum principio congruit. Neq; segregari per
mittunt esse alicubi ab essentia: ne proprius actus usquam a propria
potentia segegeat. Neq; mirū cuiq; uideri uolūt q̄ p̄cipiū rerū nomi
nēt unitatē. Sic. n. distigūt. Aut noīandū ē unitas: aut multitudo: aut
ex utrisq; cōpositū. Sed nō cōpositū. ne ab illo dependere cogāt: q̄ di
uersa i unū conciliauit. Nō multitudo unitatis ex p̄s: q̄ & ipsū omni
uitute: & uniuersum omni unione careret. Rursus i principio oīum
omnis esse debet potētia. Ergo si ipsū multitudo ipsa sit: quatenus i
multitudinem quelibet laberentur: eatenus potentiora euaderent.
Quoniā uero quatenus ad unitatem accedunt: eatenus ualentiora
sunt: atq; contra: sequitur: ut principium rerum proprie sit unitas ap
pellandū. Deniq; cum unione quadam proprie singula fiant seruen
turq;: quis non uiderit: unitatem ipsam esse cām: omnia faciētem atq;
seruantem? Item bonum omnia simpliciter appetūt. Esse uero nō sim
pliciter: sed bene esse dūtaxat. Forte etiam si bene esse omnino neque
ant: esse non appetēt: ut probat Olympiodorus. Vt pote que esse ap
petāt gratia boni. Bonum igitur cum finis sit ultimus: nimirum: pri
mum omnium est principium. Si super ens existit: multo magis sup
uitam atq; mentem. Quando uero unum bonūq; dicūt: idem semp
intelligunt. Sicut enim in ordine rerum bene esse in unione consistit:
quoniam malū dissensione & diuisione contingit: sic & super ordinē

12

174

uniuersi idem est unum ipsū atq; bonum. Cuius splendor est pulchri
tudo que nihil est aliud q̄ multarū rationalis ordo formarū in mēte:
aia: natura: materia inde refulgens. Supra quam pulchritudinem esse
unum probāt: quia illa composita sit. Rursus super eam esse bonum
quia omnia & semp bonum appetūt. Pulchritudinē uero sola que co
gnoscut eam: & postq̄ eam nouerint. Item pulchritudinem gratia bo
ni desideramus sperātes uidelicet profuturam. Postremo bonum re
uera habere uolumus. Sepe tamē nobis satis est factum si palam pul
chritudinem uideamur habere. Beati nimiū quos uniuersi pulchri
tudo: boni ipsius splendor in ipsum bonum amore transformat. Pre
sertim quia dum transformat in bonū: pariter reformat in unū. Ideoq;
ipsi bono coniungit i unū. Siquidē ipsū unū bonūq; tanq̄ idem & p
oīa & super & i fra pariter dilatātur: pariterq; ab omnibus etiā sine co
gnitione naturali desiderio appetunt. Neq; differre inter se tanq̄ duo
quedam equaliter disposita possunt. ne duo rerum p̄cipia sint: neq;
unum super bonum esse potest. ne qd melius oprabiliusq; bono esse
dicatur. Neq; rursus bonum super unum. ne quod bonum dicit: desi
nat esse bonum. Vnum ergo bonūq; sūt penitus idem. quādo equali
ter appetunt: quēadmodū diuisio atq; malū tanq̄ idē equaliter fugi
untur. Beatus q̄ bono prorsus unī. Vniāūt non intellectuali uirtu
te proprie. Hec. n. cū sit multiplex atq; i fra intelligibile collocēt: neq;
cōgruit unitati: neq; quod intelligibile. i. ens uniuersū supereminet:
attingere potest. Adde q̄ cum unum bonūq; i nstictu quodā antecē
dente intelligentiam appetatur: consequens est: ut tactu quodam su
per iutelligentiam attingatur: tactu: ut ita loquat: unifico: per unita
tem uidelicet nostram que intelligentiam superat: animāq; ipsam ip
si rerum omnium unitati bonitatiq; non imaginaria intelligentie co
pula: sed uera substantie ipsius unione coniungit. Vnde non leuis
quedam & extrinseca particularisque letitia sequitur: quasi uidentis
bonum uel audientis: sed uehemens intrinseca uniuersalis uoluptas
efficitur quasi gustus tactusque intellectu superioris suauitatem ipsā
intelligibili superiorem gustantis iam penitus atque tangentis. Pro
fecto naturalis sitis liquorem appetit prius q̄ sensu sitre nos agno
y iiii

scamus. Ac postquam agnouimus rursus appetimus. Appetitus qui sensum sequitur imaginarius est: & a substantia nostra remotior. Antecedens uero substantie intimus. Quam ob rem cum liquorem gustu consequimur / non sequentis proprie / sed antecedentis appetitus uirtute complectimur: & in substantiam nostram perfecte transferimus. Similiter non tam appetitio que mentis actionem sequitur / quam que precedit tanquam principium motus motionis fine perfruitur / dum substantiale conficit copulam. Ideoque uorum sola penitus implet.

Questio tertia. Quo pacto deus nobis intelligentiam infundit assidue. Cap. iiii.

f Ed hinc iam ad questionem tertiam descendamus. Hunc esse Platonis nostri sensum arbitror / quando scribit & intellectui scientiam & intelligibilibus ueritatem ab ipso bono infundi / quod uidelicet beneficis ille & uiuificis actus omnium qui deus est ambit opera sua semper / ac se inserit uniuersis. Potissimum uero lucens in mentis arcanis / tum eius aciem purgat / acuit / illustrat / accendit assidue / tum formulas infinitas menti uiuificat: ita ut quoties cutis uacui animum ad ueritatis indaginem applicamus / formule ille deo uiuificatione uiuaciores effecte promptius palam erumpant / ac mentis acies deo irradiate succesa lucidius ardentiusque inspiciat. Vbi ad ipsum intelligendum actum deus se habet tanquam agens primum atque commune. Formula tanquam agens proprium atque secundum. Simulacrum tanquam incitamentum. Mens tenet mater locum. Sed hanc rem exemplo consideremus / ut planius uideamus / qua ratione actus intelligendi in nos descendit ex deo. Si deus ad creandam mentis ideam in se uigentem mentem nostram temperat procreando / & secum maxime configurat / atque ex lyra in lyram similiter temperat motus sonusque transit / quid mirum sonante diuina mente intelligendo mentem hominis consonare? Efficit faber aliquis specula mille. His factis dispositisque in ordinem sese obicit. In mille speculis mille fabri resultant imagines. Mouet quandoque faber se ipsum hunc in modum: ut oculum suum ad reliqua membra sua circumspectanda conuertat: & membra per ueribus conuertat ad oculum. Hos motus imagines in speculis imitantur. Ad motum uiuentis oculi: oculi imaginarii cuncti mouentur. Ad motum

membrorum uiuentium imaginaria membra. Similiter deus animas precreat. Deinde his sese obicit tanquam speculis: per quam obiectionem in singulis imagines fiunt dei. Que quidem imagines mentes ipse sunt animarum ita ut mentes tum multe sint quia multe sunt anime in quibus sunt: tum una cuncte / quia unus est deus: quem referunt. Mens autem queque per uim intelligendi / uim dei refert ideas concipientem. Per formulas autem refert ideas. Hinc etiam propheticum illud quod supra tetigimus aperitur. Signatum est super nos lumen uultus tui domine: & in lumine tuo uidebimus lumen. Nempe deus per uim suam secundam / qua ideas concipit discernendo / uim prestat seruaturque menti: per quam ideas attingat intelligendo. Iterum deus per ideas ipsas iam concepras / & ratione discretas / imprimat & seruat menti formulas idearum. Ad dei motum. id est ad actum dei continuus fit motus in mentibus. Quomodo pacto? Vis que in deo est / ideas concipiens / ad ipsas quodammodo se flectit ideas. Idee ad eam uim mutuo se reflectunt. Interea concordi quadam tempatione contingit / ut uis intelligendi in hominis mentem si expedita sit in deum erecta se uertat ad formulas: & formule ad uim conuertantur intelligendi. Atque ita mentis actus mirabili consonantia dei actus perpetuo imitantur. Quoniam uero uultus in speculo quando uideretur aspicere uultum unde manat / ite uera potius aspiciuntur quam aspiciat. Ideo Paulus apostolus ait. Cum deum cognoueritis immo cogniti sitis a deo. Sic igitur superior anime nostre uultus diuini uultus imitatio a platonice nominatur. Usque adeo ut plotinus Theodorusque asinius & Iamblicus censuerint illam hominis mentem que non humana est: sed diuina in mundo intelligibili uiuere: & operari continue per continuum intuitum idearum. Mouentur autem Plotinum theodorumque & Iamblicum ad hoc due potissimum rationes. Prima: anime supreme mens / quia secundum se intellectualis essentia est / ideo intelligit per essentiam: sicut per essentiam ignis calet / & aqua friget. Licet potentia anime mente inferior / per essentiam non intelligat. Itaque sicut ignis semper calet / ita mens semper intelligit. Obiecta uero intelligentie sunt species ipse rerum eterne. Ac in reflectus intelligendo non obiectorum simulacris fallacibus heret: sed ut uere intelligat / ipsis unitur obiectis. Ergo mens semper est eterna

speciebus unita. Quo fit ut sedulo edem colat eternitatis. Huc illud
Iamblici rēdit. Intellectus nostri eē nō ē aliud q̄ intelligere numina:
putat. n. sicut idē actus ē / quo & sol lunā illuminat : & luna inde illu
minat / respicitq; luminis similitudine solē / ita eūdē eē actū / quo & di
uina mēs creat illuminatq; mētē nostrā : & nostra creat illuminatq; in
de / & intuitu illuc quodā naturali cōuertit. Similiter imago ī speculo
eodē actu uultū respicit / quo a uultu aspiciit. Et sicut aspiciēdo fit / ita
respiciendo seruat. Eadē ē aīe ad deū similitudo. Secūda rō talis: rōna
lis aīa a mētē diuina fit: & iungit corpī. Atq; iter mētē & corpus obti
net mediū. Si solū hereret mētē / uitā corpī nō tribueret. Si solū hereret
corpī / intelligeret utiq; nihil. Ergo heret menti simul & corpī. Sicut
linea que centrū tangit simul atq; circūferentiā. Sicut solis lumē soli
cōiunctū ē simul / diffusūq; p aerē. Atq; ut aīa rōnalis se hēt ad corpus
sic mēs ad aīam se hēt rōnalē. Sed uita ipsa corporalis nihil aliud ē / q̄
actus cōtinuus aīe transfusus ī corpōris huius cōplexionē: ab aīa nō
recedēs. Igit̄ intellectualis anime uita / nihil est aliud q̄ intellectus di
uini pennis actus / ā nexus aīe / nō solutus a deo. Et sicut aīa uite cor
porali semina inserit rerum generādarum / ita deus aīe cognoscenda
rum accendit igniculos. Vita corporalis ē anime rōnalis simulacrū.
Intellectualis aīe uita simulacrū ē uite mentisq; diuine. Corporali ui
te presidet infima pars anime: que est potētia nutriēdi. Si hec infima
pars que corpī iungit / agit semper: & ipso suo esse quodāmodo opera
tur / multo magis suprema potētia que ualidior ē: q̄a suo fonti heret:
ppinquit: opat̄ semper / & p esse suum quodāmodo opat̄. Agit at̄ cir
ca mentem / unde effluit proxime. A mente enim solum mēs effluit.
Mens autem que supra nos ē / quia purus intellectus est / puro intelli
gibili pascitur. i. pura fruitur ueritate. Eadem nostra mēs assidue ue
scitur: si epulis superioris mentis accūbit. Nec iniuria intelligentiā in
anima essentialē / pperuāq; locamus: quia ex eo ē in aīa / q̄ cōuenit cū
pperuis eius essentie causis. Et sicut aīe ingenitus ē appetitus boni
perpetuus atq; eēntialis / ita & ipsius ueri naturalis eēntialisq; intui
tus / siue tactus aliqs potius: ut Iamblici uerbis utar. Tactus inquā
omni cognitione discursuq; prior atq; prestātor. Eiusmōi sniam hac

12
176
insup rōne diuinus Iamblicus confirmauit: Qd̄ quēadmodū rēpora
lia contingētiaq; p temporalē cōtingētēq; cognitionē attingimus:
ita oportet necessaria & eterna p essentialē & pperuā attingere notio
nē: que nō aliter inquisitionē nostrā antecedit q̄ status motū. Tēpo
ralis uero cognitio ita inquisitionē sequit̄ / ut contingēs effectus mo
rum sequit̄ ac tempus. Putāt aut̄ diuinū ipsū mentis actū qui quodā
intuitu & quasi tactu diuinorū fit pp actiōes īferiores nō intermitti
quidē in se ipso / q̄uis quoad aīaduersionem p̄tinet ī uinibus īferiori
bus intermittat. Atq; actus itellectus rōnalis uel rōnis intellectualis
q̄ discursiōe fiūt / pp opationes inferiores soleāt intermitti atq; cōuer
so. Verū cur nō aīaduertimus tā mirabile nostre illius diuine mentis
spectaculū? Forsitan q̄a pp cōtinuā spectādi cōsuetudinem āmirari &
aīaduertere desueuimus. Aut quia medie uires aīe ratio uidelicet &
phāntasia cū sint ut plurimum ad negocia uite p̄liuiores / mētis illius
opa nō dare p̄fētiūt. Sicut quādo oculus p̄fēs aliqd̄ aspicit / phan
tasia tamē ī aliis occupata / qd̄ oculus uideat nō agnoscit. Sed quādo
medie uires agunt oclū defluunt in eas intellectualis: speculationis
illius scintille uelut in speculū. Vnde & uera rōcinatio nascitur ex in
telligentia uera / & humana itelligētia ex diuina. Neq; mirū est aliqd̄
in mētē illa fieri / quod nequāq; p̄fētiāmus. Nihil. n. aduertimus ni
si qd̄ ī medias trāsit uires Ideo licet sepe uis cōcupiscendi esuriat atq;
sitiat / nō prius hoc aīaduertimus q̄ in phāntasiā transeat talis passiōis
intentio. Nōne nutriēdi uirtus assidue agit? Assiduā tamen actionē
eius haud quāq; p̄pendimus. Itaq; neq; pperuā mētis itelligētiā / neq;
ex hoc ē intelligentia illa debilior: q̄ itelligere nequāq; nos agnosca
mus. Immo ē potius uehemētor. Sepe. n. dū canimus aut currimus /
canere nos & currere nequāquā excogitamus. Atq; ex hoc attentius
operamur. Animaduersio enim actionis intentionē distrahit anime:
ac minuit actionem. Tirones in qualibet arte opa eius artis sine attē
tione nō agūt. Veterani at̄ ēt si nō attēdāt habitu quodā & quasi na
tura operantur. Quid prohibet talem esse continuam mentis intel
ligentiam? Quoniam uero lumen lumini iunctum sine confusione
cōspirat in unum. Nam & ubiq; sunt ambo: & alterum secerni potest

ab altero efficitur ut mentes hominum mēri diuine cōiuncte unum quodāmodo fiat cum mēte diuina: & unū inuicem: neq; tamē iter se confundantur: non aliter ac multe lineae a circumferentia in centrum reflexe per pūcta sua medium circuli tangūt pūctum. Ibiq; unū quodāmodo fit lineae cuiusq; punctū cū pūcto circuli medio. Vnū quoq; quodāmodo fiunt pūcta inuicem singula. Et que non discernit situl aut rēpus ratio tamen ipsa discernit. quēadmodū plurime notiones in mēte tum inuicē tum mēri absq; ulla cōfusione coniūcte. profecto sicut sperae minores intra maiore speram centris suis centrum maioris attingunt: ita mētes quasi minores intelligibilis mūdi sperae sub bonitate diuina comprehense tāquā spera maiori/ sub ipsaq; reuolute p pnie per centra sua. i. per unitates suas intellectibus suis prestāiores unitati diuine tāquā uniuersi centro se copulant. Ac si forte disiūgātur circuli/ disiunguntur & centra: utpote que unita fuerāt potius q̄ confusa. Disiungi uero nunq; uult Plotinus: ne eterne mērium sperae minus unite permaneant cum spera ipsarum sūma/ q̄ tēporales uisibilibus mundi sperae/ cū spera maiori. Sed hoc ipse uiderit. Nos autem ad īstitūtū ordinē reuertamur. Ex iis omnibus que ex Platonis & Plotini fontibus hausimus cōcluditur hominis mentē ad mentē diuinā in ipsa sua intelligentia ita ferme compari: quēadmodū materia comparatur ad formā. Sane si mens nostra quotidie formatur diuine mēris ideis/ perq; illas opus proprium agit/ quis non uideat mētem nostram subire diuinam/ ceu materia subit formam? Nec aliter se habere ad diuinas formas q̄ materiam primā ad naturales. Vnde nō minus immortalis debeat esse q̄ illa: presertim quia quanto mens purior est & simplicior corporibus atq; animis/ & ob hoc magis est una tanto ex duabus illis mentibus una congregantibus arctior prouenit copula/ q̄ puenire soleat/ aut ex quibuslibet rebus corporalibus una mixtis aut ex animis inuicē cōcurrētibus: aut ex aīa cum corpore coeūre. Auget huius copule nodū q̄ deus ipsa unitas est & ipsa bonitas. Et cū p unitatis uim rerū oīum copula uniat/ p uim quoq; bonitatis ubiq; attractio fiat & p piquatio/ nusq; unio uerior puenit q̄ ubi mēs cū diuinitate cōspirat. Itē si deus mēri ab ipso p xīe pperuoq; emanāti

12
177
infinita tum puritatis tenuitate intus illabiē / tum uirtutis amplitudine eā penitus implet / presq; mētis quasi iūcturas / ipse tanquā neruus cōnectit intrinsecus inuicē & ad totā/ totāq; eēntiā ipse uelut nodus intimus cū esse deuincit/ ideoq; interior mēri ē q̄ ipsa sibi/ qd mirū/ deū ipsi ī ipsius ītelligētia uniri tanq; formā/ Postq; ī eēntia & uita iā unitus ē/ plus q̄ forma. Signū illius maxime unionis/ hoc ē precipuū / q̄ p uerā ītelligētiā intima substātia rei semp īspiciē utpote que ī rei ideā profūdius penetrauerit / q̄ aut uisus ī coloris spēm: aut in coloris simulacrū phāntasia: cū sensus & phantasia rerū superficies dūtaxat attingāt. Ideo Mercurius inquit. Ex diuinitatis & mētis cōspiratiōe unū spūm coalescere. Et Ioannis theologia docet cōrēplatores diuine rōnis ī unū cum ipsa ita consumari/ sicut ipsa unira ē deo. Nempe si in genere corporalium tanta est unio / ut materia que ultimus eorum est terminus/ unum quiddam efficiatur nō solum cū mediis omnibus/ uerum etiam cū supremo generis corporalis/ quis negabit equalem / saltem esse in genere intellectualiū unionem/ ut mēs humana: quāuis ultimus illorum terminus sit: cum omnibus tamē intellectualibus formis ac etiam cū suprema unum aliquid fiat: non fit autem ex aīo ac deo tertia quedam natura a tertio aliquo componente utrunq; inuicem: & ad tertium actum dirigente utrunq; sicuti fit ī naturalium rerum compositiōe. Sed quia in animo contemplan te deus & primus motor est & formator ultimus: ideo totus actus ē deus. quo quidem actu & ipse semper est deus: & animus fit saltem quādoq; diuinus. Et sicut natura per naturalē motum tradit materie formatū ordinē: sic deus p diuinā immortalēq; uitā tradit mēri pspiciuā formatū possessionē. Ut eidē diuina immortalisq; cōpetat uita cui diuina immortalisq; ītelligētia cōuenit. Atq; ut materia licet sub inferioribus fluat formis. Sub formis tamē sublimibus/ ut qdā putāt/ q̄escit sēp: ita mēs hoīs q̄uis p sēsibiles imaginariasq; pfluat formas: pōt tamē sub diuinis quādoq; ī eternū q̄escere. Qd ēr mō facit: ut uult plotinus & iāblicus & theodoruf. Ut quēadmodū materiā pficit sēp q̄ritatis īterminata dimēsiō / sic mēte diuine āplitudinis uirtus īmēsa p huius uim ī huius luce ad huius finem mēs cōtinue eternis format

ideis Et quia per congruentiam formatio omnis efficitur non potest
subiectum hoc esse mortale quod formis continue formatur eternis.
Incorruptibilis est materia prima in quam forme quedam penetrant
sempiternae quauis ipsa non penetret in illas: nonne immortalis quoque
mens erit? Que non modo penetratur ab illis sed & penetrat cogno-
scendo & reflectitur in eas agnoscendo. Preterea ubi prima mens est
ibi uita prima. Quonia mens est reflexio uite in esse suum. Vbi uita
prima ibi & esse primum. Quonia uita est primus & itimus ipsius esse
motus. Profecto deus prout per se existit: & uere id quod existit per
peruo permanet primum apud multos esse uocatur. Prout non tor-
per ocio sed operatur assidue secum: uita dicitur. Prout actus talis qui
non effluit extra refluit in se ipsum mens appellatur. Nam ea reflexio se
ipsum animaduertit. Quoniam uero quod est in genere aliquo sumum
nihil contrarii generis aut imixtum habet aut proximum: fit ut neque pri-
ma mens uel in se uel iuxta se ipsam demens aliquid patiat. Neque
prima uita mortale quicquam: Neque primum esse aliquid in nihilum ruitu-
rum. Neque prima unitas aliquid dissolubile: Neque prima bonitas
aliquid morbo subiectum. Quare mens que menti iungitur prime sicut
in ea coniunctione nihil referuat demencie: sic mortale nihil admittit
aut peribile aut dissolubile morbo uel subiectum. Quia per mentem primam
prime quoque uite copulatur & esse primo similique unitati & bonitati.
Quid mirum: Si intellectualis uita per congressum cum prima uita immortalis
permaneat? Cum celestia corpora ut uolunt platonici per se quod dissolubilia
sunt: quia & mobilia: & composita siue ex naturis pluribus siue partibus.
Ex eo tamen idissoluta perduratur quod nullo alio corpore interiecto immortali
aie copulatur. Que uero per aliud medium dissoluuntur: Qualia sunt corpora
ex pluribus elementis composita: que immortalem animam ut magi tra-
dunt per corpus celeste suscipiunt.

Cōfirmatio superioris rationis prima per uisum Cap. v.

a Nihil hominum de corporibus in corpora transmigrare: & precedere
tis uite artes in sequentibus recordari: Plato non suo sensu tracta-
uit: sed ex quorundam egyptiorum opinione recessit. Quorum opinionem
Augustinus aurelius reprobauit. Quod autem anima hominis ab ipso suo formato

re formis rerum insignita descendat. Atque his formis non sufficienter
rerum substantias comprehendat sed per eas tanquam preparationes
ideis reformata comprehendere ualeat hoc inquam: & Plato ex mente
propria sepe affirmasse uiderur: & Augustinus sum opere comprobasse.
Ergo per augustini uestigia gradientes ad superioris sententiae confir-
mationem iterum contendamus. Procedamus autem triplici calle. Visu:
auditu: & ratione. Visu primo hunc in modum. Anima qua uiuunt cor-
pora omnibus corporibus potior est quia uitam dat corporibus. Hac
profecto que sensum habet excellentior est. At uero in animo huma-
no quiddam prestantius est non dico quo sentit sensibilia: sed quo
de sensibilibus iudicat. Iam uero illud uidere facile est prestantiorem
esse rem iudicantem illa de qua iudicatur neque iudicat. Non solum autem
rationalis uita de sensibilibus sed de ipsis quoque sensibus iudicat. Cur
in aqua remum fractum oporteat apparere: cum rectus sit. Et cur ita
per oculos sentiri necesse sit. Nam ipse aspectus oculorum renuntiare
id potest. Iudicare autem nullo modo. Igitur rationalis uita sensuali
prestat. Itaque si ratio secundum se ipsam iudicat iam nulla est natura
prestantior. Sed quia clarum est eam esse mutabilem quando nunc im-
perita nunc perita inuenitur tanto autem melius iudicat quanto est pe-
ritior & tanto peritior quanto alicuius artis uel discipline uel sapien-
tie est particeps ipsius artis natura querenda est. Neque nunc artem in-
telligi uolo que notatur experiendo sed que ratiocinando indaga-
tur Sed certe querendum est cur nos offendat si duabus fenestris
non supra inuicem sed iuxta inuicem locatis una earum maior minor
ue sit cum equales esse potuerit: si uero super inuicem fuerint ambeque
dimidio quauis ipares non ita offendat illa inequalitas. Et cur non
multum curemus quantum sit una earum aut maior aut minor quia due sunt
In tribus autem sensus ipse uideat experere ut aut ipares non sint aut iter ma-
ximam & minimam ita sit media: ut ratio precedat minorem quanto a maio-
re precedit. Ita. n. primo quasi natura ipsa consulit quod probet. Vbi po-
tissimum notandum est quemadmodum quod solum inspectum minus displicuit in
melioris conparatione respiciatur. Ita reperitur nihil esse aliud arte uul-
garem nisi rerum experarum placitarumque memoriam: usu quodam

corporis atq; operationis adiuncto: quo si careat iudicare de opibus
possis / quod multo ē excellentius quāuis operari artificiosa non pos-
sis. Sed cū in oibus artibus cōuenientia placeat / qua una seruata / pul-
chra sūt oīa. Ipsa uero cōuenientia equalitatē unitatēq; appetat uel si-
militudine pariū partiū / uel gradatione dispariū / q; ē q; sūmā equali-
tatē uel similitudinē in corporibus inueniat: audeatq; dicere / cū dili-
gēter cōsiderauerit: quodlibet corpus uere ac simpliciter unū esse / cū
oīa uel de spē in spēm / uel de loco i locū trāseūdo mutētur: & p tribus
cōstent sua loca obrinētibus: p que in spatia diuersa diuidunt. Porro
ipsa uera equalitas ac similitudo: atq; ipsa uera & prima unitas nullo
sensu / sed mēte intellecta cōspiciūt. Vnde. n. qualiscūq; appetere in cor-
poribus equalitas / aut unde cōuincere lōge plurimum differre a pfe-
cta nisi ea que pfecta ē mente uidere. Et cū oīa q; sensibiliter pulchra
sūt / siue natura edita / siue artibus elaborata / locis & temporibus pul-
chra sint ut corpus & corporis morus / illa equalitas & unitas menti
tantūmō cognita / secundū quā de corporea pulchritudine sensu iter
nūtio iudicat / nec loco tumida ē / nec instabilis tēpore. Nō. n. recte dici
pōt / secundū eā iudicari rotūdū tēplū: & nō secundū eā rotūdū uasculū:
aut rotūdū denariū. Similiter in temporibus atq; i motibus corpo-
rū ridicule dicitur secundum eam iudicari equales annos: & nō secū-
dū eam equales menses. Sed siue p hec spatia siue per horas siue per
breuiora momēta cōuenienter moueatur aliquid / eadem una & incō-
mutabili equalitate iudicatur. Quod si minora & maiora spatia figu-
rarum atq; motionum per eādē legem paritatis uel similitudinis
uel congruentie iudicantur / ipsa lex maior est iis omnibus / sed potē-
tia. Ceterū spatio aut loci aut temporis nec maior nec minor. Quod
si maior esset nō secundum totā iudicaremur minora: si at minor esset /
nō secundū eam iudicaremur maiora. Nunc uero cū per totā quadra-
ture legē iudicetur / & forum quadratum & lapis quadratus / rursus si
per totam equalitatis legem iudicentur cōuenire sibi motus pedum
currētis formice / & per eam gradientis elephantis / quis eam dubitet
locorū interuallis atq; temporū nec maiore eē nec minore? Cū potentia
super oīa. Hec aut lex oīum artū cū sit omnino incōmutabilis / mēs

12 179
uero humana cui talē legē uidere cōcessum ē mutabilitatē pati possit
erroris / sans apparet supra mētē nostram eē legē / que ueritas dicitur.
Nec iam illud ambigēdū est incōmutabilē naturā que supra rōnalem
aīam sit deū esse: & ibi eē primā uitā & primā essētiā / ubi ē prima sapiē-
tia. Nā hec est illa in cōmutabilis ueritas: que lex oīum artū recte di-
ci: & ars oīpotentis artificis. Itaq; cū se aīa sentiat: nec corporū speciē
motūq; iudicare secundū se ipsā / simul oportet agnoscat prestare suā
naturā ei nature de qua iudicat. Prestare at sibi eā naturā secundū quā
iudicat & de qua iudicare nullo mō pōt. Possū. n. dicere / quare simi-
lia sibi ex utraq; pre respondere mēbra cuiusq; corporis debeāt: quā sū-
ma equalitate delector: quā nō oculis / sed mēte cōtueor. Quapp tan-
to meliora esse iudico que oculis cerno / quanto p sua natura uicinio-
ra sūt iis que aīa itelligo. Quare at illa ira sint / nullus pōt dicere: nec
ira esse debere quisq; sobrie dixerit: quasi possint esse nō ira. Quare at
nobis placeāt / & cur ea quādo melius sapimus uehementissime diliga-
mus: nec id q; q; dē si ea rite itelligit dicere audebit. Ut. n. nos & oēs
aīe rōnales secundū ueritatē de inferioribus recte iudicamus: sic de no-
bis quādo eidē coheremus / sola ipsa. ueritas iudicat: de ipsa uero nec
iudicat pater. Nec. n. minus ē q; ipse. Et ideo q; pater iudicat p ipsā iu-
dicat. Oīa. n. que appetūt unitatē hāc hēnt regulā uel formā uel exē-
plū: quoniā eius similitudinē sola a quo eē accepit / impleuit. Mens oīa
iudicat / quā sup oīa ē quādo cū deo ē. Cū illo ē aut / quādo purissime it-
telligit: & tota caritate qd itelligit diligit. Ita et q; tū pōt lex ipsa &
ipsa fit p quā iudicat oīa: & de qua iudicare nullus pōt. Sicut in istis
tēporalibus legibus quāq; de his hoīes iudicāt quādo eas istituūt.
tamē cū fuerit institute atq; firmate / nō licebit iudici de ipsis iudicare:
sed p ipsas. Cōditor tamē legū tēporaliū si uir bonus ē & sapiēs / illam
ipsā cōsultat eternā: de qua nulli aīe iudicare datū est: ut p eius incōmu-
tabiles regulas qd sit pro tēpore iubendum uetandumq; discernat.
Eternam igitur legem mundis animis fas est agnoscere: iudicare nō
fas est. Sane secundū ipsam de animo & corpore iudicare possumus:
hic minus actus aut minus uehēmēs ē q; debuit: hoc minus cādidū
est q; debuit. De ipsa uero lege nullo modo quis iudicat. Cū. n. quis

dixerit eterna temporalibus esse potiora / aut septē & tria esse decē. ne
mo dicit ita esse debuisse. Sed tantū ita ē agnoscēs nō ut examinātor
corrigit: sed tanquā inueniēs delectat. Sed multis finis ē humana de
lectatio: nec uolūt tendere ad supiora ut iudicēt cur ista sēsubilia pla
ceāt. Itaq; si querā ab artifice / uno arcu cōstructo cur alterū parē cōtra
in alterā partē moliat? Respōdebit credo. Ut paria partibus edifici
mēbra respondeāt. Porro si pergā querere id ipsū cur eligat: dicit hoc
decere: hoc esse pulchrū: hoc delectare cernētes: nihil audebit āplius.
Inclinatus. n. recūbit oculis: & unde pēdeat non intelligit. At ego ui
rum intrinsecus oculatū & inuisibiliter uidentē non desinā cōmone
re / cui ista placeāt: ut iudex esse audeat ipsius delectatiōis humane.
Ita. n. sup fertur illi nec ab ea teneē dū non secūdū ipsā / sed ipsā iudi
cat. Et prius querā / utrū ideo pulchra sint / quia delectāt / an ideo dele
ctant / quia pulchra sint. Hic mihi sine dubitatione respondebit: ideo
delectare / quia pulchra sint. Querā ergo deiceps / quare sint pulchra:
Et si tirubabit / subiciā. Vtrū ideo / quia similes sibi pres sūt: & aliqua
copulatione ad unā conueniētiā redigunt. Quod cū ita esse cōpere
rit / interrogabo. Vtrū hanc ipsā unitatē quā conuincunt appetere sū
me impleāt / aut longe infra iaceāt / & eā quodāmō mentiant. Quod si
ita est. Nā quis non āmonitus uideat neq; ullā spēm / neq; ullum oio
esse corpus / quod non hēat unitatis qualecūq; uestigium? Neq; q̄tū
uis pulcherrimū corpus cū itruallis locorū necessatio aliud alibi ha
beat posse assequi eā quā sequit unitatē: flagitabo ut respondeat ipse
ubi uideat unitatē hāc aut unde uideat. Quā si nō uideret / unde co
gnosceret / & quid imitareē corporū spēs? & quid implere non posset?
Nunc uero cū dicit corporibus. Vos quidē nisi aliqua unitas cōtine
ret / nihil essetis. Sed rursus si uos essetis ipsa unitas / corpora nō esse
tis recte dicit. Vnde igi nōstī istā unitatē: secūdū quā iudicas corpo
ra? Quā nisi uideres iudicare non posses q̄ eā non impleāt. Si aut iis
corporeis oculis eā uideres / nō uere diceret / quāq; eius uestigio tene
antur: lōge tamē ab ea distare. Nā iis oculis nō nisi corporalia uides.
Mente igi uidemus eam. Sed ubi uidemus? Si hoc loco esset ubi cor
pus nostrū est / non eā uideret / qui hoc mō in oriente de corporibus

12

19

iudicat. Non ergo isto contineē loco. Et cū adest ubiq; iudicāti nusq;
est / p spatia locorū / & p potētiā nusquā nō ē. Cum aīa multis il
lustionibus phantasmātū / hinc inde prurbanriū cōcitat / & tamē falsa
hec eē agnoscit / ubi est uerū qđ mēte cōspiciē. Illa lux uera ē: qua hec
oīa nō esse uera agnoscis: per hāc illud unū uides / quo iudicas unū
esse: quicquid aliud uides: Nec tamē hoc esse / qđ illud est / quicquid
uides mutabile. Preterea quere i corporis uoluptate quid te delectat
nihil aliud inuenies q̄ cōuenientiam. Nā si resistētia uel discrepantia
pariūt dolorē / cōueniētia pariūt uoluptatē. Agnosce igi que sit sūma
cōueniētia. Noli foras ire. In te ipsum redi. In interiore hoīe habitat
ueritas. Et si tuā naturā mutabilē inuenieris / trāscende te ipsum. Sed
memēro cū te trāscenderis ratiocinārem aīam te transcendere. Illuc er
go tēde / unde ipsum lumē rōnis accēdit. Quo. n. puenit oīs bonus
ratiocinator / nisi ad ueritatē? Cū ad se ipsa ueritas nō utiq; ratiocinā
do pueniat: sed qđ ratiocinātes appetūt / ipsa sit. Et cū disputādo am
bo uidemus uerū eē / quod dicit: & ambo uidemus uerū eē quod di
co / ubi queso hoc uidemus: Hoc utique / nec ego i te / nec tu i me: sed
ambo i ipsa que super mētes nostras est / incōmutabili ueritate uide
mus. Ibi sane formā ipsā secūdū quā hec tēporalia facta sūt / uisu mētis
aspicimus. Atq; inde cōceptam rerū ueritatē: & notitiā tanquam uer
bū apud nos habemus. Vide ibi cōueniētiā: qua superior eē nō possit:
& ipse cōueni cum ea. Confitere te nō eē / quod ipsa ē. Siquidē se ipsa
nō querit. Tu at querēdo / ad eam uenisti: nō locorum spatio: sed mē
tis affectu: ut interior hō cū suo in habitatore / spiritali uoluptate cō
ueniat. Aut si nō cernis que dico / & an uera sint dubitas / cerne saltē
utrum de iis te dubitare nō dubites. Et si certū est / te eē dubitantem
quere unde sit certum. A lumine: qđ illuminat oēm hoīem ueniētem
in hūc mundū. Qđ iis oculis uideri nō pōt: nec illis quibus phanta
smata cogitant: sed illis quibus ipsis phantasmātibus dicitur: Non
estis uos quod ego quero: neq; illud estis. Vnde ego uos ordino. Et
qđ mihi inter uos sedum occurrerit improbo: qđ pulchrū approbo:
cū pulchrius sit illud unde improbo & approbo. Quare hoc ipsū ma
gis approbo: & nō solū uobis: sed illis omnibus corporibus. Vnde

uos hausi antepono. Vbi uidentur hec /ibi est lumē sine spatio locorū & tēporum: & sine ullo spatorū taliū phantasmate. Nunquid ista ex aliqua pte corrumpi possunt? etiā si oīs ratiocinator intereat. Nō. n. ratiocinatio talia facit: sed inuenit: ergo ante q̄ inueniā in se manēt. Et cū inueniunt nos inouant. Ita renascit interior hō: & exterior cor rūpit de die in diē. Inter mentē nostrā qua illū intelligimus partē / & ueritatē. i. lucē interiorē / p̄ quam illum intelligimus nulla interposita creatura ē. Quare ipsā quoq; ueritatē nulla ex pte dissimilē in ipso / & cū ipso ueneremur / que forma ē omniū / que ab uno facta sunt: & ad unū nitunt. Vnde appet p̄ hāc formā facta eē oīa que sola implet / qd̄ appetunt omnia.

Secūda cōfirmatio p̄ auditū secūdū Augustinū Cap. vi.

h Actenus p̄ ea que aspectu p̄cipiunt duce Augustino / eo pueni mus: ut iueniremus mētē nostrā diuina mētē formari. Deiceps duce eodē p̄ ea que audiunt / ad idē p̄ficiamur: In sonis cōcinnis ē aliq; numerus: hinc & i actu sētiēdi certus fit numerus. Quia nume rosus sonus / numero se sentiē. Est & numerus aliq; i ipsa sensus natu ra. Nō. n. aliter aut mulcere sonorū cōcinnitate / aut absurditate offen dere. Id ipsū ergo quicquid ē / quo aut annuimus / aut abhorremus / nō rōne sed natura: cū aliquid sonet: ipsius sensus numerū uoco. Nō enī tūc fit i auribus meis: cū sonū audio: hec uis approbādi & impro bādi. Aures quippe nō aliter bonis sonis q̄ malis patēt. Vide potius ne ista duo sint minime cōfūdēda. Nā si uersus qlibet mō correptius modo p̄ductius p̄nūtiē: spatium temporis nō idē teneat necesse ē: quāuis eadē pedum rōne seruata. Ut ergo ipso suo genere aures mul ceat: illa uis facit: qua concīna adsciscimus: & absurda respuimus. Ut aut breuiore tēpore sētiat: cū celerius q̄ cū tardius p̄mit: non interest aliquid: nisi q̄ diu aures tangerē sono. Affectio ergo hec auriū: cū tan gunt sono: nullo modo talis ē: ac si non tāgūt. Ut aut differt audire ab eo qd̄ ē nō audire: ita differt hāc uocē audire ab eo qd̄ est alteram audire. Hec igit affectio nec ultra porrigit / nec infra cohibet q̄ ē men sura eius soni q̄ eā facit. Altera ē ergo i iambo. Altera i tribacho. Pro ductior i p̄ductiore iambo. Correptior i correptiore. nulla i silentio.

Quod si i numerosa uoce fit / et ipsa numerosa sit necesse est: neq; esse possit cū abest effector eius sonus. Similis ē. n. uestigio i aqua impres so. Qd̄ neq; ante format q̄ corpus ipresseris: neq; remanet cū detraxe ris. Naturalis at illa uis & iudiciaria que a uibus adest nō desinit eē i silentio: nec nobis eā sonus inferit: sed ab ea potius sonus p̄bādus siue iprobādus excipit. Quis negauerit in aīa eē uim numerorū? Cū aīa hec s numeros agat / quos i uenarū pulsu iuenimus / & recipro co spū. Cū aliquādo correptius siue p̄ductius dū seruiā tēporū legi qua simplo ad duplū pedes cōueniūt / uersū pronuntio / nulla fraude iudiciū tui sensus offēdo. Atq; sonus ille qui correptioribus & quasi fugacionibus syllabis edit / nō potest plus tēporis occupare: q̄ sonat. Iudiciales at illi numeri si uinculo tēporis in tāto spatio tenerēt / quā ro isti sonātes digesti sūt / nō possēt ad eorū sonātium / qui paulo pro ductius eadē iambica lege fundunt aspirare iudicium. Hos igit mo ra temporum qui iudicando president / illa nō tenet. Sed si nulla tene rētur / quārolibet productius cōpetentibus interuallis & inuicem re spōdētibus iambicos proferrē sonos / nihilominus ad iudicandū ad hiberētur. Nunc uero si edere unam syllabam quanta mora peragunt ne multum dicam tres passus incedētis / & aliam duplo / atq; ita deinceps tam longos iambos ordinare simpli & dupli / lex illa nihilomi nus seruaretur. Nec tamē naturale illud iudicium iis dimensionibus approbandis adhibere possemus. Tenētur ergo & ii iudiciales non nullis finibus temporalium spatorum: quos iudicādo excedere ne queunt: & quicquid excedit hec spatia / nō assecuntur ut iudicēt. Tē perant tamē isti singulas actiones. Quod enim nos uel ambulantes ab imparibus passibus / uel percutientes ab imparibus interuallis pla garum / uel edētes ab imparibus molarum moribus: scalpētes deniq; ab imparibus unguium ductibus: & quod nos in qualibet attētiōe agēdi aliquid p̄ corporis mēbra ab imparibus motibus refrenat & co hiber: & quādam parilitatem tacte imperat / id ipsum ē iudiciale ne scio quid: quod facit ut homines sensū ac delectum habeant pulchri tudinis: & decoris magis q̄ bestie / que ad sua quelibet incitāmēta se dande passionis corporalis causa precipitantur. Nō pulchritudinis

gratia audivit atque alliciuntur. Unde equi non formosiorē deligunt equā quā amēt / sed ad quālibet equali furore trahunt. Iudiciale autē illud conditorē aīalī insinuat deū. Quē certe decet credere auctorē oīs cōuenientie atque cōcordie. Prererea numeri & q̄ in sono sūt / & q̄ fiunt in sētiendo in quātū eorū interualla pōt memoria custodire / intātū iis iudicialibus iudicādi offerunt atque iudicātur. Numerus nāq; iste q̄ interuallis rēporū constat / nisi adiuuemur / i eo memoria iudicari a nobis nullo mō potest. Cuiuslibet. n. breuis syllabe cū & incipiat & desinat alio rēpore initiū est / & alio finis sonat. In audiēda itaq; uel breuissima syllaba / nisi memoria nos adiuuet / ut eo momēto quo iā non iniriū sed finis syllabe sonat / maneat ille motus in aīo qui factus est / cum initiū ipsum sonuit / nihil nos audisse possumus dicere: hinc ē illud quod plerūq; alia cogitatione occupati loquētes nihil nobis uidemur audisse. Quapp iudiciales illi numeri q̄ numeros interuallis rēporū sitos iudicare nō possūt / nisi quos eis tanq̄ ministra memoria obtulerit / nōne ipsi existimādi sunt p̄ certum spatium rēporis rēdi? Licet. n. in iis spacia rēporum minime uideamus / nō tamē adhibentur / nisi ad ea iudicāda que i spatis rēporū fiūt: nec ipsa q̄dē oīa: sed que possūt articulari memoriter: Cū uersus ille canit. Deus creator oīum. numeros ipsius uersus p̄ numeros sentiendi audimus / & per iudiciales numeros delectamur. Et nescio quibus aliis existimamus de ista delectatiōe que quasi sententia ē iudicialiū istorū: cū p̄ alios sup̄ hos latētiorē / sed certe ueriorē ferre possimus sententiā. Aliud ē. n. delectari sensu: aliud existimare rōne. Aliud quippe ē annuere uel renuere motibus numerosis / quod fit i delectatione cōueniēte: & offēsiōe absurditatis talū motionū / & aliud ē existimare utrum recte an secus ista delectēt quod fit ratiocinādo. Ac si recte nobis uisū ē / nisi quibusdā numeris esset / ipse delectationis sēsus imbutus nullo mō eū potuisse annuere paribus iteuallis & p̄ turbara respuere recte etiā uideri pōt / rō que huic delectationi sup̄ imponitur / nullo mō sine quibusdā numeris uiuacionibus de numeris quos infra se hēt posse iudicare. Iam nūc si placet illi q̄ nobis surrexerāt ad p̄icipatū obrinēdū sensuales nomenē: & iudicialiū nomen: quoniam est honoratius ū accipiāt q̄ excellē

tiores cōpti sunt. Age nūc accipe uim potentiāq; rōnis / quantū ex opibus eius aspicere possumus. Ipsa. n. ut id potissimū dicam q̄d ad huius opis susceptionem attinet / primo qd sit ipsa bona modulatio considerauit. Et eā in quodā motu libero & ad sue pulchritudinis finē cōuerso eē p̄spexit. Deinde uidit i motibus corporū aliud esse qd breuitate & p̄ductione rēporis uariare: in quantū magis eēt minus uel diuturnū / aliud localiū spatorū p̄cussione i quibusdā gradibus celeritatis & tarditatis. Qua diuisiōe facta id quod i rēporis mora eēt modesto interuallo & humano sēui accōmodato articulatū uarios efficere numeros / eorūq; genera & ordinē usq; ad modulos uersuum p̄secuta ē. Postremo attrēdit qd i his moderādis: opandis: sētiendis: retinēdis ageret aīa: cuius caput ipsa eēt: hosq; oēs aīales numeros a corporalibus sepauit: seq; ipsam hec oīa: neq; aiaduerrere neq; distinguere / neq; certe numerare sine quibusdā suis numeris potuisse cognouit: eosq; ceteris inferioris ordinis iudiciatia quadā estimatiōe preposuit & nūc cū ipsa sua delectatione qua temporum momenta perpendit & talibus numeris modificandis nutus suos exhibet / sic agit. Quid ē qd in sensibili numerositate diligimus? Num aliqd̄ preter parilitatē quā dā / & equaliter dimēsa interualla? An ille pyrrichius pes / siue spondeus / siue anapestus / siue dactylus / siue p̄celeumaticus / siue dispondeus nos aliter delectare. nisi p̄r suā partē alteri / equali diuisione cōferret. Quid uero iambus / tribachus / trocheus pulchritudinis habēt? Nisi q̄ minore / sua p̄te maiorē suā / in rātas duas equaliter diuidāt. Iam porro sex temporū pedes / num aliūde blandius sonāt atq; festiuus? Nisi q̄ utraq; lege p̄tunē. s. ut i duas equales p̄tes ternā rēpora possidētes / aut i unā simplā ex qualibet p̄te & alterā duplā. i. ut maior habeat bis minorē: & eō mō ab illa diuidat: equaliter duobus rēporibus quatuor rēpora i bina dimeriente atq; secāte. Et i reliquis oibus simili rōne: Atq; usq; adeo delectamur equalitate: ut eam nō mō i uocū iteuallis: sed ēt in silentiorū spatis exigamus. Querit ergo ratio / & carnalem anime delectationem / que iudiciales partes sibi uendicabat / interrogat / cum eam i spatorum temporalium numeris equalitas mulceat / utrum due syllabe breues quascunq; audierit

uere sint equales / an fieri possit ut una earum edatur productius / nō
usq; ad longe syllabe modum / sed infra quātūlibet: quo tamen exce
dat sociam suā. Nū negari potest fieri posse ut hec delectatio ista nō
sentiat: & iequalibus uelut equalibus gaudeat. Quo errore & iequa
litate quid turpius? Ex quo amonemur ab his auertere gaudiū / que
imitantur equalitatē / & utrum impleant cōprehēdere nō possumus:
imo q̄ non impleant: fortasse comprehēdimus: & tamē inquantū imi
rantur / pulchra ēē in suo genere & ordine suo negare non possumus:
Equalitatē illam quā in sēfibilibus numeris non repiebamus certā &
manērem: sed tamē adumbratā & pretereuntē agnoscebamus nusquā
perfecto appeteret aiūs nisi alicubi nota esset. Hec autē alicubi non
spatiis locorum & temporū / nā illa tumēt: & illa pretereunt: nō in cor
poris formis / quas equales nunq̄ dicere possumus. Aut ī tēporum ī
teruallis in quibus similiter utrum aliqd aliquanto q̄ oporteat pdu
ctius uel correptius trāseat / quod sensū fugiat ignoramus. Illā qppe
equalitatē quero ubi esse arbitreris. Quā intuentes cupimus equalia
ēē quedā corpora uel corporū motus: & diligētius cōsiderātes eis fi
dere nō audemus. Ibi puto ubi regnat quod est corporibus excellen
tius. Sed utrū in ipsa anima: an ēt supra aiām queramus. Artem istam
rythimā uel metricā qua utunq; qui uersus faciūt putamus habere ali
quos numeros / secundum quos fabricāt uersus. Quicūq; isti sūt nu
meri non pretereunt cum uersibus sed manēt. Cōsētiēdum ē ergo ab
aliquibus manētibus numeris pretereūtibus aliquos fabricari: & hāc ar
tē nō aliud putamus q̄ affectionē quādam animi artificis. Qd̄ si oīa
que ad numeros pertinēt ille interroget: qui nunq̄ didicit: nōne cen
ses hanc artē posse cognoscere? Non transibunt ii numeri ab eo q̄ do
cebit in eum qui discet: sed discens intrinsecus apud mētē suā moue
bit se ad aliquid unde menti eius imprimantur hi numeri: & illā faci
ant affectionem que ars dicitur / & ea que interrogabitur uera esse in
telliget / atq; respōdebit. Quoniam uero hi numeri de quibus ita que
ritur incōmutabiles sunt ideo sunt eterni: neq; ulla in eis est inequa
litas. Vnde uero credendum est anime tribui quod eternum est & in
cōmutabile nisi ab uno eterno & incōmutabili deo? Ergo q̄ discit alio

12
interrogāte se inuicem ad deū mouet ut incōmutabile uerū intelligat.

Tertia cōfirmatio per mētē secūdū Augustinū. Cap. vii.

f Artis per uisus inditia primum deinde p̄ auditus amonitiones
propositum nostrum inuestigauimus. Nunc indagemus p̄ indi
cia rōnis Aliter unusquisq; homo loquēdo enūtiat mētē suam quid
in se ipso agatur attēdens. Aliter autē humanā mētē speciali aut ge
nerali cognitione definit. Itaq; cū mihi de sua propria loquitur / utrū
intelligat hoc aut illud / an non intelligat: & utrū uelit / an nolit hoc
aut illud credo. Cū uero de humana specialiter aut generaliter uerū
dicit / agnosco & approbo. Vnde manifestū est aliud unūquēq; uide
re in se / quod sibi alius dicēti credit / nō tamē uidet. Aliud autē in ipsa
ueritate: quod alius quoq; possit irueri: quorū alterum mutat p̄ tēpo
ra: Alterum incōmutabili subsistit eternitate. Neq; n. oculis corpore
is multas mentes uidēdo p̄ similitudinē colligimus generalē uel spe
cialē mētē humane notitā: sed iruemur inuiolabilē ueritatē. Ex qua
p̄fecte quātum possumus definiamus nō qualis sit uniuscuiusq; ho
minis mēs: sed qualis esse sēpiternis rōnibus debeat. Prererea cū ipii
cogitāt eternitatē: & multa recte reprehēdunt: recteq; laudāt in homi
num moribus / quibus ea tandē regulis iudicāt: Nisi in quibus uidēt:
quēadmodū quisq; uiuere debeat: ēt si nec ipsi eodē mō uiuant. Vbi
eas uident? Neq; n. in sua natura: cū proculdubio mētē ista uideātur:
eorūq; mentes constet esse mutabiles. Has uero regulas imurabiles
uideat: quisq; in eis & hoc uidere potuerit neq; in habitu sue mētē
cū ille regule sint iustitie. Mentē uero eorū esse constet iniustas. Vbi
nā sunt iste regule scripte? Vbi qd̄ sit iustū etiā iniustus agnoscit. Vbi
cernit habendū esse quod ipse nō habet. Vbi ergo scripte sunt. Nisi in
libro lucis illius que ueritas dicitur. Vnde omnis lex iusta describit:
& in cor hominis qui opatur iustitiā non migrando sed tanq̄ imprimē
do transfertur. Sicut imago ex anulo & in cerā transit & anulum non
relinquit. Qui uero nō opatur / & tamē uidet / quid opandum sit / ipse
est qui ab illa luce auertitur: a qua tamē tangitur. Qui autē nec uidet
quēadmodū sit uiuēdū / excusabilius qd̄ peccat: q̄ nō ē trāsgressor
legis incognite. Sed ēt ipse splendore aliquotiens ubiq; presentis ue

ritatis attingitur/ quādo amonitus cōfiteretur. Deniq; superior hec aureliana discursio quattuor finibus terminatur. Quod uidelicet mens ad sūma non surgit/ nisi eius quod est/ sūmū trahatur instinctu. Quod eternis rationibus nō uteretur pro arbitrio iudicādo/ nisi eternitati se posset equare. Quod imutabilia ratione imutabili nō apprehenderet/ nisi regulam ipsam imutabilitatis attingeret. Quod animi multi eandem nō caperent ueritatem/ nisi aut unus esset in multis intellectus humanus/ quod fieri nequit: aut saltem multi intellectus humani i eundem se fontem ueritatis imergerent. Quali tūc optime aliqui ordinem artificii sint cognituri / quādo rationē ipsam unā p quā artifex opus construxerat penetrauerint. Hec autē Augustini sententia duobus modis potissimum cōfirmatur. Primo per cōmunē uirtutem argumētandi. Deinde per cōmunes notiones ueritatis/ bonitatis/ & esse. Omnis intellectus apprehēdit necessariā consequētiā in rebus & cōtingentibus & nō existentibus. Hec. n. cōsequētia est necessaria. Si Plato currit: Plato mouet: licet Plato & cursus & motus eius cōringentia sint. Quinetiā hec est necessaria. Plato olim dū diserebar loquebatur: licet neq; plato neq; disputatio sua neq; sermo sint in presentia. Taliū itaq; consequentiā necessitas imutabilis in rebus illis temporalibus non fundatur/ que uel non sunt ullo modo/ uel sūt cōringentes: neq; in solis cogitationibus anime. Alioquin non esset uera necessitas/ sed figmētum/ imo neq; imutabilis esset: cum cogitatio nostra sit mobilis. Fundatur igitur in eterna: & necessaria rerum serie: quam diuina mens omniū ordinatrix intra se continet: ubi mutuam rebus habitudinem tribuit. Quapp omne uere ratiocinationis lumē a prima ueritate accēditur/ & in eandem reflectitur. Postq̄ omnis consequētie necessitas in sūma totius nature necessitate fūdat. Docēt hoc cōmunes quoq; ueritatis bonitatisq; ipsius intelligētie/ quas i superioribus probauimus inesse mētibus omniū/ ex eo q̄ uera & bona assidue compāt. Qđ si ueritas ipsa & bonitas deus ē: sequit̄ ut deus toties mētibus hoīum illucescat/ quoties p deum ranq̄ normā uera & bona diiudicamus: Docet idē esse ipsius notio oībus īfita. Nā oēs hoīes iudicāt. Illud qđ nullo mō eē. Istud uero esse/ sed īfecto mō:

12
hoc eē mō pfectiori. Talis autē in eēndo gradatio neq; fit/ neq; cognoscit nisi p accessū ad eē sūmū q̄ deus ē: atq; inde recessū. Accessū uero ad ipsū/ & recessū ab ipso uidere nō pōt: nisi q̄ ipsū uidet. Vidēt autē ipsum uiri pitiores/ alio īsup pacto: quādo uidelicet oīa rerū genera subalterna ad generalissima / & illa usq; ad ipsū qđ dicit̄ ens simplex absolutūq; resoluūt. Tale ens aut figmētū falsū ē/ aut ē deus. Nō pōt autē ens ipsū falso eē: si mō aliqd i rebus ē uere. Si cōparatio illa de rerū gradibus atq; hec resolutio nō fit nisi p ipsā sūmi & absolutū eē uirtutē/ utiq; fit p deū. Quo formatus intellectus & comparat & resoluit.

134
Accedit ad hec/ q̄ ipsū esse usq; adeo pspicue fulget: ut nequeat cogitari nō eē. Sicut. n. ipsum qđ dicit̄ nihil occurrit nobis ut ex ps oīo eēndi/ ita eē occurrit/ ut ex ps penitus nō eēndi. Itaq; i eē neq; potētia ulla p̄sus appet ad nō essendū: neq; aliqs defectus eēndi. Ex prima parte eternū ē. Ex secūda ē tota eēndi pfectiōe plenissimū. Id ē deus. Hac rōne eē occurrit nobis euidētissime & recte aīaduertētibus occurrit ut deus. Qđ duabus preterea rōnibus cōfirmat. Prima q̄a eē usq; adeo manifestū ē/ ut i singulis q̄ cognoscunt/ semp cognoscat & ipsū. Qui platonē affirmat currere/ affirmat eū eē currētē. Qui eū uocat hominē aut albū/ eē i hoīs spē ait & albi. Deniq; i singulis eēndi modis p quos res cōstāt singule ita eē ipsū subintelligit/ quēadmodū i oībus aīaliū spēbus subintelligit aīal. Secunda rō/ quia p ipsum eē cetera cognoscunt. Ipsū uero p semet ipsū. Siquidē i cognitiōe que fit p intuitū illud/ qđ dicit̄ nō ens/ p ens cognoscit. Ens i potētia per ens actu. Ens actu per actū noscīt existēdi. Talis actus eē ipsū existit. Si p esse qđ cuiuslibet entis actus ē/ quodlibet ens agnoscat/ sequit̄ ut per eē qđ cunctorū existētū actus origoq; ē/ existētia cuncta noscant. Ac si ponat̄ sup eē i potētia & eē in actu/ ens ipsū simpliciter/ qđ neq; sit potētia neq; actu: ens ipsū aut figmētum erit: aut erit deus: aut quedā significatio dei: ut placet platonis. Deus autē actus ē oīum auctor existētū: p̄q; actiōis excessū prius/ uehemētius/ diutius mouet mētē q̄ reliqua que offerunt. Immo eius uirtute reliqua mētē mouēt. Ipsū ergo eē absolutū/ ipse. s. purus actus affector omniū existētium qui deus ē/ primū ē/ qđ mētibus miro quodā pacto sese offert: qđ illabit:

quod effulget. Quod cetera omnia patefacit. Cuius formam & notionem quis perpetuam quodammodo in nobis possideamus / propter illam & in illa reliqua cognoscimus / non tamen istud aduertimus: sicut neque oculus considerat se uidere solis lumen continue: ceteraque per ipsum atque in ipso: neque ratio aduertit se continue ratiocinari: cum semper ferme ratiocinetur. Nam diutius consue- ra aduertere non solemus. Quis enim se spirare considerat. Vbi plato- nici deum summum uocant ipsum esse intelligi uolunt non esse quod in eentia est: sed huius esse principium / esse uidelicet super esse quodcumque propria quadam eendi- rone concipitur: & aliam notionem comprehendit. Summum enim deum proprie unitatis bonitatisque sequente uero deum de deo lumenque de luce / entis nomine nuncu- pat: a prima unitate in tria deductum. scilicet in eentiam uitamque & mentem. Et quia in quolibet / trium modo suo sunt / & reliqua tria in nouem usque producit. Unde fiat ut in angelis nouenarius sit numerus obseruandus: similisque in animabus felicibus gradus. Mentem uero contemplantem formari quidem a deo summo per unitatem mentis caput: deo uero sequente per intellectum. Sed hec ipsi uiderint nobis atque sufficit animam diuinitate formari. Ex omnibus superiori- bus concluditur rationem humanam in ordine rerum considerando: uersari semper circa rationem diuinam rerum omnium ordinatricem / non minus quam mundi sperere circa me- dium mundi punctum. Quod si reuolutio quam naturaliter & assidue ex se ipsa perpe- tuum ambit centrum / perpetua est / oportet rationem nostram fore perpetuam. Que quo- niam intelligendo per deum atque in deo sine medio in deum reflectitur / plane restat se a deo sine medio processisse. Quis autem neget / quod proxime ab eternitate fit eternum fore? Atque et uidetur in deo spiritum sempiternum: per se sempiterna est: dum cer- ta illa ratione sempiterna esse concludit. Ita uero uidetur ut suscipit inde: sequitur igitur ut per modum suscipiat sempiternum. Et quia suscipit / ut est ipsa / siquidem per natura capit sua / fit ut ipsa perpetua sit: postquam modo perpetuo suscipit. Ratio autem hec nostra nihil est aliud quam uita intellectualis. Semper ergo ui- uet: imo & intelliget semper: si semper erit. Sed iuuat hic cum Augustino ut sepe solemus / paulo latius puagari. Quando ratiocinamur / animus id agit. Non enim id agit: nisi quod intelligit: Nec corpus intelligit: nec animus auxiliante corpore / quia cum intelligere uult a corpore auertere. Quod enim intelligit / eiusdem modi est semper / nihilque corporis eiusdem modi est semper. Homo igitur potest adiuuare animum ad intellectum nitentem / cui non impe-

12 184
dire satis est. Si per se ratiocinatur animus: ac ratiocinando ueritatem attingit: attingit utique per se ueritatem. Quia per ipsam ueritatem / per quam uera sunt quecumque intelligendo attinguntur / proprius heret / quam aut rebus sensibilibus aut earum imaginibus / quas non per se attingit: sed per instrumenta & reliqua media. Non enim eam posset contemplari animus per se ipsum sine maxima coniunctione cum ipsa. Ea que sensu capiuntur / extra est nos esse sentiuntur: & locis continentur. Unde nec percipi quidem posse affirmantur. Ea uero que intelliguntur non quasi alibi posita intelliguntur / quam ipse qui intelligit ani- mus. Simul enim est intelliguntur non contineri loco. Quare ista coniunctio intuentis animi / & eius ueri quod intrinsecus aut ita est / ut subiectum sit animus. Verum autem illud in subiecto. Aut contra subiectum / uerum: & in subiecto animus. Aut est utrumque substantia. Horum autem trium / si primum est / tam est immortalis animus quam ueritas illa & summa ratio rerum: que inseparabiliter inheret animo: & inesse nisi uiuo non potest. Eadem necessitas est in secundo. Nam si uerum illud quod ratio dicitur / nihil habet commutabile / sicut appetit / nihil commutari potest / quod in eo tanquam in subiecto est. Remanet igitur omnis pugna de tertio. Nam si ani- mus substantia est / & substantia ratio cui coniungitur non absurde quod putauit fieri posse: ut manente illa / hic esse desinat. Sed manifestum est quod quod diu- animus a ratione non separatur: sed ei coheret: necessarium est eum manere atque uiuere. Separari autem qua tandem uiuere potest? Num corporea? Cuius & petentia infirmior: & origo inferior: & ordo separatior. Nullo modo. Animal ergo? Sed est id quomodo est? An alter potentior animus quodque est / contemplari rationem non potest: nisi alterum inde sepauerit? At neque ratio cuiusque contemplari defuerit: si omnes contemplantur. Et cum nihil sit ipsa ratione potentius / quia nihil est incommuta- bilius / nullo pacto erit animus: quod nondum est rationi coniunctus: eo quod est coniu- ctus / potentior. Restat ut aut ipsa ratio a se ipsum separet: aut ipse animus ab ea uoluntate separet. Sed nihil est illa natura inuidente / quo minus fruedam se animis prebeat. Deinde quo magis est / eo quod sibi coniungitur / magis fa- cit ut sit / cui rei contrarius est iteritus. Voluntate autem animus separari a ueritate quod dixerit / quod nihil unquam auidius studet quam ueritati coniungi? Quid ergo? Iamne concludendum est animum esse immortalem. An ne est si separari non potest / extrinsecus potest. At uero si illa uis ueritatis ipsa sua coniunctione afficit animum / neque enim non efficere potest / ita profecto afficit / ut ei esse tribuat. Est enim maxime ipsa ueri-

ras. Vbi sūma ē īcōmutabilitas ītelligit̄. Itaq; quēcūq; ex se afficit cogit eē quodāmō. Nō ergo extingui aīus pōt/ nisi a rōne sepatū. Sepa-
ri uero nō potest. Non pōt īgīf̄ interire. Qđ uero īfert dubitationē
illud ē qđ aīus stultus separi ab ipsa rōne uidef̄: & ī quodam defectu
esse. Et in essētia certiore atq; pleniore sapiēs. Sed si qđ nemini dubi-
um/ tūc est aīus sapiētissimus/ cū ueritatē que sēper eodē mō est intue-
tur/ eiq; īmobilis inheret diuino amore cōiūctus. & ex illa essētia oīa
sunt/ que quoquomō sūt/ que sūme maximeq; est/ aut ab illa ē aīus in-
quātū est/ aut p se ipsū est. Sed si p se ipsū est: quoniā ipse sibi cā existē-
di est/ & nunq; se deserit/ nūq; interit. Si uero ex illa diligēter opus est
querere/ que res ei possit esse cōtraria/ que aīo auferat aīum eē/ qđ illa
prebet. Quid ē īgīf̄? An forte falsitas? Quia illa ueritas. Sed manifestū
ē atq; īprōptu sitū/ quātū nocere aīo falsitas possit. Nō. n. āplius pōt
q̄ fallere. At nisi q̄ uiuit/ fallit nemo. Nō īgīf̄ falsitas interimere aīum
pōt. Qđ si hec non pōt que cōtraria ueritati est auferre aīo/ aīum esse/
quod ei ueritas dedit. Ita. n. ē inuicissima ueritas/ qđ aliud inuenie-
tur: quod auferat aīo id qđ est aīus/ Nihil pfecto. Nā nihil ē cōtrario
ualentius ad id auferēdū/ quod fit ab eius cōtrario. At si ueritati cō-
trariū ita q̄ramus/ nō inquātū ueritas ē/ sed inquātū sūme maximeq;
ē/ quāq; intātū ē id ipsū inquātū est ueritas/ siqđē ueritatē eā dicimus
qua uera sūt oīa quātūcūq; sūt/ intātū at sūt/ in quātū uera sūt: tamen
nullo mō id defugerit: qđ mihi euidētius suffragat̄. Nā si nulla essētia
inquantū essentia est/ habet cōtrariū aliquid: multo minus habet cō-
trariū prima illa essentia que dicit̄ ueritas/ inquantū essētia. Primum
aut uerū est. Omnis enim essentia non ob aliud essentia est/ nisi quia
est. Esse aut non habet contrarium nisi non esse. Vnde nihil essētie est
contrarium. Nullo igitur modo res ulla esse potest contraria illi sub-
stantie que maxime ac primitus est. ex qua se hēt aīus id ipsū qđ est:
nō. n. aliūde hoc hēre pōt qui ex se non hēt/ nisi ab ea re q̄ illo ipso ē
aīo prestantior: nec hēt esse aīus ab alto q̄ a ueritate. Siqđē ab ea sola
sortit̄ & bene esse: sequit̄ ut nulla res sit/ qua id admittat. Quia nulla
res ei rei contraria ē/ qua id habet/ & propterea eē nō desinit. Sapiētīā
uero quia p cōuersionem hēt ad id ex quo est/ auerfiōe pōt amittere

13
186
Cōuersioni nāq; auerfiō cōtraria ē. Illud uero qđ ex eo hēt/ cui nulla
res ē cōtraria/ nō ē unde possit amittere. Nō pōt īgīf̄ interire.

Marsili ficini florentini liber de īmortalitate. xiii.

Quantum aīa corpori dominaf̄ a multis ostendit̄ signis: ac primū
ab affectibus phantasiae Cap. i.

h Actenus diuinitatē aīe rōnibus demōstrauimus. Deinceps
uero signis idem pene similiter cōfirmabimus. Phantasia
quatuor sequunt̄ affectus. Appētus. Voluptas. Metus: ac
dolor. Hi oēs quādo uehemētissimi sūt: subito corpus pro-
priū oīo/ nōnunq; ēt alienū afficiunt. Quātos ardores uel cupiditas
uindictę ciet ī corde? Vel libido uoluptatis in iecore. Immo & in pul-
su? Ex cuius mutatione cognouit medicus Erasistratus Antiocū esse
amore Stratonice captū. Rursus cupido nocēdi frequēti īritu q̄ pni-
tiose pueros aliosq; quoslibet molliores fascinat? Quā manifeste pre-
gnātis mulieris auditat̄ tenerū fetū īfici rei cogitate nota? Quā ua-
rios filis suis gestus figurasq; parētes & quātū sibi dissimiles impri-
mūt/ pp uehemētē rerū diuersarū imaginationē/ qua dū coeūt casu ali-
quo afficiūt. Quo fit ut dissimiliores sint admodū īter se hoīes figu-
ra gestibusq; & moribus q̄ queuis īter se ī quauis spē bruta. Quā sepe
malefica uolūtas exsecrationibus suis & ueneficis uulgo fertur no-
cuisse hoībus & brutis & plantis? Adde qđ glutones nōnulli epulas
quasdam auidius cogitātes/ saluā suā simili quodā sapore īficiūt. Pue-
ri quoq; & grauide mulieres pp nimīā ueriti cibi uel potus auditatē
liquecūt/ diffluunt/ dilabunt̄. Hec & similia p multa efficit appēti-
tus. Letitia quoq; uehemēs nō minora. Hec perimere subito pōt cor-
pus: & sepe morbo leuare. Nō ne Sophodes & Dionysius sicite tyrā-
nus obiēte repente/ uterque accepto tragice uictorie nuntio? Mater
uiso filio e cannensi pugna redeunte subito exspirauit. Quid con-
tra dolor possit nullus ignorat. Molestia quin etiam tetri cuiusdam
spectaculi gustum īficiit & prouocat nauseam solo aspectu. Pueri nō
nunquam & grandiores cū amaram portionem offerri uident alicui

statim sentiunt amarā in ore saliuam: quā uehementis mouit imaginatio. His nonnumquam tali quadam cogitatione alius quoque laxat. Et quod mirabile est nonnullis stupefiunt dentes & aspectu aliquo & auditu. Quid misericordia: que dolor quidam est nonne miserantis corpus ita nonnumquam afficit male ut corpus alterius uideri affectum. Quod declarant in quo sanguinis humani aspectu statim spiritu deficiente labuntur: & in quibus dolet cubitus dum uideri aut audiunt alterius cubitum uulneratum. Quid merus: an non sepe altis e fenestris in terram despicientes preformidine caligamus & contremiscimus? Quandoque et ruimus. Pallent repete timentes. Sicut & uerecundi rubent. Timore subito trepidat cor: arrecte stat comae. Vox faucibus heret. Deficit quoque uita: uel morbi diuturni secuntur. Nonnumquam uero morbos quosdam curat merus: ut singultum & quartanam febre. Quando autem merus uehementissimus cum uehementissima aueritate concutit nonnumquam effectus mirabilis peruenit. Hinc ut est apud Herodotum: cum Croesus regem quidam ex plebis interficere uellet: filius Cresi atea mutus propter ingentem tantum mortis paterne timorem tantum clamandi cupiditate subito soluit linguam: ac magna uoce clamauit. O uir ne interficias Cresum. Inde uocalis est factus. Quam ob rem affectus illi quattuor corpori penitus dominantur. Cum illud undique mutetur. Sunt autem hi motus ipsius anime. Nam quantum animus bonum quippiam iudicat: aut malum tantum cupit: gaudet: timet: & dolet. Unde sequitur naturam corporis anime motibus penitus subici. Hinc fit ut uultus humanus tantum inclinationum anime perspicua signa tum affectuum singulorum idicium certissima pre se ferat. Illa quidem soli physiognomice hec etiam uulgares intelligunt. Quis non facile agnoscat cupientem: timentem: iratum: gaudere animum & merentem? Hinc accidit rursus ut solus homo rideat: solus & lachrymeretur. Ex eo quod animi motus plurimum in corpus habent imperium. Ex hoc autem quod rationalis anime motibus omnino corpus subicitur: duo quedam conicimus. Unum quod anima hec forma excellentissima est: ac per se subsistens: quia non dominatur corpori forma illa que per corpus existit. Alterum quod corpus humanum anime sue cedit facillime. Non cedit facile quod propter abundantiam terre solidum est & durum. Ideo corpus nostrum si ad cetera animalia comparet: quoniam minimum terre: & illud quidem subtile possidet. Sublimiorum elementorum

13 187
quod plurimum. Quocirca celestis est anime receptaculum. Cui quod de rei documentum esse potest: quod uiri ingeniosiores sepe numero molles carne sunt: graciles: ualitudinarii: corpusque illorum quod minimis ipsorum motibus plurimum uariatur. Quod de Aristotele: de Pirrone: Speusippo: Carneade: Chrysippo: Plotino legimus. Quod in timo sensit Plato: cum diceret deum potuisse tam solidum hominis corpus facere: ut ab externis minime ledere. Sed uoluisse mollius facere: quo esset speculationi paratius. Quasi non ad hanc habitationem sed ad celestem speculationem simus pergeniti. Addit etiam anime potentissimi motiones proprium corpus & resolvere & dissolueret. Quod non in affectu solum: uerum etiam in speculationis intentione contingat. Scribit & in charmide magos illos anime corporisque medicos Zamolxidis Zoroastrisque sectatores arbitrari omnia corporis tantum bona tantum mala ab anime fluere in ipsum corpus: quemadmodum oculorum qualitas fluit a cerebro: cerebri qualitas a toto corpore. Atque ut impossibile est oculos curari nisi curet cerebrum: & cerebrum curari nisi corpus totum: ita corpus totum nisi anime beneualeat non posse beneualere. Valitudinem uero anime curari apollineis incantationibus quibusdam. philosophicis rationibus. Socrates preterea narrauit uulgatum esse apud thraces eos medicos tali quadam curatione nonnullos homines seruire immortales consueuisse. Tantum est anime in corpus imperium tanta potestas. Magica hec opinio uideatur cum illa ebreeorum christianorumque sententia consentire. Ade primi parentis anime prius quidem sano sana fuisse omnia. Deinde uero infirmo infirma omnia euasisse. Ceterum de nostris motibus hoc est diligenter anime aduertendum: quod aliqui incipientes a corpore non penetrant ad animam. Alii penetrant. Alii incipientes ab anime non redunt in corpus. Alii uero redundant. Primi huiusmodi sunt. Quando temperatissimus aer corpori circumfusus licet aliquo modo corpus moueat: tamen neque caloris prebet nobis sensum: neque frigoris. Secundi sunt quando ita mouet: ut aliquid sentiamus. Tertii sunt: quando mens tranquille aliquid speculat: aut phantasia leue aliquid modice itueat. Ex iis namque cogitationibus corpus non agitat: Quarti denique quoties seu mens siue phantasia uehementius sese confert ad aliquid aut noxium ualde: aut utile multum iocundumque existimat. Tunc enim corpus aliquid patitur. Profecto quando pro animi affectum motus aliquid in corpus

redūdāt nō per uim corporis / sed p̄ aī imperiū ī corpus uidētur descēdere. Corpus. n. uim non habet agēdi: atq; accipit subito motus illa ros ab aio nulla intercedere mora. Nā subito pallefcit uultus aio me ruente: & per aī agitationē dūtaxat expallet. Quādo uero calefacto nīmū corpore / aīa id egre fert / p̄turbatio huiusmōi non prius accidit aīo / q̄ & passionē corporis senserit / & noxiā iudicauerit. Sērire & iudicare actus est animi. Itaq; p̄ suum actū proprie nō per corporis uiolentiā aīus p̄turbat. Ideoq; se ipsū mouet / nō mouet a corpore. Quod ex hoc plane cōspiciū / quia ex uehemētiore cogitatiōe aī & affectu sē per agitāt & corpus. Neq; p̄t illi corpus obistere. Ex passione uero & cruciatu corporis nō necessario aīus de suo statu deiciū. Diogenes cynicus nudus glaciē niuēq; hyeme / estate ardētes calcabat harenas: atq; interim ridebat & iocabat. Polemon achademicus rabidissimos canū morsus dum sentiret / ne expalluit quidē. Anaxarcus abderites philosophus a Nicocreonte cypri tyrāno iussus ē in saxum cōcauum contici / ferreisq; malleis cedi. At philosophus penā corporis negligēs inquit. Tunde Tūde Anasarchi uasculū. Anasarchū ipsū nihil teres. Iussit tyrānus illi precidi linguam. Tūc ille precisā mordicus in tyranni faciem cōspuit. Aliq; inumeri maxime oīum christi martires talia fecisse cōmemoranī. Ex quibus apparet nō per corporalē naturā / sed per aīe ipsius iudiciū passiones corporis posse ī aīam penetrare. Iudicium uero nō semp naturā sequitū corporis. Variā quippe iudiciū ad cōiecturarum uarietate / etiā simili corporis complexione manēte. Sepe etiā manet idem cōplexione mutata. Constat igit̄ aīum corpori p̄ se obesse. Ipsū uero nisi a se ipso ledi nō posse. Lesio uero que a se ipso ifert / cōtrouersia quedā est potius q̄ p̄nitēs. Nihil. n. a se ipso p̄mitī.

Signum secundum ab affectibus rationis. Cap. ii.

a Nimā nostram corporis esse dominā ab affectibus phantasiae satis narrauimus. Cepimus quoq; idē partim a ratiōis affectibus indicare. Hāc uero partē diffusius prosequamur. In hac pre ponimus philosophātes: poetas: sacerdotes: presagos: & pphetas. Epimenidē crentsem annos quinquaginta dormisse aiūt. Id est ut opinor a sensibus uixisse semotū. Similiter decē latuisse pythagorā. Zoroastrē uero

uiginti. Socrates (ut scribit plato) a solis ortu usq; ad solē alterū oriē tē incōniuens: immobilis iisdē uestigiis / & ore atq; oculis ī eundē locū direptis cogitabūdus & abstractus a corpore stabat. Plato cū frequēter cōrēplationis intentiōe / longe secessisset a corpore / tandē ī ea ipsa abstractiōe a corporis uinclis decessit oīo. Eius discipulus Xenocrates singulis diebus integrā horam abstrahēbat a corpore. Archimedes syracusanus geometricis figuris intrētus tumultuosum excidiū pereuntis patrie & imminentem supra caput hostem non sentiebat. Porphyrius plotini discipulus scribit Plotinū sepe solitū solui a corpore mutare uultus. Tunc mira quedā inuenire que postea scriberet. Quater aut̄ affuisse se assentit iis Plotini miraculis. Se ipsū uero cū ageret octauū & sexagesimū eratis annū a numine correptū semel inter cōtēplandū affirmat. Multis annis ante istos idē fecisse heraclitū & Democritū legimus. Vtriq; in solitudinē secesserunt. Alter intentiōe studii subtristis uidebat̄ aspectu. Alter cū mentē a sensibus auocare cepisset / & impediret̄ ab oculis / sese excecauit. Quid multa? Quicūq; magnū aliqd ī quauis arte nobiliori adinuenērūt / id fecere precipue quādo digressi a corpore ī arcē animi confugerūt. Hinc plato scribit ī phedro / phōrū mētes precipue alas q̄bus ad diuina uolāt / recuperare quā uidelicet semp diuinis incūbant. Et alibi qdē diuinos / alibi uero dei filios nominat: quā quodāmō renascent̄ ex deo. Ob id scribit Aristoteles oēs ī qualibet arte uiros excellētes / melancolicos extrisse siue tales nati fuerint / siue assidua meditatione tales euaserint. Quod ego ob eā cām arbitror euenire: quoniā humoris melancolici natura terre seq̄ qualitātē / q̄ nūq̄ late sicut cetera elemēta diffundit̄. Sed acutius cōtrahit̄ in se ipsā. Ita melancolicus humor aīam & inuitat / & iuuat ut ī se ipsā se colligat. Rursus aīa si frequēter ita se colligit / p̄p̄ cōtinuā agitationē p̄ribus humorū subtilibus resolutis / cōplexionem corporis multo magis terreā efficit q̄ accepit. Preferrim cū habitudinē corporis se colligēdo reddat compressiorē. Talis autē est terre natura. Mirto quod talis quoq; ē natura mercurii atq; saturni: p̄ quam dum spūs in centrū colligunt / animi aciē quodāmmodo ab alienis ad propria reuocant: sistuntq; in cōtēplando: & ad cētra rerum cōferūt & i

penetranda. Neq; tamē planete uel humores eiusmodi tanquam efficiētes cause id opant: sed uel prebēt occasionē uel impedimēta repellunt. Animus at̄ ipse & inuitatus & expeditus talia pficit. Magnū certe ē mētis impiū/ que uirtute sua a cōpedibus corporis soluit. Ingēs opulētia mētis que quotiēs pretiosos dei & nature cupit thesauros nō ex terre uisceribus/ sed ex pprio eruit sinu. Maxime uero in illis apparet quantū corpori rō dominaat̄/ qui cū flagitiosam adolescētiam egerint: ante ipsam senectutē subito uel inspirāte deo uel hoīe exhortante ita mores mutant: ut ex intemparis tēperati uel continētes euadant. Qd̄ statim fecisse polemon tradit̄ eodē die. quo audiuit Xenocratē de pudicitia disputātē: Idē diogenes cū audiret Antistenē dissentē de libertate. Solet natura quicquid lōgo tēpore inoleuit nō aliter q̄ longo tēpore abolere. Habitū igit̄ diuturna cōsuetudine roboratū/ momēto labefactare nō nature corporalis ē/ sed excellioris atq; diuine.

DE POETIS.

P Reterea poetas considera. Quos democritus & Plato diuino quodā furore correptos affirmāt: hoc ostēdūt: preceteris duo platonis dialogi/ phedrus & Ion: Cuius quidem rei tria affert signa. Primū q̄ artes singulas singuli hoīes sine deo longo uix tēpore assunt. Legitimi uero poete quales fuisse uult Orpheū: homerū: hesiodū: pindarū oīum artū suis opibus certa quedā inditia & argumēta inseruerunt. Secūdū q̄ multa furentes canūt: & illa quidē mirabilia/ q̄ paulo post defruescēte furore/ ipsimet nō satis intelligūt/ quasi non ipsi pnūtiauerint: sed deus p̄ eos ceu tubas clamauerit. Tertiū q̄ nō prudētissimi quiq; & ab ineūte etate eruditissimi optimi euasere poete. Verū insani potius aliq; qualē fuisse cōstat homerū atq; lucretium aut rudiores / qualē se fuisse testat̄ hesiodus: & q̄les extitisse lonem & rynnīcū calcideū scribit Plato. Qui preter artē subito ī rebus poeticis mirādi pdierint. Addit ineptissimos quosdā hoīes a musis ideo corripī/ q̄a diuina prouidētia declarare uult hominū generi/ nō hominū inuēta eē preclara poemata: sed celestia munera. Cuius illud affert signū ī phedro: q̄ nullus unq; licet diligētissimus & ī oībus artibus eruditus excelluit in poesi / nisi ad hec accesserit feruentior illa ani-

mi concitatio: quam sentimus / quando ē deus in nobis agitan te calescimus illo. Imperus ille sacre semina mentis habet. Veniamus ad sacerdotes.

DE SACERDOTIBVS.

D luum paulum theologū tres celestium hierarchiarū celos ī diuina abstractione animi cōscendisse scripta eius: gesta discipuli mōstrant. Galilei quoq; nōnulli olim subito inspirāte deo ex piscarionibus sūmi euasere theologi. Sacerdotes multos ante horum tēpora instinctu demonū solitos debacchari/ & mirabilia quedā effari oīs testat̄ antiquitas. Corneliū sacerdotē castissimū scribit Aulus Gellius pataui mēte motū fuisse/ eo tēpore quo Cesar & Pompeius in thessalia cōfligebāt: adeo ut & tēpus & ordinē & exitū pugne uideret. Plinius quoq; tradit Harmonis clazomenii aiām relicto corpore uagari solitam: & multa ac uera e longinquo nuntiare: donec cremato eo inimici eius qui cārante uocabant̄ remeātī anime uelut uaginā ademerūt. Idē facere cōsueuisse scribit maximus ryrus plonicus & Herodotus aiām Aristei preconesii. Aurelius Augustinus refert Sacerdotē calamēsem solitū se suo arbitratu a corpore auocare: presertim cū querula harmoniā demulceretur. Iacebat inquit simillimus mortuo/ sine anhelitu: & cū ureretur & secaretur/ nō sentiebat. Exprectus autē dicebat se nihil preter ipsam melodiam & uoces loquētū ī ipsa abstractione sēnisse. Quod significat animam illam nihil tunc opari solitam ī corpore/ cum nullus esset motus aut sēsus tangēdi aut anhelitus. Aliquid tamē in se ipsa agere: cum harmoniam āre auditam excogitaret uocēsq; pciperet. Arqui & Cornelius ille & Harmon & Aristeus quos supra narraui/ cū se a corpore abstulisset: nihil uidisset remotius q̄ antea/ nisi anima cum a corpusculo isto eximitur/ uiueret liberior: & latius uagaretur: nec Calamēsis anima se sua sponte abstulisset a corpore & semota egisset aliquid/ si corporis sui pedissequa fuisset oīo. Hec his Platonis uerbis in phedro confirmari uidētur. Diuinis iquit meditationibus qui recte utitur: perfectisq; mysteriis semper imbuitur: pfectus reuera solus euadit. Ab humanis autē studiis segregatus/ diuinoq; numini sēp inherēs uulgo carpitur/ quasi extra se positus/ sed ipse deo plenus/ uulgu latet.

DE FATIDICIS ET PROPHETIS.

diximus de philosophis: poetis: sacerdotibus: iam de fatidicis
 pphetisq; loquamur. Longior esse cogar/ si augures: aruspices
 auspices/ mathematicos: magos cōmemorauero. Horū qdē opa peri-
 rissimas indicant mētes. Mētes uero diuinas illa preceteris presagia
 indicant: ut i phedro uult Plato: que sine arte & cōsilio fiūt. Qualia
 sunt que de dionima uate & Socrate & epimenide Plato refert. Que
 de sybillis: Varro una cū platone: Que de pythius oraculis historici
 narrāt/ & philosophi pene oēs cōfirmāt. Presertim platonici: Que de
 somniis expiunt oēs: Que de diuinis pphetis tradūt ebrei. Horum
 oīum mētes tunc maxime loca plurima circūstrabant: & tria i unū
 tēpora cōplectebāt/ quādo se a corpore secernebāt. Ergo quādo aīus
 hoīs oīo erit seiunctus a corpore oēm ut ē apud egyptios cōprehen-
 det locū & omne tēpus. Immo uero iam pene ē talis aīus suapte na-
 tura ubiq; & semp: q; ut multa loca & remotissima circūspiciat. Atque
 ut totū recolat preteritū tēpus & futurū anticipet/ non cogit extra se
 p̄gredi: sed relicto corpore in se reuersus/ id prorsus assequit/ aut quia
 natura sua ubiq; ē & semp/ ut arbitrant egyptii: aut q; cū in naturā
 suā se recipit: statim numini cōiungit/ oēs & locorū & tēporum termi-
 nos cōprehendenti. Ceterū qua uia presagiū cadat in animū/ si pla-
 cet/ altius repetā. Tres rerū ordines ad humanā aīam p̄tinere uident:
 puidētia: fatū: natura. Prouidētia ē series mētiū. Fatū series aīarū.
 Natura series corporum. Principio sub deo mētes illas oīo solutas a
 corpore ponimus secundū platonē: quos uocat dionysius angelos:
 purissimos. s. intellectus. Addimus inferiorē mētiū gradū earū. s. que
 iam corponibus uniuert: & q; si qdā angeli uident esse: obtinētes quo-
 dā mō gradū infimū angelorū. Quorū i numero sūt aīe oēs rōnales
 siue mūdi/ seu mundanarū/ sperarū/ syderū/ demonū atq; hominū. Ter-
 tio loco sunt globi celorū/ elemētorum/ humorū. Proinde angelorū
 caput/ deus ē/ qui radiū suū rerum omniū creandarū rōnibus predictū
 p angelos oēs demittēs/ gradatim format omnes: ita ut in singulis
 uniuersam describat mūdi figurā. Neq; solū sublimes illos intellectus
 angelosq; purissimos/ sic exornat/ uerū ēt p illos rāq; medios i mētes

13
 190
 quoq; rationaliū aīarū/ quasi quosdā infimos angelos radiū eundē
 traducit iisdē predictū rōnibus: huiusmodi rerū dispositio/ lexq; diui-
 na inscripta mētibul/ puidētia nūcupat. Seq̄ fatū. Anime quippe
 rōnales nō mō uim illā habēt intelligēdi/ p quam angelice sunt & in
 ordine puidētie numerant. Verū ēt uim illam uiuificā reatricēq; cor-
 poris: q; alit corpus i corpore. Sentit corporalia p corpus. Mouet cor-
 pus p locū regitq; in loco/ quā uim idolum. i. simulacrum rōnalis aīe
 platonici nūcupant. In hoc idolo insunt semina motionū & qualita-
 rum oīum/ que i corpore explicant ab aīa. Oēs aīe rōnales tum nostre
 tum que supra nos sunt/ uires illas habēt intelligēdi. Habent & has
 uiuificas retricesq; corporū facultates. Seq̄ natura. Nam i quoli-
 ber corpore aīato est certa quedam eius affectio siue cōplexio efficax
 atq; uitalis: quā uirtus aīe sue uiuifica corpori tribuit. Hāc uolunt eē
 platonici naturā corporū/ quasi quoddā uestigiū aīe in corpore/ siue
 umbrā: quā p̄culus eē uult una cū diuisione corporis diuisibilē: sem-
 nibusq; plenā: uitāq; corporis ab aīe uita manantē. Resummamus
 in hunc modū. Oēs mentes siue sublimes & sup aīas sint/ siue inferio-
 res & indite aīabus/ ita inuicem connexe sunt: ut ab earū capite/ deo
 incipiētes/ longa & continua serie p̄cedant: ac superiores quelibet infe-
 rioribus radios suos disperiant. Videamus qd hinc onat. Quando
 quis caput summū recti ligni humi iacētis digito pulsar usq; ad alte-
 rū ligni extremū pulsatio uel leuissima resonat. Idē in chorda fit ten-
 sa. Cuius si apex tangat tota tremat & sonat. Si tendas equo interual-
 lo duas in lyra fides/ altera pulsata tremat & altera. Si duas lyras ad
 eādē intētionē fidiū tempes sonāte altera altera reboat. Quorsū hec?
 Ut intelligamus hinc ex oīum mentiū mutua & inuicē tempata con-
 nexione idē fieri: ut scintille primarū in medias mediarum i infimas
 usq; refulgeāt: & a postremis p medias i sublimes iterū reflectāt. Harū
 connexionē hanc mutuam scintillarumq; infusionē a superioribus
 ad inferiores continue demanantem puidētiā appellamus. Mit-
 tamus mentes in presentia. Accipiamus idola. i. simulacra animarum.
 Caput omnium sit idolum anime mundi: huic connectantur idola
 duodecim/ animarū duodecim/ speras duodecim agitantū: Quoniā
 & iii

uero in qualibet spera plures sūt aīe harū idola ad unū idolū unius
cōisq; aīe que totā illā regit sperā religenē. Atq; ita oīa aīarum rōnalū
idola mutua quadā cōspiratiōe ex uno pēdēt idolo sūmo. Ita ut nu-
tus quilibet idoli primi ī media & mediōrū in infima transeant: & se-
mina rerū omniū corporaliū a primis idolis / idolis sequētib; inse-
ranē. Conspirationē huiusmodi seminūq; traductionē fatū eē arbitra-
bamur. Eadem rōne p corpora pcedamus. Cōplexiones siue affectio-
nes siue nature duodecim sperarum duodecim / uni & summe nature
ipsius mundane materie copulenē. Singule uero nature singulorum
corpulcorū spera cuilibet adherētiū ad naturā spera sue uniuersalē
similiter referant. Atq; hec depēdētia / series naturalis cognominat. In
qua naturarū superiorū instinctus ī naturas inferiores transfundit. Ita
oēs mētes tanq̄ lumīa / ad unā mētē tanq̄ lumē. Oīa aīarū idola & si-
mulacra ad unū uniuersalis aīe idolū. Oēs nature corporū q̄si aīarū
umbre / pprie ad cōem naturā unius corporis q̄si umbrā unius aīe re-
ducātur. Aīa nostra p caput suum. i. mētē superioribus mētibus ne-
cti: p uim infimā. i. idolū quo regit corpus / cum idolis aīarū superiorū
conspirat: p naturā corpis sui cui idolū se insinuat / cōciliatur naturis
corporū mūdanorū. Quas natura huius corporis seq̄. Ergo iis q̄si
tribus rudētib; toti machine colligamur. Mētē mētibus. Idolo ido-
lis. Natura naturis: nō aliē ac fetus ī aluo toti corpori materno p cō-
tinuata ligamēta cōnecti. Vnde & aīe matēne & corporis & spūs ma-
terni / ipse quoq; p aīam suā corpus & spūm pcpit passiōes. Aīa igi-
tur p mētē est supra fatū / in solo puidētie ordine tāquā supna imitās
& inferiora una cū illis gubernās. Ipsa. n. tāquā puidētie piceps / ad
diuine gubernationis exēplar / regit se domū ciuitatē artes & aīalia
p idolū ē in ordine fati similiter / nō sub fato. Siquidē aīe nostre: Ido-
lū natura sua cū supnis idolis cōcurrat ad formādū corpus atq; mouē-
dū. Per naturā qdē corpus ē sub fato. Aīa ī fato naturā mouet. Itaq;
mens sup fatum in puidētia est. Idolū in fato sup naturā. Natura sub
fato / supra corpus. Sic aīa in puidētie: fati: nature: legibus nō ut pa-
tiens modo ponitur: sed ut agens. Ideo plato ī libro de re. p. decimo
Virtutē animi inquit nō esse seruilem Demonē uite ducem: ac rursus

13 191
uite fortunā eligi a nobis nō nos a demone uel fortuna. Culpam eli-
gētis esse: nō dei Zoroaster quoque ita precipit. ΜΗ ΣΥΥ ΑΥΨΑΝΕ ΤΗΝ
ΕΙΜΑΡΤΗΝ. i. Ne tu augeas fatum. Quasi ī tuo arbitrio sit / cedere fa-
to atq; non cedere. Cum uero ex tribus illis partibus astringamur
partim rerum ordini: partim nō astringamur: ex quarta precipue solui-
mur: nostriq; sumus oīo. Hec ratio est quā iter mētē anime caput &
idolum aīe pēdē mediā collocamus. Mens enī aīe inest / nō quātū: aīa
pprie est / sed quātū āgelica: & a supernis mētibus occupata. Idolum
quoq; illud aīe: idest rector potētia corporis / nō est aīe pure officium
sed aīe iam uergētis ad corpus. Verum ratio iterponitur. Vis quedā
uerarum propria aīarum p quam ī uniuersali cōceptu a picipiis rerū
ad cōclusiones temporali successione discurrūt. Effectus resoluūt in
causas. Causas iterum ī effectus deducūt. Discurrunt etiam cōceptu
particulari ad discursiōis uniuersalis exemplar. Sed ī prima illa &
uniuersali discursiōe rō intellectualis uocāda ē. In discursiōe particu-
lari: ratio cogitatrix / & opinatrix. Mēs autem illa que est aīe caput &
auringa / suapte natura angelos imitata: nō successiōe. sed momēto qdē
cupit assequitur. Immo habitu quodam / & ut uult Plotinus / actu si-
mul cōtinet omnia. Ac merito post mētē hāc anime stabilem ange-
los imitātem sequitur ratio mobilis / aīe propria. Huius pedissequē
sūt uires ille sentiēdi brute: que sūt in idolo: phārasia. i. cōfusa que in-
stinctum sequitur naturalem / imaginatioq; quinq; sensuum cōgrega-
trix. Idoli pedissequa est natura. Mētē nostram soli cuidam nostro /
rōnem solis huius lumini. Idolum luminis huius radio / naturam
radii reflexioni. i. splēdori: & ut rectius loquar / umbre platonici com-
parant: atq; ut ad uim reuertar rōnalem / sepe eam aiunt ita se ad men-
tem habere: ut sermonem ad animā se habere uidemus: & ī motu per-
petuo liberoq; uersari. Deniq; facultas illa rōnalis que propria est ani-
me uere natura / nō est ad aliquid unum determinata. Nā libero mo-
tu sursum deorsūq; uagat. Primus. n. motus ē: qui ī ppria aīe natura
locat: cū ipsa sit essentia tertia: cuius uirtus ē p se mobilis. Primus at
motus / nō hic motus ē / aut ille. Non huc solū fert / aut illuc: sed cōis
motus ē: & tanq̄ fons motionis pfluit liber: paribusq; ī omnē partē
& iii

momētis plabiū. Quā ob rē licet p mentē idolū naturā quodā mō cō
muni rerū ordini subnectamur / p mēre puidētie: p idolū fato: p natu
rā singularem / uniuerse nature / tamē prōnem nostri iuris / sumus oīo:
& tanq̄ soluti mō has ptes / mō illas sectamur. Quādoq; rō mēti cohe
ret: ubi surgit ī prouidētiā. Quādoq; idolo obseq̄ & nature. Vbi fa
tū suo quodā subit amore: dū sensibus cōfisa huc & illuc rerū sensibi
liū occurſu distrahit. Quādoq; omiſſis aliis ī se ipsā se recipit. ubi aut
res alias pquirit: argumētādo / aut indagat semetipsam. Vsq; adeo uis
hec media ppriaq; aīe & libera ē / & inquieta. Et quādo aliqd ī no
stra incurrit extrema / puta ī mentem. Idolū uel naturam fieri quidē
pōt ut aīa statim illud quoquomō p̄cipiat. Nō tamen prius animad
uertit se illud p̄cipere q̄ in potentiā trāseat mediā. Cum enim poten
tia media sit: p quā nos homines sumus: immo & quod ipsi sumus /
qd̄ pertinet ad eam euidentissime ad homines pertinet. Mouent se
pe colores: aut uoces: oculos siue aures. Confestim uisus & auditus
suum explent officium. Hic uidet: ille audit. Nondū tamē animus &
uidere se & audire animaduertit: nisi media nostri potētia sese ad hec
intēdat. Quod patet ī his qui obuios sibi non comprehendunt: dū
aliud quippiā attentius cogitāt. Sic mentes superiores mouēt semp
nostrā mentē illis annexā. Impulsū tamē huiusmōi ideo nō aduerti
mus: quoniā uis media p̄ inferiora circūuaga a superioribus se diuertit.
Eadē rōne idola aīarū superiorū pulsāt / sēp idolū nostrū. Hūc nos influ
xū haud agnoscimus / quādo ps illa media aliud qcq̄ firmiter specu
laē. Similiter corporū ampliorū nature cōtinue lacessūt corpis nostri
naturā. Hūc īstinctū sepiſſime rōne eadē nequaq̄ aduertimus. Huius
rei exēplū hēmus ī corpore. Sepe. n. nulla re lacessiti / nobiscū subiraſci
mur. Nullis malis turbati nūtius aut portētis territi torpescimus mere
mus & trepidamus: nullis bonis pmulcti gestimus ipsi nobiscū & cani
mus. Hec uide? Cām certe nouā hēnt tā noui effectus. Hec utiq; ē / uaria
p uariis rēponibus affectio corporis siue ī felle uel iecore crocea bilis
exestuet. Seu bilis ferueat atra ī splene. Seu claro sāguine cor abūdet.
Huiusmōi corporis affectiones atq; nature: quia pxime sūt uiuifice
potentie que idolo continetur / & continet ipsas / eam uariis incitant

13 192
pulsibus dum occasionē prebent: ut illa & aliter & obnixius operetur
in complexione corporis uiuificanda q̄ solet. huiusmōi opatio red
dita concitator uim sentiendi que eodem idolo continetur tactum
presertim titillat sensim / pungit uel latenter eiusdem idoli phantasiā:
ceu per nature indigentiam pungitur stomachus. Punctio illa & titil
lacio latens ad mediam anime partem non trāsit / quādo illa in aliud
inhiat. Trāsit autem quando uacat. Tūc per rationē cogitatricem re
pēte subiraſcimus quodāmodo: uel meremus: uel gaudemus. Ratio
inrelectualis hec aduertit. Vnde assentitur quādoq;. Quādoq; ē cō
siliis & remediis hec fugit & fugat. Sūmatim his sepe pulsamur affe
ctibus longo ordine a naturis uniuersalibus per propriam in nos de
scendentibus: & unde nobis ingerantur penitus ignoramus. Si ita ē
cur non etiam mentes superiores menti nostre cōiuncte semp eā pul
sent? Quem impulsus nos minime aduertamus / quādo pars media
nostri ita est suis actibus occupata / ut usq; ad eam nō transeat mentis
influxus. Ea uero uacāte / quid prohibet angelicam aliquā rōnalibus
utribus cogitationem irrepere? Licet unde surrepat non uideamus.
Quod indicant illi qui absq; preceptore ex sola uacue rōnis intētio
ne: aut etiam tranquillitate sepe multa & preclarissima etiam dū nō in
q̄rerent reppererūt: quasi sua sponte solis lumen in serenū aerem subī
to se trāsfūdāt. Ac licet dispositio mūdi que tota simul est ī mētibus
rōnibusq; supnarū aīarū īscripta penni quadā cōtinuatiōe tota simul
nostre mēti se offerat. Tēporalis tamē mūdanorū seminū uicissitudo
sicut paulatī in idolis naturisq; illarū aīarū sibi ipsi succedit: ita simili
quadā successiōis cōtinuatiōe p oīum aīarū idola oīumq; corporū
naturas descēdit usq; ad idolū aīe nostre & corporis nostri naturam.
Vt ecce rō pluuie cras future / hodie regnat in aīarū celestīū idolis / ce
lorūq; naturis. Eadem p elemētaliū aīarū idola / elemētōrūq; naturas
demanat / quousq; idolū aīe nostre simulq; naturā pulset humorum.
Pulsatio idoli nostri fit ab idolis: nature nostre pulsatio ab illis natu
ris & idolo nostro. Quādo mētī ille īfluxus rōne nostrā sortit̄ ocio
sā siue mēti uacātē / ipsi aliqd ostēdit eorū / que ad uniuersalē eternarū
rerū cognitionē seu mundi gubernationē pertinet. Vt uel dei legem

& ordines angelorū: uel seculorum restitutiones: & regnorum muta-
tiones preuideat. Quādo idolorum naturarumq; istinctus rōnem oīo
& phātasiam offēdit uacuum / aliquid sibi portēdit eorum / que ad tē-
porum uicissitudines elemētorumq; turbatiōes attinēt. Ut futuram
preuideat pluuiā: terremotus: atq; similia. Qua uia istud? Vis illa su-
periorum idolorū pluuias iductura ad pluuias prefiguratur celorū ro-
tas. He aerē humefaciūt. Aer udus pituitā mouet nostram: humorem
.l. aqueū: pituita spiritū: ex ea presertim pre qua & ipse ē aqueus. Siq;
dem spūs cū sit uapor sāguinis / & ī sanguine quattuor īsint humores
in spū sunt quattuor humorū elemētorumq; uirtutes. Igit̄ uirtus illa
spūs aquea a pituita irritata uiuificā aie nostre instigat potētā ex ea
pre qua aquaticorū semina uis uiuifica possidet: Vis hec suscitatur eas
imagines / que ī uacāte phantasia rōneq; sunt ad pituitā prīnētes: ut
subito cogitemus flumina: imbres: angues: āguillas: pisces atq; simi-
lia. Eodē pacto uis superiorū calores & estus procreatura cōgruis me-
diis colerā .i. bilē in nobis & colericū spūm mouet: hic uirtutē uiuifi-
cā: hec igneas imagines in phātasia rōneq; latētes: ut incendia imagi-
nemur: rubeosq; colores & flauos.

Septem uacationis genera.

u Erum quādo ita uacamus ut huiusmōi aduertamus influxus.
Septem sunt uacandi genera. Sōno: sincopi: humore melancoli-
co: temperata cōplexione: solitudine: admiratiōe: castitate uacamus.
Quoniam anima operationes suas mouendi & sentiendi in hoc cor-
pore crassiore per spiritum sibi proximum explet: ideo quando uel
propter defatigationem spiritus in mēbris exterioribus resoluūt̄ uel
propter uapores humoresq; meatus illi cerebri oppilentur: per quos
huiusmodi spiritus ad sensum motumq; idonei solent ad mēbra trās-
mitti: nunc animus sese quodāmodo colligit: neq; in sentiēdis corpo-
ralibus qualitatibus / neq; in regendis mouendisq; membris sui cor-
poris / neq; in tractandis externis negociis occupatur / quod facile fit
in sōno. Quanto autem magis exterior actus remittitur: rāto intēdit̄
magis interior. Interiores actus sūt phātasie uisa / rōnisq; discurtiōes.
Sed plurimum ita intenditur phātasia / cuius nutu plurimū agimus

uitā: ut imagines suas acerrimo intuitu in se ipsa uolueret. Reuo lute
actius imagines ille usq; ad cōmunē illū sensum / quē more platonico
uocamus imaginationē relucēt. Inde ī sēsus īferiores & spūm. Imago
uero in sēsis iis spūq; relucēs solet pro re uera asseruari. Nā uigilan-
tes hoīem se uidere aiūt / quādo ad hoīs imaginē in iis micātem sese
uertunt. Similiter dormientes affirmāt hoīem se uidere / quando eius
imago a phantasia ipsius conseruatrice p imaginationem in sēsum re-
splendet & spūm. Resplēdēt aut̄ imagines ille preceteris ad quas phā-
tasia magis afficiēt: siue cogitatio siue perturbatio preterita siue rumul-
tus presēt dominantium humorū id faciat. Atq; hec infōnia uana sūt
& nihil preferunt uancinii. Nam aut ex uigiliarum reliquiis aut cor-
poris turbatione nascūtur. Talibus infōniis homines illi solent illu-
di qui uoluptuose uite dediti ad ea que mouent sensus uehementer
afficiunt̄: & phantasia ad hec uel tanquā bona adsciscenda / uel rāq;
mala reiicienda affigunt acerrime. Quo fit ut eorū reliquie phantasia
turbent in sōnis. Accedit q; nimio grauati cibo uel potu phantasia
in sōno expeditam habent nunquā. Nam propter imoderatā humo-
rum uaporūq; redundantā imagines ille in phantasia sepe mouent̄:
que terra spectacula preferant. In iis quoq; propter uini calorem icita-
ta uirtute genitalis seminis expultrice mouentur imagines amate p
sone quas seruat phantasia. Vnde cogitatur amplexus. Ex iis ratio-
nibus Plāto in nono libro de repub. concludit rationem sepe ī sōno
usq; adeo occupari / ut non libere influxus superiores perentiat. Per-
cepturam autem ueritatem inquit quotiēs non turbabitur. Sunt &
multi uoluptuose uite contemptores: rerum tamē ciuiliū studiosi
uel imperii & glorie cupidi. In his dormiētibus cōsopitur interdum
etiā phantasia. At ratio tunc priuata & publica tractat negocia / & iis
plurimum occupatur. Sunt nōnulli tam uoluptatum q̄ humane glo-
rie contemptores. sed indagatiōi rerum diuinarum & naturalium
dediti. horum in somno cessat aliquando non phantasia solū / sed rō-
nis etiā actiue anxia cōsultatio. Resurgit at̄ cōsueta illa rōnis specula-
triciū iuestigatiō / ut uel metiri celum uideamur uel elemēta p̄iri . uel
aīaliū species numerare. Nullis eorū quos numerauimus cōmuniter

conuenit uaticiniū/ licet postremi ii philosophātes uere ratiocinētur etiā dormientes/ imo & iueniāt/ quādoq; que diu quesita nō inuenerant uigilantes: quia rō est tranquillior. Tale quiddā contigit Galieno q; scribit cū circa diafragma egrotaret/ se sōniauisse liberatū in si sāguinem mitteret ex uena / que est inter pulmonem & indicem. Minuisse sanguinem: conualuisse. Neq; desūt aliqui licet ppauca tales repiantur/ qui domitis uoluptatibus ciuilibusq; rebus neglectis / ita suā uitam instituant: ut ueritatis quidē assequēde flagrēt cupiditate. Eā tamē humanis uestigiis qbus ambigua mens naturalium philosophorū plerūq; solet confidere/ inuestigari posse diffidant. Itaq; deo ita se dedunt. Ipsi molunt nihil. Apertis & purgatis oculis qd maxime diuinitus ostendat expectāt. Quod & precepisse dicit Socrates & fecisse. Hi pii homines & religiosi uocant: horum aīus in uigilia uacat precerens. Vacat in sōnis omnino. Quapp supnus impulsus ab eo facile animaduertit. Sed horū hoīum duo sūt genera. Alii tēplū hoc dei mundi .i. machinā admirant frequētius. Alii tēpli huius numē impensius uenerant. Illorū aīo per sōnum q̄to passionel mūdi mōstrant: & ille pro ceteris ad quas magis afficitur. Ut pluuiam: uideat futuram: Bellum: pestē atq; similia. Demōstrationis modum & ordinē supra diximus.

Ceterum sepe difficilis sōni interpretatio est. sepe etiam facilis. Difficilis/ quando postquam pluuia futura expressa est i phantasia: uis phantasiae imaginem pluuie non satis attente commendat memorie: sed tanquam uelox nimium & uersatilis ut semel impulsā est/ currit lubrica per similes & consequentes imagines: ut ex pluuia exciterur ad uentos cogitandos: ex uentis ad altissimos montes: ex mōtibus ad niues. Ita Pretergressa expergiscitur: atq; ex perrecta niuis: postremo uise magis memor est q̄ pluuie. Vnde futuram predicit niuē non pluuiam. Quapp oportet interpretem sōniorū esse sagacissimū uenatorum: ut sciat ex pximo uestigio recurrere ad remotū: ab illo rursus ad remotius aliud: ac uideat quid apprime ex quoq; sequat quousq; ad primū perueniat. Quod solemus i quotidianis sermonibus obseruare/ quādo ex uno sermone i aliū rursusq; i alium trāsgressi tadē sermonē primo ppositū in promptu nō satis habemus. Tūc nouissima

13 198
uerba cōsideramus/ e quibus potissimū uerbis sequi potuerint: & iterum ex quibus illa donec prima planissime recolamus. Solet uena roria uelox & uersatilis requirit ingenium/ presaga facultas si mō pspicue debeat preuidere pacatum atq; quietum. Hec tāquā repugnātia in eodē non facile cōcurrunt. Ideo plurimum nō iidē presagi sūt perspicui & interpretes. Et sepe qui presagiūt nesciūt quid presagiāt maxime & qui interpretātur uelociter errāt magis in preuidēdo. Quod in timo significauit Plato: cum dixit alios esse uates/ alios uatum i interpretes. Sed ut ad rem redeamus / eorū somnia interprete indigent: qui pp colericos & igneos spiritus/ curriculo phantasiae currūt uelocius. In qbus uero pp complexionē spirituum tēperatā uel melācolicā phantasia incedit marum/ preuise res firmiter inherēt memorie: neq; nouis & uanis imaginibus cōfundūtur. Propterea horum presagia i interpretatione nō indigēt. Atq; hec sunt presagia somniorū que religiosis illis cōueniunt: qui diuinam hāc edē admirantur & stupēt. Qualia sibi obrigisse tradit Hipocrates: qui cū Democritū qui isanire uulgo ferebatur/ curaturus adiret per quietē accepit a deo non Democritum insanire sed uulgu. Eadē ratione Socrates futuram Platonis excellentiam predixit ex sōnio. De his satis. Illis uero religiosis q̄ tēpli huius potius numen adorant / cum p somnū q̄scunt id accidit: ut mēs eorum diuine cupida maiestatis pulserit numine uehementer: & talis quedam mēti illorum succurrat de deo cogitatio/ quāle maxime solet uigilans affectare: puta sedē opationemq; dei nosse desiderabat. Quiescenti rationi lux infinita inuisibilisq; occurrit: que ubiq; tota & in se ipsa sit: seq; ipsā p se sine oculo uideat. Hic si phantasia ad motū sit tardior / plana manet & perspicua notio quam ex perrectus animus immaculatam/ ut acceperat hominibus aperit. Sin uelocior sit statim ipsa post ratiōem ut solet/ suum opus aggreditur. Volutat consuetas imagines atq; imitata prouitibus rationem lucē fingit solis imensam totam oculis omnium ubiq; micantem: & in se ipsā ppe tuo se circuitu reuoluētē. Hic ergo ē opus interprete. Qualis Ioseph fuit & Daniel: qui regia somnia interpretabantur. Hac diuinatione polluit Mercurius Trismegistus/ quod eius liber de dei potentia &

sapientia e greca lingua in latinã a nobis translatus ostendit. Hec uaticinii spēs religiosi qdē ut diximus maxime conuenit. Aliis quoq; nōnunq; si quādo uel prouidētia aliqua/ uel casus p̄sperrate iaceant sobrii curisq; uacui. Vnde Alexādro regi dormiēti draco herbã monstrauit/ qua Ptolemeū curaret grauiter uulneratū. Precipue uero p̄pe ortū solis sedata paulū uaporū externarūq; curarum turba/ id accidit. Quāq; quod uulgo fertur matutina sōnia esse ueriora/ non ob id solum prouenit/ q̄ magis sobrii sumus. Sepe. n. sobrii dormitū accedimus/ neq; tamē tunc fiunt p̄spicue uisionē: uerū etiā ex eo q̄ & solis p̄hebiq; uatis accessu uaticiniū roborat: & sanguinei igneiq; spiritus ea hora dominātes claritate sua ad clarā conferūt uisionē: & quod uidemus/ quia statim exp̄giscimur/ turba imaginū cōsequentiū nō confundimus. Que de sōno dicta sūt his Orphei uersibus confirmātur.

αγγελε μελλοντων θνητοις χρηστω δε μεγιστε: ησυχια γαρ υπνου γλυκερουσι γελος επελθων: προσφωνων ψυχαις θνητων νοον αυτος εγειρεισ. και γνωμασ μακαρων αυτος καθυπνουσ υποπεμπεισ. σιγων σιγοςαισ ψυχαισ μελλοντα προφωνων οισιν επευσε βησι θεων νοοσ εσθλοσ οδευει. i. Nuntie futurorum mortalibus uaticina tot maxime: Accedis ad animas somni quiete demulctas: easq; cōpellans suscitās mentem. Sentētias numinū beatorum eis per somnum subinseris. Silens silentibus animis uentura prenuntias/ his inquam animis/ quorū mens diuino cultu rectissime utitur.

f Atis de ea uacatione animi que per somnum fit diximus. Sequitur uacatio: que fit per syncopā. i. p̄ casū corporis semiuiui: quando cordis defectu spūs ad mēbra nō mittuntur: & qui in mēbris sūt/ retrahuntur ad cordis debilitati presidium. Quo in statu perinde ut in sōno prouenit uaticinium. Quo excelluisse Hercules dicitur/ arabesq; permulti/ qui comitali morbo corripiebantur. Hinc Plutarchus in libro primo de anima: Enarchus inquit nuper egrotans tanquā iā mortuus a medicis fuit relictus / & breui tempore in se ipsum postea reductus dicebat se mortuum fuisse: & i corpus iterum restitūtū: nec eo morbo moriturum: reprehensosq; aiebat uehemēter a domino suo eos spūs: qui aīam eius duxerunt. Ad Nichādā .n. missos nō ad ipsū

13
194
fuisse. Nichandas at corarius erat: & in palestris nō ignobilisq; eo tēpore quo Enarchus reuixit i maximas incidit febres: ac repente mortuus est. Hic aut uiuit: sup̄stetq; est/ felicissime nobiscum manens.

r Errius uacationis modus fit ex melācolici humoris cōtractiōe/ aīam ab externis negociis seuocantis: ut aīa tam uacet homine uigilante q̄ solet dormiēte quādoq; uacare. Certe quēadmodū cōmodissimū instrumētū carere oportet motu p̄prio: ne forte quādo faber mouere ipsū ad dextrā statuit fabricādo/ ipsū interim ferať motu proprio ad sinistra: sic aīum illū quo diuina prouidētia uti ad uaticinium statuit quasi aliquo instrumēto quietū esse necessariū est. Quales sūt melācolici sepe: sed & hi quādo minime rapiunt/ rāto ceteris cōcitatiores fiunt/ quāto corpora dēsa si accēdātur feruētius urunt q̄ corpora rara. Hac rōne Socrates quē Aristoteles melācolicū iudicauit/ demonis familiaris inspiratione multa presentiebat/ cuius rei testes sūt Plato: Xenophon: Antipater maximus: Apuleius. Siqdē Timarchus cū ab eo conuiuio discessisset ubi Socrates discūbebat/ Socratis demone phibente inde ea p̄petrauit/ quorū causa ē occisus. Carmides i nemea certauit uerante Socrate: ac certasse penituit. Critoni contra socraticū consilium rusticanti ramulus aliquis p̄cussit oculū. Idē etiā Socrates dū fugeret una cum aliis nōnullis imperum hostiū ut uerū ē/ i triuium eadem qua ceteri fugere uoluit/ ga deterrebat a demone. Tum quidem ii qui alia uia fugerant in equitarum hostium inciderūt. Aristides & Tuchydidēs aliq; p̄multi q̄ diu Socrati p̄pinquabāt/ etiam Socrate ipso tacente in philosophie studiis p̄ficiēbant q̄ plurimū de monis illius instinctu: quāto longius recedebant a Socrate/ rāto reddebantur ad philosophiam ineptiores. Idem cum morti p̄pinquaret ut scribit Xenophon predixit Anyto filium eius qui tunc modestus uidebatur fore flagiciosissimum: atq; ita euenit.

e St & quartus a rēperata complexione uacandi modus. Siqdē ralis cōplexio nullū infert tumultū alicuius supantis humoris: q̄ ad ullā imaginē cōmoueat phātasiam. Sūt etiā huiusmōi uiri i affectibus suis & actibus moderati. Ideo aīo adeo trāquillo uiuunt/ ut etiā uigilantes supernis subiciantur influxibus. Quod Pherecidī syro

Pythagore Plotino dicitur contigisse. Plotinum preceteris admittor qui ut narrat discipulus eius Porphyrius mores hominum: errata: euentus prescribat. Et cum ipse Porphyrius se ipsum interficere cogitaret: id ille prescripserit diuinitus: atque prohibuit. Ob hanc rationem ut scribit iunior Plinius Curtio ruffo dum africam obtineret & inclinato die spatiares in porticu oblatam est mulieris figura humana grandior pulchriorque. Hec predixit eum uenturum romam: honoresque gesturum. Atque est cum summo imperio in eadem prouintiam reuersurum: ibique moriturum. Facta sunt omnia.

¶ Vincta uacatio fieri uideatur a solitudine. Vbi animus nullis humanorum negotiorum curis distractus: paulo uel numinum uel celorum momento eadem quotidie cogitat: que celestia numina cogitant facere. Quod quidem Zoroaster magorum princeps solitudine uiginti annorum dicitur assecutus. Vbi de omni diuinationis arte multa conscripsit & fecit. Similia operatum fuisse Orpheum in thracie desertis eius scripta museo declarant.

¶ Extra fit ab admiratione uacatio. Sybille & pythie sacerdotes cum secederent in Iouis aut Apollinis antrum: ibi numen ipsum adesse credebatur: tanto admirationis uenerationisque stupore de maiestate numinis cogitabant: ut sensus phantasia ratioque actus suos illico pretermitterent. Tunc mens soli exposita numini: siue deus ille fuerit siue demonum supnos persentebat nutus: eos presertim que ad ea negocia pertinebant: de quibus nuper deliberauerat. Similiter affectum fuisse Cornelium sacerdotem parauit tradit Aulus Gellius. Et tales quosdam inducit Orpheus coribantes. Hac uaticinii spe precebat Albigerius carthaginensis. Hic pene quicquid egisset quisque aut cogitauisset afflatu demonum respondebat. Huius diuinationibus sepe se affuisse Aurelius Augustinus affirmat.

¶ Optima & omnium prestantissima ea animi alienatio est que fit castitate mentis deo deuote. Quoadmodum Orpheus in hymno deorum omnium museum docet. Talis quippe mens non ad rebus ut alie sed ferme semper pacatum est dei templum cuius hostium ut Ioannes inquit theologus: deus pulsat primum. Quod statim aprum ingreditur: quod inhabitat sedulo: in quo hominem pascit ambrosia: per hanc ut refert Aurelius Augustinus: rusticus quidam suis reponibus secedebat a corpore. Et uigilare se sciebat: dum tamen uideret mira quedam oculis non corporeis. Per hanc

14

Ioannes theologus omnium diuinissimus in primo uniuersum uidit ordinem seculorum. Per hanc Ezechiel campum ossibus mortuorum inspexit: refertur & ossa postmodum resurgentia. per hanc Ysaias deum sedentem a seraphim circumdatum. Sed in omnes quemadmodum & sonantes: quicquid mente cernebant phantasia uelaminibus statim operiebant. Ita ut uisa mentis phantasia umbraculis obscurata interprete indigerent. Concludamus iam per septem uaticinii spes tantam esse humane anime aduersus materiam excellentiam: ut & dormito & sopito & semiuuo corpore multo clarius uideatur multoque prestantius operetur quam corpore operante: quasi ad magnificaque uis efficienda subsidio corporis non indigeat. Vbi apparet quanta sit anime cum celestibus concordia: quanta cum deo cognatio: que quoties in se redit: celestium arcanorum & diuine fit participantis.

Tertium signum. Ab artium & gubernationis industria. Cap. iiii.

¶ Etera animalia uel absque arte uiuunt: uel singula una quadam arte: ad cuius usum non ipsa se conferunt: sed fatali lege trahuntur. Cuius signum est: quod ad operis fabricandi industriam nihil proficiunt tempore. Contra homines artium innumerabilium inuectores sunt: quas suo executive arbitrio. Quod significatur ex eo quod singuli multas exercent artes: mutant: & diuturno usu fiunt solertiores. Et quod mirabile est humane artes fabricant per se ipsas quecumque fabricat ipsa natura: quasi non serui simus nature: sed emuli: Vtas ita pinxit Zeufis: ut aues ad eas aduolarent. Apelles equam ita pinxit & canem: ut pretereuntes equi hinnirent: latrarent canes. Praxiteles in quodam indorum templo uenerem marmore adeo uenustam expressit: ut uix a libidinosi transuentium conspectibus tuta & pudica seruaretur. Architarctinus colubam e ligno mathematica disciplina fecit: librauit inflauit spiritu adeo ut uolaret. Egyptii ut tradit Mercurius deorum statuas construunt tales ut loquentes & irerent. Achimedes Syracusanus genum celum fecit: in quo omnes septem planetarum motus uerissime conficiebantur ut in celo: & ipsum uoluebatur ut celum. Mitto egyptiorum pyramides: romanorum grecorumque edificia: metallorum officinas & utriusque. Denique homo omnia diuine nature opera imitatur & nature inferioris opera perficit: corrigit: & emendat. Similis ergo ferme uis hominis est nature diuine: quandoquidem homo per se ipsum. i. per suum consilium atque artem

regit se ipsum a corporalis nature limitibus minime circūscriptum: & singula nature altioris opa emulatur. Et tanto minus quā bruta nature inferioris eger subsidio: quanto pauciora corporis munimēta sortitus ē a natura quā bruta: sed ipsemet illa sua copia cōstruit alimēta: uestes: stramenta: habitacula: supellecilia: arma. Ideo cū ipse sua facultate se fulciat: fulcit uberius quā bestias ipsa natura. Hinc pficiscit inenarrabilis uarietas uoluptatū: hos quinque sensus corporis oblectatiū. Quasi ipsi met nobis proprio ingenio machinamur. Bruta breuissimis nature claustris cōcludunt. Non solum ad corporis necessitatē noster aīus respicit: sicut bestie nature imperio mācipate: sed ad oblectamēta sēsuū uaria: quasi quedā pabula phātasie. Neque solū per uaria blandimēta ipsi phātasie aīus adularur: dū quasi per iocū diuersis ludis delinit quotidie phātasiam: uerū etiā agit interdū cogitatrix rō ferus: & sue prolis ppagande cupida emicat foras: & quāto polleat ingenio euidenter ostentat: per uariā lanificiorū sericūque texturā: picturas: sculpturas: & edificia. In quibus cōponendis sepe nullū corporis respicit cōmodū: nullū sensuū blandimētum: cū aliquando sponte ex iis incōmodū & molestiam pariat: sed facūdie sue amplificationē: approbationēque uirtutis. In iis artificiis aīaduerrere licet: quēadmodum homo & oēs & undique tractat mūdi materias: quasi homini oēs subiciantur. Tractat inque elemēta: lapides: metalla: plātas: & aīalia. Et in multas traducit formas atque figuras: quod nūquā bestie faciūt. Neque uno ē elemēto cōtētus aut quibusdā ut bruta: sed utitur omnibus: quasi sit oīum dominus. Terram calcat. Sulcat aquā. Altissimis turribus cōscendit in aerē: ut pēnas Dedali uel Icarī pretermittam. Accēdit ignē: & foco familiariter utitur: & delectatur precipue ipse solus. Merito celesti elemēto solum celeste aīal delectatur. Celesti uirtute ascendit celum atque meretur. Supercelesti mente transcēdit celū. Nec utitur tantū elemētis homo: sed ornat: quod nullū facit brutorum. Quā mirabilis per omnē orbem terre cultura? Quam stupenda edificiorum structura & urbium? Irrigatio aquarum quā artificiosa? Vicem gerit dei qui omnia elemēta habitat: colitque oīa. & terre presens nō abest ab ethere. Atqui nō mō elemētis uerū etiam elemētorū aīalibus utitur oibus. Terrenis: aquatilibus: uolatilibus

13 197
ad escam cōmoditatem & uoluptatem. Supnis celestibusque ad doctrinā magiceque miracula. Nec utitur brutis solū: sed impat. Fieri quod potest ut armis quibusdā a natura acceptis bruta nōnulla quādoque uel imperū in hoīem faciant: uel hoīs effugiant imperū. Homo autē acceptis a se ipso armis & uitat ferarū imperus: & fugat: & domat. Quis uidit unquam hoīes ullos sub bestiarū imperio detineri. Quēadmodum ubique uidemus tam imanimissimarū ferarum quā mitium armēta per oēm uitā parere hoībus. Nō impat bestiis homo crudeliter tantum: sed gubernat ēt illas: fouet: & docet. Vniuersalis prouidētia dei quę est uniuersalis causa: propria ē. Homo igitur qui uniuersaliter cūctis & uiuētibus & nō uiuētibus prouidet: est quidā deus. Deus est proculdubio aīalium: quę utitur omnibus. Impat cūctis. Instruit plurima. Deum quoque esse constitit elemētorū: qui habitat colitque oīa. Deū denique omniū materiarū qui tractat oēs: uertit: & format. Qui tot tantisque in rebus corpori dominatur: & immortalis dei gerit uicē: est proculdubio immortalis. Sed artes huiusmodi licet materiā mundi figurent & aīalibus impent: atque ita deū nature artificem imitent: sūt tamē artibus illis inferiores que regnū imitate diuinum humane gubernatiōis suscipiunt curam. Singula bruta uix ad sui ipsius uel breuē natorū curam sufficiūt: Homo autē unus tanta abundat pfectione: ut sibi ipsi impet primū: quod bestie nulle faciunt. Gubernet deinde familiā. Administret rempub. Regat gentes: & toti imperi orbi. Et quasi qui ad regnandū sit natus: est oīo seruitutis impatiens. Adde quod boni publici gratia subit mortem: quod bruta non agunt. Vt pote qui singula hec mortalia despicit bona: cōmunis eternique boni firmitati cōsilius. Ceterū ad presētē uitā artes huiusmodi pertinere alicui forsitan uidebuntur: quāuis nō sit tanta cura ad uitam presentem necessaria: sed spectet potius ad diuinitatis prouidētiā imitandam. Cōsideremus igitur artes illas que non mō corporali uictui necessarie non sunt: sed plurimū noxie. Quales sunt oēs scientie liberales: quarū studia corpus eneruat: & uite impediūt cōmoda. Subtilis cūputatio numerorū: figurarū curiosa descriptio: linearum obscurissimi motus: supstitiosa musice cōsonātia: astro rum obseruatio diuturna: naturalium inquisitio causarū: diurnorum in

uestigatio: oratorū faciētia: poetarūq; furores. In iis oībus animus hoīs corporis despicit ministeriū/ utpote qui quandoq; possit & iam nūc incipiat sine corporis auxilio uiuere. Vnū illud ē ī primis aīad uertendū q; artificis solertis opus artificiose cōstructū nō potest qui libet qua rōne quo ue mō sit cōstructū discernere: sed solū qui eodem pollet artis ingenio. Nemo. n. discerneret qua uia Achimedes speras cōstituit enneas: eisq; motus motibus celestibus similes tradidit/ nisi simili esset ingenio peditus. Et q; propter ingenii similitudinē discernit/ is certe posset easdē constituere postq; agnouit/ mō nō deesset materia. Cū igit; homo celorū ordinē unde moueant/ quo p;grediant/ & quibus mēsuris/ quid ue pariant uiderit/ quis neget eum esse īgenio (ut ita loquar) pene eodē quo & auctor ille celorum/ ac posse quodā mō celos facere si instrumēta nactus fuerit/ materīaq; celestē. Postq; facit eos nūc/ licet ex alia materia tamē p;similes ordine.

Quattuor hominis dores in artibus.

i N humanis artibus quattuor animi nostri emicāt dores excellētissime. Facilitas ad p;cipiēdū uelocissima: memoria āplissima/ ac penitus indebilis: sagacissima predictio futurorū: uerborū usus īnumabiliū. Quam diuinū putas in Homero uiguisse acūmē? Qui & cecus & inops tot & tanta p;cepit tā egregie cecinit/ ut cūctas in eū rum humanas tū diuinās artes plato asserat cōcurrisse. Quā diuinū ī didimo alexādrino/ quē scribit Hieronymus a pueritia excecātū: postea tamē dialecticē phisicē theologīā p;ceteris ebibisse. Et quod mirū est geometrā eualisse mirabilē: & geometricas figurās describere solitū/ & docere: egregia quoq; theologīe opa condidisse. Diuinū certe uis lumē ea nascentibus infudit: & querentibus reuelauit: que ī possibile fuisset humanis studiis iuenire. Et si Plato Aristotelesq; ī libris ciuiliū institutionū scribūt/ regiones alias aliis esse exercendo īgenio aptiores: comptum tamē habemus nō in oriēte solū atq; meridie/ sed ē in occidēte septētrioneq; & cōplurimos hoīes & frequēter ī qualibet arte mirifice claruisse. Si regionū seculorumq; diuersitas diuersitatem maximā necessario efficit ī corporū habitu: in ingeniis uero minimā/ & hāc ipsā cōsilio studioq; corrigimus/ q; nō uideat inge-

13 198
nium hoīs natura sua locis & tēporibus non esse subiectū. Seq; īn delebilis illa memoria qua excelluerunt q; plurimi/ Mitridates duarū ac uiginti gentiū rex singulis absq; īterprete ius dicebat. Cyrus & Lullius Scipio oīum suorū ciuium sciebat noīa. Fabius maximus & Lucullus omnes oīum gentiū historias memoria tenebat. Seneca inq; se duo milia nominū recitata eodē ordīe reddidisse. Ducētos quoq; uersus a discipulis pronūtiatos se ordine retrogrado recitasse. Scribit Augustinus fuisse quēdā suis tēponibus q; multa legerat: neq; aliqd unq; eorū que legerat oblitus fuerat. Fuisse rome aliū qui comedīā totā dū recitare mādauit memorie: tot rātarūq; rerū capacitas: tanta in iis que sūt accepta stabilitas āgusto cerebri angulo cōprehēdi/ & fluxa eius labiliq; materia seruari non pōt: sed amplissimo eger stabilissimoq; diuini aī receptaculo. Est & futurorū predictio illa/ qua pollebāt chaldei & egyptii mathematici. Certe illa substātia ī futuro nō deficit: cuius p;faga uirtus ita totū futurum anticipat: sicut memor potētia totū p;teritū recollit. Est at; substātia hec eterna/ que ī eternū momētū colligit labilia tēporū interualla. Postremo loquēdi usus atq; scribēdi homini p;prie diuinā quādā indicat nobis inesse mētē/ qua careant bestie. Absq; sermone ita nos possemus uiuere sicut & bestie & hoīes muti. Ideo ad excellētius aliquod opus est nobis sermo tributus. Videlicet tanq; mentis interpret. Infinitorū inuētorū p;co & nūtius īfinitus. Neq; sōniet epicurus bestias sicut & nos rōne pollere. Verū deesse illis sermonis & manuū usum p; quē intus latentem extra significant rōnem. Quoniā natura in rebus necessariis nō deficit: supfluis nō abundat. Arboribus nō dedit pedes nō brachia. Terrenū. n. illarū corpus solo fixū ubiq; terrea alīa alimonia. Brutorū corporibus tanq; minus terrenis nō oīs terreus cibus ē ubiq; sufficiens. Ideo ad querēdū cōmodius alimētū pedibus sūt instructa. Phantasia illorū paucos aliquos & cōfusus cōceptus hēt: & ad usū dūtaxat corporis necessarios q; mugitu: larratu: hinnitu: garritu: gānitu: fremitu seu nutibus sufficiēter exprimi possūt. Verū mēs hoīs infinitarū distictarūq; inuētrix rerū usu sermonis īnumerabilis suffulta ē/ quasi quodā digno eius īterprete: manibus quoq; munita tanq; aptissimis in

strumentis ad inuēta mentis innumerabilia fabricanda: que quidē instrumenta natura eadē dedisset & bestiis / si illis inesset artifex idē interior talibus instrumentis usus. Ergo tot cōcipit mens in se ipsa intelligēdo: quot deus intelligēdo facit i mūdo. Totidē loquēdo exprimit & in aere. Totidē calamo scribit i chartis. Totidē fabricādo i materia mūdi figurat. Quapp dementē esse illū cōstat q̄ negauerit aīam que in artibus & gubernationibus / est emula dei esse diuinā.

Quartum signum ab effectu miraculorum. Cap. iiii.

n On solū uero in formanda & figurāda p̄ rōnem artis materia sicut diximus / mens humana ius sibi diuinū uendicat: uerū ē in spēbus rerū per impium trāsmutandis. Quod qdē opus miraculum appellat: nō quia preter naturā sit nostre aīe / quādo dei fit instrumentū: sed q̄a cum magnū quiddā sit & fiat raro / parit admirationē: Hinc admiramur q̄ aīe hominū deo dedite ipent elemētis: citēt uētos: nubes cogant in pluias: nebulas pellāt: humanorū corporū curēt morbos & reliqua. Que palam facta fuisse quibusdā seculis apud uarias nationes poete canūt: narrāt historici: nō negāt excellentissimi quiq̄ philosophi nostri presertim platonici: testant̄ theologi ueteres: Mercurius i primis & Orpheus: posteriores quoq̄ theologi uerbo & ope cōprobarunt. Miraberis forsitan si miraculorū rōnes exquirā. Sed audi. In primo libro disputatū est essētiā tertiā esse sub angelo / & sup̄ rotā mundi materiā. A numine formati / formare materiā. Accipere qdē formas spiritalis a numine. Dare uero materie corporales. In tertio quoq̄ libro cōstitit essētiā tertiā nihil esse aliud q̄ rōnales aīas tā nostras q̄ nostris superiores. Hinc efficitur apud platonicos sectatoresq̄ Auicenne / ut oīs rōnalis aīa p̄ essentiam suā atq̄ potētiā super totam sit mundi materiā: totā mouere possit atq̄ formare. Videlicet quādo ad hec dei fit instrumentū. Verūtamē talis est ordo rerū. habēt oēs aīe rōnales ut diximus intellectuale caput: rōnale mediū: infimū uero uiuificū. Media hec uis ē aīe pprietas. Vis at̄ intellectualis est radius qdā superioris intellectus demissus in aīam: & i superiorē intellectū iterū se reflectēs. Vis quoq̄ uiuifica actus est aīe redūdās in corpus: & ide resultās in aīam. Sicut lumē solis i nube secūdū pprietatē suā splēdor

13 199
est: ut solē respicit radius. Ut nubē implet ē pallor. Intellectus intelligibile suspicit: & circa ipsū intelligibile pmanet i se ipso. Rō currit: sed i se ipsā. Viuifica uis infra se currit usq̄ ad aliud dū iplet corpus. Quonā uero p̄ hāc infimā sui partē siue umbrā aīe lōgissime a sua dignitate discedūt corporibus ppriātes / factū est ut uires huiusmōi rectrices corporū remissa quodāmō uel itermitta āplitudine illa dominationis quā aīa sup̄ uniuersitatē corporū possidet / singule sint singulis distribute corporibus / quibus astrictē dū sunt: ppriā suorū corporū agūt curā: ac ferme negligūt aliena. Quid eas corporibus alligat? Ut Plato uult amor. i. uite exuberāns affectus ad pxima sibi uiuificāda p̄liuor. Diuersis at̄ aīarum rōnaliū spēbus pxime sūt diuerse corporū spē. Hic fieri uult ut alie rōnales aīe cū aliis corporibus cōspirauerint. Alie cū spētis. Alie cū sydenibus. Cū aliis alie. Deniq̄ alie cum corporibus hominū. Atq̄ ex certis quibusdā seminū intromorū dispositionibus a puidētia constitutis. Alie humane aīe aliis humanis corporibus regēdis magis conueniūt. Et ut sūmatī dicā: cuiusq̄ aīe rōnalis uis illa uiuifica quonā ad tertiā essētiā p̄inet / equā uim habet ad corpora quelibet. Sed p̄ amatorū quendā instinctū corporibus aliis alie sese mouēdis accommodāt cōferēte ad hoc uidelicet tēpariōe diuina: & uno quodā instinctu cessāte uis illa uiuifica euadit libera: ut nouo affecta instinctu corpus aliud quodāmō regat & moueat. Si pars hec infima naturas oēs corporū supat: multo magis media atq̄ sūma. Suprema. i. mēs usq̄ adeo supeminet / ut nihil unq̄ sapiat corporale: diuinorū dūtaxat auida. Stabilis natura. Intelligētia subita. Media. i. rōcī nādi facultas eminet qdē & ipsa magis q̄ infima: & nūc quidē ut diximus alias / ascēdit i mētē: quādo susceptis a mētē p̄cipiis demōstrandi uniuersales rerū naturalū rōnes inq̄rit argumētādo. Nūc at̄ ad uiuificā declinat potētiā. Quādo credit phātalie: auscultat sētib: blādi & corpori. Ascēdit at̄ i mētē sup̄norū capiēdorū amore. Descēdit i potētiā infimā amore inferiorū gubernādorū. Merito cū sit utrorūq̄ media diligit utraq̄. Et tanq̄ eminētiōr q̄ infima: dū infima corpus unū regit solū ipsa plura mouet atq̄ gubernat. Nā dū rectrix facultas corporis tuū solū alit corpus: perq̄ sēlū & cōcupiscētiā seruit tui corporis

alimonie. Rō tua & tui corporis agit curā & aliorū: atq; i externa materia fabricat artificia. Hec quoq; cum eque ualeat qualibet tractare materias. Aliis tamē temporibus alias quocūq; rapit amor tractādas aggredi. Cessāte amore p quē hūc sculpsit lapidē statuā dimittit subito. Trahēte amore ad uasa fictilia aggredi figulinā. Quādo de tractādis corporibus loqmur / mentē illā corporū penitus cōtēpticē parū intermittimus de rōne magis & rectrice potētia loqmur. He utiq; ambe licet ad quelibet mūdi corpora pp cōem naturā essētie tertie parē uim hēant: i illud tamē agūt potissimum / i qd magis afficiunt diuina illa seminū rēpatione nō phibēte. Affectus aiorū illorum q supra nos sūt stabiliores sūt nostris: atq; eūdē semp retexūt ordinē: cōsuetō semp renore pgrēdiētes / quoniā in illis rā suprema uis q̄ media sursum uergit cōtēplatiōi incūbēs eterne. Sola uis ifima opa uariat: sed uicifitudines agit: & illas qdē ordinatissimas: ita ut i ipsa ēt mutatiōe uideat esse stabilitas: dū idē obseruat renor: eadēq; similiter retexunt.

Sed utcūq; sit forme rerū tribus aiorū illorū uiribus insite cause sūt formatū / que in mūdānis corporibus exprimūtur. Atq; ut ita dicā fa tales imaginationes que gradatim idolis aiorum illorum suboriunt quasi pregnantū mulierū affectus uehēmētissimi quicqd sibi fingūt in speris suis sequētibusq; tanq̄ fetibus exprimūt. Nostra quoq; aia erga corpus hoc affecta secundū suorū seminū ordinē corpus hoc ex ipsa ui corporis rectrice figurat. Quid huic corpori prestat certā quatuor humorū cōplexionē. Quid faciei colores & liniāmēta: nisi aia? Aia quoq; cōtra naturā corporis pōderosi ipsum agit sursum: & quatuor inuicē uincit cōtraria. Neq; miraculum hoc mirat quisq;. Quatū uero uis eadem p phantasiā ualeat i formando uehēmētioribus affectibus corpore / i superioribus diximus. Siqdem p affectuū diuersitate diuersas qualitates pducit in mēbris. Ira calorē: rubedinē: amarūq; saporē: et alui fluxum. Timore frigus: atq; pallorē: merore sudoris humorē: albedinēq; ceruleā. Anxietate siccitatē: atq; nigredinē. Harū profecto qualitarum ipsi animi affectus auctores sūt: q̄a sepe ad tales aliquas qualitates mouēt priori nostre complexioni cōtrarias. Atq; ut Hippocrates docet & Galienus inueteratus affectus priorem mutat

13 . 200 .
corporis cōplexionē: & in suam trahit naturam. Hoc agit phātasia: Quid aut rō in artibus & gubernationibus operetur alias declarauimus. Proinde qd a rectrice corporis potētia in pprio corpore fiat per uirtutē uiuificā & affectus illi seruiētes hic explanauimus. Fit insup ab ea nō nihil i corporibus alienis que sibi ppinquāt: quādo p naturalē calorē cōcoqt cibos: calefacitq; rāgētes. Aia quoq; materna i corpus alienū agit: quādo nutrit fetus i aluo. Quod qdē explet ex continuatis uinculis qbus fetus materno corpori alligat. Neq; ppinquū dūtaxat corpus format: sed quādoq; remotū. Iacto siqde a uiro semine i matricē: & diu postea uiro absēte: uirtus formatrix relicta i semine uiget ibi: & uicē paterne aie gerit i semine: corpusq; effingit humanū. Ceu cū qs lapidē iacit procul: uirtus expultrix lapidi imissa a iaciēte q̄ diu regnat in lapide: tā diu lapidem pellit: ea scilicet aeris plaga & ad illud signū / qua & ad quod iactor ille direxerat. Si pars aie regēdo corpori accomodata p uiuificā uim aliqd operat in corpus alienum atq; remotū: cur nō etiā p uim sēlituā hac eminetiorē? Per affectus .i. phantasia: Ergo phātasia instar uirtutis uiuifice format & ipsa ppriū corpus ut diximus / quotiens actionibus affectibus agit. Format ēt fascinatiōibus & maleficiis alienū. Neq; mirū est aiam facere talia affectibus suis / si herbe qdā faciunt aut lapides suis uaporibus: celestibus tamē aīs aspirātibus. Neq; deest aie cōtinuatio mediorū / p que i alienū corpus trāligat actionē. Quippe uenefici hoīs phātasia infensa infantis teneroni corpusculo febrem affectat puero. Imaginatio febris spūs febriles uibrat. i. colericos. Sicut imaginatio coitus seminales spūs & genitalia mēbra. Colericus & febrifer spūs ille pculsus uapores feridos atq; febriferos siqui i uenefici hoīs corpore sūt exsuscitat. Hi cū primū incitati sūt / una cū spū prūit illuc tanq̄ sagitte: quo malefica phātasia quasi ad signū intenderat. Maxime uero ex oculis emicāt senioris: perq; oculos pueri trāseunt tanq̄ ex uitreis materis perq; māterias uitreas radii / spūsq; ificiūt pueri & humores. Ad hec āt maleficia illi sūt oīum potētissimi: quibus nascentibus Saturni malignus aspectus semenq; parentū terrestre ac uictus p̄similis complexionem conflarunt feridis uaporibus abundantem: & melancolicam

Preterea seu a Martis potētia bilis igniculos subdidit. Hi quādo ī se-
nio sūt erate terrestri & melācolica morosi sūt ualde: & cuiūq; cōtigi-
rit acerrime irascunt: aīoq; infēlissimo execrant. Phantasiā certe pp hu-
morē terreū stabilius efficaciusq; suis uotis affigūt. Hic humor accen-
sus & urit uehementissime: & extinguit sero/ tanq̄ ignis ī crassioribus
lignis & duriori maretia. Vapores quoq; nō desunt maligni: p quos
quasi sagittas uenenū in aduersariū iaculent. Miraris corpus unius
ab aīo alterius inq̄nari? At nō miraris aīum ledi ab aīo: dū p cōsuetu-
dinē uitia aliena cōbibimus. Non miraris corpus tuū a uapore alteri-
us corporis morbosi facile ifici. Qd̄ ptifis: epidimia: lepra: pruritus:
dysenteria: pleuresis: oculorūq; rubor indicāt. Apud hesperios ethio-
pas fuisse tradit̄ bestias noīe caroblepas: que solo aspectu hoīes īteri-
merent. Qd̄ & apud cyrenē faciunt basilisci. Tanta ē uis ī uaporibus
oculorū. Cur minus subiciat̄ corpus tuū alterius aīo q̄ alterius cor-
pori? Cur nō magis potius? Cū sit potētior aīus: neq; desint media/ p
que agat. Qd̄ facere cōsueuisse hoīes quosdā illyniis & triballis legi-
mus: q̄ cū essēt irati si diutius attētiusq; intruebant̄ hoīem pimebant.
qui & geminas hēbāt pupillas ī oculis. Idē quoq; fecisse feminas nō
nullas in scythia. Tāta ē imaginatiōis potētia. Presertī quādo affecti-
bus aī uapores oculorū subseruiūt. Auger. n. uim attētio illa mirabi-
lis phātasie/ non minus q̄ struiti oculus defixus ad ouū. Vno siq; dē
affectu feruescēte tepescit alī. Ideo ī malefice phātasie ītētioe remittit̄
paulisp̄ affectus aīe naturalis p̄ quē suo corpi deuincit̄. Vnde a suo
corpore facta liberior materiā nouā ī quā nup̄ afficit̄ quasi recēs aliqd̄
suū corpus icipit trāsmutare. Si tātā hēt uim malefica phātasia q̄ tam
putas habiturā beneficā rōnē: saltē duplo maiorē. Et qa rō supat phā-
tasiā: & qa bonitas malū. Igit̄ rō quādo ad beneficiū aliqd̄ tota aī er-
ga deū ītētioe defigit̄/ nōnūq; corpus illud erga qd̄ ē affecta afficit be-
neficio tā ppriū q̄ alienū. hoc munere excellūt illi/ ut ē apud platonī-
cos q̄ diuino quodā beneficio preceteris cōplexiōe tēpata celestiq;
sūt pediti: necnō puris & modicis nutriti cibis: honestis preterea di-
uinisq; moribus educati. hi medici sepe sūt generis humani: Et corpi
cui cupiūt bona/ si directi p̄sus ī deum piis uotis ardēter exoptant

13 201
illico prestant. Presertim si hominis beneficium accepturi animus sit
patus. Hic Zoroaster inq̄t. ΕΚΤΕΙΝΑΣ ΤΟΥΡΙΝΟΝ ΝΟΥΝ ΕΡΥΟΝ ΕΠΕΥΣΕΒΕΙΑΣ
ΡΕΥΣΤΟΝ ΚΑΙ ΣΩΜΑ ΣΑΩΣΕΙΣ .i. Si mētem ardentem ad opus pietatis
intenders labile corpus seruabis. Talia quedam miracula facta ab
Apollonio theaneo philosopho narrat Philostratus. Rursus a Pytha-
gora Empedocle & Philolao similia quedā gesta pythagorei multi
affirmant. Scribit insuper Iamblicus pythagoricos quotiēs narratē
miracula facile solitos credere illa a deo p̄ diuinas animas fieri. Atq;
in rebus huiusmōi hec Lini carmina semper habuisse ī ore. ΕΛΠΕΣΤΑΙ
ΧΡΗ ΠΑΝΤΑ ΕΠΕΙ ΟΥΚ ΕΣΤΙΝ ΟΥΔΕΝ ΑΕΛΠΤΟΝ. ΡΑ ΔΙΑ ΠΑΝΤΑ ΘΕΩ ΤΕΛΕΣΑΙ.
ΚΑΙ ΑΝΗΝΥΤΟΝ ΟΥΔΕΝ .i. credēda sūt oīa. Nihil. n. est incredibile. Facilia
deo oīa sūt. Nihil ē īpossibile. Sed redeamus ad illos iā aīos p quos
deus quasi p̄ instrumenta miracula pficit. Quid cōfert illis ad hāc excel-
lētā habitudo corporis tēpata? ut rō illorū sit expeditior/ nullo exce-
dētū humorū turbata tumultu. Quid modicus purusq; uictus?
ut nō sit aīa corpi sui sarcina pregrauata. Quid educatio illa hone-
sta atq; pia? ut & optet hoībus bona: & tāq; deo quodāmō similis ad-
iueēt a deo imo tāq; instrumentū a deo ducatur. Deniq; cum rō sit emi-
nētior phātasia/ quādo ipsa dedita deo tota ad unū hoc opus benefi-
cii cōferendi dirigit̄ remittit̄ admodū naturalis ille prior affectus aī:
quo pprio corpi copulat̄: & ab eo soluta agit ī alienū. Pōt. n. facile
ad hec tāq; instrumentū a deo duci: cū natura sit sup̄ corpora oīa q̄uis
affectus olim aliq; ad unius gubernationē rapuerit. Nō aliter ac si sa-
piētissimus rex potētissimusq; cuius p̄uidētie & ditioni sub sint oēs
pariter amplissimi regni pres: reliquas negligit ad tēpus/ partis alicu-
ius amenitate pellectus. Sed amore aliquādo pris illius deseruescēte
se ad alias cōferat gubernādā. Mystera hec Plato noster oīa terigisse
uideēt. Tyranidē quidē illā phātasie: & hoc rursū pie rōnis īperiū in ti-
meo: ubi de ui aīe ī corpus disseruit. In phedro autē mirabilis quid-
dam innuit: cum īquit omnē animā uniuersi corporis curam habere.
Atq; animam nostram quādo libera est totum pererrare celum: mun-
dumq; una cum celestibus animis gubernare: alias in aliis figuris cir-
cūeuntē. Quādo uero sit talis/ aperuit in epinomide: ubi affirmauit:

necessitatem mētis atq; anime mēti cōiuncte/necessitatē omnem exu-
perare/ac tale omne decretū/esse fatale. Quinetiā in decimo de iusto
intellectualē aīam appellauit necessitatē/iter cuius genua sit fufus ali-
quis/circa quē sperē mundi uoluātur: Quorsū hec? Vt intelligamus
fieri posse quādoq; ut hominis aīa/rota rōnis intentione/ in mētem
caputq; suū uertatur. Sicut quādoq; uertitur i phantasiā/ut diximus
iam & rōnem. Quis nam aīus hec agit? Qui phantasiā iubet filere:ac
ēt superni numinis desiderio flagrās cōsuetis rōnis naturalis discor-
sibus nō confidit. Sola uiuit mēte. euadit angelus. Et toto capite pe-
ctore deū. Hec significat Zoroaster: ubi sic inquit. *ΨΥΧΗ ΗΜΕΡΟΤΤΩΝ*
ΘΕΟΝ ΑΥΦΕΙ ΠΩΣ ΕΣ ΕΑΥΤΗΝ ΟΥΔΕΝ ΘΗΗΤΟΝ ΕΧΟΥΣΑ ΟΛΗ ΘΕΟΒΕΝ ΜΕΜΕΘΥ
ΣΤΑΙ ΑΡΜΟΝΙΑΣ ΑΥΧΕΙ ΥΑΡΥΦΗ ΠΕΛΕ ΣΩΜΑ ΒΡΟΤΕΙΟΝ. i. anima homi-
nū deū quodāmodo contrahit i se ipsā: quādo nihil retinēs mortale ro-
ta diuinis haustibus ebria. Tūc quoq; exultat i corporis harmonia.
Huiusmōi aīum diui Ioannis theologia nasci iterū dicit ex deo. Siq-
dem dei sūmi īfluxus p mentes angelicas usq; ad aīam hoīs defluēs
instigat quotidie aīam corpori mersam. ut exuta carneā textā ponat
potētiās operationesq; animales: & pro aīa fiat angelus. Quēadmo-
dum radius solis uapores tenuat trahitq; sursum: & in igneā conuertit
naturā. Qui huic inspirationi totū se cōmittit/cessat esse anima. Fitq;
deo regenerante dei filius/angelus. Iccirco Plato theologos appella-
uit dei filios in timeo. Si anima natura sua excedit mūdi machinam
perq; uires īferiores mira opatur/ i corporibus ēt alienis qd illā puta-
mus acturā: quādo i caput surrexerit suū/euasentq; angelica? Quod
oportet fieri posse quādoq; postq; blandimētis sēsuū fit sepe brutalis.
Et inspiratio dei esse nō debet uanior q̄ sensuū blandimēta. Tūc igit̄
nō unū quēdā āplius aut tenerū fascinabit: aut sanabit hominē egro-
tantē: sed speris imperabit elemētorū. Quādiu corpori huic addicta
est parui huius mūdi elementa idest humores quattuor agit. Eisq;
calorem: frigus: humorem: siccitatem: colores omnes: saporesque in-
ducit: ut supra patuit tum in actu uitali tum in affectibus phanta-
sie. Ideo quando soluta ab hoc emergit i amplum deo iam plena ani-
malis huius grandioris humores idest quattuor elementa maioris

13 202
mūdi mouet ut sua. Siqdem iam quasi euasit aīa mundi. Eius uideli-
cer mundi ptis erga quam afficitur maxime. Ac sicut eadem hoīs aīa
que cubitale infantis corpusculū rexerat regit bicubitū eque & tricū-
bitū: ac deinde quattuor cubitorū. Et decem rursus ut dicit̄ de gigan-
tibus/ita si usq; ad centū creuerit & ducentos eque reget. Quod enī
nature ordine & dignitate omnē molem corporis antecedit/non mi-
nus rotam ipsam molem q̄ molis partē implere potest atq; mouere.
Si uim ab ipso deo uidelicet habet uiuifica uis rōnalis aīe in mundi
speras: uim quoq; habet in eas rationis ac mentis affectus. Solo igit̄
affectu citabit uētos deo duce/ac celo nubes inducet sereno: easq; co-
get in pluuias. Rursus sedabit uētos: & aerem serenabit. Quod qdē
posse fieri/factū ue fuisse/ Hippocrates chous: theologi mauri & ara-
bes confitentur: maurorū princeps Auicebron: arabū Auicēna. Mitto
quot elementorum turbationes procellasq; rum ex demonum cōfli-
ctationibus rum ex casibus animarū in corpora sepe cōtingere egypti
platoniciq; arbitrentur. Qua quidem de re Plutarchus & Porphy-
rius & Proculus diligentissime disputāt. Platonis certe platonicoꝝq;
sentētia ē a celo ad terrā usq; in speris oibus alias plagas numinibus
alio ab initio distributas ita fuisse: ut quādo i regione terre certis di-
cata numinibus dispositio ad ipsa numina uel p supnos īfluxus uel
p animorū affectiones precipue auget̄ miracula sepe talibus numini-
bus congrua uel p se uel p animas ibidē ab eisdē numinibus occupa-
tas efficiant̄. Sed de his alias. Magicā quandā in presentia sententiam
referamus. Putant chaldei posse insuper aliud quiddā ab anima mira-
bile fieri. Vt scilicet radius effusus in corpus suum ipsum lumine circū-
fundat: & radiorum leuitate tollat in altum. Quod in se ipso fecisse
patrem eorum Zoroastrem nonnulli referūt. Ego uero si qua huius
miraculi ratio assignari potest/ talem forsitan esse opinor. Prima lux
in deo est: atque ibi est talis/ ut superemineat intellectum. Ideoq; nō
potest lux intelligibilis appellari. Sed lux illa dei cum infunditur
angelo/ fit euestigio lux intellectualis: atque intelligi potest. Quan-
do infunditur anime/ fit rationalis: ac potest non intelligi solū: sed
cogitari. Inde migrat in aīe idolum. Vbi fit sensitua: nondum tamē

corpora. Inde i ethereu uehiculu idoli. Vbi fit corporalis: nodu tame
manifeste sensibilis. Deniq i corpus elementale siue simplex aereumq/
siue copositu qd est etherei uasculum: i quo euadit manifeste uisibi
lis. Atq ego hanc esse puto catenam illa auream: qua uidit homerus
a celo pedentem: & in terras usq demissam: qua apprehensa homines
sele possint i celos attollere. Profecto tara luce diuinitus abudat cele
stes aie: ut ingens inde i corpus earu redundet copia luminis: qd ui
demus i stellis. Si quando aia homis / ita figat actē suā i deū diuinoq
lumine i pleat rapiatq ut ille tūc eque corruscat: & in uehiculu suum
radios effundit uberrimos: perq uehiculu & corpus aereu in corpus
hoc oculis manifestum. Quod tūc plenissima illa copia radioru efful
get: rarefcit: attollitur ethereo ad hoc conferente uehiculo corporeq
aereo quasi stappa eleuata p flāma. Tali quodam igneo curtu magi
atq platonici Heliam Paulūq raptos in celum fuisse dicerent. Ac de
mum post mundi iudiciu corpus quod nostri glorificatum nomināt
similiter raptum iti. Ideo sic precipit Zoroaster. οτι ψυχη πνρ δυναμει
πατροσ ουσα φαινον ηγεισθω ψυχησ βαθοσ αμβροτον ομματα
δαρδην παντεκτητασ οναω μηδε το τησ υλησ σκυβαλον κρηνω
καταλειψησ .i. Quoniam anima per potentiam patris fit ignis sple
didus / dominetur in te immortalis profunditas anime: & oculos oēs
una tolle in altum. Tunc neq etiam materiale ipsum corpus precipi
tio dereliques. Ignē appellat lucem ipsam / qua & exuberat deus per
se / & anima per uim patris conuersa in patrem abundat. Et quia deus
ē ipsa unitas sup mētē & cētū essētiarū super essētiā: ideoq nō unī
illi p mentem proprie / sed per unitatē anime / que est mētis caput / cen
trūq totius anime. Iccirco dicit Zoroaster. Ducat te anime profundi
tas imortalis .i. unitas ipsa: quam impressit quondam deus aie tanq
unitatis diuine caracterem: a qua & ad qua omnes alie uires aie qua
si a cētro & ad cētū oēs circuli linee pendēt. Sequā oculi tui oēs .i.
omnes uires anime que in cognoscendo uersantur. Huc tendit illud
attollite portas pncipes uestras / & eleuamini porte eremales. &c. una
.i. i unā collecte mētē siue i unitatē mētis caput. Tunc eas seque corpus
tū celeste tū terrenū. Propterea dixit corpus materiale .i. terrenū.

13 203
Tunc nō derelinqui precipitio: qa tunc ipsum quoq tollitur i altū:
neq relinquetur i infimo loco mundi: quē locū magi sepe nominant
precipitium. Miraculi huius uim effectūq describit ēr Mercurius tri
megistus / ubi de regeneratione cū filio suo Tatio disputat. De hoc q
dē miraculo qd in pprio corpore mēs ostēdit ex platoniorū opintōe
satis sit dictū. De illis uero q i speris mūdi demōstrat / tales quedam
apud platonicos mouent questiōes quales dicā: & soluunt ut dicā.

Questiones sex de miraculis: & solutiones. Cap. v.

m Ens hois quando corporeas exuit curas / cur passiones elemēto
rum affectat? Quia publicū bonum nō despicit diuinus aius sū
mi cōmunisq boni filius. Ergo tanq deus aliquis ad aialiū hoiumq
cōmoditatē prouidenter elemēta mouebit. An pōt adeo supra suū
corpus attolli / ut mūdi speras attingat? Pōt utiq si ubiq est / ut qdā
putant. Sed nōne etiā lumē crassa laterna inclusū paulo momento la
terna reclusa emicat eminus: & remotissima queq illuminat? Neq ta
mē a laterna discedit. Clausa iterū laterna in angulū absq sui offēsiōe
colligit. Quod dum locū prius ipleret amplissimū / absq sui dissipati
one pfundebatur. Mira luminis uirtus. In angustissimo qescit loco.
Implet amplissimū. Id quippe facit / quoniā lumē quodāmō est incor
poreū. Idē facit aius: quia diuinū est lumē. Nūqd diuinus hic aius
in iis cōficiendis miraculis pomnes sui pres secedit a corpore: Nihil
opus ē ut officiū omnino dimittat cōtratorū cōciliandorū. Aia utiq
in corpore p idolū suū / quasi crinite comā in uapore / primum cōtratia
in unū elemēta cōciliat. Deide si dissoluit quicq / instaurat nutriēdo.
Augēt ēr: regit corpus & trāsfert & reliqua. Videmus aptissime opus
transferēdi regēdiq corporis remitti & itermitti quādoq / cū aia uehe
mētiori corripit phantasia: officiū augēdi nutriēdiq minuit pp intē
tissimam rationis indaginem. Ideo non concoquunt cibos philoso
phantes. Et anima adulto corpore acutius specularur / q̄ adolescen
te minus in augēdo corpore occupata. Et sobrium corpus speculati
onem impedit minus. Dum anima ad specularandum est dūtaxat intē
ta. Quam ob rem cum per mentem tanta animi contingit abstractio /
ut & phātasia & rō naturalis itermittant / que solent ipse nutritionem

regimēq; mēbrorū debilitare/ quid obstat quo minus cadat corpus/
& nutriatur in corpore nihil? Restabit forsitan solū conciliationis of-
ficiū/ quo anima nōdum sinat dissolui humores atq; diffugere. Sed
nō fiet tūc talis cōciliatio/ ut fieri solet p̄ idolum: quod oīo destituit
terrenū corpus/ quado aīa nihil sapit terrenū. Tūc. n. idolū ita reliq̄t
terre naturā/ sicut rō terrenorū corporum relinquit imagines. Opinor
igī uiri oīo abstracti corpus eo ipso in tēpore breuissimo/ quo est an-
gelicus aīus/ p̄ uirtutē idoli antea consuetā/ neq; moueri neq; substi-
neri neq; ēt contineri. Quod si moueāt uel substineāt uel cōtineāt: id
fieri arbitror p̄ illud aīe centrū: quā paulo ante unitatem uocauimus
aīe a deo tributā. Per quā deo oīum cētro & pure unitati cōcilietur.
Per quā nō mō elemēta corporis huius/ sed etiā mundi conciliet: per
quā solā posse deum arrigi sic aperuit Zoroaster. ΕΣΤΙ ΤΙ ΝΟΗΤΟΝ Ο ΧΡΗ
ΣΤΕ ΝΟΕΙΝ ΝΟΟΥ ΑΝΘΕΙ. Est intelligibile aliquid quod intelligere te oportet
mētis flore. Florem mētis appellat Zoroaster ipsū anime cētrum.
Quod Plato nominat mētis caput. Sententiā hanc nostrā illud Pau-
li diuini rheologi cōfirmare uideēt: quod inq̄t animū deo raptum nec
esse euidēter in corpore/ nec extra corpus: uidelicet q̄a nō insit corpo-
ri p̄ idolum: sed assit p̄ centrum. Quādiu mirabilia hec aīus opera-
rur: Quādiu ita manet abstractus. Manet uero parump: naturali quo-
dā potentie inferioris affectu ad curā corporis retrahēte. Sicut & pau-
lis per manere in aere lapis dicit̄ sursum iactus inter ascensum atq; de-
scēsum. Sed nunq̄d ordinem mūdi aīus confundit humanus mira-
cula opando? Nequaquā. Nā ut platonice loquat̄ in uniuersali rerum le-
ge & p̄petua quadā serie causarū ad idem cōferentiū sunt huiusmodi
prescripta miracula. Ad hoc ipsū conducit p̄uidencia mētū sub deo
usq; ad mentē nostrā continue cōspirantiū. Ad idē diuinū fatū aīaliū
idolorū a prima aīa ad nostre aīe idolū cōfluentiū. Ad idem diuina
quedā naturarū oīum dispositio a prime nature affectione cōcurren-
tiū usq; ad nature nostre cōplexionē. Idē sepe nobis celestia signa pre-
nūtiant: p̄ que quasi per oculos nutusq; nūminū cogitationes signi-
ficant̄. celi enarrāt gloriā dei: & opa manuū eius ānūtiat firmamētū.
Nō igitur quando aīus ille angelicus optat mirabile aliquod opus

13 204
conficere/ puta citare uētos : statim superiores cause huic fauent uoto:
& noua cupiūt: quoniam noua aīus affectauit. Sed cōtra/ quoniam ce-
lestes id ipsū decreuerunt iste cupit. Quonā pacto? Futurorū uētorū
stat in sup̄nis numinibus preuidencia. Dispositio huiusmōi ut alias
diximus/ p̄ tres illas series statim ad aīas nostras usq; decurrit: preci-
pue p̄ prouidētiā in mentem: quodāmō ēt per fatū in idolū: p̄ natu-
ram quoq; in corporis nostri cōplexionē. Sed prurbati hoīum animi
hos impulsus nō capiūt. Pacatus at̄ animus undiq; sup̄nos capit im-
pulsus. Vnde latēter incipit cogitare eadē que cogitant superi: eadēq;
uelle ac nolle. Cū naturali. i. diuino & intimo inclinet̄ instinctu. Huic
cogitationes omnes affectusq; succedūt ad uotum: & quicq; a sup̄is
postulat/ accipit. Nēpe que illi iam daturi fuerāt/ postulat: & quia da-
turi erāt/ ad postulandum puocauerūt. Sicut mater que pomū manu
prefert oculis filii: ut hinc inuitatus filius petat pomū. Filius uider:
petit: accipit: accipit in quā non solum quia petit: sed petit ēt quia sit
accepturus. Neq; uult dare mater/ postq̄ filius uelit accipere: sed econ-
uerso. Nos quidē plurimū nō naturalibus diuinis ue incedimus de-
sideriis/ sed illis quos accendit quotidie casus: prout. n. alia atq; alia
sensibus nostris occurrūt/ aliter aliter ue afficimur. Atq; ita rebus cō-
tingētibus occupati raro ut cupimus assequimur: quia raro & sorte
quadā cum sup̄norū uoluntate cōcurrimus. Angelicus at̄ animus &
cōsentit cum illis: quia trāquillus uiuit: & impar mundo: q̄a sua spō-
te ab hoc corpusculo quod ē mundi p̄ricula soluit̄ in sui naturam re-
gressus amplissimā. Talem uero fore aīum preuidit deus: talē in quā
nō sup̄erno auxilio tantum: sed ēt propria uoluntate. Que qdē tunc
precipue agit libere/ quādo dimissis actionibus in se ipsā originemq;
cōtemplandam amādāmq; se flectit. Talē quoq; elegit deus ad mira-
bilia p̄petranda. Cuius orationes ēt circa publicas mūdi mutatiōes
non esse uanas Auicenna ī methaphisicis & Proculus Iamblicusq; di-
sputant in timeo. Probāt. n. uota uiri sanctissimi presertim si cum illo
populi quoq; uota cōcurrant: aīos mirabiliter ita cōiungere deo: ut
una quodāmō dei animiq; opatio fiat. Sed dei quidē uelut artificis:
animi autē tanq̄ instrumēti diuini. De illis uero miraculis que deus
bb i

p se absq; instrumēto facit/que lōge maiora sunt/in presentia non tra-
ctamus. Miracula huiusmodi nūquid naturalia sunt aīo? Sunt na-
turalia quodāmō ut opinant̄ platonici atq; iterū nō naturalia. Natu-
ralia quidē quātū recurrit ī mentē: fitq; summi dei pedissequus atq; in-
strumētū. Nō naturalia: quātū unius tantū seruit corporis usui: cuius
amore captus ad tēpus neq; uirtutis sue explicat āplirudinē: neq; di-
uine fit princeps. Qui quotiēs & explicat & fit princeps / ostēdit se nul-
lo ictu corporum dissolutū iri. Quādoq; quodāmō prestat oībus
& torquet omnia pro arbitrio. Singula uero que de miraculis ex pla-
tonicorum mente differuimus / ita a nobis affirmata sint ut a christia-
nis theologis approbantur.

XIII. LIBER

Quod anima nitatur deus fieri / ostēdimus signis duodecim
secundum duodecim dei dotes. Cap. i.

In principio disputationis duo iecimus fundamenta signorū
ad immortalitatem aīe p̄tinentiū. In uno tractat̄ quārum aīa cor-
poribus dominaat̄: quod p̄ quatuor signa trāsegimus. In altero
agit̄ q̄ anima deus fieri nitit̄. De quo p̄ duodecim signa tractabimus
secundū duodecim dei dotes. In quo apparebit mira aī magnitudo.
Cui nō satis fuerit emulari deū iis minis / quos diximus / modis: nisi
ēt fiat deus. Hinc ita exclamauit Zoroaster. *ωτολιηροτατης φυσεωσ
ανθρωπε τεχνασμα. i. o homo nature audētissime artificiiū.* Cōstat
apud omnes theologos deū esse primū ipsū uerum ac bonum. Esse
cuncta. *Esse auctore uniuersorū. Sup̄ omnia. In oībus. Sēper.*

*Providere cunctis. Iuste administrare. Fortiter dū administrat
in habitu suo p̄seuerare. Tēpate suauiterq; tractare. Opulētissime
uiuere: atq; iocūdissime. Se ipsū adeo beatū itueri: mirari: & colere;*
Has duodecim deo dotes oīs apud omnes gētes tribuit theologia.

Quicquid ubiq; hoīes agūt / ad harū possessionē referūt: neq; aliud
quicq; expetūt & conant̄ q̄ dotes huiusmodi sibi plenissime compa-
re. Plenissimus harū possessor solus est deus. Totus igitur aīe nostre
conatus est / ut deus efficiatur. Conatus talis naturalis ē hominibus

209
non minus q̄ conatus aībus ad uolādū. Inest. n. hoībus oībus sēp
ubiq;. Ideo nō contingentem alicuius hoīs qualitātē: sed naturā ipsā
sequi s̄p̄etiei. Naturalis at̄ motus ad finē aliquē directus nō aliā ob
cām ad hūc finem potius q̄ ad aliū determinaat̄: nisi pp̄ quādam natu-
re sue affectionē: per quā cum tali fine cūgruit potius q̄ cū tali. Et pp̄
congruitatē amat. Ac pp̄ eadē assequi pōr̄ quod amat: Quēadmodū
aer leuitate cū ignis concauo congruit. Per eandē amittit̄ moueturq;
ad illud. Per eandem rursus attingere pōt̄ ipsū: & ī eo postq̄ attigerit
conq̄scere. Potest igit̄ quādoq; nixus humanus in deū intentus ex-
pleri. Nā quis hūc inseruit aīs nostris / nisi idē ipse deus / quē petimus?
Qui cū solus sit auctor (sp̄erum) propriū sp̄ibus inserit appetitū. A pri-
mo nāq; rerū principio tanq̄ a primo bono appetibiliq; oīs naturalis
ducitur appetitus. Idem primus est motor. Idem & finis est ultimus.
Siquidem ad agentium ordinem ordo sequit̄ & ī finibus: quā sicut su-
premū agens sequentia mouet agentia: ita ad finem supremi agentis
refert̄ oportet fines agētū reliquorū. Quicquid. n. agit primū ipsū
agēs pp̄ finem suū agit. Ducit at̄ agitq; primū oēs oīum cārum sequē-
tium actiones / mouēdo ad suā actionē omnes: ideoq; ad suos fines.
Vnde sequit̄ agentū oīum inferiorū fines ab ipso primo ad finē pp̄ri-
um ordinari. Primū agens deus est. Diuine uolūtatis finis est sua bo-
nitas. Quāpp̄ sequētia oīa in deū rāquā finē necessario ordinant̄. Pre-
sertim quā nihil tendit in aliqd̄ rāquā finem / nisi quatenus ipsū est bo-
num. Quo fit: ut bonū sit finis / quā rōne bonū. Quod ergo sūmū est
bonum: est maxime omniū finis. Adde q̄ primū bonum est cā oībus
ut sint bona. Ergo est cā ut appetant̄. Si aut̄ ipsū est pp̄ quod oīa sunt
appetenda: sequitur / ut ipsum sit & maxime oīum & ab oībus appeten-
dum. Est igitur finis omniū: eo tamē pacto / ut mentiū finis sit secūdū
formā: reliquorū uero secūdum umbrā. Ergo & hoīum secūdū formā
finis existit: quādo nihil aliud satis ipsis facit. Ita igit̄ hoīes dei for-
mam appetunt / ut a deo tributus sit huiusmodi appetitus. Neque
minus a deo accenditur appetitus / quo deum desideramus / q̄ a re
quauis obiecta sensibus appetitio corporalis alliciatur. Immo & tan-
to magis: quāto bonū sūmū potētius ad trahēdū ē q̄ minima bona.

Profecto quoadmodum in libro de amore differui: ipsius summi boni splendor fulget in singulis: & ubi fulget accomodatus ubi precipue allicit intuentem: concitat considerantem: rapit: & occupat propinquante. cogitque eum uenerari splendorem huiusmodi preceteris tanquam numerum: nihilque aliud amitti: quod ut deposita priori natura ipse splendor efficiatur. Quod hinc patet: quoniam aspectu tactu uel amari hominis non est coterus: & clamat sepe. Homo hic nescio quid habet: quod me urit: atque ego quid cupiam non intelligo. Vbi constat animam diuino uel fulgore: quod in formoso homine micat: quasi speculo: atque ab eo clam raptum quasi hamo trahi sursum: ut deus euadat. Esset autem deus (ut ita loquar) tyrannus iniquus: si ea nobis mandaret aggredienda: que nunquam possemus implere. Mandat autem ut se queramus: dum suis igniculis desiderium in se inflamat humanum. Esset quoque sagittarius imperitus ac nimium temerarius: si desideria nostra uelut sagittas ad se ceu signum dirigeret: neque addidisset spiculis penulas: quibus quandoque signum attigeret. Esset denique infortunatus: si conatus suus: quo nos ad se rapit: nunquam finem suum consequeretur. Quam ob rem potest animus noster aliquando fieri deus: postquam ad id naturaliter contendit sollicitate deo. Non fit deus: nisi quod dei induitur forma. Sicut neque fit ignis quocumque: nisi formam ignis accipiat. Ergo sicut materia aeris quam prius erat sub aeris humiditate atque calore: per ignis uim humoris exiit: seruat calorem: & accepta siccitate formam ignis induit: sic animi humani essentia: quam nunc mentem habet: uiresque inferiores deo expoliante inferiores quodammodo exiit uires: ac mente imo uero capite mentis unitate seruata substantiam diuinam induit: quasi recetam formam: per quam pene fit deus: per quam omnes deinde operationes agit: ut deus aliquis potius quam ut anima. Hoc impleri posse quandoque necessarium est. ne frustra ab humana specie querente imo ne temere a deo trahere tementem. Anima tenebroso huius corporis habitaculo circumseptam uires omnes inferiores aut nunquam aut uix & momento remittit. Quo circa mirabile opus illud in hoc corpore non impleri: & uix unquam gustari ab uno. Naturalia uero desideria & in multis oportet expleri: & non per momentaneam qualitate: sed per habitum stabilem quale appetunt. Quod si mens quandoque alius ad contemplanda spiritualia eleuatur: tanto longius discedit a corporalibus: Supremis autem terminis que attingere potest intelligentia est ipsa

19
206
dei substantia sequitur: ut tunc demum mens diuinam subire substantiam ualeat: quam do fuerit a mortalibus sensibus penitus aliena. Igitur anima ab huius corporis uinculis exempta puraque decedens certa quadam ratione fit deus. Deus autem ac dei eternitas idem. Igitur ratione simili fit eternitas: multoque magis fit eterna. Quem quidem statum Ioannes theologus appellat deo similem fieri. Paulus autem in dei imaginem transformari.

Quintum immortalitatis signum: ab eo quod anima appetit primum uerum & primum bonum. Cap. ii.

1
I Ta demum ratio superior nos de immortalitate certiores efficiet. Si duodecim illas dei dores sigillatim percurrentes ostenderimus animam in his querendis naturaliter deo se quodammodo equare conari. Animus noster comem ueritatis bonitatisque concipit rationem. Per quam comem uerum querit: & commune appetit bonum. In communi ueritate omnia uera: in communi bono bona omnia continentur. Hinc fit: ut cuncta uera naturaliter querat: cuncta naturaliter appetat bona. Quod ex eo patet: quod cognita una quadam alicuius rei ueritate non quiescimus: sed aliam inquirimus: rursusque aliam: quod diu putamus ueritatem aliquam superesse noscendam. Idem in bonis comparandis inspicitur. Omne autem uerum & omne bonum deus ipse est: quod primum uerum est primumque bonum. Ergo deum ipsum appetimus. Sed quid in eo potissimum affectamus? Illi similes fieri. Omnia enim per capacitatem nature in ipsum tendunt tanquam finem: & ipsi suo modo cupiunt similia fieri. Corpora uita carentia: secundum esse tantum. Uidentia secundum uitam. Sensitiua secundum sensum. Secundum intellectum rationalia. Non possumus autem deo per intellectum similes effici: nisi deum intelligendo. Quippe cum quibuslibet aliis rebus intellectus tunc fiat similis: quando eas intelligendo se in earum imagines transfiguratur. Finis ergo noster est: per intellectum deum uidere: per uoluntatem uisum deo frui: quia summum bonum nostrum est summe potentie nostre obiectum summum: siue actus perfectissimus circa ipsum. Summe autem potentie nostre sunt mens mentisque caput atque uoluntas. Summum harum obiectum est comem uerum: bonumque comem & integrum. Id est autem deus. Neque obiciat nobis arabum aliquis sufficere nobis angelo aliquo frui. Naturale quippe desiderium nobis inest ad causam semper cuiusque effectus inueniendam. Neque cessat inquit: quousque ad causam primam perueniamus. Quoniam igitur cuiusque effectus cogniti optamus causam uidere: atque intel

lectus noster esse ipsū uniuersale cognoscit: efficitur ut naturaliter affectemur esse ipsius cām noscere: que qdem ipse ē deus. Neq; dicimur finē ultimū assecuti nisi quiescat totū desiderū naturale. Quare ī sola dei siue cognitiōe siue possessione ultimus finis consistit humanus que naturalē sola terminat appetitū. Quod liqdo hic apparet: qā p prii finis adeptio delectat quēq; sūmope. Aius at rei nullius possessione tam uehemēter: tam pure: tā firmiter gaudet quārum uel exigua qualibet speculationis diuine gustatione: p qua si quādo uere pseriatur & possessio omnis & mundus totus & uita contēnitur. Quisquis enī pie nōnunq; cū deo uiuit: is clamat se tunc solū in uita & a malis uixisse semorū: & boni aliquid gustauisse: quasi tunc dūtaxat in suū se portū receperit. Huc tendit illud Platonis in libro de sciētia. Mala omnino deuitari nō possunt. Neesse ē. n. semp aliquid bono cōtariū esse. Apud supos aut mala esse īpossibile est. Sed circa mortalē naturam locūq; īferiorem necessario reuoluunt. Quā ob rē hinc illuc q; primū est fugiēdū. Fugere uero hinc illuc: nihil ē aliud q; deo quatenus fieri pōt: se similitē reddere. Similem uero faciūt iustitia & sāctitas cū prudentia. Hec ille. Mento ita precipit. Vbi. n. bonorū oīum uiget bonū: ibi solū inueniē oīum medicina malorū. Neq; credēdū est panerio dicēti oprare quidē nos diuina: sed nunq; ad sūmum cōsecuros: qā plena diuinorū possessio & uita quieta nō ad aīos hoīum p̄tineat: sed ad angelos. Natura ipsa rerū contra nos docet. Nēpe elementa que naturali cupiditate sua perūt loca: tāto ferunt rapacius: quāto magis locis suis finibusq; ppinquāt. Ideo aristoteles ī libro de celo ostēdit motū naturalē rectū nō posse ad īfinitum uagari: alioqn in suo p̄gressu nō eēt mō tardior: mō uero uelocior. Quapp quod tale ē ut uehemētius postea q; prius tēdat in aliqd nō oberrat in īfinitū: sed ad certū aliqd sese cōfert. Hoc autē in ipso sciēdi desiderio expimur. Quo. n. q; magis itelligit: eo ardētius flagrat ad reliquū. Igit̄ natura le desiderū cognoscēdi ad finē aliquē determinatū dirigē. Quis hic finis? Causa carū oīum que cōpra naturalē oēm inq̄sitionē terminat carum. Dedit natura corporibus crassis appetitionē inclinationemq;: qua loca cupent īferiora. Adhibuit illis preterea grauitatem frigusq;

19 207
quasi mediū per quod ad locū opratū descenderent. Dedit subtilioribus appetitū altioris loci: adiunxit & leuitatē caliditatēq;: perq; media opratū finem consequerent. Dedit brutis cibi & coitus appetitū. Addidit mēbra ad esum & coitū prepara. Dedit nature dux aīo uniuersalis & totius ueri boniq; uorū. Qd̄ quidē eo naturalius ē q; cibi & coitus appetitus: quo illud ē magis cōtinuū. Comedere qdē raro corpus exigit. Rarius uero coire. Verū at bonūq; singulis opramus. momētis. Sēp. n. nouarū rerū imaginationūq; & rōnū cupidī sumus. Semp oculos patefacimus ad quelibet occurrētia & lōgissimo āplissimōq; p̄spectu nimitū delectamur. Immo solo cōtēri sumus īmensō. Sēper attingimus aures ad q̄libet audiēda. Qd̄ infantes faciūt & adulti. Gnari pariter & ignari. Atq; oēs in arte q̄libet artifices duce natura. Adde q; domari pōt coitus libido: edēdi uoracitas minui. Veri at boniq; uolūtas minime: imo uero decrescunt illa etate: hec augeēt. Adde īsup q; illa corporalia pp aliud appetunt: hec at gratia sui. Quāto igit̄ naturalior ē ueri boniq; q; cibi coitusq; cupiditas: tāto magis a nature duce p̄uisū ē ut finē suū p̄sus adipiscat. Immo uero ob eā maxime cām naturalior ē: qā ē ad finē acq̄rēdū paratior. Profecto si sp̄s cuiusq; pprietas necessaria ē: prudētēq; ab auctore disposita: seq̄ ut rōnalis sp̄s conatus q; ad totius boni possessionē dirigē q̄si finē: assequaleat qd̄ cōtēdit. Nēpe si īpossibilis sit finis ultimi cōsecutio: uniuersa rū sp̄s tū actio sp̄s cōtigēs ē fortuita & inanis. Quiescit quādoq; oculus sp̄s gratiose cōspectu. Quiescit auns melodia. Et q̄sq; sēsus quādoq; suis satiat & īpleēt obiectis. Tāta felicitate sēsus natura donauit. Rō uero istorū regina q; licet āgelis īferior sit: brutis tamē ē superior. Tā infelix erit tā ab artifice nature neglecta: ut oberret sēp: quiescat nūq;. Certe ī hac uita nūq;. Neq; audiēdus hic est arabū aliq; fingēs itellectū humanū: qd̄ hac ī uita neq; in singulis: saltē ī cūctis hoibus asseq. Primo qdē nō ē itellectus unus ī oibus iter se penitus repugnātibus: qd̄ alias ostēdemus. Deīde neq; ī cūctis qdē simul hoibus unq; aius habitū exoprātū cōsequi. Ac dū ī singulis hoibus ad diuina cecus ē ad eadē ferme similiter ī cūctis ē cecus. Deniq; nō licet fingere nos ipsas diuinarū formatū substātiās ex substātiis naturali

bus ad uerū cōprehēdere posse. He nāq; substātie ad materiam decli-
nāt. Ille uero nequaq;. Intellectus aut̄ humanus q̄tenus hoc habitat
corpus/eatenus cognoscēdo quodāmo ad corporalia uergit. Præterea
naturales effectus diuinā cārū uires substātia q; equare & demōstra-
re nō possūt. Adde q; diuine forme a naturalibus multo magis distant
q̄ a naturalibus naturales. Ergo si p̄ uoces non cognoscunt̄ colores/
qd̄ apparet̄ cecis/multo minus p̄ naturalia unq̄ diuina cōprehēdūt
ut Plato ad Dionysiū scribit̄ syracusanū. Mirro q; substantia uirtusq;
diuina tanq̄ īfinita nō pōt̄ a nobis prius ad uerū p̄cipi q̄ p̄ ipsā met
absolute formemur. Qd̄ qd̄ ē aīa huic cōiūcta corpori sic affecto p̄fi-
ci nequit. Verū ut ad p̄positā huius capituli argumētationē regredia-
mur/rōnis capacitas appetitioq; nō quedā uera aut bona quedā: sed
oīa ītegraq; requirit. Que hic ideo nūq̄ assequi uideēt̄ ut Plato īquit ī
epinomide: q̄a semp̄ ē ambiguus intellectus / sēp̄ uolūtas ē anxia. Hec
igī aīus exurus corpe cōsequēt̄. Si bonū uniuersū adipiscēt̄ / īmorta-
litate nullo mō carebit: q̄ tantū bonū est/ quātū mors est malum: que
cūctis priuat bonis. Ac mēs que uera uidebit oīa nullis gaudebit bo-
nis/ si se suspicabit̄ morituram. Ut ergo segura sit finis adeptio & tran-
quilla/ necesse est mētem de eterna finis possessione certā esse. Quod
quidem ita cōfirmat Aurelius Augustinus ī libro de trinitate tertio
docimo. Omnes beati esse uolūt: atq; ideo nolūt perire & cōsumi qd̄
beati sunt. Nec nisi uiuentes beati eē possunt. Nolūt igī perire qd̄ ui-
uunt. Immortales itaq; esse uolūt: q̄cūq; uere beati uel sūt uel eē cupi-
unt. Non autem uiuit beate cui non adest quod uult. Nullo modo
igitur esse poterit uita uere beata/ nisi fuerit sempiterna. Hec ille. Sed
ne paneriani diffidāt ulterius uitam uere beatā homini cōuenire. ita
cōcludemus. Cum nature intellectualis proprium sit cognitione gu-
stare omne bonū/ certe eiusdem p̄prium est / affectu etiam uesci omni
bono. i. ītegro. Beatitudo igī nature intellectualis ē p̄pria. Qualē ue-
ro q̄sq; intellectū hēt/ talē pōt̄ beatitudinē cōseq;. Si uerū formalēq; intel-
lectum/ ueram quoq; formalēq; felicitatem. Sin umbratīlē / intellectum
umbratīlem quoq; felicitatem. Hominis anima licet imago quedam
sit intellectus diuini uerā tamē ī se mētis formā hēt. Quod tribus

208
pbat̄ signis. Primū ē q; multa uera secūdū uerā eorū rōnē ītelligit: Se-
cūdū q; uerā ueritatis ipsius ītelligit rōnē. Tertū q; si aīa nostra solā
intellectus umbrā haberet: nō ītelligeret definirer ue unquā formā
& substātiā intellectus: sed accidētia tantū cōfuse p̄spiceret. Quoniā
igī aīa uim ītelligēdi possidet/ nō umbratīlē rātū / sicut bestie quedā
sagaciores: sed uere ēt̄ expressam atq; formalē: iccirco pōt̄ quādoq; ui-
rā consequi uere beatā. Neq; mirū alicui uideri debet/ me intellectum
aliū umbratīlē/ aliū formalē ponere. Siquidē platonici/ ut p̄culus dispu-
tat / oīa rerū genera ita distinguūt: atq; ī primis unitatē & mētē: aīam
& naturā. Sed missa hec ī presentia faciamus: Videamusq; qua rōne
Origenes ī libris de principis superiora cōfirmat. Cū cōsideraret orige-
nes deū rerū artificē ī singulis nō necessitati solū utilitatiq; rū p̄prie-
tum cōi cōsulere/ sed ēt̄ neq; id quidē minus pulchritudini rerū amira-
tioniq; spectantiū ubiq; studere: cōclusit quēadmodū humanus arti-
fex artificia cōstruit q̄ pulcherrima/ ut intuentes alliciāt̄ ad ingeniū
quo ille construxit cōsiderandū: atq; admirandū: ita deū artificiosissi-
mū mūdi opificiū construxisse. Vnde effici uult: ut rōnū q̄bus oīa cō-
stāt īnq̄lino / ab ipsamet̄ rōne dei artificis oīum mētibus sit īferra: &
inde quotidie moueāt̄: ita ut nō minus eas nostra mēs desideret per
naturā q̄ oculus colores / & gustus escas. Addit ea nos conditione a
deo. eiusmōi desiderū accepisse/ qua aliquando posset expleri: ne fru-
stra a deo sit īnq̄lino. Præterea q̄sq; amor huic studio uolūtat̄ indul-
xerit/ ēt̄ si parū ueritatis cōsequat̄ ī uita/ tamē ex hoc affectu preparati
ad ueritatis plenitudinē ī futuro cōprehēdēdā. Et quoniā preparatio
tal̄is fit p̄ deū/ p̄ deū fore quādoq; formationē. Siquidē agētes cau-
se nō ob aliā rōnē disponūt̄ materiā: nisi ut eā formēt̄ quādoq; dispo-
sitā. Hāc origenis sniam ita breuiter cōfirmamus. Qd̄ uidelicet quare
nus cōsideramus quales effectus uniuersi forme sint: atq; utrū profint
nobis/ aut obsint/ eatenus a natura creata duci uidemur / & uite cor-
poris obsequi. Ac uelle formas externas in formam nostram prout
usus postulat / transformare. At quādo perscrutamur quibus rōni-
bus singula ita creata ordinataq; sint / qd̄ sane īnquirimus naturali-
ter tunc ab ipsa rerum artifice ratione ad ipsam met̄ allicimur / uiteq;

studemus eterne / & in formā artificis omniformē / aīum reformare co-
namur. Hic paulus apostolus inquit interiorē hoīem quotidie reno-
uari inuisibilia nobis eternaꝝ cōtēplātibus. Item nos at̄ inquit reue-
lata facie gloriā domini speculantes i eadē imaginē transformamur
a claritate in claritatē tanquā a domini spiritu .

Sextū signū. Quia aīus conaī oīa fieri Cap. iiii.

o Stensum ē aīum nostrū in oībus suis actibus primā illā dei do-
tē p̄ uinibus cōparare. i. totius ueni totiusqꝝ boni possessionem.
Secundam uero illam querit ne? An conaī omnia fieri sicut deus est
omnia? Conaī mirum imodum. Vitam siquidem agit plante: quate-
nus saginando indulget corpori. Vitā bruti: quatenus sensibus adu-
laī. Vitam hominis: prout de humanis negociis rōne consultat / Vi-
tam heroum quārum naturalia inuestigat. Vitam demonum: prout
mathematica speculatur. Vitam angelorū: prout diuina inquitit my-
steria. Vitam dei: quantum dei gratia omnia operatur. Omnis homi-
nis anima hec in se cuncta quodāmodo experitur: licet aliter alie.
Atque ita genus humanum contendit omnia fieri: cum omniū agat
uitas. Quod ammiratus Mercurius trismegistus inquit. Magnū mi-
raculū esse hominē animal uenerādum & adorādū: qui genus demo-
nū nouerit quasi natura cognatū qui ue i deū transeat: quasi ipse sit
deus. Præterea quecūqꝝ sūt quātū sūt / sunt uera. Quātū uero uim aliqꝝ
ordinēqꝝ & usū sortita sunt / sunt & bona. Animū supra mōstrauimus
oīa uera & bona oīa querere. Res igit̄ oēs querit. Quid autem querit
aliud? Nisi ut p̄ intellectū / sciat oēs: p̄ uoluntatē oībus p̄fruaī. Vtroqꝝ
at̄ modo fieri cūtra conaī. Sicut sensus pura uisus colores: nō cernit:
nisi colorū induat formas: fiatqꝝ unū ex uidēdi potētia & forme uisū
bilis actu. Ceu ex aere lumieqꝝ fit unū. Ita neqꝝ intellectus res ipsas co-
gnoscit: nisi uestiaī formis rerū cognoscēdarū: fiatqꝝ ex itelligēdi potē-
tia & forme itelligibilis actu / unū. Quorū unionē una actio comitaī
Vna. n. itelligēdi opatio ē utriusqꝝ. Quis itē neget ex materia corpo-
rali & forma illi tributa rē unā fieri. Cū ex illo cōposito unū pueniat
actus unusqꝝ motus. Multo at̄ magis / ut placet platonis & aueroi /
unū qddā fieri oportet ex potētia intellectus formaqꝝ rei itelligēde:

12
209
rum qā sepe stabilior ex iis puenit cōpositio. Sepe. n. diutius manēt
una q̄ materia corporalis eiusqꝝ forma. Tum ē qā itellecrus ipse for-
ma quedā est: Forma inquā inhiās materie instar ad formā ulteriores.
Ideo magis cōuenit cū forma suscipiēda / q̄ cōueniat cū forma ppria /
materia corporalis. Oēs. n. forme i mūdi materias a supna mēte descē-
dūt. Quocirca cū mēte nostra multo magis cōueniunt q̄ cū materia.
Deniqꝝ mēs quanto ē prestātor q̄ materia / rāto efficacius formā quā
exoptat / sibi adsciscit & unit. Neqꝝ credēdū ē aīum sibi minus unire
que capit q̄ corpus. Corpus. n. cibos uel diuersissimos i suam uertit
substantiā aīa cōcoquēte. Ita & aīus q̄ accipit / imo cōcipit / i se uertit &
multo magis. Siqꝝ dē dimēsiōes corporū muruā i corporibus ipediūt
unionē. Spirtalia uero sunt unioni admodū aptiora. Itaqꝝ rōnes rerū
intellectarū magis i substantiā trāseūt itellecrus / ut uult plotinus / q̄
i substantiā corpis alimēta. Per hec patet ex mēte nostra & forma rei in-
telligēde unū aliqd fieri. Qd̄ at̄ ita subit alicuius formā / ut ex ea & se-
ipso reddat unū / illud ipsū ferme euadit / cuius subiuit formā. Quis
nesciat materiā aeris quādo ignis formā suscipit effici ignē aut igneā?
Ideo intellectus pene res illa fit / quā itelligit. Fit inqꝝ actu res illa. Nā
& potētia & quodāmō habitu res eadē erat ēt prius q̄ itelligeret: ut
Plotinus existimat. Tūc sane intellectus itelligit circulū: quādo ipse
actu q̄ si fit rō circuli. Immo hoc ipsū actu fieri ipsū itelligere ē. Erat at̄
intellectus eadē ipsa circuli rō ēt prius: rū secūdū potētiā quo ad sub-
stantialē p̄tinet circuli ipsius ideā: rū secūdū habitū / quo ad idee for-
mulā nobis familiarē. Veritas at̄ singularū rerū in ipsa firma illarum
rōne consistit. Atqꝝ ita mens res quelibet uera fit: quando res ipsas
intelligit se in earū rōnes perpetuas conuertendo. Sed de hoc alias.
Sufficit autem nobis in presentia / q̄ cum intellectus querat res oēs
itelligere & itelligēdo formis earum penitus uestiaī: consequens
est: ut querat res omnes effici: Vnde nitit̄ deus fieri: in quo sunt oīa:
dum nititur omnia fieri. De intellectu satis. Cupit idem & nostra
uoluntas: quia semper affectat bonis omnibus p̄frui. Fruendo au-
tem rebus / se ipsam rebus quibus fruitur / unit. Sed interest intelle-
ctum inter & uoluntatem. Vtraqꝝ fiunt omnia. Intellectus oīa uera.

Voluntas oia bona. Sed intellectus res in se ipsu transferedo/illis unie
Voluntas contra/in res transferedo se ipsa. Quona pacto/sane noster in
tellectus mo suo potius res intelligit / q p natura reru: formas utiq
corporu: q snt particulares: materie imerse diuise/cofuse / infecte / ac mo
biles itelligit mo quoda uniuersali absoluto simplici: disticto: puro
& stabili. Deu uero & angelos q stabiles sunt & simplices / mobili ut
plurimu & multiplici cophedit discursioe. Ita itellecrus noster ra il
la que ifra se q que supra existut: mo quoda pcpit suo: Qua ob cam
dicit oia i sua tralferre natura. Ex quo et platonis illud confirmari ui
det: q mes p inatas formas itelligat. Postq p nature sue modu intel
ligit. Voluntas at primo qde no sicut itellecrus i se pmanet: sed aiam
& corpus mouet ad opandu / ut ad res desideratas accedant. Deinde
no eo pprie mo quo res i aia insut / affectat / sed quo potius i se ipsis.
Intellectui auru cognituro spes auri illa uniuersalis & icorporea suffi
cit. Volutari uero no sufficit. Na quatru ad humana uitu spectat / auru
uult particulare istud & corporale: quale est in se ipso. Cocludamus
aiam nostra p itellectu & uoluntate raqua geminas illas platonicas
alas. Iccirco uolare ad deu: quonia p eas uolat ad oia: p prima oia si
bi applicat. Per secuda se applicat oibus. Itaq aia cupit / conat / incipit
deus fieri: pficitq quotidie. Motus at ois q ad terminu aliquu dire
ctus / incipit qde primo. Pergit / deinde itedi paulatim & pficit: pfe
cto quadoq pficit. Eade naq facultate itedi qua cepit. Eade postea
pficit / qua & ite debat. Eade rade pficit: qua pfectit. Qua ob re aius
noster quadoq fieri potent quodamo oia ac deus qda euadere.

Septimu signu & octauu. Quonia aius conat facere oia:
atq item omnia superare

Cap. iiii.

I Ecun alie dei dotes: tertia q auctor uniuersoru e: quarta q su
per oia. Has quoq aius noster aucupa. Diximus alias que admodu
p uarias artes oia dei opa emulat: atq ita instar dei efficit oia. Di
ximus et homine semp coredere ut & sibi ipsi & ceteris cunctis rura
hominibus / rum bestiis domine. Esse seruitutis ois impatientem.
Qui et si seruire cogat: odit dominu: utpote q seruiat contra naturam.
Supare at obnixe qualibet i re cotendit pudetq uel i rebus minimis

Iudisq leuissimis supari tanq id sit cōtra naturalē hoīs dignitatē / &
oio pudoris uerecūdieq affectus humano generi pprius / nescio qd
augustū latere i nobis significat: qd nefas sit temerari / qd ue sit uene
ratione dignissimū. De hoc alibi. Sed quantū p̄tinet ad uictorie cupi
ditatē: immensā aī nostri magnificentiā ex hoc manifeste licet p̄spice
re: q nō satis illi futurū sit mundi huius impium / si hoc subacto / aliū
resciuerit sup eē mundū / quē nōdū subegent. Hinc alexander cū audi
ret anaxarchū / democritū mūdōs eē innumerabiles disputatē: heu me
miserū exclamauit: q ne uno quidē adhuc poritus sum. Ita nec supe
riorē uult hō neq parē / neq parit sup eē aliquid ab impio eius exclu
sum. Solus dei hic status ē. Statū igit querit diuinū. Qd inde plane
possumus cōiectari. Qd multi tū philosophi tū principes diuinos si
bi quesuerūt honores. Neq satis illis fuit q boni hoies haberent: ni
si haberent diuini. Immo tanq dii uoluerūt coli: qd cū innumerabiles
uiti rētauerint / inter phōs Empedocles precipue / iter p̄cipes Alexā
der macedo dicit cōcupisse. Deniq oēs idē affectāt / & si successurū spe
rarēt aggrederent: quasi iure suo uēdicent sibi diuinitatē

Nonum signū & decimū. Qd homo affectat ubiq esse.

Atq item esse semper Cap. v.

d Eus preterea ubiq est & semp: Cupit at hō ubiq eē. Quatuor
enī elemētis unū: sicut diximus. Terram metū & celū: ac p̄fun
das tartari latebras p̄scrupta. Nō illi celū uideat altissimū: ut mercurii
uerbis urat. Nō centrum terre p̄fundum. Non temporū locorum ue
interualla impediunt: quin poia p̄currat quecūq sunt in quibuscūq
temporibus aut locis. Nullus paties eius aut obrundit aut rerūdit
intuitū. Nulli fines sibi sunt satis. Vbiq studet impare: ubiq laudari
Atq ita conat esse / ut deus ubiq. Conat quoq eē & semp ut deus.
Duobus at id querit modis. Primo q p omne futurū rēpus i ore ho
minū restare cōredit. Dolerq neq potuisse et in oibus preteritis secu
lis celebrari: neq posse i futuris ab oibus tū hoīum nationibus / tum
brutorū generibus honorari. Id oēs tam adolecētes q adulti / tam ru
des q eruditi oī ope studioq nitū. Et rāto affectāt ardētius / q̄to ma
gis excellunt ingenio. Qd autem oēs appetūt hoies. Maxime uero

prestatiores/hoc ab illis naturali lege tanq̄ bonū desiderat. Non igit̄ frustra querit. Siqdē in lege nature nō est temeritas. Temere at̄ quere reſ & frustra tanq̄ bonū/si nihil esset querētibus p̄ futurum. Nō p̄dest laus/que nō sentit̄. Quapp̄ spēs humana uaticinat̄ se in seculis futuris sensu nō cariturā. Cū sepe etiā presentē cōtēnat uitam / ut a posteris celebret̄. Posterorū quoq; suorū cū in omni uita tum in uite calce summā habet curā/existimans ad se futura secula p̄tinere. Hec fieri a bestiis nō uidemus: quasi earū natura uaticinet̄ nihil ī se eē / qđ aut ueneratiōe sit dignū / aut sēsu predictū sēpiterno. Vaticiniū uero naturale excellētissimorū presertim ingeniorū aberrare nō pōt. Quēadmodū Plato ī epistola scribit ad dionysiū. Ex quo effici uult ut animis hoīum sensus humanarū rerū sup̄sit eternus. Qđ ē ī legibus ex ordine diuine p̄uidētie cōfirmat̄. Alter modus quo noster aīus optat eē semp̄: imo & uiuere: siqdē aīe idē est esse qđ uiuere talis appet. Humanus aīus / & is qđ oīs uitā aliquā cogitat sēpiternā. Quā statim cogitatā affectat: semp̄q; cupit eē. Oīo appetitus eēndi naturalis est. Quoniā rebus statī natis inest cūctis atq; cōtinuus. Neq; cōsilio aduenit: qā inest euestigio natis. Neq; casu cōtingit: qā cunctis / & qā cōtinuus. Profecto elemēta p̄ uirtutē naturalīū qualitatū resistunt rebus corruptionē rētrātibus / ne eē illis auferat̄. Rursus loca sibi cōueniētia petūt auidissime / repelluntq; obstātia motui ut eē cōseruēt. Hic appetitus eēndi ideo dicit̄ naturalis: qā naturales eorū seq̄ q̄litateſ. Planre quoq; uitalis cōplexionis instinctu humorē sugūt salubriorē / radices ad hūc longissime dilatātes: quo eē cōseruēt. Itē umbras retractis declināt ramusculis: atq; uiminibus qbusdā adūcis īplicāt subſtentacula ne eē amittāt. Quē appetitū dicimus naturalē / qā naturalē seq̄ uite cōplexionē. Bruta p̄ cōcupiscētiā naturalē ea adsciscūt que eē cōseruāt. Repellūt p̄ naturalē iracundiā in terimētia. Itaq; in his similiter essendi appetitus est naturalis: quia non cōsiliū aut casum: sed uires seq̄ naturales & insitas. Quoniā uero horū nature uim nō hēnt ullā: p̄ quā eē sēpiternū subiecto suo pp̄rie corp̄iq; exhibeāt: ideo horum nulla semper eē in sua pp̄rie substantia cupiunt: frustra nanq; contenderent. cupiunt tamē secūdū naturā esse sēpiternum in spē. Ad

12 211
quod sufficiēter naturales eorū uires subseruiūt. Hic similia sibi ī spē generāt p̄ quā pp̄agatiōes spēs talis rerū pp̄etua manet ī mūdo. Que qđ appetitio nō solū in elementis & plāris / sed brutis ēt caret cognitione. Nēpe uis generādi que ad id seruit nullam prorsus hēt cognitionē. Si qua uero sunt corpa quorū principia sufficiāt ad eē in pp̄ria substantia sēpiternū / illa secūdū naturā eē appetūt sēpiternū: nō ī spē solū / uerū etiā in substantia pp̄ria. Qualia forte sūt siderū corpora. Re deamus ad nostra. Appetit noster aīus eē: Sed nūqd naturalis est huiusmodi appetitus? Est absq; dubio nō minus naturalis aīo nostro q̄ ceteris rebus appetitus eēndi. At. n. appetit eē sēp. Num hec sēp eēndi cupiditas ita naturalis ē sicut eēndi: est plane: Neq; nobis epicureus qđ obiciat / qđ licet aīus esse qđ ipsū appetat naturalit̄ / qā ēt si non nosset / appeteret / tamē eē sempiternū preter naturā exoptat: ob id fortasse / qđ eternitate illā cognouit qđ prius. postea cōcupiuit. Non obstat cognitio illa / quominus eternitatis auiditas sit naturalis. Nā & nostri sēsus cibos cognoscūt: quos tamē secūdū naturā appetunt. Lupus agnū. Canis leporē: postq̄ uiderūt / cupiūt: tamē cupiūt naturalit̄. Quoniā ex naturali cōplexiōe statī ita cōpellūt ad appetēdū / ut nō cupe nequeāt. Atq; ut oculis naturale ē / talia sibi obiecta p̄spicere / ita naturale est cōcupiscēdi potētie talia inspecta p̄tinus affectare. Eadē rōne intellectui naturale ē p̄spicua obiecta cognoscere. Voluntati que bona iudicata sunt uelle. Quicquid p̄spicue offertur naturaliter intellectus agnoscit. Quicquid sub boni rōne offert̄ uoluntas appetit naturaliter. Quare naturale est intellectui esse sempiternū cognoscere. Cognitū uero tanquā bonū uoluntati naturale expetere. Et sicut appetitus irrationalis sequit̄ sensum / sic uoluntas que est rōnalis auiditas sequit̄ intellectum. Ergo si appetitio cibi ē naturalis / quia subita est nō nata cōsilio / sic uoluntas immortalitatis est naturalis / quia est actus subitus sequens meram intellectus uoluntatisq; naturam. Nā cum primum menti esse / sempiternum offertur / iudicat̄ appetendum absq; discursione. Et appetitur / nullo consilio precedente. Quod si uel casu uel cōsilio affectaret̄ / neq; omnes neq; semp̄ iidem neq; æque semp̄ expeterent: sed uariaret̄ istud secūdum casus consultantiumq;

uarietatem. Nunc aut omnes & necessario & subito id adsciscunt i pel-
lente natura quoadmodum & bonum ipsum necessario uolumus: hoc aut
aut illud non necessario neque natura. Ita esse tale aut tale: hic uel ibi non
naturaliter affectamus. Esse aut ipsum absolutum cui nulla priuatio misceatur
essendi trahere natura desideramus. Atque sicut sempiternam uitae priuati-
onem impellente natura semper horremus: ita sempiternam uitam natura tra-
hente diligimus. Tempauit autem nature artifex cum essentia cognitionem
cum cognitione appetitum: cum appetitu finis adaptionem. Ergo sicut bru-
tum esse tantum temporale cognoscit pro natura suae capacitate: ac secun-
dum naturam esse appetit temporale: ita noster animus nature suae magni-
ficentia sempiternum esse cognoscit & naturaliter appetit. Nam & esse ip-
sum est secundum naturam appetibile. Et eo quidem modo secundum naturam
appetibile quo & cognoscibile naturaliter. Itaque sicut a natura bruti
esse cognoscitur tantum ut temporale ac presens: ita ab illa desideratur simili-
ter secundum naturam. Ab humana uero natura sicut cognoscitur esse ip-
sum tanquam perpetuum: ita tanquam perpetuum ab ea naturaliter affectatur. Ut quod
secundum propriam intellectuale naturam duntaxat notum est: secundum eandem
naturaliter appetatur. Quinimo secundum eandem quod cupimus consequi-
mur. Rationabile. n. est: ut per eandem facultatem attingamus in consequen-
do: per quam in cognoscendo attingimus & uolendo: Ut eidem naturalis
sit terminus motionis: cui naturalis est motio. Ergo quod per cogniti-
onem & uoluntatem sempiternam uitam attingit: non uideo cur per uitam non attingat:
cuius quidem uitae uirtute temporalia superante tam intelligentia quam uo-
luntas que inde dependet ultra temporanea sese conferunt ad eterna.
Praeterea cum non sit frustra desiderium naturale: consequens est: ut hominis
animus esse perpetuum consequatur naturaliter exoptatum. Esse inquam perpetuum
non in specie tantum sed in substantia propria. Id. n. cupit. Merito corpora-
lia quia propagatione nascuntur esse perpetuum secundum propagationem
affectant. Mens autem esse perpetuum substantiae propriae: quia mens quoque in se
ipsa subsistit. fitque a deo: non iacet in aliquo generationis subiecto neque
successione producit. Quis autem secundum naturam cupit impossibilia? Nam
quis aut uolare: aut siccis pedibus flumina pertransire? Potest quidem
quandoque puer aliquis uanus casu quodam per sensum commotus talium

19 212

sibi miraculorum optare facultatem. Sed neque pueri ipsi sepe talia neque ui-
ri uel cogitant aut cupiunt. Vitam uero sempiternam omnes cupimus atque semper
dum non aduertimus cupere. Itaque non est huius affectio impossibilis. Hoc autem
arbitror summope aduertendum quod uita est naturalior quam scientia. Quoniam uita est pri-
or interiorque & magis continua substantialisque quam scientia. Vere igitur uitae appeti-
tus magis naturalis est quam scientiae uere. Vera scientia est que est oppositi-
ui. i. ignorantiae usque adeo exposita: ut neque iam habeat illam actu admixtam per
fallaciam in illam per obliuionem unquam cadere possit. Vera quoque uita est
que neque secundum actum mixta est mortifere qualitati: neque secundum
ullam periclitatatem obnoxia morti. Cum igitur uere. i. sempiternae uitae cupi-
ditas multo naturalior sit quam scientiae uere: sequitur ut longe magis natu-
ralis possibilisque sit sempiternae uitae quam uere scientiae consequentio. Immo ue-
ro cum uita multo magis quam intelligentia & uoluntas cum sempiterna uita con-
ueniat: si intelligendo atque uolendo: certe longe magis uiuendo uitam con-
sequimur sempiternam. Que quidem si posterioribus actibus anime. i. intelli-
gentiae uoluntatisque se communicat: nimirum uitae iam ipsi que prior actus
est: se ipsam prius communicauit. Alioquin nature auctor non tam uehementer
nos ad huius rei aueritatem quotidie raperet. sicut neque ad alia que uis
rapit impossibilia. Diuine. n. Zoroaster. ου γαρ απο πατρικης αρχης
ατελειται τροχασει. i. Nihil a paterno principio progreditur aut uolui-
tur imperfectum.

Signum. xi. xii. xiii. xiiii. Quod cupimus quatuor
dei uirtutes assequi. Cap. vi.

¶ Vnt quattuor quedam alie dei dotes ad uirtutes quattuor pertinere
res. Vocauimus namque illum prouidum: iustum: fortem: & temperatum. Quis ne-
gauit deum singula circumspicere? Debitis naturalibusque ordinibus gu-
bernare. In suo statu permanere immobile: dum hec agit: neque defatigari.
Tranquillum esse: suauiterque singula & moderate tractare? Hominis animam inspi-
ce diuine prudentiae emulam. Quam curiose recolit praeterea: non priuata so-
lum uel sua: sed publica omnia: & mundana. Quam ipse praesentia scrutatur: ali-
ena est & externa? Quam anxie futuris inhiat? Quam diligenter futura an-
ticipat secula? Quod grauius audire potest homo conuictum quam si inscius & im-
prouidus appelletur? Vnde fit: ut nemo uelit ultro rei aut artis ullius

ignorantiam confiteri. Vt pote qui monstrante natura iudicent nulli
us rei ignorantiam ad hominem pertinere. Sed esse illi rerum omnium
ferme perinde ac deo peritiam naturalem.

i Vltimā quoq; diuinā mens nostra uenat. Quot legibus suū subi-
cit corpus? Familiā gubernat? Tēpat ciuitatem? Moderatur & re-
gna? Quot penis seuit in peccatores? Quot bonos afficit premiis?
Quam grauitē scelestissimis indignamur? Quam ardentē uel a ma-
lis uiri probatissimi diliguntur. Quāto denique ordine ac pene cele-
sti societas humana disponit? Et in omni gubernatione ad unū senio-
rē prudentiorēq; tanq̄ totus mundus ad deū unū dirigit? Quin et la-
trones iuste iter se predā dispartit. Et iniqui hoīes si quā inferūt iniuriā
iuste illā inferre putant/ uel acceptas iniurias unidicātes: uel tollētes
e medio homines nocturos: uel furantes ea quibus idigēt ipsi: abū-
dant alii. Ac uideri uolunt iustissime singula perpetrare. In quibus oī-
bus apparet humanum genus non minorem sibi uelle iusticiam uen-
dicare: q̄ deus ipse possideat.

d Amus quoq; opam ut dei fortitudinē adipiscamur. Dei pfecto
fortitudo est status imobilis. Prudentissimi uiri hūc sibi statū ex
eo p uiribus compant q̄ statuūt ai bonis cōtēti uiuere: neq; ullius fa-
cere corporis & fortune cōmoda uel incōmoda/ quasi ad se: q̄ ai ipsi
sūt nihil p̄tineāt. Qui hec mobilia negligunt: imobiles aīo p̄seuerāt.
Imprudētiōres at eūdē optāt uite statū: sed alia aggrediunt̄ uia: purā-
tes ea sibi rē facilius successurā. Quid ergo? Expugnāt & subiugāt p
uiribus omnes qui eos posse quandoq; ex sua sede & dignitate de-
pellere uideantur.

d Iuinā preterea tēpantiam q̄s nō cupiat? Prudētes ita moderari
motus animi studēt: ut nulla ex parte dissideāt. Imprudentes &
corpus & res suas ita cōponere: ut aīum nō perturbent. Vtq; integrā
expetunt animi sui cōcordiam. Prudēti quidē res succedit quādoq;.
Imprudēti nequaq;. Deniq; sicut ceterarū rerum oīum/ ita quatuor
harum uirtutum sūme in deo sunt rōnes. Adeo ut summa prudētia
deus sit. Sūma iustitia/ & reliqua sūma. Viti aut̄ harū uirtutū studiosi
sūmā earum expetunt rōnem: dū nihil quod ad ipsarū cōsumationē

p̄tineat sibi uolūt deesse. Id oēs optāt hoīes: licet alii alia p̄ficiscant̄
uia. Omnes igit̄ deū querunt. Querūt aut̄ illi deū rectissimo calle qui
primo p̄ ciuiles uirtutes affectus ai secūdos aputant. Deinde p̄ uirtu-
tes purgatorias eos extirpāt. Tertio loco p̄ uirtutes ai iā purgati affe-
ctus primos insup moderant̄. Quibus tēpatis deniq; uirtutibus exē-
plaribus/ que sūt in deo formen̄. Formari uero quādoq; uirtutibus
exēplaribus p̄culdubio possumus. Nā preparatio siue affectio formā
habitūq; respicit. Atq; certa quedā affectio certū habitū. Quapp̄ cā q̄
subiectū aliqd̄ gradatī magis magisq; preparat: ob id preparat/ ut formā
iducat substātiālē atq; precipuā. Et subiectū illud secūdū cōem nature
ordinē quēadmodū preparationis illius fit p̄iceps/ ita & p̄cipalis for-
me capax effici pōt. Deus q̄ uirtus ipsa exēplaris ē aīe humane spēm
afficit ab initio seminibus quibusdā incitamentisq; uirtutū/ p̄ que hu-
manis uirtutibus. i. ciuilibus. Purgatoriis purgati ai ad exēplares di-
uinasq; uirtutes cōmode preparatur. Qd̄ tres eiusmōi uirtutes huma-
ne preparationes sint ad diuinas/ ex eo conuicimus/ q̄ ex diuinis inse-
runt̄ nobis & excitātur. Qd̄ illarū imagines sūt ita p̄spicue ut p̄ ipsas
agnoscā̄ ille. Qd̄ ad illas gradatī magis magisq; accedūt. Qd̄ ita nos
afficiunt ut i his non quiescamus/ sed afficiamur ad illas. Ergo & deus
i mortali diuine uirtutis habitu anime spēm formare quandoq; de-
bet: & anime species formari potest.

Xv. signū. Qd̄ aīus sūmā expetit opulentiā & uoluptatē. Ca. vii.
a Ccedit q̄ uitā dei opulētissimā & iocūdissimā posuimus. Nā so-
lus ille sūma est opulētia sūmaq; uoluptas: q̄ fons ē bonorum
oīum/ nullius egenus. Si ergo sūmā opulentiā & uoluptatē sūmā oēs
expetūt hoīes. Dii expetit̄ fieri. Nō certa quedā rerū aliquarū posses-
sio/ aut spēs aliqua uoluptatis sufficit homini/ quemadmodū ceteris
aiantibus: sed paulū qd̄ in iis adeptū se putat/ donec restat aliquid
uel minimū acquirēdum. Quā ob rē prudētes uiri existimātes opulē-
tiā dei gaudiūq; i solis intelligētie honestatisq; thesauris reuera cōsi-
stere. Sola hec cupiūt: sed ad sūmū. Imprudētes at̄ hoīes opinātes ma-
iestatē diuinā bonis insup corporalibus p̄flui: appetūt insup corpo-
ralia: & ad sūmū. Cōstat at̄ eos neq; necessitatis neq; cōmoditatis cor-

poralis gratia dūtaxat talia querere. Népe ēt si arbitrentur habere se
quārum sufficiat ad uiuēdum: & quārum ad uiuendū iocunde & copi
ose: nōdū ramen cessāt accumulare thesauros: & oblectamēta exq̄siti
sima diligēter inq̄rere. Qd̄ Mida Sardanapallus Xerxes demonstraue
rūt. Ille thesauros in imensū accumulabat. Hi sūma premia propone
bāt illis q̄ noua quotidie inuenirēt oblectamēta. Nō corpori seruiūt
isti: sed obsūt. Neq̄ dāni corporalis ignari. Nō corpori obsecūtur: sed
diuine felicitatis inuidi imensā sibi illius copiā tam rerū q̄ uolupta
rum usurpare cōtendunt. Atq̄ ut hanc assequant̄ corpus suū pdunt:
afflictant aīum uitāq̄ prurbant. Tandē neq̄ prudētes licet accedant
ppius neq̄ imprudentes hac in uita ingētes illos quos cupiūt the
sauros cōsecunē. Ideo hic quiescūt nunq̄. Res at̄ quelibet in loco suo
ac naturali habitu cōquiescit. Quā obnixē loca sua reperūt elemēta:
Quā firmiter illis inherēt? Plāte cōueniens sibi solū situmq̄ congruū
q̄ auidē adsciscūt? Quā stabiliter ī eo puinibus pmanēt? Bruta simili
ter. Talpe. n. sinus terre: armēta gregesq̄ terre faciem: pisces aquam &
auidissime perūt: & ī his locis trahunt moras q̄ libentissime. Tādē
hec omnia (ut breui cōplectar) quādo locum habitūq̄ naturalē nacta
sunt q̄escunt. Quod idicat & corpus nostrum quādo bene ualet. Pa
stū est belle: molliterq̄ recūbit ad uotū. Tūc neq̄ cōplexio eius: neq̄
sensus eius comes: q̄ in nobis ipsa est bestia: poscit aliquid ultra. At
interim uel rō intellectualis rerū inquit cās studiose & anxie de re
bus cōsultat agendis. Vel rō cogitatrix nouas fingit & postulat uo
luptates. Stimulatur penitētia: suspitione sollicitat̄. Anxietas huius
modi hoīs ipsius est ppria. Siq̄dem a uiribus animi homini ppriis
oritur: nō elemētorum corporaliū: nō bestie uiribus: que in nobis sat
habēt ut diximus. Quā ob rem homo solus ī presenti hoc uiuēdi ha
bitu q̄escit nunquā. Solus hoc loco nō est cōtentus. Solus siḡ hō ī re
gionibus his peregrinat̄: & in ipso itinere non pōt quiescere: dum ad
patriā aspirat celestē. Quā perimus oēs: quāuis pp uarietatē opinio
nis atq̄ cōsili diuerso calle proficiscamur. Si ergo que nobis īferiora
sunt quādoq̄ naturalē habitum patriamq̄ sedē adepta q̄escunt: nos
quoq̄ necesse est ut diximus alias hec assequi posse quandoq̄: atq̄

19
218
quiescere. In uita presenti nō datur. Merito appetimus. n. tanq̄ na
ruralē habitū finēq̄ nostrū: bonū illud quod tres precipue cōditiōes
hēat: uidelicet purū sit: integrū: stabile. In hac aut̄ uita boni possessio
neq̄ pura ē. Quoniā naturalis qdā affectus aīe erga corpus primiq̄
ipsi sensuū motus mētes uitorū uel excellētissimorū distrahūt & per
turbant. Neq̄ integra: oportet siq̄dē oē illud cui naturaliter inest ad
actus aliquos potētia nixusq̄ ad eos ipsos puenire oīo: si quādo sit
q̄erūt. Cū ergo insit intellectui humano capacitas naturalis atq̄ co
natus ad formas rerū oīum p̄cipiēdas & possidendas: tūc demū finē
suū naturalē consecurus erit: cū adeptus fuerit oēs. At q̄a in hac uita
ralē nunq̄ habitū adipisci: bonū hic integrū nunq̄ possidet neq̄ sta
bilis. Quippe bonū nostrū in actiōe quadā cōsistit expedita: securā
cōtinua. Oīs aut̄ hoīum in terra uiuentiū actio īpedimentū aliquod
piculū interpellationēq̄ patiē. Quid q̄ quecūq̄ lōgiore ad incremētū
indigent tēpore solēt diutius cū sunt adulta p̄seuerare. Homo uero
usq̄ ad extremā senecturē cōtendit obnixē ad felicitatis habitū acq̄
rendū: quē tandē ex pte quadā p̄cipit: eūq̄ ī hac uita ad tēpus q̄ bre
uissimū possidet. Quapp ut habitus q̄ ex parte ē acquisitus īpleatur
quādoq̄ & q̄ diutissime creuit: permaneat diutissime necesse ē aīam
corpori supesse. Que quoniā hic italiā sequitur fugientem: neq̄ patri
um portum attingit sollicitatur meretq̄ assidue. Porro quod mira
bile est: quotiēs ociosi sumus: totiēs tanq̄ exules incidimus ī mero
rem. Quāuis meroris nostri cām aut nesciamus: aut certe non cogite
mus. Ex quo factum est: ut homo nequeat solus uiuere. Nā ceterorū
hoīum societate ac insup multiplici oblectamentorū uarietate latētē
p̄peruamq̄ mestitiā expellere posse putamus. Sed fallimur heu nimi
um. Sane ī mediis uoluptatum ludis suspiramus nonnūq̄: ac ludis
peractis discedimus tristiores. Idē accidit nobis quod illis qui exuri
ente stomacho dormiētes insōnia comedūt: nec īplēt: quia non ima
ginē cibi: sed ipsū cibū stomachus apperebat. Nos quoq̄ mēti nectar
.i. uisionis paterne gaudium sitiētī offerimus letales lethei fluminis
aquas: dū umbratiles adhibemus ludos corporalium uoluptatum:
q̄ false uoluptates sūt: nō solū q̄a breuissime ac plene sollicitudinis:

sed quia mixte dolori. Siquidē appetitio idiga dolor qdā est. Voluptates at corporis tā diu p̄cipiunt̄ q̄ diu egestas & appetitio p̄manet. Merito igit̄ oblectamēta terrena non implent aīum / sed titillāt. Ille si quidē res ueras affectat & gaudia uera. Res at̄ corporales umbre sūt rerum: earūq; illecebre umbre sunt gaudii. Quā ob rē si neq; alicuius rei tēporalis neq; cūctarū tēporalium rerum potus sitim mētis extinguit: nō tēporalē sitit liquorē sed eternū: ac si sitim supno sole accensā impleri oportet quādoq; atq; nunq̄ letheo flumine satiā / aliquādo eterno nectaris haustu satiabitur. Si iuuat rursus que dicra sunt his que referam p̄n̄corū theologorum mysteris confirmare. Affirmāt. n. animas in corporibus dormire: & quecunq; hic agere pati ue uide mur nihil aliud esse q̄ sōnia. Cogitationesq; animarum separatarum a cogitationibus coniunctarū multo magis differre q̄ uigilantiū ab in sōniis dormiētiū: similiterq; a uoluptatibus uoluptates. Quod qdē ita probatur. Expimur in nobis non solum quotidie uerū etiā ferme qualibet hora quotiēs pauculus quidā uapor aliquāto crassior & humidior ab inferioribus corporis partibus exalans caput ipsū petit cerebriq; meatus opplet statim nos sōno grauari: mox ēt in sōniis imaginibusq; deludi. Expenmur quoq; nōnunq̄ si uapor aliquis bilis atre quam melancoliam greci uocant / atcē corporis obsederit expugna ueritq; statim reginā inde nostrā / ipsā uidelicet rōnem (ut ita dicā) precipitari: ac manifesta hoies insania corripit. Si fumus quidā exiguus tā tam ī nobis uim habet. Si tam leuis motus nos tantū mutat: quāto magis censēdū est / celestē immortalēq; animū quādo ab initio ab ea puritate q̄ creat̄ / momēto delabi. i. quando obscuro terreni morbūdiq; corporis carcere claudi. tūc ut ē apud platonicos e suo illo statu mutari: Quippe q̄ tūc nō uno & cōsuetō tantū humoris alicuius fumo: sed oibus pariter nouisq; humorū oīum uaporibus / atq; ipsa insuper humorū mēbrorūq; īsueta mole grauā. Preterea īformi illa materia q̄ a formosissima mētis forma diuersissima ē / tāq; flumie letheo submergit̄. Quā ob rē totū id tēpus qd̄ sublimis aīus ī īfimo agit corpe mē rē nostrā uelut egrā p̄petua quadam īquietudine hac & illac sursum deorsū ue iactati: necnō dormire semper & delirare pythagorici & pla

17 219
ronici arbitran̄ / singulasq; mortalium motiones actiones passiones nihil esse aliud q̄ uertigines egrotantiū dormiētium sōnia. Insanorū deliramēta ut nō iniuria Euripides hanc uitā umbre sōnium appella uerit. Proinde cū fallant̄ omnes / ii tamē minus falli solēt qui in terea quādoq; ita ut interdū fit in sōno suspicant̄ / secūq; ipsi dicunt. Forsitan nō sunt uera que nūc nobis apparēt: forsitan ī presētia sōniamus. Quicūq; intersōniantes sic est affectus / talis certe est ad alios / qualis apud inferos ab Homero dicitur esse Tiresias. Solus īquit iste sapit. Ceteri uero omnes uelut umbre uolitant̄: imo umbre uolitant.

Xvi. signum. Quod colimus nos ipsos ac deum. Cap. viii.

¶ Vperest ut de duodecima illa dei dote loquamur / p̄ quā se ipsū amat & colit. Quā hoies duobus sibi modis uēdicāt. Primo q̄ omnes nō mō ut cetera faciunt cūctā / se diligūt & tuent̄: uerū etiā colunt se ipsos magnopere & quasi quedā minima uenerantur. Id agunt prudētes quatenus externa & corporalia aīo tanquā p̄cipi subigūt. Tori ex mēte pendēt tanquā ex deo. Augustā quoq; sue mētis maiestātē uelut diuinā statuā uilibus cogitationibus terrenisq; sordibus temerare / nefas existimāt. Que qdē notio naturalis humano generi pudore uerecūdiāq; ingenuit: ut nō mō aliorū hoīum cōspectū quasi diuinorū / uerū etiā p̄prie mētis cōsciētiā qd̄ precepit Pythagoras tāq; dei faciē uereamur: que nos assidue malefactorū penitētia stimulat / ēt si penā non metuamus. Bene aut̄ factorū oblectat memoria. Quasi celestis aīus a terrenis uitiorū maculis semp abhorreat. Idē imprudētes quodāmō faciūt: sed a prudētioribus in cōsumando hoc ope supant̄. Idē rursus sed aliter agūt hoies demētissimi. Prout nimū placēt ipsi sibi: p̄tinacissime ī sua p̄sistūt opiniōe. Sētētiā suā tāq; diuinū decretū mordicus tenēt. Cūcti deniq; hoies excellētissimos aīos atq; optiē de humano genere meritos oī hac uita ut diuinos honorāt. Solutos a corpibus adorāt ut deos quosdā deo sūmo carissimos / quos p̄isci herosaf noīauerūt. Tāta uero ad se & ad suos reuerētia nō appet in bestiis / ne dū uilioribus / sed neq; ēt ī maioribus. Atq; hic primus ē modus quo hoies diuinū imitāt cultū / uidelicet q̄ se ipsos ut deos colūt. Est & alī q̄. s. soli nos aīantiū oīum colimus deū / soli nos deū

affectu: gestibus: uerbis: delubris sacrificiis honoramus. Quod Plato in p
tagora maximū esse uult nostre diuinitatis iditiū: quod soli nos tam for
tis diuine principes ob cognationem quandā deū agnoscimus & cupi
mus tam auctore: iuocamus & amamus ut patre: ut regē ueneramus:
timemus ut dominū. Sicut. n. sol sine sole nō cernit: sicut aer sine aere
nō audit: ac plenus lumine oculus uidet lumē: plena aere auris audit
aerē resonāre: ita neque deus sine deo cognoscit. Sed animus deo plenus
tam in deū dirigat quātū & diuino lumine illustratus agnoscit deū: &
diuino calore accensus sicut eundē. Hinc animus dei replū efficit: ut Xistus
pythagoricus arbitrat. Dei uero eterni replū nunquā existimat ruitu
rū. Deū agitāt mēs humana quotidie. Deo ardet cor. Deum suspirat
pectus. Eundē cantat lingua. Eundē caput manusque adorāt & genua/
Eundē referūt hoīum artificia. Si nō audit hec deus forte uideat igno
rās. Si nō exaudit: forsitan apparebit ingratus. Crudelis quodamō si
uociferari nos cogit quotidie: quos nō exaudiat. Neque audeat quicquā
dicere deū humana despiciere tamquā minima. Sane cōmoda habitatio
tamquā finis fabrū mouet quasi agētē cām ut certā quādā domus for
mā excogitet. Ob quā formā rursus certā querat materiam. Vbi finis
mouet agētē: agēs formā: forma materiam. Idē accidit in ciuilibus belli
cisque cōsiliis. Quo fit: ut finis sit cā causarū. Ideoque oēs cās antecedar.
Sūt autē naturalia queque certi alicuius finis gratia instituta: cū singula
ad singulos potissimū usus conducere uideant. Puta uimen palmitis
quē capreolū uocant ad hoc natū ē ut uitē proxime arbuscule uiciat.
Hic uiciēdi actus cā est ut ortū sit uimē. Quia uero quod nullo mō ē id
neque eē potēssēdi cā effectui cuique neque cās omnes mouere: necessariū
est actum huiusmodi & ante uimen & ante reliquas omnes uitis cās
extitisse. Non autem extitit in corporibus nisi nouissime. Ergo in na
tura quadam incorporea rectrice corporum extitit longe prius quā in
palmitē. Que quē natura uitis artifex gratia talis actus per formā suā
uiminis formā in tali quādā materia figurauit. Sed utrū actus huiusmodi
in natura illa presuit secundū nature modū: an secundū propositum uo
luntatis? Certe secundū utrunque. At ex illo idem erat quod agētis forma
quedam & effectus ipsius exemplar. Ex hoc erat finis. Vbi autem

18 216
artificiose uolūtatis propositū ē inibi mēs. Quapp̄ prest oibus corpori
bus diuina mēs: Que corporaliū oīum formas intellectuāli mō cōple
ctit & tamquā sagictarius. Singula ad suos dirigit fines. Ad unū de
nique cūcta. Diuinus hic agricola colit pampinos capreolos & radices.
Vnde. n. aut pampini uertunt ad solē umbra uitata? Aut capreoli tamquā
manus ad eā partē precipue prēdunt: ubi ē propinquius substētaculū?
Aut radices fugientes ariditatē ad humorē maxime propaganē. Electio
que nō errat: artificiosi cōsiliū: imo uerissimi intellectus ē opus. Nō ta
mē inest uera mens uitis. Ergo adest. Adest insuper abiectissimis
quibusque bestiis quę in suis artificijs sēp eligūt potiora. Colit deus ar
bores: ducitque & pascit belluas: quod & patris theologū uoluerūt: nūquā
solos despicit hoīes? Qui soli in ternis diuinā nō despiciūt maiestātē.
Absit: imo uero si deus nullas oīo uel minimas mūdi negligit pres
pecto nō despicit genus humanū: quod ē mūdi pars adeo pretiosa: ut
media sit tēporaliū rerū / & eternarū: quātū eterna capit / ordinat tem
poralia. Adeo deo proxima: ut sese diuine mētis arcanis insinuās opus
hoc dei / ordinē. s. mūdi cognoscat. Mundani ordinis intelligētia eo
ipso ordine ē excellētior. Siquē ordo huiusmodi per intelligentiam ē fa
ctus / & regit. Si per cognitionē animus noster ē mūdo prestātor: per uitam
quoque prestātor erit. Cuius uirtute a corpe sepabili id ipsū hēt: ut per
operationē possit a corpe separari: ipsūque mundū uire: ut ita dixerim / sup
mūdane uirtute transcendere. Quātū uero mūdi ordinē intelligētia
super / hinc appet / quod ordo talis dispigit tēpore / intelligētia totū simul
ac itabilē possidet. Ordo rursus cām suā seq̄ / nō asseq̄: intelligētia
cām asseq̄ ordinis: quando deū eius artificē inuenit. Vbi tam ampla
capit de deo: ut mundū deinde uelut umbrā posthabeat. Rem uero
tantam non spernit: nisi qui cōcipit ampliora. Si tam amplius est ani
mus hominis / cur negligatur a deo rerum uel minimarum procura
tore? Si deum sentit animus / cur non & deus sentiat animum. Pre
sertim cū deus hanc ipsam uim actionemque sentiendi animo dederit
& seruet / & ducat. Hinc dauid interrogat. An qui plantauit aurem /
nō audit? Et qui finxit oculos / non considerat? Præterea si animus
ad deū ascendit / cur non descendat quodammodo deus ad animum?

Sique iusta sunt a deo mēs postulat / dū paternā poscit hereditatem
cur nō exaudiat deus? Quid postulat a parēte indulgentissimo hic
natus officiosissimus? Eternitatē. Impetrabit ne? Impetrabit certe. Pōt
enī deus eternus eam tribuere: pōt cape uita mētis eternitatē: quā ca
pit eius cognitio & uolūtas. Non. n. uult nisi cognoscat: neq; cogno
scit etiam nisi uiuat. Quin ēt dari debet eternitas menti: que & tran
scendit tempus: ac pro deo eterno despicit temporalia. Quod non
modo religiosiores / uerum etiā impii quodā mō faciunt. Nam quos
nō allicit amor dei: saltem terret timor. Quos non terret merus: suspi
rio saltem sollicitat. Itaq; homines / multi omnia: omnes certe q̄ pluri
ma uite commoda temporalis abiciunt: dei amore uel suppositione
uel meru. Deus igitur debet pro temporalibus eterna tribuere. Nul
lum uero animalium reliquorum presētibus abstinet bonis propter
futurorum auiditatem. Quo fit ut homo stultissimus sit animalium
omnium atq; miserimus / si neq; presenti fruit uita / neq; futura. Atq;
hec eius stultitia misera ac stulta misera ex eo pueniet: quia se deo
sapientissimo felicissimoq; crediderit. At enim sicut nō pōt quicquā
ignis propinquatione fieri frigidissimum / ita nō pōt homo quia so
lus heret deo sapientissimo beatissimoq; / stultissimus ex hoc miseri
musq; euadere. Immo uero ob hoc ipsum fit beatissimus / q̄ beatissi
mo se cōiungit. Iungit se illi / rēporalia cōtēnendo / eterna desideran
do. Si contēnendis rēporalibus fit beatus / non aliter talis efficiē / ni
si eternarū rerum adeptione. Preterea si deus prima & summa est
uita / animal quod ipsi propius heret / uiuit diutius. Nō autem uiui
mus diutius corpore. Si deus summa sapientia ē / homo tanto est
sapientior ceteris animalibus quāto deo heret ppinquius. In hac at
appropinquatiōe se iudicat immortalē. Quia uero iudiciū huiusmodi
uerū ē / qd̄ fit ab aīo rūc / quādo ē aliis aīalibus & hoībus sapiētior / ue
rū est eē aīum sempiternū. Si prima ueritas nō pōt fallere / nō fallē
spes immortalitatis a prima immortalitate usq; adeo nobis inserta ut
inuitis reclamantibusq; oībus inter que uersamur / spem eiusmodi
semp retineamus. Si prima bonitas non est malefica / auiditas pri
mi boni nobis ab illa ifusa / nō priuat nos rēporalibus bonis: nisi ut

19 217
tribuat sempiterna Si opinio queq; eo uerior ē / quo melior: atq; eo
melior / quo meliores efficit opinātes / opinio immortalitatis oīum ue
rissima ē: q̄a preceteris optimos excellētissimos hoīes ideoq; felicissi
mos efficit. Quis ignorat id ī natura hoīs uerissimū eē / qd̄ maxie ad
pfectionē cōducit humanā. Si intellectus natura amat deū tāq; ipsū
uerū bonūq; ac deus & amat intellectū presētī piū tāq; ipsi cognatissi
mū / & redamat tanq; amātē / fit ut naturalis qdā iter eos sit amicitia.
Amicitie finis ē / uite cōmunio. Pōt ergo dei uita intellectui cōmunica
ri / ea uidelicet rōne qua amat ab illo siqdē talis ē amicitie finis q̄lis ē
amicitia: atq; cōtra. Amat uero desideratq; ppetua. Qd̄ inde cōfirma
ri uideē: q̄a cū boni ppriū sit allicere ad se cūtra / seq; cūctis cōmunica
re necesse ē ifinitū bonū q̄ deus ē trahere cōmunicareq; ifinite. Ideo
cōmunicat cuiq; se ad uorū: Quia idem ipse deus cōmunicat / q̄ & tra
xit. Intellectus at nō minus secūdū naturā exoptat ppetuā dei uitā
q̄ certā illius intelligētiā. Deniq; si deus beneficus / imo ipsa bene
ficētia ē / officio gratitudinis carere nō pōt. Nō pōt at gratus eē erga
eū q̄ diuini cultus amore uitā amittit presētē: nisi post hāc uitā.

Religionē eē humano geneti maxime oīum ppriam
& uericam Cap. viii.

h Ominē eē brutis prestātorē opa eius euidentissima testimonio
sūt. Qd̄ ostēdit. xii. libro aīalium Anstoteles. Queramus igit
qua precipue dote sit prestantissimus. Videē sane prestare artiū & gu
bernationis ingenio: presētī q̄a ut alias declarauimus hoīes uariāt
artificia: utpoteq; ipsi artifices sūt / nō alterius artificis istrumēta. Be
stie uero nō uariāt: q̄a artificiose nature instrumēta sūt potius q̄ artē
ipse possideāt. Verū licet artif & gubernatiōis īgenio ceteris aīalibus
precellamus / coīs tamē hec nobis ē cū brutis industria. Oportet at hu
manā spēm postq; a brutis distincta ē / distinctā aliq; ppriāq; habere p
fectionē: cuius nō sint bestie ulle ullo mō picipes. Num sermo hic
erit? At nutu clamore & cātu sermonē bestie imitāē. Nū rō? Rō certe.
Nō oīs tamē opatio rōnis. Nā rō qdē actiua hēt & in bestiis uestigia
quedā / p artiū & gubernatiōis iditia. Rō quoq; rerū naturalū specu
latrix hēre uideē nō nihil ī bestiis imaginatiū. Nā & ipse morbis suis

ciborū remediōrūq; quorundam electione medent: & quasi futurarū
rēpstatum puidē argumēta preferūt futurorū mutātq; loca/ ut uētu
ra rēporū uitēt discrimina/ quāuis ad hoc ducant potius natura q̄ du
cant. Quid ergo reliquū ē quod oīo solius sit hoīs. Cōtēplatio diui
norū. Nullū. n/bruta prese ferunt religionis inditiū: ut propria nobis
sit mentis in deū celi regē erectio/ sicut corporis in celū erectio ppria.
Cultusq; diuinus ita ferme hoībus naturalis/ sicut equis hinnitus: ca
nibus uel larratus. Ac si qs curiosus affirmet/ bestias insup nōnullas
celestia uenerari/ quod ego minime credo/ respōdebunt platonici hu
iusmōi bestias uel aliud quod uis tunc facere/ cū celestia honorare ui
dent. Vel si forte honorāt/ tamē nescire qd agāt. Vel si sciūt/ eas quoq;
intelligentie immortalitatēq; pncipes esse. Sed reuera ut ad propositū
reuertamur pfectissimum aīal ea pprietate maxime tū perfectiōe pol
let/ tū ab inferioribus discrepat/ qua pfectissimis. i. diuinis cōiungit.
Rursus si homo aīaliū mortaliū pfectissimus qua rōne est homo: ex
ea precipue dote est oīum pfectissimus / quā inter hec hēt ipse ppriā
aīalibus nō cōem. Ea religio est. Per religionē igit est pfectissimus. Si
religio esset inanis p eā rursus oīum foret impfectissimus. Quoniā
p eam ut paulo ante exponebamus dementissimus foret atq; miseri
mus. Nō potest at p eandē sui partē ita contraria ppeti: ut per eā tum
sūme pfectus sit tū sūmope impfectus. Est igit religio uera. An igno
ramus uaticiniū illud qd a rota aliq̄ aīaliū spē fit uerū esse. Reptita
multa onēte sole e terre sinu surrepūt/ aens caligo portēdit. Cornicū
plurima turba uespe a certa aeris plaga puolat/ uēti pnūtiānt. Cōmu
ni quoq; hoīum uaticinio religio uera ē. Oēs nāq; semp: ubiq; colūt
deū uite future gratia. Verū est igit uitā aliam fore. Si mō pfectissima
spēs aīalium uerissimū hēt iudicium illud qd sibi ē maxime oīum na
turale. Talē aut esse religiois assertionē appet nō solū ex eo qd solius
hoīs est: uerū etiā ex eo qd oēs hoīum opiniones: affectus: mores ex
cepta religione mutant. Cū religionem dico instinctum ipsū omni
bus gentibus cōmunē naturalēq; itelligo. Quo ubiq; & semp puidē
tia quedā regina mundi cogitat & colit. Ad quā certe pietatē causis
precipue tribus inducimur. Primo qdē naturali qdā (ut ita loquar)

18
278
sagacitate ab ipsamet puidētia nobis infusa. Deinde philosophicis
rōnibus ex ipso edificii ordine architecti prouidētiā cōprobātibus.
Postremo ppheticis uerbis atque miraculis. Qd uero mō de ppheta
dixi ope pretiū ē deinceps argumētis q̄ & plato i pragora & auicēna
adducit i methaphysicis cōfirmare. Homo ut aiunt ē aīal naturaliter
sociabile. Eget. n. necessario multis q̄ singuli cōpare nō possūt. Cūtri
uero i unū cōgregari / mutua sibi uicissim opa subministrāt. Prererea
qd sociabile sit/ indicat sermo q̄si qdā alterius ad alterū humane men
tis interpret. Quē natura hoī nō dedisset: nisi fuisset i cetu uicturus
Quā ob rē naturalis ē hoī cōgregatio. Verū si absq; lege cōcurrāt pau
lo post mutuis disgregabūt iniuriis: disgregati uero tū multorū defe
ctu pibunt: tū uelut iermes laniabūt a fenis. Ut ergo uiuāt & bene ui
uāt/ cōgregari eos necesse ē. Sed rursus ut i cetu pmaneāt oīo opus ē
lege. Ea inquā lege cuius tāta sit auctoritas ut nemo uel uolētia uel
dolo preuaricari se posse aut debere cōfidat. Talis at eē nō pōt nisi le
gis lator sit existimēq; diuinus. Deniq; ut talis sit habeatq; oportet
eū manifestis qbusdam miraculis ad hoīes diuina puidētia mitti.
Quē sane ppherā humani generis diuinū ducē Plato & Auicēna co
gnomināt. Huc rēdit platoniciū illud i libro de regno. Quēadmodū
bestie nequeūt a bestia feliciter sine hoīe duci / ita neq; hoīes ab hoīe
sine deo. Rursus in pragora inquit nō potuisse homines simul uiue
re absq; lege. Neq; legem ad hoc sufficientem accipe a pmetheo. i. crea
ta quādam puidētia potuisse. Sed iouem ipsum omnīū creatorem
ad homines una cum lege misisse mercurium. i. prophetam aliquem
& diuine uolūtatis interpretē & legis tā diuine q̄ humane latorem.

Quod autem deus prophetas certis seculis ad officium eiusmodi
mittat sic una cum Auicenna ostēdere possumus. Si deus humano
corpori non solū in rebus omnino necessariis: sed et cōmodis accura
tissime prouidet uelut in superciliis palpebrisq; & plantarum conca
uitate/ multo magis animo totiq; hominū generi in rebus precipuis
maximeq; ad bonū nostrū necessariis prouidet. Presertim cū bona mi
nora maiorū gratia sint. Ideoq; si minora bona ab initio statī nobis
adsunt absq; dubio adsūt et maiora/ q̄ & adesse possunt & cause sunt.

ut minora nō desint. Quam ob rē deus circa legē diuinā pphetamq; cōditore eius ita pspicit ut de cuius bonitate singula mēbra corporis iure conqueri nequeūt / multo minus aīus ipse horum dominus uniuersum ue genus humanū ulla unquā rōne conqueri possit. Probat insup Auicenna aīam quidē pphetica lege uirtuteq; imbutam a diuina solū puidencia mitti. Corpus autē ad animam prophete suscipiendam idoneum disponi a deo: non tamē proxime: sed p animas celorū mortices tanquā per ministros ac etiam p celos ipsos quasi p instrumenta dei ita ut diuina lex utpote incorporea quauis p celestia corpora effici nequeat: tamē quodāmodo possit inditiis quibusdā a celo acceptis significari. Quod etiam ex multis plorini disputationibus cōprobat. In qbus ille demōstrat que ad mentē nostrā prinēt a celi corpore fieri nūquā posse: sed tamē significari. Siquidē mentes celorū mortices nostra hec preuidēt cogitationesq; suas sepe celestibus quasi oculis nutibusq; suis indicare uident.

Tres obiectiones lucretianorū. Et solutiones. Prima Cap. x.
Non est credendū lucretianis dicētibus religionē non a iudicio naturali: sed a cōplexionis corruptione cōsiliū legibus celi impetu puenire. Profecto a cōplexionis corruptione. Iccirco eam proficisci nō arbitror. Quia nō est i hoibus cōplexio deterior q̄ in bestiis: Prefertim ad ueritatis iudicium / boniq; delectum. Homines autē soli ac sedulo religionibus occupant. Sed neq; etiam inter homines qui deprauatam habent complexionem / hi sunt proprie / qui colant deū. Omnes enim corruptam non habēt. Omnes tamē quodāmodo deū colunt & coluere semp: neq; tamē semper fuit hominū deprauata natura. Neq; rudes rātū homines deū adorāt: sed ē ingeniosi & sapientes. Quod ostenderunt persarum magi. Egyptii sacerdotes / prophete ebrei: Orphici: Pythagorici platoniciq; philosophi: ac prisca theologi christianorū. Hi omnes sine controuersia mirabili sapientia pollebant: & incōpabili sanctitate. Porphyrius de uoto disputās inq; prestantissimos quosq; apud oēs gentes sapientie studio / uotis icubuisse. Quales apud idos brachmane: apud persas magi: similesq; apud grecos chaldeosq; fuerint. Hec ille. Neq; eos simulasse putandū: q̄ tum

18 219
perpetuis opibus tum uite piculo / lingue sanctimoniā cōfirmarunt. Fuerunt & alii cōplurimi doctissimi philosophi barbari / greci / atq; latini: qui & si nō tanta excellerēt castimonia uite / quāta illi quos ante cōmemorauit / honestis tamē moribus duxerunt uitā: religionibusq; fauere nō dubitauerūt. Fieri quidē pōt ut aliqua ex pte horū aliqui simulauerūt. Non tamē omnes credo simulauisse: neq; eos qui simulauerunt / omnis fuisse religionis exptes. Disticile enim est naturam profus exuere. Impios quidem preceteris fuisse tradit Diagoram: Dicearcum: Epicurum: Lucretium: qui etiā natura cogebant interdū non nihil religionibus assentiri. Quod eorum libri testant. Ac sicut isti nōnulla impune contra religiones in medium protulerunt: ita & alii multi philosophi palam impietatis uirtus euomissēt: si plurimi fuissent impii. Aliud autem est hunc aut illum religionis cultum nō amittere: quod faciūt multi aliud omnē religionē funditus tollere: quod temptauerunt q̄ paucissimi: & illi quidē suspicantes potius / q̄ profus asseuerantes. Porro si qui ingeniosi uiri ac docti in religione reperiant ambigui: nō est mirandum. Duas enim etates Plato scribit esse ualde religiosas: pueritiam & senectutem. Nam pueri cum lacte religionem sugunt: & in iis permanent que imbiberūt quousque in adolescentia rō exciteēt: que sua natura singularū rerū causas rationesq; requirit: Si in hac etate / aut ea studia capestant / aut in eos sermones incidant quibus diligenter rerū cause perquirant / incipiūt quasi nihil uelle asseuerare: nisi cuius ipsi rōnem perspexerint. Tunc primū religionem magna ex parte post tergum abiciunt: nisi forte legibus seniorūq; cōsilio se cōmittant. Quia diuinorum occultissime rōnes longo uix tandē tempore exquisitissima diligentia. Purgata mente prospiciunt. Adolescentes illi rōnes huiusmodi nondū attingūt: & quia nihil ferme asserūt: cuius non uideant rōnē si proprio confidāt iudicio religionē quodāmodo negligūt. Nōnulli i hac opinioe cōstituti aristipicis uoluptatibus sese dedūt: rādē nihil āplius de religioe nisi rāq; de anilibus fabulis cogitātes. Alii uero pythagoreo ritu purgāt mētem a sensibus p morales phisicas / mathematicas / methaphisicas disciplinas. Ne tanq; superiores illi lippos adhuc oculos i diuinū

solem subito dirigentes caligare cogant: sed gradatim p̄gredientes
lumē diuinū i moralibus primo tanquā i terra prospiciant. Secūdo i
physicis tanquā aqua. Tertio i mathematicis rāquā in luna. Quarto
in methaphysicis tanquā in sole p̄spicue salubriterq̄ p̄spiciant / hos
appellat Orpheus musarū legitimos sacerdotes. Qui tandē in etate
maturiori de religioe sentiunt multo melius. Quē admodū legimus
apud Platorē i epistola ad regē Dionysiu in phedro. In primo de re.
pu. In decimo legum. Monet at̄ iuuenes. plato ne temere de diuinis
iniam ferat: sed credant legibus: donec eras ipsa doceat uel p̄ eos di
sciplinarū gradus / quos narrauimus: uel p̄ expiētā: uel p̄ quādā aie
a corpore separationē: quā moderata senectus adducit: ut aīa i ea etate
res a corporibus separas quasi e pximo uidēs clarius discernat q̄ cō
sueuerit. Quapp̄ cū plato dionysio adhuc iuueni diuina quedā my
steria sub quodā uelamine tradidisset adiuuxit primū ut ea diligen
ter examinaret. Nullum. n. hoc studiū bearius eē posse. Deinde caue
ret ne i hoīum impitorū aures hec exciderēt: qa nulla sint apud uul
gus quidē magis ridiculā: apud at̄ uitos bono ingenio predictos ma
gis mirabilia & diuina: Addit insup diuina mysteria postq̄ frequen
tius imo semp̄ examinata sunt: uix tandē multo labore rāquā aurū
purgari atq̄ lucere. Vt ēr multi & illi quidē acutissimi eruditissimiq̄
cū talia i iuuentute atq̄ ēr in trigésimo etatis anno audiētes tanq̄ in
credibilia reprobauerint: postea tamē siue maturioris etatis siue dili
gētioris examinis beneficio siue potius diuina ut alibi dicit reuela
tione talia tanquā oīum pbabilissima manifestissimaq̄ concesserint.
Cōtraria uero tanquā falsa dānauerit. Hec plato. Accedit ad hec q̄
multi i quauis arte excellentes uiri uel melancolici sunt. Quales he
raclitus: aristoteles: chrystippus fuerūt. Vel sūt. Quales democritus
Zeno citreus: Auempaces atabs: Auerois euaserunt. Hic humor fri
gidus ē siccus & ater. Que quidē tres qualitates tribus illis cōtratio
sunt in quibus uite consistit uigor: calori uidelicet & humorī spūiq̄
placido. Talis itaq̄ humor rāquā uite cōtrariū s̄ auferit spem uitale
& aīo suspitionē inuicit contra uitā: quo fit ut de immortalitate animi
nōnūquā ambigant & diffidat. Qd̄ sibi cōrigisse scribit Auempaces.

12
220
Non ideo diffidunt quia sint excellentes ingenio uel doctrina: sed qa
ob humorē terreū suspitiosi & timidi. Nā rudes hebetesq̄ homūculi
nōnūq̄ ipsi quoq̄ diffidūt: si eodem illo premātur humore. Er uiri
egregii se penumero sperāt: q̄ optime si humore eiusmōdi non uexent.
quāq̄ q̄ uexant ab ineunte etate: si tamē nō puerse oīo fuerint educa
ti manes suspitiones abiciunt facile: & naturalē secūtur religionis in
stinctū. Tāta est ipsius nature uis. Tāta stabilitas. Qd̄ pythagoras
Socrates & Plato & Varro Apolloniusq̄ theaneus sūt preceperis asse
curi. Quapp̄ suspitiones ille nihil hēnt momenti ad aiorum mortē si
gnificadam: cū neq̄ ab ingenio neq̄ a sapiētia: sed a morbo p̄ficiscant.
Quin ēr illi sepe sūt acutiores / in quorū ortu Saturnus & Mercurius
possūt q̄ plurimū. Nā he stelle inuitant ad cōtemplādū / quoniā ad in
teriora spūs cōtrahunt. Hi planere si directi sunt / optrieq̄ dispositi. In
geniū augent. Religionē non minuūt. Sin retro gradū: neq̄ optime di
positi: undiq̄ hoīem reddūt formidolosū admodū atq̄ suspitiosum
ob terreā ip̄sorū qualitatē nō sufficiētē a spectu aliorū syderū rēparā.
Quo fit ut nō in religione solū sed in rebus ēr aliis ambigat & diffi
dat. Ceterū meminisse oportet eā opinionē siue affectionem nō satis
hēre fidei: que sequitur aurū ingentiū melancolicū / egrū & quodā mō uite
contrariā aut indecentē & noxiā positionē syderū: que ēr cōplexionē
pueritū humanā ac defectū affert secum nō mō quātū spectat ad uite
fiduciam: sed ēr quātū ad humanarū rerū gubernationē. Vnde ip̄i
hoīes plurimū uel ignauissimi sunt: qualis fuisse dicit epicurus: uel
flagitiosus qualis Antistippus: uel ifani qualis sectator eorū Lucretius:
quidūm ifania pp̄ atrā bilē cōcitaret aīam suā primo conatus est uer
bis p̄dere in libro de natura rerum tertio. Deidē corpus suū gladio p̄
didit. Ergo sicut de uini sapore nō est egorātū credendū: sed bene ua
lenti. Ita de sine humane uite credendū est humano sanōq̄ ingenio
potius q̄ ifano. Sanā uero & naturalē hoīs cōplexionē appello sāgu
neā ac maxime rēparā. Sāguinea aërea est: in calore & humore uita
li cōsistēs. Tēperata celo ē similis: neq̄ ueritatis iudiciū in terra rbat.
Tales sūt plurimū humane cōplexiōes ad sanū ingentiū prudētiāq̄
accomodate. Que religionē nobis nō afferūt quidē. Est. n. hec menti
dd i

infusa diuinitus: cū diuinorum gratia negligi cetera iubeat: sed eam nequaquā impediūt: neq; uanas aīo suspensiones iniiciunt. Qd̄ ac̄ i pluribus p̄fectionibusq; est: naturale censet. Quod in paucissimis & egrotantibus monstruosū: ac uero naturale qd̄ e ueridicū. Monstruosū uero fallax esse solet. Iudiciū ac̄ religioni fauēs reperitur in pluribus grauioribusq; hoibus. In paucissimis uero leuissimisq; cōtrariū. Quorū exēplo alii quoq; nōnūq̄ inficiūtur. Atq; i illis paucissimis nō ē hoc iudiciū rōnis: sed moribus aī formidolosaq; suspitio a deprauata complexione corporis p̄ficiens. Quod ex eo patet q̄ sepe hoies huiusmodi rōnes quidē hēnt aī eremitarū fauētes. Suspiciūt tamē. Tanq̄ u quorū ratio aut iudicat unū nō esse bibendū. Pulmonēs nihilominus sitiunt. Aut iudicat nihil esse i uia quod noceat: horret tamē sensus i tenebris. Neq; solū cōtracta uel a parētibus uel a syderibus iniqua complexio: sed usu iducta qualitas: ut significauimus ab initio a religioe humanū genus abducit. Solēt. n. hoies i quauis disciplina nimīū curiosi pp̄ nimīā cerebri agitatōem siccatō. cerebro: quod dāmō insanire. Quod i theereto scribit Plaro cōtra illos q̄ nihil i rebus stare unquā dicebāt. Quos iquit uertigine affectos: ob frequētē reuolutionē purasse: omīa ueritū uerētē i p̄si. Itaq; nō mirum ē si curio si artij uiri nōn unquā & i religioe & i rebus aliis manifeste delirant. Quorum insaniam declarāt tum mores leuissimi: tum ridicule nimīū i rebus multis opiniōes: opinio nūq; iplarū cōtrarietates. Non igit̄ a corruptione complexiois religio: sed impietas nascit̄. Neq; solum a deprauata complexioe: sed a deprauatis moribus impietate nascit̄ Plaro i epistolis ad syracusanos: assent̄ dicēs: credēdum semp esse p̄scis factisq; oraculis asserētibus aīam hois esse immortalē: iudicēsq; hēre ac penas pari maximas: cū a corpore fuerit separa. Quapp̄ minū malū existimādum p̄peti grauissimas iniurias q̄ inferre. Que qd̄ avarus hō mētisq; inops aur nō audiat: aut deridere solet: uoluptatibusq; deditus quasi cecus nō cernat q̄ maximū semp malū uiuere: se impie necessario sequat̄: & post mortem q̄ misera demigratio ipsū maneat: Hecibi oīa. Similia quoq; i Gorgia & i decimo de repub. & i legibus. Vbi addit hāc de aīa sententiā: necessariis adamātinisq; rōnibus esse

probatam. Quod usq; a deo Cleombroto p̄sualū fuit: ut se hac uita alterius amore priuauerit. Demostenes quoq; ait malle honeste mori q̄ rursus uiuere. Postquā Plaronē Zenocratēq; de aīorū immortalitate differēs audisset. Neq; silētio pretereūdū puro maximā ipietatis cām a platonieis: i genus isimonū demonū referri solere: q̄ tacita qd̄a p̄suasione uel pp̄ ambitionē in falsā: uel pp̄ inuidiā in nullā religionē prouitibus nos impellunt.

Secunda obiectio & Solutio.

Confutauimus obiectionem primā lucretianorū: qua dicebat dei cultū humane nature deprauatione cōtingere. Vbi apparuit lucretianos eē potius deprauatos q̄ naturā hoium ex eo pessimā iudicat̄ q̄ deo optimo iungit̄. Sed nunq̄d quod secūdo asserūt loco: diuinorū ueneratio a cōsiliis hoium nascit̄ & ciuilibus institutis. Nequaquā idici nō pōt q̄ cito hoium inuēta mūtēt̄: etiam uera: ne dū falsa & si mulata. Omnia hoium instituta breui tēpore i cōtraria. instituta mutant̄. Cōtrarie quoq; eodē in tēpore leges diuersis sūt gētibus & que aliis turpia: aliis honesta cēsēt. Quid ac̄ religioe antiquus? Quid ue amplius? Neq; hāc inueniūt conditores legū ad populos cohercendos. Nā ante ciuitates & domos uiguit more religio. Et hoies sparsū atq; siluestres deū colūt: & idē ipsi latores legum minima timuerūt. Qd̄ qd̄em i prthagora Plaro cōfirmat: dicēs hoies ēr ante q̄ cōgregarēt̄: uel loquerēt̄: uel arte aliquā exerceēt̄: statū ab initio ob naturale cognationē deū adorauisse: arasq; & facta fecisse. Proinde rā durum religionis iugū: tot bonis uite cōtrariū: quādoq; hoies alicubi reiecissent: si ficta esset: neq; ueritatis stabilitate cōstaret. At iquit forte Prothagoras: nō esse naturale religionē: sed uident. Quoniam a teneris unguiculis eā cōbibimus. Nos ita prthagore respōdebimus: eum ab infātia loqui & bibere didicisse. Nihilominus tamē naturalem esse sermonē atq; potū. Vbiq; & semp locū hoies atq; bibūt: quoniam ē naturale. Sed aliis tēporibus atq; locis alio ordine locunt̄ & bibūt: quoniam opatiōis ordo opinioe cōstat: potius q̄ natura. Similiter apud oēs gētes omnibus seculis adorāt deus: quia naturale ē: quāuis nō uidē factis ac modis. Sermo quia naturalis est: suum attingit finē. i. uolun

ratem alterius alteri declarare. Potius quoque suum. i. corporis humorem instaurare. Religio cur suum non nanciscatur non uideo. Suus finis est frui deo. Suum uorum perpetuo frui.

Tertia obiectio & solutio.

A N feruntur homines ad religionem sideribus: quod tertio obiciunt impit. Minime. Nepe humoribus corporum sidera suffragant. Religio est inimica corporibus. Neque alius desiderium infundere celum potest quam sperantur celestium. Quasi est spernit homo religiosus. Adde quod religio fatum dānat & asserit libertatem. Quoniam igitur pacto id ipsum ut fatum repugnet habebit a fatis. Præterea coniunctio quedam planetarum fertilitate prestat. Opposita uero penuria. hec pestem: illa salubritatem: bellum similiter atque pacem. Videmus dona celorum quae cito in contraria permutant. Itaque si deum colere cogit: certa quaedam positio siderum breui positio contraria: memoria hominum diuinis debet honores. Nusquam tamen & nunquam religionis facta est inermis: licet alias & alibi aliter deus sit honoratus. Quae est uarietas humanarum mentium est secunda consilia: quae astris nequaquam subiciuntur. Humana quippe mens: natura sua tanquam diuina ad deum sentiendum colendumque ducitur & timendum sicut natura sua ad amandum bonum malumque uitandum. Verumtamen plibetam suae consultationis electione dei colendi uariarum: sicut est ad bonum uariis graditur callibus par arbitrio. Superiorum disputatione colligit: cōem ipsam uiam gerit ad deum unum religionem esse humane spiritus admodum naturalem: uirtutemque hominis propriam: ideoque excellentissimam. Duo quaedam excellentissimi sunt actus hominum. Illi scilicet qui in excellentissima parte aie sunt & circa obiectum uersant excellentissimum. Tales sunt in mente nostra dei cognitio atque amor. In hac uita humanus amor in deum humane prestat cognitioni. Quia deum nemo uere cognoscit. Vere autem amant illi deum quoquo modo cognitum spernit omnia propter ipsum. Rursum sicut derectus. odisse deum quae ignotare: sic melius amare quae nosse. Adde quod percurando deum longissimo tempore minimum quod proficimus. Amado breuissimo plurimum. Ob id: neque minus propinquiusque & firmitus amor quae cognitio mentem: diuinitate coniungit: quia uis cognitionis in discretionem consistit magis. Amoris autem magis in unione. Quinetiam

gratius ipsi deo est amari quam percipi. Nihil enim deo tribuimus fruendo. Amado uero tribuimus quicquid & sumus & possidemus. Amantibus ergo deusse ipsi retribuit potius quam scrutantibus. Deinde cognitione dei male possumus uti. scilicet ad superbiam. Amore dei male uti non possumus. Et amado deum longe maiore quam percurando percipimus uoluptate: & meliores amado efficiuntur quam inquirendo. Immo sicut non qui uidet bonum sed qui uult fit bonus: ita animus non ex eo quod deum considerat: sed ex eo quod amat fit diuinus. Quae admodum materia non quia luce ab igne capiat: sed quia calor ignis euadit. Hinc illud Porphyrii. Animus deum inquirendo purus efficitur: Deum imitando fit deus. Quod quidem ab ipso Platone acceptum est. dicente. Diuinum lumen non inquirendo paulatim a nobis acquirit: sed perfecta uirtute coniunctione subito tandem diuinitus in nobis accendi. Præterea cognoscendo deum eius amplitudinem contrahimus ad mentis nostre conceptum. Amado uero mentem amplificamus ad latitudinem diuine bonitatis imensam. Illic in nos deum deicimus: hic attollimus nos in deum. Noscimus enim quatenus ipsi capimus. Amamus autem & quatenus intuemur: & quatenus ultra nostrum intum uaticinamur bonitatis diuine reliquum superesse. Neque est amor humana cognitione contentus. Ea siquidem creata est atque finita. Voluntas in solo primo & imenso consistit bono. Quoniam uero in hoc ipso amore tota consistit religio: nihil habent homines (ut Plato in epinomide restat) religionem diuinus. Quae tanto est a falso alienior: quanto hominum studia quanto propinquius deo summe ueritati nos copulat. Quare praesagium eius uerius est quam facultatum aliarum sententia. Eius uero praesagium bonis digna premia pollicetur. Malis minatur supplicia. Homines sanctissimi probitati premium dignum debent: Probitas pro summo habitu confirmata in debile bonum est. Ac si mille annorum milia uixerit: semper similiter ager. Premium igitur dignum nullum est nisi in debile & eternum. Praesertim cum illud sit conuenientissimum premium sanctitatis: cuius gratia sanctitas agit singula: quod uel eius appetitum potest implere. Tale est illud in quo est rota boni. Est igitur eius premium imensum boni seiperna possessio. Viuet igitur semper religiosus animus: ut dignum suscipiat premium. Viuet semper & ipius: ut laet supplicia impietatis. Qui infine peccat: quoties pro finitis commodis dei obliuiscit infiniti &

malignū habitū cōtrahit indelebilē p quē mille annorū milia sit peccaturus si uixerit. Postq̄ statuit semel tādū peccare q̄ diu uiuet. Qui tā diu iam deliq̄t diuine iustitie cui futura secula presētia sunt/ q̄ diu est si uixerit peccaturus. In finitū huic debet suppliciu iam ifinite peccanti. Adde q̄ si uere uirtutis premiū est eternū: deū. n. a quo tanq̄ p̄cipio pendet respicit tanq̄ finem: sequitur ut uirtū quod deficit ab eterno/ tam uirtutis premio q̄ uite p̄cipio suppliciu sit sēpiternū. Nullū tale ē in hoc tēpore uite breuissimo. Erit igit̄ in futuro. Hoc pacto ad uersa que in hac uita bonis/ & p̄spera que malis cōtingūt cōpensāda uidētur: ne & pietas bonis dāno sit. Et ut in phedone legi. Impietas malis sit lucto. Bonū qdē prodesse oportet: obesse malū. Obest i hac uita pietas/ que nō solū presētia bona cōtēnere: uerū ēt dei honestiq̄ gratia labores & mortē subire cōpellit. Cōtra prodest impietas q̄ plurimū. Igit̄ ne desit iustitie locus alibi ē ferenda sentētia. Neq̄ purādū est hāc iustitie partē q̄ humana respicit ad deū nō p̄tinere: ad quē p̄tinet mūdi totius āministratio. In quo si singula itelligēdo amādoq̄ facit/ ut Plato uult sequi ut faciēdo itelligat amēq̄ singula. Atq̄ in toto curādo p̄s q̄bus nō curatis nō curat totū/ nō negligat. Hec i legibus Plato. Mūdi uero pars non mediocris ē hoīum spēs āministratrix & ipsa iustitie. Si ergo diuina iustitia ut orphici canūt hymni elemera suis queq̄ distribuit locis/ si rebus q̄busq̄ uel minimis p̄ sua cuiusq̄ natura disp̄it munuscula: cur non hoibus ēt p̄ meritis loca/ premia/ suppliciaq̄ disp̄iat. Deus frequenter uel bonos imunes/ uel malos relinq̄t impunes: ut his iditiis nobis ostēdat uitā alterā supesse i qua iustitia q̄ falli nō pōt p̄ meritis impleat̄. Nōnūq̄ uero scelera precipue grauissima i hac ēt uita punit: ut ob hoc eius p̄uidētiā cognoscamus. Mitto i presētia multa p̄uidētie diuine exēpla. Philon iudeus platonicus i libro de p̄uidētia scribit: legē apud ueteres extitisse: sacilegos uel cremari: uel precipitari: uel suffocari. Cūq̄ philomelus & Onomarcus & phaylus tēplū spoliauissēt: paucis post diebus absq̄ iudicū opa diuina qdā forte eos itria hec supplicia icdisse. Precipit at̄ i legibus Plato: ne ob id unq̄ de diuina p̄uidētia dubitemus: q̄ iusti sepe hoies hīc ipunes uideāt̄ abire: q̄ppe cū nesciamus q̄ rōne & ubi

19 223
prout ordini uniuersi cōducit/ singula singulis repēdan. Rursus i ultimo de repu. pbat aīum p uirtutē deo simlē ideoq̄ amicū euadere. Atq̄ iccirco ita a deo curari/ ut q̄cunq̄ cōrigūt i bonū deniq̄ pducāt. Et siue i paup̄tate siue i morbis siue i alia qdā calamitate sit constitutus/ Singula uel i hac uita uel i futura aliquādo conducāt ad bonū.

Neq̄ ob hoc dicēda ē bonitas diuina malefica: q̄ cōmitti peccata p̄mittit: punitq̄ cōmissa. Profecto i regno dei gradū suū obtinet natura rōnalis. Huic motus cōuenit liber. Motui tali datū ē ut p̄gredi possit i melius & nafe bono/ bonū isup uolūtatis/ actiōis/ adeptiōisq̄ ad iūgere. Ita ut nata huiusmōi nō mō ab alio facta sit bona tāq̄ paties/ uerū ēt se ipsā efficiat bonā tāq̄ agēs. Datū isup ē tali motui ut possit trāsgredi i deterius: nō q̄ natam p̄priā exuar: sed q̄ iduat alienā: & illā qdē inferiorē: hāc ifectionē suppliciu sequē uel noxiū uel purgatoriu. Seq̄ i quā necessaria qdā diuinaq̄ lege peccatē itrinsecus ad similia pducēte. Et ut i decimo legū igt̄ Plato. Motiōis p̄cipiū i aīa ē/ quo se p̄ arbitrio talē efficit aut talē. Postq̄ uero talis euaserit/ mox nō tā arbitrio q̄ fatali qdā dei lege i talē cōditionē locūq̄ trāsserit. Addit q̄si diuino dauid is ore. Siue ad mūdi cētrū penetraueris/ siue ad supficiē puolaueris/ diuinā legē euitare nō poteris. Huc illd̄ i decimo de rep. rēdit. Cū neq̄ latere neq̄ effugere diuinos oculos manusq̄ possis/ caue oīo ne pecces. i. ne deo dissimilior unq̄ euadas. Odit. n. aīas ab ipsius similitudinē lōge degenerātes. Quinimo si & Gigis anulū & galeam nactus fueris ifernalē/ i iustitiā p̄cul effugito. Sed redeamus ad leges. Inqt̄ ibidē. Mūdū p̄im bonorū p̄im malorū eē plenū. Deūq̄ nobis deos demonesq̄ quosdā q̄si pastores custodiendis ouibus p̄fessisse. Quorū p̄uidētia & deuitemus mala cōseqm̄mur & bona. Addit eos q̄ cū multa iuste rapuerit/ muneribus se deos placare cōfidūt/ p̄ idē errare/ ac siq̄ dilaniātes oues/ putēt se mēbris q̄busdā ouis pastori redditis pastore sibi cōciliare. Tandē ubiq̄ Plato repetit & arbitrio nos peccare/ & post peccatū necessario pati. Sed iā ad institutū ordinē redeamus. Quid ergo/ si deus & p̄mittit & punit. In p̄mittēdo mirabilis hūani generis excellētia lucet. In p̄uidēdo dei potestas bonitasq̄ imēsa. Si peccare p̄mittit̄ aīus/ q̄s nō uideat hoīem sui iuris eē? Ac do
dd iiii

minū suoq; arbitrio alias aliā agere. Si delicta punit deus in ipso delictorū malo iustitie pagit bonū. Que hūc nō hēret locū nisi delinq;reū. Ac deesse uidere quodā mō pars aliq; uirtutis ut ita dixerim & iustitie regno dei. Cuius hic pfulget potestas & bonitas ī finira dū cōtra mali naturā facit ex malis bona ut tota nāra sit mirabilī ordinata. In q̄ tāta ē aplitudo boni ut ī bonis splēdeat atq; malis : & q̄tū ualeat ī ā bobus expia. Tāta quoq; ordinis obseruātia ut aiūs q; peccādo digredi uideat ab ordīe & ī ipso liberi morus ordīe gradia. Et dū digredia & ī ipsū iustitie ordinē statī patriēdo regredia. dū pp delinquendi habitū talia pati q̄lia habitui cōgruūt. Hec habui que de immortalitate quātū ad signorū testimonia prinet dicerē: oportet at dubitatiōes deiceps que cogūt immortalitati diffidere diligētissime soluere.

LIBER. XV.

Sequūtur questioēs qnq; de aīa. Prima utrū sit unus cunctorū hoīum intellectus. Quod non. Cap. i.

m Ultra iā que afferri solēt aduersus aīam superioribus disputatiōibus confutauimus. Quinq; restant ut arbitror dubia declaranda. Primum est de quo peripatericus Auerois dubitauit. Ne forte una sit mens hominum oīum & eterna. Multe autē aīe atq; mortales: ita ut nihil prosit mētis ipsius eternitas humanis animis perituris. Secundum de quo dubitant nonnulli. Cur animi si diuini sunt terrenis corporibus tam infimis sint coniuncti. Tertū quā ob causam in his adeo perturbentur. Quartum cur inuiti discedant. Quintum qualis anime status sit ante q̄ ad corpus accedat. Qualis ē post discessū. Auerois hispanus patria / lingua arabs Aristotelis doctrine deditus: grece lingue ignarus / aristotelicos libros ī linguā barbarā e greca pueris potius q̄ cōuersos legisse tradi: ut nō mirū sit si ī q̄busdā rebus reconditis breuissimi scriptoris mens eum latuerit. Quod illi cōtigisse platonius plethon testa: a pirissimi quiq; grecorū. Et quod maximū ē aduersus Aueroem greca Aristotelis uerba reclamāt. Ait ipse Plethon Aristotelē sine cōtrouersia censuisse hominū aīos esse multos & sēpiternos. Subiūgit nolle se Aristotelis uerba per

419. 228.
uerrere: & si aristoteles platonis ceterorumq; phōrū uerba peruertit. Hec ille. Videat tamē Alexāder aphrodiseus platonius aristotelis sensum de aīa puertisse: ubi ait aristotelē mortālē aīum cēuisse. Themistius equus aristotelē declarauit dicēs ab eo mētē q̄dem agētē / unicā capacē uero multiplicē existimari / & utranq; ppetuā. Quid uero ipse sciat Alexāder tāq; platonius in. ii. pblematū suorū libro declarat: ubi inq;: Medicina & si sciētia ē / tamē ī ope suo ars appet. Quēadmodū aīa / & si ē immortalis / tamē ī corpus mortale demersa uideat eē mortalis. Atq; iterū ait. Noluisse mūdi opificē diuinos celestesq; hoīum aīos corporibus terrenis absq; cōgruo quodā medio colligare. Mediū uero eiusmōi spūm uehiculūq; platoniorū more cognominat. Proculus uero nō mō platonicos / sed et aristotelē affirmat immortalē aīam posuisse. Et eadē rōne posuisse themistius asserit / qua & Plato posuerat: Atq; postq̄ ī libro de aīa. iii. pbauit utruq; intellectū. s. agentē atq; capacē / esse ppetuū / addidisse solū hūc. s. ex utroq; mixtū / esse talem. Passiuā uero rōnem. i. phātaīā minime. quā ob cām conclusisse nos post obitū humanarū rerū nō reminisci: quoniā harū recordatio p cōuersionem ad phātaīata / ac pp affectū ad corporea fieri solet. q; ergo inquit non reminiscimur / ideo themistius uult esse additū / ut indicaret aīos post obitū uiuere / pluresq; aīos: sed nihil eē mirū / si corporaliū nō reminiscant. q; si pire aīos putauisset nulla fuisset rō assignāda ob quā minime recordent. Sed ad Aueroem redeamus.

Narratio opinionis auerois.

a Verois cū apud aristotelem sepe legeret: Intellectū pculdubio nihil habere nature corporalis mortalisq; ammixtū / sic accepit ut inde tria concluderet. Primum: intellectum nō esse corpus. i. non cōponi ex materia atq; forma. Secundū: non esse qualitatem aliquā cū corpore diuisibilem / aut ullo mō a corpore dependentem. Tertū non esse formam talem: ut queat corpus perficere / uiuificare / & regere: Atq; ita herere corpori: ut ex materia & intellectus substantia unū fiat cōpositum: cuius esse sit unum. Primū & secūdū damus aueroi. Tertū si peripatericos ueteres sequimur / nullo mō cōcedimus. Negat substantiā intellectus esse posse formā pfectricē / copis actūq; uiuificū.

Prima illius argumētatio huiusmōi ē. Si intellectus eēt talis corporis
actus ex eo & corpore unū nascereē cōpositū & unū eē cōpositi. Non
pōt āt ex eius cōgressu cū corpore unū fieri / qn ipse euadat corporis
princeps. Hāc picipationē nō admittit mēs: quā eē ostēdit rō a corpo
ribus absolutā. Secūda rō. Si mēs forma corpis eēt / eodē pacto queq;
suscipit: quo & mātia suscipit corporalis. Qd̄. n. ē corpis forma nihil
absq; sua materia suscipit. Mātia uero qcqd̄ suscipit diuiduo suscipit
mō. Vnde forme rerū in ea diuise tēporales p̄cūlares euadūt. Tales
quoq; capet intellectus. Nūq; igit̄ p̄ suas formas uniuersalē naturā ali
quā cōprehēderet. Tertia rō. Mātia formas q̄s possidet nō agnoscit.
Ita mēs si iūcta mātie p̄ eius cōsortiū eodē pacto capet / quo mātia ni
hil p̄rius agnosceret. Quarta rō. Impossibile ē i corpore īfinitā ulla rōne
eē uirtutē. Mētis āt uirtus ē quodā mō īfinita. Hic effici uult ut mens
nullū hēat cōmeritiū cū mātia. Cū uero multe sit ī nātā spēs mētis unā
quādā eius spēm uult eē humanā mētē: illā. s. q̄ rerū ordinē speculāi
nobis. Quādoq; dē ī cūctis hoibus idē ē secūdū spēm modus itelligē
di / eadēq; aīa spēs p̄ quā una secūdū spēm ē ī cūctis hoibus uita: eadēq;
figura. Quoniam uero una ē humana mēs spēs / una quoq; sit numero
oportet. i. unica & singularis nō diuisa p̄ singulos. Nā forma que ī se
una ē spēs / nō secat̄ ī multas / nisi adiectiōe materie. At quomō mēs hu
mana una ī se existēs diuidei ī plures. Cū nullus sit materie princeps.
Preterea si alius eēt ī me intellectus / ī te alius / oporteret spēm illā q̄ est
itelligēde rei similitudo / aliā secūdū numerū ī me eē / ī te aliā. Secūdū
spēm uero eādē. Cū. n. rerū itelligēdarū spēs ī mēte sint / q̄si subiecto /
oportet ī aliis mētibus alias eē spēs & distictas. Distinctas inq; numero
sicut mētes distictas sūt numero. Spēs āt aut forme / q̄ multe sunt nu
mero / unū spēs forme sūt p̄cūlares: q̄ ad itelligētiā cōferre nō possūt:
quoniā uniuersale oportet eē: qd̄ sit uere itelligēdū. Accedit q̄ quan
do alius docet aliū / preceptor sciētiā suā ī discipulū uidei trāsūdere.
Aut igit̄ eādē oīo quā habebat ipse / tradit discipulo: aut aliā numero
spēs uero eādē. Si eādē spēs tradit / sed numero aliā: eodē pacto sciām ge
nerabit: quo suū opus generare nātā solet. Nēpe qd̄ p̄ naturā agit: for
mam suam gignit ī alio conueniētē plurimum spēs / numero differētē

19 224
Hocāt p̄tinet ad ea que cōgruūt inuicē in materia. Mens uero tū do
cētis tū discētis est supra materiā. Atq; ipsa sciētia nō est qualitas effi
cax: sicut calor atque similia. Restat itaq; ut eandem prorsus sciētiā
numero / quā possidet ipse / docendo cōmunicet & discipulo: qd̄ fieri
nequit unquam: nisi sit in utrisq; unicus intellectus: ne eadē sciētie
qualitas de subiecto alio ī aliud transeat: ne ue magister docēdo sciē
tiā cogat̄ amittere. Adde q̄ in nostris mētibus / si diuerse numero &
cōuenientes spēs fuerint / notiōes cognitarū rerum spēs cōueniēt differ
rent numero. Que uero preter diuersitatem suā in spēs aliqua cōgruūt
p̄fecto in cōmuni quadam cōgruunt notiōe. Cōmunē huiusmodi
notiōne tam meus intellectus q̄ tuus uidebit ad quā diuersas illas
colliget notiōes. Sic utriq; huiusmodi notiōne concipiemus. Ego
unam: tu alteram numero quoq; differentes / spēs congruas. Ideo rur
sus ad cōmunem aliā similiter redigemus. Atq; ita in infinitum. Est
aut̄ absurdum in rebus ordinatis infinitum progressum inducere. In
spēbus uero / rerum ordinē esse / necessarium est. His rōnibus cōclu
dit Auerois humanam mentem / quia sine materia est / unicam esse / ac
fuisse semp & fote. Esse uero hāc oīum mētū infimā. Et sicut supiori
bus orbibus singulis singulas mētes attribuit / ita orbi huic inferio
ri mētē unā: que nō huius hoīs p̄prie uel illius: sed humane spēs mēs
appellat̄: ut spēs unice sit unicus intellectus. In hoc orbe inferiori (ut
nōnulli ipsū interpretant̄) totus ubiq;. Constat quippe hūc hoīem
quē uidemus existimat ex corpore hoc & aīa sensitua: ut nominat
ipse. Intellectiua uero nequaquā. Sed hāc aīam sensitua eē oīum raliū
aīarum p̄fectissimam a brutis spēs differentem. Tot esse animas / quot
hominū corpora / oriri & occidere cum corporibus. Supremam huius
anime uim appellat uirtutem cogitatricē: quam greci nomināt phan
tasiam. Addit aīas bestiarū habere extrinatricē uim aliquā: p̄ quā na
turali instinctu / qd̄ bonū sibi uel malū sit / iudicēt subito: ac p̄sequant̄
& fugiāt. Nostrā uero aīam habere uim illā cogitatricē: que non natu
re ductu ferat̄: sed rōne p̄quirat: cōsilio quodā deliberet: eligat: ut cō
suluit. Nihil tamen sentiat uniuersale: sed discurrat solum p̄ singula.
Hanc ideo uocat rōnē particularē. Intellectū uero rōnem uniuersalē.

Rationem hanc particularem locat in media cerebri particula: Inter imaginationem atque memoriam. Opinatur enim in prima particula sensum esse communem: qui operationes quinque sensuum in se colligat. In secunda imaginationem/earum imaginum conservatricem: quas communis sensus collegerat. In tertia cogitatricem uirtutem iudicem eorum que seruauit imaginatio. In quarta memoriam/custodem iudiciorum: que cogitatrix potentia protulit. Igitur cogitatrix uirtus medie partis regina/preceteris rebus inferioribus est proxima menti: adeo ut mens illi assit ubique: & intelligentiam suam per eius expleat amminiculum: dum simulacra rerum in cogitatrice uirtute lucentia mentem ad intelligendum mouent. Atque hec sola est hominis cum mente communio: non quia intellectus sit pars aut forma uiuifica hominis huius: quae ex corpore & anima cogitatrice componitur. Separatur enim intellectus ab homine/ & in essentia & in essendo. Sed quia praesens est ubique intellectus hominis huius cogitationi: Atque ex hac particulari cogitatione ille uniuersalem haurit spiritum Occasionem prebet homini intellectui ad speculandum. Quemadmodum coloratum lumem oculo ad uidendum. Neque ex homine hoc & mente conficitur unum esse: sed operatio una contingit. Vna scilicet intellectio: que tamen non in homine est ullo modo: sed in mente sola: in mente inquam ab hominis cogitatione pulsata. Neque quicumque ex illa transit in hominem: sed tota complectitur in mente. Non intelligit homo per mentem aliquid: sed in homine mens intelligit. Atque in ipsa mente artium scientiarumque sunt habitus. Cogitatrix anima uniuersa puero a prima eius origine. Mens uero diu postea/ cum simulacra in cogitatione sunt adeo pura/ ut moueant intellectum. Affirmant auerroici duas esse non uires solummodo/ sed substantias/ ex quibus componitur intellectus. Sane uim agentem/ esse substantiam unam/ capacem uim/ substantiam alteram. Et illam natura sua lucidam formatricemque esse. Hanc obscuram penitus atque formabilem/ harum eterna copula unam constare animam secundum esse: quemadmodum ex materia & forma unum secundum esse fit in natura compositum. Illam intellectum uocant agentem/ hanc intellectum formabilem & capacem. Censent intellectum agentem: quia sit actus per se existens/ per se intelligere se ipsum semper: ita ut respiciens essentiam suam se uideat ac per se mentes quoque supernas. Intellectionem huiusmodi esse ipsam eius

14
226
essentiam. Quoniam uero essentia eius semper est intellectui capaci coniuncta/ sequi putant: ut per hanc eandem intellectualem essentiam intellectus capax intelligat semper agentem intellectum: cuius illam etiam intellectio est quae essentia. Intelligat quoniam et mentes superiores. Hanc intellectionem esse in intellectu uniuerso siue anima actum unum stabilem & eternum. Esse quoque in ipsa preceteris formabili intelligentiam alteram: sempiternam quidem/ sed uariam: Temporalem: atque multiplicem: quam mutua a nobis. Et quia heret propius agentem intellectui quam phantasia: ac per conjunctionem cum temporali phantasia temporalis sortitur cognitionem/ patere putant id quod diximus paulo ante ut scilicet per conjunctionem cum eterno illo intellectu/ eternam intelligentiam habeat/ tanto altera clarior/ quanto intellectui agentem familiarior est quam phantasia. In nobis uero dubiam mutabilemque scientiam singularem aucupari existimant/ ita ut uiuente pythagora per simulacra rerum in pythagore cogitatione lucentia scientiam illam collegerit pythagoricam. Decedente uero pythagora/ & cessantibus illis simulacris intellectus spiritus inde acceptas scientiarum amiserit. Nam spiritus illas a simulacris fieri atque seruari. Quin et uiuente pythagora totius actum suum pretermiserit intellectus apud pythagoram/ quoniam suum pythagore cogitatio: Vna accepit: Vna oblitus fuerit: Recepit una. Fecisse similiter in platone: & in singulis quotidie eodem pacto. Imbui ubique ac semper: uariis modis/ per uarias hominum animas: & quodammodo pasci: tot accipere spiritus/ quot in nobis simulacra fuerint/ itaquam speculum/ imagines a corporibus/ totidem actus edere intelligendi. habitus quoque diuersos disciplinarum pro humanorum studiorum diuersitate. Et quia quotidie innumerabilis hominum multitudo cognitioni omnium studet/ quotidie hinc illum omnia discere. Atque per ipsas spiritus hauritas a simulacris nostris intellectum capacem non modo inferiora: sed denique tum in cunctis hominibus/ tum in hominibus sapientissimis se ipsum cognoscere. Hinc agentem intellectum. Inde et mentes & superiores. Opinantur in hoc mirabilem rerum connexionem consistere. Esse namque formas a materia penitus absolutas/ ipsos scilicet angelos: Inter quos non sint plures in una angelica specie angelorum: sed quot sunt angeli/ totidem sint species angelorum. Esse insuper formas penitus corporales in eadem specie plurimas: puta animalium animas: & formas illis inferiores. Interponi compositum hoc ex homine atque

ex mente: ex hominum animabus multis mente una: quasi monstrum quoddam ingens multis cruribus / & capite uno cōpositum. Vbi & absoluta forma cū corporeis coit: & corporea cū ipsa uicissim. Atq; ut par ē: qđ ē absolutū unicū pmanet i se ipso. Qđ est corporale fit multiplex: dū una mens innumerabilibus sufficit aiabus. Et illud qđem cōpositū ex mēte & uno quoq; nostrū hoīem intellectualē appellat. Sed unū quēq; nostrū seorsum a mente hoīem cogitatuū. Et primū quidē hoīem affirmant aliquid intelligere: qā pars eius. i. mēs intelligit. Sicut hoīem solemus simū appellare: qā nasus ē simus. Alterū uero hoīem nihil penitus intelligere.

Confutatio Auerois. Quod mēs sit forma corporis
patet primū ex ordine nature Cap. ii.

m Agna fuit olim iter pipareticos de mēte hoīs cōtrouersia: atq; adhuc sub iudice lis ē. Dicearcus eā eē formā aiebat tū corpis rum corporalē. Corporis qā corpus humanū uiuificat. Corporalē qā e corporis sinu deprimi. Auerois cōtra neq; formā corporeā eē: neq; ē corporis. Auicēna theologorū arabū princeps & alganteles mediā uia secuti / mētē asseruerūt formā quidē corporis eē nō / corporalē: ut inter formas que corporis corporalesq; sūt / atq; formas que neq; corporales sunt neq; corporis tāquā maxime differentes / medie quedā forme sint prim cū illis prim cū his quodāmō cōgruentes. Merito inter formas oīo diuinas: que ita separe a materia sunt ut cōiungi nō possint: atq; naturales oīo que ita cōiuncte sunt: ut nequeant separe. Forme iterponunt medie prim qđem naturales / prim quoq; diuine: que ita separe sunt: ut cōiungi possint / ita cōiuncte ut ualeant separe. Qđ quidē earū uinbus actionibusq; ostēdit: que tali quadā rum cōiunctionis rum separationis inter se differentia distinguunt. Deniq; nō ab re inter sensū qui & i forma corporis ē & indiget instrumēto: atq; intellectū angelicū: qui est utrinq; liber: intellectus est humanus: qui i forma quidem corporis est: sed nullo indiget corporis instrumēto. Que quidem sententia & cōmuni hominum iudicio probabilior est / & libris Platonis: Aristotelis: theophrasti atq; themistii maxie consona. Dicearcū una cū epicureis satis iā libris supioribus cōfutuimus.

14 227
Aueroem deinceps puribus reprobātes: Auicēne & algantelis interpretationē / imo Platonis aristotelisq; sniam comprobabimus. Si quidē ex fundamētis que alias iecimus / ostendemus pbabile eē ut inter formas que solū intelligunt / ac formas que solū uiuificādo corpori astringuntur / fit forma media: que & corpus uiuificet / & intelligat. Vt diuini uultus / imago nō succumbat ubiq; materie: sed uincat alicubi. Sunt at forme i corporibus nihil aliud q̄ idearū imagines diuinarū: sicut figure que imprimunt in cera / sigilli aurei sūt imagines. Si in oībus ceris confusa fiat impressio / inertem dices illū / q̄ impresserit tam inepte. Ita mēs diuina que i mouēda materia ē / sue similitudinis auida / iners forte uidebit: si nūq; sui uoti cōpos efficiat: fiet aut nunquā nisi forme huiusmodi appareāt i corporibus: q̄ ita ferme corporibus imperēt suis: sicut mūdo deus. Atq; ita i se ac deū p̄ intelligētiā reflectant: p̄inde ut deus se uertit i deū. Quippe diuina mēs p̄ celorū motū agitādo materiā dicit aliquid / imo oīa generare siue p̄ducere: quāuis nō quālibet formā uel p̄mutationē p̄ducatur / uel ex materia ipsa educatur. Quoniā uero primus ipse terminus / unde generatio hec uel p̄ductio uniuersalis sūmit exordiū / diuina ipsa mēs est / ultimus quoq; terminus quo talis generatio claudit / mēs qđā debet eē diuina. Terminus uero generatiōis ultimus i eo ē qđ gignit eiusq; ē forma. Quocirca aliq̄ eē oportet diuinā mētē: q̄ sit materie forma. Nā si generatio ab igne facta finit i ignis formā. Facta ab hoīe / i hoīs figurā / cur nō generatio uel p̄ductio q̄ a diuina mēte disponit finiat i mētē? Nō finit generatio nisi i formā q̄ ē ppria & itima generati p̄fectio. Si ars p̄ instrumēta tribuit rādē materie formā forme illi simillimam: quā mēs artificis cōtinet: Si corporis humani natura i generatiōe semē mouet / primo ad formā lactis: deinde sāguinis: tertio carnis: deniq; hoīs. Si ignis lignū primo ad tepidū mouet: Ad calidū deinde. Tertio ad ignitū. Quid obstat / quo minus diuina mēs moueat mūdi materiā ad formas elemētōrū primū: mixtorum secundo: plātarū tertio: Quarto brutorū: Quito ad formā sui. i. mētē que sit corpis geniti forma: ut i nobilissimis natis / parētis uultus eluceat. Mouet atē materiā ad inferiores formas p̄mutationē ex ipsa materia educēdas. Ad mētē

uero p̄ diuinū actū potius inducēdā. Si. n. educeret̄/mēs eē nō posset.
Hoc at̄ ad diuinū ordinē p̄tinet: ut postq̄ forme superiores/aīo rōnali
neq̄ educunt̄: neq̄ inducunt̄. Forme uero inferiores & inducunt̄ &
educunt̄: ipse aīus inducāt/nō educāt. Ac si tanti pretii ē forma mi
sti: ut uim actionēq̄ habeat elementorū. Forma rursus plantarū tam
ualida ut agat quicquid agūt inferiores. Itemq̄ forma brutorū quis
neget mētē habere uim actūq̄ formarū inferiorū: ita ut ipsamet eius
eēntia dū intelligit sentiat quoq̄ p̄ corpus & alar corpus. Profecto
cū natura superior totā uim nature inferioris & includat & super: idēq̄
opus effectura sit/qđ fit ab inferiori dūmodo instrumēta eadem ipsi
suppedient̄: necesse ē mētē illā que intra nos uiget/opus alendi &
sentiendi posse pagere nō minus q̄ aīam cogitatricē. Quippe si com
plexionis nostre spūs sufficiens instrumentū menti ē ad intelligentie
ministeriū: qđ sentiunt a ueroici/multo magis ministrabit substantie
mentis ad sensum & alimonīā. Et q̄a natura superfluis nō abūdat/nō
inest nobis: nisi aīa formaq̄ una precipua. sicuti nec corporibus aliis
cū superiores forme inferiores cōtineant. Mētē humanā eē mentiū
oīum infimā tum ex eo conuicimus q̄ ex otio migrat ī actū atq̄ e cō
uerso/tum ex eo q̄ intelligēdi occasionē accipit a corporibus. Sic. n.
corporibus p̄xia ē/que ex potētia educūt ī actū p̄ materiā: atq̄ mo
uent̄ extrinsecus/ & occasionē summūt extrinsecus opandi. Si mētū
ultima ē: ideoq̄ supremo coniungit̄ corpori: atq̄ ob hāc uiciniam
ipsa a corporibus haurit oīū motūq̄ externum/necesse ē corpus hu
manū cōpositorū corporū nobilissimū/mētī cōiunctum: duo rursus
a mēte suscipit/actū. s. motūq̄ interiorē. Actus a forma suscipit̄. Ab aīa
motus interior. Ergo mēs infima/corpiis supremi forma efficit̄ atque
aīa. Quippe sicut materia que ultimus terminus ē corporaliū/nō est
corpus aliqd̄: ita mēs humana que mētū ultimus terminus ē/nō est
mēs aliqua separata: sed p̄ naturā cōiungit̄ corpori. Et q̄a sensibus eget
ad intellectiois exordiū ut p̄ sensus p̄cipiat corpora/ eorumq̄ quasi
hauriat formas: ideo natura instituit ut tanta eēt inter sensum intelle
ctumq̄ cognatio quanta eē pōt/quo huiusmōi haustus facillime &
exquisitissime fieret. Nō pōt at̄ aut maior esse cognatio/ aut facilius

149
228
exquisitiusq̄ id fieri q̄ si in eadē substantia aīe tam mēs q̄ sensus īsit.
Et sicut ostrea que oīum sensualiū ultima sunt/ita p̄p̄inquant arbori
bus que oīum sensu carētium sunt suprema/ut prim terre affigant̄/ut
arbores: partī sensu tactus utant̄/ ut sēsualia: sic intellectus humanus
infimus iter alios ita cōiungit̄ nature earū formarū q̄ inter corporeas
supreme sūt/ut prim formet corpus ut ille/prim itelligat/ut mētes su
piores. Merito sicut iter ignē & aquā maxime iter se distātes est aer: in
de calēs ut ignis inde humēs ut aqua: sic inter angelos aīasq̄ brutas
lōgissime differētes/rōnalis aīa iterponit̄: que & itelligat ut illi & cor
pus formet/ut ille. Ac si forma que materie p̄p̄iquior est/ umbra eius
est que a materia ē remotior/ut uegetatiua sensitiue/hec at̄ itellectiue
sequit̄ itellectiua aīam p̄ umbrā suā/ideoq̄ p̄ suū actū uiuificū mate
rie iungi. P̄cipale agēs sequētia mouet agētia. P̄cipalis finis reli
quos cogit fines. Materia p̄cipalis ceteras materias sustinet. P̄ci
palis itaq̄ forma reliquas quoad fieri pōt formas format. Cū igit̄ ī re
bus naturalibus mens forma sit p̄cipalis/ oportet ut ipsa formet
quodāmō ceteras formas oīumq̄ gerat uicē. Qđ nūq̄ efficiet nisi for
met materiā antea p̄ formas inferiores cōgrue preparatā. Atq̄ illis quasi
cessantibus illa ī se ipsa uires sequētū formarū expiat̄. Quinetiā si
naturalis motus finē suū assequitur/atq̄ talis ē in formarū genere ascē
sus/ut gradatī magis magisq̄ materiā nitant̄ trāscēdere/ neq̄ transcen
dāt alie/necesse ē saltē formā naturaliū ultimā id assequi/ac nō mō for
mare materiā: sed et̄ p̄ aliqd̄ sui materiā p̄rius excedere. Qua p̄te exce
dit corpus ac tēpus spiritibus & eternitati intelligēdo cōiungit̄. Ta
lē formā platonici tū naturalē tū diuinā appellāt: q̄a est naturaliū for
marū diuinarū ue cōfiniū. Mētes celestiuū corporū gubernatrices ita
sūt distribute/ut unaqueq̄ unū primo moueat corpus & illud qđ in
trinsecus & sine medio. Multo magis mēs humana unicū ī primis cor
pus mouere debet: & intrinsecus sine medio agitare: cū sit uicinior cor
pori. Vnde uideēt cōtra nature ordinē esse ut mēs illa sublimis corpo
ri sine medio cōiungat̄/ infima uero p̄ aīam cogitatricē. Requirit insup
ordo nature ut sit bonū purū & bonū intellectuale. Intellectus purus
& intellectus aīalis. Aīa pura & aīa corporalis. Primū deus ē: Secūdū
ee i

angelus. Tertiū aīa rōnalis. Aīa uero irrōnalis est quartū. Igit̄ nisi ali-
cubi sit forma prim intellectualis prim uiuifica/ ordo nature cōfūdi-
tur. Qui ī eo consistit/ ut deus purū bonū sit. Angelus bonū qdē itel-
lectuale sit/ sed intellectus purus. Aīa rōnalis sit/ intellectus qdē ani-
malis/ sed aīa pura/ quia ipsa se substinet. Aīa irrōnalis sit aīa ideo im-
pura/ q̄a eger corporis' substentaculo. Sic ergo q̄a esse ī se ātecedit esse
in alio: & quod ī se est p̄fectione sua exuberat quoq̄ in aliud factū ē/
ut sit bonū in se: bonū ī mēte. Mēs in se: mēs in aīa. Aīa in se aīa in cor-
pore. Sicut corpus sūmi celi in se. Reliqua uero in ipso. Qd̄ si totū
aīe genus toto genere corporeo prestātius est/ debet amplius esse aīe
genus q̄ corporis. Itaq̄ īfīmū aīalis genens sūmū generis corporalis
exupat. Proprerea q̄ mirū ī modū sūmū generis aīalis sūmum excedit
generis corporalis. Quo fit ut rōnalis aīa nō mō corporis p̄funda in-
grediat̄ alendo: sed ēt sublimia corporis supergrediat̄ intelligendo.

Merito q̄a quod excellētius ē minus oportet ab eo qd̄ deterius ē
p̄dere q̄ e cōuerso. Sicut ergo aīe infime quasi cōtinent̄ a corporibus
& medie quodāmō cōtinet̄ur & cōtinet̄: ita sublimes oīo corpora cō-
tinet̄. Nō cōtinet̄ corpus oīo/ nisi & intrinsecus penetrent & extrinsecus
ambiāt. Et sicut ābiendo corporis sup̄ficiē aīa uitā itellectualē sūmit
ab alto/ sic intima corporis penetrādo aīalem uitam tribuit infimo.
Dū ambit prout a deo ē intellectū sortit̄ agērem: put̄ residet in se ip-
sa capacē possidet intellectū. Dū penetrat prout spiritibus sese insinu-
at/ sentit/ & mouet/ prout se īmergit humoribus/ alit̄ & substinet. Sed
ad uniuersalē rerū ordinē reuertamur. Deū dicere possumus eē formā
q̄ neq̄ heret/ neq̄ format/ neq̄ forma. Aīam uero irrōnalē contra/ for-
mari/ formare/ herere. Sed angelū formari qdē a deo: neq̄ tamen here-
re materie/ neq̄ formare materiā. Merito ergo iter āgelū aīamq̄ irrōna-
lē/ aīam ponemus rōnalē tali quadā natura p̄ditā/ ut materie nō in-
hereat/ forme t̄ tamē & formet. Preterea multū probāda uidet̄ distinctio
illa platonica ī methaphysicis Auicēne: uidelicet ī mūdo intelligibili
procedēdū esse ab intelligibili sūmo ad intellectus multos ranq̄ a for-
matore ad uires inde formabiles. Ac primū ab absoluto illo ad abso-
lutos/ qui nullo modo inde declinent. Deinde ad intellectus q̄ paulū

149 229
quid ad sensibilia uergāt. i. solum extrinsecus gubernāda: ita ut illis
quoq̄ quasi extrinsecus accidere eiusmōi uideatur officiū. Tertio ad ī-
rellectus/ qui quātū in natura itellectuali fieri pōt/ naturaliter ad sen-
sibilia iam declinēt. i. intrinsecus p̄ uitā motūq̄ regenda. Nō. n. aliter &
sensibilis mūdus cū intelligibili p̄fecte cōnectitur: & īferiora ad supe-
riorū exemplar pulcherrime atq̄ optime disponunt̄. Hinc āt quartus
qd̄dam licet umbratilis sequitur gradus: ut quidā putant/ quasi nodus
mētū cū corporibus: uitarū uidelicet irrōnaliū spēs: que ut putāt pla-
tonici/ tanq̄ umbre quedā mēres secunt̄ p̄ corpora p̄cedentes. Sed ad
diuina iterū reuertamur. Deū quidē esse negat nemo: esse uero ipsum
dei nō certa quadā spē determinat̄ essēdi p̄ quā fiat esse tale uel tale.
Ne compositus sit deus ex cōmuni natura essēdi: & ex aliqua addita
differētia. i. essēdi p̄prietate. Igit̄ esse ipsū absolutum est nullis limiti-
bus circūscriptū. Quod existit penitus infinitū. Radix īmensa oīum
eorū contrērix & procreatrix/ que tale hēt esse uel tale. A simplici enī
fonte omnis cōpositio manat. Igit̄ angeli esse habēt: sed quisq̄ illorū
tale esse uel tale. i. cū hae aut illa p̄prietate in alia atq̄ alia spē angelo-
rū. Quapp̄ esse angeli nō est infinitū/ sicut esse diuinū. Nō. n. continet
āplius totus essēdi integrā plenitudinē/ neq̄ oē esse existit. Sed una
quadā rerū spē claudit̄: p̄ quā ad unicū essēdi modū determinat̄. Par-
.n. est ut eē diuinum quod ideas. i. spēs antecedit: perq̄ spēs rebus ab
ipso manantibus eē disp̄rit/ hoc ipsū eē rradat̄ in spēbus. Ideoq̄ diuer-
sis spēbus modos essēdi diuersos. Itaq̄ esse angelicū in āgelica spē ter-
minat̄. Spēs āt angelica quā eandē uocamus essētiā/ que eē talis ē fun-
damētum quodāmō est īfinita non qd̄dem ut deus: sed q̄a secū ipsa p̄-
manet: totāq̄ sue spēi seruat integritatē: neq̄ quicq̄ in se accipit ultra
spēm & spēi proprietates. Cū nulli īferiori nature p̄pinquet cuius cō-
ragione īficiat̄. At si essentia hec angelica nō differret ab eius esse/ ī in-
finitū quoq̄ diceret̄ & esse. Quādoquidē in se ipso & p̄ se ipsum substi-
steret: esse uero utrinq̄ infinitum: ac p̄ se existere/ dei solius est propri-
um. Itē si esse eius ab essētia non differret/ cū eē sit actus/ certe angelus
solus esset actus. Cum uero per potentiā solā participatio fiat/ nullius
alterius participaret āgelus: essetq̄ undiq̄ simplicissimus/ quod soli
ee ii

deo congruere potest. Sic deus infinitus ē omnino / quia solū eē existit: atq; esse totum & oē. Angelus finitus est secūdm eē: secūdm esse riam infinitus. Adde & secūdm uirtutē quodāmo opationēq;. Nul lius. n. deterioris obstaculo cura sollicitudine impedit / quo minus totam semp suam uirtutē quāracūq; illa sit exerceat opando. Forma corporis qualis est aīa rōnalis / quia incerta quadā existit spē sicut angelus / esse habet ipsa quoq; finitum: essētiā autē partī infinitā partī uero finitā. Infinitā quidē / quoniā nihil unq; amittit / quod ad spēm suam pertinet. Eius siquidē natura ē actus uitalis rōnalisq;: quē actum nec dimittit unq; nec intermittit. Finitā uero / quoniā admittit aliqd ultra spēm siue pīcipia spē. i. affectionē hanc aut illā ad talē uel talē humani corporis habitudinē. Per quam fit forma uiuifica corporis / & ad numerum corporū numeratur. Essentia huius anime quārum ī finita est corporis capacitatē exuperat: uitamq; agit intellectualem. Quārum uero finita ē proportiōem habet cum corpore: cūq; ipso corporeā agit uitam. Ibi uis opatioq; ī finita uiget: hic contra finita. Forma deniq; corporea undiq; est finita secūdm esse: essētiā: uirtutem: & actionem. Secūdm esse quia eē eius certe spē limitibus circūscribitur. Secūdm essētiā: tū quia ī se accipit accidentia plurima preter spēm tū qā ppiū uigorem oīo nō seruat. Nepe eius natura est actus effi cax uel uitalis. Subit autē in corpore passiones atq; interitū. Secundum uirtutem & actionem. Quoniā uirtus eius augeatq; minuit: & opatio quelibet eo usq; se extendit / quousq; instrumentorū subiectorūq; cōducūt affectiōes. Tales sunt oēs forme aīa rōnali īferiores. Oportet hos quattuor rerū gradus in natura existere: ut paulatī ab eo quod oīo īfinitū est p media mixta ad ea que oīo finita sunt descēdamus. Que qdē gradatio cōtinuari nō poterit / nisi quēadmodū ī mūdo ītel ligibili īfinitū ē ac finitū: ut deus & āgelus / ita ī mūdo sensibili due sint illorū imagines: aliqd scilicet quodāmo īfinitū: & aliqd oīo finitū / ut rōnalis aīa: & forma que uis inferior. Illa quidē forma corporis est / non corporea. Hec & corporis & corporea. Rursus iis gradibus descēdamus. Deus esse possidet a se: in se: atq; pro se. Angelus nō a se: quoniā a deo: sed in se atq; pro se. Forma corporis qualis rōnalis

14. 230
est aīa / neq; a se habet esse: quoniā fit ab alio: neq; p se ipsa tantū esse suū seruat. quia ipsū cōmunicat corpori: esse tamē habet in se: qā suū esse in eiusdē fundat essētia: sueq; eēntie actus est ppius. Sicuti solis aīa secūdm platonicos in se lucet / & illuminat solē: ita tamē ut lumē ppiū nō amittat. Forma uero corporalis eē neq; a se neq; p se habet ut ēr anima. Neq; rursus in se met ipsa. Ita. n. est materie dedicata: ut ex ea & materia tale fiat cōpositū: in quo ppiē eē ipsū fūdeat: & cuius eē sit actus. Forma autē eius nō sit ipsius eē ppiū fūdamētum. Hoc ordine carere natura non debet. Careret autē: nisi esset forma quedā corporis non corporea. Huic similis uideat eē illa Proculi nostri distīctio. Diuinū inquit ītelligibile ipsū met est appellandū. Intellectus autē purus sui ipsius atq; in se ipso. Intellectus deinde aīalis tū sui ipsius / qā eē suū in sua eēntia possidet: tū alterius / quoniā ex ipsa sua rōnali uita uitā aliā rōne carentē quasi imaginē diffūdit in corpus. Natura post hec. i. uitalis cōplexio quasi umbra pp uitā ab aīa infusā in corpore iam ipso resulrās dūtaxat alterius ē iudicāda. i. corporis / cū quo extēdit atq; diuidit. Corpus deniq; ob cōditionem eius ex se diuersā ac penitus dissipabile ppiē alterū appellat. Vbi apparet ī ipso rerū ordine intellectū aīalem siue aīam intellectualem mediū obrinere. Similē quodāmo ordinem Porphyrius ex mente Platonis in cōmēra riis in timeū afferre uideat: in sex uniuersum gradus ita distinguens. Aliqua solum eē: aliqua solū fieri: alia eē simul & fieri: alia fieri simul & eē pro bar. Preterea preponit omnibus aliqd superesse & fieri. Supponit quoq; omnibus aliquid sub esse atq; fieri collocatum: Esse quidē dicit omnē mentium latitudinem / siue mentes in se ipsis sint / siue mētes in aīabus. Cōtra uero fieri uult latitudinē sensibilibus / siue elementalibus siue celestibus sint. Esse autē simul & fieri aīarum genus. Ac uicissim fieri atq; eē ipsā uniuersi naturā uniuersum uiuificatē: que quidē eorū que sūt sūmitas ē. Atq; quatenus per corpora distribuitur fieri dicitur. Quatenus uero per se minime corporea est / dicitur esse. Deniq; oībus preponit quidem bonum / subicit uero materiam. Quorsum hec / ut intelligamus non posse ordinem uniuersi cōtinuari / nisi sint forme ītellectuales simul corporumq; uiuifice. Solis enim his

conuenire id potest/ ut semper esse simul fieriq; dicatur. Esse quidem per substantiam prorsus indiuisibilem subitoq; intelligentie ipsius intuitum. Fieri uero per temporalem reliquarum actionum discursionem. Talem quandam formam esse oportere ratio hec pythagorica persuadet. Incubar ut Timeo locressi placet deus pater materie matris formas tanquam proles generaturus. Est in patre fecunditas efficax formarum omnium. Est in matre fecunditas capax formarum precipue corporalium. Est in patre actus formarum efficax. Est in matre potentia formarum capax. Nascuntur proles matri similes multe forme uidelicet/ que ex materie fundo emergunt: & in idem deniq; immerguntur. Sicut uasis aurei figura ex auro atq; in aurum. Nascantur rursus oportet proles nonnullae patri similes/ si modo plus aliquid patris quam mater in hoc ualeat congressu. Huiusmodi erunt forme ex patris actu exilientes in materie faciem: & inde in patris actum resilientes. Quemadmodum splendor a sole in aurum & in solem. Ille quidem forme matri similiores prius in materie uisceribus latent quodammodo/ sicut figura uasis in auro: latent & in animorum corporumq; mundanorum uirtutibus/ que sunt diuini artificis instrumenta/ deus eas per mundi motus ex materie eruit gremio: & pro capacitate materie producit in esse. Huiusmodi autem esse cuius est proprie? Compositi illius corporis quod ex hac generatione conficitur. Quare? Quia instrumentum per quod generantur a deo compositum est. Si ergo proxima causa est composita: & effectus solet proxime cause simillimus prouenire: sequitur/ ut quod proprie gignitur sit id quod est compositum. Ei uero quod gignitur proprie conuenit esse. Proprium est igitur illud esse compositi. Non enim fit a forma uel materia sed composito. Accedit quod tales forme materie secundum potentiam quodammodo prius herent quam assequantur esse. Atque in materie gremio producuntur. in esse eo ipso momento quo completur esse compositi. Quoniam uero inherendo secundum uirtutem ipsi materie fiunt accipiuntq; esse: ideo adherendo secundum actum eidem materie retinet esse: ac tam diu sunt quam diu herent. Non ergo per suum esse sunt/ postquam & fiunt & sunt & permanet inherendo: sed per esse illius compositi: cuius ipse

149 237
partes sunt: quod uel generationis est terminus. Ac merito cum esse non habeant proprium/ neque uim quidem ullam aut operationem propriam possident. Tales sunt forme que matri similiores uidentur esse quam patri. Que uero sunt patri similiores quales sunt rationales anime ex actu uero promuntur dei. Ideo subito ad actum perducuntur essendi. Quapropter esse quasi in se habent prius: postea iunguntur materie. Esse habent ante quam hereant corpori: & ante corpus ordine ipso nature: esse retinent & post corpus: esse habent proprium in se ipsis operationem aliquam habent propriam in se ipsis: corpori non communem. Esse suum quadam ex parte imptiunt corpori/ operationes aliquas in corpore edunt atq; per corpus.

Quomodo mens propinquat corpori. Cap. iii

Ed quoniam modo esse suum imptiunt corpori? Miscent ne ipsi? Minime. Perit enim & confunditur quod miscetur. An tangunt corpus? Nequaquam. Tactus enim duorum est corporum proprius. Numquid clauduntur in eo? Neque istud. Non enim loco claudunt nisi corpus. Quid igitur agunt hee forme/ in corpus quando ipsi suum esse comunicant? Penetrant ipsum undique essentia sua: uirtutem essentie sue dedicant illi. Cum uero absentia ducatur esse & a uirtute profluat operatio coniungendo essentiam imptiunt esse. Dedicando uirtutem operationes comunicant. Ita ut ex anime corporisq; congressu unum euadat animalis esse operatio una. Esse quidem hoc anime ipsius est per essentiam: per participationem fit corporis. Non immergit anima esse proprium corpori: sed corpus exrollit ad ipsum. Neque capit corpus totam illius essentie amplitudinem/ sed attingit aliquid pro natura sua/ neque sustinet eam: sed sustinetur. Quo autem pacto forma non extensa molem corporis impleat/ plane intelliget quisquis considerabit etiam extensam formam plurimum: ita se ad corpus here: ut quelibet eius pars eque se ad quamlibet partem materie heat atq; uicissim. Itaque cogitare possumus quamlibet huius forme partem in singulis materie portionibus esse: easq; ita formare/ ut tota puncto cuiuslibet adsit. Verum huic forme auferamus extensionem: atq; internum formandi corporis officium relinquamus. Possumus. non nam formare & aliud & prestatius est/ quam extendi. Itaque si materia

extendit quidē sed nō format. Potest aliqua materie forma formare ac nō extrēdi. Sic uidebimus idiuiduā formam: totamq; simul formare/simul materiā totā & quālibet pariter eius ptē. Ac si uerū sit pythagoricū illud uidelicet/pūctum motu suo lineā facere: lineā uero superficie: superficie deniq; simili motu pfūdū facile cogitare poterimus punctū idē motu suo se ipsū totū indiuiduūq; p longitudinē & latitudinem pfunditatēq; diffundere. Hinc fit / ut ubicūq; diuidas rāgas uerepias punctū. Quod quidē si sit accidens a mole necessario sustinebit. At si substantia fuerit/sicut aīa/in se subsistēs moli qdē adent: atq; a mole seiunctum in se pperuo permanebit.

Quomodo mens adsit corpori. Cap. iiii.

a Nima hec rā excellens nunqd materie informi sine medio iūgitur. Semp forma pfecior impfeciores formas intra se continet: quēadmodū quadrangulus triangulum cōprehēdit. Rationalis aīa si intelligendi uim habet omniū prestātissimam/ habet etiā sentiēdi: alendi: atq; regēdi. Ideo in aīe rōnalis uirtute clauditur aīa sensitua & nutritua. Forma quoq; mixtorū uita carentium. Accedit materie rōnalis aīa iis oībus predita formis: per formā suā seu uirtutem que mixtorū corporū uita carentiū gerit uicē/ heret materie informi q; pxi me. Atq; in ea quattuor elementorū conflat complexionē: dū partes materie deuincit in unū: ac tēperat elementa. Per formā suā que plantarū habet uim heret corpori ex materia & complexione composito. Illiq; elementorū cōplexioni tribuit motū in quālibet loci partē: qui uita uocatur. Per formā animalū propriā iis se accomodat: spiritūq; procreat sensuū instrumentum. Per formam rationalem reliquis imperat. Itaq; per infimam uim suam est forma materie: per secundā forma est corporis mixti: per tertiam plante: per quartam forma est animalis: imo forma formatū. Ex quo fit ut rationalis anima & corpora formet magis: q; relique forme / qa p plures uirtutes format: & formet purius: qa informē materiā per pedē suum tangit cominus: per caput autē eminus prospicit. Quēadmodū ignis ex quattuor caloribus p prii gradibus. Primū gelido ligno infūdīt. Secūdū ligno iā tepido. Tertiu ligno p duos iā calido. Quartū tribus illis gradibus isup addit p quē

14
fulget superne: sic anime rōnalis eēntia quattuor quibusdam referta gradibus: mixto uitali/sensuali. Intellectiuo: primum materie applicat: secundum adhibet primo. Secundo tertium adiicit. Tertio addit quartum. Vbi tam secundum totam eēntiam q; secūdum gradus oēs materiam formare uideēt. Licet secundū eēntiam quidē totam formet eodē modo. Secūdum uero omnes gradus alio atq; alio. Primus si quidē forma ē materie. Secūdus ē forma mixti corporis. Tertius forma ē forme uitalis. Quartus ē corporalium omniū forma formatū: per tres gradus anima particularis euadit: p quartum remanet absoluta: formatūq; capax absolutarū. Quid mirum si in hoc eius excellentissimo gradu aliqua apparet uis opatioq; diuinis p similibus: quibus ex eo hic gradus fit proximus q; fit a materia remotissimus: cum in nōnullis mixtorum corporum formis propter temperationē aliquā celestibus corporibus congruam / uis aliqua actioq; resulter / aliena quidē ab elemētis quibus illius forme subiectū componit: consentanea uero celestibus / quibus tempatione fit similis. Neq; mirum uideri debet animā licet sit forma corporis / habere tamen uirtutem aliam quam corpori non cōmunem. Quoniam angeli neq; secundū eēntiam / neq; secundū preparationem ad eēntiam / ex materia eruunt. Anime uero irrōnales p utrunq;. Animatum rōnalem / quia media debet eē conditio. Nequeunt autem ex materia p eēntiam pullulare: quin secundū preparationem ex materia pullulēt. Quocirca secundū preparationem scaturient quidem. Secūdum uero eēntiam / minime. Qd si uirtus eēntiam sequit / nulla uirtus angeli corpori ē cōmunis. Omnis autem bestiarum uirtus ē anime simul & corporis: quia simul cum eēntia trahitur ex materia. Virtus autem anime rationalis in sola eius eēntia est: cum ea descendens ex alto: & quoniam huiusmodi anima proportionē corporis superat: neque est i corpore: sed corpus in ipsa / corpus omnē ipsius uirtutem nō cōprehēdit. Attingit at uirtutis alicuius nō nihil: p p ea q; aīa q; secūdū preparationē pēdet quodā mō ex materia / usq; adeo afficit corpori: ut inferiores uirtutes suas illi accomoderet p portione quadā: p q; illud liber operetur: atq; in illo. Neq; absurdū putari debet rōnale substantiam

coniungi materie. Quia non potest aliter ordo nature seruari. Est enim spiritus aliquis a materia sepatus / rōnalis / incorruptibilis qualis ē angelus. Est & spiritus coniunctus / irrōnalis / corruptibilis qualis ē anima bestiarum. Distant duo hec nimium. Nēpe i genere ipsius spūs sunt atq; inter se p tres differēcias differūt. Quid ergo inter hec mediū est? Nō spūs aliquis q solum sit sepatus. Talis. n. eē nequit: Quia oportet si sepatus ē: rōnalē quoq; imortalemq; eē. Non spūs aliq; q rōnalis sit tantū. Oportet. n. spūm talē cōiunctū insup eē uel sepatū. Nō spūs solū incorruptibilis. Quoniā necesse ē ipsū rōnalē preterea eē. Nō spūs sepatus rōnalisq; tantū. Nēpe oportet ipsū ēt incorruptibilē ponere. Nō spūs sepatus & incorruptibilis solū. Nā si duo hec hēt / hēt & rōnē: qa cū neq; sensū exerceat / neq; alimētum frustra erit: nisi opationē hēat rōnis. Nō spūs cōiunctus irrōnalisq; solū. Talis nāq; ēt est mortalis. Non spūs cōiunctus imortalisq; dū taxat. Qui enim cū angelis cōmunē hēt imortalē uitā / cōem hēt itel ligētiā. Nō spūs cōiunctus rōnalis atq; caducus. Quia si cōem hēt cū angelis intelligentiam que uite ipsius in se ipsam reflexio quedā est / cōmunē habet & uitā. Sit ergo oportet i corpore spūs aliquis medius extremorū: q & rōnalis & icorruptibilis sit: Cōueniat cū utrisq; qa spūs ē: Differat ab angelo / quia ē cōiunctus. Differat a bestia / quia rōnalis. Conueniat cū angelo pprie: qa imortalis. Conueniat pprie cū bestia / quia cōiunctus. Immo cū oporteat inter illa extrema eē mediū ab utrisq; quodāmō æque distans & æque particeps utrorūq; necesse ē esse spūm aliq; q prim sepatus / rōnalis / sempitemus sit: prim cōiunctus / irrōnalis atq; caducus. Talis maxime humanus est aiūs. In cuius sūmo tres prime ille cōditiones sunt. In infimo tres sequentes. In medio sex oēs mixte inuicē & mulicis ut Plato inquit modulis tempate.

Quomodo mēs insit corpori

Cap. v.

a T quonā pacto rōnalis aīa cōiūgiē corpi? Nō ut solidū corpus solido. Nā corpora hec solida que solo tactu iūgiē: neq; simul sūt oīo / neq; simul agūt: ut aīa atq; corpus simul oīo sūt / simul & operantē. Proinde oīum absurdissimū eē uidet / aīam efficacissimā uitalis mo

19 233
tionis originē dēlis crassisq; corporibus cōparare. Que quāto magis corporee proprietatis dicunt habere / tanto minus naturalis actiōis uitalisq; motionis possidere uident. Nēpe si diuidant: remanēt dissipata: neq; sicuti puriora solēt / mox i suam redeunt unionem. Contra uero. Que q̄ minimū corporee crassitudinis hēnt / dū uidēt a solidioribus pcuti / ictum facillime uitāt / dū penetrari / efficacissime penetrāt. Dum diuidi / adeo in unitatē suā uelociter reuertunt: ut discessisse ab ea minime uideant. Igit̄ ut dicebamus / aīa nō ut solidum corpus / solido iūgiē. Rursus nō ut aqua uino. Corpora. n. hec mollia mutua mixtione uim priorē amittunt: ac desinunt eē quod erant. Aīa cū sit incorporea / neq; materiā cū hoc corpore cōem hēat / nō pōt cū corpis huius q̄litate misceri atq; cōfundi. An forte sicut calor ignis aque? Hoc potius modo. Calor siquidē nō ē corpus. Ideo ē similior aīe. Sed neq; id satifacit nobis. Nā pars caloris i aque pre ē / nō totus i tota. Forsitan ut uox aeri. Vox. n. forsitan una eadēq; tota ē in qualibet aule pre: cū tota audiat̄ in qualibet. Mouet aures. Nuntiat aliquid intellectui. Quēadmodū aīa tota est i qualibet picula corporis. Corpus regit simul atq; intelligit. Sed nescio qd fragile uox hēt & passio ni subiectū. In fractione aeris nascit̄: leuiq; retrudīt aura. Sed hēo interim similitus aliquid. Videlicet imaginē coloris i aere ad oculos ueniētem. Spiritalis hec ē. Curtit momēto. Attingit pcul. Tota occurrit ubiq;. Vēti nō patit̄ impetū. Pingit aerē. Format uisum: Simile admodū ē id quidē. Sed hoc differt. Qd aerē nō regit: neq; gubernat: sicut aīa corpus. Sed ecce / gubernat nauē aliquā gubernator. Et ē i nauī. Num ita & aīa se habet ad corpus? Non: qa gubernator nauē nō implet / nō adest toti / nō p se mouet solum: sed p gubernaculū. At nūc i gubernaculo hoc inueni aīam: Quoniam cum p ipsum naua regat nauem: ars gubernatoria nō modo in naua ē: sed & transit in gubernaculum. Tota in eo fit toto regitq; ipsum. Hec ipsa ē aīa gubernaculi: Sed hec nihil nature sue tribuit substātie gubernaculi: sed agit solū ipsa qdē extrinsecus agitata. Aīa uero aliqd tribuit corpi: & suapte natura mouet. Tolle q̄so oculos i celū philosophe: celestē q̄ris aīam i terra uel mari. Suspice solis lumē. Vnū hoc & idiuiduū ē. ut ita dixerit

in qualibet aeris parte totū. Aerē illuminat calefacitq. Ipsum uero nihil sūmit ab aere: neq. uim alicubi patiē. Neq. ullis fordibus maculaē. Fluitat aer uentis. Manet lumē ut uult Plotinus. A sole est: momēto transit in aerem. A sole iterū nō separatur reflectit & in solem. Sine ipso aer mortuus ē: cū sit frigidus & obscurus: forma qualibet destitutus. Duas hēt lumē qualitates fulgorē atq. calorē. Fulgorē qdē exercet in aere: nō tamē tribuit aeri: calorē tribuit. Vnde occidente sole nō extinguitur ut Plotinus putat: sed una cū sole subito totum precedit lumē. Caloris ad multā noctē reliq. relinquunt. Quasi aer factus fuerit caloris princeps nō fulgoris. Sed prester si placet fulgorē nō largiat. Esse qdē lucis illius quid ē aliud q̄ lucere: Sine illa nō lucet aer. Sine aere illa lucet. Siquidē uera est Plotini sentētia: lumen non a p̄spicuo ullo pacto: sed a solo sole cōtinue depēdere: ipsūq. sēp utpote q̄ sit actus quidā ipsius p̄petuus comitari. Sed p̄gamus ad reliqua. Accedit lux aeri: lucet ibi lux sicut & ante in se ipsa: lucet aer: qui nō ante: p̄ se lux illa lucet. Per lucē aer. Nūquid aliud est lucere lucis: & lucere aeris. Nequa: alioquin remaneret fulgidus aer abeūte luce. Vnū igit. est luce re quo lucet utrunq. Sed luci p̄ eēntiā cōuenit: p̄ participationē cōuenit aeri. Vnum igit. eē quodā mō utrisq. cōpetit. Nec est lumen in aere q̄uis ita uulgo dicaē: sed est aer in lumine. Si mō quod angustius est passioniq. obnoxiiū ampliori & i. patibili cōtinet. Similiter hois aīa a deo demittit in materiā. Transit i. eam subito: neq. discedit a deo. Sed utriq. simul agit. Regit corpus: atq. ēt ueritatē ipsā rerū oīum q̄ est ipse deus miro quodā ut disputat Plotinus mō attingit p̄ intellectum. Rursus sicut lumē in solē reflectit: sic ipsa in deū p̄ uoluntatē / p̄t semp bonitatē rerū oīum appetit: que ipse ē deus. Implet corpus sine offensione: ut aerē lumē totaq. similiter toti adest: patiente corpore non patiē: sed sentit & iudicat passiones. Nō fluit corpore labēre: sed constat. Duas hēt uires p̄cipuas: iudiciatiam & uitalē. Iudiciū nō tradit corpori: sed ipsa pagit. Vitā corpori mutat uel largitur quatenus uim quādā sue uite imaginariā ipsi cōmunicat. Vnde iudicat aīa sola nō corpus. Viuit at. corpus & aīa. Quapp. anima decedēte sensus abit protinus. Vestigia uero uite manere uidētur ad rēpus.

19 238
Calor. s. atq. morus. Anime eē uiuere ē / quādoquidē aīe eēntia ē uita p̄ quā formaliter uiuit corpus. Esse quoq. aīantis nihil aliud est q̄ uiuere. Nō tamē aliud ē uiuere ipsū aīe corpori copulare. Aliud ipsius cōpositi uiuere. Immo sicut p̄ unam eandēq. uitā. i. aīe eēntiam uiuit utrunq. sed aīa p̄ suam / corpus p̄ alienā: ita ut pleriq. iudicant p̄ unū dūtaxat uiuere utraq. sunt dicuntq. uiuētia: p̄ suam aīa: corpus per alienū. Atq. ut supra tetigimus aīa nō ē in corpore: quanuis ita appareat illis qui corpus uidētes quidē / aīam uero non uidētes / latere aīam i. corpore tanq. uasculo arbitranē. Qui uero inspiciūt aīam ingrediētē corpus intrinsecus: extrinsecus sup̄grediētē / complectētēq. & substinentē atq. mouentē puluerē hūc exiguū undiq. p̄culdubio corpus eē in aīa confitētur. Quis dubitet eam eē corpore ampliorē? Cū p̄te sui equē illi quodā mō. i. uitali potētia parte excedat. i. iudiciaria facultate. Itaq. corpus tanq. angustius atq. labile i. aīa ē / ampliori p̄fus & stabili perinde ut id qd. cōtinet / incōtinetē. Quāuis ergo tota aīa assit corpi / nō tamē corpus toti adest aīe: sed p̄ti infime solū. i. uitali. Qd. hinc cōfirmari uidēt: q̄a cū aīa sit uirtute longe maior corpore / & a uirtute morus amplificatioq. pueniat / oportet aīam nō modo toti adeste corpori / uerū ēt secūdū p̄sentiā / ut placet Iamblico / corpus excedere. Et quia ē indiuisibilis / ubicūq. ē / illic ē tota. Corpus at. sicut nō toti equat uirtuti aīe / sic nō equat toti eius presentie. Id sēntit Plato in timeo: quādo dixit mūdi opificē corpus in aīa statuisse. Iterū in libro decimo de re. p. Vbi inquit mūdi corpus inter necessitatis genua uolui. i. infima celestis aīe p̄te regi atq. moueri. In phedro ēt aīas affirmauit supra celū caput extollere. Verū quāuis aīa ita corpus excedat: nō tamē impossibile cuiq. uideri debet / eā usq. adeo ad se materiā trahere: ut unū reddat cōpositū. Cū. n. p̄p̄riū sit formarum p̄ficere & sibi deuincire materiā & materie partes iuicē copulare / quo p̄stātior forma est / & quo magis materie dominaē / eo p̄fectius hoc efficere pōt. Faciunt at. id forme quelibet infime. Quid obstat quominus faciāt & sublimes? Modo id naturaliter cupiāt. Qd. si angelice minime faciunt / id ex eo prouenit q̄ nullā prorsus inclinationem habent ad sp̄etiem aliquam animalis sua coniunctione complendam.

Fieri uero hoc a mētibz platonici oēs & piparetici uerere uoluerūt
Nullus. n. illorū rebus ē q̄ nō affirmauerit speras celestes eē animis
rōnalibus aīaras . Testant̄ id inter platonicos preceteris Plotinus:
Porphyrius: Iamblicus: p̄culus: Inter pipareticos aut̄ theophrastus:
Auicenna & alganteles. Qua in re prolemeus quoq̄ & albumasar &
Zaeles & manilius ceteriq̄ precipui auctores astronomie nobiscum
sentire uident̄. Quando uidelicet affirmant celestia corpora esse diui
nis aīabus mētibzq̄ predita: ac tanq̄ aīalia quedam diuina ipsi deo
oīum rectori parere. Neq̄ id quidē iniuria. Nempe cū uiderēt nōnulla
que ad aīos prinēt ex stellis prenuntari / nō aliter id fieri posse pura
bāt / q̄ si stelle aīate sint uideātq̄ futuras hoīum actiones / suisq̄ quo
dāmō nutibus indicēt. Preterea sicut corporū illarum radii ī corpora
nostra / sic aīorū eardē radii in nostros aīos influant. Oīa uero a cau
sis illis ordinatissimis ordinata bonaq̄ mitti . Posse tamē ex diuersa
multarū circa nos causarū cōmixtione materieq̄ defectu puerti: adeo
ut mercurialis prudētia ī malitiā : mattia magnanimitas ī ferocitatē:
uenera charitas ī libidinē cōuertat̄. Similiterq̄ de ceteris. Quēadmo
dū & radii solis inde quidē blādi mittunt̄: sed hic sepe recipiunt̄ eda
ces. Verū hec iam tāquam ī presentia supuacua dimitramus.

Quod mens sit forma corporis patet ex opinionibus
actionibusq̄ humanis. Ratio prima quia homo est ani
mal rōnale

Cap. vi.

n On solū uero rerū naturalīū ordo demōstrat eandē eē aīam que
in hoīe speculat̄ & sentit: ut ī superioribus declarauimus: uerū
eriā sapiērum sentētie atq̄ opationes humane . Oēs philosophāes ī
hac snia cōsenserūt / hoīem eē spēm quādam rerum: cuius differentia
propria p̄ quā a brutis differat / sit ipsum rōnale. Oportet aut̄ differentiā
propriam ab intrinseca rei forma semp accipe: nihil enī ab alio differt
secūdum spēm nisi per naturā interiorē. Non summiť aut̄ rōnale ab aīa
solū cogitatrice: quia ī ea est rō dumtaxat p̄ricularis. Homo aut̄ ad cō
mune bonum decusq̄ dictis factisq̄ rōnaliter opat̄. Eius igit̄ differē
tia ab uniuersali summitur rōne . Hec autem in mente est . Mens igit̄
tur forma illa est p̄ quā quisq̄ nostrum in humana specie collocatur.

Si autem fuerit secundum eē ab homine separata / ex ipsa & homine:
hoc spēs una nō fieret. Atq̄ hō p̄ interiorē carnē cameus p̄prius di
cereť / q̄ p̄ rōnē exteriorē / rōnalis. Neq̄ dicat auerois hoīem esse
aliquid cōgregatū ex aīali cogitatio ac mēte. Totūq̄ ipsū p̄ alterā
eius p̄tem rōnale cognominari: sicut corpus simū: q̄a simus ē natus.
Primo. n. natus corpi cōtinuus ē: mēs aut̄ cogitatioi nequaq̄. Deinde
mēs huiusmōi spēs quedā ē seorsū ab aīali cogitatio & hoc aīal est
spēs p̄ se a mēte seorsū. Nō transit aut̄ de spē in spēm separatā differētie
cognomentū . Et sicut nō dicit̄ apud Aueroem mēs cogitatio & sen
sualis p̄ cogitatricē aīam cui p̄pinquat: sic neq̄ cogitatrix aīa diceť
rōnalis siue intellectualis p̄ mentem. Neq̄ rursus transibit cogno
mentū differentie: in tertiū aliquod qđ ex illis efficiat̄. Vna. n. differē
tia unā quandā exigit spēm atq̄ cōtra. Illa uero unā spēm nō cōficiūt
q̄a neq̄ in unam essentiā neq̄ in unū esse congregiunt̄. Omnino autē
ridiculum ē hoīem accipe differentiam p̄ quam ē homo a mēte unica
& separata. Sic enim singule p̄sone unus homo erūt: aīalia multa. Et
natura spēi remanebit uniuersalis / natura generis iam facta particula
ri. Neq̄ minus ridiculū est humanam spēm in eo cumulo collocare.
Quia sicut nō erit simpliciter unū: sic nō erit (ut ita loquar) ens sim
pliciter. Neq̄ substantialis aliqua rerū spēs: sed cōtingens aceruus. Eo
maxime quia ex duabus rebus que per se secūdū p̄fectam spēm actu
existūt nō fit unū p̄ se uerū: sed falsum unū: & id quidē alio uinciēte.
Nō enim ī alterius se gremiū iacit quod p̄ se oīo existere potest: neq̄
admittit naturaliter intra se alterū quod sibi ipsum sufficit. Immo ue
ro cū res queq̄ p̄ actus suos inuicē distiguāť. Ideoq̄ actus sit sepatio
nis principiu: Que actu existunt aduersant̄ cōiunctioni. Mēs uero &
aīal actu subsistunt utraq̄: neq̄ possunt ab alio copulari ut in sequē
tibus ostendemus. Esse autē rōnem uniuersalē in anima qua senti
mus & uiuimus: p̄p̄ illā nos rōnales cognominari docet ī libro de
moribus Aristoteles. In primo libro inq̄ mēte eē ī aīa / sicut ē ī oculo
uisus. Partes itē aīe duas eē: Rōne carētē & rōnalē. Primā distinguit
ī duas: In nutritiuā partē / q̄ nūq̄ obrēpat rōni: & sensitiuā que quan
doq̄ obrēpat. Alterā pariter diuidit in actiuā rōnē & speculatricem.

Virtutes morales ponit i uoluntate & appetitu rōni obediēte. Principia uirtutū moralū in actiua rōne. Virtutes speculatiuas i rōne speculatiue. Idē facit in sexto. Vbi ēr asserit rōnalem uim eē humane aīe partē. Atq; hāc duo agere. s. cognoscere & gubernare humana p prudentiā atq; artē. Et naturalia diuinaq; p sapientiā cōtemplari: q; intelligentia & scientia cōtin eē. In pblematum libro inquit natura parēs & auctor oīum instrumēta nobis duo inseruit: quorū opa instrumentis extraneis uti ualemus. Manū in quā corpori dedit: aīo mentē. Est enī mēs quoq; rebus a natura nobis imptitis annumeranda / uicē sane gerēs instrumēti. Hec ibi.

Ratio secunda. Quia homo intelligit Cap. vii.

a Aristoteles hoīem eē uult aīal ex corpore ac mēte cōpositum. Si quidē in libro primo de moribus statuit de felicitate hoīs propria disputare: que in ppria hoīs opatione cōsistat. In decimo opationē hoīs ppriam eē inquit intelligentiā: q; sit secundū mentē que magis ppria nobis ē q; sensus. Que suprema pars aīe sit. Addit nos uel mentē esse: uel maxime mētē: cū tamē uelit nos esse cōpositos. Quasi mēs sit forma hoīs maxime naturalis. In primo libro de aīa inqt potius dicendū esse hoīem p intellectualē aīam intelligere / q; ipsā aīam intelligere. Vbi fateī auerois intelligentiā pprie sicut & sensum eē totius cōpositi. Vnusquisq; ēr experit in se ipso se aliquid intelligere. Neq; id facit nisi p intellectū. Nos quoq; in presentia quonā pacto intellectus naturā inuestigaremus / nisi ipsi nos intelligeremus. Et quonā intellectu magis p arbitrio nostro utimur q; phātasia que sepe cogit aliunde / familiarior naturaliorq; nobis intellectus ē q; phātasia. Si aueroici interrogent q; dnam illud sit quod intelligit pprie: cū dicit Aristoteles & auerois hoīem pprie intelligere. Respondebūt / neque mentē esse istud. Non. n. apud eos mens ē hō: neq; aīal cogitatum: q; non habet intelligendi uirtutē: Sed aceruum quendā ex mente & huiusmōi aīali. Et actionē mētis que intelligentia / ē ipsi toti ideo attribui quia soleat actio ptis sepe ascribi toti. Stultum id quidē. Primo q; aceruus talis non est in aliqua una spē aut genere uno: neq; eā habet unionem: p quā in una opatiōe qualis intelligentia est / cōueniat.

14 238
Deinde quia partis actio tūc toti ascribitur: quādo pars illa uel cōtinuat cū altera i unā eēntiam: sicut hoīem uidere dicimus: q; uideat oculus. Vel inesse unū: ceu cū dicimus ignē calefacere: p calefactionē que puenit a calore & forma: q; talis pars ignis ē: ut materiā alteram ignis ptē formādo ad unū eē pducatur. Vel i unū agitationis effectū. Veluti cū dicimus aīam una cū brachio ensem uibrare: q; motio talis ab aīa i ensem p brachiū trāseat. Mēs āt apud illos neq; cōtinuat cū aīali i eēntiā unā: neq; i unū eē ut cōstat / neq; ēr i unū agitationis effectū. Quia intelligentia nūq; mēte egredit. Quo possit alteri preter mētē cōmunicari: neq; expleī p aliquod instrumētū. Ex quo fatēri coguntur cōtra ducē eorū Aristotelē / pprie dici mētē intelligere. Hominem uero intelligere dici non posse: nisi improprie admodum & absurde. Neq; adducāt consuetū illud exēplū de celo. Qd celū nō nūq; dicat mouere se ipsū: q; ps eius altera moueat alterā. Atq; ita hō intelligere q; pars eius intelligat: Exēplū nō cōsonat. Nā motus a mēte celi trāsit i celum. Intelligentia uero neq; ab humana mente trāsit i aīal / neq; eō uerso. Sed affertent rursus aliud æque ridiculū: Qd celū a nōnullis intelligere affirmit: cū tamē pars eius intelligat sola. Quāuis raro id audiat de celo q; intelligat / de hoīe uero semp / tamē quicūq; illud dixerit / falso ac stulte loquet: nisi forsan existimet mentē illā cū celo in unā spēm cōuenire. Proinde quicūq; aiūt oēs hoīes p unā mētē & illā qdē ab hoībus sepatā intelligere / nō minus delirāt / q; qui dixerint oēs p eundē oculū ab oībus semotū singula cernere. Deniq; quādo interrogātur / quare nos opari dicimur / ex eo q; sepatā mens opat respondēt: quia licet illa non sit forma a qua habeamus ut simus / ab ea tamē habemus ut opemur. Que qdē responsio ideo ridicula ē: q; idē pbat p idem. Afferunt aueroici arctiorem quādā ut putāt copulā inter mentē & aīalis huius phātasia: per quā fiat hō unus atq; intelligēs. Quia mēs spēm per quā intelligit haurit a simulacro: quod sibi per sensus formauerit phātasia. Si. n. spēs sit forma mentis / simulacrū uero forma sit phātasia / seq; opinātur / ut quotiēs spēs cum simulacro copulat: totiēs & mens conspirat cū phātasia. Copulari uero totiēs / quotiēs depēdet spēs a simulacro. Id uero fieri quotiēs homo aliqd
ff i

speculat. Nos huiusmodi copulā sufficere non putamus. Quo. n. pacto pōt spēs intelligibilis eē nodus quo phātaſia menti deuinciat: q̄ talis ē: ut quādiu iheret simulacris phātaſie tanquā in particularibus fundamētis particularis ſit: & a mente ſeiuncta p̄maneat. Et cū primū in mēte ſit/ facta uniuersalis/ iā p̄cul abſit a phātaſie ſimulacris. Nūq̄ ergo phantaſiā noſtrā menti spēs alligabit: que nō pōt in ambobus ſimul exiſtere. Actus quidē intelligendi in ſola mēte eſt: quod nemo negat. Mens at̄ id intelligere ſolet cuius hēt spēm & ſimilitudinē i ſe ipſa. Quare ex hoc ipſo q̄ mēs spēm p̄ quā itellectura ē aliquid a phātaſie ſimulacris accipit nullo modo id ſeq̄ ut phātaſia itelligat q̄q̄ ſed potius ut ipſa aut eius ſimulacra aut obiecta intelligat. Quiſq̄ igitur mentē cū phātaſia coniungēs profiteſ ſe ex iis duobus unum aliquid intelligēs cōſtituere/ nihil plus agit q̄ ut ex intelligēte ac re extra mentē intellecta intelligēs unū cōficiat. Perinde ac ſi ex uiſu & re uiſa unū quiddā efficiat uidēs. Niſi forte q̄s uelit ſicut ex igne calefaciente & aere inde calefacto. Vnū quiddā ſit calefaciēs/ quādo ignitus aer calefacit manū/ ita ex mēte intelligēte ac phātaſia uel itellecta uel quomodocūq̄ p̄ intelligētā agitara/ unū edi rufus actum intelligēdi/ quo ambo rē extra phātaſiā poſitā intelligat. Qd̄ ſi cōtingeret/ iam mēs illa ſublimis & ſepata uim intellectualē phātaſie comunicauiffet: quē admodū ignis aeri calorē prius q̄ actū extrinſecus calefaciendi cōmunicat. Immo ē magis: Quoniā actus intelligendi ſemp̄ claudī intellectu. Neq̄ trāsmigrat foras: quo ſit ut nequeat tradi cuiquā itelligētia ſine mente. Atq̄ ita mens humano corpi ineſſet tanquā forma: quod i praeſentia querimus. Quāquā coniunctio illa fieri nequit: Quoniā intelligentia nō expleſ p̄ inſtrumētū. Deniq̄ ut conuincant intelligētā uniuerso illi aceruo eſſe cōmunē/ cōnexionē talē in mediū rufus adducent. Ut quādo phantaſia imaginē rerū aliq̄ cōcipit: eadē ſtatim ſuſcipiat in mēte: atq̄ in phātaſia/ phātaſma uoceſ: & particularis appareat atq̄ multiplex. In mēte uero uoceſ intelligibilis spēs/ & abſoluta penitus uideat & una. Cū tamē una eadēq̄ forma ſit: Que quoniā mentē ſimul format & phātaſiā: Vnū conflac ex utriſq̄ cōpoſitū: qd̄ appellaſ hō. Quoniam uero intelligētia spēm

141
237
intelligibilē ſequit. Spēs at̄ ē forma cōpoſiti intelligētia p̄prie cōpoſito aſſignaſ. Cuius quidē cōnexionis exemplū oſtēdet i oculo. In quo spūs ē uiſiuus. Lumen at̄ p̄ coloris imaginē coloratū uiſiuo spū ſe i ſinuat. Ac spūs uiciſſim penetrat lumen. Vbi coloris imago que in lumine eſt/ eadē penitus fulget in spū. Ideo ex lumine & spū facit unū. Nos at̄ negabimus fieri poſſe ut eadē oīo forma in ſubiecto eterno pximoq̄ ſuſcipiat ſimul & corruptibili. Tā. n. diuerſos hēt modos eſſendi forme omnes/ q̄ diuerſa ſubiecta ſūt/ quibus ſuſcipiunt. Forma igit̄ eſſe lōge diuerſū hēbit i mēte & phātaſia. Vbi at̄ eſſe duo ſūt multūq̄ diuerſa/ due quoq̄ & diuerſe admodū forme ſūt q̄ ſūt eēndi p̄cipia. Quinetiā ſi cōceſſerimus eadē i ambobus eē formā: neq̄ ſic q̄dem itelligentia cōis erit. Siq̄dē ibi ſolū itelligentia eſt/ ubi p̄pria & intrinſeca itelligendi p̄cipia ſūt. Hec uero ſūt duo. Virtus itellectiua & itelligibilis spēs p̄ modū penitus abſolutum. In phātaſia uero neq̄ uis itellectiua eſt/ neq̄ modus spēi itelligibilis abſolutus. Nihil igit̄ nodus ille cōducet ad hoc ut hō intelligat. Sicut neq̄ imago coloris licet eadem ſit i lumie atq̄ i spū/ efficiet ut aut lumē aut congregatū ex lumie ac spū uideat. Solus. n. uidet spūs ille uiſiuus: in quo ſolo eſt & uidendi uirtus & imago coloris ſecūdu uiſiuū modum. Neq̄ ulterius nobis obiciāt cōgregatū illud ideo itelligere: q̄a phantaſia/ offerat itellectui quecūq̄ ſit itellecturus. Sic. n. aīal quoddā ſimiliter cōſtitueſ ex lumine atq̄ spū: qd̄ uocabit̄ uiſiuū aīal/ totūq̄ uide re affirmabit: q̄a lumē spūi offert/ qd̄ uideat. Reſipſcant igit̄ quandoq̄ aueroici & cū Ariſtotele ſuo cōſentiant. Illud quo qd̄ actionē p̄pria exercet: formā eē eius propria spēiq̄ effectricē. Propriam uero hominis actionē eē intelligētā p̄ quā spē differat opando a brutorum actionibus. Ideoq̄ p̄ itellectū tanq̄ intimā formā spē differre i eſſendo ab irrōnaliū aīabus. Nō ne ex hoc Ariſtoteles oſtēdit aīam eē formā/ q̄ p̄ eā aīal uiuit & ſentit? Homo at̄ intelligit/ ac dūtaxat p̄ itellectū. Itaq̄ in ea queſtiōe/ qua p̄ncipiū/ quo intelligimus indagabat/ naturā mētis deniq̄ tradidit dicēs itellectiuā aīe p̄tē eē illā qua itelligimus. Qd̄ at̄ plurali utriſq̄ numero/ oſtēdit nō ſeparū quiddam/ ſed nos p̄prie itelligere. Atq̄ i ipſa hoīs aīa itellectū rū agere collocat/ ff ii

tum capace. In secundo libro de aia definitione omni aie com e hanc inquit. Aia e actus corporis physici organaci potetia uitae habetis. Si ue aia e principiu uiuedi / sentiendi / secundum locu mouedi / intelligedi. Rursus aia e id / quo uiuimus & quo sentimus ac intelligimus primo. Ex his ar duabus descriptionibus concludit primam quasi p sylogismu: Cu uero no debeat sylogismus ex terminis equocis fieri / cose ques est ut illa dictio actus ide ubiq significet. i. actu corporis naturalē: qd ipse statim apit / quando subdit diuisionē substantie in materia eiusq formā: & qd ex iis coponit. Dicitq aiam oem ee ea formā / que pars altera sit copositi. Iteru ubi e intelligendi potetia sunt et sentiendi & mouedi potetie. Ac sicut triangulus est i quadrangulo sic aia ue getatiua i sensitiua. Atq hec i aia intellectiua. Et quauis intelligedi uim dicat separi. i. distingui & sepabilem ee ab aliis tanq perperu a caduco: tamē dicit insup intellectū distingui ab aliis uel subiecto ut prisca putabāt: q rōnem capiti / iracundiā pectori / libidinem iecori tribuere uidebāt. Vel distingui potius rōne quadā sicut i eadē superficie concuū a conuexo. Preterea laudat eos preceteris q hois aiam ee qdē incorporeā: sed tamē corporis aliquid. i. actū talem in tali quodā subiecto arbitrent. Hinc i tertio libro de aia dicit. Cu intellectus non sit a corpore separatus / pscrutandum erit alias / utrum formas a corpore separatas intelligere possit. Euidētissime ar i libro naturaliu secundo id apit: ubi uult aiam hois esse formā naturalē. Et separatam a materia atq coniunctam. Coniunctam quidem ee dicit: quia terminus sit generationis humane. Separatam uero eam arbitror dicere pp intelligentiam. Hec uero neq de anima cogitativa neq de unica mente recte intelligi possūt. In libro etiam duodecimo de diuinis / ubi negat formas materiis suis precedere: sequi uero post materiam / eam dūtaxat formam cōcedit: que sit anima intellectiua / manifeste declarat aiam nostram ee formam corporis. Incipere cum corpore: neq tamē desinere. Neq intelligi uerba illa possunt de auerroica mente: que inter mouentes causas numerabit potius q formales: & corpus antecedit humanū. Neq corpori nostro ab ipia genitura coniungit. Quod est cōtra ordinem illum quo Aristoteles in sextodecimo libro animalium

14
238
uti. Vbi ab ipsa origine nobis adhibet intellectum: licet extrinsecus descendente. Theophrastus quoq & Themistius intellectum ab initio cōiungi nobis atq ee anime nostre insitū cōfitem. Qd si legit apud Aristotelē qd genitū est fore corruptioni obnoxiiū / nihil ad animā que nō p morū genita ē: sed creata momento. Verū sit omne qd cepit apud Aristotelē corruptibile / dūmodo natura sua sit tale seruet tamē semp dei uirtute qd a deo processerit sine medio: qd totū a Pythagora inuentū est: a Platone probatū. Si fuit semp hominū generatio / extet nūc multitudo aiarū innumerabilis dūmodo i eadē spē sint. Spēs uero infinite ee nō possunt. Res aut eas que & spiritales sunt & eiusdē spē ee posse innumerabiles ex eo indicāt quidā paretici / q a colore & lumine innumerabiles imagines i aere pcreant. Sūt tamē philosophi nōnulli q nō semp fuisse generationē hoium arbitrent. Mitto nūc pythagoricū illud / generationē. i. sempiternā. Sempiternū quoq certūq numerū aiarū corpora cōmutantiū.

Ratio. iii. Quia homo libere se ipsum mouet. Cap. viii.

p Laronici & paretici oēs cōsentiunt hoiem mouere se ipsum: actionesq humanas ira disponi ut hō ipse qui opat / suarum opationū sit dominus. Agere ar rōnaliter certo mō ratiocinando ante q exequat. Accipe primū uniuersalē regulā. Deinde subiūgere opinionē particularem. Tertio inferte cōclusionem: hoc pacto. Omne bonū eligendū: Cibus ille bonus ē: Igit ille cibus ē eligendus. Prima argumentationis huiusmōi pars solius ē mētis. Secūda pōt ee ēt phantasia. Tertiaq similiter. Et sicut i sola mēte ē uniuersalis regula iudicandi boni: ita i ea sola uniuersalis appetēdi boni uolūtas. In phantasia nō pōt esse nisi particularis opinio appetitioq particularis. Quando affirmāt hoiem libere mouere se ipsū: nō solā mentē accipiunt: in qua mouere ē ad opa potius q moueri. Nō solū aial i quo moueri ē & cogi ad opus / potius q libere ducere: sed ambo simul accipiunt. Qd si ambo simul spēm quadā & psonam unā humanā efficiunt / mēs erit forma uiuifica corporis. Sin minus / nusq repiet aliquid qd libere moueat semet ipsum: sed mēs quedā aial ppinqua aial coget ad morū: sicut uolētia lapidi immissa a iacēte lapidē pellit in altum. Atq ita

cōfictum erit libertatis nomē: sicut p̄sona hoīs ē cōficta. Oīo āt posita una/ ut uult auerois mēre/ qcquid ad quesita respōderis/ aut absurdū erit/ aut nobis quidē cōueniēs/ aueroi aut minime. Siue. n. mens illa mouet nos natura/ certe cōtinue similiterq; mouebit sicut intelligētia celū. Nam sic illā nobis sicut celo itelligētiā adhibēt: siue uoluntate. aut p̄ illā cogēt nos: atq; ita liberi nūquā erimus. Nihilq; erit in ordine rerū qd̄ libere moueat: aut psuadebit. Quo admissō querā quonā pacto ego. s. aīal cogitatiuū psuasionē illā p̄cipio ad quā non aliter possum q̄ p̄ itelligētiā puenire. Atq; sic apparebit itelligenā mihi ppriam eē. Preferrim cū oporteat/ si libere moueor/ eandem substantiā eē que psuadeat moueatq;: & que psuadeat atq; moueat. Alioquin libertatis nomen erit inane. Sed rursus ad idem diuerso quodā tramite pcedamus. Cū comprum habeamus uiuū hoc corpus a mēre moueri sepissime i illis presertim opationibus: que pcedēte cōsilio ordinatissimis modis ad finē rōnalem cōducūt potius q̄ corporeū: querimus utrum mēs p̄ naturalē cōiunctionē substantie sue ad substantiā corporis/ ipsum moueat/ an solūmō p̄ impium. Nō uidet̄ p̄ impium solū id facere. Quia nō aliter hoc faciet q̄ psuadēdo aut precipiēdo phantasiae ut ipsa membra corporis moueat. Atq; ipsa mouebit/ si mō cōsenserit. Nūc āt sepe numero intelcrus agit corpus cōtra phantasiae sensusq; affectū/ appetitu sensuū reluctāte. Mouet itaq; membra p̄ naturalē quandam substantie sue cōiunctionē/ ac p̄ eē potius q̄ p̄ impium. Proinde si plerūq; cōtra phātasie inclinationē/ ipsa phantasia minime psuasa mēs tum sistit mēbra/ tum mouet: idq; facit intrinsecus & eodē ordine/ quo solet phātasia mouere/ q̄s nō uideat tunc quasi cessare ab ope animā illā cogitatiuā atq; eē superflūā? Cū mēs opa illius usurpet. Mēre uero p̄ modū naturalis forme mouere? Siquidē natura ē intrinsecū morus statusq; principiū. Et cū pariat motū in mēbris extremū/ multo magis parere poterit motū intrinsecum in humoribus q̄ facilius agitant. Humores āt agitādo qualitates eorū ad nutritionis opa temperabit. Rursus quāto magis uibrare poterit spūs/ qui aura uel leuissima cōmouent. Dum intrinsecus spūm tēperabit/ sensum exercebit in spiritu. Quid opus ē nobis geminis ani

149
239
mabus/ intellectuali & cogitatrice? Cum una sufficiat. Nec minus possit mēs & intelligere & sentire q̄ cogitativa sentire & alere. Immo & alere pōt mēs: postq̄ uegeratrix nō alere solū pōt: sed elemētorum quoq; motus actiōesq; pagere. Est p̄fecto i nobis uis aliq̄ q̄ eē ipsū siue ens & rōnē ipsā cōsiderat cōiori quodā cōceptu q̄ sit sensibile uel insensibile: ac pōt parb̄ rōrio aliq̄ itelligibile ad sensibile aliq̄/ imo singula & cūtra itelligibilia ad singula & cūtra sensibilia cōpare. Quo fit ut eadē uis hec oīa noscat. Cū uero sensus insensibilia nō attingat/ neq; p̄cipiat quicq; cōmunius uniuerso sensibiliū genere & phātasia ignoret uniuersalia/ uis illa sola mēs erit. Igit̄ in substantia mētis uis erit oīum sensibiliū discretiua sicut i phātasia. Que certe poterit phātasia quedā excellēs sensusq; intellectualis cognominari. Vbi sentiēdi uis est/ fit & sentiēdi actus/ modo nō desit spūs i quo siue passiones corporis exprimanē/ siue imagines qualitatū effulgeāt. Spūs āt lucidus subest mēri sufficiens ad officiū sentiēdi. Ideoq; excellēs illa phantasia que i mētis substantia ē/ infusa spūi cerebri cogitat: infusa oculorū spūi uidet: dū ex uno fōte multas effundit uires. Nēpe si apud Aueroem phātasia corporea substantie intellectuali ministeriū prebet ad actū itelligēdi/ cur nō ēt apud nos spūs q̄ phantasiā corporeā comitat/ eidē mētis substantie seruiat ad exequēdū phantasiae illius actū/ q̄ comitat itelligētiā? Ac si mēbra terrestria corporis motum a mēre suscipiūt: atq; ad exteriora transmittunt/ qd̄ obstat quo minus ignei spūs per mētis presentia illustrati imagines corporū obcurrētes mētis offerāt phantasiae. Quā ob rē in eadē mētis substantia uis itelligēdi/ sentiēdi nutriēdiq; locat̄. In q̄ ēt tota uis cōsistit libere opandi atq; mouēdi. Quādo. n. aliqd̄ p̄ rōnē accuri sumus/ necessario antecedit i nobis ratiocinatio illa quā supra descripsimus. Que si sparsa p̄ multas substantias quasi p̄sonas fuerit. nō exhibet in actū. Oportet. n. oēm effectum ad unā cām principalē reducere: in qua tota agēdi facultas & rō colligat̄. Actionis āt humane rō in illa ratiocinatione cōsistit. Tota ergo i mētis natura cōcludit̄. Que quidē natura sufficiens erit humane actionis principiū: tum q̄ i ea tota ratiocinatio ē: tum quia illi ēt soli corporis obediunt mēbra. Oculus/ lingua/ manus/ pedes tam facile tam

cito tam assidue singulos pene mētis nutus percipiunt & secuntur: ut incredibile sit mentem non esse propriam horum formam/familiaremque reatricem.

Ratio. iiii. Quia vires aīe se vicissim rē impediūt rē mouēt. Cap. vi.
q **V**ortens natura una duas hēns dissimiles vires agēdi / in actū unius nimis intēdit / ab alterius actu ferme desistit. Ideo cōiue acute audire / lyrā simul & epulas gustare uix possunt. Qd si intēstissima degustatio nō impediret auditū / has vires duas / nō unius substantie / sed duarū eē affirmarem substantiarū. Actus at alendi & sentiēdi intēstissimi humanā intelligētiā impediūt: atque hec illos. Qd significat intellectū eē ipsius eiusdē nostre aīe vim: cuius est nutriēdi virtus & sentiēdi. Respōdebunt ad hec auerois sectatores sensum & phantasiā duas eē aīe nostre vires / atque ideo se inuicē impedire. Actu uero phantasiae pp nimiam sensuū intentionē remisso debilitari insup mētis actū: nō quia mēt in eadē sit aīa qua phantasia uel sensus: sed qa ad creādas & uideādas spēs mēs phantasiae indiget ministerio. Quāq nō pertinet ad aueroicos dicere phantasiā pp intētionē sensuū remitti / q putat phantasiā eē motū factū a sēlibus. Neq ēt uerisimile ē phantasiā studio nutriēdi multū debilitari: tamē dimittamus nūc alimoniam atque sensū. Phantasiā uero accipiamus & mētē. Ego certe hoc expior ī me ipso / intenta nimium phantasia / remitti humanā intelligētiā uel rōnē atque cōtra. Adeo ut uacet mēs siue rō plurimum quādo nimis impat phantasia: ēt si sana & sobria phantasia sit: atque ecōuerso. Quemadmodū & sensus ēt si sanus fuerit: quando attentius circa externa uersatē distrahit phantasiā. Atque cōtra. Rursus quādo ī somniātibus / ebriis / iratis / amātibus / amantibus / & freneticis phantasia tota animi attentione suas ī se uoluntat imagines nō ne omne mentis humane uel rōnis iudicium consopit. Quando autem in contemplantibus rō diuinis considerandis ardentem figit intuitum. An nō silet maxime phantasia? Et si qd interpellat: tacere statim a rōne iubet? Neq pmittit aut affectibus effertur nimium: aut p consuetas ambages latius euagari. Quis ergo negabit mētē & phantasiā eiusdem aīe vires esse: cum sua se uicissim intentione debilitent. Ceterū cōcedamus Aueroicis tantā eē

167
280
motionis uicissitudinē inter mētē & phantasiā / quanta ē inter cōm sensū atque particularē. Et sicut imago rei ī oculo lucēs / ide in sēlū relucet cōm / similiterq & actus uideēdi ab oculo ī cōmunē redūdat sēlū / ita a phantasia rē simulacra rē actus ī mētē cōtinuo refulgere. Quāq mihi uideēt ēt maior esse uicissitudo iter mētē & phantasiā / q̄ inter interiorē sensum atque exteriorē. Quia a mētē in phantasiā tam simulacra q̄ actus reuerberant. Ab interiorē at cōmuniq̄ sensu in oculū quomō id fiat nō plane uideo: neq ipsi declarant. Quod si & hoc quandoq̄ fieri in sōnantibus asserant. Esto. Inueniā rursus aliud ī quo illarum uicissitudo horū uicissitudinem super. Quippe inter mētē & phantasiā nō spēs actusq̄ tantū / uerū etiā affectus habitusq̄ mutua fit commutatio. Que inter hūc & illū fit nunq̄. Cū igit mētē ad phantasiā multo maior cognatio sit copulaq̄ insolubilior q̄ sensui cōmuni ad aliū: & tamen sensus hic & ille in eadē aīa sint: cur non mens quoq̄ & phantasia in aīa sit eadem? Cur mens erema usq̄ adeo erga temporale phantasiā ferme semp afficit: ut obsequat ipsi & blandiat. Ac dolere illa siue gaudere cōdolet (ut ita dixerim) & cōgaudeat / nisi eiusdē nature & substantie fūdamētū utriusq̄ subiciat. Quonā pacto uis phantasiae finita uim mētis quodāmodo īfinitā sepe comitat agendo / ut quo usq̄ illa speculat: eo usq̄ hec ipsa cogitet: nisi substantia eadem equet utraq̄. Nūquā fit iter aliq̄ duo subita: facilis: itēgra cōmutatio q̄lita rē / nisi cōis illis materia sublit. Quapp neq̄ intellectus tā facile fieret unq̄ phantasticus / aut phantasia intellectualis euaderet. Neq̄ ille irrōnalis efficere aliquādo: aut illa rōnalis / nisi cōe subesset utriusq̄ subiectū. Sicut. n̄: rota altera mouet alterā qa eidē machine inittunt / sic duo illi appetitus rōnalis. s. & irrōnalis sese mouēt uicissi facillime tā iperu q̄ iudicio / qa ī eadē aīe substantia sūt. Hic aristotelicū illd̄ in libro de aīa tertio. Quēadmodū spera mouet sp̄am / sic cōcupiscētia uolūtatē. Nō pōt at cōcupiscētia uolūtatē mouere nisi sit aut q̄si sp̄a superior trahēs inferiorē: qd nemo unq̄ dixerit: aut sp̄a eidē artificio cui & mēt cōnexa.

Quinta ratio. Quia separata mens nō indiget phantasia. Ca. x.
m **E**ntis natura apud Aueroem nō habet esse cōmune cū corpore nō esse propriū illi cōmunicat. Nō hēt ide originē neq̄ secūdū

essentiā neq̄ secūndum preparationē ad existendū. Non conficit cū ipso spēm aliquā: neq̄ secundum numerū corporū numerat̄. Itaq̄ sicut habet essēdi modū ab hoc aīali penitus sepatū/ sic cognitōis modū habebit prorsus a corpore segregatū. Quapp nulla rō est/ que eā cogat spēs a phantasie simulacris haurire: atq̄ tēporali mobiliq̄ discursu ad ipsā rerū presertim eternarū sciētā indigere. Profecto erit supnis mentibus q̄ simillima: & illis multo ppinq̄or q̄ corporū qualitatibus. Igit̄ illas earūq̄ more intelliget magis q̄ istas. Quod ē cōtra ducē Auerois Aristotelē: qui hāc mētem scribit nihil absq̄ simulacris intelligere. Simulacra uero corporū sūt nō mentiū. Omnino at̄ cū prima familia itaq̄ humani intellectus obiecta sint cōmunes ipse naturalīū nature rōnesq̄ coniuncte quidē corporibus/ sed a corporibus sepabiles: licet nobis ex p̄portione quadā potētie ad obiectū argumētari talē eē hominis intellectū/ ut & cōiunctus sit & possit a corpore separari. Et quia coniūctus est/ iccirco pene sēper ad simulacra se cōuertat. Profecto q̄a coniūctus est/ ideo se ad coniūcta cōuertit. Et q̄a modo sepabili ē cōiūctus/ ideo mō sepabili se cōuertit. i. abstrahendo atq̄ sepando. Mentes uero que nō solū sepabiles uerū etiā sepate sunt/ & sepabili mō & separata panter intuent̄. Proinde ut sūmatim dicā nihil mihi magis uideat̄ humane mētis naturā eē mediā demonstrare/ q̄ naturalis eius inclinatio ad utrūq̄. Siue. n. per intellectū uel incipiat a corporibus/ mox inde se ad incorporea transfert/ uel ab incorporeis interdū exordiat̄ uicissim ad corporū simulacra labit̄. Siue p̄ uoluntatem uel optet eterna/ interim inde tēporaliū affectu deflectit̄: uel cōtra cupiat tēporalia uicissim inde sepe eternorū reuerentia cohibet̄. Sed ad questionē iam aueroicā reuertamur. Respōdebūt aueroici hūc intellectū mētes q̄dē supnas intelligere absq̄ simulacris phantasie. Naturas corporū minime. Nos ad hec iferemus. In mētibus illis esse spēs corporū incorporeas: p̄ quas de corporibus iudicat̄. Propterea si intellectus hic eas intelligit/ ab eis accipit corporū cognitionē. Nihil ergo opus ē ut a corporibus eā accipiat. Tū illi intellectū hūc asserēt ifimū eē i se ipso subsistere. ac nobis herere. Quātū in se subsistit cōpari ad mētes superiores: ut p̄spiciū uitreūq̄ corpus ad lucem: easq̄ p̄spicere. Quātū nobis

149
291
adheret/ haurire spēs a simulacris/ & corporalia itelligere. Nos ad hec primū q̄dē dicemus supuacū id eē: ut intellectus q̄ semp̄ inspicit corpora i corporū causis/ eadē quoq̄ semp̄ uideat i simulacris. Et que habet i eternitate quotidie mutuet̄ a tēpore. Deinde non q̄a nobis adheret a simulacris accipit spēs: sed q̄a illas hinc capit adheret. Ut. n. arbitrat̄ Auerois ex eo solū nobis cōiungit̄ intellectus/ q̄ spēbus format̄ a nobis acceptis. Ergo cōsiderandus est intellectus prius quasi preparatus p̄ quadam potētiā ad huiusmōi spēs capiēdas q̄ nobis adheret. Nō igit̄ per hoc q̄ heret nobis est ad huiusmōi spēs preparatus: nisi forsitan opinet̄ ipsū herere nobis quātū ad nature spectat propinq̄tatē. i. intellectus illius naturā eē gradu quodā nostre aīe pximā. Si ita sit/ nihil āplius cōsequet̄ q̄ ut mens huiusmōi nostram aīam moueat atq̄ format. Dignior. n. gradus quādo pp̄quat inferiori/ nō accipit ab eo/ sed tribuit. Spera lune sperā mouet ignis: non mouet̄ ab illa. Cur ergo mēs hec sciētā mutuat̄ ab aīa potius q̄ mutuet̄? Nēpe si superior est/ & rāto prestātor quāto arbitrat̄ Auerois: debet ipsa q̄dē p̄ se sapere solū. Aīa uero p̄ ipsā. Presertim cū eodē mō mēs hec cōiuncta sit corpori quo & mēs celestis ē celo: ut uult Auerois. Quapp sicut illa nihil capit a celo sic ita hec nihil a corpore. Neq̄ nobis obiciant aueroici sicut celeste corpus suis formis plenū ē/ sic eius mētē suis eē plenā. Nostrā uero nouas semp̄ formas accipe sicut corpus nostrū formas suas cōtinue uariat. Obiectio hec nihil efficit. Ea siquidē artificis actio modum sūmit ab instrumentis que per instrumenta transigit̄ sicut sectio & similia. Ea uero que i sola mēte artificis p̄manet ut disponēdi opis consultatio modū ab instrumentis non accipit. Quare non decet dare modum intelligētie ex ipso corpore per quod intelligētia nō expletur. Interrogabimus deiceps Aueroem nūquid mēs dū in nobis itelligit perfectior fiat/ an iperfectior/ an neutrum. Si neutrum/ inanis erit perpetua hec agitatio: nihil operando proficiens. Immo nec operabit̄ quidē. Nā ad indifferētē terminū nō fit motus. Si p̄fectior/ eterne mētis p̄fectio sēp a simulacris tēporalibus depēdebit. Sēp id q̄d ē i m̄p̄fectū id q̄d p̄fectius est p̄ficiet. Presertim cū nō aliter uelint moueri ac formari eā a phāntasia nostra q̄ a corpore speculum. Sin i m̄p̄fectior:

quomodo semp mouet ad impfectū? Quo appetitu assidue nitit̄ ad defectū? Et quod imbecillius ē qua ui semp inficit quod prestantius? Nōne auerois ipse ubi de mētibus disputat se patit̄ inqt̄ eas aī p̄ suā eētiam eterna cognoscāt: tēporalia nulla cognoscere. Alioqn̄ ut iqt̄ ipse: & ut suo utat uerbo/ uilescerēt. Si ita est sequitur ut ex Auerois sē sentia: tēporalis cognitio ibi defectū afferat/ ubi cognitio est eterna. Cū igit̄ intellectus humanus (qd̄ ipse assent) semp eterna cognoscatur/ nō mō frustra dicit̄ intelligere tēporalia/ quoniam hinc p̄fectior nō euadit: sed ēt̄ q̄a fiat hinc imp̄fectior. Ego certe imp̄fectiorē fore mētē illā/ eternorū specularicē in nobis ob eā cām arbitror/ q̄ semp hic falsis illud it̄ imaginibus/ curisq̄ turbaē. Atq̄ hāc eius intelligētā i rerū natura sup̄uacūā esse/ q̄a cōferat nihil: nec ullius finis gratia sit instituta. Aīis quidē nostris qd̄ tribuit sui? Nōne p̄icularē rōcinationē humanus aīus natura hēt sua? perq̄ illā ut putat Auerois instruit mētē? Immo sepe illud it̄ & turbat? Vniuersalē uero discursū neq̄ ex se hēt: neq̄ capit a mente. Nō. n. est capax uniuersaliū eternarūq̄ rōnum particularis aīus & mortalis. Si. n. eas caperet/ intelligeret sane: atq̄ intellectus esset & sēpiternus. Nihil igit̄ cōfert nostris aīis huiusmōi copula: nisi forte cōducere putas nobis ex eo mētis presētā/ q̄ nos contra naturā nostrā trahit inuitos: & falsis ip̄licat fabulis: dū fallaci spe diuinorū priuat nos presentīū bonorū iocūditate. Sed neq̄ mētē p̄dest ut diximus. Que cum diuina sit/ nō ē ad hūc hoīem tāq̄ ad finē referēda: hoīem inquā ab illius eē seiūctū. Rursus cū p̄ suā eētiam sup̄nas rerū uidet cās/ in quibus cause oēs medie & effectus ql̄ibet continēt. Ideoq̄ in illis perq̄ illas p̄spiciat corporalia omnia/ nihil nostris eget phantasiis & sensibus ad corporalia discernēda. Prefertim quia inest illi secundum Aueroem agens ille intellectus/ qui cum in eterno sit actu/ per quem naturam intelligibilē singulis potest sensibilibus cōmodare: potest & magis & prius capacem intellectum eodem intellectuāli splendore replere. Atque in eo tum spesies supernarum rerum sibi ingenitas capaci offerre/ tum per efficacissimam uirtutem sui uniuersales spesies illas i cōceptus particulares deducere. Nam si potest ex particularibus contingentibus uniuersalia fingere potest/ ēt̄ ex

uniuersalibus uel inatis uel inspectis diuinitus p̄icularia queq̄ concipere. Prefertim cum essentia sit capace superior. Atque munus hoc iam ab euo semper expleuerit. Neque rursus dicendum est tum mentem tum animal propter compositum ex utrisque coniungi. Nō enī ita iunguntur ut uere unum ex utrisque conficiatur. Neq̄ decet partes ueras ad falsum totum referre quasi finem. Fortasse dicent conferre copulā illā ad mundi decus & ornamentū. Ego uero nō puto mundū sup̄fluo hoc ornari figmēto: imo portēto: quod unicū habet caput/ & illud quidē licet diuinū sit/ tamē cameleōtis instar colores uariat p̄ obiectorū uarietate. Crura isup̄ hēt innumerabilia. Caput manet. Crura semp āputant̄: rursusq̄ repullulāt. Neq̄ tolerabimus eos/ si dixerint mōstrū hoc ad rerū tū superiorū tū inferiorū cōnexionē cōducere. Quo. n. pacto cōnectet cetera/ qd̄ ipsū in se nō mō nō ē unū quiddā/ sed neq̄ cōnexionē suscipit aliquā aliūde. Vnā quādā formā esse oportet in mūdo/ que superiores formas nectat inferioribus. Nam forme unitatisq̄ officiū est cōnectere. Atq̄ in ea congregari oportet formarū omniū proprietates: ita ut forme superiores remittant̄ quodā mō atq̄ ad inferiores deiiciant̄. Inferiores at̄ intēdāt̄ extollant̄q̄ ad superiores. In illo aut̄ aueroico mōstro nec forma inuenit̄ una cōmunis: nec extrema inuicē i se cōmigrant̄: sed dum singula quod suū est seruāt: remanent dissipata. Deniq̄ si intellectū esse dicant ubiq̄ sub luna frustra ibi ponent/ ubi nulli unquā sūt hoīes: urputa i sūmo aere inauigabili equore: terraq̄ inhabitabili. Ibi. n. nihil intellectus unquam p̄ficiat: neq̄ mouet qcquā. Penpaterici uero diuinas mētēs nusquā designāt: nisi ubi accomodate regūt aliquid atq̄ mouent. Qd̄ si dixerint illic illū esse dūtaxat ubi sunt hoīes: duo statim sequent̄ absurda. Primum q̄ totus erit in duobus hominibus longissimo inter se iteruallo distantibus: neq̄ tamen erit in medio: quod natura non patitur. Alterum q̄ motis hominibus ipse quoq̄ mouebitur. Moueri tamen uel per se uel per accidens substantiam illam/ que neq̄ corpus sit neq̄ forma p̄pria corporis p̄iparetica secta nō solet admittere. Proinde quaraione tam diuina mens homunculum oberrantem rarissimeque mente utentem quasi pedissequa passim comiteretur quis explicabit?

Nunquid naturali necessitate? At uero superior est / & hoc neque ad esse neque ad bene esse suum indigere uideatur. Sed neque uolentia neque consilio licet fingere. Neque licet afferre / quod ideo mouetur motu hominis: quia naturaliter humane spiritus accomodat. Non enim aliter illum huic accomodant / quam celo mentem. Quam tamen una cum celo moueri non putant. Postremo si dixerint mentem motu hominis non moueri: fatentur compellen tamen mentem quandoque procul ab homine: tamen hominem procul a mentis presentia uiuere.

Ratio sexta. Quia intellectus uterque est uirtus in anima. Cap. xi. q.
Vod autem intellectum agentem atque capace duas esse affirmat essentias / ex quibus unum est intellectualis anime constituitur. Id quidem superfluum & absurdum. Superfluum quia una essentia sufficit uirtutibus duabus instructa: ita ut per unam efficiat species / per alteram capiat. Sicut & phantasia intentiones quasdam ex imaginibus haurit / & haustas ipsa met recipit. Et oculi animalium que nocte uidentur / in eadem essentia uires geminas possident. Per unam imagines colorum eliciunt. Per alteram capiunt. Ipsum quoque lumen colores quosdam in nubibus aut aqua & facit & suscipit. Quo pacto in eadem essentia duplex fundatur potentia / effectrix & susceptiua? Ex diuersis uidelicet principiis siue relationibus. Sane lumen purum a sole est / colores facit: prout quasi in se ipso est extra solem / suscipit. Ita & anima quantum ex deo est actu purissimo / uim sortitur ad species fabricandas. Quantum uero in se ipsa est infra deum / euadit quasi passiuam / ac species suscipiendo format. Quo fit ut figmentum illud aueroticum sit superfluum. Est & absurdum. Quoniam ex duabus essentis que actu uterque existunt / est unum substantiale non constituitur. Duo namque existendi actus / duo sunt esse: non unum. Intellectum agentem apud illos esse actus substantiam quandam postquam agit aliquid / non est dubium / neque nos contra pugnamus: Quod autem adiungunt capace quoque intellectum esse substantiam alteram: ac tale ut mera potentia sit non aliter quam materia prima / non probamus. Nam si mens capax pura potentia sit a materia prima non distinguetur. Et ubicumque materia erit / erit intelligentia / ita ut & lapides ipsi intelligent. Certum quidem est materiam primam esse meram potentiam. Non potest autem mera potentia in natura esse nisi una: sicut neque merus actus nisi unus / atque e conuerso. Si enim quicumque in potentia esse dicuntur per unam rationem communi talia sunt. Et quecumque actu similiter

14 283
necessarium est ad unicum potentiarum fontem & unicum actuum puenire. Iterum si prima & communis in rebus distinctio compositio uel illa est: que per potentiam fit & actum. Atque ex uno non fiunt multa / nisi per ordinem quendam aliorum ad alia. Et ex multis similiter non fit unum / nisi per huiusmodi ordinem / in quo aliud ad aliud tanquam potentia refertur ad actum / sequitur ut multitudine in rebus ab ipsa potentie actusque commixtione sumatur exordium. Quo fit ut neque merus actus neque mera potentia multiplex esse ualeat. Postquam neque potentia nisi per actus mixtionem: neque actus nisi per mixtionem potentie subit numerum. Ex quibus conicitur ut mens pura potentia esse non possit. Ac si dicatur mentem quoque simplicem potentiam esse non minus quam materia sit & ab ea nihilominus discrepare sciscitabimur / qua ratione a materia differat. Plane non quantum potentia est tamen quia in hoc ipso conueniunt: tamen quia per potentiam confusio regnat & chaos distinctio fit per actum. Adicietur igitur menti aliquid ultra potentiam per quod differat a potentia materie: & id quod est aliquis actus erit. Atque hic actus si mentis gremio sit infusus / efficiet ut mens non sit mera potentia: postquam actum habet admixtum. Sin incubat extrinsecus / non prius efficiet / ut mens a potentia materie differat quantum illa potentia est quam per actum proprium agendo in mentem / actum aliquem menti inritum tribuat: per quem a potentia pura in quantum potentia discrepet. Talis enim distinctio non fit nisi per actum aliquem in quantum est actus. Atque ita rursus mens non erit potentia pura. Fingetur aueroticam mentem ideo differre a materia quoniam mens alium actum respicit. scilicet absolutum & uniuersalem. Alium uero materiam. scilicet concretum atque particularem. Quasi uero ipsi respectus non actus aliqui sint. Neque si respectus mentis non sit aliud quam ipsa mentis potentia differentiam non adhibebit. Sin aliud fuerit / erit actus. Preterea si mens ac materia prius sunt quam respiciant formas suscipiendas / & ut sunt in se ipsis ita respiciunt / certe ex eo quod diuersae inter se sunt / diuersos actus respiciunt non e conuerso. Neque putandum est mentem respicere actum perfectiorem quam materia ipsa respiciat / nisi ex eo quod mens est illa perfectior / si ita est / longius discedit a nihilo / & propinquius ad actum accedit summum. Unde est omnis perfectio. Non igitur sola potentia est. Proinde si materia inter actum atque nihilum tenet medium & quod infra eam consideratur / non est usquam quod super eam / actus existit aut actu.

Querimus ubi locemus mētis essentiā. Profecto si ipsa est aliqd / infra
materiā nō locabit. An forte in eodē pfectiōis gradu quo & materia
cōstituet. Nequaquā. Nihil. n. prestantius suscipet q̄ materia. Accedit
q̄ sicut ea que p quātitatē sunt equalia / p eam sūt & unū / ita que iter
se secundū perfectionē equalia sunt / pfectione sunt unū. Perfectio in
forma est: per formā spēs. Que ergo pfectione unū sunt / sunt unū for
ma / & unū spēs. Hinc accidit / ut due quedā rerū spēs eque pfecte inter
se esse nō possint. Quare mēs que ē alia spēs q̄ materia in eodē pfecti
onis gradu cū materia nō locabit. Ergo in gradu prestāiore. Si super
materiā ponit / erit actus aut saltē actu. Et tanto magis actu / q̄ forme
reliques naturales / quāto lōgius q̄ oēs multis gradibus remota est a
materia / & actui diuino ppinquior. Si actu ē / neq̄ in genere sensibiliū
collocat certe sup rerū sensibiliū actū / in genere & in spēs intelligibiliū /
intellectuale secundū certā spēm habebit actū: siue itelligibile. Quin
ēt in genere rerū actū habebit uitalē quo uiuificet sensibilia. Quod si
dicat sic se habere ad formas itelligibiles / sicut materia se ad sensibiles
habet. Exēplū quidē hoc erit ut cūq̄ poterit uerū : nō tamē cogit men
tis essentiā esse totius actus exptem. Opinabit forsan aueroicus ali
quis / rōnes supiores ita demū se subterfugere / si cōcesserit / ipsā poten
tie mere naturā nō esse ad extremū punctū coarctatam: sed habere in
se aliquā latitudinē / qua intrēdat & remittat: ita ut eius pfectio natu
ralis in mēte sit intērior: in materia uero remissior. Sed neq̄ sic quidē
subterfugere poterit. Sicut. n. merus actus est actus sūmus: sic poten
tia mera sūma potētia. Quod uero ī aliquo genere tenet sūmū / id cer
tū (ut ita dixerim) habet limitē: ultra quē genus nō porrigit: citra quē
quod ē nondū est sūmū: neq̄ ēt merū. Quippe qualitas non aliter ca
dit a sui generis sūmitate / q̄ per quādam oppositi generis mixtionē.
Preterea si natura potētie in mēte ē pfectior q̄ ī materia / p aliquā sup
additā sibi pfectionē / mēs nō est potētia pura / q̄ si p se ipsā tunc potē
tia ipsa intērior ē in mēte: remissior in materia. Aut ergo secundū ma
gis aut secundū melius ē intērior / si deī primū / materia non amplius
erit extrema potētia / cū sit alia / que magis potētia ē. Si secundū / mēs nō
erit potētia mera: q̄ quod ē melius / sūme bonitatis magis ē pceptus

147 227
Ea uero sūmus ē actus. Cū igitur mens nō sit potentia mera / nō est in
ea substāialis / sed accidēntalis potētia: & q̄a potentia actusq̄ cōgrue
re debēt / accidēntali quidē actui subiecta erit: substāiali nequaquā. Qua
pp ex ipsa & substāiali actu intellectus agētis nō potest tertia quedā
substātia fieri. Potētia. n. secundū quid ut inquit methaphysici / ali
quē simpliciter actū non suscipit. Putāt aristotelici intellectū capa
cem uniuersales rōnes rerū naturalium tūc intelligere: quādo earū re
rum formas absolutas intelligibilesq̄ accepit. Quoniā uero ī se ipsis
rales nō sunt: & fieri actu intelligibiles nō aliter possūt q̄ per naturā
intellectuale atq̄ agentē intellectū aliquē efficacē introduxerūt abso
lutarū formarū pcreatorem. Si natura hec intellectus agētis sit uirtus
quedam eidē essentie insita: cui & capax uirtus inata ē / quid opus ē
aueroica illa geminarū substātiarum congerie. Sin aut alia quedā sub
stantia sit hac excellentior / que uim intellectualem trāsfundat p sub
stantiam mētis capacis usq̄ ad simulacra phārasie: atq̄ uis simulacris
prestat uim formarū intelligibiliū efficacē: quod aueroici arbitrātur:
multo & prius & magis uim eandē ipsi mētis capacis substātie largi
etur. Illa substātia modo largietur stabili: hec substātia mō stabili ca
piet / cum utraq̄ sit eterna. Ipsa igit substātia eadem que capacem uim
habet: habebit & efficacem. Neq̄ opus erit ad duo illa mentis officia
substātiarum coitu geminarū. Hinc etiā error alexātri cōuincit: q̄
ut ex uiolēta Aristotelis expositione oēm diuinitatē humano gene
ri auferret / mentes quidem capaces esse in nobis numeroq̄ distinctas
asseruit. Agentem uero mentem extra homines atq̄ unicam: ī qua so
la sit tota mentis diuinitas. Que sit uniuersalis causa itelligibilium
spērū. Verum cum ī omnibus rebus naturalibus sint uirtutes que
dam suorum motuum effectrices / nefas est substātiā mentis humane
naturalium omnium prestantissimā efficace uirtute priuari. Et quia
a uirtute operatio proficiscitur mens uniuersalis menti nostre nō pri
us tribuit actū intelligendi q̄ uirtutē intelligēte effectrice. Quin etiā
si causa uniuersalis particulari effectui prorsus opponitur / uidelicet
rum ut causa effectui rum ut uniuersalis particulari necesse est inter
duo hec particularem cām tanq̄ mediam iterponere. Virtus quidem

solis uniuersalis hūc hoīem qui ē pticularis effectus nō pducit nisi p hoīem alium tanq̄ particularem cām atq̄ propriā. Eadē rōne mēs illa agens uniuersalis non producet effectum hūc aut illū sp̄i intelligē neq̄ in mēte capace sine mēte quadam agēte particulari que itra nos habiter. Sicut. n. p arbitrio nostro utimur ad itelligēdum mēte capace quasi forma quadam familiari: ita put lubet per efficacē mētē spēs fabricamus / quasi p artem propriā nobis & insitam. Scite Aristoteles mētem agentē atq̄ capace nūquā duas essērias appellauit / neq̄ po fuit sup animā: sed uocauit anime pres / dixitq̄ eas duas esse differen tes uires ī anima. Si quis aut aueroicā mentem appellauerit animam is anime uocabulo abuteretur.

Solutio rationū aueroicarū de mente separata. Ca. xii.

X omnibus que cōtra Aueroem adducta sunt duo cōcludimus Vnum / eandem esse ī homine animā: que corporalia format. Et formatur ab icorporeis. Hoc enī medio solum diuinorum radii usq̄ ad infima trāsmittuntur: si idē quod ab illis illustratur / hec illustrat. Immo & hoc medio infima ad sublimia reflectuntur / si idem regit in fima regitur a supremis. Concludimus & alterum : q̄ humane mentes ad numerum hominū numerantur / ita ut uel sp̄te inuicem disti guantur ut opinantur magi: aut certe numero / ut posteriores rheologi asseuerant. Quot enim corpora hominum sūt / totidem & uitaes complexiones. Totidem uiuifice anime. Totidem animarum mētes Ferme enī sicut ad corporum distributionem distribuūtur cōplexio nes: atq̄ ad has uite: sic ad uiuificatū animarū numerū mentes distri buuntur: que uires sunt animarū. Nō tamē ex distinctione corporis tāquā ex cā substātie uirtutisq̄ incorporee distinctio / sed ab ipso for matore incorporeo prouenit. Rationes uero ille Auerois quibus ab initio questionis negabat itellectum esse corporis formam / nihil cō tra nos ualent. Id enim efficiunt ut non sit forma corporalis esse pro prio carens / ac dependens a corpore per essentiā. Nos at eum esse uolumus nō talē formā: sed ī esse proprio subsistēre & materie dominā.

Ceterū ut refellātur nōnulli isup captiucule q̄bus aueroici plato nicol captare obnixe studēt: Meminisse oportet nō esse preter naturā

anime humane ut corpori cōiūgať. Sed aīe huic sempiternē naturale esse / ut semp cum sēpiterno sit corpore atq̄ celesti: & cū tēporali corpo re atq̄ terreno sit ad tēpus. Sicut & planete cuiq̄ naturale ē ut sem per in spha sua sit. Ad tēpus aut sub tali signo uel tali. Postq̄ uero di scesserit a corpore / naturale est rursus cōciliari: ita ut seorsū a corpore maneat cū affectione quadā ad idē corpus iterū reuertendi / sicut & la pis ēt sursum positus manet integer: sed interim puribus ad iferiora declinat. Et planeta discedēs a signo naturali ordine ad idē quādoq̄ reuertit. Redituram uero quādoq̄ animā ī eiisdē corporis habitacu lum / ne in sempiternū frustra sit ille naturalis affectus. Magi & egyp tii cū platonis cōsēserūt. Alioqn uiolētū aliqd esset eternū. Quo niā uero p actū dei aīa in se ē: p qualitates uero cōplexionis ē ī corpo re / & actus dei pmanet sempiternus: cōplexio soluit̄ definit eē quan doq̄ ī corpore: nō tamē esse definit ī se ipsa. Subsistit ī suo esse / postq̄ seiuncta est a corpore. Subsistebat similiter dū aderat corpori / sed non cōicat esse sicut cōicabat. Neq̄ mirabile uideri debet aīam q̄ ad tēpus habitat corpus posse manere seorsū a corpore icorruptā: si mō magis depēdet mobile a motore q̄ e cōuerso. Aius at uerus / motor uerus est corporis. Ergo si corpora quedā sepata ab aīa manēt quodāmō incor rupta ut ossa: ungues: nerui: capilli: que uident̄ tēpus lōgissimū pdu rare. Idēq̄ faciunt ligna saxaq̄. Maxime uero balsamū: mel: & oleum: que nunq̄ pene putrescunt: nōne aius rector corporis naturali ordie poterit manere semp absq̄ corruptibili corpore incorruptus? Qui pla ne ostēdit se in huius uite pgressionē pp corruptionē talis aut talis corporis nō corrūpi: cū ipse p omnē eratem pmaneat idē: exuatq̄ ma teriā ueterem: iduat nouā: dū corpus pp effluxū refluxūq̄ materie cō tinue inouat̄. Sed pgamus ad reliqua. Quādo aīa accedit ad corpus gignit̄ aīal p generationē corpeē cōplexiōis spūsq̄ uitalis. Quādo di scedit solura cōplexiōe ac spū resoluta dissoluit̄ aīal. Neq̄ ex aliquo cōtingenti hoc aīal gignit̄: sed ex ordinato cōcursu oīum nataliū cā rum similiterq̄ dissoluit̄. Hoc tamē dissolutiōis malū Plotinus pro bat ad aīam iccirco nō prinere / qa ipsa se corpori non miscuerit. Sed p manēs ī se ipsa nō ex se & corpore sed ex corpore & suo quodā uita

li simulacro unum sub se irrationale animal cōposuerit. Sed hoc ipse uiderit. Siue propinquat anima materie quāritate intercedente non necessario extēditur sicut neq̄ superficies in corpore p̄fundo fit p̄fūda: neq̄ linea in latitudine lata: neq̄ punctū in lōgitudine lōgum: neq̄ significatio uocis colorisq̄ imago in amplo aere fiūt ample. Materia enim ipsa potius q̄ anima idiget quāritate. Siue antecedit quāritatē adueniēti quāritati nequaquā subiciē. Quippe cū p̄ potētiā fiat susceptio nō per actum/in materia suscipit quāritas nō in anima. Quāritas inquā indermiata primū pp̄ materie ipsius infinitatē. Deīde ad certam figuram determinata pp̄ presentiam aīe / que certe sp̄ei tradit initia. Nemo dubitat materiā naturali quodā ordine ātecedere quāritatem. Cause q̄dē naturales q̄a loco tēponēq̄ subiecte sunt / ideo localiter & tēporaliter agūt. Vnde & paulatī opus transigūt partēq̄ tū tempore tū loco post partē. Quapp̄ opus eiusmodi non possūt alibi q̄ in materia iam extēta p̄ficere. Deus āt q̄a oēm rum localē tū temporalē diuisionem exupat mō agit prorsus indiuisibili : indiuiduamq̄ p̄t formā ipsi materie in eo ipso gradu quo ipsa ātecedit quāritatem tribuere. Quā sicut & ceteras formas determinata quāritas comitef nō ī anima sed in materia iacens. Sit unica ī hoīe cōmunis forma totius atq̄ precipua. i. rōnalis aīa. Sint quoq̄ ut placet multis multe prium sp̄e distinctarū forme p̄ticulares obediētes aīe. Forme carnis & ossis & nerui & reliquorū. Ex quibus cōpositū quoddā fiat / quod figure corporee diuisionisq̄ & passionis sit subiectū. Adsit aīa corpori figurato / nō figuref. Aīam uero ipsā nō esse talis figure subiectū inde pater q̄ talis figura corporis & antecedit aīam & succedit. Cū itrogať de ipso totius esse / nōnulli respōdent / per ipsū substāiale anime ipsius esse / fieri esse substāiale totius. Quod p̄tū cōiunctione resultat. Esse. n. aīe dicūt quo esse totius existit: quo & ipsa existit ī semet ipsa. Atq̄ hec anima in pede quiescēte non sūstitur: sed sūstit in manu mota / mouet & forsitan non mouetur: Sicut enī in corpore locali nō subit locum / sed super locum adest / & inest loco: ita in motō corpore alienū nō subit motū / sed quodāmō īmobiliter ē in motu. Ac si currit cū mēbris currentibus currit transferens nō trāllara. Ergo quando eo

19 286
dē tempore mouetur manus / pes quiescit / nō cogitur anima que tota est in utrisque / tota moueri simul / atque quiescere. Sed moueatur si placet aīa in manu. Responder Scotus. Quid cogit eā interim ī pede quiescere? Nōne potest in pede mouēte ipsa moueri? Quāq̄ sicut nō est impossibile eūdem hoīem simul totū motibus moueri contrariis / dū nauī defertur uersus orientē solem? At interim uersus occidētem uel pellitur ab alio / uel ipse currit in nauī: ita nō esset absurdum apud Agnatem Thomā aīam ad statū motūq̄ aliter ī diuersis quiescere simul atq̄ moueri. Tota aīa est ī brachio : tota est ī manu. Amputata manu aīa non trūcať / neq̄ restat ī aere / neq̄ se cōdēfat ī brachium / neq̄ refugit tēpore. Oēs. n. he passionē sūt corporū. Sed tota uiuificat brachiū solū que ante illud & manū uiuificabat. Desinit āt eē ubi erat non p̄ motum sed momento opari desinit ubi opabať. Quē admodū si frangať portio aeris exigua ī occidēte & uanescat lumen quod totū est in oriente ut uult Plotinus: totūq̄ ī occidēte cū ea portione in qua ēt erat totū nō frāgiť. Sed illuminare desinit portionem quā prius illuminabat: neq̄ tēporali fluxu in se ipsū se cōdēfat: sicut neq̄ ab oriente in occidentem tēporali fluxu sese rarefaciēdo prende rat. Momēto. n. se fecerat presens. Momēto se facit & absens. Si aīa ubiq̄ tota ē p̄ corpus: atq̄ ipsa itelligit sola / itelligit & ubiq̄. In nullo tamē mēbro itelligit q̄ ipsa nō ē ī mēbris: sed mēbra potius sūt in aīa. Videť tamē uulgo ap̄d cerebrū itelligere. Quoniā itelligētiā phāntasia plurimū comitať. Hanc uero agitatio eorū spūum q̄ sunt ī corde uel iecore affectum quidē iracūdie spūs secūtur cordis. Affectū libidinis iecoris spūs. Si quis interroget / quid nā sentit? q̄d ue itelligit? Homo peripaterici respōdebūt. Sed aliter atq̄ aliter. Sentire. n. cōpositi actū esse dicēt / primo q̄a uis sentiēdi in ipso cōposito est ex materia formaq̄ mixti & aīa. Deīde & actū aīe: quoniā ipsius uirtute fit sēsus. Itelligētiā quoq̄ eē totus cōpositi actionē. Quāuis. n. in aīa sola itelligētiā sit: ideoq̄ possit in separata aīa remanere: tamē dū anima ē ita forma cōpositi ut ī unū esse cōe cōcurrat / id totū cuius ē id esse / ita p̄ formā opari dicīt sicut & eē. Huc illud aristotelicū rēdit. Intellectus nullius actus ē organi. Et merito. Nō. n. ī corpe ē sicut sēsus sed ī

aia. Neq̄ sicut putauit Auerois / existimādus est esse ab homine: sed ab organo separatus . Neq̄ rursus alexandri more sic est exponēdū ut sensus quidē singuli singula sortiti sint instrumēta. Intellectus at̄ ipsi us corpus totū sit instrumētū. Videmus. n. nobilissimas uires nō quouis / sed nobilissimo solū instrumento uti. Vnde tactus q̄si quolibet: Phantasia unico atq̄ distincto utiē. Nō ergo uniuersū corpus satisfāciet menti. Neq̄ dicendū est ex oīum instrumētōrū cōspiratione unā cōsonātiā cōfici: qua uelut instrumēto intellectus utat̄. Nam si ita se res habeat: intellectus instrumētis oibus indigebit: eritq̄ maxime uiriū oīum organicus atq̄ mixtus. Neq̄ aristotelicū illud stabit ulterius. Sensus quidē nō est absq̄ corpore: intellectus at̄ est separatus atq̄ simixtus: nullo prorsus organo utēs. Si. n. organis uteret̄ talis aut talis euaderet: neq̄ oīa ulterius cognoscere posset. Non tamen ita separatus est / quin aīe substantia in qua est / corpus uiuificet. Alioqn non dicerēt hominē intelligere. Separatus est . n. quia nō est ī cōposito sicut sensus: sed in ipsa aīe substantia que est a cōposito sepabilis. Neq̄ intelligendo utiē instrumento. Quod quidē in libro de sōno & uigilia cōfirmat dicēs. Quorū sunt actiōes eorūde eē agēdi uirtutes. Quoniā uero sentire quidē p̄ instrumentū cōtingit / intelligere at̄ minime: iccirco sentiēdi uim esse cōpositi: intelligēdi aīe propriā esse posse.

Solutio rationum aueroicarum de mēte unica. Cap. iiii.

[Oluimus iam Auerois aueroicorūq̄ rōnes: quibus demonstrari putabant mentis substantiam formam corporis uitalem esse non posse. Soluamus eas deinceps quibus unicam esse mentē Auerois cōnatur ostēdere. Ex materia inquit prouenit formarū sub eadē spē numerus. At mēs caret materia. Quāq̄ hec quorūdam peripateticorum sentētia ē. Pythagoreorū tamē platoniorūq̄ plurimi spē naturam unam in plura indiuidua fundi non propter externam materiam attributur: sed propter insitos quosdam ipsi forme modos ī quos actu pducta forma īdiuiduū hoc aut illud euadat. Esse. n. ī quolibet āgelo āgelicā spē ad āgelicū īdiuiduū absq̄ matie mixtiōe deductā. Verū ut seq̄mur ī presētia p̄i peripateticos p̄i nōnullos platoniorū forte cōcedemus uel ex materia uel p̄p̄ materiā / imo p̄p̄ cōpositū ex matia

19 247
& forma formarū numerū puenire. Forme siquē corporales sicut ex materia quodāmō trahūt essētiam: sic & numerū sub eadē spē positū. Forme at̄ nō corporales quidē sed corporis quales sūt aīe rōnales qa nō hēnt originem a materia / neq̄ ab ea numerū habēt. Quia uero nō mō ad diuinitatis intuitū / uerū etiā ad gubernacula corporū diuina puidencia illas instituit sicut uoluit certū esse uariorū corporū. i. hominū cōpositorū numerū ad sui opis ornamentū ita certum ordinat numerū animarū. sed ut cū Plotino loquamur. Quod nam Platonis aīam distinguit a Socratis anima / Diuinus ille conceptus / qui uiuificā aīe platonice uim primo ad talis cuiusdā tempauit celestis corporis indumētum: perq̄ hoc ad talem quandā precipue elementalis corporis cōplexionem gignendā regendāq̄ accomodauit. Ita & ad sua quedā Socratis aīam. Sic ergo uiuificas aīarum uires discreuit p̄p̄ materiam / imo p̄p̄ cōpositū ex materia mūdani ornamenti gratia. Vires at̄ aīarum earūdem intellectuales discreuit ad aīarum distinctionem. Sed quā ob cām / Propter aliū atq̄ aliū diuinitatis intuitū. Sub uariis ideis frui possumus mente diuina. Per uaria uestigia illam inuestigare. Variis ad hūc finem callibus p̄ficisci. Voluit sane infinita bonitas nō solū corporeis / sed et̄ spiritalibus oculis se ipsā infinitis (ut ita loquar) modis cōmunicare: atq̄ innumerabilibus pene oculis innumera biles sui ipsius uultus ostēdere. Itaq̄ uariorū aīarum intellectuales oculos & affectus diuersis tempauit modis / ut diuerso tramite ad diuersas multipliciū diuinorū bonorū possessiones p̄ficiscamur. Proculus ex mēte Platonis in timeo dicentis deū aīas hoīum alias aliis ducibus stellisq̄ accomodasse p̄bat differētiās aīarum nō ex corporibus uel īclinationibus ad corpora puenire: sed ex ipsa eēntiali accomodatiōe a deo facta ad differētes duces atq̄ stellas. Vnde & differētia īclinationū actionūq̄ pueniat tū ad eterna uidēda / tū ad rēporalia gubernāda. Proinde quēadmodū Scotus eiusq̄ sectatores disputāt. Ois natura preter primā que sola purus ē actus potentiam quādā quodāmō ex se informē & aliūde formabilē habet admixtā. Que non aliter ad plures singularesq̄ existendi modos q̄ materia ad plures formas eque se hēt. Ideoq̄ sicut humana spē & equina sic & intellectualis

spēs quelibet tam āgelorū q̄ aīarum ī plura pōt indiuidua deriuari. Confert āt mentiū in eadē spē numerus ad uniuersi ordinē oīo cōplē dum. Siqdē ordo plenus ille est: ī quo tū supiora ad inferiora/rum hec ad illa uicissim/rū equalia inter se pariter ordinant. Ordinē uero eius mōi in rebus corporeis plane p̄spicimus. At si icorporea pleniorē habēt ordinē in ipsis quoq̄ similē ordinem. .i. triplicem cogitare cōpelli mur. Nō aut pōt esse ullus inter equalia ordo: nisi plura sub eadē spē cōprehēdant. Cōducit rurū numerus plurimarū in eadē spē mētium ad p̄fectiorē ipsarū felicitatem. Nā ille se ipsas quodāmō ī se inuicem cōtuētes equali mutuaq̄ ut naturaliter fieri solet/rum agnitiōe tū familiaritate cōgratulant. Deniq̄ lōge pulchrius ē uniuersū si ubiq̄ in fra spēs quēadmodū supra spē sit multitudo. Supra qdē generali spe tialiq̄: infra uero numerosa quadam uarietate decora. Neq̄ putāt singulorū numerū ad id dūtaxat cōducere: ut spēs ipsa seruet. Quia ēt ī corporibus lōge plura indiuidua ubiq̄ sūt q̄ opus sit ad spē cōser uandā. Preterea uidemus naturā in singulis spēbus multa nō salutis oīo/ sed ornamenti gratia facere. Qd̄ in coloribus & figuris liniamen tisq̄ & dispositione qdā ordinatissima manifeste uidemus. Deniq̄ fi nis precipuus cuius gratia deus oīa esse uult/ haud p̄prie est ut sint/ imo potius ut bene sint/ ac bene se hēant. Ac si huius gratia sūt preci pue qualiacūq̄ sūt: certe eiusdē gratia sūt quorcūq̄ sūt. Quapp deus plures ī eadem spē mentes nō ideo eē uoluit/ ut spēs ipsa sit/ solumq̄ seruet: imo ut bene sit/ optimeq̄ se hēat. Eiusmōi uero habitus ī orna tu quodā undiq̄ uario & actione uariis ubiq̄ modis beata consistit. Si q̄s āt humanarū multitudinē aīarum ad spē salutem conferre cōui cent: id nos ita concedemus/ uidelicet non ad ipsius aīe spē p̄prie/ sed ad hoīs cōpositi spē seruādā talem numerū necessarium esse. Vult. n. deus plures hoīs esse ob id forsitan q̄a humana spēs nō ser uat in uno. Nequeunt āt plures hoīs fieri/ nisi plures quoq̄ aīe sint. Neq̄ rā corporū q̄ cōpositorū numero spēiq̄ toti imo uniuersi ordini numerus aīarum seruire uideēt. Neq̄ putet quispiā aīas iter se iccirco differre/ q̄a differentia respiciunt corpora. Prius. n. ī se ipsis differētes sunt/ q̄ differenti rōne respiciant. Hec illi. Nos iā ad p̄positum redea

19
29
mus. Qd̄ aut subiungit Auerois: si meus intellectus ac tuus differūt numero/spēs rerum cognoscendarū similiter different: eruntq̄ p̄ticu lares. Oporteret tamen q̄ itelligenda sūt uniuersalia esse. Ita soluit. Nō tam singularitas est q̄ aduersat̄ intelligentie q̄ corporaliū accidentiū cōgregatio. Siqdē singuli intellectus & singule illorū cōceptiōes cō modissime itelligi possūt. Adde q̄ sicut imago coloris ī oculo nō ē id quod uideēt p̄prie: sed p̄ quod color ipse uideēt. Ita spēs & similitudo rerū ī mente non est id quod p̄prie itelligit̄: sed p̄ quod itelligunt̄ rō nes rerū uniuersales. Neq̄ est illa spēs ī mēte ita singularis/ ut ipediat uniuersalium rōnum itelligentiā. Nā si statua quedā q̄ singularis est & corporea cōem quodāmō figurā hoīum nobis refert: quāto magis spēs illa naturā cōem? Cū sit ī mente: q̄ est ab oībus corporū passio nibus absoluta. Ideoq̄ ipsa ab iis libera sit. Vnde & referet nobis rē neq̄ certo loco clausā neq̄ tempore. Meminisse uero oportet hūc ī spēbus ordinē a plerisq̄ poni ut ī angelis uniuersales sint tū quoad referen dum: tū quodāmō quoad essendū spectat q̄ brutis utroq̄ modo p̄ticulares. In aīs hoīum singulares qdē sint ī essendo: q̄a sūt in essen tiis penitus singularibus. Vniuersales āt in referēdo: q̄a sūt ī essētis a materie limite absolutis. Sed hec ipsi uiderint. Afferebat preterea nescio qd̄ de scientia quā tradit magister discipulo/ qd̄ ex iis q̄ alias tractauimus de spēbus ingenitis facile soluit. At. n. illa auerois argu mētatio ī ipsū facile retorquet̄. Quippe si docētis scientia nō trāsit in discēntē: neq̄ ī eo sciam aliā generat/ e duobus alterū seq̄r: Videlicet q̄ ipse idē intellectus q̄ ē in utroq̄ uel eūdē in utroq̄ possideat habi tū: uel ex habitu quē apud unū possidet alterū habitū generet apud alterum in se ipso. Neutrū fieri pōt apud aueroem nō primū. Quia cū sua illa mēs quotidie ī cūctis hoībus cūctas calleat artes: easq̄ oēs alii alios doceāt. Perpetua quadā successione docentiū & discēntiū seq̄r ut habitus oīum scientiarū iidē oīo sint semp ī mēte: q̄ apre auerois respuit. Nō secūdū/ q̄a scia erit q̄litas efficax. Qd̄ ille negat: atq̄ innumerabiles q̄litates spē inter se similes ī subiecto eodē simul erūt: qd̄ etiā ille nequaq̄ admittēret. Quātū. n. preter nature p̄positum sit fortuita illa supstuarū qualitarū cōgeries/ in substātia presertī eterna

atq; diuina/quisquis nō uiderit/is erit preter nature ppositum. Po-
stremo ratiocinabat Auerois. Si i duabus mētibus singularibus due
sint spēs singulares/licebit eas ad uniuersalē reducere. Et utraq; mēs
ad suā quādā reducet. Et i utraq; rursus mēte utraq; spēs euadet par-
ticularis. Quapp licebit iterū ad aliā absq; sine utraq; colligere. Va-
nū id quidē. Primo qa mētis aspectus excitať plane a spē/nō tamen
terminat in spēm: ut illā necessario tanq̄ obiectū inspiciat: sed p eam
inspicit rōnē rei uniuersalē. Quā pfecto unā atq; eandē & rāquā unā
due mētes p duas species intuent. Quēadmodū duorū hoium ocu-
li rem eandē uidēt p duas illius imagines. Non ergo ad hoc intēdūt
mētes ut spēs suas ad alias reducāt spēs: sed ut p eas rerū uideant ra-
tiones. Qđ si quādo ad hoc intēdāt/nō tamen i infinitū p̄gredientē
Quoniā uniuersalē uim significationēq; he spēs hēnt. Itaq; nō licet
eas semp tanquā singulares i alias re ipsa cōmuniōres resoluerē. Sed
p̄grediant absq; sine si placet. Quid. n. phibet mentē/que infinitam
quodāmō hēt uirtutē/sine fine uagari? Dūmō infinitū hūc actu cur-
sum pagat nunquā. Similis argumentatio fieri pōt de notionibus &
conceptibus: Responso quoq; p̄similis.

Signa q̄ non sit mens una tantū

Cap. xiiii.

p Ostē respondimus auerois rōnibus reliquū est/ ut afferamus i
mediū que sint ea signa potissimū uel argumēta: q̄ dissuadeāt
unū esse i cūctis hoibus intellectū. Signū primum. Si mens adeo
a deo diuina est: ut nullū habeat commertū cū materia: una sit in ino-
carēs & sine tota ubiq; sub luna: non ē uerissimile eā ita esse sui ipsius
ignarā: ut i oibus pene hoibus preter q̄ i uno aueroe se numero mul-
tiplicē eē putauerit semp & putet. Ego certe nō solū intelligo: sed et
intelligo me intelligere. Atq; similiter me sentire. Vnus ergo idēq; sum
q̄ intelligo & q̄ sentio. Vnus inquā p eē unū. Alioqn nō tam diu & a
me & ab oibus affirmareť/eundē eē p̄sus intelligentē atq; sentientē
sed manifeste discernereť intelligens a sentiente. Quo. n. pacto uerisi-
mile ē separā/eternā/diuinā mētē in eternitate oīa cognoscentē adeo
ignorare se ipsam? Ut semp & ubiq; putet se nō intelligere solū: sed et
sentire: & mouere atq; nutrire: cū talia sicut opinat auerois/nō efficiat

Signū secūdu: Mens ueritatis locus ē. Veritas mētis ē cibus: quo fit
ut se uicissim libenter adsciscant. Cū uero aut nunquā/aut uix huma-
na mēs aueroice opinionis capax efficiat/ conuicere possumus eā opi-
nionē nō eē uerā. Quinetiā ipse auerois nō libero sue mētis iudicio i
opinionē huiusmōi incidit: sed qa nesciebat aliter Aristotelis libros
in arabicā linguā p̄fatos interpretari. Neq; sniam p̄fert: sed uires ten-
tat ingenii. Solū hoc affirmat/ immortalē eē mētē. Esse uero unā nō affir-
mat: sed opinat & dubitat. Inq; at se conari & fingere ac posteris occa-
sionē disputādi relinquere: Et siq; eius dubitationi astipulanť: nō rā
ex animi snia hoc agūt q̄ quodā ambitionis studio ut uideant para-
doxa posse defēdere. Merito scotus inq; hoc paradoxon tātū abesse/
q̄ cuiq; p̄babile fieri unquā possit: ut neq; et Auerois ipse sibi met p
suadere poruerit. Multo uero p̄babilius imo uerius dixisset auerois
si uel cū Themistio unicū intellectū introduxisset illuminantē/ mul-
tos uero partim illuminatos/ partim illuminātes: uel cū Plotino/ deum
posuisset rāquā solē/ huic subdidisset intellectū unicū ubiq; totū/ q̄ si
soli lumē. Huic insup intellectus q̄ plurimos q̄ si lumini radios. His
deniq; aīas quoq; q̄ plurimas: quasi radius oculos. Aut saltē si cū Aui-
cenna multas mētes uni mēti quasi formabiles formatori. Hec. n. fa-
cile quis cape pōt: & exēplo mox aliquo cōfirmate. Inuēru uero au-
roicum ab oī mētis capacitate ē p̄terus alienum. Qđ at mētes huma-
ne inuēru aliqđ cape nequeāt/ uel inde puenit q̄ sup eas illud ē atq;
diuinū: uel inde q̄ cōtra eas & falsum. Inuēru aueroicū/ qa de mēte
est/ nō est sup mētē. Est ergo falsum. Signū tertium. Quotiēs unita-
tē mentis excogitamus/ totiens eā odisse solemus ac mētis numerū
cupere: si mō cupimus supuiuere. Neq; arbitrandū ē nos p phārsiā nu-
merū mētis odisse. Nā siqd ē i nobis odii aduersus mētē. Eadē mens
unitatē suā odisse pōt que & nosse. Nō ē at uerissimile tē diuinā & bea-
tissimā semp sui ipsius naturā asp̄nari/ respuere & odisse.

Rōnes q̄ non sit mēs una. Prima qa septem inde contin-
gūt superflua

Cap. xv.

a Rgumērationes at erūt huiusmōi. Si intellectus agēs p̄fecte se
ipsū intelligit/ qđ aueroici cōfitemť/ uim suā & opationē natu

ralē cōtinuāq; nō nescit. Iccirco aīaduertit se ceu lucē formare cōtinue
ītellectus capacis p̄spicuitatē. Nā si capax aduertit sepe se illuminari
cur agens nō aduertat illuminare nō uideo / ubi quomō intellectus
capax moueat a simulacris / non ignorat. Inde & hoīes singulos se re
gere. Illuminare insup simulacra hoīum. Hinc & simulacra & qcq; d
p̄ illa significat / intelligit. Prefert q̄a dū descēdit ad sensibilia p̄ uim
intellectualē / transit quoq; ī illa p̄ uim ipsā intellectiua. Itaq; intelligit
illa: nō q̄a forme ab ipsis: sed q̄a ipse se format in ipsa. Dū formā suā
naturalē seu formas īnatas / p̄ lumē suū discretiū / discernit ī singula.
Si capax mō quodā reflexo p̄spēm quā accipit / attingit simulacra un
de quasi accepit / cur nō agēs q̄ spēm facit / attingat simulacra unde fa
cit? Attingant at̄ oportet utriq; intellectuali mō: siquidē natura sua ni
hil sunt aliud q̄ intellectus: q̄ uero sic attingit simulacra sensibilia p̄
spicit. Cū igit̄ substātia mētis ī pre hac agēte uim hēat ad eterna & tē
poralia cognoscenda: qd̄ opus ē prē illā capacē illi subiūgere? An ui
delicet ad preparādū / & exequēdū opis huius effectū? Minime. Agēs
enī preparat capacē ac phātasie simulacra nō e cōuerso. Neq; externa
eget materia ad agendū: cū & interioribus ualeat opa
ri. Postq̄ ergo ī agēte ē uirtus & efficax & preparatrix ad intelligēdū
sufficienter: supflua ē uirtutis capax adiunctio ad mentem unā ex
substātiis duabus conficiendā. Sed esto iungat̄ uis capax agen
ti / hec rursus agenti subnexa ī ea tam eterna cognoscat q̄ tēporalia.
Hec quoq; cognitio ī uniuersa mente / ex hac pre capace supuacua ē:
quādoqdē nō deest ex altera. Iterū uis ista capax ab humanis for
mata simulacris ī nobis tēporalia noscit: q̄ iam nouerat ī agēte. Quo
fit ut tertia hec cognitio similiter sit supflua. Si poterit uideēdi p̄ sē
quendā agentem sibi cōiūctū singulana semp uideret / frustra dicere
oculū indigere potentia: p̄ quā ab exterioribus moueat atq; forme.
Sicut ex uerbis auerois ī his tribus cognitionibus superfluitas na
scit̄: sic & ī tribus formationibus orit̄. Si formatus ē intellectus capax
agēte semel p̄ eētā ut ipse putat supfluum ē / iterū formati semp eo
dē p̄ hoīum cūctorū simulacra: superfluū quoq; eodē formati quoti
die p̄ simulacra uitorū sapientū atq; felicū. Hec omnia superflua

16
290
secun̄ ex dictis auerois: que nos ab initio recensuimus. Qd̄ liq; do
nobis ostēdit opinionē eius tanquā supuacua / eē reiciendā. Iacet er
go se diuinā mentē adinuenisse: q̄ cū in se ipsa sit sapiēs / semp delirat
ī nobis. Et quoniā quotidie īnumerabiles hoīes rē eandē cōsiderant
ac sepe fallunt̄ mens illa singulis momētis eandē rē simul milies mi
liesq; cōsiderat & sepe decipiē. Si supfluitatē hāc fallaciāq; sibi a phā
tasie iniectā mēs ipsa secū aīaduertit nūquā: semp sui ipsius ē inscia.
Cuius cōtrarium expimur ī nobis: quādo fallacias pprias redargui
mus. Si aīaduertit qdē / nō tamē intentionē suā ab iis ambagibus
in se diuertit: cū possit / semp ē mollis. Semp incōtinēs. Pōt at̄ eterna
mēs ī eternū aciē suā a tēporaliū phantasiarū nugis auertere. Si quidē
tēporalis aīa sepe ad tēpus a sensuū nugis seuocat semet ipsā. Neq;
pōt affectus ad singula que sūt infra hoīes mētē illā in iis erroribus
& turbinationibus remorari: q̄ neq; erga humanā qdē naturā sic afficit: ut
cū ipsa cōspiret ad spēm fabricādā. Quo igit̄ pacto cū hoc aīali ad in
timas opationes cōcutret: nisi prius ad eē cōgrediat̄. Nam & forma
ignis externe materie calefactionē qdē ipsā que externa opatio ē / cō
municat ēt si esse suū nequaquā cōmunicauerit. Calere at̄ p̄ se que est
intima opatio / solū post esse cōmunicat.

Secunda. Quia mens species seruat: ac iandiu plena
omnium debet esse Cap. xvi.

q̄ Vanquā in libro superiore ex platonis snia / nouas mēti formas
nō aduenire pbauimus: Declinemus tamen ad pipareticos in
presentia. ac nouas fieri formas ī mēte capace p̄ uim mentis agentis
presentibus simulacris concedamus: eo uidelicet pacto ut simulacrū
efficacē uim ad spēm creandā nō adhibeat: sed occasionis impulsū
Qd̄ alias declarauimus. Si tota uis sp̄i uniuersalis efficiende ī agen
te est: ac tota uis substinēde eiusdē ē in capace uirtute / p̄fecto ab iis
duobus absq; simulacrorū presentia spēs cōseruabit̄. Verū hēat / si
uideat̄ / simulacrū efficacē uim ad spēm p̄creandam. Dūmodo ipsū in
strumēti gerat uicē. Agēs uero intellectus artificis. Propterea intelle
ctus agēs tanquā cā principalis ī qua tota uis sequentiū causarū cō
cludit̄: postq̄ semel spēm impressit mēti capaci / solus ipse cōseruat. Si

quod dē spēs ī mēte uigent/ēt dū in ocio torpent simulacra. Que cū apud Aueroem tanquā mouentia extrinseca se ad spēm habeāt/nequeunt aliter illā seruare q̄ agendo ī ipsam atq; mouendo. Mouēt āt solū ut actu sūt nō habitu. Qd̄ si spēs ī sensu interiore manēt diu pdeuntq; ī actum etiā si nō seruent excitentq; ab exterioribus sensibus quāto magis spēs ī mēte absq; simulacris: neq; cōpanda mēs ē exterioribus sensibus: q; formas absentibus obiectis amittūt. Nō. n. formas ueras sed imagines hēnt: neq; ipsi ui sua cōducūt ad imagines fabricādas. Mens āt ueras possidet rōnes: p quas ueras rerū substācias cōprehēdit. Atq; ipsamet sibi eas effigit. Ideoq; pōt eadē uirtute seruare qua finxit. Atq; si spēs mētis nō aliter a simulacris q̄ umbre a corporibus dependerēt nihil haberēt ī se prestātius q̄ simulacra. Ac siquid haberēt sublimius/ id eēt munus uirtutis agētis: quo ēt semotis simulacris seruabunt. Qd̄ āt nō sicut umbre pdeant a simulacris/ documēto nobis eē pōt/ q; usq; adeo radicatus infigunt ut imprimāt habitū penitus indelebile. Neq; dicendū ē spēs ideo exiguā essentiā habere quia uniuersalia referant: ppter eaq; egere semp simulacrorū fundamento/ tanquā cōseruatore. Primū quidē quia & plura & meliora & magis ad essentiā rerū pinentia cōtinent referūtq; q̄ simulacra: ideo nobiliore ampliorēq; essentiā possident. Qd̄ siq; conceptus generis pp cōfusionē dispensionēq; & cōceptus singularū pp umbratile illo rū naturā puifaciat/ facile cōcedemus. Spēs āt honorari iubet Plato. In iis. n. cōsistit mundi pfectio/ & scientie ueritas. Ad has ita singula referunt ut ptes ad totū: atq; etiā ut ad finem. Deinde etiā si pp uniuersalē conditionē indigent cōseruante/ seruabit eas/ potissimū intellectus agēs a quo naturā huiusmōi nanciscunt. Neq; ēt ob hoc egere simulacris hāc spēm arbitramur: q; naturā significet ī singulis existētem. Quoniā si naturā tāquā absolutā significat/ rem potius respicit seorsum a singulis q̄ ī singulis. Rōnem. s. eternā rerū: q̄ secundū essentiā in mēte diuina est: Secūdu uero picipationes medias in sequētib; deum mētibus. Secūdu postremā quandā similitudinem ī corporibus. Quorū imaginibus cōmonitus intellectus diuinitatis absolute particeps statim/ aut cōcipit spēm/ aut ī se & supra se agnoscit

169
261
ideam. Sic p ipsam spēm cōditionem cōstat non eē eam quasi umbrā simulacri prorsus instabile: sed excellentē quādā stabileq; naturā. Idē quoq; ex natura mētis possumus coniectari. Profecto cera & puluis seruat ad tēpus rerum figuras rebus ipsis etiā abeūtibus. Cerebrum quoq; ut opinat Auerois custodit absentibus corporibus simulacra corporū. Mens āt ipsa q̄ pp eternitatē stabilis ē/ & sup motū: nō suscipiet p natura sua spēs stabiliter/ & sup motum. Non seruabit eterne q̄ gremio suscepit eterno? Nōne intellectus ē uirtus sensu superior? Atq; ideo magis unita? Ac ppea solus ipse facere pōt oīa q̄ plures sensuū uires efficiūt. Quo circa sicut phātasia sola cognoscit quecūq; sensus quinq; picipiūt: q; ipsa est illis superior: sic intellectus solus & iudicabit spēs & seruabit. Licet forte iudicare simulacra & seruare nō sit solius phātasie officium/ ut putat Auerois: sed iudicare phātasie: seruare memorie. Distigunt duo hec officia in iis inferioribus uirtutibus. Cōiūgāt oportet ī mēte q̄q; apud platonicos phātasia quoq; memoriā ppriā possidet. Quod testatur & habitus cōfirmatio/ & libera discursio ab imaginibus in imagines: que sepe fit reminiscētie studio. Mētē uero esse memorē illud significat q; cū primū aliq; discimus/ difficillime nos & uix ad illa cōferimus. Post uero diuturnū cogitationis usum prōptissime p arbitrio nostro que olim accepimus/ meditamur quasi nostra iam facta fuerint: atq; alta mente reposita. Postq; semel in se ipsa mēs nostra formauit definitiones quāsdā figuratū/ seu numerorū seu uirtutū/ siue angelorū/ sibi inuicē ordine succedentes: uix primā recollere pōt/ qn secundā resūmat & tertiā: & sicut a picipio cū eas inueniret uix eas cōtexuit: ita quādo rursus incidit inuentas/ uix dissoluit que ātea cōtexuerat. Ac multo facilius citiusq; ab aliis spēbus recurrit in alias q̄ soleat sensus interior/ quādo & ipse ad priora simulacra gradatim reminiscēdo reuertit. Quod apte declarat inesse menti memoriā multo magis q̄ se sui. Qd̄ siq; dixerit mētē nō tā formatas spēs definitionesq; seruasse/ q̄ habitū reformādi: respōdebimus uim mentis eandē q̄ & cōtrahit & seruat habitū/ in eius naturā tā pene cōuersū cōtrahere ī intima sua spēm atq; seruare: Siq; dē habitus fundatū ī spēbus/ spēs ī habitu cōcluduntur. Proinde si habitus fit a mente.

Spes atque actu ab aliquo istorum stabilitate sua nanciscitur non a mente
solum. Alioquin mens posset actui quoque stabilitate tribuere: non ab actu
qua nullam habet stabilitatem. A spe igitur. Ergo spes stabilis permanet. Neque
opus est quotiens eadem rem speculamur quotiens novas ab agente formas
recipere prioribus subito uanescuntibus. Si modo tantum agens uirtus illa pro
natura sua tradidit formas / quae uirtus capax pro natura sua suscepit
eadem. Atque utriusque natura mobilitate corporum antecedit. Merito ima
gines nouae semper recreantur in uisu: quae a lumine creantur externo. In mente autem
spes permanet eodem ipso interno lumine unde primo effluerat: firmi
ter illustratae. Praesertim quia si ex eo create sunt / quae rei cognoscende natura
secreta est / a mutabilis materiae passionibus / iure permanet immobiliter
ut a substantia mentis omnino stabili fiat transitus in accidens prius insta
bile: in ipsam. scilicet intelligentiam per accidens aliquod stabile. scilicet spiritum. Vbi sub
stantia semper est actu. Spes ex actu migrat in habitum atque contra. Intelligen
tia ab esse in non esse atque e conuerso. Neque simulacris indigent spes ut
seruentur. Quippe cum ipsi essent phantasmatum assertores confiteantur: quantum ad
intelligendas causas corporum naturas simulacris propriis egeamus:
tamen ad formatum intuitum diuinum non simulacris unquam propriis
nos uti solere: sed naturis potius ipsis quas simulacra comitantur. Hinc
apparet ipsas diuinorum notionem in mente non a simulacris que per accidens
confluunt: sed ab ipsa mente per antecedentem speculationem iam preparata
seruari. Praeterea quando platonice illam seriem conectimus idearum / in
qua spiritibus ultimis / medias quasdam spes anteponimus: atque illis inter
media genera subalterna / donec multis gradibus ad latissima genera con
scendamus: Transcendamus quoque genera / ad eam naturam ueniunt quae
circum genera extrinsecus ambit / tunc sane simulacra dimittere cogimur
extra spiritum ultimum per agantia. Quae ascensum illum nequeunt comitari: nisi for
sitam uniuersalem ordinem in singulis quoque simulacris disponamus. Quod
quidem fieri reuera nequit. Ac si fingatur / non a phantasia fingitur sed a mente.
Quae interdum notionem inouat ultra notionem / et si libuerit in infinitum
simulacra uero non inouat. Neque prohibet quicquam quo ad mentis naturam
pertinet in eum ita nudam simulacris perolare. Interdum uero quousque
angustiora quoque resoluit in ampliora eo usque simulacra pingit in

14 242
phantasia spiritibus quodammodo respondentia. Vbi spes ipse quia prece
dunt: faciunt & conseruant simulacra: non e conuerso. Phantasia uero for
mari a mente ex eo perspiciamus quod subito in ipsa lucet copulata / quia
nunquam aut accipit a sensibus / aut excogitauerat. Diuidit quoque ima
gines: & componit non sine aliqua ratione. Et in infinitum fingendo progreditur
Immo a mente fingitur absque fine. Habitus quoque ac mores accipit ratio
nes. Ac multo magis ipsa format a mente quam former. Quonia si ipsa me
ntem format quoad id non aliter efficit quam a sensibus & a mentis uirtute
pulsata. Neque potest formas innumerabiles tradere. Mens autem ex se phan
tasia format / & absque fine. Et potest nonnumquam siue affectu suo / siue diuino
quodam afflatu ad intelligendum absque simulacris perocari. Quod signifi
cat quod sepe iam quesiuimus / mentem etiam dum adest corpori / sine corporis
auxilio operari nonnumquam. Ideoque cum ab eo discesserit / per se ipsam multo
magis operaturam. Si adduxerint hic auerroici / eos solere magis intelli
gentia memoriaque ualere / quam corpoream complexionem talem habeant aut talem:
propterea quod notionem intellectualem a sensibus continue perdecant perpare
tice respondere poterimus: Certam corporis affectionem sensui per se serui
re / menti uero per accidens: quia mens dum coniuncta est corpori & per imagines se
suum quodammodo spes fabricat suas & quotiens in suas spes quas fecit ser
uauitque ipsa se uoluit / quotiens pene in imagines se reuoluit. Reuoluit
inquit tunc ob quaedam inter illas germanitatem / tunc ob consuetudinem ex condi
tione anime corpori copulate conceptam. Et quantum in qualibet complexione
quotidie acumen & memoriam uideamus / unde fatemur cogimur hec ab
alio principio perficisci / sit tamen si placet sicca natura magis memor:
dummodo siccitas causa per se memorie sit in sensu: in mente uero per accidens:
non solum quia sensus ipsius memoria menti quodammodo seruit: ut di
ximus: sed et quia spirituum siccitas ad intima se contrahendo non impedit
animam quoniam se colligat. Quo fit ut per uehementer assiduamque cogitationem
& acuat intellectus / & memoria confirmetur. Humiditas uero contra.

Ad haec autem platonici dicerent quot stelle sunt / totidem esse exercitus ani
marum: talisque naturam inde denominationemque habere. Hinc ergo dici sa
turnias animas iouiasque & martias & solares aliasque similiter. Variasque
dotes circa acumen / memoriam / uoluntatem / mores / artes / fortunas / ab
hh i

illis habere: oēs tamē put inde sunt/ bona: quī hic ex multiplici cau-
sarū cōcurſu ſepe degenerēt. Præterea a ſuorū ſiderum aīabus numini
buſq; eaſ tam ducentibuſ q̄ ſequētibuſ ſpiritaliaſ doteſ accipe. A ſtel-
larū uero corporibuſ corporeaſ atq; ſenſualeſ. Quā ob rē ſi ſaturnie
mercurialeſ ue hoīum aīe inde ad acūmē atq; memoriā amīnicula
nāciſcūt/ ſimul ēt ab earū dē ſtellarū corporibuſ certā ſortiunt̄ affectio
nē in corpore: que intellectualiſ muneris nō cā ſit: ſed comeſ. Deniq;
ex uolūtatiſ uehemētia attentioneq; aſſidua magnā acūminiſ me-
morieq; excellentiā plurimū puenire. Sed nō licet hic ulteriuſ digre-
di. Quorſum hec? Ut aueroicā illā opinionē reiciamul: que abſolu-
raſ diuine mētis ſpēs a corporeiſ tēporaliſ phātaſie ſimulacriſ tanq̄
a corporibuſ umbraſ aſſerit dependere. Platoni uero fidem adhibea-
muſ dicenti. Qd̄ ſemel reuera fuenit intellectū obliuioni oīo mādari
nunq̄ poſſe: ſed rei cōprehenſe ſpēm in eterna mente uerri i habitum
ſempiternū. Neq; n. contrariū quicquā hēt: cuiuſ accēſſu interimaſ.
Neq; unquā a ſubiecto deſerit̄. Quā ob rē ſi mēs aueroica ſinguliſ
momentiſ p̄ cunctoſ hoīum phātaſiaſ haurire oīum ſpēs aſſerim̄.
Vnde reſ oēs intelligat. Atq; ſi hec mēs initio caret: ſemp̄ quoq; fuit
hoīum generatio/ certe ante noſ mille annorum milibuſ ſpēs omneſ
habituſq; nō ſemel ſed innumerabiliter habuit. Immo nūquā primaſ
ſpēs accepit ab aliquo: ſi nunquam fuit hō primuſ itelligenſ. Vnde
p̄ nulliuſ ſimulacra ſpēs finxit: ſed ſpēs ei uſ ſūt ipſamet uel ex ipſa
ei uſ eſſentia: Qd̄ ariſtoteleſ nō cōceſſerit. Sed accepit ſpēs/ ac iādiu
omneſ. Seruat at̄ quecūq; accipit imobiliter: ſi modo intellectualiter
accipit. i. ſecūduſ rōnem intellectualē. Si olim adepta ē ſingula infi-
nite/ plenaq; ē oīum & exuberat/ qd̄ querit ultra? Quid ſibi uult ſu-
p̄flua hec formatū acceptio ſine fine? Quapp̄ nihil mēs nūc in nobiſ
intelligit: cū nihil a nobiſ accipiat. Forſitā reſpōdebit Aueroiſ mē-
tē ſi rei alicuiuſ olim puta auri ſpēm poſſidet/ nō aliā ruruſ auri ſpēm
nup̄ a phātaſia mea de auro cogitāte recipere: ſed ipſā auri ſpēm que
quātū ad me attinet quodā mō dormiebat i mēte pp̄ auri ſimulacrū
exp̄giſci. Atq; ita mētē nup̄ phātaſiam meam reſpicere: & i me intelli-
gere aurū: ſicut ante intelligebat i alio. Si ita ſit/ nulluſ ampliuſ ſpēs

14

agēſ intellectuſ p̄creat. Nullaſ excipit capax. Quādoq; dē iādiu oēs
ſpēs poſſident̄. Quod quidē repugnat Aueroi atq; ſuiſ uolentibuſ
nouaſ quotidie ſpēs p̄creari & ſuſcipi. Repugnat p̄p̄terite ſecte aſſe-
ueranti intellectu eē uelut tabellā: cui nihil ſit inſcriptū: qd̄ quidem
aueroiſ dū opinionē ſuā tuebit̄/ nō poterit unq̄ niſi inepte ridiculeq;
exponere. Nobiſ at̄ nō diſſonat q̄ duce platone exiſtimamuſ intelle-
ctū nō cogi totieſ nouā hoīſ ſpēm generare: quotieſ uaria uarioſ
hoīum ſimulacra nobiſ obicit phātaſia: ſed cōceptā a natura ſpēm po-
tius exp̄giſci. Quēadmodū neq; Socratiſ phātaſia totieſ nouū alci-
biadiſ ſimulacrū i ſe fingit/ quotieſ eodē die obuiū p̄ſpicit alciadiē
ſed latenſ intrinſecus p̄ducit in actum. Atq; idem oculi facerent: ſi
imagines cuſtodirent.

Tertia. Quia quotieſ duo rem eandē intelligunt/ to-
tieſ oīo ſecun̄t̄ abſurda

Cap. xvii.

p̄ Phātaſia mea nūc aurū cogitat. Tua quoq; aurū. Mens aueroi-
ca noſtriſ ſimulacriſ excitata parturit in ſe auri ſpēm/ & intelli-
git aurū: p̄conctamur utrū nūc i utriſq; noſtrū unā capiat ſpēm- unāq;
intelligētiā auri. An ſpēs geminaſ geminaſq; intelligētiā. An potiuſ
ſpēm unā intelligētiāq; geminaſ/ uel econuerſo. Nōnulli aueroiſ
ſectatoreſ primā diuiſionis huiuſ p̄te ſecun̄t̄. Qui rōne huiuſmodi
confutan̄t. Quia ſi noſtroſ ſimulacrorū diuerſitaſ nullā facit i mēte
diuerſitatē temere nimitū garrūt/ quotieſ aſſeuerāt mētē illā in me
& i te: imo me & te aurū intelligere. Sola. n. mēſ ipſa intelliget & i ſe
ipſa/ cogitātibuſ nobiſ/ quēadmodū & ipſe Xenocrateſ in ſe ipſo cō-
munē unā & utriſq; conſonā inſpicit ueritatē: dū Speuſippū audit &
polemonem in diſputādo p̄ inſcitā uerbiſ diſſentienteſ. Præterea ſi
mēſ eodē actu intelligendi apud me nūc & apud te intelligit aurū
cū primū apud te deſinit ipſū cōſiderare/ apud me cōſiderare pariter
deſinit. Cuiuſ cōtrariū exp̄imur. Negabūt at̄ id ſeq;. Et ſicut apud
noſ eadē aīa brachiū manūq; uiuificat: atq; aputata manu deſinit hāc
uiuificare/ nō illud/ ita inquit mētē ceſſantem i tuo ſimulacro/ in
meo ſolū cōſiderare que ante & i tuo ſimul cōſiderabat. Exemplū
nō cōuenit. Quoniā actus uiuificādi trāſit i corpūſ. Actus itelligēdi

hh ii

in simulacra nō descendit. Ideoq; i duobus mēbris diuersi recipiunt
actus uiuificādi. Actus intelligēdi i mente una pmanet unus. Sed
exemplū hoc conuenit potius: ut sicut aīa p unā uitā in mēbris uiue
bat ambobus. Postea p eandē uiuit i uno ita mēs p eandē intelligen
tiā apud utrūq; cōsiderabat p quā postea solū in altero speculaī. Sed
neq; exemplū hoc satis cōgruit. Quoniā hic & illic uiuere recte possu
mus dicere. Intelligere at hic aut illic/ minime. Siqdē p segregationē
loci intelligētia cōsumat. Verū nunqd sicut oculos eodē aspectu p
rem exigue superficie dextrā simul uidit atq; sinistram/ ac interim sub
tracta sinistra idē ipse aspectus oīo quo pspiciebat utrāq; remanet in
tegre: sed solū terminat in alterā qui prius i utrāq; terminabat/ ita idē
actus itelligēdi/ respicit simulacrū unū q duo respexerat. Hoc quoq;
dissonat. Primū quia non proprie oculus uidere desinit/ dū uisio ma
net itegra: sed uideri desinit potius pars illa superficie que frangit.
Sed desinat uidere. Quid tum? Nōne aspectus ad locales partes sup
ficie dirigit/ ut nō ab re dici possit/ tam hic uidere q̄ ibi. Ideoq; forte
hic desinet quādoq; uidere: non ibi. Intelligētia uero nō ad localia
simulacra se protendit: sed ad rōnem locis exclusam. Quocirca non
recte dicitur hic penite: nō ibi: sed aut nusquam aut tota ubiq; desinere.
Quid ergo sibi uult temeraria illa respōsio. Intelligētia mō duo simu
lacta respicit: mō unum. Nō q simulacra ipsa cōtueat. Altius. n. suspi
cit. Nō q ipsa moueat. Quia non ex hoc pprie mens itelligit: sed affi
cit ita simulacra: ut ipsa uel intelligant: uel ad itelligēdum aliud mo
ueat. An forte q mēs a simulacris moueat? Si ita est/ cur nō dicebant
mentem a simulacris respici potius q̄ respicere? Sed dixerint. Quid si
gnificat ab iis illā respici? Nū mētis spēs a simulacris uelut umbras a
corporibus depēdere? Sane hoc ipsū est magnificū Auerois ipsius in
uentū. Nēq; magis ex hoc sequit: mentē in simulacris itelligere q̄ aut
auditum in uoce audire/ aut olfarum olfacere in odore. Immo quia
dimissis simulacris auri ipsa p se i absoluta atq; una auri spēs unī & ab
solute se insinuat auri rōni/ fit ut seorsū a nobis i ipsa idea p actū unī
cū intelligat. Ac si quādo desinit intelligere/ semel ibi tota simul desi
nat & momēto. Qui aut spēs esse simulacrorū umbras affirmāt. Atq;

19. 247
deinde spēm unam a duobus simulacris emanare. Ac rursus spēm eā
dem que a tuo simulacro prius solo manabat/ postea ēt a meo tam te
cum q̄ te delinēte manare/ similiter delirāt atq; illi/ q affirmauerit aut
unā a duobus corporibus umbrā effluere/ aut unius corporis ūbrā
eo sublato ab altero corpore conseruari. Accedit ad hec q̄ in eodem
momēto una illa mēs p unam spēm unāq; intelligentiā de uno auro
ita secum ipsa dissētit/ q̄ in me iudicat aurū spernēdū esse/ aspernatq;
inte uero preciosū iudicat & affectat. Tanta in iudiciis & affectibus
repugnantia/ nequit ab uno principio quatenus unū est puenire. In
itelligētia spēs nulla esse diuersitas dicit. Nunqd ergo a simulacro
rum diuersitate/ Minime. Nēpe simulacrorū diuersitas prius in specie
bus intelligētiisq; q̄ i iudiciis & affectibus differētiā pareret. Quis
ergo cōsenserit actū unū intelligēdi ad cōtraria iudicia terminati: &
repugnātes affectus? Quasi idē motus possit ad contrarios terminos
pificisci. Cōfugiunt ad hoc eorū nōnulli/ ut duo illa simulacra unā
quidem i mente spēm faciāt. Que spēs prout a duobus simulacris p
fificiscit duas patit itelligētiās: que ad discrepantes terminos dirigūt.
Sed q; dixerit simulacrorum uarietate que spēbus propinquit est q̄ i
telligētiis spēs quidē differentes nō facere: intelligētiās uero diuer
sas. Præterea si spēs illa dat mēti cum diuersis respectibus ad diuersa/
nō dat penitus absoluta: neq; sufficiens est intelligēdi picipium. Sin
nō datur ut differens/ differētiā i itelligētiis non parturiet. Adde q̄
nullus sane mētis unquā cōcesserit. unā agēdi siue cognoscēdi uir
tutem p unā formā in tēpore uno circa obiectum idem operationes
plures edere numero differētes. Sicut oculus unus circa rem eandem
per unīcam imaginem nō edit duas eodem i tempore uisiones. Vna
enim sufficit. Et differentes esse nequeunt/ nisi a principiis differenti
bus. Vnde si omnes homines eodem ad uidendum oculo uterent p
unam solis imaginem: eodem tempore unam rātam uisionem solis
haberent. Similiter intellectus unus per unā auri spēm momēto uno
unam auri habet itelligētiā. Neq; differētiā huc afferunt duo illa
simulacra: que tanquam preparationes quedam imo incitamenta ad
actum precurrunt intelligēdi: non incurrūt unquam: neq; cōcurrūt
hh iii

etiam necessario. Similis quoque sensuum actibus ad phantasia est comparatio. Neque defuturos arbitror iter illos qui asserere audeant a geminis simulacris auri geminas mentis tribui species. Vnum tamen inde intelligendi actum circa ipsum aurum provenire. Quod ideo reprobabimus quasi simulacrorum diversitas vim tantam habet ut in speciebus diversitate pariat: cum tamen simulacrum atque species diversis substantiis insint: quam magis differentia specierum differentiam intelligentiarum pariet. Praesertim cum in eadem sint mentis essentia. Nonne etiam apud istos motus unus ad contrarios terminos agit? Quando per unam intelligentiam contraria iudicia fiunt affectusque contrarii? Quinetiam responsuri sunt nobis iter rogantibus: nunquid alterutra species seorsum ab altera supra possit intelligentiam procreare: nec ne? Si nequit: non poterit mens rem aliquam cernere: nisi eius rei in mente imagines geminas quarum semper una superflua erit: si autem potest: utraque suum acrum exequitur: fiuntque gemina a geminis speciebus actus intelligendi. Recentiores autem averoici confitentur a duobus simulacris auri duas in mente eadem formas simul intelligibiles fieri: quas due sequantur intelligentie. Principio liceret in eos cavillari: eadem illa ratione qua in nos cavillabatur Averois: ut alias declaravimus. Ceterum est eas formas inter se secundum speciem non differere: quandoquidem conducunt ad unam auri speciem cognoscendam: suntque ambe intellectuales auri similitudines. Quod si in specie eadem solo differunt numero: in formam aliam communiorum resoluti possunt: imo & debent: si modo per eas intelligentia sit implenda. Resolvatur ergo. Querimus utrum communior illa forma una sit omnino in mente apud me & apud te: an differens. Si eadem per hanc ipsam solam explebitur intellectio. Poteramusque ab initio unam ponere. Sin differens: similiter resolvemus. Et quia in infinitum digrederemur: prestat unam in principio ponere. Sed cavillationes huiusmodi dimittamus. Si forme intelligibiles usque adeo sequantur simulacra ut fiant serventque ab eis: ac per eadem numerentur: fieri non potest quin eodem modo singulares sint ad simulacrorum singularitatem: quo & colorum imagines ad singularitatem colorum singulares existunt. Quod enim sic astringitur singularibus necessario conditionibus eorum subiectis. Neque confert illis mens ut absolute

79. 249
fiant. Sicut enim non sufficere illis prestat initium temporale ac perseverantiam temporalis: ita non sufficere prestat illis absolutam eterne nature communitatem. Et cum communitas absolutioque in unitate consistat: mens que unitatem formis largiri non potest cum ipsa sit una: sed in hoc unitate a simulacris communitatem quoque non largietur: sed a simulacris singularitatem prestantibus superabit. Proinde ab Averois sectatoribus sciscitabimus de duabus huiusmodi formis intelligibilibus auri. Nunquid per se ipsas differant: an per subiectum in quo sunt. An per aliquod aduentitium: non per se ipsas: alioquin secundum eorum doctrinam specie discreparet: non per subiectum quod unicum esse ducunt: non per aliquid peregrinum. Nihil enim aliud hoc esse posset quam respectus aliquis vel ad auri simulacra: vel ad ipsam auri rationem. Profecto per aspectum principalem ad auri rationem non discrepabunt cum ipsa sit una. Sed neque etiam per aspectum ad auri ipsius simulacra. Eatenus enim forma intelligentie confert: quatenus ab aspectu simulacrorum absoluitur. Respiciturque naturam oppositam omnino simulacris a loco videlicet ac tempore liberam. Ergo cum primum forma intellectualis effecta est: simulacra respicere desinit. Sed esto: respiciant forme ille simulacra: ac differant per aspectum. Certe non per aspectum simplicem discrepant: sed per duplicem. Duo igitur erunt in formis duabus aspectus. Non quidem specie differentes: quandoquidem ad unam speciem naturam auri referuntur. Differentes itaque numero. Ceterum per quid differunt: non per se ipsos. Alioquin specie discrepabunt. Non per subiectum. In una enim mente locantur. Neque dici debet ideo geminari quia in formis geminis collocantur. Nam concessum est ipsas formas per aspectus potius geminari: non per aduentitium aliquid. Quoniam rursus aspectibus aspectus adiungeremus. Ac de posterioribus sicut de prioribus litigaremus. Iterum percontamur utrum respectus illi in formis fundentur an in simulacris. Si in simulacris: forme a simulacris respicientur potius quam respiciant. Si in formis: neque ad formarum ipsarum essentiam principalem: quia differentiam formis secundum speciem adhiberet: essentias formarum adiciunt extrinsecus a simulacris: formarum ipsarum fabricatoribus. Vnde sequitur formas huiusmodi esse particulares pro ipsam corporaliu singularitatem simulacrorum. Quod quantum intelligentie puritatem impedit.

nemo sane mentis ignorat: profecto cū simulacra ad formas tanquā agētia extrinseca cōparenē/nunquā efficiēt ut forma altera distinguat ab altera: nisi singula simulacra formis singulis inde manātibz certas quasdam conditiones adhibeant: quibus forme inter se non aliter discrepabunt quā simulacra inuicem. Itaque absolute forme nō erunt dum a simulacrorum angustias cōtrahent. Omnino autē incredibile ē duas absolutas formas in eodem subiecto reperiri solo numero differentes. Eo. n. ipso quod neque rōne essentiaque different/neque subiecto/ cogentur per qualitates pegrinas inuicē discrepare. Vnde absolute nō erunt. In duobus autē subiectis esse illas nō est impossibile. Simul enim inuicē distinguent/ quia distincta subiecta formabūt: & absolute manebunt. Quoniā a subiectis nō formabunt: quando subiecta simplicia fuerint: & ab ifectionibus aliena.

Quarta. Quia uel eadem esset multorum hoīum sciētia uel superflue qualitates in eodem. Cap. xviii.

q Valitates oēs tam a termino quā a cōseruāte externo absolute quā sūt unū spēs: si in idē cōcurrāt subiectū/ fiunt et numero unū. Nā que spēs cōueniunt/ cōueniunt & forma. Quā si materia insup cōueniant pp subiectum: oīo sunt unū. Quapp in una uini gutta dulcedo est simul atque rubedo: que due qualitates diuerse sunt spēs. Nō tamen due dulcedines ibidē sunt/ due ue rubedines. Et si imagines splēdores/que qualitatū possūt in eodē esse secūdum numerū solūmō differentes/ ceu duorū ouorum imagines in oculo & phātasia ac ēt duarū cādelarū lumina duo in eodem aere. Quoniā ab externis dependent assidue: & iccirco sequūt eorum numerū/ quorū uel imagines sūt uel lumina potius quā subiecti. Ille tamen qualitates que & uere sunt & sequūtur subiecti naturā potius quā obiecti unū fiūt numero p subiectū si unū spēs fuerint. Absoluta mētis forma ideo uera stabilis que eius q̄litas est/ quia nō est pegrinorū accidētium imago uel umbra uel splendor. Sed intellectualis substātie partus substantiarū exēplar. Regula ueritatis ab intellectu depēdens/ non ab externis. Quapp nō sūt in mēte forme quedā absolute solo inter se numero differentes. Vbi cōtēnere licet aueroicā illā obiectionē. Simulacrū inquit forme intelli-

19
gibilis principium est. Quot igitur occurrūt simulacra simul totidē forme fiunt. Quia simulacrorū quodlibet seorsū ab alio formam potest sufficiētē efficere. Nos autē dicimus simulacrum neque esse forme principium: si modo forma uniuersalis sit: neque mētis capacis preparationē ad formam suscipiēdam: ne prius sit in mente quā forma: aut certe menti similis. Sed esse occasionem quandam ad uirtutis agentis incitamentum. Quod etiam efficiet nunquā si in alia substantia ipsum sit: in alia forma. Si uero in eadem sint anima ut certe sunt quomodo occasionem prebeat/ alias declarauimus. Quando igitur simulacrū auri sese offert/ si mens/ formam auri antea nunquam acceperat ipsa producit/ nacta occasionem ad producēdum. Si autem produxerit alias eamque possidet/ nō producit aliam: sed quam possidet educit in actū. Vnam uero dūtaxat producit atque educit: etiam si mille simulacra spēs eiusdem occurrerint. An non animaduertis quando mille homines oculis cōspicis in theatro/ & horum mille postea mille simulacra recolis simul in phātasia/ interim mētem ita cōsiderare. Pulchrum animal homo est: societate gaudens: solers: religiosum. Hic mens de nullo illorū mille ita pronūtiat: sed de una cūctorū cōmuni natura: de cōmuni animalis rōnalis substantia: de cōmuni definitione societatis ipsius solertie atque religionis. Vnum hoc iudicium de una cunctorum hominū seu uirtutū natura non potest mens cōmodius quā per unam spēm & similitudinem facere. Vbi apparet eam a mille hominū simulacris unam dūtaxat hominis spētem hausisse. Idemque facere semper in omnibus spētem eiusdē simulacris quārcūncūque diuersis. Ab omnibus equorum simulacris una collectis equinam spētem unam. Non autē a simulacris equi & hominis spēm unam: sed duas. Hoc in se ipso quisquis unquā aliquid intelligit experitur. Quapropter quādo centū hoīes equum uident/ centū colligunt in phātasia equi simulacra. Mēs uero si ē una cūctorū a cētū simulacris puocata unā equi concipit spēm. Quā una sequitur intellectio. Vnus igitur erit apud cētū hoīes actus intelligendi. Quonā igitur pacto cessāte uno intelligere/ alius quoque nō cessat/ Possūt certe innumerabiles hoīes sibi deiceps succedētes/ per ipsā eandem intellectionem in se manentem intelligere. Hinc sequetur

ut ipsa temporalium speculario sit eterna. Quod Auerois non concedet. Non considerat mens eum prout hic equus est: sed simpliciter secundum speciem equine rationem uniuersalem. Huiusmodi ratio una est: et si mille sint equorum mille simulacra in anima hominis una uel pluribus. Vna igitur erit equi consideratio in multis hominibus. Ex tali consideratione scientie habitus in mente contrahitur. In mente inquam non in phantasia: si modo actus intelligendi dispositio est ad habitum: & ubi fit dispositio: ibi fit forma. i. habitus. Habitus uniuersalis ex uniuersalibus actibus atque formis. In phantasia uero cum secundum Aueroem sit alligata materie: neque actus neque habitus secundum modum uniuersalem esse potest. Vnus ergo erit & idem scientie habitus quantum ad speciem equine spectat considerationem in ceterum hominibus. Immo uero cum intellectus species habitusque conseruet quilibet nostrum: qui per hunc intellectum intelligit: & cuius intelligentia est ea ipsa mentis intelligentia: iam nunc intelligit omnia quecumque presentes homines & preteriti cognouerunt. Respondebit Auerois nos per intellectum intelligere: quatenus per simulacra nostra nobis coniungit. Et quoniam non sunt eadem apud omnes simulacra: neque affecta similiter: ideo non quicquid unus cognoscit agnoscit & alius. Responso talis non satisfact. Quando. n. mens iam actu speciebus est predata: potest per se ipsam meditari: quod Aristoteles confiteatur. Vnde uidemus nos illud cuius iam scientiam accepimus posse quotiens uolumus meditari: neque simulacrorum absentia impediri. Si. n. simulacra uie sunt ad species: quid opus est uia: postquam ad terminum peruenierimus? Quid preparatione: postquam sumus habitum consecuti? Qui tantum abest: quod simulacris tanquam conseruatoribus egeat: ut neque est propriis actibus a quibus proxime proprieque creatus est: indigere ulterius: quando confirmatus iam est: uideatur. Profecto quando iam adultus est tanquam natura se ipso uiget in intellectu: neque dependet ulterius a simulacris: neque ipsa respicit. Si ita est: habitus qui in aueroico sunt intellectu iam consummati: eque sunt omnium: quandoquidem iam absoluti sunt: neque huc magis quam illuc extra prospiciunt. Igitur eque doctus erat eque bonus Aristippus & Socrates. Et quando discit grammaticam Plato simul & Xenophonus: habitum grammatice simillimum sibi copant ambo. Grammatice simillime una est ratio. Itaque habitus eius ubicunque sint:

19 297
eiusdem sunt speciei. Habitus talis in Platone: atque habitus similis in Xenophonte specie unum sunt. Quod si intellectus in quo uelut subiecto sunt est unus. Vnum quoque sunt numero. Nam si qua formatum ex unitate subiecti fit una maxime talis est habitus: qui transit in subiecti naturam: imo subiecti naturam usurpat ipse sibi: certam prestat procliuatatem: & subiectum mouet immobilis. Si ergo mens una sit: aut eadem omnino erit duorum scientia. Duo cogitabunt una: una desinent cogitare. Aut qualitates innumerabiles speciei eiusdem in subiecto eodem erunt. Et quotidie intellectus qualitates accipiet plurimas specie easdem cum iis quas habet. Ac si mel singulis momentis aliam atque aliam dulcedinem acciperet sue simillimam. Atque in hoc Auerois opinio sibi plurimum aduersabit. Qui in libris de anima ter replicauit iuxta sententiam Aristotelis: omne subiectum nudum esse oportere specie qualitatis illius quam sit suscepturum. Proinde cum in nobis experiamur mentem non solum intelligere: sed etiam intelligat animaduerrere: atque ex alia intelligentia in aliam sepe simillime sepe etiam oppositam facillime se momento transire: plurimaque in unum connectere. Quinetiam multas eius qui cum disputat notiones per unius expressionem aucupari: & quod maius est: sepe quod alius habet in phantasia que remotior est a mente percipere: proculdubio mirum est aueroicam mentem unicam eternam indiuisibilem uniformem cunctis eque presentem quod apud te intelligit: nunquam apud me quod in te intelligat illud animaduerrere. Nunquam quod in alio intuetur: cum his que conuertur in alio copulare. Nunquam quod apud alium cogitat: apud alium per se ipsam augurari: neque ad simulacrorum diuersitatem licet conuertur: que & extra & infra mentem sunt. Ac multa certo intelliguntur tempore simulacro tunc neque intercedente neque per se & proprie comitante.

Quinta. Quia contradictoria in eadem essent. Cap. xix.
c. Contradictoria ratio magis sibi inuicem aduersantur quam contraria: quanto maior repugnantia est inter esse atque non esse: quam inter esse tale atque tale. Quapropter si contraria in idem subiectum cogredi nequeunt: multo minus possunt contradictoria. Quo fit ut quisque nostrum in se ipso experiat mentem suam nunquam rem aliquam affirmare omnino simul atque

negare uelle prorsus ac nolle: etiā si plura rei ipsius simulacra in eius
sint phantasia. Neq̄ nunc afferāt ī medium aueroici q̄ imago albedi
nis simul atq̄ nigredinis in oculo sunt & phantasia. Ac rursus earū spe
ties simul ī mēte. In qua etiā sint cognitiones simul cōtrationū. Quo
niam huiusmōi forme que extra animā cōtrarie sunt: ideo ī anima nō
sunt contrarie: q̄a naturā suā amittunt. In qualitatē quādā aīe trāsse
runt: & illā quidē quodā mō imaginariā. Sed assentiri & nō assentiri:
uelle ac nolle uim contradictoriam tenent: q̄a & essēntialia potius q̄
imaginaria sūt. & circa eūdem anime actum siue affectū esse significāt
atq̄ non esse. Igitur quāuis albedinis nigredinisq̄ spēs in uisu non
sint cōtrarie: tamē uisio alicuius obiecti tanq̄ albi ac uisio simul eius
dem tanq̄ nigri sic aduersant̄ inuicē: ut cōcurrere nequeāt: quāuis ui
siones ipse a diuersis spēbus obiectisq̄ cōtinue pendeant: sic ī mente
affirmatio diuine trinitatis simul atq̄ negatio cōuenire nō possunt:
ēt si a diuersis simulacris spēbusq̄ pēdere dicant̄. Sane agentū diuer
sitas nihil phibet quo minus effectus contrarii inter se sibi inuicē ad
uersent̄: seq̄ expellant. Quid ergo facit ut aueroicus intellectus ī Pla
tone asserat unum ipsū esse sup̄ essēntiam & ipsū bonum sup̄ mentem:
in Aristotele reprobet? Certe non efficit istud uarietas ulla simulacro
rum. Talis. n. contēplatio non aliter q̄ post habitū simulacris recte p
agif. Aut quid efficit ut intellectus ille apud Platonē affirmet celum
esse ignem: Apud Aristotelem simul neget? An duorum simulacrorū
diuersitas: faceret quidem fortasse istud: si mens ī simulacris aut per
simulacra: aut de simulacris iudicaret. Nunc uero occasione ab illis ac
cepta: statim se in se recipit: ac per cōmunem spētiem iudicat in se ipsa
de natura cōmuni celi atq̄ ignis. Ipsi uero phantasiae relinquit simula
crorum intuitum: atq̄ etiā per exiguum: qui tāto magis debilitatur:
quanto magis mentis speculatio roboratur: atq̄ cōtra. Quod euidē
tissimum argumentum est ad id quod in superioribus tractabamus:
spēm uidelicet neq̄ fieri a simulacro neq̄ seruari. Nūq̄ diuerse spēs
per occasionem diuersorū simulacrorum in mente concepte diuersas
illas sententias pariunt? Nequaquam. Vnam enim mens accipit spe
tiem a duobus eiusdem celi simulacris. Sed gratia disputationis

19 298
accipiat duas. Licet iste due sint uie per quas sententiae repugnantes
in mentē pficisci posse uident̄. Nō tamē due quedā sunt in mēte par
tes aut uires aut proprie forme in quibus possint discordes sentētie
suscipi. Sed ad unū & indiuiduum centrum intelligentie colligūtur.
Vnicus ibi & simplicissimus iudex profert sentēntiam. Vnus autē sibi
met non potest adeo manifeste in eodē tempore cōtradecere. Spētiū
duplicitas nihil ulterius potest q̄ uarie animū istigare: si mō ipse sint
uarie. Sentēntiam uero fert intellectus debitori spētie neglecta p̄ aliā:
perq̄ spēti unius preualentis imperiū unā dūtaxat sentēntiā pfert. Si
cut & phantasia quāuis per uarios sensus coniecturis uanis agitef:
unū tamē iudiciū parit atq̄ affectum. Mentē uero idē facere in uariis
cōiecturis apud se ipsū quilibet expit. Quod si una illa mēs p̄ du
as spēs in duobus hominibus ābigat: atq̄ huc ferat̄ & illuc. q̄a tamē
sui ipsius conscia est in se ipsa: quid illic ābigat nō ignorat cōiectu
risq̄ librat̄ ad partē alteram paulo momēto declinat. Ac si absurdū
est dicere ī eodem subiecto calorem simul frigusq̄ suscipi: etiā si a di
uersis causis duo hec iferant̄: igne uidelicet atq̄ aqua: nōne ēt ridicu
lum erit contrarias in mentem opiniones incidere quāuis a diuersis
causis imittant̄. Quod enī suscipiē: pro dispositione subiecti suscipiē.
Nequit autem subiectū idem modis simul cōtrariis esse dispositū ad
contrarias simpliciter formas accipiendas. Fortior insuper erit argu
mēntatio: si de cōtrariis habitibus argumētemur. Cum enim habitus
confirmari a simulacris ulterius nō dependeant: itaq̄ absoluti sint ēt
quod maius est a propriis actionibus: nō possunt aueroici dicere cō
trarios habitus propter contraria quedā agentia id est simulacra pos
se concurrere. Quod autem dicunt mentem duabus spētiibus indu
tam uicem duorum gerere subiectorum quibus repugnantia capian
tur. Ideo non admittimus: quia non pertinet ad eos tantū spētiibus
confidere qui eas uelut umbras putant superficiem mentis ambire.
Deinde quia spēties apud illos peregrini & contingentis actus ob
tinent locum. Mens uero substantie atque subiecti. Nō fiunt autem
p̄pter duas aduentitias formas subiecta duo. Neq̄ suscipiē aliquid for
marum rōne: sed rōne subiecti. Vna igitur mens unū est subiectum:

licet duas excipiat species: atque ratione ipsius non specierum suscipitur
quicquid aduenit. Quomodo igitur contradictorius pateat aditus/ne fingi
quidem potest. Nisi forte addiderint ita se mentem habere ad speciem sicut mate-
riam ipsam ad quantitatem. Igitur sicut materia per quantitatem extensa contrarias su-
scipit qualitates: ita mens uestita speciebus sententias repugnantes. Exemplum mi-
nime conuenit: quia quantitatem esse a materia inseparabile arbitrantur. Speciem ue-
ro menti penitus peregrinam. Preterea materia non prius per quantitatem for-
mas contrarias excipit: quam in diuersas partes extensione secedit. Quod si Aue-
rois mentem per ipsas species in alias atque alias mentes secari concesserit: forsi-
tan admitemus. Ergo sicut materia licet per quantitatem preparata sit: non
tamen in eodem sui ipsius puncto qualitates contrarias accipit ita mens non
admittit contradictoria: et si uariis affecta fuerit speciebus. Natura quippe
contradictoria est: ut simul habitare non possint. Neque enim aut esse simul
est si per medium aliquod quod illa conciliare tetauerit. Adde quod repugnantia si
preparationibus quibusdam suscipienda sunt: preparationes exigunt repugnan-
tes. Si modo preparationes quantum ad certos habitus conferunt: atque cum illis
proportione aliqua congruunt tantum habitus diuersos impediunt: & ab eorum
preparationibus dissonant. Ac si preparationes ad repugnantia per alias iterum
discordes affectiones ab eodem subiecto suscipiuntur in infinitum errabimus.
Sin autem affectione nulla intercedere absurdum id quidem est: & poterant ha-
bitus repugnantes eque sicut affectiones sine medio suscipi. Quam ob
rem si mens nostra sit ad repugnantes contradictoriorum actus & habitus
disponenda: opus erit prius aduersariis inuicem speciebus: atque et discus-
sionibus dissonis: que a speciebus discordibus exitate principia ratio-
cinandi pugnantia sumant: perque dissona media ad conclusiones pueni-
ant contradictorias. Vniuersa hec repugnantia que ad contradictoria di-
strahit: ita nequit a mente suscipi sine medio sicut contradictoria ne-
queunt. Si queratur medium: absque fine quereatur. Quomodo de contra-
dictionis assensionibus disputauimus: ita de contradictoriis affectibus
licet differere: ut ecce quando mens illa apud Platonem obiectum aliquid uni-
uersale uult quod est atque eodem tempore apud Aristotelem non uult. Qualis af-
fectus ad phantasias non pertinet quod non magis attingit uniuersale aliquid ap-
petendo quam cogitando. Contrarios quoque in mente uidemus affectus quando

19 249
homines duo/obiecta duo uniuersalia simul uolunt inuicem dissidentia
Et quando in rebus incorporeis alii gaudent: alii simul dolent. Denique
eadem mens proba erit & improba simul: sapiens & ignorans: certa & ambi-
gua: felix & misera. Quid dicetur ad hoc? Quod ex repugnantiis actibus
affectibusque repugnantes habitus in eadem mente coalescent: uidelicet & con-
trarii & contradictorii. Hoc autem ideo est omnium absurdissimum: quoniam ha-
bitus non imaginariū quiddam est: sed naturalis forme generis uicem. Natura
lis autem forma per se uitaque per aduentum oppositae forme proliuitatisque di-
spendit. Diutius fortasse quam decuit de mente cum his disputauimus: quod
mente se priuat: quando eam ab humana specie segregat. Que usque adeo
speciei humane familiaris est: ut neque nos mentem adsciscere sine mente possi-
mus: neque illi mentem respicere sine mente. Arbitramur autem nos in superioribus
non Auerroem solum confutauisse: uerum etiam mauros illos: quod unam esse
omnium animam opinantur. Si. n. in mentibus distinctio est: multo maior est in anima
bus diuersitas. Tum quia mentes humane magis unite sunt inuicem eo quod
prestatiores sunt quam anime inuicem: tum quia si sufficeret anima una nostris corpo-
ribus gubernandis: multo magis mens una sufficeret ueritati comprehendere.
Unde neque credendum est nonnullis aduicennianis platonianis affe-
rentibus uiuentia omnia per unam mundi animam uiuere: quia non duceremur
motu libero & uarietate consilii sed imperu subito uelut sagitte ferre-
mur. Et si una quadam mundi anima spiraremus omnes: est una quadam super
mundum mentem solum specularemur. Satis autem diuersitas ipsa & distinctio cor-
porum mundanorum distinctionem significat naturam. Naturarum distin-
ctio distinctionem sequitur animarum. Animarum distinctio distincti-
onem mentium comitatur. Et mentes insere animabus animarum re-
tinent numerum. Ridere quoque licet barbarum quendam Dinantem
& manicheos qui dei portiones quasdam esse nostras animas uoluerunt:
siue deum. Nam hoc est non posse satis ex quocumque illis rerum gradibus in primo
libro dispositis declarari. Neque potest deus aut in animas multas discerni:
cum summa unitas diuidi nequeat: aut materia fieri plurimum animarum ne-
sit uiliot animabus: ne uel summus actus gerat subiecti uicem. Aut
ipse in sua forma consistens: mutari tam frequenter in nobis cum sit
stabile mobilium centrum a uero in falsum: bono in malum: gaudio in dolore.

Atq; cōtra. Deniq; si deus cūctorū esset aīa/una mēs esset ī cūctis. Qd̄ est ī superioribus cōfutatū. Quoniā uero Themistiū asserit unā fuisse Platonis Aristotelis Theophrasti de mēte sentētiā: si cupimus peripateticā hāc disputationē felici fine cōcludere ueritatē ipsā platonīcam peripateticāq; p̄ plures dispersā interpretes ita colligamus ī unū. Accipiamus ab Aueroe capacē intellectū esse īmortalem. Accipiamus ab Alexādro capaces intellectus esse uires quasdā aīabus nostris naturaliter insitas/tonidē numero /quot sunt aīe. Cōcludamus hoīum aīas īmortales esse. Atq; hec est cōclusio platonīcorū christianorūq; & arabum rheologorū p̄ncipis peripateticis maxime consona.

XVI. LIBER

Sequitur secunda questio. Cur animi terrenis corporibus sint inclusi. Cap. i.

POSTQVAM prime q̄stioni respōdimus ostēdimusq; mētis diuinitatē nostris aīs cōuenire: Secūde respōdeamus ostēdamusq; cur aī si diuini sūt terrenis corp̄ibus tā īfimis sit īclusi.

Ratio prima. Vt cognoscant singula.

essentia dei si mō essētia noīanda ē non unū quoddā rerū genus est: Alioqn res tantū sui generis ageret: sicut aqua ea que humida sūt nō sicca facit. Ignis cōtra sicca nō humida generat. Cū uero cūtra rerū genera p̄ suā essētiā deus efficiat: & quod efficit/sup̄ omnia que fiunt/maneat ī nullo rerū genere deus ē: sed sup̄ oīa genera. Igit̄ quādo suā intueē essētiā cūctorū originē & exēplat/ cuncta rerū genera cōtueē. Cūctas quoq; spēs: atq; singula. Nā eēntia dei p̄ncipiū mediūq; & finis ē non specialitū tantū p̄ncipiorū/sed ē singularium sub qualibet spē puagariū. Profecto diuina essētia cū nihil ī se hēat materie simile q̄ obūbrare solet cognitionē /lux ē & p̄spicacia sūma. Itcirco deus p̄ suā essētiā pprie tanq̄ p̄ lucē efficacē discreticēq; singulorum singula p̄spicit: atq; cū eēntia dei penitus absoluta sit/nō tantū ab oī materia materieq; pprietate/sed ē ab oī cetera cōditione respectuq; ad hāc rem creatā aut illā atq; sit infinita itcirco indifferenter (ut ita dixerim) se hēat ad oīa. Igit̄ aut nihil preter se cognoscit: aut oīa. Nihil aut̄

cognoscere dictu nefas est: cum & cognoscentium & cognitorū & cognitionis sit rō sūma. Neq; obiiciat nobis Auerois: uilescere deum si inferiora cōsideret. Sane q̄a cognoscit se esse oīum q̄ infra se sūt p̄ncipiū/ideo nouit quid sit inferius esse. Igitur qua rō deficient cōprehēdit. At uero dū rōnem ipsā defectus ipsius agnoscit/defectū ipse non patitur. Qd̄ si deus in ipso impfectionis fundamēto cōsiderādo qd̄ ab ipso alienissimū est/ipse nō fit impfectior/certe multo minus ī aliis uel ipfectissimis cogitādis ipfectus euadet. Quid plura? cognitio sui aliorūq; tāquā bona optabilis ē. Est. n. qdā sui ipsius aliorūq; possessio. Potest at̄ aliquis cognoscēdi modus minus q̄ alius optabilis esse. Siqdem modus quo sensus cognoscit externus/ē impfectus. Minus at̄ impfectus ille quo sensus internus. Minus quoq; quo rō. Minime tandē quo mens angelica. Itaq; cognitiois ille modus quo deus discernit singula cū sit gradibus infinitis angelico mō p̄fectior/ impfectionē certe nullā/imo p̄fectionē omnē penitus cōprehendit. Talis certe ē cognitiois diuine modus/q̄ per ipsā p̄fectionē fit infinitā. Deniq; sicut nobis finitis prestat finita quedā scire q̄ ignorare/sic infinito deo conuenit potius īfinita q̄ uel nulla uel finita uidere. Cognoscit uero distincte ubiq; singula: si mō q̄ cām causarū p̄fecte tenet/ & cūctas & singulas cās p̄fectissime possidet. Atq; distincta p̄spectio tanquā p̄fectior admodū q̄ confusa/magis admodū est exoptanda. Sed ne lōgius digrediamur: p̄gamus ad reliq;. Angelus quoq; cūcta dei opa & singula cōspicit. Nempe si nostre mētis obiectū ē eē ipsū uerūq; cōmune/atq; ideo ad existētia oīa utraq; mēs humana/ licet paulatim se dirigit/ par est ut mens angeli que nostra prestantiōr est oīa capiat & ut uolūt platonici simul oīa. Sed quonā respicit angelus ut oīa uideat? Nūquid ī corpora actem dirigit? Nequaquā. Quia stabilis ē angeli mēs/cernitq; cūcta simul. Propterea non potest ea discernere a corporibus q̄ cursu suo sepius p̄mutata alias aliter & alia mōstrant: ac si modus agendi/sequit̄ effēdi modū. Angelus qui ī effēdo oīo ē a corpore liber/erit quoq; liber ītelligēdo. Neq; formabit̄ a corporibus/qui corporibus ē excellentior: & cū ipsis cōmertiū habet nullū. An forte ī angelicā essentiam flectet intuitum? Flectet quidē. Sed ī angelo solū

perspiciet angelum. Nā tantum ī angelica natura uidebit /quārū ipsa se porrigit. Ipsa in genere solū est angelico. Angelum igit̄ uidebit ī ipsa. Reliqua rerum genera haud clare discernet. Nēpe si materia cognitionē impedit: essētia uero creata nō nihil habet materie simile in forme & fuscum /sequit̄ ut nulla creata mēs quatenus in se nudā quasi caliginē aspiciat /uisionis claritatē adipiscat̄. Perinde ac si luna ī se respiceret /nōdū lumine solis illustris. Ergo sicut oculus colores nō cernit nisi p formas ipsas colorū: ita neq; mēs perspicue rerū uidet genera nisi per ipsorum formas /siquidem forma ē agendi principium. Essētia angeli solius ē angeli forma: atq; illa quidem quodāmodo fusca. Dei uero essētia imo ueritas bonitasq; oīum est forma luxq; purissima radix rō & exēplar. Per hāc itaq; solā tanquā p solē cōspici oīa possūt. Nunquid ergo p ipsā dei eēntiam angelus cūcta discernet? Non quidē p absolutā dei eēntiam absq; medio. Quo. n. pacto eēntia īfinita pōt tāquam forma finite menti nulla preparatione intercedente cōgruere? oportet tamen mentē ipsā aliquā in se formā habere: p quam agat intelligēdo. Quapp angelus formas & exemplaria rerū a dei eēntia suscipit. Atq; ut oculus p solis lumē colorū oīum effectiuū /colorū eorūdem suscipit formas / uidetq; colores / ita mens angeli p dei lumē rerum oīum effectiuum / eorūdem rerum accipit spēs & intelligit. Merito deus prius pleniusq; format spiritalem materiā ipsi px imam. i. mentes angelicas q̄ remotissimā ab eo mūdi materiā. Sed multi sūt gradus mētium / & multo plures q̄ corporū: ut Dionysius tradit areopagita. Voluit enī optimus artifex plures ī prestātib; opibus suis gradus statuere q̄ ī opibus uilioribus. Sic dei ciuitas erit preclarior / si plures sint ī ea nobilitū & liberorū gradus q̄ mercenariorū atq; seruorū. Talis ē utiq; mētium ad corpora comparatio. Qd̄ at̄ precipui sint ī angelicis gradibus ordines satis ex Dionysii mēte tū in libro de religione / tum in Pauli raptu differuimus. Quo ē pacto platonici in nouē ordines diuidāt significauimus alias. Quoniam uidelicet angeli intellectus quidam sūt / sūmū ipsum intelligibile cōruentes. In quo essētiā / uitā / intelligentiā cōruent. Sed illic in eēntia tū uita tū intelligentia est p eēntie modū. Rursus ī uita sūt reliq; duo similiter p modū uite. Itē intelligētia duo

16
267
similiter reliqua. i. uita & eēntia p quēdā intelligētie modū. Illic igit̄ sūmū unūq; intelligibile in tria diuidit̄. Perq; tria deinde multiplicat̄ ī nouē. Eodē quoq; ordine intellectus ipsū cōsiderātes ī ordines nouē distribuunt̄. Atq; hoc pacto angelos soli deditos contēplatiōi platonici diuidūt. Eos at̄ q; mundū quoq; gubernāt qdā duodenario septenarioq; priunt̄ ī primis secundum. xii. zodiaci signa septemq; planetas. Deinde his alios quosdā angelorū exercitus addunt. Pro stellarū numero ī qua uis spera mundi certis officiis icūbētes. Totidē quoq; demonū heroūq; turbas āgelis obsequētes. Ac deniq; totidē periculorū ordines aīarū sese numibus supnis accomodant̄. Sed miramur nunc demonicos heroicosq; exercitus: satis ē intellexisse platonicos mētes supra nos innumeras posuisse in qbus noīandis nō solū āgelorū / sed et archāgelorū & p̄cipatū noīa a nostris lābicus accipit: lumenq; diuinū p oēs quasi p uirra putat ad nos usq; descendere. Quā ob rē p innumerabiles pene spūm mediōrū gradus radius ille diuinus formator mētū ad infimas usq; deuenit mētes. Quales sunt hominū aīe. Quattuor uero hic cōsiderāda uident̄. Primo quidem radius ille diuinus. Deinde spēs rerū ī ipso: quas & rōnes creandarū rerū idē atq; uocamus. Tertio mētes. Quarto mētū uires. Radius put̄ ī simplicissima dei unitate cōsistit / unus ē prorsus & simplicissimus. Atq; unicā ideā diuino offert oculo unā. i. dei eēntiam: Sed illā qdē p multos eēndi modos creandis rebus cōicabilē. Qui modi apud Platonē ille ipse idee sunt rerū que p tales modos sunt producendē. Vna igit̄ eēntia dei una ē idea idearū oīum uicē gerens: perq; hāc unicā deus cūcta circūspicit. Radius ille dū manat ex deo quo longius a diuina unitate pcedit / eo magis fit multiplex / & q; unicā dei oculo ideā ī primis obtulerat / multas iā ac plures deiceps & plurimas oculis offert angelicis. Quēadmodū linea a cētro pducta / que ī eo īdiuidua erat / quo discedit lōgius / eo ī plures pres extēdit̄. Immo quēadmodū solis radius in sole ipso unicā prefert lucis formā. Multas in igne. Plures ī aere atq; aqua. In terra q̄ plurimas. Sicut se hēt radius ille diuinus / ita & mentes in quas īfundit̄. Quo. n. ppinquitior mēs ē unitati diuine / eo est unita magis & simplex. Quo remotior cōtra. Caput autē queq;

mens p natura sua radium uenientem. Quapp simplicius supreme mentes illū capiunt. Relique multiplicius. Vnde pauce idee a radio in sublimi mēte pingū. In sequēte plures: plurimeq; deiceps. Quoniam uero quo qd simplicius magisq; unitū est/ eo est & potētius: ideo in altioribus mētibus uis itelligendi pspicacior uiget: hebetior in sequētib; . Quo fit ut p illas ipsas pauciores ideas nō pauciora uideant mētes supiores q̄ p plures ideas relique. Sicut medicus pitissimus futuros i egrotante casus unico preuidet signo. Plunbus signis eget ad iudicādum iperitus. Plurimis quoq; impitissimus. Et unico nutu intelligit sagax minister qd iubeat dominus. Tardiores multis indigent uerbis. Egrotū pp recentis radii simplicitatē/ tum pp sublimium mētū unitatē: eamq; ipsarū mirabilē pspicaciā paucissime cōmunissimeq; i arce angelica sūt idee: plures, magisq; speciales p ordinē itequētib;. Exemplū accipe ueritati: ut arbitror simile. Cōmunissimū oīum pipareticis eē ipsum uideē. Hoc i duo diuidit. Alterū ē p se: alterū heret alteri. Substātia illud est. Hoc accidēs. Substātia rursus. Altera corporalis: incorporalis ē altera. Similiter accidens unū est qualitas: alterū quāritas. Corpus itē duplex. Aiatū inaiatū. Spūs quoq; alii a corporibus sepati: alii uero coniūcti. Diuidit deinceps unūquodq; horū generū usq; ad spēs ultimas. Deniq; spēs quelibet in singula ifinita. Deus per unam ipsius esse uel boni ideam que ipsa dei natura ē itelligit omnia. Primus angelus exēpli cā duas forte hēat ideas. Alteram substātie: alterā accidentis: p quas oīa substātiarum & accidentū itelligat genera: prout radius ille diuinus/ q in deo p unā ipsius esse uel boni ideā formatus erat/ iam i primo angelo in geminas sese diuidit formulas: dū discedit ab uno: atq; ideis substātie accidentisq; uestit. Secūdus angelus duplicata rursus radii uarietate quattuor ideas accipiat: duas ad genus substantie pinentes: duas ad accidentis genus: unā. s. ideā substantie corporalis. Incorporalis substantie alterā. Rursus unā accidentis eius quod est qualitas. Alterā accidentis eius/ quod est quāritas. Per has quattuor ideas oīa rerum genera que sub cōmuni substātia & accidente cōmuni cōprehēdunt itelligat. Tertius angelus per duplicatum rursus radium multipliciterq; diuisum octo

16 262
ideas suscipiat p quas totidem itelligat/ quor primus atq; secūdus Vbi apparet sublimioribus mentibus uniuersaliores ideas inesse/ sequētib; paulatim minus uniuersales. Siquidē una idea in illis rātū sub se continet/ tantūq; significat: quātū due in his idee. Semp. n. de scendēdo una geminat in duas. Atq; ita gemineē gradatim/ quousq; ordo mētū ifimus/ qualis est aīa rōnalis/ tam multiplicē radiū diuinum accipiat/ quātū ille in spiritibus pōt fieri multiplex. Potest at in illis usq; ad ideas rerū ultimas diuidi: ita ut totidē preferat formulas/ quor rerū a deo creatarū sunt spēs: ut spēs humane ideam habeat unam: unā equine: similiterq; de aliis. Singulorū uero hoīum & equorum figuras singulas radius ille nō facile aut cui libet ostēdit exprefas. Nam cum sit penitus absolutus/ formulas preferat mō precipue absoluto. Sane platonici mētes supnas existimant sicut ideas rerum materialū i materiales: generabiliūq; ingenerabiliter cōtinet: ita & particulariū rerū ideas dūtaxat uniuersales habere. Cogitemus hominis aīam nunc primū ex deo manantē: neq; dū corpus indutā ut ab occupatione corporis libera intentionē prorsus oēm in mentē ppriā dingat. Vbi p natura sua dūtaxat accipiat radii illius ppetuo sibi adstantis & inspirātis influxū. Quid p huiusmōi radiū naturaliter capiet aīa? Tot ideas quor sūt rerū spēs creatarū. Vnā spēs cuiusq; ideā: p ideam hoīs quid itelliget? Naturā tantū cūctis cōem hoibus. Singulos sub ea hoies non uidebit. Idem p ideā equi faciet & reliquorum. Itaq; cōfusa relinquet aīe huius cognitio: cū ipsā lateat distincta progressio spētum in singula. Eritq; naturalis appetitus eius inanis: & inquietus semper/ affectus/ qui nullo uult uero/ nullo bono carere.

Verū cur nequit hoīs aīa in ultimis ideis sicut spēs: ita singula spēs bus subiecta plane cōspicere? Quēadmodū angeli in suis ideis genera uidēt spēsq; & singula. Quia ut alias differuimus. In quolibet rerū ordine ita natura compatū est/ ut actio in sūmo illius ordinis sit passionis exps. Passio in infimo actione priuata. In medijs compositio media. Animas quoq; nostras esse mētes infimas constitit. Quapp quātū ad itelligentiā spectat: deus ager solū: angelus ager & capiet. Anima capiet per naturam sue mētis solum: nō ager. Deus siquidem

ideas effundit alto: non haurit aliunde. Primus angelus duas ut ita dixerim/capit ideas. i. duo illa rerū latissima genera: quibus suscipiēdis quodāmodo patit. His susceptis ob efficaciam propriam illorum generum uiscera penetrat. Spēsque omnes sequētes in eis perspicue inspicit. Fabricatque sibi ipsi conceptus proprios quarūlibet spērū. Quos et deriuat in singula. Atque hec non passio iam est: sed actio. Idem angelus secundus agit: & alii. Ac semper posterior angelus Plures ideas supne accipit patiēdo. Paucioresque conceptus spērū sibi est fabricaturus agendo. Propterea crescit passio sensim. Actio uero decrescit. Quousque ad mentem infimam ueniat: quē nihil agit. Sed acceptis ideis alacris. Nihil moliamur noui. Cuius intelligentia nihil est aliud/quam susceptio idearum se ipsam minime latens. Et quoniam idee uniuersales sunt natura/nō potest mens aliqua illas absque propria actione ad distinctos singularium rerū conceptus deducere. Ideo hominis anima que ex ea parte qua mens est iter mētes est ultima: intelligitque solummodo patiēdo/uniuersalia in singula non distribuit. Verūtamē qua parte est diuina per centrum suum quasi dei characterem habet aliquam actionem qua producit spēs uel educit. Diuidit uero nequaquam. Quinetiam qua parte est anima quia non est ultima animarum animalis corporeque operationis est composita. Ceterum per diuinam prouidentiam in eo gradu locata est hominis anima/ut sicut succedit proxime mentibus/ita proxime terrena precedat corpora. Qua cognatione erga inferiora hec afficit: eisque amatorio quodam affectu se inserit. Unde corporibus copulata terrenis terrenorum omnium prestantissimis/regit quidem illa: perque uirtutem uitalem uitales illis affert passiones intrinsecus. Per sensum autem iudicat alienas passiones illas illis extrinsecus. Corpus humanum quoniam constat quattuor elementis: & in medio mundi locat omnium elementorum omniumque rerum circumfluentium impulsus per quinque instrumenta sensuum patit. Impulsus huiusmodi undique a singulis rebus illatos sigillatim anima discernit per sensus. Eorumque imagines ipsa animali uirtute in se ipsa fingit per phantasiam seruatque memoriter. Quo fit ut breui tempore phantasia singularum ferme rerum singulis plena sit formis. Hinc ratio prouocata. Primo quidem spēs uniuersales patit: perque illas intuitu simplici communes concipit notiones. Mox uero ex hoc intuitu recto iam ab actu intelligendi in spem intelli-

16 263
gibilem/perque hanc in simulachrum se reflectit: & per simulachrum prospicit indiuiduum/prius quidem uagum indeterminate/puta aliquod mel/deinde determinatum. scilicet mel hoc aut illud. Sed post huiusmodi breuiores actus latius in hunc modum percurrere consuevit. Quid nam est corpus hoc dulce & flauum quod offert nunc phantasia mihi? Cur dulce? Dulciusne hoc an uinum? Tria hic ratio querit/que ut platonice uideetur phantasia latuerant. Primum rei illius substantiam: quando quid hoc est/interrogat. Secundum qualitates illius carnis: quando cur dulce perquirat. Tertium ordinem eius ad alia: quando sciscitatur/nū uino sit dulcius. Post hec respondet sibi ipsi tria. Primum. Mel hoc est. Secundum: hoc ideo dulce: quoniam humor eius pinguis est & moderate coctus. Tertium: dulcius uino est: quia dulcedo eius linguam magis diutiusque delinit. Hec rationis humane discursiones quoniam phantasia sequuntur impulsu/particulares sunt/ & per singula peragunt. Quinetiam aggreditur alias questiones. Quid mel? Quid dulcedo? Nunc non magis de melle hoc quam de quo uis alio rogat. Similiter de dulcedine qualibet. Ac neglecto proprio illo mellis simulacro quod attulit phantasia/de communi perscrutat uniuersi mellis & dulcedinis rationem. Uniuersalis hec questio est. Uniuersalis fit & responsio. Ira mel est apud succus: gradu secundo calidus: uirtute abstergens: sapore dulcissimus: tactu pinguis. Rursum dulcedo est sapor ex moderata humoris aerei concoctione pueniens. Has communes definitiones mellis atque dulcedinis quesitum ratio diuina & inuenit tandem. Si quesitum diu non habebat ipsa. Accipit. nam alio modo illud ad quod discurrendo puenit. Unde ergo accipit? Non a phantasia. Ea. nam si illas habuisset/obtulisset plane statim ut simulacra obtulit. Prefertim cum lux illa communis definitionis quanto est illustrior diuinioreque simulacris/tanto clarius oculis rationis ad ipsam accomodatis refulgere debuerit. Quare a mente ratio illas accipit. Que quoniam menti quam proxima est/eam ipsam uim adipiscitur/per quam neglectis quandoque singularibus questionibus ad uniuersales se conferat questiones. Et quia querit contra definitiones reportat a mente communes. Querebat quid lucis a corpore pueniret. Plurimum procul dubio. Nepe si remanet extra corpus anima cum primū nata est uniuersalia cognosceret quidem singula uel uirtute propria uel radio diuino per ipsam

comprehensio nō cernit. Quia mēs eius ultra ideas ultimas non descendit. Ratio uero in mētis quiescit iturū. In hoc at corpore pp sensus rō consuecit per singula currere: singula applicare cōmunibus: cōmunia ī singula deriuare. Per singula currit hūc in modū. Hoc ē dulce & flauum: ergo est mel. Singula cōibus applicat / ita hoc est dulce. Omne dulce ē humidū moderate coctū. Ergo hoc ē humidum ita coctū. Cōmunia uero sic adhibet singulis. Omne dulce & flauū est mel. Hoc igit quia tale est / est mel. Sic assuefacta rō quādo aīus fuerit separatus cōes mētis ideas facile in singulas distribuet notiones. Quia rō sicut hic sua quadā rēporali discursione diuinū illud & efficax aīe centrū caputq; mentis prouocat / ut formulas ī mente latentes paulatim educat ī lucē & in rōnem usq; traducat / ita illic subito cōtinuoq; affectu p diuturnā cōsuetudinē generato formulas inflāmbit / ut p quāsdā rerū singularū scintillas excusse quādoq; ex mēte corruſcent in rōnem. Quapp Plato ī epistolis atq; legibus Plotinus quoq; in libro de aīorum immortalitate cōcedūt aīs separatis inesse nostratū rerum sensum aliquē atq; curam. Quod quidē Plotinus sic accipi uult ut eatenus aīaduertāt humana / quatenus supeſt ipsis habitus aliq; uel affectus ad corporea uergens. Quo tandē sublato tanta attētiōe diuinis incūbant / ut singula que inter nos cōtingūt aut nō uideant / aut sicuti solent qui aliquid intentissime cogitant / se uidere talia nō aduertant. Eadem ferme de rerum humanarū reminiscētia ratio est. Nā plato alibi recordari concedit. Alibi letheū inquit obliuionis flumen iter uite huius atq; alterius fluere regionē. Recordari. n. quādiu erga illa que hic senserant afficiunt. Deinde minime. Aīa uero que labunt in corpus / eatenus diuinorum obliuiscit / quatenus sese ī corpus imergunt. Cū primum emergunt / & quātum emergunt / tūc primum atq; tantum reminiscit. Sunt autem anime multe: ut & p̄scis & nostris placet theologis / que hec aut illa / hic aut ibi non affectu / sed prudentia quadam a deo distributa gubernant. Adde q; in repub. scribit plato / aīas que hic aliquo affectu se nouerant / sese illic agnoscere: atq; ferme ad se inuicem similiter affici. Auicenna quoq; ī metaphysicis ait animas tum beatas tū miserā in altera uita perseuerante ad

16 262
rempus habitu quodam a sensibilibus cōtracto posse imaginari que hic prius uehemētiore affectu imaginabantur. Sed hec nunc tanquā minus necessaria dimittamus.

Ratio Secunda. Ut forme singulares cum uniuersalibus formis concilientur. Cap. ii.

m Irabilis profecto uirtus ē hec humana rō: anime rōnalis ppria / per quā sumus hoīes. Accipit a phātaſia singula a mēte cōia & in unū congregat utraq; & sicut in hoīe mortalia cū immortalibus copulāt sic ī huiusmōi rōne rēporalia simulacra spēbus iūgunē eternis. Quod nisi ī mundo efficeret alicubi / restaret firmatū series iterrupra. Fieri at nequit / nisi rōnalis aīus terreno corpori cōiungatur. Rō tertia. Ut tā radius diuinus q̄ eius formule reflectat ī deū. Ca. iiii. f Acit in hoc iterū aliud mirabilius. Quoniā diuinus ille radius idearū plenissimus postq; ad aīam usq; descēdit / trāsit p uitalem aīe uim / p̄ naturā ī mūdi maīā. In q̄ fingit extremas q̄sdā atq; ūbratiles similitudines idearū. Quēadmodū lumē fingit imagies colorū ī speculo. Immo quēadmodū p lumē ūbre corporū designāt ī terra. Tales at similitudines siue umbre descēdūt ab ipsa diuinitate q̄ plurimū. Nā ex puris ipure fiunt: dū a contrariis inq;nant: ex unitis dissipate. Ex cōibus singule. Ex stabilibus p̄sus instabiles. Si res queq; suam originē repetunt. Vnde pcutiens terrā solis radius / in solē inde reflectitur: qd mirū has quoq; ūbratiles similitudines idearum occulto quodā instinctu pristina puritatē req̄rere? Atq; radiū ipsū earū fictorē postq; descēdit uticissim ad ascēdendū ardentē anniti? Frustra ne tantus conatus erit? Minime. Quis succurret? Nō aīe bestiarū. Que solis singularibus simulacris inhiant. Nō mentes ille nostris prestāiores. Que cū nō hēant corpora oibus oīum corporū subiecta pcellis p̄cicularibus quālibet passiōes formasq; quorūlibet corporū nō suscipiunt. Sola restat hoīs aīa / q̄ pp terrenū corpus singulorū corporū singulis quodāmō pulsata tumultibus. Assūmit qdē ipsa p sensū has a mūdi materia infectas similitudines idearū. Colligit aut eas p phātaſiam. Purgat / extollitq; p rōnē. Ligat deīde. cū uniuersalibus mentis ideis. Ita radius ille celestis q̄ ad ima defluerat / refluit ad sublimia dum

similitudines idearū que fuerāt ī materia dissipate colligunt in phan-
tasia. Et īpure purgant in rōne: & singulares tandē ī mēte euadūt uni-
uersales. Sic hoīs anima iam labefactatū restituit mundū. Quoniam
eius munere spiritalis olim mundus qui iā corporalis est factus pur-
gatur assidue: atq; euadit quotidie spiritalis. Radii ab amplo solis
orbe demissi in angustū foramē altissimi parietis conū faciūt p pyrā-
midē: & ī ipso foramine obliquant: usq; adeo ut transuersi traducant
ab ipso: & in suppositū pauimētū cum decidunt orbem fulgidū cōfi-
gurent: tanto ampliorē: quāto remotus a foramine fuerit pauimētū.
Vbi solaris globi latitudinē adequatur uīdemur: si equali spatio de-
ciderint a foramine atq; a sole defluerant. Hoc aut in nostris oculis
affecunt. Nam qui ī pupilla coacti sunt in angustum: & ab ipsa tradu-
cti ī animū: in ipso animo solis magnitudinē implent: ubi uere de so-
lis magnitudine iudicat. Ex quo apparet rāto animū distare ab ocu-
lis: quāto solaris orbis supeminet oculos. Itcirco & ī celo secundum
egyptios & celestis ē aīus: qui terrenos oculosq; supeminet atq;
celū. Influxus quoq; idearum a supnis mētibus demissi ī corpora ex
amplissimis angustissimī fiunt: dū ex uniuersalibus oīo particulares
euadūt: a corporibus tandē reflexi in hoīs aīum pristinā recipiūt am-
plitudinē. Vnde euīdēter ostēdunt humanā mentem ita ferme a cor-
poribus esse remotā sicut & mētes superiores. Ideoq; cū eque a mortali-
bus seiuncta sit ac diuine mētes: eque īmortalē existere. Presertim cū
formas ab eternitate ad tēpus partēq; temporis usq; p lapsas eterni-
tati restituar.

Quarta ratio. Ut anima fiat beatior. Cap. iiii.

c Onfert preterea descensus aīe in corpus ad aīe ipsius beatitudi-
nē. Si q; n. hebetior īgenio sit: ac sēp corpore ualidus quāti faci-
enda sit bona ualitudo corpis ignorabit. Egoter oportet quādoq;
ut ea cōpatione saltē precū sanitate agnoscat. & recuperata iterum sa-
nitate suauius perfruatur. Anima hominis mētibus omnibus obru-
sior comparatione indiget ad plenissimum rerum maximarum iudi-
cium. Ergo mundanis agitata procellis: q̄ quietus dulcisq; sit in deo
portus & hic rectius uaticinabit: & illic discernet acutius. Intentius

adherebit: fruet & dulcius. Quā quidē rōnem Plotinus nō mediocri-
ter pbare uideē. Maxime uero Porphyrius qui aīa īquit sepius mala
hec expram tandē oīo herere parenti nunq; ad hec ulterius rediturā.
Forfitan & ipse deus instituit diuina gaudia supioribus quidē men-
tium gradibus natura obtingere. Ordini uero inferiori laboribus cō-
parati. Vtinā essēt & qui nascendo beati fierēt. Et qui se uiuendo bea-
tos efficerent. Ne aut sublimes spūs pluris q̄ sint extiment: cū aliūde
beatitudinem nāciscant: aut inferiores spūs contēnant: cū ipsi met si-
bi sint beatitudinis auctores. Quid: si angeli utpote q̄ sunt remo-
tiores a tēpore: statim ut orti sūt per subitam quādā ī deū conuersio-
nē momēto beatitudinē pmerent. Nos at lōgiori circuitu felicitatem
similē adipiscimur: Et qđ nature deest īdustrie nostre rependit. Ac dū
honesti pīq; laboris tolerātia cum ībecillitate nostre originis cōpen-
sat: quodāmō excellētiā equātes angelicā: equamus & premia. Ita
quattuor in bono gradus reperunt. Deus a se rātū bonū haber suū.
Corporea ab alio rantū. Angelus & aīus nō mō ab alio qa a deo. Ve-
rum ēt a se: quia sibi met bonū prestāt. Sed angelus actu eterno: aīus
tēporali. Neq; mirari debemus aīum posse non mō ad extremū digre-
di malū: sicut miser: sed ēt ad sūmum progredi bonū: sicut angeli. Pri-
mus. n. liberq; motus nusq; nisi ī infinito hēt terminum.

Quinta rō. Ut uires aīe inferiores ad effectū p̄grediant. Cap. v.
c Onducit insup hec habitatio nō ad rōnem mentēq; solum sicut
exposuimus. Verū ēt ad tres illas inferiores aīe uires: phārasiam:
sensem: & nutriēdi uirtutē. Quas aīe inesse oportet nō minus q̄ men-
tem & rōnem: si mō inter angelos ac bestias optinet mediū. Inanis q̄
dē & inq̄ta ē uis illa que nunq; prodit in actū. Harū triū uirū abiq;
corpore non est actus: aut certe non incipit sine corpore in q̄ terreno
opatiōes suas tū singulas tū ītegras nō exequunt. Adde q̄ Plotinus
ait aīam p actiones persp̄cive uires suas naturāq; p̄spicere. Ac nisi oēs
edantur se: suaq; perfecte nō cognituram. Quoniam uero oīo mobi-
les tēporalesq; sunt earū actus atq; effectus: par ē ut ad aliquod tēpus
agant: ut ad tēpus ope: qđ agit tēporaliter tēporalia. Itcirco dat ciuis
mōi corpus ad tēpus. Sed quoniā opatio mētis atq; eius pedissequē

rationis cōtinua esse pōt ad obiecta ppetua merito in ppetuū opant
tribus aliis uiribus quādoq; uacantibus. At quā ob cām adeo bre
uis hic est aīe habitatio? Respōdet Plotinus. Ut citius deposita sarci
na proficiscat ad meliora. Breuis etas sufficit ad munera hec explēda
quorū huc gratia uenit. Quo at mō conueniēs est aīo sēpiterno ut
mō descēdat in terras: mō ascēdāt? Et quasi ludēs mō in corpore sit:
mō sit extra corpus? Forsitan ut plotinus existimat. Nō opus ē ut ad
hec officia moueāt loco ac tempore aīus p descēsum atq; ascēsum. Ut
in. sup locū tēpusq; que sunt corporis passiones natus ex deo est: ita
extra loci tēponisq; limites pmanet: nō aliter ex deo pendēs: q̄ ex so
le lumen totū ubiq; p aere. Hoc Plotinū arbitror ab egyptiis didicif
se: q; aīam opinantur imense presentie dei secūdū essētiā suā pncipē
eē: quādoquidē secūdum uirtutē opationemq; fit particeps imense ī
relligētie uolūtatisq; diuine p interminabilē interminabilis ueritatis
intuitum & bonitatis affectū. Quare secūdū eos nō esset dicēdum ut
mō hic sedeat: mō trāseat illuc: sed potius ut nūc det uitam terre: po
stea nō der: sicut lumē non mutatū loco nūc oculū aptum illuminat:
post clausū minime. Sed hoc ipsi uiderint. Quorū hic ludus ī tribu
enda corpori uita & auferēda? Satis ut arbitror diximus. Dat. n. uitā:
ut illa expleat munera que narrauimus. Aufert: ne diutius a meliori
bus uacet muneribus pp uiliorū opum ministeria. Atq; ut stelle ad
explēdū officiū sibi a deo iniūctum oriuntur oculis nostris & occidūt:
Spiritus quoq; p multi fabricatis sepe nouis corporibus mō oculis
se nostris obiciūt: mō se subtrahunt: sic hoīum aīe alias ī corporibus
apparēt: alias delitescunt. Hic triplex ostētionis apparet gradus.
Aīe stellarum oculis hoīum sese mōstrāt semp atq; cōtinue: licet alias
aliis. Aīe sequētiū spiritū semp non tamē continue. Semp quoni
am oībus seculis id agunt. Nō continue: quoniā intermittūt. Aīe no
stre neq; sēp neq; cōtinue. Qd̄ si nō ē contra naturā ut a sublimibus
corporibus aliqd descēdat momētis singulis ad īferiora rursusq; ascē
dat: ut radii syderū atq; flāme: nō est etiā cōtra naturā aliquot e subli
mibus spiritibus huc quasi descendere quotidie atq; ascēdere. Itē cō
sētaneū uideēt platonici: ut quēadmodū āgelice uite sēp a corporibus

16 266
separate sunt: brute uero nūquā separe: sic medie due sint: tum aīe fe
liciores que semp partī separe prim cōiuncte sint absq; actiōis ullius
impedimēto: tū ēt minus felices q̄ aliquādo segregate sint: aliquādo
uero cōiuncte: cōiuncte inquā elemētali corpori quod itellectualē quo
dāmō impedit actionē. Nā ethereum corpus apud platonicos semp
habēt. Apud christianos at tale quoddā corpus tandē sēp habebūt.
Mitto q; platonici nō nostras solū: sed multorū quoq; demonū aīas
ppria quādoq; mutare corpora putant. Profecto diuinā bonitatem
rum effundere se in alia: rum alia ad se conuerrere arbitrantur. Inde
aīas hēre: ut corpora regant: inde ut se ad incorporea cōferāt: & que
pfecte utrūq; simul facere possūt corpora nō mutare. Que uero aliter
sele habēt merito pmutare. Onī hic illa uulganum diffidentia. Quid
hoc? Defūcti nō redeūt: nō uident: nō agūt quicq;. Redire qdem sub
aliis figuris platonici putant. Sed reuera quid opus est redeat ad pu
gnā ueteranus & emeritus miles. Si secūdū naturam esset reditus ad
pugnā: redirent utiq; oēs. Si est cōtra naturā: noli alicuius reditū que
rere. Cōtra naturā certe est reditus supuacuu: si fuit secūdū puidē
tie leges abire hinc illos q; munus impleuerant. Accēdit spera ignis se
pe flāmā in aere. Flāma paulo post redit: in sperā. Noli querere crebrio
rem illius flāme descēsu. Naturalis sibi est ppetuus ille cū spera circui
tus. Cōtra naturā est descēdere rursus. Ac licet aīus p naturam essētie
terrie lani bifrōtis instar utrunq; respiciat corporeū .i. & incorporeū:
tamē qa sublimioribus mētibus āplior puidētia: inferioribus angu
stior cōuenit: & aīus noster illarum oīum infimus ē: angustissima sibi
cōuenit prouidentia. Vnde & breue regit celeste corpus: & ad breue
rēpus terrenū. Et quādo corporeū simul incorporeūq; mediocriter re
spicit: equē exercet utrunq; essētie terrie munus. Quod ī hac uita cō
tingit. Quādo uero post hāc uitā uel pp puritatem īcorporeis icum
bit attentior. tunc prospicit corporea negligētius: uel pp impuritātē
corporibus mergit īsimis: tūc humane gubernatiōis auctoritate pri
uat. Quippe cū humana uita inter diuinā fetinam ue sit media ani
mus dum agit mediam: extremam quoq; attingit utranq;. Dum de
clinat ad alteram extremarum: quod quidem & nunc incipit facere: &

expleat postea cū decesserit/mediā attingit paulū: extremarū alteram minime. At cur nō uident aīe defunctorū? Deū: angelos: aerē nō uides: ob hoc tamē eē nō negas. Cur nō agūt quicq̄. Agit oīa deus. Agunt angeli. Actiōes illorū ita nō aīaduertis: sicut non uides illos. Quid prohibet aīas a terrenorū corporū uinculis iā solutas mouere corpus ethereū uel aereū nostris oculis inuisibile? Quid phibet eas rōnē phāsiāq̄ nostrā cogitationibus: uisiōibus: signis quotidie cōmonere. Nos aut̄ hec nōnunquā unde ueniāt ignorare. Sepe. n. inuisibiliū moniōes inuisibiles sunt. Auenzoar Albumarō medicus arabs scribit se a medico nup defūcto p̄ sōnū accepisse optimum oculo suo egrotāri remediū. Multa generis eiusdē quotidie nobis eueniūt. Plato ī libro legū nono tradit eorū q̄ occisi sūt aīas sepe īterfectores hostiliter īseq̄. Vnde forte cōrigit ut occisi hoīs uulnus ēr iacēte cadauere ī eum q̄ uulnerauerat/ si mō ille cominus instet uulnus ipsū inspicens sanguinē rufus eiiciat. Quod quidē euenite nōnunq̄ Lucretius affirmauit: & iudices obseruauerunt. Cōfirmat Platonis sententiā Possidonius stoicus: ex eo q̄ duo q̄dam archades familiares cū megaram uenissēt: alter ad cauponē diuertit: alter ad hospitē. Qui ut cenati q̄ uerunt/ nocte uisus ē ī sōnis ei qui erat in hospitio: ille alter orare ut subueniret: q̄ sibi a caupone interitus parareē. Hic primo p̄teritus sōno surrexit. Deīde cū se collegisset: idq̄ uisum p̄ nihilo habendū esse duxisset/ recubuit. Tū ei dormiētī ille idē uisus ē rogare: ut quoniā sibi uiuo nō subuenisset/ mortē suā saltē ne iultā eē parereē: se īterfectū a caupone/ ī plaustrū eē cōiectū: & supra stercus iiectū petere ut mane ad portā adesset prius q̄ plaustrū ex oppido exiret. Hoc ergo ī sōno his cōmotus mane bubulco presto ad portam affuit. Quesiuit ex eo qd eēt ī plaustro. Ille p̄teritus fugit. Mortuus erutus ē. Caupo re parafacta penas dedit. Benefici quoq̄ memores eē aīas defunctorū ex hoc coniciūt stoicorū nōnulli: q̄ Simonides cū ignotū quēdā p̄iectū mortuū uidisset/ eūq̄ humauisset: hēretq̄ in aīo nauē cōscendere/ moneri uisus ē ne id faceret ab eo quē sepultura affecerat. Si nauigasset/ eū naufragio periturū. Rediit Simonides. Ceren naufragiū fecerunt. Hec oīa docent aliqd in nos agere animas defunctorum.

16 267

Ratio Sexta. Ut mundus ornetur. colatur deus. Cap. vi.
Ed ut disputationē superiōrē sine cōgruo cōcludamus/ uoluit diuinus artifex mundi opus sibi q̄ simillimū facere. Tale ē autē si ubiq̄ sit rōne plenissimū. Profecto ut ī ipso rō est & uniformis simul & oīformis: sic in opificio suo: aīam unā rōnalē eē uoluit: atq̄ multas unius. s. spere unā/ multasq̄ multarū. Et q̄a spere quelibet suū imitat̄ totū/ ideo multas ēt in spere qualibet collocauit. Ita ut sicut spere speram: sic aīa aīas cōtineret. Tot uero saltem esse aīas statuit/ in supremo quōt stelle: que cū sperā imitenē suā/ singule quoq̄ circa centrū propriū reuoluunt: ppriorūq̄ motuū ppriol sunt fortitē motores. Probabile. n. ē illas ultra spere uitā pprias quoq̄ uitas hēre/ si mō prestātiōra corpora sūt q̄ aīaliū terrenorū/ q̄ pprias nacta sūt uitas. Mitto q̄ singule celestū aīe & ppriū circa īteligibilia ītellectualē habēt motū/ & cōem circa corporea aīalē. una. tū uniuersali spere aīa: geminosq̄ hos aīarū motus sequūtur gemini motus ī stellis pprius simul atq̄ cōis. Sic uero spere minores p̄fecte imitat̄ maiores/ q̄ rōnales similiter multas cōtinent aīas: q̄ & cōem in fatō & ppriā in se ipsis hēnt cōditiōnē. In oī igit̄ mūdi spere ultra cōem spere cuiusq̄ aīam uiuētia multa instituit rōnalia ut alias disputauimus. Quare oportuit ī media quoq̄ mūdi sedalia quedā eē/ ut esset ī mēbris oibus rōnaliū turba q̄ plurima. Que hoc ornet colatq̄ dei rēplū: atq̄ deū artificem canat & laudet. Id agūt ī altioribus speris mētes alte. Id agūt humane mētes ī terra. Neq̄ pectus hoc mortale/ futurū ē/ quod assidue eternum dei resonat nomē. Nemo uero ob hoc diffidat eē multos ī planetarū speris habitantes/ q̄ unus in qualibet earū planera suspiciat̄. Immo uero q̄a descēdendo a sūmo sēp ut platonici purāt numeralis habitātium creascit turba/ ideo ī sūmo celo ipsi stellarū numero duximus. i. ipsa spere aīa sufficit. Sed quoniā in singulis planetarū circulis habitant plures q̄ ī sūmo atq̄ inferiores. iccirco pluribus opus ē ducibus. Quo circa duos in singulis duces. i. aīam spere & planete aīam illic deus instituit. Habitatores at̄ eiusmōi aīalia uocāt āgelica/ demonica/ heroica/ deiceps atq̄ humana ex anima rōnali & corpore spere sue congrue constituta. Que tamē nō uideant̄/ quia uel minus lucis uel minus solidi

habent quæ stelle atque planete. Neque id quidem mirum: cum nec sperere etiam in
quibus sunt uideantur. Sequi uero eos & natura & motu & denotatione
planetarum suarum sicut planeta sperere aiam: & sicut spem aiam uniuersi. Denique
concluduntur: si in extremis utriusque mundi speris rationales sunt multi: merito
& in mediis esse multos. Nos autem quasi uicissim concludimus / si deus
diuinis mentibus circumfusis ornauit speras iure & mediâ diuinis me-
ribus exornaui. Neque speremeda est habitatio terre: que mediis chorul
est repleti diuini. Que tantarum sperarum stabile fundamentum. Neque parui
faciendum est quod circa eam cetera uolunt sperere tanquam cardinem. Quid quod
celestium omnium radii in eam confluentes miscentur hic: uirtutesque mira unio-
ne mirabilem consequuntur. Quid quod facies terre uiridis instar celi uaria
spicuis corporibus tribus inuoluitur aqua / aereque & igne. Ac repercussa sy-
derum radiis eos congregat in splendorem. Ideo si in luna constitutus glo-
bum hunc inde perspiceret: talis tibi forsitan uideretur: qualis tibi nunc a
terra luna uidetur: putaresque eos qui hic habitant esse celestes / stellamque ali-
quam habitare. Idcirco pythagorici terre globum aqua & aere suoque igni
quasi uelaminibus suis circumuolutum sperant mundi unam ac stellam quandam
notauerunt. Et Plato terram uocat deam antiquissimam deorum omnium que sunt in
tra celum. Addit ingentes terre regiones habitari nostris admodum alio-
res: ubi lapides: metalla: plante: animalia sunt nostris mirum in modum presta-
tiora atque pulchriora. Vbi homines diuissime uiuant: modicisque alimentis /
cum preciosissima sint: odoribusque feliciter nutriantur. Mirro quod Diodo-
rus Pliniusque narrant alicubi homines solo esse odore nutriti. Illud certe
mirabile quod Olympiodorus platonice scribit Aristotelem uidisse ho-
minem: qui dormiret nunquam: soloque aere radiis solis exposito uiuere.
Hec illis ferme similia: quod in diuinis hortis quasi capis elysiis homines so-
la arboris uite gustatione immortales uiuere potuissent. Sed ut ad in-
stitutum ordinem reuertamur. Timeus Moysen imitatus inquit: deum in prin-
cipio igneum celum terramque creasse quasi precipua mundi membra: atque ut
duo hec aptius inter se uinceret aerem mox aquamque interiecit quasi non
sui sed illorum gratia sint inuenta. Quod si liceret paulo latius ut sepe
solemus cum antiquis nostris confabulari / referret eadem precipua propri-
amque naturam ignis lucem esse potius quam calorem. Primo quia illa diuinior

16
26X
est. Secundo quia illa citius agit. Tertio latius se diffundit. Quarto non
sicut calor abeunte igne quasi ceteris quoque corporibus quodammodo in calefacto
relinquitur. Sed tanquam igni maxime propria nullique permixta suum ubique
sequitur ignem. Quinto quia ignis quo magis aliene soliditati misce-
tur: eo feruet magis lucet uel minus. Contra uero quatenus in punta
re propriam restituitur. eatenus urit minus / lucet uel magis. Quorsum
hec: ut intelligamus celum esse ignem: cuius proprium sit actu quidem luce-
re: uirtute uero calere: ut non immerito dici possit celestem ignem esse lu-
men calefactoria uirtus nulli per se noxia sit / sed blanda omnibus atque sa-
lutans. Unde & ethereus sub luna ignis quodammodo celestem secutus
aerem proximam non consumit. Quod autem uirtus que in supremo igni tan-
tum salutans est & blanda penes ignem inferiorem a superiori specie differentem
mordax (ut ita loquar) euadat. Hinc efficiunt uel quod asperitati terrene mi-
sceantur: unde in solidiori sicciorique materia urit: uel quod reflexione quadam
cogitur & quasi uim patiens uim & infert. Ideo in liberiore aere tangen-
ti ubique blandit: sed inter concava percussa percutit: atque speculo concavo
uiolentius repercussa uiolentius & ipsa repercutit. Quamuis autem totum ce-
lum per ignem potissimum describatur: tamen cetera quoque elementa / sed modo
celesti subiunguntur. Igitur in celo ubique preualet ignis. Sed alibi una cum
quadam celestis terre soliditate. Quod patet in manifestioribus stel-
lis: que quoniam soliditate quadam obsistunt radiis oculorum / ideo licet
remotissime sint: tamen perspicue discernuntur. Alibi uero ignis subiun-
cta quadam celestis aque proprietate uiget in orbe precipue lacteo: ideoque
ibi stelle quantum fert aque natura uidentur. Denique passim ignis addita
aerea quadam perspicuitate regnat. Quo efficiunt ut in speris plurimum
dum pro sui aenisque natura non obsistit oculis non uideantur. Quod autem que
dam elementorum nature in celo sint omnes astrologi consentiunt. Hinc campi
apud poetas elisi. Hec & illud beati mites quia ipsi possidebant terram.
Hinc & David & Moyses aquas per celestia fundunt. Iterum quorsum hec:
ut concludamus si elementa quodam celesti modo in celo reperiuntur posse ui-
cissim in elementis quoque elementalibus quadam conditione celestia similiter re-
periri. Maxime uero in terre globo / quod alterum preter celum mundi est
fundamentum: in quo licet terra preualeat sicut in celo ignis / tamen pinde
kk i

atq; in celo aqua aer ignisq; adiungitur: Deniq; sup lunā ignis: infra uero terra ubiq; regnat. Atq; ēt prope ipsū mundi centrū per terrenof hiatus flumina ignis & aeris & aque undiq; fluunt. Quā ob rē nemi ni mirū uideri debet & celestes aias ad terrena demitti: & uicissim pe grinos habitatores terre ad celestia quandoq; remitti. Deniq; qualif cūq; terra sit/huius homo ē dominus. Est utiq; deus ī terris. Neq; minus diuinus putandus ē hoīs aius qā corpore fragili circūde: sed ideo diuinissimus: quoniā ēt in fece terrena/ si mō terra sit utilis/ con tra tum loci naturā tum corporis sarcinā tam diuina opa peragit/ ut dū inferiora gubernat/ a superioribus nō discedat. Platonici oēs qbus cōsentit Dionysius areopagita naturale diuinatū mētiū officium esse censent: ut maneant ī natura sua: ut prouidēdo agēdoq; pcedant: ut se suāq; originē agnoscendo cōuertant ī se/ sequētiaq; cōuertant. Igit̄ aia tanq̄ diuina tria hec puitibus explet. Atq; ad hanc īferiorū gu bernationē nō tam amatorio affectu allicif pp affinitatē/ q̄ ingenito quodā prouidentie studio/ pp nature prestantiā. Nam prestantissima queq; intime pfectionis exuberantia sese latissime propagāt. Atq; ut Plotinus ait ipsū bonū effuso splendore pcreat intellectū. Intellectus quoq; dū explicat aiam exprimit rōnalem. Aia ipsa se ppagās uitam efficit formāq; corpoream: Hinc Dionysius areopagita. Certe diuina unitascūctis unita/ inuicē unit cuncta: dū ea que iter se sunt equalia pp qualitatis similitudinē in unū congregat mutua quadā cōsensio ne: Inferiora uero pp indigentia ad superiora cōuertit fruēdi cupidita re. Superiora pp abūdantiā ad īferiora deflectit studio prouidēdi quo diuinā prouidentia imitent. Aias aut rōnales diuinā prouidentia modis quattuor imitari platonici disputāt. In primo qdē gradu ani mā mūdi collocāt/ ī qua uniuersalis circa mūdū sub deo sit prouiden tia/ p quā oibus oīa largiāt. In secūdo uero. xii. speratū aias: in qbus uniuersalis particularis prouidentia sit: per quam uidelicet mūdanic oī bus nōnulla distribuāt. In tertio aias rū stellarū rū numinū quorūli ber in quauis spera mundi regnantū. Apud quos eē censēt prouiden tia particularē uniuersalē: qua. s. nōnullis mūdi mēbris que ipsis con gruūt singula tribuāt. In quarto deniq; particularē aias/ illas uidelicet

16 269
que ab intelligibili ad sensibile uicissimq; recurrūt. Quarū esse prouidē tiā particularē adeo putāt/ ut aliq̄ iam rātū aliqbus ipartiant. Preterea multis uitatū cursibus impleāt/ que & superiores paucioribus prodīs agūt/ & prima unico circuitu cōplet. Sane Plotinus Proculusq; dispu tant. Quēadmodū unus mundi circuitus multos cōplectit: Saturni os: Iouios: Martios: Solares: aliosq; deinceps/ sic unū aie mundane p spēs suas circuitū intimū/ multos aiarū particulariū cōtinere. Quippe cū sublimior aia lōgiore circa intelligibilia orbē peragat: inferior bre uiore. In his equidē recitandis plixior eē uolui: quoniā platonici per hec potissimū tam ea que ī hoc capitulo sūt q̄ que ī capitulo pre cedente tāgunē explanari confirmariq; existimāt. Sed talia quedā ip si uiderint. Mihi uero narrauisse sufficiat.

Tertia questio. Quam ob cām animi si diuini sunt perturbationibus afficiuntur. Cap. vii.

q Verebarur tertio Quā ob cām ai si diuini sunt prurbationibus sūt subiecti. Sed nemo id unquā admiraret: si quādoq; considera remus/ nulli menti corpus fuisse tributū onerosius q̄ humane. Profe cto mētes speratū syderū atq; demonū sublimiorum simplicibus pre sunt corpibus. Que sua qdam similiū priū unitate usq; adeo cōstāt/ ut nō effluat sui qcq;. Ideoq; nec īfluat noui quicq; oportet. Naturali rursus agilitate ita uergūt ad motū/ ut leuissimo illatū mētiū nutu ui uāt & moueāt. Cōtra. Corpus humanū ex elemētis quattuor pugnāti bus ē cōpositū: & aq̄ terreq; pōdere retarda. Quapp priū suatū rū dis sēsiōe pene quolibet momēto dissoluit. rū pōdere decedit: fitq; ad ui tā ineptius: pigriusq; ad motū. Propter ipsā quoq; īteriorē dissēsiōne ī qua humores iuicē se expellunt/ effluit aliqd sēp e corpore. Ac rursus oportet ut īfluat. Quare ad corpus huiusmōi cōciliādū: mouēdū: in staurādū īpensissima opus ē aie nostre attētiōe. Huc tendit platonici illud. Sublimia corpora ad sublimes accedūt aias. Inferiores aie ac cedūt ad corpora: qā uidelicet illa illis facillime cedūt. Hec uero his difficillime. Qd̄ si sublimiorū illatū mētiū aliq̄ corporis nostri clau stris ad decēniū clauderet/ forsitan nō multo minus q̄ noster aius fatigare onere & cura sollicitaret: ac illius diuinitati diffideremus/ ut

mō nostre diffidimus. At dicit aliquis mūdi aīam corpus habere ex quattuor cōpositū elemētis aduersantibus inuicē: neq̄ tā ea cura fatigari: ut nostro corpore nostram. Sic ē plane. Sed ipsa elemēta que corporis mūdani sunt mēbra: non elemētorū aliorū ptes sunt: sed tota & integra elemēta: nō sunt extra loca naturalia: sed ī suis queq̄ disposita regionibus. Nō sunt cōfusa inuicē undiq̄: sed p̄p̄ris sedibus sunt discreta. Nō sunt externis subiecta corporibus. Nullū. n. corpus extra mundū. Cōtra uero corporis nostri ignis nō totus ē ignis: sed pars aliqua amplioris. Sic reliqua tria. Iccirco impfecta sūt huius corporis elemēta. Sunt ēt extra loca ipsorū propria: p̄p̄ea ignis & aer qui sunt in nobis semp̄ hinc fugiunt ad sublimia. Aqua terraq̄ ad īfima decidūt. Difficillimū uero est impfecta pficere: conciliare pugnantia. Extra locum naturalē corpora detinere. Sunt ēt ī nobis quattuor illa pmixta in qualibet particula corporis. Quo fit ut pugna passim ferueat uehemētior: in mundo aut̄ alicubi discernunt̄: quodāmō pacati usq̄ quiescūt. Multa quoq̄ & ingētia extra nos sunt: q̄ nobis undiq̄ iminentia corpus affligunt. Quibus oneribus & laboribus neq̄ aīa mundi premiū. Neq̄ ēt elemētorū aīe: quarū corporibus qcquid accedit aut̄ decedit uix atomi unius momentū hēt. Tempata quoq̄ est undiq̄ restitutio: neq̄ usq̄ naturalis dissonat harmonia: harmonia inq̄ sperarū saluti conducēs. Sed neq̄ ille quāuis diuinissime possunt usq̄ adeo sperarū ipetū cohibere: q̄n & elemētorū ptes & composita corpora se inuicē deuorent atq̄ perdant. Et illuiones ignis & aque mundū sepe p̄turbent. Atqui qualitates eiusmōi repugnātes nō possent a celo aliquo pacto p̄duci atq̄ dūci: nisi ī eo earū uirtutes essent. Neq̄ in celo essēt nisi ī motoribus cōditoreq̄ celorum. Sed ī deo una forma sunt rōne dūtaxat distincte: ī angelis uero formis insup̄ distinctū. In aīabus motu insup̄ ac tempore. In celo ēt loco simulq̄ uirtute. Sub celo deniq̄ effectū atq̄ repugnantia. Quorsum hec: ut intelligamus sperarū elemētalium aīas haud tantam habere potentiam ut qualitates que in celo inter se non pugnant: ita moderent̄ atq̄ cōciliant: ut sub celo non pugnent inuicem & interimant. Sunt qui dicant celestem substantiā prestantia sua illas cōciliare. Materiam uero que

16 270
sub elemētis est: deformis instabilis inefficax: neq̄ illas simul capere posse neq̄ conciliare. Vt cūq̄ sit: apparet elementorum aīas si aīas habent illas omnino simul pacare nō posse. Quod neq̄ ēt mūdi aīa potest. Vt nō mirū sit: aīas nostras in cōtempandis humoribus adeo laborare. Et in regione dissonātie dissonare. Omnino autē assignata superioribus aīabus est tam facilior q̄ felicior gubernatio. Qd̄ si noster aīus mundani corporis gubernaculis preesset ut ille: eadem fortasse qua ille facilitate disponderet. Sed erant etiā in p̄tulas terre mētes aliq̄ mittende diuine: ne mundi rex minus in terre partibus q̄ in celis elemētisq̄ totis celebrare. hoc nostris obrigit animis. Scribit Hippocrates mutationes que & repētine sūt & maxime ad oppositū: maximos diuturnosq̄ morbos īferre. Plato uero ī libro de reip̄. septimo aīam in corpus labentem repēte a sūma luce ī extremas tenebras ruere arbitrat̄. Vt nō mirū sit eā diutissime cecutire atq̄ turbari. Auger turbationē eius ut disputat Proculus in timeo q̄ ab unitate ī multitudinē dissonantē: a statu ī mutationē oīs ferme quietis exprēdelabit̄. Vnde distrahit̄ sēp̄ & quasi affecta uertigine titubat & uacillat. Neq̄ eam pmittit facile a tot fluctibus tantisq̄ p̄cellis emergere sua illa uitalis umbra naturaliter corpori tradita: erga quā ceu prole amore uehemēter afficiē: atq̄ illa quotidie patiēte: ipsa quoq̄ suo mō compatit̄. Forte uero q̄ diu aīa se ipsā nequaquā aīaduertit: nihil aliud se putat eē q̄ umbrā palā in flumine corporis apparentē. Quēadmodū Plato ī septimo de reip̄. docet. Neq̄ aliter turbata hac umbra ipsa quoq̄ se turbat: q̄ si pueri rudes cū uideāt umbras suas ī aqua cōfūdi grauit̄ lamētent̄. Talē uero ī aīabus ordinē platonici ponūt. Alias uidelicet ī generationē. i. generabile corpus nunq̄ descēdere. Quales sint aīe uel diuine uel p̄xime. Alias descēdere quidē ī generationē: & a meliori uita ī minus bonā: ita tamē ut inde nequaquā inficiant̄: malū ue aliquod subeāt. Quales iter demones heroesq̄ cōnumerāt. Alias descendere iā simul atq̄ quodāmō uitari: sed purgari posse iterū: seq̄ rursus ad meliora trāfferre. Addūt ī sūmis aīabus neq̄ secūdū essētia: neq̄ secūdū actionē uitii repiri. Sed in infimis aīarū umbris secūdū utrunq̄. In nostris at̄ uitari quidē actionē posse: essētia uero

nequaquam. Plerique putant humane uite difficultatem hinc insuper augeri: quod motus & habitus anime quatenus intellectualis rationalisque est circuitus esse debeat. Similis quoque etheri uehiculi motus atque figura. In corpore uero composito anima uegetando: sentiendo: progrediendo rectum quodammodo subit motum dimisso circuitu. Vehiculum quoque motum figuram suam mutare compellitur. Quod & si secundum substantiam non destruitur: quia ut quidam putant materia caret: tamen secundum figuram morumque turbatur. Que tunc demum recipietur: cum primum animus in caput suum. id est mentem erectus in habitum suum prorsus restituetur. Que ratio diu amisisse uideatur: quod diu per intemperantiam caput. id est mentem figit humi: pedes autem. id est inferiores anime uires extollit in altum. Quo quidem habitu nihil aut deformius aut laboriosius potest excogitari. Sed cur non est datum nobis aereum corpus aliquod: in quo terra coleremus. & liberius speculareretur celestia? Quoniam aeri sui adsunt spiritus. Desuissent hoc modo terre. Ac si corpora simplicia ratione non carent: debent aliqua rursus composita terrenaque corpora ratione polere. ut mundus hic corporeus ita totus sit rationalis: sicut spiritualis ille mundus: ad cuius exemplar hic est factus: totus est ratio. Voluit autem pater ille optimus: sacerdotes suos qui in speris superioribus eum cantant manere ibi semper eosdem: quoniam propter loci felicitatem sine labore illic agunt uitam. In terris uero sacerdotes suos diuturnas moras trahere noluit: quoniam non debet labor perpetuus aut longus iis qui sedulo deum laudant. Ideo demittit huc eos quotidie atque reuocat. Ut per successionem in terris fiat semper: Quod fit per eandem uitam semper in celis. Mitto quod multi est in aere animas demonum heroumque putant corpora quamuis tardius: tamen aliquando in melius permutare. Verum hec dicitur quod spiritus noster animus corpus onerosius quam mentes alie: atque ideo sollicitus quandoque: & magis quam alie a speculatione prohibetur. Cur autem fragilius corpus habet quam bestie? Non quia fragilius habet corpus: ideo putandus est minus esse diuinus. Immo quia est diuiniorem corpus habere fragilius. Disputauimus aliam corpus nostrum esse terrenorum omnium temperatissimum celoque simillimum. Ut celestis animi munibus pacatius ministerium prebeat. Hanc uero temperantiam necessario sequitur imbecillitas. Complexio in qua nimis excedit calor uix a calore & frigore leditur. Nam calor ingens remissiores calores exuperat: ut eius complexione

16
271
uix appareant. Et frigoris impetum frangit. Ac si in aliqua complexione frigus excellat: non quolibet frigiditas extrinsecus iniecta percipitur. Et estus facile toleratur. Similiter ubi humiditas aut siccitas preualet. Vbi uero hec quattuor qualitates mediocres sunt & consona repetitione miscentur: quecumque noua qualitas aduenit: excedere cogit aliquam ipsarum quattuor qualitatum. Qua excedente prioris complexionis consonantia perit: & naturalis habitus dissipatur. Ergo quia necessaria fuit homini complexio terrenorum omnium temperatissima. Hec uero quibuslibet offensusculis leditur: consequens fuit: ut imbecilla esset corporis humani natura. Huic tamen imbecillitati subuenit diligens artium nostrarum industria: qua fit: ut temperantia nostra contra mundi percellas diutius perseueret. Sic enim adequauit omnia diuinus artifex: ut in bestiis cum imbecillitate anime uiles dores ue corporis. In nobis autem cum corporis imbecillitate uires animi compensarent. Atque ita significaret bestiarum animas morti corporis deputatas esse. Nostras autem uite mentis perpetue dedicatas.

Quas tamen oportet semper extra patriam laborare. Nam separata complexio que spiritus humane maxime naturalis est: ut diximus: ob innumerabiles causas tum ab initio in multis: tum quotidie in singulis undique dissonare compellitur. Ideoque continua & incessans attentio anime opus est: si minime aduertamus: ad repetitionem ipsam nature restituendam. Durissimus hic perpetuusque uegetatis potentie labor non solum & remittit admodum & intermittit mentis intentionem: unde quasi mentem non utimur: sed est multis nos clam perturbationibus afficit: & quasi sonitantes exagitat. Nempe dum in qualitatibus his aut illis comperandis obnixius operatur: ipsa interrim ad hec congruis suis seminalibus rationibus utens suscitatur sensim in superiore sensu imagines affectusque ad qualitates illas maxime pertinentes. Igitur in tractanda bile latenter insurgit ira: uel ad irascendum procliuitas. In agitando sanguine letitia uana. In pituita tedium & pigritia. In atra bile timor & meror. Sepe uero a deo imagines affectusque huiusmodi inualescunt: ut uacante omnino circa talia ratione sequatur insania. Preterea in multis dum crassiores spiritus tenuare molitur: hebetissimos arguit. Dum in aliis laxiores spiritus congregare studet: contemplationis assiduitati memorieque in epros ostendit.

Quod si quādo spūum ficitatē colligere aīum dicimus / sic accipi uolumus nō ut agat ī aīum: sed ut aīus in cōgregādīs spiritibus non laboret. Vnde cogat a cōtēplatiōe diuerti. Deniq; sicut sensus exterior dū circa molesta uersat / offēdit. Sic & iterior plurimū intrinsecal spūum offēsiōes p̄cipiēs a uariis illatas humoribus atq; causis molestas imagines affectionesq; suscitāt.

d E causis onerosae gubernationis iam satis. De uitiiis at̄ animi & si nō nihil diximus / aliqd̄ insup̄ est dicendū. Aīa quoniā in medio mentiū corporūq; cōfinio creata ē / nō solū diuinis inhiat: uerū ēt naturali p̄uidētia & amore materie iungit: atq; ī ea p̄ umbratilē quandā uire sue cōionem aīatum corpus disponit. Deīde ipsū tanq̄ opus suū & p̄lem p̄priā diligit. Amor aīam naturalis corpon iunxit. Amor eā naturalis ī corpore detinet. Amor idē quotidie ipsā ad cultum corporis puocat. Mitto q̄ Plato ī legibus p̄bat / Plotinusq; cōprobat animā cū antecedit corpus / eiq; domineē / nō tā a corpore corporeū affectū hēre / q̄ per affectū eiusmōi suū sese ī corpus īmergere. Que quidē sētētia Zoroastri & quodāmo Moyli cōuenit dicētibus: mala corporis a culpis aīe p̄fici. Sed utcūq; sit aīa qdē corpus amat. Onerosi at̄ & fragilis natura corporis postulat / ut uitalis aīe uirtus sūmo nixu sustēret ipsū & moueat. Atq; ut sēsus & phātasia q̄ p̄desse corpi possūt / q̄ ue obesse / assidue circūspiciant. Ac p̄ corpore q̄si aīe filio cupiāt: timeāt: letēē & doleāt. A prima origie tres eiusmōi uires huiusmōi opus aggrediūt. Tāta qdē itentiōe p̄p̄ recētis corporis fabricā / ut nulla pene sit aīe attētio ad rōnē p̄nū q̄ adulto corpore / & purgatis sensibus remittat̄ opis huius intētio. Verū cū primū rō exp̄giscit̄ sūma cū difficultate īperitū phātasie diuturno usu ī aīa cōfirmatū debilitat. Quippe cū arduū sit uel nature uel habitui repugnare. Hic at̄ tam cōtra cōfirmatū ultra naturā habitū q̄ cōtra natālē affectū ē pugnādum. Id tamē diligētiori disciplina tandē assequē. Sed interī ipsa ēt rō p̄p̄ naturā lē cognationē p̄uidētīāq; tres illas inferiores diligit uires q̄si germanas aut filias. Ideo sepe illis obsequē. Ille corporis natāliter agūt curam. Igit̄ & rō p̄ illas amore declinat ad corpus. Ex diuturna declinatione habitū sibi ipsi cōtrahit p̄cluius īclnādī. Habitum huiusmōi uitii.

Immo ēt quēdā ut ita dixerī iteritū appellamus. Quoniā sicut ī multis fieri solet aīaliū spēbus / postq̄ uis īferior ī corpore fabricādo natālibus se circū filis īuoluerit / sepe uis superior ceptū opus solidiori paulatī cōtexit tela: atq; sub durissima radē textura se clā īcludēs ipsa se p̄dit: nō prius ī lucē resurrectura q̄ textura cōcreta frāga. Quā ob rē nō uitiat̄ aīus diuinus a corpe neq; cogit: sed ipse amore aīati corporis qd̄ & opus suū & īstrumētū ē ad ipsū e suo statu sponte se deicit / ut ad se illud extollat. Neq; desūt iter platonicos q̄ dicāt: presertī Hermias quosdā eē demones generatōis fautores: q̄ inclinationē aīe ad corpus natāliter augeāt. Certe Plato ī libro de pulchro q̄si sicut Moy ses iquit / demonē quēdā ab initio uoluptatē plurimis malis īmiscuisse. Mitto q̄ in epistolis ait demonē bona publica turbauisse. Sed de his in sequētibus. Redeamus interī ad aīe p̄uidētīā. Cū oīum diuinatū mētū p̄p̄ sit / q̄ superiora intueant̄ / q̄ ue īferioribus p̄uideāt: Idē quoq; aīe nostre est propriū. Que non mō corpus suū: sed etiā terrenorum oīum & ipsius terre corpus curat & colit. Sed hec p̄uidētia quanto grauior est / quia res curat fragiliores ineptioresq; ad ordinē obseruandū / tanto magis distrahit a superioribus speculādīs. Neq; tamē omnino. In omni. n. erate p̄ intellectū oē uerū īquirimus: per uoluntatem omne bonum amamus: p̄ opationes deū / qui oē reuera bonū est colimus. Tria hec honestatis officia significant aīam etiā in rāra maris huius tempestate celestia semper suspicere: quibus suspicendis uehementiore illorum amore quotidie capitur. Amore huiusmodi feruescente deferuet paulatim corporis amor / per quē uinatus fuerat animus: & uitii macule abolerentur. Quapp̄ animus nunq̄ cohitur aliūde: sed amore se mergit ī corpus: amore emergit e corpore. Huc rēdit diuinū illud. Qui amat aīam suā ī hoc mūdo / p̄dit eā. Qui hic odit ī uita eterna recipit eā. Qualis aut̄ ī hoc pelago fiat uideatq; sic ī decimo de repu. Socrates exprimit. Quēadmodū si q̄s marinū glaucū lōgo tā tēpore undis attritū atq; distortum: preterea petris: alga: ostreis obsitū uiderit: nō marinū sed siluestre potius aīal opiabit: sic nos dū aīam terrenis affectibus & habitibus distractā circūfusāq; uidemus / terrenū quiddā potius q̄ celeste nos uidere putamus. Verū

si nudauerimus eā cōsiderauerimusq; purā atq; diuinorū amore iā ex hoc pelago emergētē. Proculdubio cognoscemus aīam: p̄pterea q̄ diuinis eremisq; cognata sit talia quedā apperere & cū primū pura euaserit tangere: cūq; iis ī serena luce uersari: eaq; cōsuetudīe diuinā prorsus euadere. Hactenus Socrates. Quando igit̄ uitari aīam dicimus / non tā amittere sua q̄ aliena. i. inferiora in se admittere intelligi uolumus. Huiusmōi aut̄ uitium naturā nō pdit / sed occupat. Sed ne q̄ nostrū aīum ob id eē corporeū opineē q̄ corpeis quotidie causis īfici uideat̄ / ope precīū ē audire diuinū Paulū apostolū clamātē / nō eē nobis colluctationē aduersus carnē & sāguinē: sed aduersus multas demonū turbas: q̄ ī hoc caliginoso aere iter nos uersātur. Hos at̄ prisca rheologi qđ Origenes Augustinusq; cōfirmāt / aereo corpe indutos: motu agiles: p̄spicaces sēsu: mirabili rerū scīa preditos arbitrant̄: aere isq; corporibus suis aereo spiritui nostro penitus illabi. Atq; sicut q̄ liber hoīes p̄ īdicia externa quodā mō ac pitissimi quicq; precipue ītīsecos augurant̄ affectus / ita sagacissimos demones nō p̄ extrema solū īdicia: sed ēt p̄ ipsos nostrorū spūum motus q̄ a phārasia sepius incitātur / attentiores quotidie notiones actioresq; affectus / unde proprie spūs ipsi mouent̄ aucupari. Hic ergo fieri / ut q̄ uia quēq; p̄turbare facilius ualeant rectissime calleāt. Atq; ipsi p̄turbatiōe qđā affecti nos quotidie turbēt. Perturbatiōis huius motū ira potissimum fieri arbitramur. Mouent sane aereū in nobis spūm aerei demones. Quo qđē q̄si uibrato & humores mouēt̄ in corpore: & ī phārasia imagines excitant̄. Sed quonā pacto? Nēpe in sanguineo corpore sanguinē imaginesq; quodā mō similes sepius cōmouētes ad inanes aīum uoluptates alliciūt. In colerico uero bile cōuenientibusq; bili imaginibus irrisatis iras & prelia suscitant. Sed in flegmatico dum pituitam augēt / congruaq; simulacra ignauia & torpore nos occupant. Deniq; cum in melācolicis atram incitāt bilē: timorē merorēq; incutiūt. Phārasia falsis territāt ūbris. Aīum opinionibus sepe falsis illudūt. Id totū posse a demonibus fieri / presertī atre bilis īcitamēto. Serapiō & Auicēna ex antiquorū phōrū sētēria narrāt: atq; ipsi nō negāt. Nō. n. cōseraneū est diuinā mentē a sensibus aliter q̄ ad idē demonibus cōrēdētibus

16 273
adeo falli atq; impugnari. Sed eiusmōi inuidorū ābitiosorūq; demonū uiolētiā expugnari platonici p̄ philosophiā & sacrificia posse putāt. Qđ orphici nobis hymni demōstrāt. Christus at̄ uerus medicus aīorū ieiunio atq; oratione hoc fieri precipit. Si dei ipsius oraculum philosophice liceret exponere / ieiuniū interpretaret̄ abstinētiā ab his rebus que talē aut talē uel augent humorē / uel imaginē affectūq; mouent. Orationē uero exponerē tā uehementē in deū conuersionē / ut & aīus stimulos demonū nō aduertat. Et demones expugnare mētē deo deditā se posse diffidant. Sed disputationem iam cōcludamus.

Nemo igit̄ dicat aīam hoīs ob hoc minus eē diuinā q̄ ī curādo corpore sollicitē / q̄ uitieē. Multo. n. duior mētē nostre puītia q̄ reliqs mētibus assignat̄. Neq; uitia a corpe aīa: sed ipsa nimīū corpus amādo se uitiat: ipsa se purgat. Neq; putandū ē ex eo deesse nobis diuinitatē q̄ anxii multo magis q̄ bestie uiuimus. Immo ex hoc maxie diuini sumus / q̄ priuati ad tēpus habitatiōe patriaq; celesti. s. q̄ diu dei uicariū sumus in terra sollicitamur cōtinue / etiā si hoc minime aduertamus celestis patrie desiderio. Neq; ulla terrena oblectamēta cōsolari in hoc exilio mētē humanā possunt rerum cupidā meliorum.

Quarta questio. Quare aī a corporibus iuiti discedūt. Ca. viii.

q̄ Varta nobis q̄stio p̄posita fuit / quare si celestes aī sūt a terris tā iuiti discedūt / Primū qđē nō oēs iuiti discedūt. Nā Theramenes: Theodorus Cyrenus: Cleombrotus: & oīo oēs Hegesīe cyrenai ci auditores spōte ac libētissime decedebāt. Gymnosophiste quoq; īdorū philosophi & gerbe thracie populū / apđ quos lugebāt puerpīa: natiq; deflebāt: funera quoq; festa erāt: & ueluti sacra lusu cātūq; celebrabāt. Mitto īnumerabiles alios milites / ciues / phōs / religiosos. Mitto primitias christianorū. Mitto q̄ nō oēs morietes lugēt: lugēt at̄ nascētes oēs. & q̄si iuiti a lachrymis terrenū hoc iter auspicāt tāq; exiliū.

Deide ī iis ēt q̄ mortē horrēt nō rota (ut ita loquar) aīa expauescit. Si qđē ea pars nostri que discedēdo p̄git in melius / non modo semel nō decedit iuita / sed ēt quotidie spōte discedit. Quid p̄ philosophiā moralem aliud agimus q̄ ut aīam ab affectu corporis seiungamus? Quid p̄ philosophiā speculatricem aliud q̄ ut rōnē a sensibus seu oce

mus. Totū hoc philosophie studiū ut iquit Plato est meditatio mor-
ris. Siquidē mors est anime a corpore liberatio. Nec terribilis mors ē
philosophis atq; similibus: quoniā familiaris illis & domestica ē: nec
latet eos qualis futurus sit post obitū puri animi habitus. Talis enī
erit: qualem ferme experiuntur quotidie ī sūmo contēplatiōis fastigio.
Tranquillus uidelicet atq; serenus: & idearum formulis quasi stella-
rum radiis circūfusus: & diuini solis splendore coruscās. Hinc pphe-
ta Daniel. Fulgebūt docti tanquā splendor firmamēti: & qui multos
ad iustitiā erudiunt: tanquā stelle in pperuas eremitates. At ea pars
aīe ab ita iura que corpori dūtaxat alendo atq; tuēdo tributa ē. Quo-
niā abeūdo naturali quodā officio uacat: & amicū deserit suū. Quin
etiā rō in plerisq; amat nimiū inferiorē hāc aīe partem. Quo fit ut quo-
dā mō eius doleat detrimento. Plurimū autē nō partem aīe uocat pro-
prie: sed simulacrum quoddā aīe substantialis umbratile. Probat enī
hoīem esse ipsā rōnalē aīam: que quidē pmanens ī se ipsa sub se gene-
rat aīal. Neq; ex se & corpore pprie aīal componit unum: sed potius
ex corpore tali atq; uitali quodā sui simulacro mēbris infuso. In quo
quidē aīali sensus illi sint qui externa corpora cum quadā passiōe p-
cipiunt. Phantasia quoq; & confusa prorsus & prurbara. In ipsa uero
aīe rōnalis substantia sit īparibilis uniuersalisq; sensus nō ad sensibi-
lia: sed ad imagines passionesq; que ī sensibus aīalis illius sunt: aspi-
ciēs. Sit & rō que suspicit mentē. Et quatenus ipsa tū in se regitur: tū
in mentē erigitur separatione pficere atq; gaudere. Quatenus autē quo-
dā prouidentie munere & format aīal & respicit iam formatū. Cōmet-
tio quodā cū corpore delectari. Sed pgamus ad reliqua. Nōnulli ēt
cruciarum qui ī discessu sentiūt magis metuūt q̄ discessū. Quē uel sua-
uem fore quasi soporis oppressionē Timeus docet: si resolutionē qua-
dam fiat pp nature maturitatē: nō āt suffocatiōe pp incontīnētiam.

Plurimi āt hoc dolent discessu quando nō putāt se suis operibus
uisionē meruisse diuinam. Vnde efficitur ut diurnas aut pperuas
mentis tenebras expauescāt. Adde q̄ plurimi uite huius blādimē-
ta quibus ab initio irretiuntur egre relinquunt. Sūt & qui proprie
diuinitati diffidant: quia diuinū pure mentis splendorem inspexere

nūquā: sed mortālē corporaliū simulacrorū caliginē aīe per sensus in-
fusam. Et qui splendore mētis rōnis oculis nōdū philosophia purga-
ris acriter intuentur: radiis eius reuerberantur hebescūtq; & ambigūt. Nā
cū nihil sit oculis rōnis magis presens q̄ ipsa mētis substantia: nō est
uentimile eam pp minimā sui lucē eē nobis ignorā: sed pp maximā.
Qui ergo & purā mentē & purgatīs oculis rōnis inspicietis non mō
nō diffidet: sed ipsā reuerebit tanquā numē. Sed licet diffidat nōnul-
li: plurimi tamē confidūt. Et illi ipsi q̄ uidentur diffidere sperāt simul se
fore pperuos. Neq; pōt unquā spes huiusmōi ex aīo nostro penitus
extirpari: utpote que sit nobis naturaliter insita. Solēt ille spes eē fal-
laces: que aut casu quodā aut usu a sētibus hēnt originē. Qualē pfe-
cto non hēt eremitatis opinio. Cū sensus nihil percipiat nisi caducū:
& cogat nos suspicari quādoq; ne forte qui decesserunt e uita nihil
sint āplius postquā uidentur nusquā. Itaq; immortalitatis spes naturalē
sequit rōnis instinctū. Cū eā speret aīus nō mō non cōferētibus senti-
bus: sed inuitis. Ego certe nihil magis soleo admirari q̄ q̄ nostrū id
quisq; speret: quādoquidē sēp iter caduca uersamur. Neq; tamē spere
desinimus. Qd̄ quidē significat hāc spem nature firmitate constare.
Illud quoq; cōsiderādū arbitror q̄ uidelicet non esset mirū hoīes ēt si
euidētiores de immortalitate rōnes hērent q̄ de reliquis oībus: adhuc
tamē magis hac in re rōnibus ipsis diffidere q̄ in ceteris. Qd̄. n. ama-
mus multū: ei multū metuimus. Nihil āt magis q̄ uitā diligimus sē-
piternam: ob eam maxime rōnem quia maxime naturalis est nobis.

Omnino autē ex ipso mortis metu coniectari possumus aliquem
nobis sensum supfore post mortem. Nam si animus ideo timer mor-
tem: quia pperuas odit tenebras: atq; a diuersitate nature odiū pfi-
ciscitur: pperua lux est animus. Aut saltem tenebras sempiternas nō
aliter discernit q̄ per lucē aliquam sempiternam: hāc absq; imēsa luce
rōtueri nō ualeat. Si lux aīe que mēs eius est ita se hēt ad ipsam lucem
sicut aīe uita ad ipsā uitā: & lux aīe super imensam lucem reflectitur.
Necessario anime uita uitam cōplectitur infinitā. Quinetiā quia uita
magis cum uita congruit q̄ lux cū uita: si lux anime suo mō. i. intelli-
gēdo uitā attingit imēsa: multo magis anime uita mō suo. i. uiuēdo

uitam assequitur infinitā. Porro qui tenebras horret/secū ipse consultat/nungd semp uicturus sit absq corpore an defuturus. Que q dē cōsultatio significat aīum relicto corpore iā tūc sese recipere i se ipsum. Nō. n. reflectit in se ipsū corpus: neq̄ eleuat i uitā a corpore separam. In ea ipsa cōsultatione diiudicat quāto prestātor sit uita sempiterna a mortali corpe libera/ q̄ aut uita presēs aut uite priuatio: exoptatq̄ liberā & eternā. Iudicare aut ita & exoptare non possēt/ nisi talē uitā in se ipso prius experiret. Si uita libera lōge diuersa ē a seruili / & tamē aīus corpore clausus expitit ipsam exercetq̄/ quāto magis solutus a corpore eam pōt implere. Preterea i eadē deliberatiōe disceptat mens / nū queat aliqd per se deposito corpore agere/ nec ne. Ac si queat/ nō diffidit seorsū a corpore se uicturā. Vbi iam nūc q̄uis cū corpore ducat uitā/ agit tamē sine ipso nō nihil: quādo iudicat quid sit/ & quale id ipsū quod dicit sine corpore opari. Quis enī p corpus ali quod oē corpus abiciat? Quis cū corpore hoc secernat corpora oīa? Quis opando cū corpore agat opationem illā que fit sine corpore? Agit at̄ quodāmō opationē aliquā que est sine corpore/ qui eā ipsam excogitat & effingit. Excogitatio. n. actus est aīe. Qd̄ si dum ē in corpore agit aliquid sine corpore/ lōge magis poterit sine ipso agere extra ipsū. Atqui quod mirū est usq̄ adeo inuictus est aīus/ ut qcūq̄ eius eternitati bellū indicunt supenē ab ipso. Nā siue lucretiani ignaue certēt nō expugnat. Siue alii strenue pugnēt q̄a eiusdem aī armis aculeisq̄ pugnāt fortiter: imo aīus ipse pugnat. Ideo aīus ipse quando uidet succūbere/ tunc maxime supat. Excellit. n. q̄ maxime. Ac si se primere uideat/ uidet deniq̄ se perēptū. Qui uidet qcūq̄ adhuc spirat. Ex his patet q̄ rōne si mortis merus a tenebrarū horrore pficiscat i eo ipso ostēdit immortalitas. Forsitan q̄ formidat mortē/ nō tā horret tenebras/ q̄ uel penā uel mestitiā uaticinatur & timer. Quod eq̄dem potius arbitror. Ex quo ē immortalitas declarā. Sicut. n. nemo cupit illa que pfutura nō sperat/ neq̄ pdesse putat/ nisi percipiāt. Ita nemo metuit que nocitura nō iudicat neq̄ arbitrat obesse nisi p̄cipi possint. Cupido. n. uoluptatē i boni adeptiōe respicit aut uitatiōe mali. Merus dolorē in mali presentia/ aut absentia boni. Voluptatē & do

lor absq̄ cognitione nō fiunt. Ergo q̄ uite statū cupit pp uoluptatē qua in tēpore uite pfundit/ idem quoq̄ statū post mortē meruit pp dolorē quē sit in eo tēpore pcepturus.

XVII. LIBER.

Quinta questio. Qualis sit aīe status ante q̄ ad corpus accedat. Qualis etiā post discessum. Cap. i.

Ed iā disputationē quintā aggrediamur: p quā questio illa soluat: que interrogabat/ qualis sit aīe status prius q̄ accedat ad corpus. Qualis ēt cum discesserit. In rebus his q̄ ad theologiā p̄tinent sex olim sūmi theologi cōsenserūt. Quorū primus fuisse tradit̄ Zoroaster magorum caput. Secūdus Mercurius trismegistus princeps sacerdotum egyptiorū. Mercurio successit Orpheus. Orphei sacris initiatus fuit Aglaophemus. Aglaophemo successit i theologia Pythagoras. Pythagore Plato. Qui uniuersā eorū sapientiam suis litteris cōprehendit. auxit: illustrauit. Quoniā uero ii oēs sacra diuinorū mysteria ne pphanis cōmunia fierēt/ poeticis umbraculis obregebāt/ factū est/ ut successores eorū alii aliter theologiā interpretarenē. Hinc turba platoniorū interpretū in sex achademias se diuisit. Quarū tres attice fuerūt. Relique pegrine. Atticarū uetus sub Zenocrate floruit. Media sub Archesila. Sub Carneade noua. Peregrinarū egyptia sub Ammonio. Romana sub Plotino. Sub Proculo lycia. Verū cum sex fuerint schole: platoniorum tres ille attice simul atq̄ egyptia quecūq̄ de aīarum circuitu scripta sunt a Platone/ aliter q̄ uerba sonarēt accipiebāt. Due uero sequēres ipsā uerborū faciē curiosius obseruarunt. Quo autē modo he due platonica exponant mysteria diligenter recensamus.

Expositio Platonis de aīa secūdū duas achademias ultimas.

De compositione aīe.

Ca. ii.

p Lato in parmenide quidem deum uocat infinitum: in philebo uero nominat terminū. Infinitum. s. quia nullū aliunde accipit terminū. Terminum at̄/ quia formis quasi mēsuris passim distributis oīa terminat. Hic platonici disputāt/ quatenus deus tanq̄ infinitus

omne a se excludit terminū / eatenus ferme ex eo quasi umbrā pende
re potentiā quādā quasi materialem / termini cuiuslibet indigā infor
mēq; natura sua & / ut ita loquar / indefinitā. At uero q̄renus deus tā
quā terminus umbrā suā respicit tanquā speculū / eatenus in umbra
iam uelut imaginē resultare: infinitarēq; ipsā. i. materiā cōmunissimā
formis ordinatissime terminari. Idē rursus ita cōfirmār. Si ī deo semp
est uniuersi faciendi potestas / merito semp extra deū uniuersi / ut ita
loquar / fieri potētia. Nō. n. facere ille semp oia posset / ut opinantī
nisi sēp fieri oia possent. Potētiā eiusmōi materiā cōmunissimā. i. uim
formatū oīum eq̄līter recepticē noīant: q̄ natā sua neq; ad ipsū eē uer
gat: alioq; supno formatore nō idigeret: neq; ad nō eē: alioq; forma
tori nō obediret. Sed ad eē pariter atq; nō eē: itē ad formas tales aut
tales q̄si mediū quoddā eq̄ se hēat: atq; a formatore determineē. Sic
quoq; ī oibus una nō numero / nō spē / nō genere: sed analogia & pro
portioe q̄dā potius. i. quoniā ab uno depēdet: atq; unius dei īfinita
tē / ut cūq; pōt / mō quodā ūbratili represētat. Quēadmodum & actus
quodāmō unus in oibus noīat: quoniā ab uno termiātorē: & unius
terminationē imaginariē refert. Atq; actus huiusmōi potentiā supar:
ppea q̄ a deo manar nō fugiēte ulterius / sed iā respiciēte materiā. Huius
mōi potētia in spiritibus nō nihil corporis habere uidet: siq; dē in mē
tibus hēt corporū rōnes: in aīabus insup motiones: in utriq; forma
bilē facultatē. Rursus ī corporibus incorporei nō nihil uidet habere:
qa & dū antecedit quāntitatē indiuisibilis apper: & semp uires quāsdā
quodāmō icopeas sustinet. Ex hac īfinitate / ex hoc termio. i. potē
tia receptice formabilitq; atq; actu formali constare sub deo oia pu
tant. Quod maurus Auicebron in libro fontis uite forte significat.
Atq; theologī nostri breuiter ita cōfirmant: si creatura / & quelibet / &
uniuersa esse sortitā a deo / certe ex se nō est / atq; ab illo destituta iā ul
tra nō esset. Quapp esse pōt atq; nō esse. Igit̄ non est ipsū esse suū: imo
ad ipsum potētia ē. Nihil uero ad se ipsū est potētia / uel suscipit se
metipsū. Semp. n. agens dū agit / quod potētia tale est / efficit actu ta
le. Quā ob rē creatura produciē nō ex eo q̄ potētie potētia imprima
tur: alioq; nondum quicq; edereē in actum. Neq; ex eo q̄ actus actui

17. 276
infundatur / uel idem sibi ipsi cōcilietur: alioq; quod pducitur esset
anteq; esset. Sed in ipsa pductioe proprie actus potētie adhibeē. Atq;
hec ipsa duo ī creatura necessario distigūē. Alioq; esse ipsū creature /
qa in se ipso subsisteret / esset penitus infinitū. Cū igit̄ esse ab essētia
differat / nūqd fit ab essētia? Minime. Nihil. n. tanq; efficiens pōt sibi
met esse tribuere. Itaq; aliūde accipit esse. Hic ergo prout capit poten
tia est: quod uero capit / actus cognominat. Quare qcquid pducit̄ ex
potētia & actu. i. essētia & eē componit: essētiā quidē potētiāq; ad ī
finitatē: esse uero & actū ad terminū platonici referunt. Proinde in
sophista & parmenide in timeo quinq; rerū numerant̄ genera: ex qui
bus preter primū oia cōponunt: scilicet essentia. Idē alterū & statū &
motus. Essētia q̄dem manifeste significat rōnē rei cuiusq; formalē: in
nuit quoq; esse tāquā actū essētie p̄p̄nū. Idē uero dicit̄ / quoniā quod
liber & secū ī primis & cū aliis cōgruit. Rursus addit̄ alterū: qa quan
dā rum intra se tū ad aliā differētiā hēt. Preterea status. Quippe cum
aliquā diu suā retineat unitatē. Deniq; motus hoc ī loco exitū quen
dā ex potētia ī actū siue essēdo siue quomōlibet ītrinsecus extrinse
cus ue agendo significat. Quā ob rem diuine īfinitati ac diuino ter
mino hinc rerū īfinitas / inde rerū terminus subdit̄. Deinde ad rerū ī
finitatem tria potissimū. i. essētiā & alterū motūq; referimus. Ad ip
sum uero rerū terminū tria similiter. i. esse idē statū pariter distribuē
do reducimus. Qd̄ aut̄ in parmenide quidē unū & multa: in Timeo
uero impribile & partibile dicit̄ sic accipiēdū est / ut unū & īpartibile
secūdum terminū. Rursus multitudo & partibile secūdū īfinitatem
p̄ sua passim genera p̄p̄genē. Quāuis at̄ singula preter primū ex iis
q̄si seminibus elemētisq; cōponant̄ in corpora ramen consonātorī se
minū mixtiōe q̄ corpora cōflari dicūt. Quā ob cām illa magis īdissol
luta pmanere putāt. Missa ī presētia faciā ceterarū rerū cōmixtiōē.
Et qua rōne ex his generibus aīam pythagorici & platonici misceāt /
mox exponā: si prius admonuero / ne forte putemus & si aīam semp
fuisse horū pleriq; dicūt / eā ramē illos oīo ex se esse putare. Cū. n. non
rotā opationē suā aīa per quā semp opat̄ simul explicet. Sed paulatī
cōstat eā hāc īfinitā semp opandi uirtutē haud rotā simul habere.

Si. n. totam simul hēret: ederet quoq; totā simul & unicam. Oīs. n. ut
aiūt potentie opatio una unius. Igit̄ semp accipit uirtutē semp agēdi
Propterea nō similiter semp/ sed alias aliter agit. Ut sūmarim dici pos
sit. Quicq; rēporaliter agit/ siue corpus siue aīa/ accipe qdē continue
paulatim opandi uirtutē: nūquā uero simul totā penitus possidere.
Quā ob rē aīa non solū semp eēs/ sed ēr gigni semp a platonici iudica
tur. s. quatenus uim suā haurit paulatim: & formas intrinsecus alias
aliter explicat: atq; affectus actionesq; cōtinue uariat. Igit̄ quatenus
uitalis ipsa sui motus cā est quodāmō sibi mer eēntialē iterminatāq;
suppeditat uitā. Atq; ita eē censeat: quatenus uero infinito id explicat
rēpore/ uimq; eiusmōi paulatim a superioribus accipit/ nimirū gigni p
petuo ab alio iudicat. Accedit ad hec q; principiū rerū sūmū rebus oī
bus adest/ adeo ut singula picipii p natura sua ubiq; picipent. Alio
quin subito euanescerēt. Aīa uero nō adest oibus. Nō. n. oīa uiuunt.
Itē primū oīo ipsū unū esse oportet. Nā similitudo quedā eēt pculdu
bio sup se cām sue unionis haberet. Quippe cū unire nō multitudis
sit/ imo unitatis officū. esse uero primū multitudinē sparsā/ dictu ne
fas. Aīa tamen oīs est multitudo. Rursus primū sup oēm eēntiā cogi
taf. Cum oīs eēntia in se multitudinē patiat: saltē qualē i superioribus
numerauimus. Aīa uero eēntia qdā est uitalis. s. atq; uiuifica. Deniq;
primū neq; usq; neq; unq; neq; ullo pacto cōraminari pōt. Aīe tamē p
multe quādoq; & alicubi & certo quodā mō inficiunt. Quā ob rē aīa
necessario a superiore picipio suo quodā pacto cōpositā hēt eēntiam.

Ceterū in rebus sup aīam a deo cōpositis munera q; ad terminum
spectāt longissimo interuallo opposita genera supant. In rebus uero
sequētib; aīam cōtra cōtingit. At uero in aīa cōponenda genera ge
neribus equalius cōcinunt. Cū. n. aīa uerissimū oīum que a deo cōpo
nunt mediū sit/ cōsentaneū est/ eā media quadā equalissimaq; quoad
fieri pōt rōne eē cōpositā. Igit̄ in ea ut cetera pretermittā partibile im
partibili/ alterū eodē/ motus statu quasi acutū graui harmonice rēpa
tur. Profecto i his que sup aīam sunt/ tria potissimū cogitant/ eēntia/
uita/ intelligentia. In his quoq; q; sūt infra aīam tria uicissim/ qualitas/
natura/ sēsus/ ut sensus itelligētie/ natura/ uite similitudo sit/ qualitas

deniq; essētie ultima sit imago. In superioribus quidē secūdam essētiā
& uitā & itelligētiā impribile pibile supat. Idē quoq; excedit alterū/
statuq; motū. In inferioribus at oīo contra cōtingit. In aīa uero utpo
te oīum media modus p oīa quasi medius obseruat. Proinde siue eam
ad extrema mundi cōferas/ inter mētes tāquā admodū impribiles &
qualitates tāquā oīo. i. rēpore locoq; pibiles media iudicat. Siue ad
sui ipsius extrema. s. ad mentē hinc suā atq; inde ad uitā corpori mer
sam/ similiter iter indiuiduū & diuiduū media pariter eē censeat. Siue
ad ipsū sui ipsius mediū. s. rōnē deniq; referas ēr hec ipsa rō quādo ad
intellectū & uniuersalia surgit/ dicitur impribilis: quādo uero ad sen
sus singulaq; declinat pibilis nuncupat: atq; illic idētitatē/ ut ita lo
quat/ statuq; cōsequit. Hic uero uicissim alteritatē subit & morum. Ac
dum in eternis cōsiderādis quodāmō ipsa discurrit/ in diuiduo statu
diuisibile permiscet motū. Cōtra uero dū in rēporalibus attingen dis
quodāmō in se ipsa cōsistit/ motū uicissim diuisibile in diuiduo quo
dā statu cōtēperat. Preterea sicut aīa mūdi i mouēdo quidē celo qd a
plane. i. inerraticū dicit/ in eodē ostēdit alterū: i planetis uero quodā
mō erraticis moderādis/ p ipsū motiōis ordinē/ in altero uicissim idē
seruare uideat. Sed hactenus idē supat alterū. Deniq; i inferioribus gu
bernādis idem iam ab altero superari pmittit. Similiter hoīs aīa circa
tria quasi uehicular. s. ethereū: aereū: cōpositū corpus se habere uideat.

Iam igit̄ qd sibi Timeus uelit/ ubi in aīa cōponēda musicis pporti
onibus utit/ satis itelligi pōt. Nihil. n. aliud sibi uult q; aīam tū ex ip
sis rerū generibus tū ex uiribus suis ita cōponi/ ut idee sue i primis/
deinde sibi ipsi/ tertio rebus aliis aptissime cōgruat: Solēt pythagori
ci i aīa figuranda mathematicis tā figuris q; numeris uti. Quoniam si
cut mathematica sic & aīe inter naturales diuinaq; formas medium
obtinēt. Constituunt ergo triāgulū: in cuius apice locata sit unitas:
a qua remi u triq; numeri pfluāt. Hic pares idē similiter ipares. hac ui
delicet rōne ut a pte altera primū duo: deinde quattuor: demū octo. Al
tera ex pte primū tria: deinde nouē: postremo septē atq; uiginti. His ue
ro cēsēt oēs aīe ptes uires officia designari. Que. n. sup aīam sūt unica
poriusq; numerosa putant. Que uero sub aīa/ numerosa qdē/ sed p se

maxime dissona. Verū aīa primū numerosa ideo dicitur: quoniā cū pxi-
ma sit multiplicitati corporee/ iā intelligit rā motiōibus q̄ uiribus mul-
tiplex eē. Deīde uero cū ordinate motionis generatiōisq̄ pxi-
mū sit p̄cipiū/ pbabili rōne cōcludit/ numerositatē eius eē maxime cōsonā-
tem. A cuius cōsonātia corporis cōtinue rū celestis rū elemētalis cōso-
nātia nō aliter p̄deat q̄ ab ipsa que ī musici mente harmonia est/ illa
deinceps que in uocibus & que in sonis harmonia sentitur & fluere
soleat. Proīde Philolaus cū deū unitatē more pythagorico noīasset/
mox extrēā materiā dualitatē cognouit. Propterea q̄ quēadmodū
dualitas ipsa prima iter numeros diuisio ē sic materie dimētio cā est ī
primis/ ut forme distracte inter se repugnātesq̄ euadāt. Itaq̄ aīam ab
unitate diuina pendētē sese ī materiā q̄si ī dualitatē infūdere putant/
nō aliter q̄ triangulus ab angulo sūmo ī duos similiter desinat angu-
los. Itaq̄ ī corpore cōposito distrahi semp & prurbari. Merito igit̄ aīa
triangulo figurat̄. Septē uero deinde huic triangulo numerorum termi-
nos adhibēt. Nēpe cū uideamus rerū generationē septenario planeta-
rū numero gubernari/ sūmūq̄ planetarū Saturnum septimo quolibet
anno mutationes in uita hoīum facere lunā quoq̄ planetarū infimā
septimo quouis die/ rū in se ipsa rū in humoribus mutationē inducere/
merito aīam motionis generatiōisq̄ originē septenario numero
describere iudicant̄. Sūt et̄ qui fetū ī aluo p̄fici septenariis: & natū ex-
tra aluū p̄ etates duci similiter arbitrent̄. Afferūt insuper utriq̄ nume-
ros & pares & īpares/ ut p̄ pares aīam ex natura diuīdua/ p̄ īpares
ex indiuidua cōmixtā eē declarēt. Rursus numeros lineares sup̄ficia-
lesq̄ & solidos addūt: ut appareat aīam p̄ lōgitudinē/ latitudinē/ p̄fū-
ditatē corpis sese facillime fūdere. Eligunt at̄ illos dūtaxat numeros
quorū p̄portionibus mutuis musica cōsonātia constat: ut ostēdant
aīam cōcinne cōpositā cōcinne cūcta disponere atq̄ mouere. Sane iter
quattuor ac tria sexq̄tertia p̄portio est. Ex qua nascit̄ harmonia/ quā
greci noīant diatessaron. Sed inter tria & duo est p̄portio sexq̄altera.
Hec procreat harmoniā/ quā nuncupāt diapentē. Prererea iter quatu-
or atq̄ duo siue quattuor & octo p̄portio dupla: q̄ diapason cōficit
consonantiā. Inter unū uero & tria/ siue tria inter & nouē/ siue iter no-

17 278

uē atq̄ uigintiseptē p̄portio tripla/ a qua melodia diapason diapēte
cōponit̄. Proīde inter quattuor & unū/ siue duo iter & octo quadru-
pla p̄portio nascit̄. q̄ disdiapason generat harmonia. Deniq̄ iter octo
ac nouē fit epogdous/ quo cōstat tonus. Sonū uero tono remissiorē
hemitonū noīant. Quā ob rē oēs quas narrauimus p̄portiones arti-
musice potissimū necessarie ab illis fiunt numeris qui ī figura aīe de-
scribunt̄. Per quos aīe tum naturalis cōpositio/ tum motio actioq̄ na-
turalis maxime oīum esse tā consonans q̄ numerosa significet̄. Neq̄
desunt q̄ speratū quoq̄ celestū magnitudines iter se interuallaq̄ &
motus/ planetarūq̄ habitus & aspectus/ p̄portioibus pene similibus
meriant̄. Spūm quoq̄ uitalē simili qualitatū suarū tempatione dispo-
nant. Missa non absq̄ rōne facio multa/ que multi hac in p̄te de fictis
numeriorū figurarūq̄ uirtutibus tā leuiter q̄ curiose p̄tractant. Hec
est mysterii pythagorei & platonici sūma. Mitto q̄ solēt intelligentiā
quoniā p̄ simplicē fit intuitū/ sepe unitatē cognominare. Sciētā uero
dualitatē: quoniā ex principio probat cōclusionē. Sed opinionē trini-
tatē: quā isup cōclusiōis oppositū ambiguitate quadā affert ī mediū.
Sensū postremo qua trinitatē: p̄pea q̄ circa cōposita ex quattuor ele-
mētis plurimū uersari uidetur. Mitto rursus q̄ aīam ideo currū uo-
cant: quia motus efficit circulares. Qd̄ ue ī ea lineā ponūt quodā mō
rectā quātū corpora mouet & respicit. Deīde circulū quēdā inferiorē
quasi planetarum orbem/ quando redit in semetipsam. Circulum
quoq̄ superiorē quasi stellarū orbē fixarū q̄tenus ad sup̄iora cōuertit̄.
Alas duas. s. instinctū intellectus ad ipsū uerū: atq̄ uolūtat̄ ad ipsū
bonū. Aurigā mentē. caput autige diuinam unitatē mente sup̄iorem.
Equos sup̄iores. s. idē & statū. Equos inferiores. s. alterū atq̄ motum.
Itē equū bonū atq̄ malū. s. irascēdi & cōcupiscēdi naturā. Ira. n. p̄pinq̄
or rōni q̄ libido eē uideit̄. Deniq̄ (ut sūmatim dicā) hac rōne pythago-
rici & platonici oēs rōnales aīas rū nostras/ rū nostra superiores pene
similiter esse cōpositas arbitrant̄. Vnd sequi existimant/ ut & celestes
aīe in uoluedis speris inextimabilē pariant melodiā: & nostre huius
mōi cōcentibus mirifice delectent̄. Verū inter celestes atq̄ nostras
quasi longe distantes tres gradus medios interponūt medio modo

cōpositos. Qui nostras cū diuinis quodāmodo uinciant: atq; hos gra-
dus secūdu essētie: uite: intelligentie proportionē pcedere opinant̄.
Angelicas. n. aias ab intelligibili mūdo proxime emicātes / itelligibi-
le lumē sequētib; infūdere: p modū eētie pmanētes. Deīde demo-
nicas aias p modū interminabilis uite atq; pcessus. Postremo heroi-
cas secūdu mentis cōuersionisq; modū. Mirro q; angelicas secūdu
intellectuale uirtutē a deo procedere arbitrant̄. Démonicas secūdu
opificiā atq; prouidentē: ideoq; fabricare mūdāna. Heroicas secūdu
cōuersiuā precipue facultatē. Itcirco purgandarū aiarū officio fungi.
Has oēs harmonice tempatas & harmonica facere: & harmonicis mi-
rabiliter oblectari. Sed de his animarum generibus conueniētius in
sequentibus pertractabimus.

Spēs & circuitus aiarū secūdu duas similit̄ acadēmiā ultimā. Ca. iiii.
q; Vattuor sunt aiarum genera. sunt aie diuine. i. anime sperarum
mundi atq; syderū: que ideo diuine dicunt̄: quoniā & deo pro-
xime sūt: & cōem mundi prouidētiā agūt in regiōe pperua. Sūt aie p
fane. i. aie bestiarū proprie: oīs diuinitatis expres. Sed has ī presentia
dimittamus. Sūt inter hec extrema media duo. Aie. s. semp deū sequē-
res. Quales sunt aie demonū heroūq; sublimiū. Que licet pprie diui-
ne nō appellen̄: nunq̄ tamē a deo discedūt. In primo & hoc aiarū ge-
nere sic picipia disposita sunt: ut illic quidē eētia: hic uero (ut ita lo-
quar) idēritas cetera picipia quodāmodo supet. Sub iis sunt aie que
quādoq; secun̄ deū / quādoq; reliquūt. In his picipiū qd̄ ipsū alterū
appellat̄ alia quodāmodo supare uideēt. Tales sunt īferiorū demonū he-
roūq; aie: sed manifestius hoīum aie: q; cū sint mētiū oīum īfime non
eā uim hēnt: p quā possint duo admodū diuersa pfecte simul īplere
.i. p humanā rōnē īrueri diuina ac terrena corpa gubernare. Vtrūq; ta-
mē agere eas oportet: postq̄ nate sūt ad utrūq;. Quare uicissim faciūt:
qd̄ eodē tēpore nequeūt. Vtrūq̄ at̄ uicissitudīe tribus precipue mo-
dis. Primo qdē ab itelligibili mūdo ad sēsibile atq; cōuerso se transfe-
rūt. Prererea ī ipso itelligibili uarias uicissim cōtēplatiōis spēs pagūt.
Rursus ī sēsibili regione diuersas uiuēdi spēs mutat̄. Quas qdē uicif-
situdines Plato rū sepe alibi: rū in phedro precipue describit. Atq; ibi

manifestius / ubi aias inqt̄ alias aliorū deorū in celo comites esse atq;
ī cōtēpladis ideis similit̄ puitibus cū de suo discursiōe mēte pagere
rū sup celū circa diuina: rū ī celo circa celestia: rū sub celo circa natura-
lia gradatī cōsiderāda. Et q̄tenus deos imitari possūt / eatenus apd̄ su-
pos pmanere. Itē cū multiplices a causis ad effectus atq; uicissī circui-
tus repetāt ait aīum q; ituitus ē ideā q; caput circuitus ē / ī circuitu il-
lo q; p ipsā pprie ideā cōtinuat̄ nō cadere. Sed tūc labi cū malus equus
.i. cōcupiscēdi uis icitata p uim generādi iā suo quodā tēpore inuale-
scētē a cōtēplādo diuertit ad generādū. Deīde uitas dinumerat nouē:
nō q; tot solū sint / sed qa p septē planetas ignēq; & aerē delabunt̄. De
mū trasnigratiōes multas p īferiora / reditūq; ad supiora describit. ubi
multa pculdubio poetica sūt potius q; philosophica: Igit̄ iā ad ordi-
nē magis philosophicū nos cōferamus. Profecto platonici multi pu-
tāt aliqd eē qd̄ īfinitā ex se uitā hēre: aliqd qd̄ ex alio: aliqd quod ex
neutro. Rursus qd̄ hēre ex alio / aut ad sūmū / aut ad imū potius decli-
nare: aut oīo mediū possidere. Nēpe deū īfinitatē uite manētē ex se ip-
so penitus possidere. Angelū quoq; manētē: sed ex deo susceptā. Aias
deīde diuinas nostris supiores īfinitā qdē aliūde hēre uitā / sed currē-
tē / currētē tamē certo quodā ordīe a spēbus ī spēs discurredo defectus
oīs & obliuīōis exprē. Aias deniq; nostras uitā hēre similit̄ īfinitā.
Sed nō mō currētē: uerū ēr inordinate atq; a meliori habitu ī peiorē /
uicissīq; rū reminiscēdo rū obliuiscēdo mutabilē. Aias uero īfra no-
stras nullo mō eē uite īfinite picipes. Vbi sectatores pculi suū illud
cōfirmāt. s. celestes aias ēr itelligēdo discurredo: qa īter deos q; intelli-
gibilia & sēp & manēdo suspiciūt / atq; pculares aias / q; illa & aliquā-
do suspiciūt & currēdo: cōgrue medium obrineāt celestes sublimesq;
aie: q; sēp itruēt qdē: sed de spēbus ī spēs trāseūdo. Nos at̄ alibi sniam
hac ī re Plotini narrauimus. Proīde sic eē uolūt īfinitū unū tā uirtu-
tē q; pseuerātia. Deīde īfinita multa pseuerantia potius q; uirtute: pse-
uerantia inq; uel sua oīa simul possidēre / uel de alii s ad alia succedēre.
siue id maiori siue minori ordīe fiat. Deniq; multa q; neq; uirtute sua
neq; pseuerantia aliūde accepta sūt īfinita. Talē ī spiritibus ponūt ordi-
nē. In mūdo uero sēsibili polus utcūq; pōt primū ordinis illius gradū

refert. Axis uero secundū. Spa celestis tertium. Elementalispes quartū. Quintū deniq; q̄ ex elemētis quatuor cōponū. Sed digressiōe hac obmissa ad nostras aīas redeamus. Sēp q̄dē erit hoīs aīa : quoniā ihī at sēpitemis. Sēp & fuit ut aiūt / quoniā hēret quādoq; finē / nisi initio careat. Pythagore aīa ante ortū Pythagore fuit quādoq; a terreno corpore libera. Post iclusa ē nascēte Pythagora. Due hic uite sūt: una libera altera corporalis. Vita illa q̄ fuit libera finē accepit in uite corporalis initio. Ergo & initium aliquādo prius habuerat. Qd̄. n. cessat icēpit. itaq; nō fuit āre Pythagorā sēp / extra corpus licet quādoq;. Et postq̄ cepit eē ī corpore / nō erit in iis corporibus sēp / q̄a qd̄ incipit desinit. Vnde seq̄r ut innumerabiliter āre Pythagorā aīa eius ī corpore terreno fuerit atq; extra. Rursusq; post Pythagorā extra corpus futura sit uicissim atq; in corpore. Et sicut oēs mūdi spere per aīas suas uariāt formas: ac rādē recursus pprios repetūt. Qd̄ in quattuor āni tēponibus & quatuor lune alternis uicibus intuemur: sic aīe nostre aīorū celestium similes uarias formas corporū induūt. certisq; curticulis tēporū iisdē quibus antea corpibus inuoluunt. Quā παλιγγενεσις. i. Re generationē Zoroaster appellat. De qua multa Mercurius cum filio suo Tatio disputat. Et Plato ī libro de regno resurrectionem hāc describit futurā in fine mundane reuolutionis iubente deo: ac demonibus ministrātibus. Qd̄ autē p̄ uitā unā explet mūdus / aīa nostra per multas exeq̄r. Timeus. n. Platonis tradit deū mūdi opificē icēisse in paterā quādā cūtra semina rerū / eaq; inuicē miscis ut supra diximus modulis tēpauisse. Ex q̄ tēpatiōe rōnales aīas tribus creauerit gradibus distributas: ita ut in qualibet aīa cūtra inserta sint semina. Vt cū sit ex ipsis omnium mixta generibus / omnia per cognationem quādam facile possit agnoscere. Mouere omnia atq; uiuificare omniformemque uitam facilius experiri. Quid aliud dei pateram q̄ essentiam tertiam intelligimus? iter diuina & corporalia mediam scintillis diuinorum micantem corporalium seminibus grauidam. Ex hoc forte tres precipue animarum species manauerunt: diuine / deum sequētes semper. Aliquando sequentes deum. Primis assignāt pythagorei sapiētiā. Secundis opinionē rectā. Tertis opinionē ācipitē. Vnde colligit qd̄ sepe iā diximus aīam nostrā eē quodāmō oīa. Ideoq; oīum ui

17 280
uētū p̄gressus ī suis uisceribus cōtinere. Nō tamē oēs explicat sigillatim. Plura. n. opant aīe prime q̄ secūde: he quoq; plura q̄ tertie. Quā ob tē licet nō ad oēs / ad multos tamē uitarū p̄gressus aīa hoīs istiruta uideat. Neq; uiolētia q̄dā illata extrinsecus / neq; discursu cōsiliū de uita trāssert in uitā: sed tali quodā natali instinctu q̄lī ī hac uita suo q̄q; tēpore p̄deunt / dētes: pili: semē: & reliq;. Sicut. n. in ipsa uniuersi natura / sic ī p̄culariū aīarū nātis eterna q̄dā lege ordiata sūt sigula: p̄deūtq; ita ī actum / ut & sibi & uniuerse nātē est cōlētaneū. Cerre una q̄dā excūctis mūdani aīalis mēbris fit harmonia: p̄ quā sigula sigulis & uniuerso undiq; cōsonāt. Ergo sicut ipsa mūdi aīa certis tēponibus certā p̄ducit / sic & p̄culares aīe semibus īsitis tēpore certo ad certas uiuēdi spēs nataliter iclināt / atq; disponūt. Ac dū paulatī preterite uite affectus actusq; remittit uicissī uite seq̄ntis irēdi: cōferēte sigulis passī uniuersi nātē. Meminisse uero oportet quēadmodū docet liber de re pu. x. aīe fato descēdūt. i. q̄ generationē appetant / & tali quodā appetāt tēpore ex natali instinctu puenit ordini uniuersi cōiūcto. Sed arbitrio talē uitā eligūt aut talē. Quāuis. n. uitā corporeā prius nataliter cōcupiuerit q̄ cogitauerit / tamē talē aut talē uite spēm prius cogitāt q̄ adsciscāt. Plurimū uero iqt eligere secūdū prius uite cōsuetudinē & affectus. Qui habitus affectusq; ex liberis quodā actibus fuerit p̄ creati. Ideo iqt culpa eligētis ē nō dei. Nō uos demon sortit: sed uos demonē. Virtus. n. libera ē. Postq̄ uero q̄s uitā demonēq; elegerit / uirtus electā uitā disponere & cōponere pōt potius q̄ deponere. Oportet. n. curricula certa sortit īpleri. Qd̄ at ibidē scribit mūdū iter necessitatū deē genua uolui alias exposuimus. Necessitas. n. aīa mūdi ideo dicitur quoniā fatali eius uirtute ducit uniuersū. Inter genua iqt. i. p̄ uirtutē eius inferiorē uoluendis spīs accomodatā. Siq; dem mente rōneq; diuinis incumbit: & si inferior uirtus eius uniuersalis est una: tamē quasi triplex cognominatur. Lachesis. i. sortitia / quia sortes singulis singulas inserit. Cloto idest reuolutrix / quia inuolutas a principio sortes unicuiq; suas certis ordinibus remporibusque euoluit. Atropos idest icōuertibilis / quia in sortibus euoluendis imutabili rōne p̄cedit. Ad has oēs deas plato asserit ire aīam ad inferiora uergētē e uidelicet ordine ut postq̄ & sortibus in eā lachesis icidētibus natalit

elemetalē cōcupiuerit uitā & ppositis multiplicibus uitarū exēplis p
arbitrio certā uitā eiusq; ducē elegerit demonē rūclachesis electionē
cōfirmer. Inde eodē demone ad clorō & atropon necessitatēq; ducā.
Quis hic nō uiderit aīam ob solā corporis huius affectionē i oēm mox
fatorū incidere potestātē. Postremo ad letheū obliuiois flumē i hoc
uidelicet corpus. Vnde diuinorū statū obliuiscā. Proinde significat
aīam que plus ex eo flumie biberit. i. q̄ affectu uehementiore sibi cor
pus adsciuerit/obliuisci magis superiorū/atq; tardius reminisci. contra
uero q̄ contra. Sed ad diuersas iā uiuendi spēs ueniamus. Agit quan
doq; āgelicā uitā i ethere apud eā stellā cui ē uel natura uel usu facta
ppingor: cūq; illa simul incerta uniuersi gubernatiōe cōsērit atq; con
currit. Ac pōt p oēs speras gradatū sursum deorsū ue discurrens certū tem
pus i qualibet uitā gubernationē contēplationēq; agere illi sperē stel
leq; cōgruā. Agit quādoq; demonicā uitā in igne similiter: rū heroicā
in aere: humanā in terra atq; ferinā. Ac sepe dū hoīs uitā ducit/ sēsim
ex eius seminibus i naturalē instinctū & phārsiā uita scarunt eqna
uel leonina uel similes. Qd̄ significāt affectus & mores q̄ taliū bestia
rū pprii nobis suboriunt. Deposita deniq; figura hoīs eius bestie su
bit corpus/ cuius se moribus simillimā prestirit seu inserat se ferino
ferui/ fiatq; ppria ferini corporis aīa/ ut Plotinus Numenius: Harpo
cratius: Boerus existimāt. Seu aīe ferine se ipsam iūgat/ atq; fere sit co
mes ut placuit Hermie Sytanoq; & Proculo. Ac postq̄ de alia bestia
migravit i aliā: explicauitq; oēs pgressus illos uite ferine/ quibus ex
plicādis pnior fuerat/ pmit iterū pgressus humanos: post heroicos:
deidē demonicos: postremo diuinos. Alie uero alibi plus minus ue
uiuūt/ q̄tenus fato uel fortuna uel electiōe habiturq; uarie disponūt.
Has trāsmigratiōes restitutionesq; Plato ānis mille tribus milibus. x.
milibus designauit disputatiōis exēpli q̄ grā potius ut iqt Hermias
q̄ q̄ certe dinumerari posse putaret Horū. n. numerorū qlibet nō mō
plurimus est/ sed ēt cerra quadā rōne pfectus. Vt ostēdatur aīas ad p
fecram purgationē longo quodā sed cerro tēpore idigere. Et que uel
leuius peccauerūt/ uel potius philosophate sūt eas citius i patriā redi
turas. Neq; tamē itelligēdū ē aīam cōiter i eūdē oīo hoīem numero
rediturā/ nisi fuerit tandē totus mūdi cursus ipletus ut scribitur in li

17 281
bro de regno: quem cursum ut diximus alias/ trigintafex ānorū mi
libus ipleri astronomi computāt. Interea tamē sepe in idē reuerri aīa
dicit: in eādē. s. uite spēm simileq; uiuēdi modum. A diuino uidelicet
ad diuinū: ab humano ad humanū: a bruto similiter ad brutalē. Quē
admodū & ipse mūdi circuitus sepe interī ad similia redit/ donec ad
eadē p̄sus deniq; reuertat. Ne q̄s āt absurdū putet eē aīam i tā diuer
sas spēs se trāsferre/ cōsiderare iubent/ q̄ diuersos affectus & habitus i
hoc ēt corpore sepe aīus induat/ nō in aliis solū/ sed i eodē hoīe plāre
uidelicet & bruti: hoīs ue & angeli. Rursus neq; miret/ nos eorū q̄ i
superiori gessimus uitā/ i hac minime recordari/ aiaduerrere iubēt nō so
lū q̄ multū in senectute infantie: sed ēt q̄ facile hodie hesternarū rerū
obliuiscamur. Hec illi: q̄bus ppheticū illud obicit. In circuitu impiū
ambulāt. Quasi dicat illos eē impios iudicandos q̄ eiusmōi aīarū cir
cuitus introducunt.

Quod Plato rectius exponat more academiā quartuor
precedentiū: p̄sertim prime & quarte. Cap. iiii.
a Chademie uero quatuor iis antiquores i hoc ab iis discrepāt iter
se cōgruēs: q̄ scripra Platonis oīo poetica eē arbitrabāt. Sed in
ter se differebant: q̄ Cameades Platonē & putauisse & tractauisse oīa
opinabāt scepticorū more uelut ābigua: Neq; ullū i rebus ullis habu
isse delectū. Archesilas āt certū qdē nihil habuisse Platonē uerisimile
tamē aliqd & pbabile. Zenocrates simul atq; Ammonius illū aliqua
nō mō tāq; uerisimilia tenuisse & pbabilia: uerū ēt tāq; uera certa q̄ af
firmauisse: ea q̄ eē pauca qdā de puidētia dei aīorūq; immortalitate.
Nos ergo Zenocratis & Ammonii uestigia seq̄ntes Platonē affirma
uisse qdā de aīa nō negamus: sed multa q̄ de circuitu eius ab ipso tra
ctāt tāq; poetica alit itelligimus q̄ uerba uideāt significare. P̄serti cū
circuitus huiusmōi haud ipse iuenerit: sed narrauerit alienos. Primū
qdē ab egyptiis sacerdotibus sub purgādarū aīarū figura cōfictos: de
ide ab Orpheo Empedocle Heraclito poeticis dūtaxat carmibus de
cātatos. Mitto q̄ Pythagoras aīarū trāsmigratiōes cōsuetis illis semp
confabulationibus suis symbolisq; inseruit. Quā ob rē ita ad acade
mias ultimas respōdebimus. Nitunt āt duobus p̄cipue fūdamētis

Ratione ppria & auctoritate platonica. Que de rerū generibus mu-
sicaq; aīe compositione exponūt/ac rursū/quod ī argumētatione assū-
mūt quattuor esse spēs aīarum admittimus. Rursus q; aīa nostra uix
efficere queat utrūq; simul: diuina. s. uidere & corpora regere / presertī
ineptiora. Id quoq; damus. Sed nō putamus ob hoc necessarium esse
eā sursum atq; deorsū uices innumerabiles agere. Cū satis utrūq; offi-
ciū peragat/ si dū uiuit in terris/ mō corporalia curet: mō se ipsā deūq;
colat. Et cum hinc abierit/ facilius uehiculum suū regat itentiusq; di-
uinis incumbat. Cōcedimus insup aīam esse uitarū oīum seminibus
grauidā. Ideoq; posse earū oīum progressiōes pagere. Eo tamē pacto
ut ea semina secūdū humane aīe spēs modū ī hac ipsa sint aīa/ pullu-
lētq; ex illis affectus habitusq; ceteris spēbus cōgrui: nūquā tamē fiat
uera de spē in spēm transmigratio. Siue. n. aīa ita compē ad corpus/ si-
cut forma ppria ad ppriā materiā comparatur. Siue ut ars ppria ad pro-
priū instrumētū non poterit aīa quelibet corpus quodlibet ingredi.
Nā q; audeat dicere lune formā/ lapidis formare materiā/ aut musicā
artē figuli instrumēta subire/ Merito diuinus lāblicus trāsmigrationē
anime ab hoīe ī bestias reprobauit. Reprobauit Porphyrius et circui-
tum infinitū: atq; in spē humana solū certis seculis peccare cōcessit. ac
tan dē purgatā hoīs animā patri semp herere celesti asseuerauit. Nūq;
ad huius uite miserā rediturā. Quoniā nō posset unquā esse beata:
si aut ignoraret se huc rediturā eē: cum esset huc aliquādo reuersura:
ut futura mala preuideret atq; merueret. Quod quidē inde cōfirma-
tur: q; instabile bonū appetitū implere naturalem neq; qui eternū ī-
finitūq; proprie & agnoscit & appetit. Rursus animā infinita poten-
tia/ ueritate/ bonitate fruētē/ neq; uiolētia inde diuellit/ neq; fallacia
dimouet: neq; uolūtas ulla diuertit. Nō uolūtas dei cuius ppriū ē cō-
uerrere. Non anime/ que cum nihil eligat unquam nisi rōne boni / nō
habet quod extra ipsum eligat: in quo totā boni rōnem p̄sus agno-
scit. Neque mutatio ulla uite cadit in animam super tempus in eter-
nitate uiuētē. Deniq; dicere aīam sine fruētē inde quādoq; seiun-
gi p̄inde se hēt/ ac siq; dixerit uel terrā ipso centro uel ignē ipsa luna
pxime perfruentem uel ferrum īmensē magnetis moli herentē inde

diuerti. His atq; similibus ut arbitror rationibus cōmorus Porphyri-
us erubuit animam centro suo semel infixam temere inde diuellere.
Proculum quoq; Syrianūq; puduit celestem aīam ī corpora muscarū
precipitare. Atq; ut debita supplicia ī manibus repēderēt uitii/ obuer-
sari putarūt sacrilegas aīas inter aīas bestiarū: non tamē brutorū cor-
pora regere. Quoniā si bruta euaserit aīa: nō purgabitur inde/ sed p̄sus
inficiet. Nō. n. purgatio fit nisi ubi regnat quedā cōsciētie reclamatio
Qd̄ preterea negāt aīam nisi fuerit semp: nō semp eē futurā. Quo
pacto dānetur/ alias diximus & dicemus. Quo circa rōnes eorū no-
bis nō psuadent/ ut ī finitis aīarū erroribus ambagibusq; & absurdis
sp̄erum cōfusionibus fidē adhibeamus. Sed ne positionem suā au-
toritate platonica tueāt. Meminisse debemus Platonē pythagoricā
sapientiā que a Zoroastre manauerat ab Archita: Euryto: Philolao di-
dicisse. Et cū pagrasset orbē aliaq; oēs philosophorū opiniōes exami-
nauisset: pythagoricā deniq; sectā tanquā uerisimiliore pre ceteris ele-
gisse/ quā suis litteris illustraret. Propterea pythagoricos īducit ī dia-
logis suis precipuis disputantes. Timeū locrū: Parmenidē eleatā atq;
Zenonē. A quibus Socrates apud Platonē discit/ que in ceteris plato-
nis dialogis ipse aliis referat. Tria uero pre ceteris signa uidēt euidē-
tissima qbus iudicare possimus eū pythagorica illa nequaq; affirma-
uisse. Primū q; eosdē disputantes inducit qui quōdā talia dixerant.
Secūdū q; fingit Socratem ambiguū que audiuerat referentē: q; nihil
aliud scire se predicabat: q; hoc ipsū q; nihil sciret. Tertium q; que de
rebus huiusmodi scripserat nō confirmauit in senectute. Siquidem ī
libris de legibus quos scripsit in senio/ in quibus solis ipsa platonis
p̄sona loq̄tur nihil asseruit tale. Et ī epistola ad regē Dionysū cū eēt
admodū senex īq; nihil se de rebus diuinis unq; cōposuisse. Neq; eē
Platonis opus de iis illum / neq; unquā fore. Quasi non suam men-
tem aperuerit / sed narrauerit alienam. In epistola quoq; ad syracusa-
nos quā postea scripsit senior eadem reperuit. Vbi adiunxit neminē
extare tūc aut fore ī posterum: qui mentem Platonis de huiusmōi re-
bus intelligat. Merito quia non scripsit. Nū ergo nihil de diuinis af-
firmat Plato. Quedā p̄culdubio. Deū. s. humana curare atq; aīe imor-

rali operum premia reddere uel supplicia. Aliud uero affirmat nihil. Paucula. n. hec nō in aliis mō dialogis asserit in quibus alie persone loquūtur: uerū ē in legibus & epistolis ubi loquitur ipse. Mūdū sēp fuisse nō asserit: sed ipsū generat in Timeo: generat inq̄ ab initio temporis ordinari. Eadē ferme rōne qua primū Moyses/ deīde Mercurius/ ut exposuerunt Seuerus: Atticus: plutarchus: & alii multi platonico rum. Hic Numenius pythagoricus exclamauit: nihil: nihil aliud esse Platonē q̄ Moysē attica uoce loquētē: quāuis Plotinus: Porphyrius: Iāblicus: Proculus p̄peruā mūdi generationē ibi a Platone accipi uelint. Qd̄ si forte illud ita exponēdū est: Timei pythagorici sententia erit potius q̄ Platonis. Siqdē Plato ipse ī epinomide inqt: astra aut ī mortalia fore/ aut alio lōgeua ut uita sua illis sufficiat: atq; longiore nō egeat. Id illi cōsonat ī Timeo/ uidelicet astra p̄ se dissolubilia fore/ quia uidelicet ab initio cōposita sūt/ nisi cōponētis uoluntate seruent. Rursus ī libro legū sexto inqt humanū genus aut fuisse sēp: aut multis āte seculis ortum. Vbi uidet̄ initium q̄ eternitatē eligere maluisse. Aristoteles quoq; ubi de questionū natura disputat inqt questionē de eternitate mūdi eē neutriā/ q̄si dicat nō tā sententiā demonstrabilē q̄ opinionē quodāmō ad utrūq; p̄babilē. Aias at̄ Plato ī legibus eē ante corpora ita fortasse uult/ ut nature dignitati id potius q̄ tēpori tribuat. Quāquā p̄ aliquā tēporis morulā aias antecedere corpora ēt christianorū aliqui opinant̄. Aias hoīum trāsire ī bestias ī legibus nō cōfirmat. In nono at̄ libro inquit secūdū fabulas sacerdotū ire eal in alios hoīes. Et in septimo declarat quomō exponēdū sit/ si quādo dicant̄ corporibus aliis se īserere. Vbi tradit eū qui necessarias doctrinas ignorat/ nūquā fore īter alios hoīes deū: aut demonē: aut heroē. Quasi p̄ compationē ad alios hoīes & hec dicant̄ & illa: que nōnūq̄ de ferinis corporibus fabulatur: quāq̄ in phedro nō dicit aiam hoīs ī bestie corpus trāsire/ sed ī ferinā uitā: & ī timeo ī naturā ferinā: nō in corpus fere. In ultio de rep. Tersite aiam nō ī simie corpus: sed ī simiā In qbus īrelligit̄ habitus uiteq; potius q̄ sp̄ei uel corpis p̄mutatio. Præterea ī phedone postq̄ narrauit poerarū more trāsītū aiarū in beluas p̄p̄ supplicia peccatorū subiūxit nō eē prudētis uiri talia cōfirmare

Sed id solū asseuerari posse prudētis: q̄ penas aliquas pendūt flagitorum. Addit purgatas p̄ legitimā philosophiā aias apud deū ī eternum sine corporibus esse uictrual. Qd̄ qdē in epinomide confirmat dicēs: piū aiam a corpore separātū reliquū tēpus in rerū oīum pulcherrimā cōtēplatione uersari. In gorgia quoq; & theeteto & decimo libro de iusto p̄perua describit supplicia ipiorū ob multa peccata que expiari nō possint: taliaq; supplicia iustitie exēpliū potius q̄ curationis gratia fuisse asserit instituta. Vbi reprobat errores illos inexplicabiles aiarum. Per hec patet Platonē christianorū more sēpiternū bonū malū ue significauisse. Qd̄ uero purgatorium appellāt christiani/ ibi Platonē intellexisse ubi purgaturus aiam sepius p̄ īferiora reuoluit/ uidelicet non tā p̄ corpora q̄ p̄ uitas & cōmercia bestiarū. Deniq; purgatā celo restituit. In libro nono de iusto figurat hoīs aiam hūc ī modū. Est aliq̄ cōgeres capitū plurū beluarū q̄si ī globū coacta ferinū. Ex hac multiplici capitū ferinorū cōgerie pullulat q̄si stipes aliq; ex radicibus. Qui stipes/ hinc leo ē: inde draco: huic stipiti homo aliq; supponit̄: clauā manu tenēs: qua bestias uerberat seuiētes. Demū corporis humani pellis oīa illa circūdat: per quam aial unum uideat̄ eē/ quod est multiplex aial. Congeriē plurum bestiarū eē uult insatiabile cōcupiscētie partē. Stipitē leone & dracone cōpositū iracūdie uim. Que leo dicit̄ cū suffragat̄ rōni. Draco cum refragat̄. Homo ē rō. Post hec iubet Plato: ut īteriorē illū hoīem nutriamus potius q̄ bestias illas/ ne p̄p̄ famē deficiēte hoīe/ sole ī nobis sup̄sint bestie. Per hec āmonemur ut trāsītū aiarū accipiamus nō ī uarias sp̄es/ sed ī habitus. Erit itaq; arbor apud Platonē: q̄ nutritiōi deditus die nocteq; torpebit. Miluus q̄ raptu uiuet p̄ cōcupiscētiā. Leo q̄ egregie militabit. Draco q̄ crudeliter ī genus hoīum seuiet. Hō q̄ rōne ciuili uiuet. Heros q̄ natalia p̄scrutabit̄. Demō q̄ mathematica. Angelus q̄ diuina. Talis. n. fit aias: qualē īdūit̄ habitū. Talis inq̄ ī corpore. Talis & extra corpus. Eadē ī phedro Socrates cōprobat dicēs. Ego itaq; cōsidero utrū ipse sim bestia rhyphone multiplicior. Siue diuinius aial. Et postea ī libro eodem in aia: Aurigā ponit & geminosequos/ bonum, atq; malum. Rōne scilicet/ irascēdiq; & cōcupiscēdi potentiā. Vbi apparet in ipsis

aie uiribus & hoïem & beluas esse. Eodē modo Parmenides: Pythagoreus i libro de natura aiam figurauerat. Timeus quoq; pythagoreus nobilissimus migrationē in bestias inq; induci falso ad reppōtē hoïum impiorum. Sed rē omnē ita pythagoras ipse significauit. ΗΝ ΔΑΠΟΛΕΙΧΑΣ ΣΩΜΑ ΕΣΑΙΘΕΡΕ ΛΕΥΘΕΡΟΝ ΕΛΘΗΣ ΕΟΣΤΕ ΑΘΑΝΑΤΟΣ ΘΕΟΣ ΑΜΒΡΟΤΟΣ ΟΥΚΕΤΙ ΘΝΗΤΟΣ. Id est si deposito corpore liberū ascenderis etherē: eris immortalis deus. Immortalis non ultra mortalis. Quasi dicat. Ita deus immortalis efficiens. Vt oïo futurus sis pcul a morte: Nūq; amplius ad mortalia reuersurus. Orpheus quoq; in ipso Mercurii terrestri hymno de Mercurio inq; ΚΩΚΥΤΟΥ ΝΑΙΩΝ ΑΝΥ ΨΟΣΤΡΟΦΟΝ ΟΙΜΟΝ ΑΝΑΤΚΗΣ .i. COCYTI HABITAS INREMEABILĒ UIAM NECESSITATIS. In iis uerbis penas apud inferos ponit eternas: regressūq; illū multiplicē a uita in uitā penitus aufert. Sed neq; ēt oēs egyptii sacerdotes transirus aiarum de spē in spēm fieri reuera existimant. Immo uero de ferino uel heroico aie habitu intelligi uolunt: quādo hoïem fieri bestia aut heroem asserunt: quoniā apud eos homo solus ē aius. Qd̄ apuit Mercurius egyptiorū pontifex maximus. Qui cū talē quandā migrationē ritu poenico descripsisset: Adiunxit legē diuinā nō pmittere migrationē aiorū nostrorum i corpora beluarū. Penas quoq; sepiternas tribuit impiis aīs in mundi huius infimis elemētis. Atq; manifeste asserit impiorū aias eterno supplicio p̄ immortalem sentētiā subiugari. Agit quoq; deo gratias q̄ bonos uiros eternitati cōsecrauerit. Itē dicit mentē usq; adeo cōiungi deo: ut nūq; ulterius implicē erroribus. Deniq; Zoroaster p̄isce illius inuentor theologie: sic inq; σον γαρ αγγέιον θηρεσ̄ χθονος̄ οίκησουσιν Id est ruū uas bestie terre habitant. Qd̄ si intra nos bestie sunt: intra quoq; nō extra de hoïe i bestiam: ac de bestia trāsimus in bestia. Neq; desunt qui trāsmigrationē in bestias sic exponāt: ut aiarum que brutis similē duxerūt uitā: alie inter alias bestiarū turbas uersent. Quod qdē Platoni admodū cōsentaneū Olympiodorus iudicat. Propterea q̄ plato aias purgatissimas iter deos uersari cēsuerit. Impuras āt sepe iter sepulchra reuolui: quarum umbris preterren aliquādo solemus. Quippe cū corporei nō nihil circa se sicut & i se traxerint. Quo fieri Plato uult ut uideri quādoq;

possint. Simile huic est quod scribit iunior Plinius infamē athenis fuisse domū i qua & strepitus audiebat: & simulacrū horridi senis aspicebat. Atq; athenodorū Tarsensē philosophū cōducta domo uidisse simulacrū illud: eoq; duce cōperisse in area domus sub terra ossa inserta catenis. Ea sicut mos erat: sepelisse. Domū deīde illam eo strepitu liberatā. Subdit se pluribus hec affirmātibus credere. Nihil igit mirū est impuras aias si inter hec: similiter quoq; inter bruta uersari. Ex oibus iis cōcludimus platonē ea solū de rebus diuinis affirmauisse: q̄ in epistolis ac legibus cōprobauit. In iis āt circuitus aiarū infiniti nō approbātur. Atq; ea que solū in ceteris libris tāquā p̄scorū inuēta re cēsuit pbabilia potius habuisse q̄ certa. Ac si qs ea etiā Platonē affirmare cōrēderit: nos quoq; affirmare forsitan disputationis gratia cōcedemus. Verū longe aliter q̄ uerba designēt exponenda esse censebimus: quēadmodū declaratū est paulo ante tū Platonis uerbis: rum theologorum uererum testimoniis.

.XVIII. LIBER.

Quod Plato nō prohibet fidē adhibere theologie ebreorū: christianorum: arabumq; cōmuni. Cap. i.

PLATO igitur nihil phibere uideē fidē adhibere theologie ebreorū: christianorū: arabūq; cōmuni. Cepisse mūdū quandoq; angelos ab initio creatos. Aias hoïum immortales creati quoridie. Ad hec cogimur auctoritate diuina. Ad hec rōnibus huiusmōi ducimur. Mūdi moles p se eē nō pōt: ita ut nō pēdeat aliūde: sed in eē se suo stabiliat: alioqn se ipsā quodāmō faceret. Facere āt aliud quid nō ad corpus pertinet: quōd q̄cqd̄ agere uideē: p uirtutē quandā exequi i incorpoream in subiecto iacentē. Immo ad eētiā ipsā spectat penitus incorporeā in se ipsa manētem: uirtutisq; illius originē. Preterea corporea moles se ipsā cōtinere nō pōt. Si q̄dem cōtinere: nisi aliqd̄ agēdo neq; p̄fertur cum cōtinere sine unione non ualeat. Vni re āt nō ad naturā diuisibilē: q̄ & ipsa indiget unione: sed ad uim tandē penitus idiuiduā spectare uideē. Rursus moles eadē p se operari moueriq; nō pōest. Quia si neq; sibi esse dare: multo minus prestare

poterit actionē. Ac uicissim si posset se ipsam agere/posset et agere per se ipsā. Quod aut per se operari non ualeat/hinc est pater quod se mouere non potest: ut in libro sexto probauimus. Ostendimus insuper alibi perpetuo ordinatissimoque mundi motui uirtute infinita opus esse: quam finita determinataque natura corporis ex se habere non potest. Ideo quod mundus tanquam ex se erraticus dissolubilisque/aliunde indissolubile ordinem mutuatur. Sed unde nam mutuatur? Profecto si mundus neque per se subsistere/ neque se continere/ neque per se agere/ moueri uel potest: necessario a causa per se existente/ seque continere dependet. causa inquam prorsus indiuisibili. ne illa similiter uel sit per aliud. scilicet per partes primum uel congregatorum: uel continueatur ab alio. scilicet ab unitate pres inuicem conectente: uel sit insufficientis: cum partibus egeat: uel admixtum habeat non esse. cum compositum ex partibus nulla sit partium. Proinde cum mundus ex dissimilibus sit compositus: oportet compositionis huiusmodi causam perscrutari. Non enim se ipsum componit corpus: quod neque actionis neque unionis principium est. Neque dicendum est pres mundi suo quodam motu in compositionem huiusmodi confluisse. Non enim corpora per se mouentur. Neque tanquam ad id & aliunde compulsi & inuicem compellentes. Quid enim est quod impellit: & quid impellit primo? Rursus/ nefas est impulsionibus carere ordine/ ordinem committere tam mirandum. Quoniam pacto ex inordinatis/ inornatisque ordo tantus & ornatus efficitur? Quippe cum soleat semper agens causa/ effectu esse prestantior. Preterea si mundi partes esse compositionis huius materiales dixeris causas/ de causa efficiente queremus. Sin autem efficietes/ iterum perquiremus/ quoniam pacto ex rebus ratione carentibus rationale opus efficiatur? Quod app si mundus neque ex se neque casu compositus est/ certe compositionis causam habet certam. Neque afferat quisquam solam habere finalem causam. Habet enim eam: cum ad bonum tanquam ad finem recte fertur. Cum uero ad id frustra non moueatur aliquid certe boni ab illo consequitur. Accipit autem secundum eentiam: quando quidem secundum eentiam appetit atque mouetur. Igitur ab eodem accipit esse/ a quo eentialem accipit bonitatem. Itaque causa illa tam efficiens est quam finis. Est & exemplar. Si enim mundus certa ratione fertur ad bonum/ certe deus illum certa ratione tanquam exemplari ad bonum illum continue dirigit. At uero cum ad finem ducere bonumque petere sit uoluntatis officium/ nimitum deus uoluntate

18. 289.
mouet mundum/ quem similiter & uoluntate composuit. Idem ita insuper confirmatur. Quod fortuitum & contingens dicitur/ solet eo quod ordinatum est determinatis uel constat causis/ posterius esse. Igitur non potest ordo mundi priore casu aliquo contigisse. Ac si multas mundanorum effectuum causas aliquis afferat/ nisi omnes sub una conciliet/ non poterit/ quam ob causam mundus licet ex diuersis constet/ sit & unus & unitus afferre. Et qua ratione unum totum sit melius partibus multis/ nisi unam inueniat causam & communem & prestantiorem causis multis. Cuius uirtute omnes in unum congregiantur. Quam ob rem una est uniuersi unionisque ipsius causa: ad quam coordinata sunt omnia. Si hec esset rationis expressio/ homines/ quod ratione utuntur/ seque ipsos cognoscunt/ prima causa prestantiores essent: atque opus humanum opere diuino perfectius redderetur. Igitur deus infinitam bonitatem suam rationaliter nouit per omnia propagabilem. Unde placuit sua sibi bonitas per singula propaganda. Quippe cum boni proprium sit/ ut placeat: ac summi boni/ ut summo opere placeat. Quo quidem rationalis uoluntatis affectu rationaliter atque optime omnia tum procreata sunt: tum continue disponuntur. Ratione uoluntateque diuina disponi mundum/ in oraculis caldeorum/ que recitat Proculus iis uerbis significatur. Intellectus patris emanans perfecto consilio ideas omniformes intelligit: que quidem ab uno fonte omnes prodierunt. A patre enim erat uoluntasque finisque. Distribute uero sunt intellectuali quodam igne/ atque in alias quasdam intellectuales deinde diuise. Rex enim multiformi mundo intellectualem figuram indeficientem preposuit. Cuius secundus mundus est uestigium/ properans una cum forma/ & mundus apparatus omniformibus decoratus ideis. Fons unus/ ex quo erumpunt diuise alie innumerabiles circa mundi corpora producetes. Que circuitu quodam rite assimilare ferantur/ undique conuerse: sed alibi alie intelligentie a fonte paterno tanquam ab igne scintille peruigili circa primordiales ideas. Prima enim a patre idea effluxit/ atque fons uoluntarius. Hactenus oraculum/ in quo de patre/ filio/ spiritu/ ideis/ angelis/ dispositione uoluntaria mundi mentio fit. Sed nos iam ad institutum ordinem reuertamur. Elementa & plante quicquid agunt/ necessaria quadam nature sue operantur affectione. Ea una est duntaxat

• Vnum igitur quiddam quilibet operantur. Bruta preterea operantur per appetitum: qui prout modis per sensum uariis laceffitur/aggreditur uania. Er sicut elementa & plante innata necessitate agunt/ita bruta necessitate operantur illata. Rationalis anima per uoluntatem agit: que quidem ad opus mouetur non a rerum formis: ut appetitus: sed a notionibus & consiliis intellectus. Hec libera operatio est: merito perfectioni conueniens animali. Talis quedam preceteris esse debet operatio dei. Quapropter Plato in Timeo inquit. Voluntatem dei beneficam originem rerum certissimam extitisse. Mercurius quoque mundum diuina uoluntate constare: quam cuncti comitentur effectus. Orpheus ubi de summo Ioue loquitur sic inquit. *παντα γαρ κρυψασ αυτισ φασος εσ πολυγηθεσ εφιερησ κραδισσ ανενευκατο μερμερα ρεζων .i.* Cum abscondisset omnia deinceps in lumen gratum emisit ex facto corde operans cogitata & mirabilia. In iis uerbis Orpheus aperte declarat mundum a uoluntate diuina initium temporis habuisse. Natura & appetitio nunquam opus aliquod nouum aggrediuntur: nisi quando natura uarie afficitur: & appetitio uarie laceffitur. Intellectus autem atque uoluntas etiam in homine nouum opus inchoat sepe absque propria nouitate. Mane statuit Plato uespere accessit Zenocratem. Stat future uocationis firma sententia: donec ea hora Zenocratem uocet. Mutatio quidem fit non in mente & uoluntate: sed ore Platonis mentis quoque Zenocratis. Erat semper in mundi architecto machina mundana prescripta. Ac momentum inchoationis eius in architecti uoluntate signatum. Eo ipso momento quod presignauerat inchoata est machina nulla intercedente dei mutatione. Compleuerat ab euo deus substantialem mundum intra se totum. Permisit umbratilem mundum inde tunc emanare: quando fuit melius. Melius fuit quando statuit bonitatis diuine uoluntas: per quam bona sunt omnia. Nos siquidem res: quia bone sunt uolumus. He uero ideo bone sunt: quia uult eas deus. Er quo pacto esse & quando uult fieri: eo solum pacto & momento sunt bone. Similiter ideo res intelligimus uere: quoniam ita ut reuera sunt intelligimus. Contra uero ita reuera sunt ideo: quoniam eas ita deus intelligit. Sic ergo a diuina intelligentia rerum ueritas: a diuina uoluntate rerum bonitas profi-

Diua Pto. i Timeo.
Mercurius.
Orpheus.

Vn. qd factu e: i pso uita erat op

Mercurius
Orpheus

ciscitur. Vbi causa prima rerum: ibi ratio rerum summa. Quapropter ita rationaliter debebat fieri: ut intelligebat deus atque uidebat. Temporaliter: id est ab initio temporis emanare ab ipso debere deus intelligebat atque uolebat hanc umbram: cuius natura in motu temporeque uersatur. Et umbre mundane motus ab initio temporali ad finem produci debebat & debet: cuius tempus momentis singulis in principio simul est atque fine. Neque perquirendum est: cur illo momento potius quam priori inceperit inde hic mundus affluere. Nam si mille annis ante incepisset: etiam queremus: cur non prius. Initium tamen aliquando habere debebat. Adde quod phantasie est ista fallacia. Non sunt ante primum mundi momentum ulla temporis momenta: quibus ante creati debuerit. Quicquid cogitatur ante mundum: unicum & stabile est eternitatis punctum. Omnis momentum temporalium discursio cum mundo cepit: mundo currente. Similiter neque inuestigandum est: quam ob rem hic potius quam illic situs sit mundus. Phantasie est ista fallacia. Non est corporalis locus extra mundum. Tempus totum cursum totum mundi metit. Totus corporalis locus mundi amplitudine prorsus impletur. Atque ut Timeus Platonis ostendit: par tempus est cursui. Locus equalis est amplitudini. Fallit qui corporeum locum cogitat extra mundum. Fallit qui ante mundum tempora fingit. Fallit qui crediderit diuine perfectioni accedere aliquid uel decedere manente illinc mundo uel non manente: qui multo minus est ad deum: quam ad corpus sit corporis umbra. Corpori autem ex umbra neque accedit aliquid unquam: neque decedit. Profecto spiritalis ille mundus mundi huius exemplar: primumque dei opus: uita equalis est architecto. Fuit semper cum illo: eritque semper. Mundus autem corporalis: quod secundum est opus dei: discedit iam ab opifice ex parte una: quia non fuit semper. Retinet alteram: quia sit semper futurus. Composita uero corpora: que tertia dei opera sunt: omnem partem eternitates amittunt. Rationabile est mundum deo non equari secundum uitam: postquam secundum substantiam non equatur. Neque esse undique infinitum: ut diuine cedat infinitati. Decet etiam sicut res omnes duos habent actus: internum. scilicet atque externum: & ille est uita equalis agenti: hic uero posterior: ita ipsum quoque rerum opificem ferum uita equalem intra se continere. Partum uero

extra se posteriorem producere: ut nō minus eternitas q̄ perfectiōes
alie deficiat in effectu. Atq; hic mundus sicut a deo infinito finitus
uirtute magnitudieq; produci: sic uerisimile uideat̄ ut ab eterno deo
fiat nouus & initio circūscriptus. Et sicut mūdo assignat̄ certus situs/
quia ita hic est/ut nō per imensū sit spatium: ita illi quasi certum assi-
gneat̄ tempus: quia ita in hoc est tēpore/ut nō ante fuerit per imensū.
- Ac si deus uniuersū substantiam ī finitis p̄fectionis excedit gradibus/
multo magis uniuersū durationē ī finitis gradibus durationis exce-
dat. Prestantior. n. in re qualibet est substantia q̄ duratio. Quisquis
at̄ considerat partes mūdi. que sūt īfra lunā/ de hoc eē illud mutari/
at q̄ e cōuerso: ac partes eiusdem/que sup lunā sunt/ de eē tali in eē ta-
le trāsire uicissim. Et quia mutant̄ ubiq; ideo indigas īperfectasq; eē.
- Rursusq; uniuersū ipsum ex subiecto aliquo formaq; cōstare/ & subie-
ctum quia naturaliter antecedit formā posse & subire formā talem &
non subire. Itē constare mūdom non mō ex partibus quātitatis: sed ex
partibus ēt inter se pugnātib; . Deniq; uniuersū corpus nullo mō per
se esse/ sed omīo p̄ aliud: quia p̄ oēm causā. s. efficiētē: finē: formam:
materiā/ ideoq; secūdm se penitus uacillare. Quis in quā quatuor
hec cōsiderat/ is plane conicere pōt/ uniuersā mundi molē natura sua
fore de eē in non eē mutabilē. Talis nō foret/ nisi de nō esse quādoq;
transisset in esse. Hinc ferme Democriti cirenaici stoici cynici fateri
coacti sunt mūdom initiū tēporis habuisse. Egypti primū mūdi diē
ita illuxisse aiunt/ ut aries in medio esset celo: cancer exortire: luna in
cācro: Sol i leone: Mercurius i uirgine: Venus i libra: In scorpio Mars
Iupiter in sagittario: Saturnus in capricorno: singulosq; planetas eo-
rum signorū dominos eē aiūt/ in quibus dū nascere mundus/ fuisse cre-
dunt. Caldei nascentē mundo solem in ariete fuisse putāt. Vtriq; mū-
dum natum existimāt fuisse aliquando: & arietē siue q̄ in eo sol esset
siue q̄ ipse mediū percurreret celum signorū caput appellāt. Ideo ab
ingressu solis in arietē precipue totius anni fortunā astronomi iudi-
cant: quasi inde pene oīa pendeāt. Mitto q̄ Egypti solū leonē soli: so-
lū lune cācrū assignauerūt. Reliqs uero planetis preter illa signa qui-
bus tūc iherēbāt/ reliqua quicq; sic adiūxerūt/ ut a fine prioris ordinis

18 287
ordo secundus inciperet. Sic. n. aquarius qui capricorno succedit / Sa-
turno qui ultimus fuerat traditur: pisces deinde Ioui q̄ Saturno pro-
ximus fuerat: Marti aries: Veneri taurus: Gemini uero Mercurio. Sed
his obmissis/ ad ppositū reuertamur. Proculus demonstrat mūdom
quoniā extensā & cōpositā hēt essentiā/ ideoq; ex se distractā atq; dis-
sipabilem/ iccirco solū per indiuiduā quādā uirtutē a diuina unitate
infusā cōnecti, Rursus quia naturali appetitu semp ad bonū ordina-
te mouet̄/ ideo naturā talis appetitus motusq; originē a diuina men-
te bonitateq; accepisse. Hic uero uirtutē p̄ quā cōnecti atq; mouet̄/
oportere ī finitā esse: p̄ quā absq; fine cōnecti mouet̄q; possit. Quam
ex secū sit finitus/ habere nō ualeat/ sed ab infinitate diuina semp ac-
cipiat: haud simul totā: nō. n. capit: sed p̄ sua potius tēporali natura
. s. quasi guttati momētis singulis hauriat. Hanc ostēdit non aliter q̄
momēta defluere subito/ rursusq; cū momētis momētaneā similit̄ hauri-
rit: Sēp hoc pacto/ ut narrauimus alias/ mūdu corpale fluere/ fieriq;
sed eē reuera nunq; quasi umbrā emineris arboris i torrēte. Que & cū
uideat̄ arbor: nō ē arbor: & cū diu eadē appareat p̄manere/ tamē con-
tinue renouatis undis continue renouat̄. Cui nā igit̄ mirū uideri debe-
at/ mūdu ab initio ex nō eē p̄cessisse semel i eē: cū apud quosdā adeo
umbratilis/ instabilisq; sit/ ut momētis singulis ab eē in nō eē uicissiq;
p̄trāseat. Sed hec Proculus ipse uiderit. Plato in libro de mūdi gene-
ratione ostēdit/ mūdu diuine bonitatis gratia fuisse creatū. Nō autē
ad hoc ē opus huiusmōi constitutū/ ut deū (q̄ ipsa bonitas est) faciat
meliorē/ sed/ ut diuinā referat bonitatē. Sicut neq; parēs ob aliā cām
filios generāt/ q̄ ut eorū imago uideat̄ in filis. Precipue uero mūdu
refert dei opificis bonitatē/ nō mō q̄ munifica sit: sed ēt q̄ excellēs
ostēdat. Quā munifica sit/ ostēdit/ prout semp a deo seruat̄ icolumis:
q̄ sibi ipsi relictus dissoluere. Vt in Timeo inq; Plato. Quā excellēs
resta/ prout eē cepit aliquādo: p̄ quā incohationē clare p̄spicit̄ q̄ mū-
dus nō a se ipso/ sed a deo ē. Qd̄ infinito iteruallo deus excedit mū-
dū: q̄ in infinitū erat/ ut ita dixerim/ ante mūdu: q̄ infinita uirtute
mūdu p̄duxit ex nihilo q̄ libertate uolūntatis agit non necessitate
nature. Talē mundane generatiōis originem planius Trismegistus

Proculus

Plato: 1° de mūdi gene

ex nōm dig

Plato: 1° de mūdi gene

Mercurius docuit. Neq̄ mirū uideri debet hūc talia cognouisse. Si hō idem Mercurius fuit atq̄ Moyses. Quod Arrapanus historicus coniecturis multis ostendit.

Angelos & Animos nō semper fuisse. Cap. ii.

o Rdinē ī corporibus posuimus. ponamus ordinem ī spiritibus. Est spūs ille supremus: qui fuit semp & erit. Is ē deus. Sunt & spūs infimi bestiarū: qui nec semp fuere: nec erunt. Medii sint oportet duo q̄dam spūs inter extrema a deo discrepātia. Qui pattē primi illius spūs habeāt: pattē spūum infimorū. Quo igit̄ pacto hos medios cōponemus? Nūquid dicemus eos fuisse sēp: sed quādoq̄ desinere? Mimime. Qd̄. n. fuit semp id p̄ infinitā uirtutē uixit ī infinitū. Infinita uirtus nunq̄ minuit̄. Quare si fuerunt semp sēp & erūt. Atq̄ pares in duratione sūt deo: nō medii spūs. Ergo ut in pseuerātia medii sint oportet eos cepisse quādoq̄: desinere nunq̄. Qui & si ex nihilo facti sūt: nō tamē uertent̄ in nihilū. Ipsū .n. qd̄ dicimus nihilū: in eorū creatione neq̄ materia neq̄ effector ipsorū est: ex q̄bus fiāt. Sed terminus forsitan unde fiāt. Neq̄ ē terminus ē reuera: sed dicit̄. Nō ergo cogūf ipsius nihili sequi naturā: per quā in nihilū reuertāt: quā quidē naturam ante reiecerant: cū primū in eē prodirēt. Immo naturā illā sue cause seruār: unde eēntiam acceperūt. Vt p̄ eandē infinitam uirtutē ī ipso esse seruent̄: procul a nihilo: p̄ quā ex nihilo emerferūt in eē posthabito nihilo. Haud absurdū est: quod ab infinito principio atq̄ infinito fine. i. deo pxime procreatur cogitare finē non habiturū. Cū multa ē que ab initio ac termino quodā finito p̄cedunt: rite cōsiderent̄ absq̄ fine procedere. Sic. n. ab unitate numerus. Sic a puncto mathematica linea. Sic a presenti momento futurum tēpus absq̄ fine nihilo prohibente progredi cogitatur. Aliquid uero creatum fore semp presertim aīam nō religio solum: sed ēc̄ Auicēna & Alganteles ranquā philosophi pbant. Itaq̄ angeli unū quidē mediū obtinent inter deū & be-luas. Alterū medium statim post angelos sortite sunt hoīum aīe: que cū angelo cōueniūt: q̄ semp erūt: differūt q̄ nō fuerūt saltē p̄ omne tēpus ut angeli. Qui ab initio rerū orti naturali ordine ante celi cursū cuius comes ē tēpus: licet nō fuerūt p̄ oēm eternitatē: tamē p̄ oē fuere

18. 3. q. aīe eant̄ quotidie. 289.
tempus. Anime nostre post tēporis ortum nate cedunt angelis. Neq̄ tamē sūt tēporales. Nā deus p̄ id ipsum eternitatis sue p̄ctū: qd̄ semper ē idem & uniuersum supeminet cōplectiq̄ tēporis ambitum: in quo āgelo s̄ p̄creauit aīas quoq̄ hoīum p̄creat. Igit̄ supra tēporis passionēs fiunt hoīum aīe: quāuis fiāt post tēporis ortū. Aīe uero brutorum & post ortum tēpons: & sub tēporis passionibus generāt̄. Quia nō fiunt a deo p̄ eternitatē dei pxime: sed p̄ celorum cōuersiones: aīarumq̄ uirtutes. Quo fit: ut nō uiuāt sēp. Nā & mutationi tēporis sūt obnoxie: que p̄ celi motum sunt facte sub tēpore. Et siq̄d hēnt preclarū: id totum defluit iugiter ab ipso tertie eēntie fonte: cuius ipse nō ri-uuli sunt: sed umbra. Iccirco platonici eas esse putāt idola quedā aīe mundi: uel aīe spere illius quā habitāt: mediaq̄ inter eēntiā tertiā disponūt & corporū qualitates. Ad hāc tamē essētiā reducūt eas: ut umbras. Hic Plotinus inq̄: quēadmodū ab uno uultu multe p̄ specula multa diffundunt̄ imagines: Sic ab aīa spere in corpora brutorū multa aīe unius simulacra multa. Corpora inquā brutorū: q̄bus humane nō insunt aīe. Vbi. n. he sunt: ibi poteria irrōnalis: rōnalem aīe nostre substātiā sequitur uelut umbra.

Anime creantur quotidie

Cap. iii.

u Erum cur noue quotidie aīe creant̄ a deo? An nō poterat deus mundo constructo creare simul aīas cunctas: quemadmodum cunctos ī mundi exordio angelos p̄creauit? Nō decuit. Nam si diu a uinculis corporum solute uixissēt: sincere iudicauissēt: quāro preciosior sit uita soluta: q̄ alia. Nec ingredi unquā corpora uoluissēt: unde licet quatenus intellectuales sūt: Neq̄ deus uel angelus uolūt liberā uolūtātē aīe cogere. Nō. n. aliter mēs q̄ psuasione mouet̄. Immo neq̄ ēt singula queq̄ corpora aīa cognouissēt: q̄ posset eligere: cū desit illi aīe sēsul cognitio singulorū. Itaq̄ careret diuinis sacerdotibus sacrisq̄ hymnis pars hec media tēpli diuini. Oportet tamē in singulis huius tēpli circulis p̄prios duci choros sacerdotum deo canentiū. Cōsonat preretea rōni: ut sicut sperarum animi siue angeli non fuerāt p̄ moras aliquas tēporū ante speras proprias procreari: sic neq̄ aīe nostre ante corpora propria. Item aīa est forma actusq̄ corporis. Actus at̄ quāuis

in uniuerso secundū nature ordinē prior q̄ potētia sit/ ī eodē ramē sub
iecto secundū rēpus est posterior. Quoniā a potētia ī actū motus effi
ciē. Quapp prius fuit semē qd̄ ē potētia uiuū: q̄ aīa q̄ uitalis ē actus.
Ad hec cuiq̄ forme naturale hoc est ut materie pprie uniaī. Alioqn
qd̄ ex materia formaq̄ cōponit̄ esset cōgeries aliqua preter naturam.
Prius aut̄ rei cuiq̄ tribuit̄: quod ipsi cōuenit secundū naturā q̄ qd̄ pre
ter naturā. Quod. n. secundū naturā cōuenit p se materie cuiq̄. Quod
preter naturā/ aduenit ex aliquo cōtingēte. Aīe igit̄ qua rōne aīa est/
prius cōuenit: ut coniūcta corpori sit q̄ separata. Quomō igit̄ uixit aīe
corpus? Adde q̄ si superior mēs quelibet ut qdā putant & una ē in spē
una & īmortalis. Forma uero quelibet corporalis & multiplex fit in ea
dē spē & mortalis hoīs aīa q̄ illis mētibus succedit: precedit has for
mas: sic utrarūq̄ princeps erit: ut sit uel unica aīa ī una hoīum spē atq̄
mortalis. Vel īmortalis & multiplex. Primū fieri nequit. Si. n. anima
unica totius spēi aīarum gerat uicē: innumerabiles aīas (que fieri sub
illa spē possunt) suis uiribus complectē. Sic īmense quodā mō uirtu
tis erit & īmortalis: presertim qa rerū spēs sempiternę sūt: & (quod to
tā capit spēm) est sēpiternū. Rursus qa nullā haberet cū his corporeis
rebus cōmunionē esset procul admodū ab interitu. Immo si talis eēt
merā spēi sue seruaret simpliciter. Ea spēs est a caduco corpore se
gregata. Igitur in puritate ppria remaneret a corporibus mortalibus
aliena. Neq̄ prestaret his uitā. Ex iis cōstat: hoīs aīam non posse esse
unicā in cunctis hoībus. Rursus non posse eē unicā simul atq̄ morta
lem. Itaq̄ erit īmortalis & multiplex. Immortalitate imitabit̄ mentes.
Multitudine formas penitus corporales. Er̄ forte id rerū ordini
cōsentaneum: ut primū gradū teneāt ideales ipse rerū spēs. Secundū ue
ro que spēs capiūt. Atq̄ ex iis q̄ capiūt: primū q̄ totam pro facultate
creature suā capiūt spēm atq̄ sēp. Secundū uero q̄ nō totā/ sed tamē sēp
Tertiū q̄ neq̄ totā neq̄ sēp. Quēadmodū ī sūmo ponimus exēplar lu
minū. i. solē. In secūdo stellas quarū q̄libet totū inde suū sēp accipit
lumē. In tertio lunā/ que sēp qdē accipit: sed non totū: & si pari uideī
eclipsim tamē subito recipit: similē aerē & aquā. In quarto illa ex ele
mētis cōposita que p̄spicua quodā mō & nitida sūt talia capiūt qdē

18. 289
Sed neq̄ semp/ neq̄ totū. Ut opposita pretermittā: que nullo mō in se
lumē admittūt. At una hec aīe spēs unde multiplicē accipit nume
rū? Forte nō ex eo q̄ imitat̄ mētes. Ex eo igit̄ q̄ formas imitat̄ corpo
reas. Quales he sūt? Incipiūt cū corpore: & cū corpore desinūt. Aīa no
stra si talis sit oīo ut incipiat simul & desinat/ nō imitat̄ eas: sed gene
ris ē eiusdē. Atq̄ ille si neutrū horū hēt/ nō imitat̄: nō cōgruit: non he
ret illis: nō uiuificat. Ergo hēbit alterutrū. Vel incipiet cū corpore rātū:
uel tantū cū corpore desinet. Desinere nō pōt cū corpore mens q̄ ad ī
mortalē ueritatē bonitatēq̄ dirigīt tanq̄ finem. Agit. n. oīa huius gra
tia. Sicut at̄ de rerū initio hēmus ab efficiente eā cōiecturā: sic de rerū
p̄seuerātia cōiecturā sūmere solemus a fine. Si igit̄ mēs ad sēpiternū fi
nē pprie naturali qdā cognatione dirigīt/ sēpiternę p̄seuerantie est ca
pax. Proprius. n. finis pprio respōdet agētī. p̄seuerantia rei ad finē di
recte iter utrarūq̄ tenet mediū. Mēs igit̄ cū ppriū finē hēat sēpiternū/
hēt quoq̄ agens ppriū sēpiternū: atq̄ iccirco utrarūq̄ uitā/ p̄seuerantiāq̄
ppetua. Si nō desinit cū corpore: incipit saltē cū corpore. Multiplex p
fecto fit aīa hoīs in multis corporibus. Qd̄ qdē significat̄ ex opinio
nibus hoīum affectibusq̄ cōtrariis. Talis uero nō fit ex spē sua: p̄ quā
est una: sed ut qdā putat̄ quodā mō ex corporibus. Immo ex deo, aīa
rū corporūq̄ cōciliatore. Nō qa in corpore sit diuisa. Non qa ex mate
ria sit ut corpus. Non qa nascat̄ ex corpore. Vnde igit̄? Nisi qa diuina
uolūtate comel fit corpis. Quādo deus simul initium prebet utrisq̄.
Nō tamē prebet p̄cipiū idē. Igit̄ neq̄ naturā eādē neq̄ exitū similem
Sed initiū ut diximus idē. Vnde & numerū tradit eūdē. Hic affectus
aīe ad naturā corporis augeī. Quia corporis initiū comitat̄. Atq̄ ī
huius creatiōe mutatio/ que una uideī ē triplex. Mutatio qdē aīe ex
nihilō ad eē p̄ deū solū facta creatio ē: mutatio uero corporis non ui
uētis ad uitā ipsā ab aīa capiēdā/ formatio qdē corporis / aīalis at̄ ge
neratio nūcupatur. Creationis terminus ad quē dirigīt aīa/ in se ipsa
est/ diuine solū eternitati respōdens/ que terminus ē a quo creatio p
tuenit. Formationis at̄ terminus ad quē fit/ est aīa non tā ī se ipsa p̄ma
nens q̄ ī corpore. Terminus uero a quo fit/ uideī esse natura. Deniq̄
generationis terminus ad quē est animal ex aīa corporeq̄ cōpositū.

Terminus autē a quo ferme similiter est natura. Natura in quā non particularis tantū: sed etiā uniuersalis: in cuius uirtute particularis corpus ad aīam preparat. Uniuersalis uero natura uirtus quedā dicitur siue instrumentum aīe mundi. Ideo Plato in philebo dixit. Si mundus aīa careret: unde nā nos haberemus? Non quia ab aīa mundi sit aīa in se ipsa: sed quia p̄ eius opam sit ī corpore. Aīas. n. nostras ab eodē deo & ex eodem fonte quo & superiores oēs fieri Timeus ostēdit. Hinc illud quoq; ostēdit quod Timeus inquit rōnalem uidelicet aīam a solo deo esse: irrōnalem uero uitam: sub ea corpori mācipatam a diis celestibus deo iubente pendere. Quia. s. & corpus ad ipsam preparant: & aīam nostrā ad eam corpori infundendā corroborāt. Sed hec tanquā hic sup uacua dimittamus.

In igitur dicit aliquis anime multe. Incipiāt ēt cū corporibus: hoc aures nō offēdit: hic tamē unus restat scrupulus. Quonā pacto cōueniat deo singulis momētis ad libidinē cōcumbentiū aīas singulas procreare. Nō malū est cōcubitus: quonā ad bonū est naturaliter institutus. Sed defectus moderationis in aīs concubētium. Nō fit ex priuatione moderationis: sed ex cōcubitu corporis generatio. Huic generationi deus distribuit aīas: nō ad libidinē cōcumbentiū: sed ad prescriptā prouidentie legem: que & numerū & tempora cōcumbentiū ab initio rerum uidet in euo. In euo iādudum cōcipit aīas. Cur ergo deus aīas parit quotidie? Quia nō simul: sed p̄ successionē erāt corpora generāda. Adde q̄ cōtinue illuminat āgelos: & sicut nūq̄ desistit mētes superiores formare: ita nūq̄ cessat mētes infimas p̄creare. Perpetua illic formatio fit: hic p̄petua p̄creatio. Procreatio inq̄ rādiu assidua: q̄ diu sol dei uicarius: cōtinue superiora illuminat corpora: & cōtinue generat infima. Decet imensā dei potētiā ita sēp sese potētē ostēdere mētiū oculis: ut uideāt deū in infimo gradu mētiū p̄ ultimū mūdi locū cōtinue aliquid ex nihilo p̄creantē. Ut hoc effectu cōtinuo ī infinitam oīno dei potētiā clarius agnoscant in infinitū creationis actū infinite si placuerit pagentem. Venerentur eā illuminantem in celis. Admirantē (ut ita loquar) in terra creantem. Excellentior sane operatio est creatio q̄ illustratio. Illa igitur magis q̄ hec cōuenit deo. hec cōtinua

fit a deo. Illa igitur pro dei arbitrio fit cōtinua. Celos mouēt ministri dei. Hoc motu sequentia generant: dum spēs quelibet rerum ī terris aliquid agit: & ī agendo ministra fit celi. An deus ipse solus agit nihil: q̄ diu cetera omnia aliquid opant? Absit ut primus actus agar nihil: agentibus aliis. At inquit: eum agere satis: dū agentia nō deserit reliqua: sed uim illis opandi suppeditat. Non satis est istud. Nē pe hinc propria causarū aliarum secunā opera. Atq; imagines illarum fiunt in mūdo. nō dei: cur nolit & deus assidue opera p̄pria p̄priaq; imagines facere: plurima sēp sine medio procreādo. Igitur cū creatio p̄pria dei opatio sit: generatio autē externa: operatio propria aliorum: nō cessabit deus creare aliquid quādiu alia nō cessabunt aliquid generare. Centrū mūdi uerum deus est: ut in libro de amore disseruimus: quia unus: simplex: stabilis est: & ī omnibus. Atq; alia quelibet omnino plura: composita: mobilia circa ipsum p̄ naturalē ipsius appetitū p̄petuo reuoluunt. Ita centrū deus est omniū: quia sic ē in omnibus: ut cuiq; rei interior sit: q̄ ipsa met sibi. Est et circūferētia mūdi: quia extra cuncta existens: ita supereminet uniuersa: ut cuiusq; rei sūmū apicē dignitate excellat imensa. Itē quāto ē oīum (si dictu fas est) minimus quāritate: tāto uirtute ē maximus oīum. Ut ē centrū quidē ē in oībus. Ut circūferētia uero est extra oīa. In oībus in quā nō inclusus: quā ē & circūferētia. Extra oīa quoq; nō exclusus: quā est & centrū. Quid ergo deus ē: ut ita dixerim? Circulus spiritalis: cuius centrū est ubiq; circūferētia nūq̄. At. n. si centrū id diuinū in aliqua mūdi pre imaginariā aliquā aut p̄spiciā opationis sedem hēat: potissimū ī rerū medio dominat: tanquā rex ī medio ciuitatis. Cor ferme ī medio corporis. Sol in medio planetarū. In sole igitur id est in tertia: mediaq; rerū cēntia deus posuit tabernaculū suum. Tabernaculū in quā uirtutis sue frequentius demonstrande. Que sedes familiaris ē deo: nō tam q̄ spēs aīe est: q̄ q̄ diuine ciuitatis est medium. Erarium publicum: & consona urbanarum p̄rium moderatio. Aīam hominis esse rerum medium sepe ita declarauimus. In hac igitur regione precipua dei opatio frequentius preualebit. Talis creatio ē. Creat igitur assidue aīas hoīum. Profecto quā ita bile centrū est: creat continue. Quia circūferentia est: que mūdi ambit

Centrū mūdi uerū deus est

Deo uero uerū deus est

quā ē deus

Dūq; p̄to ī philebo.

Thymag.

idē.

Plotinus autem ipsum esse putat simpliciter immortale: et si ipsi uehiculum subtrahatur. Similiterque ait solis lumen in aere: imo presens aeri haud extrinsecum iri: et si aer tollatur e medio. Ex solo. n. sole perdere tanquam pennam ipsius actum. Neque esse passionem aeris qualitateque aeri propria. Siquidem momento adest atque abest: neque ipsius quicquam sublato sole restat in aere. Neque solum adest aeri: sed similiter omni perspicuo: et si contrarie inter se nature perspicua sint: quasi non a certa natura subiecti dependeat. Neque aliquo modo a perspicuo: qua ratione perspicuum est: dependet. Sed tantum illi adest quia non impeditur illi ad esse: sicut ad esse opaco impediri uidetur. Sol. n. hunc actum emittit semper: non dimittit: non imittit. Sorte uero contingit sub eum quod capiat: imo quod cape uideatur. Acrus hic solem uicissim per te comitatur. Similiter se habet & uultus ad speculum: & ad corpus animae.

Hec Plotinus. In esse autem idolo huic opinatur phantasia quandam irrationalis atque confusam. Sensus preterea tales: ut per totum uehiculum uideatur pariter atque audiri. Quibus sensibus proprie homines quae paucissimi utantur & raro. Sentiri uero per illos sepe contentus celorum mirabiles: uocesque & corpora demonum. Quoties aliquis ad tempus terreno corpore derelicto se in corpus suum celeste recipit. Ideo Tattius Mercurii filius cum esset paternis factis expiationibusque purgatus: illico exclamauit: esse se tunc in corpus immortale transferarum: ac intueri mirabilia & audire. Quod & ipse Mercurius narrat sibi quoque paulo ante in abstractione animi corrigisse. Olympiodorus quoque platonice tradit Apollonium theaneum hac ratione solitum ex urbe roma (que fiebat in egypto) prospicere. Mirro quod platonice multi putant animam tribus uti uehiculis. Primo quidem materiali & simplici. i. celesti. Secundo materiali & simplici. i. aereo. Tertio materiali atque composito. i. ex elementis quattuor constituto. Et primo quidem dare uitam irrationalis sed immortalis. Secundo uero uitam irrationalis sed longeuam: que uidelicet composito corpore aliquando dissoluto ad certum tempus supersit in simplici corpore. Tertio denique uitam & irrationalis & una cum dissoluto corpore dissoluetur. Preterea in prima uita comunicata uehiculo sensum esse communem atque impartibilem. In secunda impartibilem & communem. i. per uehiculum uniuersum sensum patitur uniuersum. Denique in tertia sensum diuisum pariter atque impartibilem.

18
Qua parte celi anime creantur: qua ue descendunt. Cap. v.

¶ Va pre celi anime precreatur: quod stultum est credere situm in his: quod situm aliquo non claudunt. Et sicut ubicumque sol fulget: ibi mittit radii: sic ubicumque deus adest: mittit animas: delectat tamen cum alijs interdum poetice ludere. Igitur alias igitur Timeus apud alias stellas a mundi opifice seminari. quarum fiat in uita comites anime. Quod ita platonice intelligi uolunt: ut non singule anime sed animarum legiones singulis stellis accommodentur. Addit deum animas suis imposuisse uehiculis: ac uniuersam naturam legesque fatales edocuisse. Qua pre celi descendunt. Cetero precipue ut aiunt platonice: uicissimque per capricornum cetero oppositum ascendere putant. Atque hic illam hominum hanc deorum portam appellant. Neque uero adeo falli debet: ut descensum ascensum ue hic accipiat secundum situm. Sed quia luna ceteri domina generationi proxima est: Saturnus uero dominus capricorni remotissimi ideo per ceterum. i. lunarem uegetaliumque instinctum descendere animas dicunt. per capricornum uero. i. per saturnium intellectualiumque instinctum ascendere. Saturnum .n. primi mentem uocant. Qua sola superiora petunt. Accedit ad hec quod capricorni saturnique sicca uirtus: dum spiritus ad intima contrahit atque colligit: ad contemplandum assidue puocat. Lunans autem humor spargit atque dilatat: & animum circa se sibi liba distrahit. In ipso autem descensu animas accipit: & a Saturni numine per se & a Saturni lumine per corpus ethereum atque idolum amnicula quaedam siue icametera ad contemplationem aptius exequenda. Ab Iouis numine atque lumine similiter ad uite ciuilis gubernationem: a Marte similiter ad magnanimitatem per iunias perulsadas: a sole ad phantasiam & sensum claritatem: a Venere ad charitatem: a Mercurio ad interpretationem atque eloquentiam: a luna ad generationem. Et quis in signula denique bona: possunt tamen in mixtione terrena ad malum de generare. Descensus huiusmodi ita ferme subito potest fieri: ut tadium descensus a sole: quod quis subito demittat in terram. Variis tamen in ipso casu nubium uestitibus coloribus. Nonnulli uero putant animas in quolibet spatio ad certum tempus uitam agere spe illi conuenientem. Sortum .n. a spis singulis uehicula propria. Ac tandem post multa secula ad elementa descendere. Atque in igni & aere demonica in terra humanam brutalem ue uitam agere. Item si milibus gradibus tandem ad superna redire. Hec illi. nos autem in omnibus que scribimus: eatenus affirmari a nobis aliusque uolumus: quatenus christianorum theologorum concilio uideatur.

¶ Quando infunditur anima corpori: & quomodo in corpore uiuit: ducitur. Ca. vi.

Lucius Scaurus 19
Mercurius
Olympiodorus

q Vado infundit aia corpi. Postq[ue] i aluo mulieris ipsu[m] semē qd a toto uiri corpe aite defluerat/traxeratq[ue] secū formatricē uī ab aia uiri p hāc ipsā uī diebus circiter qnq[ue] & qdragita sic ē affectū ut sex primis diebus la c euaserit. Nouē seq[ue]ntibus sāguis. Duodeci alus caro. Decē & octo reliqs fuerit figuratū: tūc aia creat[ur] atq[ue] infundit. Qui aia aite igressū uixisse putat eas demonē uite ducē natalit[er] elegisse dicūt i ipō descēsus initio prius q̄ corpus igrederēt. Alii uero postq[ue] electioe uti cepit/eligēdo mo res iterū demonē uite ducē latēt eligere. Sepe ēt eūdē demonē a pluribus eligi. Posse. n. aia[m] multas gēio uno. i. uno igenii duce demōe uti. Qui aite eligere opināt ex illa potissimū turbā demonū accipe uolūt/q̄ eidē accomodēt stelle/cui & aia ab ipō mūdi opifice fuerit assignata. Tot. n. eē demonū herouq[ue] legiōes/ quor[um] stelle sūt nūero. Atq[ue] ex tali qdā turba illū sortiri preceteris q̄ cū illa electa uita maxie cōuenit & figura celi q̄ eo ipō electiois descēsus momēto cōponit. maximāq[ue] his de causis i hoīum igeniis fortūisq[ue] differētiā puenire q̄ uero post ortū p diuersitate morū diuersos aias adipisci genios aut[em] pmutari quoq[ue] duces eius mōi cōcedūt/monibus permutatis. plusq[ue] cōsilio tribuere q̄ uel fato uel fortūe uidēt. Verū utcūq[ue] sit ppetua idigemus custodiā nūminū. Qd̄ qdē plato cū i symposio pthagora politico cōtra dicit sic pbat in legibus. Videlicet/ quoniā iter falsa bōa & innumerabilia mala uersamur. Vnde ppetua fallacia & p[er]urbatio nascit. Ideoq[ue] tāq[ue] oues mira diuinorū pastorū custodia sēp egemus. Addit cū nos p[ro]p[ri]ū qdē uitium pdat/ p[ro]p[ri]a uero uirtus/ uelut exigua seruare nō possit. Ideo sola sup[er]iorū uirtute custodū/ quorū uirtutis imago qdā exigua sit nostra uirtus nos posse seruari. Presertim cū sicut alibi dicit/ Herma exponēte/ malefici demones assidue nos p[er] uirtutibus ad inferota detorqueant. Sed alii sūt custodes illi/ qui nos eligunt/ alii demones/ quos nos eligimus.

Qua pte corpis aia igredit[ur] q̄ egredit[ur] & quo duce p[ro]gredit[ur]. Ca. vii.

a Nima qua parte corporis ingreditur/qua egredit[ur] Aia que est mediū rerū iussu dei q̄ est mundi centrū in punctū cordis mediū qd̄ est centrū corporis primū infundit. Inde p uniuersa sui corporis mēbra se fundit/ quando currū suum naturali iungit calori. Per calorem spiritui corporis. Per hunc spiritum immergit humoribus Mēbris inserit per humores. Deniq[ue] p morbū solut[ur] us medius: statim cū suo illo curru se

(ut ita dixerim) colligit. Refluitq[ue] i cor: uide primū effluerat. Cordis extracto calore qd̄ p[ro]p[ri]ū erat illius uehiculo (susceptraculum) cor deserit randē suo illā uehiculo comitāte. Sicut oculo clauso lumē solis qd̄ illi i fluxerat/ effluit integrū suo ipsū comitāte calore. Atq[ue] ut pbat Plotinus nō extinguit: sed solē suū ppetuo seq[ue]t. Mitto i presentia q̄ egredietes aias genū demonesq[ue] sui ad cōem iudicē oēs ducunt. Sed lata snia priores abeūt demones/ malaq[ue] uolētus & malus demō trahit/ bonas at̄ deus trāq[ue]lle pducit. Hec i phedone

De statu aie pure/ precipue secūdū platonicos. Cap. viii.

u Bi nā est aia pura decedēs corpore mortuo/ Vbi ē lumē purum oculo clauso. At lumen in solē reflectit. In etherē quoq[ue] reflectit aie currus ethereus/ onere terreno deposito. Ad etherē aspirat aia nara quōdā in ethere ut inq[ue] Pythagoras. Precipue si uiuēdi & cogitandi habitū ethereis mētibus simlē mēte cōceperit. Ita. n. aius habitu mouet & agit: sicut natura formis. Qd̄ qdē patet in his q̄ postq[ue] artū habitū cōtraxerūt sine consilio & attētiōe/ ut natura solet/ q̄ si naturaliter opant. Remanere uero i aia separata habitus. tū morū tū disciplina rū tam bonos q̄ malos Plato in phedone gorgiasq[ue] asserit: & rō illa pbat/ qua dicit habitū ita i naturā cōuertit/ ut talis ab illo/ qualis a natura pueniat inclinatio. Qd̄ maxime i ple[ne] in aīs ab hac mutabilitate seiunctis. Sed cur aie quoq[ue] elemētōrū earūq[ue] currus ad celestem habitationē nō annitunt? Quoniā ut platonico[rum] potius q̄ mea opinione respōdeā officiū illis a deo assignatū est/ ut ibi sint semp. Aie cedūt uolūtati diuine. Currus quoq[ue] cedūt desiderio aiarū. Aie ille ex hoc officio prestātius officiū non amittunt. Currus orbicularem motum circa suas animas seruant non impeditum. Et sicut celis naturale est/ illic circa suas animas uertit/ ita hic his uehicularum circa suas. At anima nostra nite functa hic munere sibi ad tempus iniuncto etheris eā plagā sibi preceteris eligit/ cui nascēdo fuerat assignata. Ad illud cōfugit astrū atq[ue] numē ut plato inq[ue] cui uiuēdo se simlē reddidit. Sed illi uiderint. Proinde sicut in terris cōsiderando a singulis ad cōes naturalium spēs/ a spēbus ad rōnes diuinas tanq[ue] naturalium cās pcedebat/ sic i celo uicissim a rōnibus diuinis. i. ideis ad spēs natura

Pythagoras.

les pfecte ab his ad singula quodamō se cōuertit. Ac q̄ diligēter hic ī
spiciebat singula/tam ibi eadē p̄spicit negligenter. Rursus q̄ obscure
diuina p̄spiciebat/tā p̄spicue ibi p̄spicit eadē. Et que hic singularim p̄
īstrumēta in externo uidebat lumē /illic secūdū spēm p̄ se ī lumē ui
det ītrifeco. Profecto quātū olim cōuertebar ad sēsū/rātū cōuertī tūc
ad mentē. Cuius oculo diuinū fulget lumē. Qd̄ quidē & si intrifecū
mētibus dici pōt: tamē multo magis ab ipso deo q̄ infusus oculo ra
dius a sole pender semp atq; seruat: plenusq; formatū adest sicuti co
lorū solis lumē. Formasq; ipsas & cūcta p̄ formas eatenus ostēdit mē
tibus: quatenus in ipsū pure ardētēsq; cōuertunt. Tot uero saltem iis
oīo cōuersis parefacit/quot rerū spēs facit ī mūdo. Nō. n. decet minuf
formate mentē q̄ mūdi materiā. Neq; minus tribuere mētī/q̄ naturali
ter appetat/optat at ordinē uniuersi cōprehēdere/quo & ipsa compre
hēsa est. Quē diuturna iā admiratione q̄siuit. In quo & ipsa puidētie
cuiusdā sortit̄ officiū. Singula uero & infima rātū in lumine p̄spicit/si
ue preterita illa fuerint/siue presētia /siue futura / quātū ad illa uel p̄
uidētia quadā uel affectu dirigīt. Sane quēadmodū senes puetorū
ludos: philosophi studia plebeorū: uigilātes sōnia dormientiū aut ne
gligūt aut rident: nisi aliter nōnūquam necessitas postulauerit: ita &
multo magis segregate mētes nostra hec singula & cōtingētia negli
gūt: nisi quātū ab ipso oīum patre cuius natura puidētia ipsa ē/ cuius
agere ē puidere: cuius officiū ē oībus puidere/ puidētia illis q̄dā fue
rit demādata. Tales Plotinus aīas tū ex ātiquorū snia/ tū ex ppria rōe
pbat curare suos: & sepe publice uaticiniis cerensq; beneficiis generi
hūano pdesse. Sed cū harū puidētia uolūtati diuine cōsēriat: nō prur
batiōe ex rebus nostris ulla tāgūt: sed facile hec & trāgille gubernāt.
f. Ed neq; diffidar aīam sepatā ad rātū posse lumē atrolli/ p̄pea q̄
eā ī corpore uideamus tāta caligie circūfusā/cōpare platonici iu
bēt itellecrū q̄dē uisui/ itelligibile uero uisibili. Visus nunq̄ lucē ipsā
in ipso sole plenissimā cōprehēdit. Illa. n. huius sēp excedit p̄portio
nē. Inrerdū ēt neq; lumē ī coloribus īpeditus cataracta uidet. Aliquā
do uapore quodā obfusul uel rubro uel croceo & obscure & aliū q̄ sit
iudicat. Alias at uel pp cōtractionē ad iteriorē imaginationē externa

non uidetur aspicere: uel pp distractionē simul ad obiecta itret se lon
ge distātia/ uix cernit alterutrū. Ac si paulo attrētius ad alterū uergit/
interī remissius uel nullo mō uergit ad alterū. Similiter itellectus hu
manus īmensā ipsā diuini luminis plenitudinē in absoluta dei natu
ra exuberantē nunq̄ penitus cōprehendit. Quippe cū illa nimitū capa
citatē mentis exuper. Preterea idē dei lumē uel in rerū creatarū ideis
quasi determinatū uel ī angelis iā cōtractū clare p̄spicere q̄dē pōt ali
quādo/ uidelicet cū ferme ita fuerit a corporis cōtagione semotus ut
illa. Elemētali uero ut nūc cōiūctul corpori/ q̄si cataracta quadā adeo
eius ad illa p̄portio īpedit̄: ut ideales rōnes angelicasq; substācias lō
ge admodū a materia segregatas omīo cōprehēdere nequeat: Proīde
quotiēs puitibus quasdā earū pprietates excogitat/ toriens q̄a phā
tasie coniunctus ē nimitū/ phātasie simulacris quasi uaporibus nebu
lisq; eas adeo p̄spicit iuolutas/ ut uel obscure admodū/ uel aliū q̄ sint
uidere cogat. Postremo ēt si parūp quoad pōt/ phātasie discutiāt nu
bes/ interea tamē q̄a & ad difficile regendi corporis ministeriū est cō
tractus & ad sēsibiliū imaginū ob cursū cōtinue īpendentē simul atq;
ad intelligibiliū intuitū est distractus: iccirco supnos īfluxus uix q̄
dē suspicit/ & quasi nec p̄spicit. Atq; (ut platonici opināt) tanq̄ p̄ repē
tinā quādā coruscationē subito uanescentē. Quā ob rē nemini mi
rū uideri debet/ q̄ hic neq; claritatē diuinorū p̄cipiamus: neq; suauita
tē ipsā/ que illic gustat̄ ex illis/ ipsi unquā uel paulū degustemus. Nē
peinēs ob informē materiā & a mente & a diuinis alienissimā nō ali
ter q̄ lingua pp pituitā paralitica/ diuinorū saporū ueritatē uolupta
rēq; gustare nō pōt. Sed tunc demū salutarē nectarei liq uoris recipiet
gustū/ cū lethei fluminis letales humores penitus expurgauerit: atq;
insup diuinū fontē nō naturali tantū siti que ex se ipsa molesta ē/ ap
petierit/ sed ēt quodā moralis pieq; sitis habitu ipsū p̄ ceteris imo
solū elegerit appetendū. Quo aut gustu saporibus his uescat̄ alibi di
sputauimus. Huc rēdit platoniciū illud ī phedro: aīas q̄ ex lethea
emerferint aqua altius euolare. Ibiq; primo celestē una cum diis cele
stibus / deinde super celestē cum supercelestibus circuitum agere: eo
.n. ordine ut alie cum aliis ibi numinibus circūuagentur: circuitusq;

huiusmodi alternis vicibus reperant. Hoc aut nihil aliud sibi uult quam solitas ab elementalibus corporibus animas in celestibus iam uehiculis in figura propria circulari. scilicet restitutis celestem colere regionem. Atque alias una cum stellis celicolisque aliis quibus uel natura uel habitu magis familiares sunt in terra quadam mundi gubernatione congruere: tum per rerum species similiter ratione discurrere. Rursus cum diis supercelestibus. id est angelis in ipso idearum intuitu & quasi quodam circuitu subito consentire: & una cum utrisque feliciter utrumque pagere. Addit eisdem una cum superioribus illis alimentis. scilicet ambrosia & nectare uesci. Ambrosiam quidem esse ceteris conspicuum suauemque ueritatis intuitum. Nectar uero excellentem facillimamque puritatem. Hic patitur & uetus illud arcanum a Platone in libro de regno preceteris celebratum: presentem mundi circuitum ab oriente ad occidentem esse ioui tum atque fatali. Verum fore quandoque alterum huic oppositum sub Saturno ab occidente uicissim ad orientem. In quo sponte nascuntur homines: atque a senio procedunt in iuuentutem: alimenta quoque illis ultro eterno sub uere ad uotum suppeditantur. Iouem ut arbitror animam mundi uocant: cuius lege fatali manifestus hic manifesti mundi ordo disponitur. Preterea uitam aiorum in corporibus elementalibus iouiam esse uult: sensibus actionibusque deditam. Saturnum uero supremum iter angelos intellectum: cuius radius illustrent ultra angelos animas accedantque & ad intellectuali uitam continue puritibus erigantur. Que quoties ad uitam eiusmodi conuertuntur eatenus sub regno saturnio dicuntur uiuere: quatenus intelligentia uiuunt. Proinde in ea uita ideo sponte dicuntur regenerari: quia electione propria in melius reformatur. Rursus indies reuiuere nescere. id est in dies si modo ibi dies dinumerantur magis magisque florescere. Hoc illud apostoli Pauli. Homo iterum renouatur in dies. Denique illis alimenta sponte affatim sub perpetuo uere suppeditantur: quia non per sensus operumque disciplinam: sed per lumen intimum sumamque cum uite tranquillitate atque uoluptate miris ueritatis ipsius spectaculis profuuntur. Eiusmodi uite odor quidem mente per uirtutes separata sentitur: sapor uero mente penitus separata gustatur. Addit his in symposio purgatas animas que diuinam preceteris pulchritudinem amauerunt: tandem in ipsum diuine pulchritudinis pelagus sese prorsus immergere: diuinisque ibi liquores non ratum bibere: sed etiam in alios iam ex se ipsis effundere.

A. 179 ad.

Simum uero beatitudinis concludit in epinomide ubi ait: animam purgatissimum omnium tum mutabilitate firmata tum multiplicitate collecta sese in propria unitate intellectu superiore omnino conferre: perquam hanc in unitatem diuinam intelligibili mundo superiore iam transferre: deoque potius uiuere quam se ipso: cui certe mira quidam super intelligentiam ratione sit coniunctus. Hinc uero nodum effici Plato uult diuina quadam luce: quod quidem non aliter in mente resulget atque si amore dei prius accessa transformetur in deum. Quo fit ut diuinum amoris in phedro omnibus diuini furoris gradibus atque bonis longissime preposuerit. Hic uero potissimum platonica latent mysteria: paucis que subdum a nobis breuiter comprehensa. Nepe segregate mentes cum primis in se conuertuntur per radii naturalis sibi que proprii tanquam animalia que nocte uidentur: pauca quedam & illa quasi sub nube uident. Quatenus. scilicet earum natura sub determinata specie rerumque formulis quasi informibus representat. Deinde uero per radii proprii in lumen ceteris menti sublimium speciebus sese conuertentes: iam per ipsum quasi per diurnum lumen perspicue cetera ab ipso luminis huius auctore creata conspiciunt. Lucem uero ipsam luminis huius originem: quam naturaliter appetunt: ideoque nec frustra desiderant: assequi suspiciendo non possunt. Quoniam & per externum a deo lumen: quatenus externum est lucem deo intimam omnino penetrare: & amplissimum dei augustissimo suo comprehendere nequeunt. Siquidem lumen ipsum quod in deo amplum: tamen in mentibus euadit angustum. Verum lucem licet obscure prospectam: tamen ardenter amando ipsius interim calore penitus accedunt. Atque accense: quod amoris est proprium: transformantur in lucem. Qua denique roborate: ob amoris iam consecutum quod per aspectum uix eminens sequi potuerant. Ut lux iam ipsa amore facillime fiat: quam persequi oculis ante moliebantur. Tanta uis est amoris: tanta facilitas: tanta felicitas: imo uero (ut rectius loquar) tanta uis est lucis amate. Mens. n. amando lucem non tantum sese accedit & transfertur: quod a luce blande alliciente: uehementer percipiente: penitus penetrat: & accedit & transfertur & luget. Cum uero tota perceptionis fructuositasque efficacia que in sensibus est externis sit & multo magis in phantasia: rursumque longe potentior sit in mente: expedita presertim ac preterea sensibilium rerum oblectamentorumque rationes exactissime sint in deo: sequitur ut mens dum expedita potius deo: summa queque & sincerissima omnium oblectamenta sensuum: suo quodam miroque modo plenissime sentiat. Neque

solū imaginaria circa deū delectatione q̄si uidēdo audiēdoq; & odo
rādo. Hec .n. iplere nō pōt; sed ēr substāiali quadā gustui tactuiq; p
simili uoluptate pmulceat. Gustū uero tactū ue in quā nō cōtigiui cu
iusdā/ut fir in sensibus: sed penetrantis penitus atq; penetrati: pene
trati in quā a toto imēloq; bono/ totū secū imēlūq; gaudiū iferente.

Nouem gradus in patria.

p Roinde nouē beatorū gradus nō solū apud christianos /sed ēr
apud platonicos tū in angelis tū in aīs disponunt: ob eā /ut ar
bitror/ rōnem/ q; nouē precipue modis diuina illic pficiē contēplatio.
Sane quēadmodū nos ex rerū potentia: ordine: cōmoditate potētā/
sapiētā /bonitatē dei/ qua possumus sagacitate uenamur/ sic illi uicif
sim ex diuina bonitate potentia sapientia tanq̄ ex finali efficiēte exē
plari cā uninētū/ hec tria similiter i rebus agnoscūt/ ea uidelicet rōne
ut alii diuinā bonitatē potissimū in se ipsa cōsiderēt. Alii ad res ipsas
precipue referāt. Alii precipue res ad ipsā uelut ad finē. Singuli tamen
cūcta cōtueant. Sic ergo triplex diuine bonitatis ipletur ituitus: per
quē tres primi beatorū ordines distigunt. Tribus quoq; modis simi
liter potētā/ totidēq; sapiētā cogitat. Hic sex insup ordines beatorū
cōnumerant. His nouē feliciū gradibus apud platonicos octo ce
lorū plage ac nona sup celū excogitata regio cōgrue accomodari ui
dent. Apud orphicos āt octo celi atq; sub luna ethereus ignis. Apud
christianos circuli sub empyreo nouē. Quilibet .n. ad illā potissimū
regionē habitu quodā simili quasi naturali leuitate ferunt/ cuius ha
bitatoribus āgelis sese in uita precipue similes reddiderūt. Similiter
quoq; christiani reprobos aīos i nouē reprobōrū demonum gradus/
q;bus se uiuēdo fecere similes/ ipsa similitudine quasi pōdere natura
li putāt precipitari. Sed de his alias. Qd̄ uero nouē sint i beatitudi
ne gradus/ hec quoq; ut arbitror rō cōprobat. Nēpe diuinā potētā ti
memus/ sapiētā querimus/ diligimus bonitatē. Solus qdē bonitatis
amor aīam trālformat i deū. Iccirco amor absq; inq̄sitione atq; timore
aīam patrie reddit. Cōtra uero nequaq;. Sed iā gradus ipsos/ q;bus in
celū ascēdit ordine disponamus. In primo sint q; potissimū bonitatē
amāt. Deīde potētā timēt. Postremo sapiētā querūt. In secūdo qui i

18
297
296

primis diligūt bonitatē: circa uero reliqua duo se pariter hēnt. In ter
tio q; similiter erga bonū i primis afficiunt. Deīde sapiētā pscrutant:
postremo timēt potētā. In quarto/ q; circa tria eque se hēnt. In quinto
q; bonū primo amāt: deīde potētā extimēcūt. In sexto qui similiter
bonū diligūt: seq̄nti uero gradu appetūt sapiētā. In septimo q; abso
lute bonū & simpliciter amāt. In octauo quos potētā Primū/ secūdo
bonitas/ tertio sapiētā mouet. In nono apud quos sapientia primo/
secūdo bonitas/ tertio potētā pōt. Mysteriū eiusmōi i euāgelio ibi
significatū arbitror/ ubi diuinū oraculum sectatores suos nouies bea
ros appellat/ ppea q; nouē gradibus meritorū duce deo celi nouē ad
nouē cōtēplatiōis ordines beate perūt. Sed ecce iā beata euangelii sacri
cōmemoratio nos āmonere uideēt/ ut philosophicis dimissis/ ābagibus/
breuiori tramite beatitudinē ea q;ramus uia/ q; christiani ducūt theo
logi: ac Thomas agnas i primis/ christiane splendor theologie.

De statu aīe pure precipue secundū christianos theologos

Reata mens quelibet respiciēdo uel i suā essētiā/ q; ibi differt ab
esse/ & icerta spē ē a deo ifinite distāte/ uel i lumē sibi met pprū
uel i quod uis lumē in ea determinatū/ substātiā diuinā itelligere ne
quit. Que cū infinita sit/ certe qd̄ ipsa sit p finitū aliqd̄ represētari nō
pōt. Solū uero p ea q; diximus/ mētē & deū eē cognoscūt & qd̄ nō sit
potius q; qd̄ sit/ & q; rōe uel ipse ad alia uel alia referāt ad ipsū. Id Pla
to i pmenide pbat. Idē Dionysius areopagita i mystica theologia cō
pbat cōcludēt mētē i sūmo nātalis cognitiōis gradu cōiūgi deo ue
lut ignoto q̄si oculū sub solis lumē caligātē. In eiusmōi uero cogni
tiōe nātale desiderū nō iplet. Quicqd̄ .n. i spē qdā ē ipfectū/ spē ipsi
us optat pfectionē. Talis āt cognitio i ipsa cognitiōis spē ipfecta cē
set. Solemus .n. i nullo cognitiōis mō q̄scere prius/ q; qd̄ sit res ipsa se
cūdū substātiā cognouerimus. Preterea rōni nātalis ē cōtinua p rō
nes discursio/ quousq; ad sūmā pueniat rōnē/ q; quoniam infinita sit
ideo sola rōnis discursū ex se absq; fine frustra puagaturū sistere pos
sit. Siqdē ultra finitū quodlibet/ mēs sēp aliquid ulterius machinat.
Qd̄ quidē inumeris/ & lineis/ & figuris/ pportōibusq; appet. Quo fit
ut i sola dei substātia/ que sola ifinita ē/ cōq̄scere ualeat. Idq; ide pue

nire censēdū: q̄ naturalis tū itelligētie p̄spicacia / tū uolūtatis ardor / ra
 dius qdā ē ab ipsa diuina luce p̄xime p̄ ipsius lumē infusus: i eādēq̄
 resilit naturaliter: neq̄ moueri cessat prius q̄ in suū se solē deniq̄ resti
 ruerit. Proīde quo quid naturali ē fini p̄p̄iquius / eo uehemētius ad
 uētat ad finē. Qd̄ in elemētōrū motibus ē manifestū. Segregate uero
 mētes p̄ naturalē cognitionē p̄p̄iquiores deo euadūt q̄ cōiūcre. Igit̄
 cū nōstre naturalis cognitionis sue terminis cōrēte nō sint / certe mul
 to minus ille. Quoniam uero naturalis sp̄ei cuiuslibet appetitus / ab
 uniuersali natura directus / oīo inanis eē nō debet / oportet mētes oēs
 posse diuinā uidere substātiā: sine q̄ nihil p̄fecte uidēt. At cū uidere
 illā in sp̄e aliqua creata nō possint / opus tamē sit forma p̄ quā uideāt /
 forma inquā diuine substātie p̄pria / qua illā nō imaginari sed p̄p̄ie
 cernāt. Necessē ē eas diuine substātie a deo copulari / ut ipsā iā inspici
 ant p̄ se ipsā. Simile qd̄dā apparet in uisu / qui colores quidē p̄ ipsorū
 imagines sub lumē cernit: lumē uero p̄ aliud p̄cipue q̄ p̄ lumen / ui
 dere nō pōt. Sed ne quis absurdū putet / deum intellectui cōiūgere
 uelut formā / meminisse oportet / p̄fectionē mētis cōsistere circa uerū.
 Verū at̄ & ens / & itelligibile idē. Quicquid aut̄ in hoc ipso genere ex
 eētia atq̄ eē cōponit̄ / tanq̄ ens / uerūq̄ potius q̄ tanq̄ esse / uentus ue
 se hēt. Neq̄ pōt aliorū in eodē genere eē forma: cū iam forma i se sua
 ad suā q̄si materiā sit cōtracta. Itaq̄ nulla creata mēs / mētū reliquatū
 forma fieri pōt. imo solus deus ad genus mentiū ubiq̄ se hēt ut for
 ma / q̄ solus ē ipsū esse & simplicissima ueritas: ut formā inq̄ / nō tanq̄
 pars cōpositi / sed opandi p̄cipiū. Quo mēs potius / ut deus iā q̄ / ut
 mēs / opere ē. Sicut ignitū aurū ut ignis agit potius q̄ ut aurū. Quale
 apocalypsis iohannis iuber emendum.

Quo pacto mens deo coniungitur:

a D hoc at̄: ut mens diuinā induat substātiā q̄si formā / nō p̄pria
 uirtute duci: sed diuina trahit̄ actionē. Si qd̄ natura inferior p̄
 prietarē / formāq̄ superioris absq̄ superioris ipsius actiōe cōsequi nequit.
 Qd̄ i elementis ē manifestū / i quibus aer nō aliter q̄ agēte igne / ignis
 euadit. Preterea nihil pōt ad excellētiorē actionē aliquādo p̄ducī / ni
 si prius i eo uirtus corroboreē. Qd̄ si ad cōsuetam actionis sp̄em / sed

non q̄
 forma d̄
 op̄ ad p̄
 apoc.

ramē aliquāto uehemētiorē / ē p̄ducēdū / satis utiq̄ erit / si mō solita
 uirtus augeat̄: utpote si aer q̄ naturaliter uno calefacit gradu / duobus
 aliquādo sit gradibus calefacturus / sufficiet naturalis sui caloris aliq̄rū
 intendere qualitatē. Verū tamē si aer actionē sp̄eigenereq̄ superiorē sit si
 bi uendicaturus: uidelicet si illuminaturus fuerit / qd̄ corporis ē ethe
 rei p̄p̄iū / nouā ab ipso ethere formā iā sortiat̄ oportet. Quorsū hec
 ut intelligamus / mentē nō posse ad diuinā substātiā p̄ ipsā mer p̄spi
 ciendā atrolli p̄ solū naturalis uirtutis & luminis augmentū. Cum
 eiusmōi opatio ab ipsa naturali mentis opatione plus q̄ genere diffe
 rat / sed opus esse noua quadā uirtute / nouoq̄ lumine ab altiori p̄ci
 pio descendente: Qd̄ qdem & gratie & glorie lumen appellant / quo
 illuminata mens & multo magis accensa / diuinā iā substātiā / cuius
 calore iā feruet / induit̄ uelut flāmā: flāmā inquā nō qualem in crinita
 ficcus uapor a terra sublarus subit p̄pe ignis sperā / quāuis id admo
 dū simile uideat̄ / imo flāmā sup̄celestē / lucentē salubriter / non urentē.

Negabit forte aliqs̄ mentem p̄ quod uis lumen ad p̄spiciendū deū
 posse p̄ducī / q̄ si nulla est uisus ipsius ad sonū p̄portio / nimirū neq̄
 mentis neq̄ luminis a mente suscepti / ideoq̄ finiri ulla ad imensū de
 um p̄portio est. Nos at̄ respōdebimus: deū quāuis facultatem itelle
 ctus excedat / nō tamen sic alienū esse ab intellectu / sicut sonus est alie
 nus a uisu / uel isensibile qd̄dā a sensu. Cū deus sit / ut christianis pla
 cer theologis / itelligibile / primū / totiusq̄ intellectualis uirtutis / & actio
 nis p̄cipiū / mediūq̄ / & finis. Est igit̄ quedā iter intellectu deūq̄ p̄por
 tio: nō quia sit ulla cōmensuratio / sed habitudo quedā potius quasi
 materie intellectualis ad itelligibile formā / & effectus ad cām. Prete
 rea lumē illud infusū & si terminatū euadit i mente / ea tamen uirtute
 preditū a deo ifundit̄ / qua eā diuine substātie copulet / nō naturali q̄
 dē sed intellectuali potius copula. Id uero efficere neq̄ radius natura
 lis: q̄ iā ab initio totus in suscipiētis trāsiuit naturā p̄ se prius infor
 mē. Vnde & ipse caliginosus euasit & debilis. Neq̄ mens cū lōge a di
 uina simplicitate degeneret / totā pōt suā p̄ idē sortiri p̄fectionē. Ideoq̄
 aliud i ea radius ē naturalis / p̄ quē q̄renus sue cōuenit sp̄ei non nihil
 intelligit: aliud uero lumē infusū diuinitus: quo subleuāte ad gradū

Annua
 obz q̄ p̄
 q̄
 R.

fieri et ad fa
 ctes sicut

sup se ultra q̄ cogitari possit) eminentissimū mirabiliter eleuatur De
niq̄ infinitas ipsa dei haud priuationē forme significat / qualis ifini
tas materie cōuenit : cūq̄ sit inefficax & informis / merito cognitioni
inepta censeñ. Sed absolutā significat excellentiā nullo profus subie
cto cōtractā. Hec at̄ ceu sol natura sua id hēñt mirū ī modū lucendo
atq̄ illuminādo maxime oīum mouere intellectualē uisū possit atq̄
uideri. Et qua uirtute excedit mentē / eadē possit eandē supra uires p
prias eleuare. Neq̄ tamē putandū est / mētē essētia diuina formatā /
q̄ uis quid ipsa sit intelligat / ipsā tamē penitus cōprehēdere. Nā & uir
tus ipsius terminata est / & lumē ī ea determinatū / & diuinā cū subie
cēntiā / nō p̄ oēm diuinitatis uirtutē inde format. Quid ergo? Nūq̄d
prem diuine substātie cernit qdē / prem uero non cernit? Nō ita sane
dicendum. siquidem deus diuidi nequit. Immo uero putandum est
eam asp̄icere deum / haud tamen potest comprehendere .i. sub tot
rationibus & tanta certitudine tantaq̄ perfectione perspicere deum
sub quor & quanta sibi mer̄ perspectus ē deus. Accedit ad hec q̄ nō
cūtraque deus & uidet & pōt̄ / uidēdo deū pōt̄ ipsa uidere. Videt at̄
pōt̄q̄ deus infinita preter illa q̄ in natura cōsistūt. quod pbauimus
alias. Si. n. dei substātiā nō cōprehendit / certe neq̄ intelligentiā eius
atq̄ uirtutē. Neq̄ igit̄ cūtraque & itelligit deus & pōt̄. Alioqn cū uir
tus p̄ ea que pōt̄ / soleat extirari / si quecūq̄ uidet pōt̄q̄ penitus com
prehēderet / cōprehēderet pariter uidēdi / faciēdiq̄ uirtutē atq̄ substan
tiā. Quid plura? Quo altior intellectus / eo & plura uel numero uel rō
ne itelligere debet. Ex quo cōsētaneū est / diuinā mētē se ipsā ūdiq̄ cō
tuētē tū plura tū pluribus rōnibus uidere / q̄ uideat qliber intellectus.

Omnes mentium spēs possunt coniungi deo.

n Eno uero diffidere debet / mētes humanas p̄pea q̄ in ipso men
tiū genere infime sint / ad ipsā diuine substātie cōtēplationē pos
se p̄duci. Quādoqdē neq̄ ipse angelice mentes illuc uirtute quadā p
ueniūt naturali / sed diuina potius / & (ut ita dicā) supnaturali trahūt.
Opus at̄ / quod supnaturali uirtute pagit̄ / p̄ naturarū diuersitatē īpe
diri nō pōt̄. Quippe / cū imense potentie dei nihil alicubi reluctet. Tā
facile diuina potestas totā mouet machinā q̄ facile minimā mundi

18
299
prem. Tā facile curat egrotātē grauiter / q̄ facile leuiter egrotātē. Quā
ob rē qua facultate infusa diuinitus mentes altissime / eadē & infime
ad sublimia rapiunt. Preterea suprema mentiū creatarū īmenso quo
dā adeo spatio distat. Infima uero ab hac cum utraq̄ finita sit / finito
discrepat interuallo. Interualli uero huius ad illud nulla eē p̄portio
iudicat. Qd̄ si finitū additū ī finito nullā ut apparet affert uarietātē /
qd̄ nā prohibet ipsā dei uirtutē / que spatiū ad angelū usq̄ subito per
currit īmensū / mox tamē pusillū inter āgelū aīamq̄ cōplecti. Ut simul
ram aīa q̄ angelus rapiatur. Deniq̄ si mentiū generi qua rōne mentes
sunt / naturalis ē instinctus ad sūmū intelligibile p̄ uidendū quod in
oī intelligibili querendo querūt & appetūt appetēdo sequit̄ ut tā na
turalis sit instinctus eiūsmōi mentibus infimis q̄ supremis. Atq̄ tā he
quādoq̄ q̄ ille terminū cōsēq̄ possint naturaliter exoptatū. Id aut̄
nobis appetitio ipsa naturalis ostēdit: que cū trahat ad infinitū / non
pōt̄ aliunde q̄ ab ipso mer̄ ī finito inseri ac moueri: atq̄ deniq̄ termi
nari. Qd̄ si que a natura mouent̄ inferiori nō frustra mouent̄: multo
minus que a suprema ducunt. Huius qdē radius p̄ oēs sese ordines
mentiū trāfferens singulas & illustrat ut uideāt: & accēdit ut ament.
cū uero ignis atq̄ sol lumen latius p̄pagare soleāt q̄ calorē: consenta
neū est / quousq̄ diuini solis radius calefaciēdo p̄tendit̄ / eousq̄ mul
to magis posse illuminādo p̄tendi. Ergo mētes humane sicut ide ac
cēse diuinū quotidie appetūt bonū / ita & illic diuinū quandoq̄ uerū
illuminate conspiciūt: atq̄ cōspiciendo uero bono feliciter p̄fruunt.

Diuersi in patria gradus: & q̄ omnes oīa creata uident.

p Ossunt at̄ alie mentes aliis clarius pleniūsq̄ diuinā substātiā
contueri / quatenus lumē ipsū quoad id q̄ si materie p̄spicue pre
parant / sub diuersis p̄fectionis gradibus inde suscipiunt / siue p̄ natu
re siue p̄ dispositionis acq̄site diuersitate aliter atq̄ aliter prepenñ. Ma
xima uero nostris mētib; uarietas ex diuersis amoris gradibus p̄
ficiat. Quibus qdē gradibus diuersi & uisōis & multo magis gau
dii gradus nō iniuria cōgruunt. Forte uero licet singule cūcta creata
uideāt / ut pbabimus / alie tamē plura q̄ alie. Ex his q̄ nō creant̄ at̄tin
gūt: & que uidēt pluribus rōnibus assecunt. Oēs tamē uera rōne per

spiciunt. Et cū gaudiū uelut terminus amori respōdeat/ que amaue-
runt ardentius hec coniūctius ut solet amor herētes iterius trāferūt
in bonū/sic ipso amoris habitu cōferente/suauitūsq; fruunt. Proinde
si mētium finis est ad diuinā substāriā puenire necessario illic tāquā
in fine oē mentiū desiderū prorsus imple. Nō impleret aut nisi ordinē
illic uniuersi creatū undiq; cōprehēderent. Siq; dē eiusmōi est cōsuetū
studiū intellectus ut picularia ī uniuersalia ad cōmunissimū usq; re-
soluat. Atq; ipsū ens sub absoluta rōne describat/ p q; oēs eius gradus
distinctissime diuidat. Quasi ad id precipue natus sit/ ut uniuersi for-
ma quādoq; forme. Quid nā prohibet intellectū dū fōtē cōspicit uni-
uersū/ uniuersū effluens inde pspicere/ Prefertī cum nō sicuti sensus ex
sūmo sensibili ad sentiēda minora impedit/ ad rēpus/ sic intellectus ex
intelligibili sūmo īpediat/ ad reliqua/ sed potius mirifice roboret. Pre-
terea intelligibile genus amplius est genere naturali. Multa. n. ultra
illa que natura facit intelligi possūt. Igit̄ quecūq; ad esse naturale cō-
plendū necessario requirunt/ insup & multo plura ad cōplendū eē in-
telligibile exigunt. At uero esse intelligibile tunc demū absolutū est/
cū intellectus sūmū attingit finē. Quēadmodū ipsa naturalis eē pfe-
ctio in ipsa rerū cūctarū cōstitutione cōsistit. Quā ob rē deus quecūq;
ad pfectionē uniuersi pduxit/ in intellectu sibi iuncto pducit. Rursus
quāuis alius pfectius alio deū uideat/ singuli tamē ita uidēt/ ut capa-
citas naturalis impleat/ ad uorū. Hec aut in q̄libet mente ad oīa unī-
uersi genera spēs q; extēditur. Adde insup & ad singula passim sub-
dita spēbus. Nec. n. insup exoptamus. Itaq; mentes in deo ēt singula
distictē discernūt. Profecto cū uirtus superior possit qcq; inferior/ atq;
ēt eminētius/ aīe uero coniūcte corporibus & uniuersalia cognoscāt/
& singula/ cōsētaneū ē mētes ipsi ueritati cōiūctas una uirtute unoq;
intuitu utraq; cōprehendere. Prefertī cum & ipse rerū spēs amplissime
sint in illis & ille uirtutē ibi efficacissimā consequant/ p quam genera
spēs q; ad singula usq; deriuēt. Sane opposito quodā ordine rerū spēs
ad intellectū cōiunctū perueniūt atq; separāt. Hic. n. resolutione quadā
a singulis materie cōditionibus sepando. Ibi uero ex cōiunctiōe qua
dā mētis cū forma diuina oīum effectrice & iudice ēt singulorū. Que

quidem forma nō a singulis abstracta ē/ sed singulorū ubiq; creatrix
nō forme tantū sed materie/ in qua singularitatis rerū cōsistit origo.
Quā ob rē forme in mentē inde fluētes ultra cōia ēt singula cōiūctis
mētibus representāt. Quod quidē hinc ēt cōfirmat/ q; si mētes angeli-
ce celestia corpora p intellectū mouēt: necesse ē eas hoc ipsum quod
mouēt/ sit usq; qui motu mutāt nō ignorare. Nostre uero mētes ad an-
gelicam prefertim quātū ad motū spectat noticiā pducī possūt. Preci-
pue si quod illic gubernationis officium consequantur.

Statu anime apud deum imobilis.

e Vm mentes illic unica dei forma rerū creatarū uideāt formas cō-
sentaneū est/ ut oēs una uideāt uisione: q; quidē si pfectissima ē
statu possidet/ potius q; successione quera. Probabile. n. est mētes qe-
ris potius q; motionis auidas. Vbi finē cōsecute fuerint firmiter con-
quiescere. Prefertī quia si oēs uniuersū spēs ibi cognoscūt sub quibus
dā uero generibus spēs pcedūt innumere/ ceu sub numero figuraq; &
pportione. Cōsequēs eē uidetur/ ut spēs quodāmodo uideāt infinitas.
At uero cū infinita ptrāire nō liceat/ nō prerereūdo dinumerant/ sed
manendo cōspiciunt. Rursus si pperua itelligētia ipsius itelligētis
uita quedā ē atq; ibi itelligentia ob stabilitatē suā particeps euadit
eternitatis/ sequit̄ ut beata mens ī eternā uitā iure translata dica. Me-
rito quidē. Nepe mens humana inter eterna & rēporalia media collo-
catur. Sicut igit̄ opatio eius qua cōiungitur rēporaneis temporanea
euadere cōsueuit. Sic & illa qua eternis eterna. Deniq; quonā pacto
uisio ipsa illic nobis sit nō uideo/ ubi & uidendi uirtus rēpus tū ab
initio/ tum uel maxime iam supeminet/ & obiectū quod uidēt ac for-
ma qua uidetur status ipse est ipsaq; eternitas. Hic sequit̄ aīas deo
semel herentes inde discessuras esse nunquā. Si mō motū iam trācen-
derunt/ atq; naturale desiderium impleuerunt. Quod quidē cum & in
substātia stabili sit fundamentū & ad stabile obiectū naturaliter diri-
gatur/ nimirum nō aliā q; stabile deniq; possessionē appetit/ tanquā fi-
nē. Quid mirū si sēpiterna mēs qd non pp aliud/ sed pp se desiderat/
desiderat ut semp habēdū. Preterea ubi naturalia sub se nulla igno-
rat/ certe qualis sua illa possessio sit nō nescit. Quo circa si defutura

est/defutura preuidet ac uiuit ifelix: cū possessione tā cara aliquādo
īmo breui se existimet canturā. Adde q̄ quicquid naturaliter cuidam
adheret fini/nō aliter q̄ ui quadā illara īde diuelli. Cū igit̄ deo mēs
rāquā fini coniūgatur/naturaliter preceteris exoptato/ cōiunctiōisq̄
huiusmōi efficiēs cā ipse sit deus/nullaq̄ uis maior ex aduerso que
at accedere/que uiolēter quādoq̄ seiūgat quod deus spōte cōiūxit/
pculdubio mēs a nullo unquā inde recedere cōpelle. Quo at pacto
uel a certa ueritate p fallaciam uel a puro totoq̄ bono p uolūtate se
se auertat/cogitari nō potest. Profecto neq̄ mētis substātia pmuta
tur:neq̄ intelligēdi p̄cipacia sub lumine deficit cōtinue cōfirmante:
Neq̄ lumen subtrahit unquā/qd̄ ab eternitate īfunditur ī eremum.
neq̄ uolūtas uel ob alterius stimulū a totius possessione recedit/uel
ob rediū facietate ue ab eo unquā obiecto se segregat/ quod cū peni
tus cōprehendi nō possit/nimirū & semp̄ occurrit ut nouū & cū admi
ratione sūma ideoq̄ cū desiderio cōtinue posside. Deniq̄ si quanto
quid sūmo dei statui propinquis ē/rāto fit īmobilius/mēres substan
tia iā diuina formatas necesse est īmobiles prorsus euadere.

Singuli in deo contenti.

hic uero singuli quecūq̄ appetūt consecunt. Philosophi ueritatē
admodū studiosi/hic in ipsa ueritate ueritatū procreantice uera
cūcta perspiciunt. Hic uiri ciuiles gubernatiōi ac potētie dediti cū oī
potētie gubernatore mūdi potētissimi gubernatores euadunt. Hic ui
ctorie glorieq̄ cupidi oīa iā aduersa uicerūt. Nouerunt oēs: beatis no
ri sūt oibus. Hic uoluptatū sectatores/ si mō pueniunt in ipsa uolup
tatū cā tota uoluptate fruētur. Nēpe quēadmodū corpora umbre sūt
diuinorū/ita & sēsus oblectamēra diuini umbre sūt gaudii. Nā mens
efficacior admodū est q̄ sēsus/ac uerū totūq̄ bonū falso quodā bono
& potētius supra q̄ cogitari queat & suauius ē. Præterea intellectus ob
iectū suū undiq̄ penetrare solet/cū & intrinseca ab extrinsecis/& ppria
secernat ab alienis. Quod nūquā efficit sēsus. Itē intelligibile ob mi
rabile puritatē atq̄ uirtutē intellectus ipsius penetralibus prorsus il
labitur. Quod q̄dem sēsibile sensui nō pōt efficere. Quā ob rē puri in
tellectus uoluptas circa intelligibile sūmū nō mō cōtinua putaq̄ est

qualis non est in sensibus/uerum ēr intima & ītegra /simulq̄ tota eō
prehenditur. Multoq̄ magis sensus superat uoluptatem/q̄ saporum
suauitas illecebras inanes odorum. Solemus cum in habitum ppri
um restituimur/quocumq̄ id modo fiat uoluptate perfundi. Nulla
uero cogitari potest restitutio maior q̄ ubi animus qui ab idea īmo
a se ipso degenerauerat/ī ideam suam īmo se ipsum undiq̄ restituit.
Ibi rursus ipsa gaudii gaudet idea. Vnoq̄ in bono bonis fruitur uni
uersis. Et cū nos ea delectent/que cupimus/cupiamus autem omnia
quia bona ibi summa uoluptate perfundimur/ubi cum sit omne bo
num/perfecte quicquid appeti potest consequimur. Variē uero mē
tes omni quidem bono secundum essentiam boni precipue/boni au
tem gradibus secundum uarias proprie fruuntur ideas/quatenus ua
rios in primis totius boni gradus amantes/uariis quoq̄ callibus ad
bonum ipsum proficiunt. Denique ut summarim dicam unum
est omnino quo beati fruuntur omnes:& si aliis alii precipue modis
rationibusque fruuntur: prout uarie uel ex affectu uel ex obiecto ali
ter aliterq̄ alliciente trahit sua quēq̄ uoluptas. Sic ergo ut Plato
inquit liuor omnis abest a choro diuino. Communis enim ī eo cho
ro charitas efficit ut singuli singulorum felicitati tanquā sue cōgra
tulentur. Præterea ubi quisq̄ & quod amauit & ea qua potissimū eli
git ratione & quousq̄ desiderat ad uorū iam consequitur/ibi qlibet
absq̄ iuidia & pcul a stimulo cōtentus oīo plenusq̄ uiuit. Illic. n. tā
naturalis q̄ acq̄sita capacitas p̄sus iple: neq̄ capacitas ab ullo ma
ior desideratur. Sua enim cuiq̄ naturaliter carissima sunt. Accedit q̄
nihil gratius est beatis diuino prorsus amore flagrantibus q̄ id
ipsum uelle quod deum uelle cognoscunt: atque ea tum mensura
qua capiunt tum ratione qua cupiunt/ tum modo quo deus ipse
se exhibet potiundum deo amato potiri. Quod uero bonum ibi
suum omnino comprehendi non posse cognoscunt/ & hoc ipso mi
rifice delectantur/suum uidelicet thesaurum eligentes infinitum esse
potius q̄ finitum.

De corporibus beatorum. Cap. viiii.

a Nime pure duplex felicitas conuenit. Altera ex se ipsa de qua

tractauimus. Ex corpore altera. Que apud platonicos est eiusmodi. Prestat. n. exēplo quodam hanc cogitare. Oculus quidem tuus rotū dus ē: spicuos: splendidus: motu celettimus: Mirabilis prospicacia. Oculū meū uidet: seq̄ ipsū cernit in meo. Affectus aī tui singulos ī se ipso figurat: ac traducit ī meū: meosq̄ affectus p̄ meū muro recipit. Tales sūt illi aīorū curus & ī se ipsis & inuicē. Quisq̄. n. illorū totus ē oculus. Atq̄ ī oibus ferme ita se habēt ut oculos ipsos se habere uideant. Igit̄ quasi oculi qdā rotūdi sūt: spicui: splēdidi: motu celettimi cūctā undiq̄ facillime circūspiciūt. Aīorū suorū affectus cogitatio nesq̄ prefeferūt: ceterisq̄ aīis quodā q̄si nutu facillime idicāt. Accipiūt quoq̄ ab aliis similiter alienorū affectuū cogitationūq̄ iditia. Neq̄ solū undiq̄ p̄cul & acutissime uidēt: sed etiā audiūt. Similiter quoq̄ stelle oēs & demones. Vocesq̄ faciles facile formāt: & sicut absq̄ passione ulla sūt ibi sensus sic & uoces: alterius certe sp̄i generisq̄ q̄ nostrē. Hec Plotinus & Hermias. Platonica eiusmodi sniam cōfirmat ī metaphysicis Auicēna: pbās aīam a cōtagiōe corpis separā ī celo celesti quodā istrumēto uti quasi suo a corpe celi accepto: p̄q̄ ipsū imaginationis officū exercere. Vult. n. intellectualē aīam ex Platonis snia uniuerse moli corporū naturali dignitate impioq̄ p̄esse. Deniq̄ curus illi exuberāte suarū mētium splēdore repleri mirifice fulgēt. Eisq̄ rāq̄ radus q̄busdā rotū celū ē puiū. Atq̄ ut multis platonicoꝝ placet potissimū ī orbe lacteo nō aliter q̄ stelle coruscāt. Hic atiq̄ poete dicebāt: quādo felices aīe ad supos reuolabāt stellas ī celo nouas lucere. Sed hec illi uiderint. Accedit ad hec q̄ Zoroastris & pythagore Platonisq̄ sectatores Plotinus Proculusq̄ precipue disputāt: iisdē quādoq̄ oīo redeūtibz causis eisdē numero p̄sus hoīes redituros. Et Plato ī libro de regno scribit: post prefere fatalēq̄ mūdi cursū hoīum animas impante deo atq̄ suscitāte corpa sua: q̄ in hoc cursu amiserūt ideo recepturas: ut quemadmodum sub fato quondam corpa humana in terram deciderant: ita sub puidētie diuine imperio ex terra resurgant: atq̄ reuiuiscant. Hec priscorum mysteriorum philosophorum haud multum discrepant ab hebreorum christianorūq̄ mysteriis que ēt a maumerhenlibz confirmantur. Communis enim tribus

18 301
his legibus sentētia est. Motū ipsū ideo finē reuera eē nō posse: quoniam nā semp ab alio fluit ī aliud. Hoc ipsū uero. s. in aliud rēdere: ab ipsa rōne finis presertim ultimū alienissimū est. Itaq̄ sūmū ultimūq̄ uniuersi finē quē mūdos quādoq̄ cōseq̄ debet: cū & singula mundo minorā quādoq̄ finē p̄p̄riū cōsequāz: motū nō fore: sed statū. Statū. n. motu p̄fectiorē eē: q̄tisq̄ gratia moueri sigula. Preterea mūdi corpus in eo statu utpote cōsumatissimo fore pulcherrimū. Expleto tādē celi cursu quo gignūz oia nihil ulterius generari. Sed sigula hoīum corpa quorum gratia prius generebāz oia e terra iubente deo resurrectione: Quā qdē resurrectionē primū auctoritate diuina cōfirmāt. Sic. n. deū sepe p̄ p̄phetas & apostolos predixisse multos uanis seculis mortuos suscitasse. Preterea factos hoīes ēt uita fūctos fecisse miracula: atq̄ quotidie facere. Mitto reliq̄. Innumerabilia. n. sūt. Certe nostra etate āno. M. cccclxxvii. decēbre atq̄ ianuatio reliq̄ qdā Petri apostoli in urbe uolaterrana repte miracula duodeci ostēderūt: & igētia illa qdē & oīo populo manifesta. Hec & similia potissima sūt resurrectionis iditia adeo ut Auicēna ī metaphysicis asserat auctoritati diuine resurrectione asseuerati eē credēdū. Et si Auicēna nullā rāte rei rōne asserre tētāt: christiāi tamē theologī rōnibus eiusmodi psuadēt. Prima rō quoniam ex aīa & corpe hūano fit unū qdā nātale cōpositū: nātalēq̄ istictu aīa ad corpus afficiē. Ideo pater aīam nō ex ipso solū uniuersi ordine: uerū ēt secūdū sue nature ordinē corponi copulan. Quo efficiē ut contra ordinē tā uniuerse q̄ p̄p̄rie nature sit: aīam seorsum a corpe p̄manere. Permanēt at post corpis interitū sēp̄terne. Cūq̄ id qdē ē rōtra naturā sēp̄ternū eē nō possit: cōsequēs ē: aīas quādoq̄ sua corpa recepturas. Rō secūda. Singule aīe ad corpa sigula uiuificāda regēdaq̄ naturaliter inclināz. Sic. n. fert & natura & puidētia uite inter eremitatē rēp̄usq̄ locatē: inclinationēq̄ p̄m. ad eterna hēntis: p̄ri ad tēporanea naturalē. Inclinator uero naturalis manet semp manēte natura. Quā p̄p̄ aīe a corponibus separe ad illa nātaliter sēp̄ inclinābūz. Naturalis atq̄ inclinatio p̄liuitasq̄ inanis sēp̄ eē nō debet. Id. n. ab ordie uniuersi alienissimū est. Igit̄ aīe sua ipsa corpa ad que secūdū naturā sēp̄ afficiunt: quādoq̄ recipiēt. Rō tertia. Aīa sp̄i humane pars altera est.

Altera uero corpus. Ergo seiuncta a corpore/ita prout est anima/ē im-
perfecta/quēadmodū pars ipsa solet extra totū. Ad quod cōstituēdū
est instituta. Itcirco nūquā eius appetitio naturalis quiesca erit. Nūq̄
aia ulla beata:nisi ad totū suū resūpro corpore reducatu/speret ue re-
duci Ratio quarta. Virtutibus premia/uitiis supplicia digna debē-
tur. Hec cū in hac uita nō tribuanē/tribuuntur i altera. Corpus autē &
uirtutū & uitiorū est una cū anima particeps. Vt igit̄ premiorū quoq̄
suppliciorum ue simul sit princeps /tandē anime redditur. Neq̄ ab-
surdū uideri debet aias postquā a naturali habitu suo discesserit i eū-
dem iterū redituras. Siquidē planete domicilia sua naturalia & relin-
quūt & repetūt. Elementorū quoq̄ pericula sepe extra sitū propriū ex-
pulsē: diuq̄ seiuncte interm/cōtinue ad ipsū uergunt ac deniq̄ reuer-
tunt. Neq̄ difficile ē infinite dei uirtuti ubiq̄ presēt/que totū crea-
uit ex nihilo quādoq̄ corpora dissoluta in elemēta ex elemētis uicif-
sim restāribus reuincite. Idē uero corpus ideo retexē: quoniā eadem
erit forma q̄ quondā. i. aia: eadē quoq̄ prima illa materia sēpiterna q̄
una cūctis subest. Eadē deniq̄ ideterminata dimētio materie comes.
Quinetiā i hac uita idē corpus a pueritia ad senectutē habere q̄libet
dicat̄ quāuis. effluat iugit̄ atq̄ refluat. Resurget autē corpus penitus
imortale. Nā dens ab initio sic rerū ordinē tēpetauit/ut rationali ani-
me que est sempiterna uita naturalisq̄ forma corporis materia sua. i.
corpus in hoc ipso congrueret. ut per ipsam semper uiuentem semp̄
uiuificare naturaliter appetētē/ipsū similiter sēp uiuere posset. Poten-
tia eiusmōi bonū q̄ddā ē ordini uniuersi maxie cōsētaneū. Igit̄ quan-
do deus qui creauit ab initio/ac tale creauit/ut posset sēp uiuere quā-
do inq̄ recreabit/pculdubio id qd̄ cōueniētissimū ē i plebit: ne potē-
tia tā bona tāq̄ uniuerso cōgrua sit sēp inanis. Preterea recreatio illa
p̄ deū facta cessāte mūdi moru q̄ q̄ctis alicuius p̄fectionis gratia tādē
ē institutus/ad aliqd̄ dūtaxat stabile dirigit̄. Itaq̄ corpus sēp cōiūctū
aie p̄manebit. Rursus. Intētio nature i generando ad p̄petuitatē saltē
sp̄i dirigit̄. Idq̄ ab ipso deo somita ē. In quo prima p̄petuitatis uiget
radix. Quapp̄ itētio dei i regenerādo ad p̄petuū q̄ddā multo magis
q̄ nata dirigit̄. Hoīem ergo icorruptibile recreabit: nō sp̄e tantum : id

enim per consuetam generationem expleri satis poterat: uerum etiā
numero sempiternū. Non secūdam aiam solum. Nā hoc & prius habe-
bat: sed ēt secūdū corpus. Accedit ad hec: q̄ in generatione quōtidia-
na corpori iam facto accedit anima. In regeneratiōe illa cōtra/ aie cor-
pus accedit. Quare sicut uita hoīs compositi presens caduci corporis
cōditionē sequit̄: ita futura illa uita compositi uicissim cōditionē im-
mortalis aie cōsequet̄. Vt priuatio tandē secūdam p̄fectissimā saltem
naturalium sp̄em cesset in habitu. Atq̄ mors tanq̄ debilissima ut pro-
phete aiunt absorbeatu a uita. Item corpora iccirco resurgunt/ut pre-
mia & supplicia ēt corporibus ita merentibus sempiterna in p̄petuū
psoluanē. Ergo sempiterna resurgent. Adde q̄ ēt ideo suscitant̄: ne aie
semp̄ maneāt imp̄fecte. Cū igit̄ hac in re aie ipsius p̄fectiōi potissimū
consulit̄: tale reddetur corpus quale cōuenit aie. Sempiternae uero aie
corpus cōuenit sempiternū. Quale ēt ab ipso rerū initio tributum fu-
isse littere sacre restantur. Quod q̄dem munus in ordinato quodam
mōtu ad tempus itermisum deo tandē ita uniuersū ut melius est or-
dināte restituet̄. Qd̄ autē naturalis hoīs habitus ab initio talis fue-
rit/hinc ostendit̄: q̄ quanto perfectior homo est q̄ bruta: tanto faci-
lius perfectius sepius finem suum posse cōsequi debet: q̄ illa suum.
In presenti uero habitu cōtra contingit. Ex quo patet hoīes ob id p̄-
prie q̄ a prima sua temptatione discesserint/ad felicitatem suam maxi-
ma cum difficultate contendere: facillimeq̄ eam tūc demum assecutu-
ros cum in habitum priorem restituti iam fuerint. Que quidem sēten-
tia Zoroastri: Mercurii: Platonis mysteris atq̄ poetis aurea canenti-
bus secula maxime omnīū cōsētanea esse uidetur. Sed ad resurrecti-
onem iam reuertamur. Deniq̄ dei uirtus imensa efficiens resurrecti-
onis causa est. Ergo qua uite infinitate: suscitāt mortua /eadem i eter-
num a morte libera conuenientissime seruat. Tantum enim reuiuiscē-
di miraculum uita solum sempiterna in posterum decere uidet̄. Qua
in re deus omnipotens reddit corpora usq̄ adeo aiarum suarū i perio
subdita/ut uita aie sempiterna sēpiternae quoq̄ exūdet i corpus. Qd̄
qd̄ & prestātissime forme aduersus materā sibi subiectā naturaliter
conuenit & ordini nature maxime cōsētaneum est. Ordini uero ut

tradunt theologi meritorū. Id quoq; magnope congruit: ut corpora
nō tantū secundum uitā omnibus hoīum aiabus / que uite quedā sūt /
sed puris ēt secundum qualitates actioesq; penitus cōiunganr: quēad
modū aīe ille sunt cōiūcte deo. Itaq; intellectus diuino lumie plenus
ac uolūtās letitia efficaciq; incompatibili inde repleta splēdorē effica
ciamq; ad motum ī corpus mirabilē oīo trāsfundūt. Vt quēadmodū
aīe ille ad celestium mētū / ita corpora ad corporū celestīū claritatem
uirtutēq; attollant. Neq; mirū uideri debet corpus humanū natura
celo pp rempantiā non parū simile / quando rursus dono quodā cele
stem formā quandā induit subito ad celestem regionē penitus eleua
ri: trahente uidelicet aīa: infinita dei uirtute suffulta. Que & in terra
nūc a deo disiuncta corpus contra elemētōrū suorū naturā cōnectit:
substinet: eleuat: & tunc supcelesti cōiūcta deo / potest ēt ad sublimē
attollere secū etheris regionem. Neq; penetratione tunc uel offendit
etherē uel offēditur purissimum corpus illud / iam iam uirtute factum
qualitateq; ethereum.

Statu anime impure Cap. x.

u Tāt intelligamus qualis sit statu aīe impure post mortē / aīad
uertēdū est / quales sint uiuentiū mores & habitus. Quales enī
sunt adolescentie mores / tales plurimū sunt habitus senectutis. Ta
les quoq; affectiones sūt defunctorū. In uita presenti uirtus nascitur
ac uitium. Cū uirtute onr premiū: cū uitio uero suppliciū. In futura
uita uirtus cōsumat & uitū. Illic premiū implet atq; suppliciū. Virtus ē
exoriens premium. Premium est uirtus adulta. Vitium est suppliciū
nascens. Supplicium est uitium cōsumatum. Idem. n. est quod erat se
men / & quod fit seges. Idem quoq; quod erat seges / & quod fit pabu
lum. Qualia igitur in hoc autūno serimus / talia ī illa estate meremus.
Talibus aut fusca nocte in stygia palude pascemur: aut die serena in
campis uescemur elyis. Quēadmodum natura prouidentie diui
ne ministra corpora intrinsecus leuitate sursum mouet: grauitate de
orsum: ita & prouidentia intrinseca lege & quasi naturali cuidā incli
nationi persimili omnia ducit. Hac lege superne mētes & aīe ipsi in
sita uniuersum sub primo gubernatore gubernāt. Hac similiter insita

lege mentes humane sese ad loca sue uite cōueniētia ducunt. Et sicut
humores in aīali duo motus hēnt principia / naturale uidelicet atq;
aīale. Naturali quidē leues sursum: graues deorsum sepius sese trāsse
runt. Aīali uero ad ea potissimū mēbra: que his maxime idigent pur
uita exigit animātis. Sic aīe duo intus motuū principia possidēt. Al
terum quidē uel imperū ppriū uel iudiciū. Alterū uero diuine prouidē
tie legē omnino penetrabilibus insitam. Illo quidē in hos aut illos se
transferunt mores. Hac aut post mores cōtractos ipse met ī loca sup
plicia munera cōgrua moribus intrinseca quadā & occulta inclinati
one perducūt. Hanc Plato sententiā a p̄sca acceptā sepius probat.
Hāc & platonici oēs ubiq; cōfirmant. Eā legē sēp bonam ī se atq; diui
nā qdā tamē ita distigūt: ut & grāiā & bonū demonē uocēt / quādo
bonis meritis reddit bona. Cōtra uero aliquādō & nemelū & furā
& malum demonē appellēt / quādo peccatores ad supplicia ducit. Ea
lex intrinsecus more nature adeoq; leuiter ducit: ut nullus donēc ad
terminū pueniat a prouidētia sēriat uolētiām. Atq; in tēta uniuersū
quod ex primo aīorum motus p̄cipio sepius dissonaret / p̄ secun
dū hoc principiū motionis in suā undiq; cōsonantiā restitui dū sua
singuli motu pprio gradatim merita sortiunt. Preterea nō desunt de
mones boni nobis / qui genū noīant: ingenū duces assidui: qui non
ui / sed plu adēdo ducant. Sūt & mali nō tanq; duces naturaliter ordi
nati: sed aduersari / ut ita dixerim / p̄grini. Quos ī hac uita p̄ philoso
phiā sacrificiaq; ppulsari platonici putāt. Sed improbas aīas post ui
tā & Plato & mercurius aīa dēre ī mali demonis potestate. I. postq;
suo genio dūcere fuerint ad iudicē q; falli nō possit. Preterim cum oīa
appareant in animis separatis / & que ex natura & que ex affectibus
inerant. Hinc Socrates in Gorgia. Cerens inquit obmissis id confide
ro quēadmodū iudici sanissimū ostendere aīum possim. Summū enī
malorū est iūto peccatis referto ad inferos dēscendere. Addit tūm ibi
tūm in thethero & rapu: hec non esse tanquā fabulā deridenda. Si
quidē quicūq; talia negant / uel in mediū sēmp inducūt. Igit
precipit hoc maxime cōtendendū: ut mores optimi cōpentur. Mores
in. cē inq; uias uel ad inferos uel ad supos. Ope p̄teciū fore arbitror
oo iiii

reperere latius que de his i repu. & in libro de sciētia scribit. Profecto
eos inqt eē penitus deridendos qui uel iustitiā sectādā uel iniustitiā
fugiēdā humanorū uel premiorū uel suppliciorū gratia putāt. Illā ue
ro sentētiā eē uerā que asserit/illa non eē uera uel premia uel suppli
cia/que aliquādo atq; forte/sed illa que semp necessarioq; ordine uir
tutes uitiāq; secunē. Addit i libro de scia deū ipsā iustitiā esse/nihilq;
illi iusto similius/nihil cōtra iniusto dissimilius eē. Veram preterea sa
pientiā potentiāq; existimandā/que id cognoscat & cōsequat ad uo
rū. Cōtrariū uero habitū extremā inscitiā imbecillitatēq; eē censendā.
Proinde duo in uniuerso extrema iter se exēplana ponit. In sūmo qui
dē beatissimā diuinitatē. In infimo uero oppositū diuinitatis exps
atq; miserimū. Affirmatq; iniustos ob extremā inscitiā nūq; ai aduer
tere se pp iniustitiā beatissimo qdem in dies dissimiliorēs/miserimo
uero similioreū euadere. Eiusmōi uero dissimilitudinē similitudinem
ue eē ppriā iniustitie penā: sed iustitie premiū pprie ipsā beatissimis
similitudinē/miserimi ue dissimilitudinē iudicari. His addit iustos
neq; i hac neq; i altera uita ab ipsa beatitudinis patria /urpote q; sint
dissimiles recipi: imo pueris quodā habitu ad infimū miserie sitū/cu
ius facti sūt similes cōgrue retrahi: sempq; in regione maligna sibi p̄si
mili iter malos sibi similes pertrahere. Subdit deniq; hec a quibusdā am
biriosis irrideri solet. Verū si cogant in his rōnes reddere atq; accipe
diligenter/eos tandē ut supra significauimus reuera cōiunctos/tanq;
pueros deridēdos abire. Sed iā redeamus ad mores: quibus ordie
distributis qua rōne premia supplicia ue distribuant intelligemus.
Ante uero q; distinguamus/ meminisse oportet/ mores bonos ita de
mum ad felicitatē conduceres/ si precipuo erga deū felicitatis auctore
amore queruntur. Malos autem eas potissimū animas i miserā preci
pitate solere/ in quibus amor dei oīs extinguit. Hinc platonici illud
Sapiēti uiro lex deus ē. Insipiēti uero libido. Itē illud. Beatus ille fu
turus est qui humiliter diuine legi se subicit. Miser uero qui eā supbe
cōtēnit. Sūt aut mores uiuētiū quattuor. Est hō tempans: cōtinēs;
incontinēs: intempans. Tempans est cuius rō uere iudicat: sensualis
affectus libēter obtēperat rōni. Cōtinēs cuius rō iudicat quoq; uere:

18 302
affectus obtēpat egre. Incōtinens in quo & si non male iudicat ratio
preualet tamē corporea perturbatio. Intēpans i quo ratio uel cōsopi
ta est uel deprauata affectu nimīū domināte. Vbi ad ipium phātasie
oīa fiunt. Neq; affectui rō aduersat: cū hic tempantiā continētiā ue di
cimus/intelligimus ritu platonico cōponere uel disponere aium ad
uersus oēs perturbationū spēs /adeo ut oīum uirtutū moraliū in his
officia cōprehendant. Preterea cū in aīa sepata phātasie ponimus/ in
telligimus uel ritu platonico sensum intimū/que in uehiculo & ethe
reo & aereo collocat/sed cū passione pprie in aereo. Vel more pipate
ricorū/maxime Auicenne affectū habitūq; partis ē rōnalis quē obse
quēdo sensibus in se ipsa cōceptit ad passiones corporeas declinantē/
ad materiāq; trahentē. Quo Auicēna dicit aīam quasi natura qdā ē
sine electione meditationēq; & hic & i altera uita ab itelligibili mun
do ad sensibile detorquet atq; torquet. Vt igit ad istitutū iā reuer
tamur. In aīo tempato sola uis nutriendi curat corpus. Phātasie non
amat ipsū. Ratio odit. Quapp impleto curandi huius corporis mini
sterio/uis illa uiuifica quasi cōtēra ē uehiculo. Relique uires aīe que
cūq; supsunt sicut in hoc ipso hoīe tempato solite fuerant/ ueritati re
tū oīum considerāde sese dedunt. Et tāto feruentius q; antea/ quāro
sunt facte libertiores. Omnes igit repente cōi nixu curruq; ethereo re
currunt i etherē. Aius cōtinētis ferrur qdē i celū ut ille paulo post
nō subito. In hoc .n. appetitio phātasie solita erat uix rōni parere/pp
corporis blādimenta uel terramenta. Ideo corporea i morte egre re
linquit. Qua egritudine occupat parump acie rōnis. Verū rō que illā
uincere consueuerat: silere iubet. Vnde sedata phantasia querimonia
atq; expulsa caligine celestis scintilla subruat: oibusq; aīe uiribus
cōsentiētibus patria supna reuiscitur: Incōtinens at sero ex his carce
ribus liberaat. Intempans uero nunq;. Siquidē horum anime passioni
bus infecte corporeis in tantam hac in uita insaniam plapse sunt/ ut
ipsis bonis bonorum umbras temere preposuerint: umbras amaue
runt: umbras ue timuerunt. Atq; post hanc uitam insanire similiter cō
pellunt. Illa quidē diu: hec semper. Quippe incontinentis infantia ali
quā repperit medicinā. Quia licet dominari solita fuerit perturbatio
OO V

phātasie/rō tamē aduersari quādoq̄ cōsueuit ī uita. Similiter & post mortē reclamationē aduersus phātasie cuiusdā furentis insaniā doloq̄ se rerū sublimiū possessione priuari. Hec reclamatio penitētiāq̄ paulatī uim actūq̄ illius phātasie debilitat. Presertī cū nō assint icitamēta corporea q̄ eiusmōi nutriāt phātasīā. Et q̄sq̄ libēter auscultet medico curaturo tedio diuturni lāgonis affectus: fitq̄ p̄inde ac ī illo q̄ cū horrēdis uexat̄ insōniis. Interī quia sōno nō premiūt p̄fundissimo secū ipse inq̄r. Forte tunc dormire se & cunis inanibus cruciari. Vnde pauor laborq̄ minuitur. Idē forsitan apud īferos cōrigit īcontinētī. Et quātū delirantis phātasie minuitur strepitus: tantū augetur absolute rōnis impium. Sic tandē aīus expeditus beatitudinē adipiscitur. In aīo at̄ intēpato & dū hoīs uitā agebat dormiebat rō penitus uel affectui profus obsequebatur. Vnde indelebīlē habitū ad corporea declinātem secū trāsfert quasi naturā. Talis ē aī huius habitus: qualē cecinit Orpheus. ἀρρηκτοῖται Δαο πνλαικαὶ Δημοσ̄ ονειρων. i. reserari nequeūt porte Plutonis. Intus ē populus sōniorū. Hūc aīum ī septimo de repu. Plato inquit in hac uita profunde dormire. Et ante q̄ exp̄giscatur decedere. Ac post mortē sōno profūdiore grauari: īsōniūq̄ acriōnibus p̄turbari quod pp̄rie tartari noīe designatur. Fertur ut Plato uult nimio corporis elemētalis amore. Terreno igitur corpore dissoluto/alterū sibi q̄primū ex elemētōrū retexit uaporibus. Solo quasi quodam nutu retexit ex materia facili. Solo haustu reficit quotidie quasi respirādo corpus illud iugiter euanescēs. Addit eiusmōi aīum circa corpus elemētaleq̄ regionē erga q̄ affectus fuerat affectu p̄leuerāte reuolui. Neq̄ mirū uideri uolūt q̄ aīa uaporeū corpus quasi suū formet: perq̄ ipsā sēriat. Cū id facilius sit aīeq̄ pp̄inquiū. Atq̄ ī hoc corpore p̄ talē sp̄m uitā corpori prestat & sēlū. Si q̄ratur qualis sit corporis illius figura. Respōdebimus secūdm̄ magos uaria simulacra diuersorū aīalīū ex huiusmōi uaporibus fieri. Qualis. n. q̄libet aīalīū uitā moribus imitata ē: talē ī primis sese facit: talisq̄ oīo eius affectio & dispositio appareret: si sensu aliquo cerneretur: talē quoq̄ figuram quodāmō in umbroso ipsius corpore fingit: si mō ex affectu & habitu aīe uehemēti colorari possit leue corpus & figurari. Et sicut carnis

18 30.49
in uita senserat passiones: ita corporis illius passiones sentit: & tanto acutius quāto corpus ē purius. Sed ī alio genere sensus illius sunt: ī alio carnis. Atq̄ ita forte intelligenda ē apud ueteres hoīum ī bestiās trāsfformatio. Quidā uero dicunt: aīam nō proprie tale corpus formare: perq̄ ipsum sērire. Immo sicut arte magica p̄ certā statuarum dispositionē demonibus certis accomodatā demones statuis quasi de uicunt. Quod Mercurius cōfiteretur: atq̄ Plotinus: sic lege diuina aīe que se corporibus dederunt aque mancipari uel igni. Atq̄ id quidē adeo seruiliter: ut ob hoc uehemēter idignētur & doleāt. Sed ut cunq̄ sit hec passio Thīsiphone funa ab Orpheo noīatur: q̄ affligat eā ex corpore. Adhibet alias duas aīe furias: q̄ eā crucient ab affectu. Megera quidē pp̄ odium imaginariūq̄ mali timorē. Allecto at̄ pp̄ imaginariū boni cupiditatē. Quas quidē furias incitari a demonibus uel tonibus Plarō inquit: Plotinusq̄ probat: & Orpheus ipse magnum demonē ultorē proprio hymno describit. Tales sunt. n. prime aīe huius p̄turbationes: quales sunt eorum qui delirant phrenesi pp̄ febrē: aut eorū qui melācolico terrenū humore. Qd̄ quidē fieri & Auicēna fatetur: & Proculus cū dicat eē demones quosdā irrōnales: significat nihil mirū esse si aīe miserorū irrōnales euadant. Quādo. n. quinq̄ sensuū actiones cessāt: actiones īteriores maxime augetur. Ac si rōne uel plurimū consueueris: tunc diligentissime specularis. Si phātasia: tūc imaginariū uehemētissime. Idusq̄ adeo fit in sōno: ut que rerū imagines sunt: res ueras eē putemus. Atq̄ horribilibus uisus p̄teriti trepidemus: sudemus: uociferemur: atq̄ surgamus. Multo magis īp̄is ī morte: atq̄ post mortē fallacia terribilū cōtingit imaginū. Tūc. n. cessant uaria nutriēdi officia. Sēlū externorū multiplices actiones: humanarū actionum occupationes: rerūq̄ solatia. Solus restat: ut platonici putāt phātasie furētis uel phātasice rōnis īperiū in hoīe impio. Que odio quo dixi & timore cōmora uersat secū lōgo ordine tristes imagines. Nunc celū ruere in caput suspicit. Nunc se terre p̄fūdis habitus absorberi. Tum īpetu assūmī flāmarū. Tum uasto aquarū gurgite mergi. Aut umbris demonū cōprehēdi. Itaq̄ corpus suū p̄ īfīmā passim exagitat: quacūq̄ furētis phantasie depulerit īpetus. Malusq̄

demon ut Mercurius ait & Plato: quos quidē duos eē uult hac in re
ē si nō aduertant legis diuine ministros. Atq; id ex odio meruq; pa
titur impius p megerā. Ceterū p Allecto ex amoris habitu quē ad
corporea cōtraxerat indebilē/ tales quedā rursus cogitatiōes surre
punt & affectus. Videlicet quēadmodū senes qui uixerūt in iuuetu
te lasciu/ duplici pena urunt i senio. s. q; ardēt uoluptatū cupiditate:
q; ue oī spe potiūdi priuant/ nisi forte delirent. Sic miseri apud iferos
ob pristinū habitū cupiditibus humanarū rerū alii aliis sollicitāt:
atq; ut plurimū non sperāt se cōsequi posse. Quāuis nōnunq; uelut i
sani sibi ipsi uideant pmodū suas delicias adipisci: sed ad penas
acerbiores se statim ab illis arceri. Sardanapallus arceē lōgius ab āple
xu. Mida ab auro. A cōuiuio Tātalus. A potentie fastigio Sisyphus.
Tanta uis phātasie ē: tantus ē imperus: quādo uel ipsa imperat sola
uel solus phāsticus qdā hābitus & affectus ex diuturno ipsius cō
merio in rōne cōtractus. Ordinē a nobis in superioribus positū cō
firmat Olympiodorus i cōmentariis i phedonē/ tria ex Platonis sētē
tia uicia ponens. Prima quidē que facile sanabilia sint / que. s. habitu
careant. Secūda uero difficile curari posse iquit utpote que habitu cō
mittant: sed repugnantia quandā penitētiāq; comitem hēant. Tertia
deniq; sanari nō posse: q; uidelicet & habitu ppetrenē/ & repugnantia
penitētiāq; penitus careant. Prima igit acherōti. Secunda pyrphlege
rōti atq; cocyto. Tertia tartaro apud platonicos deputant. Vnde di
cit Plato nullū unq; egredi posse. Totidem gradus bonis i phedone
distribunt. Vbi assent aīas inocētes & pias / sed expte philosophie i
aere una cū aereis corporibus facile uiuere. Aīas at philosophia ciui
li isup peditas i celo cū celestibus lucidisq; uehiculis. Deniq; purga
tissimas sup celū absq; corporibus beatissime uiuere. Orpheus at no
uē precipuas aīabus distribuit regiones. Probis quidē uel octauā spe
rā: uel planetas: uel etherē sub planetis. Que qdē sperere nouē sunt si
diligētius partiaris nouē cōrēplatiōis gradibus quos alias diximus
cōgrue. Mediis at aerem aquā ue & terrā. Reprobis deniq; acherontē:
cocytū: pyrphlegetontē. Vbi nouies insup stix iterfusa cohercet. No
uenarius aut numerus ide sūmī q; uel affectione quadā uel habitu

18 305
mobili uel habitu imobili peccauerunt. Atq; quocunq; horū mō deli
querint/ uel cogitatione uel ēt sermone uel insup actione peccarunt.
Vnde nouē gradus culparū nouēq; penarū merito cōputāt. Oracu
lum uero illud maronis in sexto nullo pacto cōtēnendū est/ q; si poe
ticū: in quo partim Mercurium prim Platonē securus affectus descri
bit quattuor/ qui quattuor sequātur humores. Siquidē ex ignea bile
appetitū: ex aereo sanguine uoluptatē: ex atra bile terrea timorē: ex
aquea pituita dolorē molliciēq; nasci consentaneū esse uideēt. Deīde
subdit ex quattuor his affectibus quattuor tales habitus in aīo cō
cipi ad corporea declinātes. Quos miseri post obitū secū ferāt miris
ut inquit modis circa quattuor elemēta purgandos. In qua quidem
purgatione quattuor precipuas iferis plagas disponit more platonī
co. Vbi licet acherōtis cocyti flegerōtis tartari strepitū mugitūq; au
dire: his admodū cōsētaneū eē uideēt quattuor uicissim i cāpis elisis
disponere regiōes: quattuor uidelicet i zodiaco signorū triplicitates
q; quattuor cōgruāt uirtutū generibus. Quibus quattuor expugnāt
affectus/ unde serena mente lumē celeste recipitur. Meminisse uero
oportet/ eos nō eē inter platonicos admittēdos/ qui aīas i planetarū
speris igneāq; & aere puro uiuētes esse inter inferos opinant. Quo. n.
pacto inferis deputant? Si & apud beatos sunt/ & i corporibus adeo
leuibus obediētibusq; impio aīorū/ ut inde a diuinorū cōrēplatione
nō diuertant. Quā ob rē solā eā mūdi plagā ubi tumultuaria elemen
torū cōfusio dissonat/ inferorū noīe platonice nuncupare debemus.
Deniq; ut prisecorū theologorū sentētiā de statu aīe post mortē pau
tis cōprehendā. Sola diuina / ut alias diximus/ arbitrantur res ueras
existere. Reliqua eē rerū uerarū imagines atq; umbras. Ideo prudētē
hoīes qui diuinis incūbunt preceteris uigilare. Imprudentes at qui
sectant alia/ insōnīs oīo quasi dormiētē illudi. Ac si i hoc sōno prius
q; expgefacti fuerint/ moriantur similibus post discessū/ & actionibus ui
sionibus angi. Et sicut eū q; in uita ueris icubuit/ post mortē sūma ue
ritate potiri: sic eū qui falsa sectatus ē/ fallacia extrema torqueri. Vt il
le rebus ueris oblectē: hic falsis uexet simulacris. Propterea christus
uītē magister sepe ita precipit. Vigilate inquā uigilate: ne dormiētēs

uos dominus deprehēdat. Rursus surgite iā atq; hīc abeamus. Quid
nā aliud ē expgisci q̄ agnoscere se in sensibus sōniare. Quid uero sur
gere aliud & abire: q̄ ad deū se ipsa mente cōferre. Neq; silentio pre
tereundā cenleo cām quādā supplicii occultā quidē dolentibus / sed
potissimā: quā Plato significauit i timeo: gorgia: repu: & iterpretatus
ē Origenes. Deus aīam certā quadā spiritaliū priū: uiriū: motuū har
monia ab eius initio rēpauit. Tépatio huiusmōi i hoibus intēparis
iniustisq; soluiū paulati: ac dissoluiū plurimū i dānatis. Necessariū est
autē ex solutione & dissolutione hac nō mediocre oriri molestiā dolo
rēq; in aīo: ēt si nesciat unde & cuius gratia doleat. Quēadmodū solu
ta naturali corporaliū spirituū humorū mēbrorū rēperie dolor neces
sario sequit̄: ēt si egrorās doloris sui nesciat rōnem. Non negabunt
hec oīo christianorū theologi. Sed addēt ut arbitror penā aliquā ex
uero quodam aīe dānate iudicio. Quoniā cogitabit esse se in eremū
diuina uisione priuatā. Que ideo maxima pena est: quoniā deus fi
nis est: cuius gata nati sumus. Cuius gratia oīa oēs appetimus atq;
agimus. Ideoq; multo acrior est naturalis sitis q̄ ad ipsū: q̄ que ad po
tū concitat sitibundū. Sed quēadmodū si qs oppio soporifero fuerit
stupefactus: q̄uis siti pereat: tamē sitis stimulu detrimētūq; nō sēriet.
Oppio uero resoluto p̄sēriet uehementiusq; uexabit. Sic aīus q; letheū
mere flumē i gurgitauit: adeo oīum diuersissimū stupore circa diuino
rū sensū penitus occupatus: naturalis erga deū sitis tormēta nō sēriet:
sed stupore rādē expulso & acutissime sēriet: & uehementissime cruciat̄.
Ac si quodā mō i uita cogitare possimus eē nos p̄cul a deo: occupati
tamē uite solatiis rariis hoc aiaduertius: & quādo aiaduertius: spa
mus breui nos redituros ad patrē. Ibi neq; solatiū miseros neq; spes
ulla delectat: qd̄ & acherō dici pōt. Auget penā: q; sua se culpa tāto
bono priuatos existimāt. p̄p̄ea sibi ipsi p̄petuo idignant: qd̄ stygis
noīe significari pōt. Accedit rariā: locorū aut uiliū aut rēp̄t̄mōnī
habitatio. Ac tandē humani huus corporis cruciat̄: Qui in sensu
phlegeron / in animo cocyrus esse uiderur.

De medio animorū statu precipue secūdu philosophos
Olet de aiabus illorū sepe queri q̄ aīe electiōnē eratē e corporibus

18
397
decesserūt Plato scribit Herū Pāphiliū qui a morte surrexit / de aliorū
statu aīorū multa & stupēda narraffe. De hīs at̄ talia quedā nō multū
memoria digna. Auicēna uero i metaphysicis eos aīos qui nōdū uel
bonū uel malū habitū contraxerūt ex diuine clemētie largitate boni
aliquid reportare. Nos igit̄ si philosophicis hac i re cōiecturis liceret
icedere / forsitan diceremus: ordine rerū ita currēre eiusmōi sorte illis
quodā mō preter apparēre ordinē contigisse. Sed a diuina sapiētia q̄
nihil usq; esse p̄mittit ordinis rotius exps in ordinē quēdā nobis q̄
dē occultū / sup̄is aut manifestissimū redigi. Quid: si deus quēadmo
dū iter oīa extrema q̄ inter se lōgissime distāt plura sēp media iterpo
nit: ita iter ipsas beatissimorū miserrimorū ue sortes tanq; maxime of
um iter se distātes gradus q̄ plurimos itenecit: ut nō pauciores in oc
cultis aīorū ordinibus / q̄ i manifestis corporum gradus existerent:
eētq; hīc beatissimi multi: multi ide miserrimi. Rursus hīc alii minus
beati: ide alii miseri minus. Oīum uero mediū p̄ter q; neq; miseri sint
pp̄rie neq; beati. Siq; dē beatus ē q; diuinis in deo saporibus fruit̄. Mi
ser uero q; nusq; diuinū aliq; sēriet odorē sēp̄ exunt. Minus at̄ inde
beatus q; i illo paucioribus fruit̄. Vicissī minus hīc miser: q; exurit do
letq; minus. Medius rādē q; i creatura quosdā creatoris sēriet odores /
uiuitq; odore cōtētus. Quā ob rē dicēt forte philosophi ifātū aīas
nō debere de diuina iustitia cōqueri. Quia si forte facultate sūmi bo
ni priuate sūt: ēt extremi mali discrimie liberate. Rursus p̄babile ē nō
cōq̄ri. Si mō i p̄spicitatē aīe nullis corporaliū affectionum nubibus
obfuscata lumē diuini solis naturalia creās naturalū formatū ifluat
plenū: eiq; ut Timeus igt ordinē uniuersi demōstret atq; simul ordi
natorē i ordie: q̄tū ordo ipse capit ordinatoris: & hoc bono iubeat fa
ciatq; eē cōtētā. Itaq; sicut i hoīe iter crassū corpus & aīam spūs ē atq; i
affectu dolorē iter & uoluptatē ē idolētia. Itē i rōne iter sciam & igno
ratiā opinio recta. Rursus i uniuerso p̄spicua iter lucidū & opacu: sic
i spiritibus segregatis eē uidēs q; i celis tā luce q̄ lumie dei beate for
mēt̄: atq; cōtra q; bus circa terrā miserabiliter utrūq; desit. Inter hos at̄
i puriore aere mediū q; bus & si nō lux ipsa pp̄rie: tamē lumen asperet.
Meminisse uero oportet: qd̄ significamus alias. Quēadmodū aliud

est lux i sole pmanēs / aliud lumē ide manās p q̄ cuncta diffusū / aliud
radius qdā oculis ide naturalit̄ insitus: sic aliud eē ifinitā i deo lucē /
p quā solā & deus se ipso fruī / & beate mētes diuina bonitate fruūt:
aliud cōe lumē inde p oēs p̄spicuas mētes se abūde diffūdēt: p qd̄ q̄si
creatū extemūq̄ mētes sigule mō ide nō diuertāt / creata cūtra cōspici
unt: creatorē uero ipsū pprie i se ipso nequaq̄: nisi p lumē accēse trāsse
rāt in lucē. Aliud radiū quēdā iā sigulis ppriū / factūq̄ ab initio mēti
bus naturalē: i eisq̄ restāre quodāmō ēt inde diuersis atq̄ discedenti
bus. In gradu qdē primo beati sūt. In secundo uero neq̄ beati pprie
neq̄ miseri / mō hoc ipso cōtēti uiuāt. In tertio deniq̄ aie sūt humano
siue corpibus siue corporeis affectibus alligate / atq̄ ex hoc ipso pena
iā misere: sola uero spe q̄si felices. Miserrimi uero sub hoc ipso gradu
sūt: qbus solus restat radius / atq̄ ille qdē iā & caliginosus & urēs: lu
cisq̄ pure fiducia destitutus. Forte uero platonius aliq̄s ita conuici
et. Si deus mētes prime lucis gratia pcreauit / atq̄ ipse ad eā cōsequē
dā tū diuine bonitatis agnitiōe tū uel maxime amore pant: q̄ppe cū
agnitio lumē inde formet & amor hic illuc luce reformet / uenimile
fore diuinā iustitiā uelle nulli oīo mētiū agnoscendi amādūq̄ dei sēp
facultatē oēm occasionēq̄ deesse. Quoniā uero multis āte rōnis usū
monēribus / rursusq̄ qbusdā ab initio stolidis utriq̄ maligna fari ne
cessitate subtrahit / ideo cōsētaneū fore / facultatē eiusmōi p diuinā p
uidētiā uel i hac quādoq̄ miro quodā pacto / uel i altera saltē uita re
pēdi. Neq̄ absq̄ ppria culpa sine sp̄i precipuo careat. Quā ob rē ho
rū aīas / & si hic nūq̄: tamē a corpibus segregatas / i illo qdē diximus
lumē / dū creatorē i creaturis agnoscūt / tato gradatī accendi creatoris
amore / ut ad cōsequēdā lucē certo quodā tpe disponāt: tpe inq̄. Quo
niā sole āgelice mētes rāq̄ in eternitate rote / momēto siue p̄ficiāt / siue
deficiāt. Aie uero q̄si iā naturalit̄ quodāmō ad r̄palia declinātes suā
tpe opam pagāt / sed lōgiori qdē i corpe: extra uero corpus admodū
breuiori. Momēto uero dūtaxat / cū primū fuerit i angelicā ferme trās
late naturā. Ac si aie i purgatoris cōstitute supplicis q̄uis i deterio
ri habitu locoq̄ sint / tamē ad beatitudinē usq̄ resurgūt / nihil mirum
uideri debere: illorū aīas i regiōe idolētie media beatitudinēq̄ ppriū

16
302
gore positas ad beatitudinē usq̄ posse p̄ficere. Hec de ifātibus ma
xie philosophi opinant̄. Verū de his q̄ ab ipsa natura oīo stolidi sūt /
difficilior admodū q̄ de ifantibus q̄stio eē uideēt. Hi. n. si diu uixerit /
aliquē circa materiā q̄ est ifimū uniuersi habitū cōtrahūt q̄ a deo qd̄
est uniuersi sūmū diuertere solet. Hic habitus āiam comitās ēt separāt
adhuc forte ad materiā uertit / atq̄ interi auertit a deo. Beatitudo āt
nullis nisi i deū cōuersis cōuenire cēseēt. At uero si hi miseri sūt / cū con
uerti nullo mō ad sūmū fato phibēte potuerint / nulla sua culpa sunt
miseri: ac deus frustra cōuerti iussisset eos / q̄ nō possēt. Respōdebit
hic forte p̄patericus aliq̄s / i stultis ob nimīā phārasie ipsius itēsiōne
rōne a deo uacauisse / ut nō agēdo habitū nō creauerit. Habitū uero p
ppriū phārasie q̄ nō tā in aīa ē q̄ in corpe aiato / cessare statim cōposito
dissoluro. Quo efficiat̄ ut mens stari nullo phibēte naturali radio cō
uertat̄ in deū: & diuinū lumē qd̄ ubiq̄ adest / accipiēs accēdat. Deīde
amer accēsa: & amādo uehemētius se cōuertat: breuiq̄ tpe non nihil
p̄merēdo beatitudinē cōsequat̄. Platonici uero q̄ habitū & i phāra
sia quodāmō remanēre restare putāt / & in rōne illi cōsentiētē / si mō
mōq̄ / & tūc qdē coacta cōsenserit / inde trāsūdi respōdebunt oportere
ppriū habitū ad opposita diuertēre modis inolecere miris / q̄ supius
erigat̄. Sed i hoc delēdo tū genii tū dei uirtutē mirabilē opari. Nō
.n. sub diuina puidētia minus cōsulq̄ p̄uīsq̄ esse mētibz q̄ corpo
ribz. Igit̄ sicut corporibus egrotāribz ubi natura morbū nō pōt ex
pellere / ppriaq̄ i sanitatē uirtute redire / atq̄ medicorum cōfirmatā ex
pellere cōsueuit: similiter & i mētibz qbus naturalis facultas corpo
rei habitus expurgādi reuēndiq̄ dei deest / oipotētē medicū uel p
pria dūtaxat uirtute uel ministrorū felicū ministerio feliciter utriq̄
pagere. Neq̄ id qdē ordine carere putabūt. Vt diuina clemētia q̄ ma
xime p̄bat̄ in p̄cipe / hic aprissime luceat / dū & nullus absq̄ culpa p
pria cōdēnat̄: & q̄ extra culpā ad rēp̄ meritī facultate priuat̄ / i facul
tatem quādoq̄ diuinitus restituitur: facultatē iquam r̄tam: que &
aberrare non possit: & breui multū deo adiuuantē promereat̄. Hec
illi. Verū ne de pueris stultisq̄ pueriliter stulteq̄ sentiamus: ita iā cō
cludendum esse uideēt. Huc nos ferme coniecturalis philosophorum

ducit uia. Sed quoniã humana cõiectio circa diuina sepe multũq; fal
litur/multo satius tutiusq; censemus nos sanctoribus apud christia
nos ducibus obedienti humilitate cõmittere.

.CONCLVSIO.

p. Ostẽ terminus uite nõ idem nobis atq; ceteris animãtibus est
a deo tributus:quẽadmodũ primo cõmunibus rõnibus:secun
do argumẽtatiõibus ppriis. Tertio tũ signis tũ solutiõibus q̃stionũ
ostẽdimus!Sũma diligẽtia cauẽdũ arbitror/ne icertũ hoc fugacis uite
momentũ seculis ifinitis ãreponamus. Meminerimus ãt/si sapimus/
nõ posse nos in eternũ aut bene esse/aut pfecte uiuere/aut feliciter in
telligere/nisi eius formemur essentia:quo creante ut essemus /accepi
mus/eius uita uiuamus:quo afflãte spiramus/atq; mouemur. Eius ã
telligẽtia intelligamus ipsũ/percõ ipsũ oia:quo illustrãte quotidie &
creata cõsideramus & querimus creatorẽ. Perueniemus autẽ deo duce
ad hũc gradũ nature suppremi/si mõ ab ipsa materia que nature gra
dus est infimus/affectũ animi pro uiribus segregabimus. Ut quantũ
ab ea discedimus:tantũ accedamus ad deũ:& cui nũc posthabito fal
laci huius uite momẽto:quoad possumus uiuimus tandẽ eius ui
ta uiuamus in eum.

.F I N I S.

Theologia Platonica Marsilii Ficini Florẽtini de aiorũ immortalitate.

(In Omnibus que aut hic aut alibi a me tractantur.)

tantum assertum esse uolo quantum

ab ecclesia comprobatur.

Impressum Florentie Per Antonium Miscominum.

Anno Salutis. M. CCCCLXXXII.

VII. Idus Nouembris.

R E G I S T R V M

a
IN OMNIBVS

magis
nisi
ceat
quibus

b
ex se
& corpora
specie

Quare
o
tempus
quodãmodo
ut toto
due sint

d
non operari
per ideam
uniuersale
uult

e
ducit
quoniam
inferior
quia

f
Ergo
cuius
sunt rõnis
sunt in

g
tamen
ubiq;
nunq;
subiecta

h
autẽ
fit ut
essentiã
Sic enĩ

i
offeruntur
tantoq;
uel ars
Quis

k
aliorum
unitati
ut nihil
dicitur

l
elemẽta
sua ex
aia que
LIBER

m
semp
in cordis
effectus
siue

n
incorporeas
corporis
discernere
Fateant

o
mixta
anima fit
Xv. ratio
ingnationem

p
rum ab
animantes
quia non
suscipit

q
inter ipsum
simul
& algãteles
coniungeret

r
rationalia
auditus
huic
riferet

s
eam
materie
eni rã
ad radium

t
est ut
simulacro
que
cognitum

u
corporalium
similitudinẽ
pulchritudinis

Quando

x	bb	gg	mm
merum	conficere	Ea uero	possint
posse	non minus	anime	mouet
omnium	dei substantia	dem tempore	ciscitur
proprietateſq;	quasi	& forma	ordo
y	cc	hh	nn
hominis	ſit miraculorū	phantasia	Qua parte
adherens	ptineat	agens	ur ita
uniuerſe	quieſcere	deinde	non uiderur
membrorum	tonici	fiant	Summum
z	dd	ii	oo
iudicat	non ideo	cognofcere	qualis
Quod	probaram	ſimiliter	his legibus
tiores	gatus	ideas	enim per
interrogante	prout	gibilem	lege mentes
&	ee	kk	affecrus
uiginti	exquifitiusq;	est	
mi concitatio	quid ad	que ab	
quoq;	est anima	ſub elementis	
uite	partes	uix	
aa	ff	ll	
Ioannes	Deinde	infundatur	
ad eſcam	intelligibilem	deniq;	
nium hominis	uritur	uem atq;	
est:ur	mabus	manifeſtius	

SOLI DEO LAUS: HONOR: ET GLORIA.

A M E N

